ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 1er OCTOBRE 1958

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8307 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4108

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՈՒ ԾՐԱԳԻՐ ՓՈԽԵՑ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան չէին մասնակցած Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը՝ Գարեգին արք., Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանն ու Կիլիկիոյ աթոռին տեղապահ Խադ Արք. Աճապահեանը :

Առաջինը չկրցաւ էջմիածին երթալ հակառակ իր փափաքին, Պոլսոյ Սեպտեմբեր վեցի ծանօթ դէպքին պատճառաւ :

Տէրտէրեան Արք., որ Գէորգ Զ.ի կտակով տեղապահ էր նշանակուած Լուսաւորչի աթոռին, ոչ միայն մերժած էր ընդունիլ այդ բարձր պատիւը, այլ նաեւ չէր ուզած երթալ էջմիածին՝ մասնակցելու ընտրութեան։ Աւելին։ «Ցաւում նամակով հրաժարւում է որպէս կաթողիկոսական թեկնածու քուէարկուելուց »։

Գալով Խադ Արք.ին՝ իրեն յատուկ խորհրդաւոր նկատումներով մերժած էր էջմիածին երթալ, այդ պատճառով ալ համայնավար — հնչակ—ռամկավար խառնիճաղանճին կողմէ յարձակման էր ենթարկուած՝ իբրեւ ... «հակաէջմիածնական» եւ «հակահայաստանեան»։

Ուրեմն Սփիւռքի նուիրապետական երեք կեդրոններու աթոռակալները չէին մասնակցած 1955 Սեպտեմբեր 30ի կաթողիկոսական ընտրութեան։ Կարգ մը հրաւիրեալ եպիսկոպոսներ ալ չէին գացած էջմիածին, ինչ ինչ պատճառներով։

Իր գահակալութենէն անմիջապէս վերջ, Վազգէն Ա. ծրագրեց «Եպիսկոպոսական ժողով» մը գումարել էջմիածնի մէջ 1956ի գարնան եւ առ այդ 1955 Նոյեմբերին հրաւէր ուղղեց Պոլսոյ պատրիարքին (անշուշտ նաեւ ուրիշ եկեղեցականներու)։

Նպատակն էր չփման մէջ մտնել բացականներուն հետ եւ եկեղեցական նոր Սահմանադրութիւն մը մշակել :

Սակայն չարաթը ուրբաթէն առաջ եկաւ :

Երբ Խադ Արք.ի փոխարէն Կիլիկիոյ աթոռին տեղապահ ընտրուեցաւ Խորէն եպս. Բարոյեան եւ Կաթողիկոսի ընտրութեան վերջնական ու անյետաձգելի *թուականն նշանակուեցաւ 1956 Փետր. 14ը, Վազգէն Ա. յանկարծ փոխեց միտքը : Փոխանակ «Եպիսկոպոսական ժողով» գումարելու էջմիածնի մէջ, որոշեց երթալ Լիբանան :*

1956 Յունուար 30ին ճամբայ ելաւ էջմիածնէն «երթալու եւ տեսնելու իր ժողովուրդը» : Յունուար 31ին հեռագրեց տեղապահ Խորէն Եպիսկ.ի թէ «որոշած ենք անձամբ մասնակցիլ *Մեծի Տան Կիլիկիոյ կաթողիկոսի* ընտրութեան եւ օծման» *: Փետրուար 3ին Մոսկուայէն հեռագրով վիզա խնդրեց Լիբանանի վարչապետէն իրեն եւ իր շքախումբին համար :*

Ճամբորդութեան մեռասաներորդ ժամուն պատրաստուած ըլլալը յայտնի է անկէ, որ էջմիածինէն մեկնած ատեն Վեհափառը վիզա չունէր դեռ։

Տասը օր Մոսկուա մնալէ վերջ, Վազգէն Ա. եւ շքախումբը Փետր. 10ի երեկոյեան հասան Փարիզ եւ Փետր. 12ին Պէյրութի մէջ արժանացան արքայական ընդունելութեան ։

Մեծ յոյսեր դրուած էին Ամենայն Հայոց Հայրապետին վրայ՝ իր հեղինակութեամբ կարգի հրաւիրելու համար փոքրամասնութեան աղմկարար պարագլուխները :

Կիլիկեան Թեմերու պատգամաւորական ժողովը ընդ առաջ երթալով իր փափաքին, շաբաթ մը յետաձգած էր ընտրութեան թուականը ։

Զախողեցաւ իր առաքելութիւնը, որուն նպատակն էր, ինչպէս ցոյց տուին յետագայ դէպքերը, արգիլել մեծամասնութեան թեկնածուին ընտրութիւնը ։

Զարեհ Ա.ի յաղթական ընտրութենէն քանի մը ժամ առաջ, Փետրուար 20ին *Վազգէն Ա. գլխահակ մեկնեցաւ դէպի Եգիպտոս, առանց մասնակցելու «ընտրութեան եւ օծման», հակառակ իր խոստումին :*

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԵՏՔ

ԿԻՆԷՆ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՓՐԻԿԷԷՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԵՐԻԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Հանրաքուէին վերջնական արդիւնքները ցոյց կուտան թէ արձանագրուած ընտրողներուն 84 առ հարիւրը քուէարկած է։ 79 առ հարիւր այո քուէարկուած է եւ 21 առ հարիւր ոչ :

Երէկ գրած էինք արդէն այս քուէարկութեան արդիւնքին գլխաւոր հետեւանքները եւ մանաւանդ նշանակութիւնը։ Տեղական մամուլը եւ արտասահմանի թերթերը կը շեշտեն գլխաւորաբար համայնավարներու կորսնցուցած ձայները ։ Ցատկանշական օրինակը՝ Լանս *քաղաքը որ 1956ի ընտրութեանց 23590 ձայն արտահոսած էր համայնավարներուն, այսօր 5087 «ոչ» ունի միայն, ինչ որ կը նշանակէ թէ համայնավարներ «այո» քուէարկած են :*

Ալժերիոյ մէջ 96.6 առ հարիւրը «այո» քուէարկած է։ Ինչպէս գրած էինք մէյն Կինէն «ոչ» պատասխանեց եւ իր այդ պատասխանով այլեւս մաս չի կազմեր Ֆրանսական Ափրիկէի ։ Այս կէտը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Կինէի որ այլեւս չի կրնար օգտուիլ Ֆրանսայէն ինչպէս կ'օգտուէր մինչեւ հիմա բարոյապէս թէ նիւթապէս :

Կինէի մէջ աշխատող Ֆրանսացի պաշտօնեաները առ այժմ կը մնան իրենց պաշտօնին գլուխը, բայց մօտ ապագային պիտի վերադառնան Ֆրանսա :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Կինէէն զատ միւս գաղթավայրերու « այո » պատասխանը ցոյց տուաւ թէ անոնք կ'ուզեն միացած մնալ Ֆրանսայի։ Այս ձեւով, համաձայն Նոր Սահմանադրութեան, ծնունդ առաւ Ֆրանսական Համարակապետութիւնը :

× Ֆերհաթ Աբաս«Ալժերիոյ կառավարութեան վարչապետը» անդրադառնալով կիրակի օրուան հանրաքուէին յայտարարեց.— Կը նախընտրեմ բանակցիլ Տը Կոլի հետ քան Կի Մոլէի։ Ֆաշիստներուն ինչ ըլլալը գիտենք. բայց Կի Մոլէի պէս ընկերավարականէ մը բան չեմ հասկընար :

× Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի կը գումարուին Նախարարաց Խորհուրդներ. որոնցմէ ետք Զօր. Տը Կոլ կը մեկնի Ալժերիա ուր պիտի արտասանէ կարեւոր ճառ մը :

× Արտասահմանի մէջ ալ Ֆրանսացիները մեծամասնութեամբ «այո» քուէարկած են ։

Թուրքիա .— այո՝ 1064 — ոչ 29:
Ամերիկա .— այո՝ 6000 — ոչ՝ 310 :
Ժընեւ .— այո 7838 — ոչ 420:
Լիբանան .— այո 1115 — ոչ 32:
Սպանիա .— այո 7024 — ոչ 237 :
Ֆինլանտա .— այո 87 — ոչ 7 :
Մոսկուա .— այո 76 — ոչ 34 :

× Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կը շեշտուի թէ «4.600.000 Ֆրանսացիները որ ոչ քուէարկեցին մեծ ուժ մը կը ներկայացնեն եւ խոստումն են հանրապետականներու անհրաժեշտ համախմբման »։

× Երկուշաբթի օր սակարանն ալ ցոյց տուաւ քուէարկութենէն իր առած ազդեցութիւնը։ Ֆրանսական արժեթուղթեր զգալապէս բարձրացան մինչ ոսկին հազար Ֆրանք կը կորսնցնէր :

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ... ՄՈՍԿՈՒԱ

բօրինակ բաներ չեն պակսիր, երբ կծ՝ կին մէկ ծայրը կը գտնուի Մոսկուան։

Երբ չորս ամիս առաջ Տը Կոլ իշխանութեան գլուխ եկաւ Ֆրանսայի մէջ, առաջին առիթով սկսաւ խօսիլ հանրաքուէի մասին։ Այդ օրերուն Փարիզի օտար մամուլի ներկայացուցիչները ճաշ մը տըւին ի պատիւ Վինոկրատովի։ Տը Կոլի մասին լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով, Փարիզի խորհրդային դեսպանը յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն չի խառնուիր ...։

Անցան քանի մը ամիսներ եւ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ հանրաքուէի թուականը՝ Սեպտեմբեր 28։

Համաձայն հանրապետական սկզբունքներու, Ֆրանսայի բոլոր կուսակցութիւնները ազատօրէն եւ հաւասարապէս յայտնեցին իրենց կարծիքը :

Մէկ մասը բացատրեց թէ ինչո՛ւ «այո» պէտք է քուէարկել։

Ուրիշներ, գլխաւորութեամբ համայնավար կուսակցութեան սկսան հրապարակը աղմկել իրենց «ոչ»երով։ Նոր սահմանադրութեան ընդդիմադիրները այնքան ազատ էին իրենց քարոզչական պայքարին մէջ, որ օգնութեան կանչեցին նոյնիսկ ... Խրուշչեւը :

Հետաքրքրական չէ՞ այն պարագան, որ հեռաւոր Կրեմլինէն Խրուշչեւ կը թելադրէր Ֆրանսացիներուն «ոչ» պատասխանել Ֆրանսայի ... միշտ՝ չմիջամտելո՞վ ուրիշներու ներքին գործերուն :

Ընտրութիւնները կատարուեցան խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Ժողովուրդին գանգուածային «այո»ն շշմեցուց կարմիրները։ Բայց, Մոսկուայի ձայնասփիւռը անգամ մը եւս անապարեց իր կարծիքը յայտնել.— *իշխանութիւնները ամէն ինչ ըրին՝ որպէսզի ընդդիմադիրները չկարենան լուսաբանել հանրային կարծիքը :*

Եթէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը նման բացատրութիւն մը տար խորհրդային ընտրութեան տակ ապրող ժողովուրդներուն՝ բնական պիտի գտնէինք, քանի որ դէպքերու նման պարզաբանում մը հարազատ է իրենց նկարագրին։Բայց, յայտարարութիւնը կատարած է անգլերէն լեզուով. այսինքն՝ օտարներու համար : .

Ընդդիմադիրները ժամանակ եւ առիթ չեն ունեցած իրենց կարծիքը յայտնելու ...

Ի՞նչ կը գրէր *Իւմանիթէ*, ամիսներէ ի վեր :

Խրուշչեւն ալ մասնակցեցաւ այդ աշխատանքին :

Տիւքլօ եւ Փիէր Քօթ հեռատեսիլէն յորդորներ կարդացին։

« Ընկեր » Թորէզն ալ՝ ձայնասփիւռէն։

Մոռնանք արմատական եւ ձախ ընկերվարական ընդդիմադիրներու պայքարը :

Եթէ այս ամբողջ *զալմազալը* իր միտքը չկրցաւ բացատրել ժողովուրդին ... մեղքը որո՞ւնն է :

Իսկ ազատութեա՜ն եւ հանրապետութեա՜ն մասին խօսող Մոսկուան եւ իր մանկլաւիկները ինչպէ՞ս կ'ըմբռնեն «ազատ քուէարկութիւն»ը։ Մէկ ընտրացանկով եւ առա՞նց ընդդիմադրութեան, ինչպէս՝ Խ. Միութեան մէջ։

Հարցումը Խրուշչեւին պէտք է տալ ...։

Այս բոլորէն ետք Մոսկուայի ձայնասփիւռը գոհունակութիւն կը յայտնէ, որ թէեւ «այո»ները յաղթած են, բայց «*Փարիզի փողոցներուն եւ մայթերուն վրայ հետեւեալ արձանագրութիւնները կային. « խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ»։ «ոչ» Տը Կոլին » եւն.։*

Ճիշդ է, որ Խրուշչեւն ու իր արտաքին թէ ներքին ընկերները՝ «Փարիզի փողոցներուն եւ մայթերուն» մակարդակէն վեր չեն կրցած ելլել տակաւին՝ ըմբռնելու համար ազատութեան եւ հանրապետութեան իմաստը ...։

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏՆԷՇՆԵՐԸ

Հակառակ անոր որ Վարչապետ Քերամէ յայտարարեց թէ բոլոր վաճառատուները կրնան վերաբանալ իրենց դուռները, ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի Պէյրութի մէջ։ Իսլամները սկսան քանդել իրենց պատնէշները : Պասթա, որ աւելի քան չորս ամիս Պէյրութի ապստամբութեան մարտկոցը դարձած էր, ստացաւ բնականոն վիճակ մը։ Խանութները բացուած են : Փողոցներու մէջ եռուզեռ ըսկսած :

Այսուհանդերձ, նախկին վարչակարգին կողմնակիցները ներկայիս կը դիմեն այն միջոցներուն՝ որոնք ի գործ կը դրուէին ըմբոստներուն կողմէ։ Փաղանգաւորները ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին եւ կը կրակեն այն բոլոր վաճառատուներուն վրայ՝ որոնք կը բանան իրենց դուռները :

Առջի գիշեր եւ առաւօտուն բախումներ եղան բանակին եւ քրիստոնեաներու միջեւ, Պէյրութի զանազան թաղերուն մէջ։ Ապահովութեան ուժերը, որոնք զինեալ մարդոց վրայ կրակելու հրահանգ ստացած են, սպաննեցին Ժողովրդական Ընկերվարական կուսակցութեան երկու անդամները :

Գործադուլին վերջ տալու Քերամէի կոչը նկատի չառնուեցաւ Փաղանգաւոր —

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

■

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, հանդիպում մը տեղի ունեցաւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին խորհրդարանին մէջ, Փրօֆ. Լեւոն Յովհաննիսեանի հետ, որ կը վերադառնար Մոնփելիէէն։ Ներկայ էին փարիզահայ բժիշկներ, մտաւորականներ եւ մամուլի աշխատաւորներ ։

Փրոֆէսէօրը մասնակցած էր Բժշկութեան պատմութեան միջազգային ԺԶ. համագումարին, Մոնփէլիէի մէջ, (նախորդը, որու եւս մասնակցած էր, տեղի ունեցած էր երկու տարի առաջ, Մատրիտի մէջ, իսկ յաջորդը տեղի պիտի ունենայ երկու տարի ետքը, Աթէնքի մէջ)։ Փրոֆէսէօրը, համակրելի եւ շատ մարդամօտ, խանդավառ եւ հայրենասէր գիտնական մըն է։ Երկար տեղեկութիւններ տուաւ իր գործերու մասին, համագումարին աշխատանքներուն մասին, եւ բժիշկներուն նուիրեց իր մէկ հեղինակութիւնը ։

Ներկաները պատուասիրուեցան լիքէօրով *:*

Փրոֆէսէօրին կեանքին ու գործունէութեան, ինչպէս եւ կատարած գրոյցին մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ հաւանական է որ չորեքշաբթի օր Խ. Միութիւնը նոր «Սպուտնիկ» մը արձակէ համայնավար Չինաստանի հողամասէն ։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ՆՈՒԻՐԵԱԼՆԵՐԸ
ԵՒ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Ա.

Հայ ժողովուրդին բովանդակ կեանքը եղած է սրբազան տուայտանքը լոյսին հասնելու եւ զայն պահելու հայկական բարձրաւանդակին վրայ ...

Ամէն անգամ երբ զայն կորսնցուցեր է, կորսնցուցեր է իր անձը եւ տուայտեր է, պեղեր է իր հոգին, զալարուեր է՝ կրկին անոր հասնելու համար :

Անցեր է Իրան, իջեր է Միջագետք, մինչեւ հեռաւոր Աթէնք եւ Աղեքսանդրիա, գողցեր է «լոյսը» եւ զայն առած բարձրացեր է երկնքի մօտիկ՝ հայկական բարձրաւանդակին վրայ, դրեր է լոյսը, բիւրեղացուցեր ու նետէր է զայն իր արեան բովին մէջ եւ, անոր տուած իր հոգեկան ազգային դրոշմը, ջամբեր է դէպի հիւսիս, դէպի հարաւ եւ արեւմուտք :

Ամէն անգամ որ հասեր է լոյսին, գըտեր է իր խաղաղութիւնը եւ հասեր է տիեզերական հաւասարակշռութեան, — ներքին եւ արտաքին աշխարհներու ներդաշնակումին :

Այս հոգեկան խաղաղութիւնը արտայայտեր է իր մշակոյթի կոթողներուն մէջ :

Այս ներքին լոյսին հասնելով է, որ Ս. Մեսրոպ ստեղծեր է Հայոց այբուբենը :

Այդ լոյսին հասնելով է, որ կերտուեր է Զուարթնոցի հրաշքը :

Եւ Նարեկացին կրցեր է խօսիլ Աստուծոյ հետ «ի խորոց սրտի» :

Ահա այդ լոյսն է, — իր արտաքին եւ ներքին շքեղանքին մէջ, — որ ամենակատարեալ կերպով կ'արտայայտէ հայկական սրբազան ճարտարապետութիւնը, այսինքն՝ հայկական եկեղեցիի կառոյցը :

Ինչպիսի թափանցումով եւ խտացումով հայ հոգին զգացեր է արտաքին, նիւթեղէն լոյսին գեղեցկութիւնը, Հայոց եկեղեցին իր խորշերով, արսիսներով, մակերեսներու հակադրութեամբն ու համադրութեամբը կ'արտադրէ արտաքին լոյսին հրաշքը : « Տաշուած բիւրեղ»ի մը նման, ինչպէս պիտի բացագանչէր փրոֆ. Սարշիկովսկի :

Իսկ ներսը՝ կիսամութին մէջ, բոլոր գիծերը, բոլոր մակերեսներն ու սրահամարները վերար լրացնելով, իրարու վրայ կռթնելով կը խոյանան վեր, բարձրացնելու համար գմբէթը, որուն մէջ ամփոփուած է ներքին լոյսը — հայկական ըղձայլելի հոգին :

Հայը հասեր է ներքին եւ արտաքին աշխարհներու ներդաշնակութեան :

Ահա այսօր Հայը կրկին կորսնցուցեր է լոյսը եւ կը ճգնի, կը տուայտի, կայաններ ու փարոսներ կը կանգնէ գտնելու, խտացնելու եւ տարածելու համար կորսուած լոյսը :

« Համազգային»ի մասին կարելի չէ խօսիլ, առանց խօսելու անոնց մասին, որոնք հիմնեցին զայն եւ որոնց ոգին դեռ կ'ապրի իրենց գործին մէջ :

Հանրային կեանքի մէջ, մարդը եւ գործը անբաժանելի են : Ամէն գործ խըտացումն է այն ոգիին, որով սանդծուած է : «Համազգային»ը կ'արտայայտէ իր մեծ հիմնադիրներու հոգեկան ու գաղափարական մեծութիւնը :

Եւ աւելորդ չեմ համարիր, այս առթիւ, կրկին յիշատակել Օ. Ուայլտի մէկ խօսքը .

« Ես թերեւս կը չափազանցեմ, ապահովաբար կը չափազանցեմ, բայց ուր որ չկայ չափազանցութիւն՝ սէր չկայ, եւ ուր որ սէր չկայ՝ չկայ հասկացողութիւն» :

Յառնուածքով ոգեպաշտ եմ : Կը հաւատամ քրիստոնէական հոգիի անմահութեան : Հիմա պիտի ոգեկոչեմ այն անձերը, որոնք մեկնած են :

Համօ Օհանջանեան ...

Հմայիչ, առասպելական անուն մը : Ազատ եւ անկախ Հայաստանի վարչապետ եւ մինչեւ մահը՝ նախագահ «Համազգային» Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան :

Ազնուական հոգիով եւ նոյնքան ազնըւական երեւոյթով : Բիչ անգամ նախախնամութիւնը օժտած էր մէկը նոյնպիսի արտաքին գեղեցկութեամբ եւ ներքին ազնուականութեամբ : Իսկական «տանուտէր» նահապետ մը Հայոց աշխարհի, իսկական արիստոկրատ մը, որ սակայն ամենահամեստ անձն էր, զոր տեսած ըլլամ : Երբ իր տարեդարձին կ'երթայինք իր տունը, իր սեղանին վրայ բնչ էր, որ ջուր կը լեցնէր մեր բաժակներուն մէջ եւ մենք, երիտասարդներս, կը նուաստանայինք իր հոգեկան մեծութեան առջեւ :

Երեկոյթի մը ընթացքին, նուիրուած Երեմեան Հայրիկի յիշատակին, պատմեց իր յուշերը : Պատմեց, թէ ինչպէս Հայոց Հայրիկը այցելած էր Ախալքալաք եւ իջած իրենց տունը : Զափահաս այրերը, ձիով, գացած էին մղոններ՝ դիմաւորելու Հայրիկը : Երբ Հայրապետը իր շքերթով մտեցաւ Օհանջանեաններու տան, տեսաւ Օհանջանեան մամիկը, որ շրջապատուած իր եօթանասունի մօտ զաւակներով ու թոռներով, կը սպասէր տան շեմին : Երբ Երեմեան տեսաւ այս բազմանդամ ընտանիքը, բացագանչեց .

— Մեծ մայրիկ, ի՞նչպէս կը կառավարես այս ամէնը :

Օհանջանեան մամիկը պատասխանեց .

— Վեհափառ, կը կառավարեմ բոլորը հաւասարապէս սիրելով :

Համօ Օհանջանեան լիովին իւրացուցած էր իր մեծ մօր փիլիսոփայութիւնը : Անհուն սէր ունէր բոլորին հանդէպ : Այդ էր պատճառը, որ սիրուած ու յարգուած էր թէ իր գաղափարական ընկերներէն եւ թէ հակառակորդներէն :

Իսկական բարոյական մեծութիւն մըն էր : Մարդ մը՝ բառին բովանդակ ու ամենալայն առումով :

Համօ Օհանջանեան ամբողջովին նըւիրուած էր Հայոց ազգին : Աքսորուած էր իբրեւ յեղափոխական եւ կրած Սիբիրի զրկանքներն ու տառապանքները : Դարձին՝ կրկին նետուած էր իր առաքելութեան յորձանուտին մէջ : Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ասդին, կարելի է անվարան յայտարարել, թէ դարձած էր պաշտօնական առաջնորդը եւ անոր կորսուած անկախութեան խորհրդանիշը : Եւ մինչեւ վերջ հաւատարիմ իր ուխտին ու կոչումին, մնաց պարտականութեան վրայ : Փալանճեան կոակին առթիւ, երբ պիտի մեկնէր Պէյրութ, սահպուեցաւ ներարկուիլ շիճուկով մը, որուն պատճառով, դժբախտաբար հիւանդացաւ եւ շատ չանցած աւանդեց հոգին...

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿԹԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԱԼԹԱՅԱ

Ո՞ր անցորդի ուշադրութիւնը չի գըրաւել Ալթայան : Կանգ առնելով այստեղ պատմական յուշարձանների մօտ՝ մտքով սլանում ես դարերի խորքը : Վաղուց չա՞տ վաղուց է այստեղ սկսուել պղինձի հանքաքարի արդիւնահանումը : 12րդ դարում, երբ վերանորոգւում էր Ախթալայի վանքը, այստեղ լեռնային աշխատանքներ էին կատարւում : 1763 թուին աշխատանքի հրաւիրուած յոյն արդիւնաբերողները մշտական բնակութիւն են հաստատում Ախթալայում : Արդ այն թուին հիմնադրո՞ւմ է Ախթալայի գործարանը : Պատմութիւնը վկայում է որ Ախթալայի հանքավայրերը այնուհետեւ երկու անգամ աւերուել են եւ նորից վերականգնուել : 1887 թուին հանքերն անցնում են ֆրանս. բաժնետիրական ընկերութեան ձեռքը :

Այժմ միեւնոյն Ախթալա անունը այստեղ կրում են երկաթուղային կայարանը, կայարանից երկու քիլոմեթր հիւսիս – արեւմուտք տարածուող Ախթալայի բանուորական աւանն ու հանքերը եւ կայարանից ընդամէնը մէկ քիլոմեթր հիւսիս, սարահարթի վրայ, մշտադալար եղեւինների մէջ տեղաւորուած հանգստեան տունը :

Այն լեռնահովիտը, ուր տեղաւորուած է աւանը, շրջապատուած է անտառածածկ բարձրաբերձ լեռնաշղթայով :

Երկու երեք տասնամեակ առաջ Ախթալա կայարանում անգորրը խանգարում էին հազուադէպ անցնող գնացքները : Մինչդեռ Ախթալան այժմ բազմամարդ ու բանուկ կայարաններից է : Այստեղից Ալավերդու պղինձի ձուլարանն է ուղարկւում հազարաւոր թոն պղինձի հանքաքար, իսկ տարբեր հասցէներով՝ պղինձի, կապարի, ցինկի հանածոներ, շինաքար, խճաքար ու անտառանիւթ :

Ամէն տարի Ախթալայի հանգստեան տունը իրենց հանգիստն են անցկացնում մօտ երեք հազար հոգի : Լեռնային գեղատեսիլ բնութեան գրկում հանգստանալու են գալիս ոչ միայն Հայաստանի քաղաքներից ու գիւղերից, այլեւ Մոսկուայից, Լենինկրատից, Ուրալից եւ նոյնիսկ հեռաւոր Սախալինից :

Ախթալայում արագ թափով աճել է հանքաքարի արդիւնահանումը : Հանքաքարի հետ աճել ու մեծցել է հանքագործների անձնակազմը :

Ախթալայում 1954 թուին շարք մտաւ պղինձի, ցինկի, կապարի եւ բազմամետաղ հանքաքարի «Հարստացուցիչ Ֆաբրիկան», որ այժմ տալիս է 33 տոկոսով աւելի արդիւնք՝ քան շահագործման յանձնելու առաջին տարում :

Վերջին տարիների ընթացքում բանուորական աւանում կառուցուել եւ շարք են մտել միյարկանի ու բազմայարկ տասնեակ բնակելի շէնքեր : Կառուցուել են միջնակարգ դպրոցի նոր շէնքը, հիւանդանոցը եւ մշակութային այլ շինութիւնները :

Կ'երիտասարդանայ հինաւուրց Ախթալան :

Այժմեան բանուորական աւանից դէպի արեւմուտք, սարահարթի վրայ կառուցուելու է լեռնագործների նոր բանուորական աւանը, իսկ նրանից հիւսիս՝ «Հարստացուցիչ Ֆաբրիկան» : Այդ աւանում բնակուելու է երեք հազար մարդ, նրանց համար կառուցուելու են բնակելի տներ, ակումբ, դրադարան, առողջարան, դպրոց եւն. : Երկաթուղային կայարանը պիտի կապուի բանուորական նոր աւանի հետ : Այդ աշխատանքների համար, որոնք արդէն սկսուել են, կառավարութիւնը յատկացրել է 142 միլիոն ռուբլի :

Կ'անցնի ընդամէնը մի քանի տարի եւ գեղատեսիլ Լոռու գրկում վեր կը խոյանայ նոր Ախթալան իր բազմաթիւ արտադրական եւ մշակութային շէնքերով :

ԱՇՈՏ ԴԱՒՈՅԵԱՆ

«Սով. Հայաստան» ամսագիր

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

Դէհ, իսկ երեխաներին.. ես միշտ նըրանց սիրել եմ, ինչպէս սիրում եմ ջահել, անպաշտպան ծառերը ... Մի խօսքով, դուրս եկայ տնից եւ ճանապարհուեցի դէպի նրա անտառամասը, սակայն սիրտս վկայում էր, թէ այնտեղ կը հանդիպեմ նրան, կամ կ'օգնեմ, եթէ նրա տեղամասում որեւէ բան պատահի :

—Գիտէ՞ք, թէ որտեղ է գտնւում թթունջրի աղբիւրը,—ընդհատելով պատմութիւնը, դարձաւ նա ինձ :— Այդ հէնց այն սարի լանջին է, որի վերեւում կանգնած է Արեւհատի տնակը : Թէ ջրի մէջ մաղնիսացած դանակ դցես, կը ծածկուի երկաթի մանրիկ փոշով... բայց, խօսքս սրա մասին չէ : Հա, մտեցայ թթուջրին եւ այնտեղից նայում եմ նրա տան կողմը : Այնքան էլ մութն է, որ քար ու հող, ծառ ու թուփ իրար են խառնուել : Եթէ փայլկտում է կայծակը, տեսնում ես տնակի ու նրա վրայ կռացած ահագին կաղն ու պատկերը : Այսպէս անցնում է մի կէս ժամ, դուցէ ժամ, փոթորիկն աւելի է կատաղում, մտենում ու մտենում է ամպրոպը : Շրմփոցով ջարդւում, փշրւում են չորացած ճիւղերը, արմատահան եղած տապալւում են ծերացած, կամ միայնակ ծառերը : Բնութեան այդ խենթ տարերքի մէջ մինակ մնացած կնոջ համար, ինչ խօսք, սարսափելի մի բան է տեղի ունենում : Եւ ահա, ինձ թւում է, տեսնում եմ պէծին տուող մի կրակ : Լոյս է վառւում նրա պատուհանում :

— « Ուրեմն, քնած չի, — մտածում եմ, — կամ նոր արթնացաւ : Չէ, պէտք է ուղղակի գնալ նրա մօտ : Կը գնամ, կ'ասեմ, թէ անհանգստանում եմ նրա համար, քանի որ անտառում, այն էլ այսպիսի եղանակին, նա առաջին անգամն է գտնւում» :

— Բայց տեղիցս չեմ կարողանում շարժուել : Մի քիչ գիտէի նրա բնաւորութիւնը, կին է — սամշիտ, ամբողջ ուժով կացնով խփիր բնին, չէս ալ շանգռի, իսկ կացնիցդ ձեռք քաշիր, կը ջարդես : Կանգնել եմ տեղում, դիտում, սպասում եմ, թէ ինչ կը լինի : Եւ մէկ էլ ձիու խրխինջ եմ լսում : Բիչ էլ, որ անցաւ, տեսնեմ գալիս է նա ձիով, հրացանն էլ այնպէս է բռնել, սանս պատրաստւում է կրակելու : Ես թաղնուեցի ծառերի ետեւում եւ շարունակեցի հետեւել նրան : Մօտ եկաւ, կանգնեց, սկսեց ականջ դընել : Երբեմն տեսնում եմ նրա գունատ, վախեցած դէմքը, արդէն մեր գլխավերեւում, համարեա առանց դադարի խփում ու խփում է կայծակի լախտը :

— « Ինչո՞ւ է եկել այստեղ, — մտածում եմ,

— Ինչի՞ն է ականջ դնում » :

— Եւ յանկարծ հասկացայ, անտառում, ուժեղ քամուց այնպէս են ճռնչում լորիները, որ հեռուից լսելիս կարելի է կարծել, թէ կացնով ծառ են կտրում : Իսկ այստեղ, աղբիւրի մօտ հէնց հին լորիներ են կանգնած : Նա, ի հարկէ, չէր կարող իմանալ, որ լորիները փոթորկի ժամանակ միշտ տնքում են այսպէս : Ականջ է դնում եւ շարունակում գետափով առաջ գնալ : Գնում է, ես ետեւից. չեմ համարձակւում մտենալ, քաշւում եմ, ինչ է չգիտեմ : Իսկ ձին խելօք է, քայլում է ու անվերջ գլուխը ետ շրջելով տան կողմը, այնպէս է խրխնջում, սանս լաց է լինում : Արեւհատը, տեսնեմ, ցնցուեց եւ ամէն անգամ այդ խրխինջը լսելիս, իմ մարմնով էլ, ոչինչ, սարսուռ է անցնում : Ու ահա կատարուեց այն ինչ սպասելի էր :

Պատմողը պահ մը լռեց, ձգտելով յիշել այդ գիշերուայ բոլոր մանրամասնութիւնները եւ յուզուած շարունակեց .

— Երկինքն այնպէս ուժեղ էր գոռում, կարծես հարիւր թնդանօթ էին կրակում, այնպէս աղմուկով էր ճայթում կարծակը, որ նոյնիսկ ես փակում էի աչքերս : Եւ հէնց այդ պահին լսեցի նրա սարսափի ճիչը : Ծնկներս թուլացան ուժ հաւաքելով քայլ արեցի դէպի նա, բայց դեռ չէի հասել, տեսայ ձին նրան ետ թողեց դէպի դրան կողմը : Իսկ այնտեղ այրւում էր կտուրի վրայ թեքուած կաղնին... կայծակն էր խփել ուրեմն : Սլանում է նա իմ կողքով, արդէն առանց հերակալ թաշկինակի, հիւսները քանդուել են, ճիւղերը խփում են երեսին ...

Պարզ էր որ նրան ես չէի կարող հասնել, բայց կածաններով վազում էի օգնութեան, չունչս կտրւում էր, ուշք չէի դարձնում, վազում էի աչքս այրուող ծառից չկտրելով : Բիչ էր որ անցաւ, մի այնպիսի հեղեղ անձրեւ սկսեց, սանս գետը երկինք էին հանել եւ ան այնտեղից դահավիժում էր ցած, թափւում էր մեր գլխին : Մեր բախտն էր այդ հեղեղ անձրեւը : Կաղնու բոցերը իջան : Երբ ես հասայ բացատին այնտեղ նրա տնակն էր գտնւում, կայծակնահար ծառը արդէն չէր վառւում : Կանգնած էր կաղնին կոտրուած ճիւղերով, նրա ճեղքած կատարը ոսին կարծես կիսել էին մի զօրաւոր մեծ կացնով, դեռ շարունակում էր մըխալ : Արեւահատն այստեղ էր, դրան առաջ արձանացած, արթնացած երախաներին սեղմած իրեն, լուռ նայում էր կաղնուն : Ես ջուրն ընկածի պէս թաց, մտեցայ եւ անձրեւի տակ կանգնելով, բարեւ տուի :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(2 Շար.)

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ»

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ՝ ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԿՂԵՐԱՊԱՇՏ...

•

ԽՄԲ.— Քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ, շահեկան է ներկայացնել «Խորհրդային մեծ Համայնագիտարանին» կարծիքը՝ Զօր. Տը Կոլի մասին: Այս հատորը (Բ.), որ հրատարակուած է Սթալինի շրջանին, Զօր. Տը Կոլի առիթով, կը խօսի միապետութեան եւ բռնատիրութեան դէմ ... :

Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարան Բ. տպգ. հատոր Բ. էջ 604–605, 1952 Ապրիլ 23

ԿՈԼ (ՇԱՐԼ ՏԸ)— Ծնած է 1890ին: Ֆրանսացի յետադիմական քաղաքագէտ, զօրավար, Ֆրանսացի ժողովուրդի Համախմբական Փաշական կուսակցութեան ղեկավար, ուսանած՝ Յիսուսեաններու դպրոցը, միապետական եւ կղերապաշտ: Մասնակցեցաւ Ա. Աշխարհամարտին 1916 – 1918, գերի ինկաւ եւ տարուեցաւ Գերմանիա: Կռուեցաւ Լեհաստանի կողքին՝ 1920ի լեհեւխորհրդային պատերազմի ընթացքին: 1921էն սկսեալ, որոշ ժամանակ մը ծառայեց Ֆրանսացի յետադիմականներու պարագլուխ՝ մառեշալ Փեթէնի սպայակոյտին մէջ:

Սերտօրէն կապուած ըլլալով ֆրանսական ելմտական սակաւապետութեան հետ, Տը Կոլ բանբերն էր Ֆրանսացի այն աշխարհակալներուն՝ որոնք միացան Անգլիոյ եւ Ամերիկայի: Երբ 1939 Սեպտեմբերին հիթլերական Գերմանիա Բ. Աշխարհամարտը շղթայազերծեց, Տը Կոլ՝ Ֆրանքեւանգլիական այլ աշխարհակալներու հետ, փոխանակ պատերազմելու հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, փորձեց պատերազմ մը շղթայազերծել Խ. Միութեան դէմ: Ֆիննեւխորհրդային պատերազմի ընթացքին (1939 – 1940), Տը Կոլ հեղինակներէն մէկը եղաւ այն ծրագրին՝ որ ֆրանքեւանգլիական յարձակում մը կը նախատեսէր Խ. Միութեան վրայ: Ռէյնոյի դահլիճին մէջ (1940 Յունիս) պատերազմական փոխ նախարար եղաւ:

Ֆրանսացի ղեկավարներուն հիթլերեան Գերմանիոյ անձնատուր ըլլալէն քիչ ետք, ստորագրուած՝ 1940 Յունիս 22ին Քոմփիէյնի մէջ,— Տը Կոլ փախաւ դէպի Լոնտոն եւ Չըրչիլի խորհուրդներով հիմնեց «Ազատ Ֆրանսացիներու» կազմակերպութիւն մը, առաւելապէս՝ ծայրայեղ յետադիմականներէ կազմուած: Անոր առաքելութիւնն էր Անգլիացի աշխարհակալներուն հայթայթել Ֆրանսական գաղութներու ուժերը եւ միաժամանակ կանխել գրաւեալ Ֆրանսայի հողամասին վրայ սկսած հակաֆաշական ազատագրական շարժումին ծաւալումը:

«Ազատ Ֆրանսա» (1942 Յուլիսէն ետք՝ «պայքարող Ֆրանսա») շարժումին ղեկավար մարմինները կը հանդչէին յետադիմական կազմակերպութեանց իրենց գաղտնի մասնաճիւղերուն մէջ: «Բացատրութեանց եւ գործունէութեան կեդրոնական բիւրոն» (Պէ. Սէ. էր. Ա.), կեսթափօ մը, որ սերտ յարաբերութիւններ ունէր հիթլերականներու եւ ֆաշականներու հետ (տես՝ Վիշի): 1944Յուլիսին այս կազմակերպութիւնը հիթլերականներուն տուաւ գործակիցներու կարեւոր մաս մը, Վերքորի մէջ: Իր գործակալներուն առատօրէն զէնք հայթայթելով հանդերձ, Տը Կոլ մերժեց զէնք տալ Դիմադրական շարժումին (տես՝ այս սիւնակը): Տը Կոլ եւ իր խմբակը մեծ թիւով Ֆրանսացի հայրենասէրներու քայքայման եւ բնաջնջման պատասխանատու են: Տը Կոլի խմբակը հետեւողականօրէն զօրավիգ կանգնեցաւ «ազատական» ոճրագործ քաղաքականութեան, դաւաճանութեան եւ թշնամիին սպասարկման քաղաքականութեան:

Հիւս. Ափրիկէի Ֆրանսական հողամասերուն Անգլեւամերիկացիներու կողմէ գրաւումէն ետք (1942 Նոյեմբեր), Տը Կոլ կը դառնայ Ազգ. ազատագրութեան Ֆրանսական Կոմիտէի պարագլուխներէն մէկը. այս կազմակերպութիւնը, որ 1943 Յունիս երեքին հիմնուեցաւ Ալժէի մէջ; 1944 Յունիս երկուքին վերակնքուեցաւ Ֆրանսական Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութիւն՝ Տը Կոլի գլխաւորութեամբ:

1944ին, հիթլերեան Գերմանիոյ գլխաւոր ուժերուն վրայ Խ. Միութեան տարած յաղթանակէն եւ Ֆրանսացի ժողովուրդի ճիգերով Ֆրանսական հողամասին դրեթէ ամբողջութեան ազատագրումէն ետք՝ Տը Կոլ, ժողովրդական լայն զանգուածներու ճնշումին տակ, ստիպուեցաւ բարեկամութեան եւ փոխադարձ օգնութեան ֆրանքեւխորհրդային դաշինք մը կնքել (1944 Դեկտեմբեր 10): Տը Կոլ փորձեց այս դաշինքը օգտագործել իբրեւ դիմակ հակաժողովրդական իր արտաքին քաղաքականութեան:

Ամերիկեան եւ անգլիական բանակներու Ֆրանսական հողամասին գրաւումէն ետք, անգլեւամերիկեան աշխարհակալները վճռական՝ դեր մը խաղացին, Ալժէի մէջ սպասող Տը Կոլի կառավարութիւնը Ֆրանսայի իշխանութեան գլուխ բերելու համար:

Աջ թեւի աշխարհակալ ընկերվարական գործակալներն ալ ամէն ծառայութիւն մատուցանած էին Տը Կոլի:

Բռնատիրական վարչակարգ մը հաստատելու Տը Կոլի փորձերը բախեցան ժողովրդավար ուժերու դիմադրութեան, համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեամբ:

1946 Յունուար քսանին Տը Կոլ ստիպուեցաւ կառավարութիւնը ձգել: Այնուհետեւ, բացէ ի բաց կործանարար գործունէութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի ժողովուրդին դէմ:

1947 Ապրիլին, Տը Կոլ հիմնեց, այսպէս ըսուած Ֆրանսացի ժողովուրդի Համախմբում անունով ֆաշական կուսակցութիւն մը, որ կը գործէր անգլօ – ֆրանքօ ամերիկեան աշխարհակալներու հրահանգով եւ կը նպաստաւորուէր Ֆրանսական եւ ամերիկեան մեծագոյն դրամատէրերէն:

Այս կուսակցութիւնը, որ Ֆրանսացի ժողովուրդին դէմ պայքարող յետադիմութեան հարուածային խումբն է, կ'օգտուի քաղքենի բոլոր կուսակցութիւններէն,— աջակողմեան ընկերվարականներ, Ժողովրդական Շարժում, որ կը ղեկավարուի Ժորժ Պիտոյի եւ Ռ. Շումանի կողմէ, եւն.:

Տը Կոլ զօրավիգ կը կանգնի Ատլանտեան յարձակողական Ուխտին (տես այս սիւնակը), եւ իր գործակցութիւնը կը բերէ, որ Ֆրանսան դառնայ ամերիկեան աշխարհակալներու արբանեակը: Տը Կոլ լայն աջակցութիւնը կը վայելէ Վատիկանի եւ Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցիին: Տը Կոլ բացէ ի բաց կ'աշխատի հաստատել ֆաշական բռնատիրութիւն մը եւ ինք պիտի ըլլայ բռնատէր, միաժամանակ ժողովրդավար երկիրներուն կոչ կ'ընէ որ պատերազմին Խ. Միութեան դէմ:

Տը Կոլի սադրանքները պիտի բախին Ֆրանսացի բանուորներու եւ անոնց յառաջապահ՝ համայնավար կուսակցութեան դիմադրութեան»:

(Լը Մոնտ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԱՍԻՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 23ին «Համազգային»ի Օժանդակ Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ, ամերիկահայ ծանօթ բանասէր Պ. Յ. Քիւրտեան հետաքրքրական դասախօսութիւն մը տուաւ «Հայ Մշակոյթը» նիւթին շուրջ, «Յուսաբեր»ի Տան «Նաւասարդ» սրահին մէջ, հոծ թիւով ունկնդիրներու ներկայութեան:

Յարգելի դասախօսը, բնորոշելէ ետք մշակոյթը իբրեւ ժողովուրդի մը մտաւոր եւ հոգեկան գեղեցկութիւններու արտայայտութիւնը, շեշտեց, թէ մեր ժողովուրդը, իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին, կերտած է փառաւոր մշակոյթ մը:

Խօսելով մեր լեզուին մասին, հմուտ բանասէրը յիշատակեց, թէ ան մօտ չորս հազար տարուան հնութիւն ունի եւ թէ լեզուագէտներու համաձայն, հայերէնը ունի շուրջ երեք հարիւր արմատ բառեր, որոնք անգնահատելի հարստութիւն մըն են որեւէ ժողովուրդի լեզուին համար: Իր կարծիքով՝ մեր գրականութիւնը ըսկսած է ոչ թէ 5րդ դարուն, այլ շատ աւելի առաջ, հեթանոսական շրջանին: Իբրեւ ապացոյց յիշատակեց «Երկնէր երկին»ը, որ քերականական անթերի կառոյց մը ունի եւ որ գրուած է գիրերու գիւտէն առաջ: Նոյնպէս գիրերու գիւտէն առաջ գրուած էին «Վարք Աղեքսանդրու», Փաւստոս Բիւզանդ, Ագաթանգեղոս եւ Մ. Թադէոսի վարքագրութիւնը:

Ապա Պ. Քիւրտեան խօսեցաւ մեր մշակոյթին տարբեր ճիւղերուն մասին: Ցուցանեց, որ Հայոց պատմութիւն գրողները իրենց գիրքերը չեն զարդարեր հնադարեան գեղեցիկ քանդակագործութեան նկարներով եւ այս առթիւ շեշտեց, թէ համաշխարհային մեծ թանգարաններու մէջ կան հայկական նուրբ քանդակագործութեան այնպիսի շքեղ նմոյշներ, որոնց տակ հպարտութեամբ պիտի ստորագրէին արդի արուեստագէտները:

Անդրադառնալով հայկական ճարտարապետութեան, յարգելի դասախօսը երկարօրէն կանգ առաւ Բագրատունիներու հոյակապ կառուցումներուն վրայ, որոնք ճարտարապետական հիանալի կոթողներ են: Ըսաւ մասնաւորաբար թէ Բագրատունիները, երբեմն տասը հոգիի համար փոքր եկեղեցի մը կառուցանելով, կարծես նպատակ ունէին ոչ թէ աղօթատեղի մը շինելու, այլ հոյակերտելու «յաւիտենական գեղեցկութիւն» մը:

Յաջորդաբար խօսելէ ետք հայկական հիւսուածագործութեան, արծաթագործութեան, կիտուածագործութեան եւ այլ արուեստներու մասին, յարգելի բանասէրը վերջապէս հասաւ հայկական մանրանկարչութեան: Մի առ մի թուեց Ռուբինեան հարստութեան ընթացքին մեծ հռչակի տիրացած արուեստագէտները, յետոյ յայտնեց, թէ բուն Հայաստանի մէջ, Վանայ լիճին շրջակայքը եւս ծաղկած է հայկական ինքնատիպ մանրանկարչութիւն մը, որ սակայն իր սաղմին մէջ խեղդուած է Լէնկ Թիմուրի բարբարոս արշաւանքներուն հետեւանքով:

Պ. Յ. Քիւրտեան իր դասախօսութեան ընթացքին քանիցս ընդգծեց, թէ անհրաժեշտ է սեփական աչքերով տեսնել մեր հնադարեան մշակոյթին սքանչելիքները զանազան թանգարաններու եւ մատենադարաններու մէջ, ըմբռնելու անոնց գեղեցկութիւնը, որպէսզի «կարենանք աւելի ինքնավստահութեամբ, աւելի հպարտութեամբ եւ աւելի գիտակցութեամբ հպարտանալ մեր Հայութեամբ»:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԱՄԵՐԻՔԱՆԱ

Ա.— Այդ կինը՝ զոր բարեւեցիր, ազգականուհի՞դ է:

Բ.— Քիչ մը հեռուէն. երրորդ կնոջս չորրորդ ամուսինին քոյրն է ...

×

ԳԱԼԻՔ ՓՈԹՈՐԻԿ

Ա.— Լսեցի որ կինդ մօրը տունը գացեր է: Ծիտակը՝ շատ կը խղճամ:

Բ.— Հիմա մի խղճար, այլ վերադառնալէն ետք ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (265)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Իմ բոլոր ջանքը այն է՝ բարձրացնել նրանց իրանց անկեալ դրութիւնից:

Պէտք էր վերին աստիճանի ցած կեղծաւորութիւն համարել, որ Հայրիկի եւ նրա վանքի ամենամեծ թշնամին այդպէս էր խօսում: Նա, որ ամէն գաղտնի եւ յայտնի միջոցներ գործ էր դնում ոչնչացնելու Վարագայ բոլոր հիմնարկութիւնները,— այժմ նրա փառքը եւ նախաձեռնութիւնը իրան էր վերաբերում: Բայց Ասլանը այդ մասին կարճ կտրեց, խօսքը փոխելով.

— Ես ձեզանով եւ ձեր ճանապարհորդութեան արկածներով այնքան զբաղուեցայ, որ բոլորովին մոռացայ իմ հիւրերին ծանօթացնել ձեզ:— Ահա դա,— նա ցոյց տուեց այնտեղ նստած քուրդ բէկին,— քրդերի մի մեծ եւ քաջ ցեղի գլխաւորն է, Շարիֆ-բէկը:

— Շատ ուրախ եմ ծանօթանալ,— ասաց Ասլանը, ձեռքը մեկնելով քուրդ բէկին:

— Ամենապատուական մարդ է եւ իմ ամենալաւ բարեկամը,— առաջ տարաւ առաջնորդը: — Դրա շնորհիւ մեր եւ Պարսկաստանի սահմանագլուխները կատարեալ ապահովութիւն եւ հանգստութիւն են վայելում: Տեղային քրիստոնեայ բնակիչների բարեխնամ պաշտպանն է եւ հովանաւորողը:

Ես իսկոյն ճանաչեցի քուրդ բէկին, երեւի, Ասլանը ինձանից առաջ ճանաչել էր: Դա նոյն անձնաւորութիւնն էր, որին տեսանք սուրբ Տիրամօր վանքում, որտեղ եկել էր նա ուխտաւորներից գոյացած արդիւնքը բաժանելու Կարապետ հայր Սուրբի հետ: Դա նոյն անձնաւորութիւնն էր, որի՝ Ասլանի մասին գրած մատնութեան նամակը անցեալ գիշեր կարդացինք տէր Եղիշէի տանը: Այժմ, ինչպէս երեւում էր, անձամբ եկել էր խորհրդակցել փաշայի հետ, կամ, գուցէ այդ նպատակով կանչուած էր նրանից:

— Դա մեր քաղաքի ոստիկանութեան պետն է, Լաթիֆ-բէկը առաջ տարաւ առաջնորդը: — Ամենապատուական մարդ է, դրա շնորհիւ մեր քաղաքը կատարեալ հանգստութիւն է վայելում:

Ասլանը ձեռքը մեկնեց եւ դէպի այդ «ամենապատուական» մարդը, որ տէր Եղիշէի քրոջ՝ տիկին Թէլլիի ամուսինն էր, եւ որին յանձնուած էր որոնել մատնուած Ասլանին: Նա բոլոր ժամանակը իր թաւ, խոժոռ յօնքերի տակից լուռ նայում էր Ասլանի վրայ, թէ՛ քուրդ բէկը եւ թէ ոստիկանութեան պետը՝ երկուսն էլ զէնքերով էին նստած: Նայելով վերջինի վրայ, ես մտածում էի, որ այնպիսի բարի եւ ազնիւ կինը, որպիսին էր Թէլլի-Խաթունը, մի կատարեալ զոհ պէտք էր համարել այդ տեսակ գազանի ձեռքում:

Բացի քուրդ բէկից եւ ոստիկանութեան պետից, միւս հիւրերի թիւը շատ փոքր էր. նրանք երեք հոգի էին միայն, ազգով հայ: Առաջինի վրայ ցոյց տալով, առաջնորդը ասաց.

— Դա մեր հայ հասարակութեան առաջնակարգ անձինքներից մէկն է, Շարման-բէկը: Բոլոր արքունական շինուածքների կառուցման կապալառութիւնը դրա ձեռքումն է, որ ապացոյց է իր մեծ հաւատարմութեան: Շատ ժամանակ չէ, որ արժանացաւ Օգոստափառ Սուլթանի շնորհած շքանշանին:

Եւ իրաւ, նրա կուրծքի վրայ փայլում էր մի շքանշան: Շարման բէկի անունը լսելով, ես իսկոյն յիշեցի վարպետ Փանոսի մի հետաքրքիր պատմութիւնը արքունի զինուորանոցների կառուցման մասին: Այդ Շարման բէկն էր, որ շինութիւնների բոլոր ծախքը հայ հասարակութեան տուժել տալով, միեւնոյն ժամանակ, նոյն ծախքը ամբողջապէս ստացաւ կառավարութեան գանձարանից եւ բաժանեց փաշայի կամ այլ պաշտօնական անձանց հետ: Այդ պատմութիւնը ես պիտի կրկնեմ, որ դու լաւ մտարերես, ընթերցող:

Վանի շրջակայքում, կամ Պարսկաստանի սահմանի գծի վրայ, տաճկաց սահմանապահ զինուորները, զօրանոցներ չունենալով, սովորաբար միշտ բաժանուած էին լինում Հայերի տներում օթեւանելու համար: Իւրաքանչիւր ընտանիք պարտաւորուած էր պահել մի քանի հոգի այդ հիւրերից: Ինքնակոչ հիւրը դառնում էր, միեւնոյն ժամանակ, ընտանիքի տէրը եւ նրա գլխաւորը: Տան հայրը, աղջիկը, կինը ծառայում էին նրան, որպէս աղախիններ, տան տղամարդը հող էր տանում նրա ձիուն, որպէս ծառայ: Թուլամորթ, որկրամոլ տաճիկ զինուորը չափազանց նուրբ ճաշակ է ստանում եւ խիստ պահանջող է լինում, երբ հայի տանը ձրի կերակրւում է: Իսկ երբ նրա պահանջները իր ցանկութեան համեմատ չեն կատարւում, այն ժամանակ նրա մարակը սարսափելի գործ է տեսնում: Գերդաստանի պատիւն անգամ զոհւում է նրա մոլի կրքերին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ներու կողմէ, որոնք կը շարունակեն պատնէշներ բարձրացնել իրենց թաղամասերու մէջ :

Ինչպէս կը գրէ «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» Պէյրութի թղթակիցը, նոր ընդդիմադիրները իրենք զիրենք պարտադրեցին եւ առաջին առիթով ցոյց տուին թէ բաւական զօրաւոր են :

Լեռնային շրջաններու մէջ քրիստոնեաներու պատնէշները քանդուեցան բանակին կողմէ, բայց ժողովուրդը նոր պատնէշներ բարձրացուց անոնց տեղ : Ներկայիս, Պէյրութի քրիստոնեայ բոլոր թաղերուն մէջ պատնէշներ բարձրացած են :

Լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ նաեւ քաղաքական ճակատի վրայ : Նախկին ընդդիմադիր Քերամէ, որ վարչապետ դարձած է ներկայիս, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Շեհապի հետ :

Քերամէի դահլիճին քրիստոնեայ անդամը՝ Սաատա արգելափակուած է Պիքֆայեայի իր տան մէջ, քրիստոնեայ ըմբոստներու կողմէ :

Նախկին նախագահ Շամուն կը շարունակէ խորհրդակցութիւններ ունենալ քաղաքական դէմքերու հետ : 29 երեսփոխաններ գրաւոր յայտնած են արդէն, թէ դէմ պիտի քուէարկեն նոր կառավարութեան : Մեծամասնութիւն գոյացնելու համար 34 քուէ պէտք է :

Ամերիկեան վերջին «նաւազ»ները մեկնեցան . Պէյրութ կը մնան միայն հետեւակները : Ամերիկեան բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը հերքեց ընդդիմադիր պարագլուխ Սալամի այն յայտարարութիւնը, որուն համաձայն ամերիկեան ուժերը կը գործակցին Փաղանգաւորներու հետ :

Երեքշաբթի օր դահլիճը պիտի ներկայանար խորհրդարան, վստահութեան քուէ ուզելու համար : Բայց շատ քիչ հաւանականութիւններ կան, որ Քերամէ յաջողի : «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» արձագանգ կը հանդիսանայ Պէյրութի «Լը Սուար»ի (Տիգրան Թոսպաթի թերթը) մէկ խմբագրականին . «Լիբանանը ո՛չ կ'ըսէ Քերամէին» : Խմբագրականը ուղղուած է նախկին նախագահ Շամունի եւ կը կրէ հետեւեալ խորագիրը . «Դուն մեր պետն ես» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ Նասըր կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է «Սուրիական նահանգ»ին համար : Նախագահական հրամանագիրով մը, այսուհետեւ ոչ մէկ սուրիացի իրաւունք ունի 200 հեկտարէն աւելի հող ունենալու : Ցարդ մէկէն աւելի հողատէրները վարձք պիտի տան պետութեան, սահմանուած տարածութենէն աւելի հողեր եթէ ունին . այնուհետեւ, պետութիւնը հետզհետէ պիտի առնէ այդ հողերը, փոխարժէքը վճարելով, եւ պիտի բաժնէ աղքատ գիւղացիներուն, 8 – 20 հեկտար բաժաքանչիերին : Այս հարցը ծանր հակազդեցութիւններ կրնայ ունենալ եւ կը կարծուի թէ անդրադարձումներ պիտի ունենայ քաղաքական ճակատի վրայ :

ԱՆԳԼԻԱ ընդունեցաւ Սփաքի առաջարկը՝ Անգլիա – Յունաստան – Թուրքիա ժողով մը գումարելու համար, պայմանով որ այդ ժողովին մէջ խնդրոյ առարկայ չդառնայ բրիտանական ծրագիրը : Եթէ այդ ծրագիրը սկսի գործադրուիլ՝ Յունաստան պիտի չմասնակցի ժողովին : Կը կարծուի թէ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաքի եւ Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլընի միջեւ տարակարծութիւն մը ծագած է Կիպրոսի հարցին շուրջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը յայտարարեց թէ Լիթըլ Րոքի սեւամորթ աշակերտները չեն կրնար տուժել կարգ մը անկարգապահներու քմահաճոյքին համար . Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը թոյլ չի տար որ երկրին քաղաքացիներուն միջեւ խտրութիւն դրուի : Հետեւաբար՝ Լիթըլ Րոքի դպրոցները խառն պէտք է ըլլան :

ՈՒՕՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Շերման Ատամսի հրաժարումէն ետք զօր. Ուիլթըն Փերսընս նշանակուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի խորհրդական : Փերսընս 62 տարեկան է եւ մասնակցած՝ երկու աշխարհամարտերուն :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կատարուած վերջին մարդահամարը ցոյց կուտայ թէ երկիրը ունի 48.666.000 բնակիչ . անցեալ տարիէն ի վեր 290.000 հոգի աւելցած են :

Տէր եւ Տիկին Սալեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Տէր Արսէնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան եւ զաւակը (Փարիզ), Օր. Վիքթորիա Տէր Արսէնեան (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

Երիցուհի ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ

(Լոս Անճըլըսէն, ծնեալ Զաքարեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Սեպտեմբեր 22ին 75 տարեկանին :

Մարմինը փոխադրուեցաւ Լոս – Անճելըս, ուր տեղի կ'ունենայ թաղումը :

Այրի Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Թադէոսեան, Պ. Ժագ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհաննեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէրտէրեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պարթօլամուչի, Պ. Պարգեւ Տէրտէրեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Մելքոնեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Սրբուհի Բրդոտեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Սէթ Մելքոնեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ. Զաւէն Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մելքոնեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Համբարձումեան (Փարիզ), Պ. Քրիստափոր Ուզունեան (Փարիզ), Օր. Սիրվարդ Ուզունեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գոտիւ (Փարիզ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի առաւօտ ժամը 12ին Անթիզայ հիւանդանոցը, 54 տարեկան հասակին :

Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.15, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քիւսէի գերեզմանատունը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր կազմակերպած խնճոյքին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Օր. Ա. Փափազեան՝ երկու հազար ֆրանք, Պ. Միսաք Միրզէ եւ սրբահի յոյն քահանան՝ հազարական, Տիկ. Փ. Այվազեան՝ հինգ հարիւր ֆրանք :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր հինգի Կիրակին՝ առաւօտ ժամը 9ին : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը տեղւոյն վրայ : Աշակերտները ներկայանան իրենց գրենական առարկաներով :

Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դպրոց ղրկել առաջին օրէն : Հոկտեմբերէն վերջ՝ նոր աշակերտ չըն - դունուիր :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսընվիլիէի օգտափոխութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն .— Պ. Պ. Ա. Համբարձումեան տասը հազար ֆրանք, Վ. Գարկիրճեան հինգ հազար, Գ. Սիրաքեան երեք հազար, Ա. Մալաճեան երկու հազար, Գանըմեան երկու հազար, Մանուկեան հազար, Սարաճեան հազար ֆրանք :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ : Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն :

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան Ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին :

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ :

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ : Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս) .— Նորին Վեհափառութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի) .— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տոքթ. Յովսափեան) .— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ. Ռոսբան) .— Երեւակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ. Գալուստեան) .— Ինչէ՞ն մեռաւ (Փրոֆ. Սիմոնէն) .— Մարդական բնախօսութիւն (Տոքթ. Նաւասարդ) .— Մատենիկ իմաստութեան .— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան) .— Ջուրով թունաւորում (Տոքթ. Պուլէ) .— Արեւի լոգանք (Տոքթ. Սերոբեան) .— Այտս – Թուման (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան) .— Երախային առողջութեան նշանները (Տոքթ. Նիզէ) .— Գարեջուր (Տոքթ. Քորոն) .— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչուհի) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. —
Տարեկան 1.200 ֆրանք
արտասահման 1.500 ֆրանք :
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուսանողական Միութեան անդամները Հոկտեմբեր մէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին՝ 17 րիւ Պլէօ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Րիւ Պլէօ) :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն . թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ :

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նուայի մէջ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Աշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան : Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Գալըքսիրցի Պետրոս Մութաֆեան (կօշկակար) ամուսնացած է եւ զաւակի տէր, 1924ին Յունաստանէն Ֆրանսա եկած է : Կը խնդրուի տեղեկացնել Յակոբճան Յարէթեանի, 4 րիւ տը Լոնտրը, Ալֆորվիլ, (Սէն) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 2 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8308 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4109

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ ԵՂԱՒ ՏՈՒԺՈՂԸ

Բանիմաց ու ողջամիտ բոլոր Հայերը անխտիր համաձայն են այսօր՝ հաստատելու համար, որ աններելի սխալ մըն էր Ամենայն Հայոց Հայրապետին հապճեպ ճամբորդութիւնը դէպի Լիբանան, որ իր թեմը չէր ։

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին պահած է միշտ իր անկախութիւնը եւ «ի վարչականս» երբեք ենթակայ չէ եղած Էջմիածնի, որուն «նախամեծար աթոռի հանգամանքն ու «ի հոգեւորս» գերակայութիւնը ընդունած է ։

Ինչո՞ւ Էջմիածնի այս միջամտութիւնը կիլիկեան աթոռի ներքին գործերուն ։

Լիբանանի ու Սուրիոյ Հայութիւնը տարիներէ ի վեր աչքի փուշ եղած է խորհրդային իշխանութեան համար, որ 1946 – 47ի ներգաղթի օրերուն գերմարդկային ճիգեր թափեց՝ երկպառակութիւն սերմանելու համար հայաշատ այդ գաղութին մէջ ։

Հակառակ ծախսուած անհաշիւ գումարներու եւ կատարուած անորակելի քարոզութեանց, ազգային իշխանութիւններն ու հիմնարկութիւնները մնացին — ու կը մնան ցարդ — Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր համակիր տարրերուն ձեռքը ։

Այս վերջինները հարուածելու համար կարեւոր էր խորհրդային ազդեցութեան ենթարկել Անթիլիասը ։

Պէյրութի խորհրդային դեսպանատունը կը կարծէր, որ նորընտիր Վազգէն Կաթողիկոսի ներկայութիւնը Անթիլիասի մէջ կրնար վճռական դեր կատարել՝ նժարը հակելու համար հակադաշնակցական խայտաբղէտ խմբակցութեան կողմը ։

Հաշիւը սխալ դուրս եկաւ ։

Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը Ամենայն Հայոց Հայրապետին միջամտութեան ։

Բացարձակապէս բացասական ։

Էջմիածին՝ քաջալերուած Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի հետապնդած քաղաքականութենէն՝ ուզեց տէր եւ տիրական դառնալ կիլիկեան թեմերուն, ամբողջացնելու համար խորհրդային տիրակալութիւնը Սփիւռքի Հայութեան վրայ ։

Ձախողեցաւ փորձը։ Ոչ միայն ձախողեցաւ՝ այլ հարուածը անդրադարձաւ նախայարձակին վրայ ։

Վազգէն կաթողիկոս փոխանակ իր առաջին այցելութիւնները վերապահելու Հայաստանի եւ խորհրդային թեմերու հայութեան, որոնք տարիներէ ի վեր զրկուած էին հոգեւոր մխիթարութենէ ։ Յետոյ ալ՝ փոխանակ այցելելու Սփիւռքի էջմիածնական թեմերը, — ու ամէնէն առաջ Ամերիկա, ուր տարիներէ ի վեր պառակտուած վիճակ կը տիրէր — յանկարծ՝ ընտրութենէն ճիշդ չորս ամիս վերջ՝ ճամբայ կ'ելլէր դէպի իրեն չպատկանող թեմ մը ։

Ու փոխանակ անաչառ ու անկողմնակալ դատաւոր ըլլալու — ինչպէս վայել էր իր բարձր կարգին ու հեղինակութեան — դիրք բռնեց փոքրաթիւ խափանարարներու կողքին, անգամ մը աւելի հրահրելով կիրքերը ։

Չուզեց լսել սրտագին խնդրանքը հայրենասէր մարդոց, որոնք անձամբ եւ մամուլի միջոցաւ կոչ ըրին իրեն՝ կիլիկեան թեմին մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատել եւ միայն վերադառնալու Էջմիածին ։

Գահիրէի «Եպիսկոպոսական ժողով»ը նոյնպէս չեղաւ անաչառ։ Վազգէն Ա. ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ ըրաւ կիրքերը հանդարտեցնելու համար Լիբանան – Սուրիոյ մէջ։ Ու մինչեւ այսօր կը յամառի քաջալերել «անկախ համայնք»այինները, իր վերջին կոնդակին մէջ Խադ Արք.ը անունենալով «Տեղապահ Մեծի Կիլիկիոյ տան կաթողիկոսութեան ...»։

Մեր եկեղեցական տարեգրութեանց մէջ աննախընթաց էր 20 Դեկտեմբեր 1957ի իր այն կոնդակը, որով «անաթեմայ» — նզովք — կը կարդար Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին՝ զայն նմանցնելով տխրահռչակ Նիկոլ եպիսկոպոսին, որ Լեհաստանի Հայութեան կորստեան պատճառ դարձած էր։

Հետեւա՞նքը այս անհաշտ քաղաքականութեան ։

Այսօր Էջմիածնէն անջատուելով կիլիկեան աթոռի պաշտպանութեան տակ մտած Միացեալ Նահանգներու Ազգային Թեմը, որ վերջերս կէս միլիոն տոլար նուիրեց Անթիլիասի ։

Անոր օրինակին հետեւեցան Յունաստանի, Թէհրանի ու Ատրպատականի թեմերը, որոնք միանգամ ընդ միշտ կտրեցին իրենց կապերը Էջմիածնի հետ ։

Ո՞վ եղաւ ուրեմն տուժողը ։

Ուրիշին հոր փորողը ինք մէջը կ'իյնայ։

Էջմիածնի մէջ գումարուելիք նոր ժողովը լրջօրէն պիտի անդրադառնա՞յ այս կացութեան եւ պիտի յաջողի՞ գտնել պատուաւոր լուծում մը ։

Սպասե՛նք եւ յուսա՛նք ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Երեքշաբթի օր Քերամէի կառավարութիւնը չներկայացաւ Խորհրդարանին ։ Նոյն օրը ամերիկեան դեսպանը Մաք Քլինթօք հրաւէր ուղղած էր կարգ մը քաղաքական դէմքերու լուծում մը գտնելու համար լիբանանեան տագնապին ։ Քերամէ եւ Ճումպլաթ մերժած էին սակայն ներկայ ըլլալ այդ հաւաքոյթին ։ Կառավարութիւնը կը ներկայացնէր արտաքին նախարար՝ Թաքլա։ Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն ամերիկեան դեսպանը երեք կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է լուծելու համար հինգ ամսուան տագնապ մը։

Ա) Քերամէ խորհրդարանին ներկայանայ վստահութեան քուէ ստանալու համար։ Բ) Երեք կամ չորս Փաղանգաւոր նախարարներ առնել դահլիճին մէջ։ Գ) Խորհրդարանը ընդլայնել 66ի տեղ 88 երեսփոխան ունենալով ։

Չորեքշաբթի օր դեսպանը պիտի տեսնուէր Զօր. Շեհապի հետ, ինչպէս նաեւ Փաղանգաւորներու պարագլուխ Ճէմայէլի եւ Մէուշի պատրիարքին հետ ։

Քաղաքական շրջանակներու գլխաւոր մտահոգութիւնն է Քերամէի դահլիճին ընդլայնումը, բայց նշանակուած վարչապետը յայտնած է թէ նման մտադրութիւն մը չունի։ Կը կարծուի սակայն թէ կարելի պիտի ըլլայ զինքը համոզել որ միտքը փոխէ ։

Գալով դէպքերուն, երէկ գրած էինք Արդարութեան նախարար Ստուտայի առեւանգումը, Փաղանգաւորներուն կողմէ, որոնք վերջը տուն վերադարձուցին նախարարը։ Ճամբան սակայն, նոր պատնէշ մը, այս անգամ կիներու, կեցուց նախարարին կառքը Քիւրթնէթ – Շեհվան գիւղը, մերժելով հեռանալ ։ Մէկուկէս ժամ ետքը միայն Ստուտա Պէյրութ հասաւ եւ դահլիճին ժողովը արդէն վերջացած էր ...։

Ստուտա, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ Մարոնի նախարարներու վրայ ճնշում կը բանեցուի որպէսզի հրաժարին, նկատի առնելով որ Փաղանգաւորները չեն ընդունիր որ երկու Մարոնիները իրենց ներկայացուցիչն են ։

Գործադուլը, որ տասը օր առաջ հռչակուեցաւ Շամունականներու կողմէ կը շարունակուի ։

ԿՈԼԻՍՏՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երեքշաբթի օր Մաթինեօնի մէջ Տը Կոլի նախագահութեամբ գումարուած դահլիճի Խորհուրդին ժողովը տեւեց չորսուկէս ժամ ։ Տեղեկատուութեան նախարար Սուսթել խօսեցաւ հանրաքուէի արդիւնքներուն մասին, շեշտը դնելով Ալժերիոյ եւ Սահարայի զանգուածային քուէարկութեան վրայ — Ալժերիոյ արդիւնքները, ըսաւ ան, գերազանցեցին՝ սպասուածը, յստակ է, թէ մահմետական զանգուածը կ'ուզէր մասնակցիլ վճռական այս քայլափոխին, ինչ որ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ։ Անոր նշանակութիւնը այն է որ Ալժերիա վստահութիւն յայտնեց Ֆրանսայի ։

Հանրաքուէի արդիւնքները քննելէ ետք Նախարարաց Խորհուրդը կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցաւ ընտրական օրէնքին շուրջ ։ Այս ուղղութեամբ որոշուեցաւ զեղչել համեմատական ընտրութեան եղանակը ։ Նախարարները համակարծիք գտնուեցան, որ ընտրութիւնները փոխանակ համեմատականի հիմունքին մեծամասնութեան վրայ, երկու անգամէն ։

Կը սպասուի որ Վարչապետ Տը Կոլ Ալժերիա երթայ ու վերադառնայ, որմէ ետք Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ պիտի տայ, Հանր. Նախագահի ընտրութեան եւ նոր հիմնարկութեանց մասին։ Չորեքշաբթի առաւօտ կարճ նիստ մը գումարեց խորհուրդը, մասնաւորապէս զբաղելով ահաբեկիչներու դէմ պայքարելու հարցով ։

Միւս կողմէ ուշագրաւ է այն պարագան որ Ընկերային Հանրապետականներու շուրջ խմբուած կուսակցութիւններն ու «Կոլիստ» անձնաւորութիւնները սկսած են համախմբուիլ, նոր կուսակցութիւն մը կազմելու նպատակով ։ Նոր Հանրապետութեան Միութիւնը, որ կրնայ շուտով կազմուիլ, պիտի համախմբէ ծանօթ դէմքեր, ինչպէս՝ Շապան Տելմաս, Ռոժէ Ֆրէյ (ընկերային – հանրապետական), Ժագ Սուսթել, Տելպէք, Միշըլէ, ինչպէս նաեւ ներկայ կառավարութեան կարգ մը անդամները։

× Զօր. Տը Կոլ, այսօր, հինգշաբթի, կը մեկնի Ալժերիա։ Վարչապետին այս ճամբորդութեան մասին մանրամասնութիւններ չեն տրուած ցարդ։ Ծանօթ է միայն, որ Զօրավարը առաջին օրը պիտի յատկացնէ զինուորական եւ քաղաքական դէմքերու հետ խորհրդակցութեան ։ Ուրբաթ օր պիտի երթայ Կոստանդին, ուր ճառ մը պիտի խօսի ։

× Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի ահաբեկիչներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներն ու հետապնդումները կարեւոր արդիւնքներ տուին մասնաւորապէս Մարսէյլի մէջ։ 14 ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան, որոնց երկուքը՝ կին։ Ձերբակալուողներուն մէջ կը գտնուին Մուրփիանի հրդեհին պատասխանատուները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ ոճրափորձերու հեղինակներ ։ Միւս կողմէ, Թուլէնի մօտերը ձերբակալուեցան Էյֆէլի աշտարակին մէջ ռումբ դնողներն ու Թուլոնի ռատիոկայանին վրայ յարձակում գործող ահաբեկիչները ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ երեք մեծ պետութիւնները՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա նամակներ յանձնեցին Մոսկուա, խորհրդային կառավարութիւնը հրաւիրելով որ «Չորս»երու ժողով մը գումարեն Գերմանիոյ վերամիացման համար, ինչ որ առաջարկած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ապաստանեցան երեսնեակ մը Քիւրտեր, իրենց ղեկավարին հետ. Իրաքէն փախած էին ։

ՓՐՈՖ.

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, փրոֆէսէօրը նոր կը վերադառնայ Մոնփէլիէէն, ուր գացած էր մասնակցելու բժշկութեան պատմութեան միջազգային ԺԶ. համագումարին ։

Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ երկու տարի ետքը, Աթէնք ։

Նախորդ համագումարը, որ տեղի ունեցաւ երկու տարի առաջ (Սեպտ. 22–29) Մատրիտի մէջ, իր երկրորդ նիստին՝ կազմեց մնայուն վարչական մարմին մէջ, որուն անդամ ընտրուած էին Փրոֆ. Գեորգով եւ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան, որոնք Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներն էին։ Այդ համագումարին մէջ Փրոֆ. Գեորգով կարդաց զեկուցում մը Մեչնիկովի տեսութեան մասին, իսկ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան՝ հայերէն բժշկական ձեռագրերու մասին։

Մոնփէլիէի համագումարին, որու կը նախագահէր Պրազիլիոյ ներկայացուցիչը, Խորհ. Միութիւնը կը մասնակցէր վեց ներկայացուցիչներով. գլխաւորութեամբ Փրոֆ. Գեորգովի։ Օրակարգ՝ «Մոնփէլիէի նշանակութիւնը բժշկութեան պատմութեան մէջ» եւ «Միջնադարեան հիւանդանոցային հիմնարկութիւնները պատմութեան մէջ»։ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան կարդաց զեկուցում մը աւելի ընդարձակ սահմանով — «Հայկական հիւանդանոցային հիմնարկութիւնները անցեալին մէջ», սկսելով ուրարտական շրջանէն, Քրիստոսէ ինը դար առաջուան թուականէն, տալով նիւթական փաստեր։ Միասին բերած էր Հայաստանի բժշկական պատմութեան ալպոմ մը, — մեծադիր 34 էջերէ բաղկացած գեղակազմ հատոր մը ։ Այս հատորը խմբագրուած ու տպագրուած է տասը օրուան ընթացքին, հազար օրինակ, երեք լեզուներով, հայերէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն, յատկապէս Մոնփէլիէի համագումարին համար։ Կը բովանդակէ կարճ ներածական մը, եւ պատկերներ՝ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած գանկ մը (Աւան գիւղին մօտ գտնուած, Քրիստոսէ 5 – 10 դար առաջուան նիւթական ապացոյց), փալլատներ, ուրարտական արձաններ, վիրաբուժական գործիքներ, Անի քաղաքին բաղնիքի աւերակները, բժշկական ձեռագիրներ, ինչպէս Դիոսկորիդէսի գործին

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Ամենայն Հայոց Հայրապետին յիսնամեակը եւ Կաթողիկոսութեան եռամեակը հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի Հոկտեմբեր 12ին Էջմիածնի մէջ, Գերագոյն հոգեւոր Խորհուրդի որոշումով ։

Այս առթիւ հրաւիրագիրներ ղրկուած էին բոլոր թեմերուն որ ընտրեն երկու աշխարհական պատգամաւոր ընկերակցելու համար հոգեւոր պետերուն ։

Փարիզի եկեղեցիին ներկայացուցչական ժողովը անցեալ հինգշաբթի երեկոյ նիստ գումարելով, իր մէջէն պատգամաւոր ընտրած է վարչութեան երկու ատենապետները Պ. Պ. Սեդրակ Քարեան եւ Յակոբ Տէր – Յակոբեան ։

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք, որ ժողովը այս առթիւ յանձնարարած է իր ներկայացուցիչներուն Մայր Աթոռի մէջ միւս պատգամաւորներուն հետ հաղորդակցելով, ջանալ լուծման ձեւ մը գտնել հայ եկեղեցիի արդի երկփեղկումին վերջ մը դնելու համար ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ստեփան Ելչիպէկեան	10.000
Պ. Ստեփան Թէրզեան	10.000

“ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ”Ի ՆՈՒԻՐԵԱԼՆԵՐԸ
ԵՒ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Բ.

Նիկոլ Աղբալեան փառապանի մը զաւակն էր:

Կ'ըսեն, թէ բանաստեղծ էր, լեզուաբան, պրպտող, թափանցող միտք ու գրական քննադատ, դաստիարակ, մեծ դաստիարակ եւ այլն: Եթէ ապրէր հելլենական դարերուն՝ պիտի ըլլար Սոկրատի նման փիլիսոփայ մը: Եթէ ապրէր մեր Ոսկեդարուն՝ պիտի դառնար աւագ թարգմանիչ մը:

Եղած էր անկախ Հայաստանի լուսաւորութեան նախարար եւ Հայաստանի հողին վրայ հիմնած էր առաջին համալսարանը: 1920ին, թողլով իր կինն ու զաւակները, անցաւ արտասահման: Ամբողջ կեանքի տեւողութեան ապրեցաւ անոնց կարօտով եւ առանց վերջին անգամ մը զանոնք տեսնելու մեկնեցաւ այս աշխարհէն:

Հայ ժողովուրդին այս համեստ զաւակը ամբողջովին նուիրուած էր եւ դըլացուած հանդէպ Հայոց ազգին մշակոյթին: Երբ կ'ըսէր Հայոց լեզու, Հայոց մշակոյթ, արցունքները կը հոսէին՝ աչքերէն եւ կը դիմէր դէպի պատուհանը՝ պարտկելու համար իր յուզումը:

Ամբողջովին ուժականութիւն էր, խտացած կիրք եւ զգացում: Անիկա մեր նորագոյն ժամանակներու ամենախորհրդանշական Հայն էր եւ իր ոգին դեռ կը թրթռայ իր ներշնչած ու դաստիարակած սերունդներուն մէջ, եւ քանի ժամանակը անցնի, աւելի պիտի մեծնայ իր անունը եւ ոգեկանութիւնը:

Մօտ քսան հազար յուղարկաւորներ հետեւեցան իր դագաղին: Եւ մինչեւ այսօր իր գերեզմանը ուխտատեղի մըն է բոլորին համար: Նման պատիւ Հայոց ժողովուրդը քիչերուն շնորհեց:

×

Լեւոն Շանթ Հայոց գրականութեան պատմութեան անցած է արդէն: Մէկը մեր գրականութեան ամենապատկառելի անուններէն: Հայ թատրերգութեան հայրը, որ հայ բեմը հասցուց արեւմտեան թատրոնի մշակումին ու բարձրութեան:

Լեւոն Շանթ աշխարհիկ վանական մըն էր, ինքզինքը զրկած բոլոր վայելքներէն ու ժամանցներէն, մտած էր իր խուցը՝ գրելու, սերտելու, սորվեցնելու, մէկ խօսքով՝ ծառայելու Հայոց գրականութեան: Աննահանջ աշխատող մըն էր, գաղափարապաշտ երազող մը: Հայկականութեան տենդէն բռնուած՝ գրեց մինչեւ իր մահը ...

Հայ ժողովուրդին ձգեց իր պատկառելի ժառանգութիւնը — մեծարժէք եւ տասնեակ հատորներ ու իր շունչով դաստիարակուած սերունդներ:

×

Գասպար Իփէկեան՝ զաւակը ծանօթ ընտանիքին: Եղբայրը՝ ծխախոտի մեծ գործարանատիրոջ եւ տաղանդաւոր դերասան Արմէնեանին: Բազմակողմանի, մշակուած մտաւորական մը: Շնորհալի գրող, բեմադրիչ, դերասան եւ հանրային մարդ:

Գասպար Իփէկեանը դուք պէտք է տեսնէիք Զակազիկի մէջ, երբ կը վարէր Կամսարական ծխախոտի գործարանին տնօրէնութիւնը: Երբ իր ինքնաշարժին մէջ նստած՝ կ'անցնէր քաղաքին փողոցներէն, զինք կը կարծէիք մեծ դրամատան մը տնօրէնը կամ մեծ պետութեան մը դեսպանը: Գիտէր կազմակերպել, գիտէր օտարներու հետ կապեր պահել, գիտէր հմայել իր հմտութեամբ ու անհատական արժանիքներով:

Ան տէր էր նախանձելի դիրքի մը: Եւ նոյն ընկերութեան կողմէ գնաց Լիբանան՝ այնտեղ եւս հաստատելու ծխախոտի ընկերութիւն մը:

Սակայն ինչ էր դիրքը Իփէկեանի համար: Անոր հոգին ուրիշ տեղ էր: Եւ ամենափայլուն ընկերային դիրքերը լքեց՝ նուիրուելու «Համազգային»ին, ճեմարանին եւ Հայոց մշակոյթին: Եւ մինչեւ իր մահը հաւատարմօրէն ծառայեց իր իտէալին — գրելով, խօսելով, կազմակերպելով ու ոգեւորելով:

Այս մարդոց համար հայկականութիւնը կիրք մըն էր, տեսակ մը կրօն: Ինչպէս կարգ մը մարդիկ, հրաժարելով աշխարհիկ կեանքէ, կամովին կը մտնեն վանք մը եւ կը նուիրուին Աստուծոյ, այս գաղափարապաշտները կամովին նուիրուեցան Հայոց ազգին ու մշակոյթին: Ուխտեցին մինչեւ մահ հաւատարիմ մնալ իրենց կոչումին եւ իրենց ուխտը կատարեցին ...:

Հերոդոտոս կը պատմէ, թէ Աթէնքի օրէնսդիր Սողոն փիլիսոփան, կարգ մը գիտնականներու եւ իմաստուններու հետ, ճամբայ ելաւ աշխարհ պտըտելու:

Հասաւ Սարտիս, Լիւդիոյ մայրաքաղաքը, եւ եղաւ հիւրը Կրեսոս թագաւորին, որ աշխարհի ամենահարուստ մարդն էր: Կրեսոս կը կարծէր, թէ ինք աշխարհի ամենաերջանիկ մարդն էր:

Ճաշի մը ընթացքին, անհամբեր Կրեսոս առիթը գտաւ եւ հարցուց իմաստունին.

— Սողոն փիլիսոփայ, քու կարծիքովդ ո՞վ է աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը:

Կրեսոս վստահ էր, որ Սողոն պիտի ըսէր.

— Դուն, տէր արքայ:

Սակայն յոյն իմաստասէրը պատասխանեց.

— Աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը աթենացի Թելոսն էր: Անիկա հող ունէր, հարստութիւն, զաւակներ ու թոռներ: Երջանիկ էր ամէն կերպով: Օր մըն ալ հայրենիքը վտանգի մէջ էր, Թելոս գնաց պատերազմի եւ ինկաւ հայրենիքին համար: Պետութիւնը իրեն ազգային թաղում կատարեց: Թելոսն էր աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը:

Կրեսոս դժգոհ մնաց այս պատասխանէն եւ սակայն, յուսալով որ գոնէ երկրորդ տեղը, վստահօրէն, պիտի շնորհուի իրեն, յարեց.

— Սողոն փիլիսոփայ, քու կարծիքովդ՝ աշխարհիս երկրորդ երջանիկը ո՞վ է:

Ի մեծ յուսախաբութիւն իրեն, փիլիսոփան պատասխանեց.

— Կլէոբիս եւ Բիթոն եղբայրները:

Կրեսոս՝ զայրացած՝ գոռաց.

— Աշխարհահռչակ հիւր, ուրեմն դուն կ'արհամարհե՞ս եւ ոչի՞նչ կը համարես իմ անսահման հարստութիւնս ...

Ծերունի իմաստունը բացատրեց.

— Վեհափառ արքայ, մարդ արարածի կեանքին ընթացքը բախտին կապուած է: Մարդ կրնայ փոխն ի փոխ հարուստ ըլլալ կամ աղքատ, հզօր կամ տկար: Էականը կեանքի ընթացքը չէ, այլ այն՝ թէ կեանք մը ինչպէս պիտի վերջանայ: Եթէ քու փառահեղ կեանքդ պսակուի փառահեղ վախճանով մը, այն ատեն դուն պիտի նկատուիս աշխարհի երջանիկներէն:

Եթէ ճիշդ է իմաստունին բանաձեւումը, ուրեմն՝ Համօ Օհանջանեանը, Ն. Աղբալեանը, Լ. Շանթը եւ Գ. Իփէկեանը ապրեցան փառահեղ կեանք մը, ունեցան նոյնքան փառահեղ վախճան մը, եւ արժանացան հայ ժողովուրդի «ազգային թաղում»ին: Մարդոց երջանկագոյններէն էին:

Կար ժամանակ, երբ մեր ժողովուրդը քաղաքական հասունութիւն չունէր, եւ մենք տուժեցինք ատկէ: Հիմա, սակայն, ըստ մարդկային բնութեան, մենք նետուած ենք դէպի միւս ծայրայեղութիւնը: Հիմա բոլորս համոզուած ենք, որ «միայն քաղաքականութեամբ կայ Հայոց փրկութիւն»:

Քաղաքականութիւնը անհրաժեշտ է ժողովուրդի մը գոյութեան ու պետական կազմակերպումին համար: Ոչ ոք ատոր հակառակը կը պնդէ. սակայն կան մարդիկ, որոնց կոչումն ու մասնագիտութիւնն է քաղաքականութիւնը: Եւ մենք ունինք նման մարդիկ: Անոնք պէտք է զբաղին այդ գործով: Ափսոսալի է ազգի մը համար, երբ բոլորը կը սկսին «քաղաքականութիւն խաղալ»:

Մեր «կիսագրագէտ» հայրերը աւելի իմաստուն էին, կը հետեւէին դարաւոր աւանդութեան, պաշտամունք եւ սէր ունէին դէպի գիրն ու գրականութիւնը: Ահա այս պաշտամունքն է, որ նուազած է մեր մէջ, մանաւանդ անոնց, որոնք օտարամոլութեան ախտէն վարակուած են:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՌԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Հայկական լեռնաշխարհ: Հողագնդի բարձրադիր, գողտրիկ մի անկիւն... Փոքր, շա՛տ փոքր է նրա տարածութիւնը ամփոփ ու պարփակ: Բայց որքա՜ն հարուստ է նա, հարուստ երկնաքերծ լեռներով ու անդնդախոր ձորերով, բարեբեր դաշտավայրերով ու թաւշեայ մարգագետիններով, փիրուզեայ գետերով ու լճերով, լերկ բլրալանջերով ու արեւախանձ տափաստաններով:

Գեղեցիկ է Հայաստանի բնութիւնը իր անզուգական, անկրկնելի համապատկերներով: Անյիշելի ժամանակներից նա օրրան է եղել ե՛ւ հողի աշխատաւորի, եւ կենդանիների ու թռչունների, ծառերի ու ծաղիկների համար: Օգտուել են նրանք հարազատ երկրի անհամար բարիքներից, ապաստան գտել նրա մայրական գրկում, ապրել են, բազմացել, սերունդներ թողել: Կենդանական եւ բուսական աշխարհի շատ ներկայացուցիչներ չքացել, բնաջնջուել են ժամանակի դաժան ձեռքով, շատերն էլ մի կերպ պահպանել են իրենց գոյութիւնը եւ մեզ հասել իբրեւ յուշարձաններ: Եւ, յիրաւի, երբ մարդ անցնում է Հայաստանի հարաւով կամ հիւսիսով, արեւելքով կամ արեւմուտքով, կարծես թէ շրջում է վեհաշուք յուշարձանների մի իսկական, կենդանի թանգարանում:

Ահա այդ թանգարանի բաժիններից մէկը՝ Սեւանի լեռնանցքը. ոլորապտոյտ նեղ ձորը ամբողջովին թաղուած է փարթամ ծառերի ու բազմերանգ ծաղիկների մէջ. հանդիպակաց լեռնալանջերը ծածկուած են մշտադալար եղեւնու, հաճարենու, կեչու, ընկուզենու, վայրի տանձենու, խնձորենու, անտառներով: Դրանք ձգւում են ընդարձակ տարածութիւններ, հասնում մինչեւ Դիլիջան, Իջեւան, Կիրովական... Դիլիջանի անտառները հռչակաւոր են ոչ միայն իրենց գեղեցկութեամբ, այլեւ բուսական աշխարհի բազմազանութեամբ: Այստեղ պահպանւում են գեղձու (կարմրածառ) չորս պուրակներ, որոնց ծառերի հասակը հասնում է 600 – 1000 տարուայ: Գեղձին մշտադալար, փշատերեւ ծառատեսակ է, աճում է շատ դանդաղ, նրա կեղեւի կառուցուածքը խիտ է, որի շնորհիւ երկար ժամանակ իր մէջ պահում է խոնաւութիւն եւ չի փտում: Կարմրածառի բարձրութիւնը հասնում է 30–40, իսկ բնի հաստութիւնը՝ մինչեւ մէկ մեթր: Մահացող այս ծառատեսակը, որն անցեալ դարերում տարածուած էր Եւրոպայում եւ Կովկասում, այժմ հազուադէպ է: Այն անտառների ձեւով աճում է միայն Հայաստանում եւ Վրաստանում:

Դիլիջանում լաւ պահպանւում են նաեւ արեւելեան կաղնու անտառ եղջերընկուզի պուրակը եւայլն: Ներկայումս դրանք վերածուել են արգելանոցների, ուր կրկին բաց կը թողնուեն ազնիւ եղջերուներ, որոնք բարբարոսաբար ոչնչացուել են դեռեւս 1900ական թուականներին: Բնակլիմայական բացառիկ պայմանները Դիլիջանին շնորհել են լաւագոյն առողջարանի հռչակ: Անտառային թարմ օդը, լեռնային արեւը արդիւնաւէտ բուժում են վէրքերի ու շնչառական օրգանների հիւանդներին:

Հայաստանի բնութեան անման յուշարձաններից է Մեղրու շրջանում փռուող Բարթասի անտառը: Աւելի քան ութ հազար հեկտար տարածութեամբ այդ կուսական վայրում պահպանւում են երրորդական դարաշրջանի անդրկովկասեան բուսական աշխարհի շատ նմուշներ: Անտառը հիմնականում բաղկացած է արեւելեան կաղնիներից: Խիստ արժէքաւոր է բարձրակազմ ու հազուագիւտ ծառատեսակներից մէկը՝ Արաքսեան կաղնին, որից պատրաստւում են տակառներ՝ որակեալ կոնեակներ հասունացնելու համար: Բարթասի զարդը չինարի անտառն է՝ միակը Ս. Միութիւնում: Այն ունի աւելի քան հինգ հարիւր տարուայ հասակ եւ զբաղեցնում է հարիւր հեկտար տարածութիւն: Չինարիների բարձրութիւնը հասնում է 35 – 40. իսկ բնի հաստութիւնը՝ մինչեւ երկու մեթրի: Չափազանց հարուստ է Բարթասի կենդանական աշխարհը: Հարաւային շրջաններու համար բնորոշ անտառային այծեամից, վարազից, արջից եւ այլ սովորական կենդանիներից բացի Մեղրիում հանդիպում են նաեւ խողուկ, լուսան, ընձառիւծ:

Իր վայրի հմայքով ո՞ւմ չի գերում հայկական ժողովրդական սքանչելի աւանդութիւնների հետ կապուած Խոսրովի անտառը: Հինաւուրց այդ անտառը, որ հիմնուել է չորրորդ դարում, Հայոց Խոսրով երկրորդ (Կոտակ) թագաւորի օրօք, եղել է որսատեղ: Խիտ բնակեցուած վայրերից լեռնային բնական ու արհեստական պարիսպներով անջատուած հսկայական տարածութիւններում փռուած են մրգատու անտառներ, անմատչելի ժայռեր ու ծերպեր, խոխոջում են սառնորակ աղբիւրներ: Դրանք բարենպաստ միջավայր են քարակզաքիսի, վարազի, արջի, եղջերուի եւ այլ գազանների ու կենդանիների համար: Վերջին տարիներին անտառում բաց են թողնուել ուսուրական բծաւոր եղջերուներ, որոնք յարմարուելով տեղին, յաջողութեամբ բազմանում են: Այստեղ բոյն են դնում գորշագոյն կորճը, սպիտակակատար անգղը, լեռնային արծիւը եւ այլ թռչուններ:

Բնապատմական մեծ արժէք են ներկայացնում գիհիների (նոճիների կարգին պատկանող փշատենու թփուտներ) մի քանի տեսակները, որոնք նօսր անտառների ձեւով պահպանւում են Սեւանայ լիճը եզերող Արեգունու լեռնաշղթայի հարաւային լանջում, ինչպէս նաեւ Ալավերդու, Իջեւանի եւ Ախտայի շրջաններում: Դրանց տնտեսական խոշոր նշանակութիւնն այն է, որ գիհիների արմատները գետնի մէջ թէ կազմում են խիտ ցանց եւ լեռնալանջերը պահպանում լուացումից ու հողմահարումից: Ալավերդու Մեղրու շրջաններում կան վայրի պիստակենու անտառակտորներ, Փամբակի լեռնալանջերին՝ կեչու, եղրահացենու (հայկական զափնի) եւ լեռնավարդերի անտառակտորներ: Հայաստանի այդ շրջանը լեռնալանջերի ամենահարաւային սահմանն է եւ հանդիսանում է նրանց ծննդավայրերից մէկը:

Արարատեան դաշտավայրի արեւելեան եզրին վեր են խոյանում Ուրծի ապառաժոտ լեռները: Նրանք աչքի են ընկնում իրենց ահռելիութեամբ ու վայրի հմայքով: Ապառաժներից Թեժասարը, Կարմրաքարը եւ այլն վեր են խոյանում հազար եւ աւելի մեթր: Այս լերկ, անմատչելի լեռնազանգուածները դարձել են քարոչխարների (հայկական մուֆլոն), բեզոարեան այծի մշտական բնակավայրը: Դարաստափետի ձեւով դուրս ցցուած ժայռերը հարուստ են կիրով, շրջակայքում բազմաթիւ լեռնային աղբիւրներ են եւ աղաբեր քարաշերտեր, որոնցից օգտուում են կենդանիները: Ուրծի արգելանոցը տարածուելով 70 – 80 հազար հեկտար՝ միանում էր Խոսրովի անտառին:

... Լեռների գոգաւորութեան մէջ ծփում է հայկական բնաշխարհի անզուգական գեղուհին՝ Սեւանը: Նրա բոլորը շուրջպար են բռնել Արեգունու, Վարդենիսի, Սեւանի, Գեղամայ լեռնաշղթաները: Աշխարհի բարձրաբերձ լճերի թւում Սեւանն իր մեծութեամբ նմանը չունի, այն ծովի մակերեւոյթից բարձր է 1914 մեթր, զբաղեցնում է աւելի քան 1400 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն: Սեւանը ձգւում է պատմական ծովակիցից մինչեւ Բասարգեչարի ափերը՝ մօտ 70 քիլոմեթր: Լայնութիւնը 8 – 35 քիլոմեթր է, ամենամեծ խորութիւնը հասնում է 99 մեթրի: Լճի ջրերը քաղցրահամ են, պաշարները հսկայական՝ 58 միլիառ խորանարդ մեթր: Նրա մէջ թափւում են մօտ երեսուն գետակներ, դուրս է գալիս միայն Հրազդան գետը:

Հայ ժողովուրդը այնքան սիրում է Սեւանը՝ պատմական Գեղամայ ծովակը եւ անյիշելի ժամանակներից նրա մասին յօրինել է շատ ու շատ աւանդութիւններ, երգեր ու զրոյցներ: Բանաստեղծները երբեք անտարբեր չեն անցել լճի ափերով, ջերմ ու քնքուշ տողեր են նուիրել նրան, իսկ նկարիչները կտաւի վրայ վերապատկերել են Սեւանի ջինջ հայելին ու փիրուզեայ կոհակները: Եւ ինչպէ՞ս չսիրել, ո՞ր լիճն ունի այնքան վճիտ, սառնորակ, անուշահամ ջրեր, այնքան համեղ ձկներ... Ժողովուրդը դարեր շարունակ օգտուել է նրա բարիքներից: Մեր օրերում լիճը բազմակողմանիօրէն ի սպաս է դրուած ժողովրդական տնտեսութեան կարիքներին: Սեւանի ջրերը ելեկտրական ուժի, ոռոգման, ձկնորսութեան անսպառ աղբիւր են, նաւարկութեան մի–

ջոց: Լճի շնորհիւ մերձակայ շրջանների կլիման մեղմ է, ամառանոցային:

Արագածի ամենաստորին փէշերին, Արարատեան դաշտավայրի հիւսիսային անկիւններից մէկում փայլփլում է Այգր լիճը: Նրա ջրերը բխում են լճի յատակից ու ժայռոտ եզրերից: Զարդունակ լիճը գրաւում է մօտ մէկ քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ ունի մի քանի մեթր խորութիւն: Այնտեղից արտահոսում է Մեծամօր գետը:

Այսքանով չեն սահմանափակւում Հայաստանի բնութեան յուշարձանները: Դրանց թւում դասւում են նաեւ ծովի մակերեւոյթից 3–4 հազար մեթր եւ աւելի բարձրութեամբ Արագած, Կապուտջուղ, Մայմեխ լեռնագագաթները, որոնք իւրայատուկ են իրենց բուսական ու կենդանական աշխարհի հազուադէպ նմուշներով, վայրի ցորենի հանդամասերը Դարալագեազի սարալանջերում, Գառնիի ձորը՝ Սովետաշէնից մինչեւ Գեղարդ, Սեւանի աւազանի Արեւգունու ափը, Հաճարենու հնադարեան պուրակը Ղափանում, Վեդու շրջանի Գորովան գիւղի աւազուտները, ուր պահպանւում է երրորդական դարաշրջանի բուսականութիւն, Կալինինոյի շրջանի մի քանի ճահճային լճակները, որոնք արժէք են ներկայացնում իրենց հազուագիւտ, իւրատեսակ ջրա – ճահճային բուսականութեամբ եւ այլն:

Բնութեան, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական ու հնագիտական յուշարձանները (երեք հազարից աւելի ամրոցներ, կրօնական ու աշխարհիկ կառուցւածքներ, պալատներ, բերդեր, կամուրջներ, իջեւաններ եւայլն) պատմական, գիտական եւ ժողովրդա–տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունեն: Բուսական, կենդանական աշխարհների պահպանման ու ընդլայնման, նրանց առեղծած բարիքները ժողովրդի շահերին ծառայեցնելու հարցերին առանձնայատուկ ուշադրութիւն է դարձնում Հայաստանի կառավարութիւնը: Բնութեան պահպանումը որպէս ժողովրդի անընդհատ աճող նիւթական եւ մշակութային պահանջմունքների բաւարարման, ինչպէս նաեւ գիտական հետազօտութիւնների անհրաժեշտ պայման, պետական մեծ նշանակութիւն ունեցող գործ է:

ԽԱՆԻԿ ԲԱՏԱԼԵԱՆ

ԿԼՍԸ

Ա.— Տիկին ձեր թոռ կը բերեմ ձեզի:

ՏԻԿԻՆԸ.— Ի՞նչ թոռ:

Ա.— Ձեր շնիկը:

ՏԻԿԻՆԸ.— Իմ շնիկիս անունը Թոթօ է, ոչ թէ Թօ:

Ա.— Իրաւունք ունիք, բայց ինքնաշարժը վրայէն անցնելէն ետք՝ կէսը մընաց....:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Մոնտ»ի աշխատակիցներէն Պէրնար Ֆէրոնի մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալը:

Վերջին տարիներուն ընթացքին Խ. Միութիւնը բազմաթիւ փորձեր կատարեց, բարեփոխելու համար երկրին կրթական ծրագիրը: 1954ին, կարգ մը շրջաններու մէջ վերահաստատուեցաւ խառն դպրոցներու դրութիւնը, որ վերցուած էր Ստալինի օրով: 1955ին, դպրոցներու մէջ մտցուեցաւ «փօլիթէքնիք դաստիարակութիւն»ը, որ կրթական ծրագրին մէջ շատ աւելի ընդարձակ տեղ կուտայ գիտութիւններուն եւ մանաւանդ՝ ձեռական աշխատանքներուն: 1956ին ստեղծուեցաւ գիշերօթիկ դպրոցներու դրութիւնը: Այս բոլոր բարեփոխումները, սակայն, լրացուցիչ մասերն էին գլխաւոր բարեփոխման մը, որ երկրորդական պարտադիր կրթութեան շրջանը եօթը տարիէն կը բարձրացնէր տասը տարուան: Համայնավար կուսակցութեան քսաներորդ համագումարը որոշած էր որ երկրորդական պարտադիր կրթութեան ծրագիրը «իր ընդհանրութեան մէջ» իրագործուած պէտք է ըլլայ մինչեւ 1960:

Սակայն խորհրդային դպրոցներու մէջ տրուած կրթութեան մասին բազմաթիւ բողոքներ կ'արձանագրուին օրէ օր: 20րդ համագումարը, իր հերթին արձագանգ հանդիսացած էր այս բողոքներուն— տրուած դաստիարակութիւնը չի համապատասխաներ կեանքի պայմաններուն:

Խրուշչեւ, անցեալ Ապրիլին, կոմսոմոլներու (կուսակցութեան երիտասարդական ու պատանեկան կազմակերպութիւններու) 13րդ համագումարին ընթացքին դարձեալ կ'ընդգծէր այս գիտողութիւնը: Թերթերն ու կրթական մարմիններու ներկայացուցիչները, հարցը ձեռք առնելով, յօդուածներու շարքեր սկսած էին գրել, յայտնելով որ «երիտասարդութիւնը դպրոցներուն մէջ պէտք է պատրաստուի կեանքի եւ աշխատանքի պահանջներուն»: Այս բոլորը նախատեսել կուտային թէ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ներմուծուէին խորհրդային դպրոցներու ծրագիրներէն ներս: Արդարեւ, Խրուշչեւ վերջերս դարձեալ արտայայտուեցաւ այս հարցին շուրջ, որուն մանրամասնութիւնները ճշդուած են անցեալ կիրակի օր հրատարակուած ընդարձակ պաշտօնագրի մը մէջ:

Ըստ այս նոր բարեփոխման, խորհրդային մանուկները եօթը տարեկանին պիտի մտնեն նախակրթարան, ուր 7–8 տարի պիտի սորվին հիմնական եւ ընդհանուր գիտելիքներ: Ապա (ներմուծուած նորութիւնը այս է), իրենց զատած կամ իրենց համար զատուած արհեստին համաձայն, մասնագիտական դասընթացներու պիտի հետեւին երկու կամ երեք տարի՝ գործարաններու կամ երկրագործական կեդրոններու մէջ: Այս շրջանէն վերջն է որ պիտի ստանան պաքալօրէայի համապատասխան վկայական մը:

Սակայն այս վկայականը բաւական պիտի չըլլայ համալսարաններէ ներս ընդունուելու համար: Նախքան այդ, երիտասարդները երկու տարի պէտք է աշխատին իրենց ընտրած մասնագիտութեան արդիւնաբերութեան մէջ, միաժամանակ հետեւելով գիշերային կամ թղթակցութեամբ կատարուած դասընթացներու (անշուշտ, եթէ նպատակ ունին յետագային համալսարան մտնել): Երրորդ տարուան ընթացքին, արդիւնաբերական աշխատանքին հետ, շաբաթը երեք օր ազատ պիտի ըլլան իրենցմասնագիտութեան դասընթացքներուն հետեւելու համար. իսկ չորրորդ եւ հինգերորդ տարիները ամբողջովին յատկացուած պիտի ըլլան համալսարանական ուսման: Ուրեմն, «պաքալօրէա»յի վկայականը ստանալէն մինչեւ համալսարան աւարտելը, ուսանող մը հինգ – վեց տարուան շրջան մը պիտի բոլորէ, որուն առաջին երկու – երեք տարիները արդիւնաբերութեան մէջ աշխատելով, իսկ վերջին երկու – երեք տարիները՝ որպէս բացարձակ ուսանող:

Խրուշչեւ յայտարարեց թէ իր այս ծրագիրը բացարձակապէս վերջնական չէ, եւ մասնագէտներու ցուցմունքներուն հիման վրայ կրնայ երկրորդական սրոշ փոփոխութիւններ կրել: Արդէն իսկ թելադրութիւնները սկսած են տեղալ. բարձրագոյն ուսման նախարարը, Էլիութին, կ'ուզէ որ տղոց «սթաժ»ներուն շրջանը որոշուի ըստ իրենց ընտրած մասնագիտութեան: Օրինակ, երկաթուղիի ապագայ մասնագէտները իրենց «սթաժ»ը կարենան կատարել ամառուան շրջանին, ձմեռը յատկացնելով զուտ համալսարանական աշխատանքի: Մանկավարժական գիտութիւններու Ակադեմիային նախագահը, Քայրով, գիտել կուտայ որ առաջին երկու –երեք տարիներուն արդիւնաբերութեան մէջ աշխատող տղան, ամբողջ օրուան աշխատանքէն վերջ գիշերը շատ յոգնած կ'ըլլայ մտային աշխատանքի համար, եւ կ'առաջարկէ որ արդիւնաբերական աշխատանքի ժամերը զեղչուին անոնց համար:

Ցամենայն դէպս, ընդհանուր օրէնքն այն է, որ 14 տարեկանէն սկսեալ խորհրդային բոլոր պատանիները պէտք է իրենց մասնակցութիւնը բերեն երկրին տնտեսական կեանքին. եւ այդ տարիքին է, որ պէտք է որոշեն թէ ինչ մասնագիտութեան պիտի հետեւին: Այս ձեւով, խորհրդային իշխանութիւնները կը յուսան դպրոցն ու կեանքը միախառնել իրարու, եւ վերցնել ձեռական ու մտային աշխատանքներու միջեւ ցարդ գոյութիւն ունեցող անհաւասարութիւնը: Այս ընդհանուր օրէնքէն զերծ պիտի մնան միայն եբաժշտութեան կամ մաթէմաթիքի համար բացառիկ կերպով ընդունակութիւն ունեցող պատանի հանճարները:

Կրթական այս բարեփոխումը տեսակ մը անհրաժեշտութիւն դարձած էր: Արդարեւ, այն օրէն ի վեր, երբ երկրորդական կրթութիւնը պարտադիր դարձած էր Խ. Միութեան մէջ, երիտասարդութիւնը հետզհետէ սկսած է լքել ձեռական աշխատանքներն ու մասնագիտութիւնները: Կուսակցութիւնն ու կոմսոմոլներու կազմակերպութիւնը ապարդիւն կոչեր կ'ընեն տղոց հայրենասիրութեան. երկրորդական վարժարան աւարտողները չեն ուզեր բանուոր կամ երկրագործ դառնալ: Բարեբախտաբար, երկրորդական ուսումը պարտադիր հռչակող օրէնքը քիչ համեմատութիւններով գործադրուած է մինչեւ հիմա (տղոց քան առ հարիւրը նոյնիսկ նախակրթարան աւարտած չէ). այլապէս Խ. Միութիւնը այսօր ոչ բանուոր կ'ունենար, ոչ ալ երկրագործ:

Նոր օրէնքը կը միտի այնպիսի կացութիւն մը ստեղծել տղոց համար, որ միայն ուսման մեծ սէր ունեցողները կարենան շարունակել: Երկրորդական վարժարանէն վերջ երկու – երեք տարուան դադարը, արդիւնաբերութեան մէջ ձեռք ձգած ճարտարութիւնը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարտաւորութիւնները պատճառ կը դառնան որ շատերը հրաժարին համալսարան մտնելէ. միայն «սրբազան հուրը» ունեցողներն են, որ առանց յուսահատելու թէ՛ արդիւնաբերութեան մէջ կ'աշխատին եւ թէ՛ համալսարանի աշխատանքները կը կատարեն:

Կրթական այս նոր ծրագիրը կը ձգտի մասնագէտներ պատրաստել բոլոր ճիւղերուն մէջ — ըլլան անոնք բանուոր, երկրագործ, թէ մտաւորական:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ բացուեցաւ միջազգային երկաթուղիի 17րդ համագումարը, որուն կը մասնակցին 550 պատուիրակներ՝ Սպանիայէն եւ արտասահմանէն: Համագումարին կը մասնակցին նաեւ Արեւելեան Եւրոպայի ներկայացուցիչները, մասնաւորապէս՝ Խ. Միութիւն, Լեհաստան եւ Եուկոսլաւիա:

ՃԱՓՈՆԻ «Իտա» փոթորիկին զոհերուն թիւը բարձրացաւ երկու հազարի: Աւելի քան հինգ հարիւր վիրաւոր կայ: Հազարաւոր բնակարաններ քանդուած են, մօտ հարիւր հազար հոգի անտուն մնացած են: Նիւթական անհաշիւ վնասներ կան:

ՅՈՌԵԳՈՅՆԸ

Ա.— Իմ կինս անտանելի է: Ամենափոքր առիթը բաւական է՝ որ կռիւ մը փրցնէ տունին մէջ:

Բ.— Դուն երջանիկ ես եղեր: Իմ կինս առանց որեւէ առիթի նոյնը կ'ընէ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (266)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Երեւակայեցէք մի գիւղական պարզ, նահապետական ընտանիք, որ բոլորը մի յարկի տակ են ապրում, եւ նրանց մէջ խառն է անբարոյական տաճիկ զինուորը: Հայը ամէն հարստահարութեան սովոր է համբերել, բայց երբ դիպչում են նրա ընտանեկան պատուին, նա այդ ժամանակ կորցնում է իր համբերութիւնը: Այդ էր, որ զրդռեց հասարակութեանը՝ բողոքել բարձր կառավարութեան, որ զինուորները հեռացուին իրանց տներից:

Կառավարութիւնը ի նկատի առեց նրանց բողոքը եւ հրամայեց ամէն տեղ իր ծախքով զօրանոցներ կառուցանել: Արքունի շինուածքների կապալառուի, Շարման բէկի համար, մի մեծ գործ բացուեցաւ: Նա դիմեց միմիտ գիւղացիներին, տալով. «եթէ ցանկանում էք, որ զինուորները ձեր տներից հեռանան, պէտք է զօրանոցները ձեր ծախքով շինել տաք, որովհետեւ այդպէս է հրամայուած»: Խեղճ գիւղացիները յօժարւում են ամէն ինչ զոհել, դէթ ազատուեն անտանելի հիւրերից: Ով որ փող ունէր, փող էր տալիս, ով որ փող չունէր, ինքն էր աշխատում իր անասունների հետ, քար, փայտ եւ կիր կրելով: Այդպիսով զօրանոցները կառուցւում են: Այդ մեծ ծառայութիւնը վարձատրւում է այն մեծ չքանչանով, որ Շարման բէկը կրում էր կուրծքի վրայ, թէեւ զօրանոցների ծախքը մի կողմից խեղճ հասարակութիւն էր տուժում, միւս կողմից արքունի գանձարանը:

— Շատ բարեպաշտ եւ ազգասէր անձն է, պարոն բժշկապետ, — աւելացրեց առաջնորդը: — Եթէ գիտենայիք, որքան բարիքներ է գործել դա մեր հասարակութեանը: Շատ ժամանակ չէ, որ իր ծախքով նորոգել տուեց մի վանքի խարխուլ տաճարը:

Վերջին խօսքը ճշմարիտ էր: Բայց ժողովուրդը կողոպտել եւ տաճարներ կառուցանել, — այդ հազիւ թէ կարելի էր բարեպաշտութիւն համարել: Ասլանը ոչինչ չպատասխանեց: Բայց Շարման բէկը, լսելով սրբազանի գովասանքը, ինքնաբաւական կերպով իր տեղում շարժուեցաւ. նրա աղուէսի գունով անշարժ դէմքի վրայ երեւաց ժպիտի նման մի բան, եւ ձեռքը տարաւ դէպի կուրծքը, կարծես, տեսնելու համար՝ արդեօք չքանչանը իր տեղո՞ւմն է:

Առաջնորդը շարունակեց ծանօթացնել միւսներին.

— Դա մահտեսի Թորոսն է, մի քանի անգամ Երուսաղէմ ուխտ է գնացել. մեր քաղաքի հարուստ եւ նշանաւոր վաճառականներից մէկն է, մի եւ նոյն ժամանակ, մեր Մայր եկեղեցու երեսփոխանն է: Մեծ ծառայութիւններ է արել եկեղեցուն, շատ ալլրի, չափազանց բարեպաշտ եւ ազգասէր մի անձն է:

Ասլանը մինչեւ անգամ չնայեց նրա վրայ. ես երեսս մի կողմ շուռ տուի, որ ծիծաղս չտեսնեն: Գիտէ՞ք ով էր այդ «հարուստ», «չափազանց բարեպաշտ եւ ազգասէր» վաճառականը: Դա մի եւ նոյն խաբեբան էր, որ Այգեստանում յայտնուեցաւ մեզ մօտ, վարպետ Փանոսի տանը, եւ իբրեւ թանգագին հնութիւններ, կեղծ դրամներ վաճառեց Ասլանին: Այն ժամանակ նա, մի հրեայ մանրավաճառի նման, հագած ունէր հին ցնցոտիներ, որ կարեկցութիւն զրաւէ դէպի իր ողորմելի վիճակը:

Իսկ այժմ, չնայելով որ ամառն էր, հագած ունէր մի թանկագին մուշտակ աղուէսի ոսկեղոյն մորթից, եւ մէջքին փաթաթած ունէր թանձր գօտի պարսկական շալից: Ասլանը նրան չամաչցնելու համար, այնպէս ձեւացրեց, իբր թէ չէ ճանաչում նրան: Եւ իրաւ, այժմ հազիւ կարելի էր ճանաչել նրան. գլխին դրած ունէր ֆէս, որի վրայ փաթաթել էր եագմա կոչուած թաշկինակ. կնճիռներով պատած երեսը խնամքով ածիլած էր, իսկ քիթը, որ ուղղի համեստ ձեւ ունէր, ինձ երեւում էր այժմ աւելի երկարացած եւ բոլորովին ծածկել էր վերին շրթունքը: Առաջնորդի նրա մասին շռայլած գովասանքների այն մասը միայն ճշմարիտ էր, որ, իրաւ, նա շատ հարուստ մարդ էր եւ փաշայի սեղանաւորն էր: Հարկաւորուած ժամանակ փաշային ծանր տոկոսներով փող էր տալիս, իսկ փոխարէնը ընդունում էր գիւղերից ստացուելիք տուրքը: Իսկ ինքը որքան եւ ինչպէս էր ստանում գիւղացիներից, — այդ կախուած էր իր խղճից, եթէ կար նրա մէջ խիղճ:

Երրորդ անձը, որին ծանօթացրեց սրբազանը, մի կծկուած ծերունի էր, փոքրիկ տապատը դուրս էր ցցել մէջքի վրայ: Նա եւս մի քանի անգամ Երուսաղէմ էր գնացել, նա եւս չափազանց «բարեպաշտ եւ ազգասէր» մարդ էր: Նրան կոչում էին մահտեսի Ցարօ: Եթէ ես եղուխտ տեսած չլինէի, բաւական էր այդ մարդու դէմքը հետազօտել, նրա խոստակցութիւնը լսել եւ եղուխտի մասին կատարեալ գաղափար կազմել:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ տաղնապին մասին մամուլի ասուլիս մը տալով Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլըս յայտարարեց, թէ ազգայնական ուժերը պիտի հեռանան Քեմոյ եւ Մացիւ կղզիներէն, եթէ տրամաբանական զինադադար մը ըլլայ: Միւս կողմէ համայնավար Չինաստանի վարչապետը Չու Ան Լէ մերժեց զինադադարի մը գաղափարը: Միացեալ Նահանգները նոր զէնքեր եւ պատերազմական ու փոխադրական օդանաւեր պիտի տան Չանկ Քայ Շէքի, քանի մը օրէն :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը երկրէն արտաքսեց էր Ֆրանսի ներկայացուցիչը, որ կը գտնուէր Պաղտատ: Ֆրանսական ընկերութեան օդանաւերը իրաւունք չունին երթալու Իրաք :

(Շար. Ա. էջէն)

մէկ ընդօրինակութիւնը մագաղաթի պատառիկի մը վրայ, Գրիգոր Մագիստրոսի, Մխիթար Հերացի, Գրիգոր Տաթեւացիի, Ամիրտովլաթի դիմանկարները, բժշկական գործունէութեան պատկերներ, ձեռագիրներ, տպագրուած հին գործեր :

Հատորը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է համագումարին մէջ:

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան խանդավառ եւ եռանդուն գիտնական մըն է, համակրելի, մարդամօտ, անկեղծ հայրենասէր մը :Մեծ հաւատք ունի հայ ժողովուրդին իմացական կարողութեանց վրայ: 45 փրոֆէսէօր ունինք Հայաստանի մէջ, ըսաւ, իսկ Խորհ. Միութեան մէջ՝ գեռ աւելի: 75 ակադեմիա ունի Խորհ. Միութիւնը, եւ ամէն մէկուն մէջ՝ անպայման մէկ երկու հայ ակադեմական: Բաղդատմամբ այլ ժողովուրդներու, մեր թիւին համեմատութեամբ՝ մեծ թիւ մը կը կազմեն գիտնականները: Ունինք միջազգային չափանիշով փրոֆէսէօրներ, ոմանք Խորհ. Միութեան համալսարաններէն ելած, ոմանք ուղղակի Երեւանի համալսարանէն, օրինակ՝ Հասրաթեանը, որ աշակերտն է Փրոֆ. Յովհաննիսեանի: Հայաստանի բժիշկ. ակադեմականներէն յիշենք Օրբելին, Կոշտոյեանցը, Ֆանարջեանը, Մնջոյեանը, Բունիաթեանը: Խ. Միութեան մէջ հայ գիտնականներուն թուական գերակշռութիւնը տեսնելով՝ Մոլոտով ճառի մը մէջ, հայ ժողովուրդը անուանեց «տաղանդաւոր ժողովուրդ»:

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան, անդամ Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիային, անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային, դասախօս Երեւանի բժշկ. համալսարանին ներքին ախտաբանութեան ամպիոնին, մասնագէտ հեղինակ սրտի հիւանդութեանց, առաջին հետախուզողը Հայաստանի մէջ հայ բժշկութեան պատմութեան (վերջին այս ասպարէզին մէջ արժանաւոր հետեւորդ մըն է այժմ՝ Ա. Կծոյեան, առանց մոռնալու Օ. Սեփեթճեանը, որ մասնագէտ է բոյսերու պատմութեան):

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան ծնած է Թիֆլիզ, 1885ին: Քաղաքին գիմնազիոնը աւարտելէ ետք մտած է Խարկովի բժշկ. համալսարանը: Յետոյ իբրեւ բժիշկ գործած է Խարկովի եւ Թիֆլիսի հիւանդանոցներուն մէջ: 1914ին արդէն հեղինակ էր 12 գիտական աշխատութեանց:

Հայաստանի կազմութեան սկզբնական օրերուն կը փոխադրուի Երեւան: Իր ջանքերով կը բացուի Երեւանի հասարակածային հիւանդութեանց ուսումնարանը, որ երկրորդը կը համարուի Խորհ. Միութեան մէջ՝ Մոսկուայի նման հիմնարկութենէն ետք: Հետազօտութիւններ կատարած է մալարիա հիւանդութեան եւ հետեւանքներուն մասին, Հայաստանի հանքային ջուրերու բուժական յատկութեանց մասին 1923 թուականէն սկսեալ: 1925ին, երկրաբան Լ. Այվազեանի եւ քիմիագէտ Գ. Մեղնիկեանի հետ կը պատրաստէ տեղեկագիր մը Արզնիի ջուրերուն մասին, ներկայացնելով ջրաբուժական այդ վայրին հեռանկարները, — այդ տեղեկագրին հիման վրայ Հայաստանի առողջապահական գործավարութիւնը կազմակերպեց Արզնիի առողջարանը, որ այսօր համամիութենական կուրորտի արժէք ունի:

Փրոֆ. Յովհաննիսեան ունի նաեւ հեղինակութիւններ սրտի հիւանդութեանց մասին, մասնաւորաբար սրտի եւ երակներու առեղծած ճնշումներու մասին:

— Իր գլխաւոր հեղինակութիւններն են Բժշկութեան պատմութիւնը Հայաստանում հնուց մինչեւ մեր օրերը, հինգ հատոր, ռուսերէն գրուած: Այս աշխատութիւնը թարգմանուած է նաեւ վրացերէն ու գերմաներէն լեզուով, ցանկալի է որ թարգմանուի նաեւ հայերէն :

1944ին, իր նախաձեռնութեամբ՝ Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիային մէջ կը հիմնուի «Բժշկութեան եւ կենսաբանութեան ուսումնասիրութեան բաժին մը, որ շուտով կը դառնայ «Բժշկութեան եւ կենսաբանութեան պատմութեան բաժին», — այս հաստատութեան կողմէ մինչեւ այժմ հրատարակուած են 73 գիտական ուսումնասիրութիւններ :

Փրոֆ. Յովհաննիսեան ունի նոյնպէս «Բժշկութեան մեթոտոլոգիան հնուց մինչեւ մեր օրերը» աշխատութիւնը: Նաեւ դասագիրքեր՝ «Ներքին հիւանդութիւնների դիագնոստիկա», «Ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայի ներածութիւն», «Մալարիայի կլինիկա», «Ներքին հիւանդութիւնների կլինիկա»:

1931ին կազմուեցաւ բժշկական տարազներու (թերմինոլոժի) խմբագրական մարմին մը, որու նախագահն էր, — այդ մարմինն էր որ տուաւ լատիներէն – ռուսերէն — հայերէն բժշկական բառարան մը, հրատարակուած 1951ին :

Անտիպ ունի նաեւ օրագրութիւն մը արեւմտեան Հայաստանէն, ուր կը գտնուէր, իբրեւ զինուորական բժիշկ՝ ռուսական բանակին մէջ, առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին :

Հասցուցած է հարիւրաւոր աշակերտներ, որոնց կարգին՝ երկու փրոֆէսէօր, 5 դոցենտ, 10 ասիստենտ: Իր գործունէութիւնը վարձատրուած է շքանշաններով:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան :

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

× Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը արագ ապաքինում կը մաղթէ վարչութեան անդամուհիներէն Տիկին Գասպարեանի որ վերջերս վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր:

× Նոյնպէս ապաքինում կը մաղթէ Գ. Վարժապետեանի իր անցուցած ծանր արկածին առթիւ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ՆԻ ԺԱՄԵՐ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ « Շ. »Ի ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
(1907–1957)

Ժամբորդական նոթեր
Ուսումնասիրութիւններ
Գրական էջեր, Տոմսեր
եւ խմբագրականներ

Յառաջաբան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տպարան՝ «Յառաջ»
704 էջ

ԳԻՆ՝ 2.000 ՖՐ.
Թղթատարի ծախքով 2200 ֆր.:
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ:

ԱՐԱՐԱՏԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարատի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն:

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Գիտ. խօսք՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Գ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր հինգի Կիրակին՝ առաւօտ ժամը 9ին: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան նոյն օրը տեղւոյն վրայ: Աշակերտները ներկայանան իրենց գրենական առարկաներով :

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դպրոց ղրկել առաջին օրէն: Հոկտեմբերէն վերջ՝ նոր աշակերտ չընդունուիր :

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր մէկին՝ Չորեքշաբթին :

Այն ծնողները որոնք զանազան պատճառներով իրենց զաւակները արձանագրել չեն տուած, կարող են նոյն օրը ներկայանալ ու արձանագրել տալ :

Աշակերտներ կ'ընդունուին հօթը տարեկանէն սկսեալ :

Վստահ ենք որ ծնողները պիտի չթերանան իրենց պարտականութեան մէջ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Կրթական Մարմին

×

Կաց. Խաչի Գոմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր երկուքին: Դասաւանդութիւնք տեղի պիտի ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9 – 12 եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ 6 – 8, ուսուցչութեամբ Գ. Վահրամ Մխիթիքի: Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն օրը Հոկտեմբեր երկուքէն սկսեալ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցին մէջ :

×

Հայկազեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը երկուքին :

Արձանագրութիւն եւ դասաւանդութիւն տեղի կ'ունենան նոյն ժամուն :

Հասցէ.— 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

×

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին:

Ծնողներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները, մայրենի լեզուին ուսուցման համար :

×

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու գիշերօթիկ վարժարանին 1958 – 59 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին մայրական խնամքի շունչին տակ յանձնել իրենց փոքրիկները, թող փութան դիմել վարչութեան:

Սանուհիները կը հետեւին ֆրանսական պետական ուսմանց ծրագրէն զատ՝ հայ լեզուի խնամուած դաստիարակութիւն :

Դիմել ամէն օր՝ 73 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Առնուվիլ լէ Կոնէս (Սէն է Ուազ): Հեռաձայն՝ Կոնէս 179 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պալըքէսիրցի Գէորգ Մութաֆեան (կօշկակար) ամուսնացած է եւ զաւակի տէր, 1924ին Յունաստանէն Ֆրանսա եկած է: Կը խնդրուի տեղեկացնել Յակոբճան Յարէթեանի, 4 բիւ տը Լոնտրը, Ալֆորվիլ, (Սէն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Բիւ Պլէօ):

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: 7 Գուրվ. տ'Անթէն, Գար տը Կլոպի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Պատգ. ժողովի զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, Դ) Զանազանք: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանային վարչութեան. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ :

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նուայի մէջ :

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը եւ բարեկամները :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2.30ին

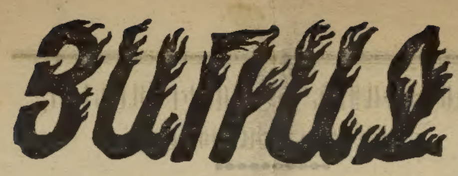
Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 3 OCTOBRE 1958

ՅՅՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8309 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4110

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին ա՛յնքան փառաւոր արդիւնքը կատարեալ անակընկալ մը եղաւ, նոյնիսկ ամէնէն լաւատեսներուն համար, Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ :

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն էր քուէարկութեան մասնակցողներու մեծ թիւը : Հանրածանօթ իրողութիւն է, որ Ֆրանսացին անհասարակ անտարբեր է քաղաքական խնդիրներու հանդէպ : Բացառութիւն կը կազմեն կուսակցութեան մը, մանաւանդ ձախակողմեան կազմակերպութեանց պատկանողները, որոնք գաղափարական պայքար կը մղեն եւ յանուն կարգապահութեան կը մասնակցին քուէարկութեանց, կատարելով իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը :

Կը տեսնուի ուրեմն, որ վերջին ամիսներու դէպքերը՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ՝ որոշ փոփոխութիւն առաջ բերած են մտայնութեանը մէջ Ֆրանսացիներուն, որոնք սկսած են լըրջօրէն հետաքրքրուիլ ազգային, քաղաքական հարցերով :

Զօրավար Տը Կոլի հմայքը աւելի զօրացաւ Կիրակի օրուընէ ի վեր ո՛չ միայն մայր երկրին ու գաղթավայրերուն, այլ մանաւանդ օտար, դաշնակից երկիրներու մէջ : Ֆրանսայի հանդէպ հաւատքն ու վստահութիւնը մեծապէս աւելցան ամենուրեք : Արար աշխարհ փաստով տեսաւ թէ ինչպէս ճգնաժամային րոպէներուն Ֆրանսան գիտէ յաղթահարել սպառնացող վտանգներուն : Ու հայրենասիրաբար բոլորուած Տը Կոլին շուրջ՝ անոր ձեռքը կը յանձնէ երկրին ճակատագիրը, ամենայն հաւատարմութեամբ :

Վարչապետը իր թիկունքը ունենալով Ֆրանսական մեծ հայրենիքի ջախջախիչ մեծամասնութեան անվերապահ վստահութիւնը, եւ ապաւինած նոր Սահմանադրութեան շնորհած լիազօրութեան, չորս ամսուան ընթացքին կարելին պիտի փորձէ պետութեան գործերը կարգադրելու եւ նոր վարչակարգը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար :

Նոր հեռանկարներու նախօրեակին կը գտնուինք :

Երկրին մէջ անդորրութիւնը վերահաստատելու համար զօրավարին առջին հոգը պիտի ըլլայ պատուաւոր լուծում մը գտնել Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին :

Հանրաքուէին արդիւնքը որոշ չափով պիտի դիւրացնէ իր գործը : Մայիսէն ի վեր չորրորդ անգամն է, որ կ'այցելէ Հիւսիսային Ափրիկէ՝ շփման մէջ մտնելով տեղացիներուն հետ : Անհրաժեշտ կը սպասուի իր տալիք որոշումին : Եթէ յաջողի վերջ տալ պատերազմական վիճակին, ասիկա պիտի ըլլայ մեծագոյն յաղթանակը, նոյնիսկ պսակումը իր զինուորական ու քաղաքական ասպարէզին :

Այժմ որ բացի Կինէէն, անդրծովեան բոլոր հողամասերը ճշդեցին իրենց դիրքը՝ մտնելով Ֆրանսական համարակայութեան մէջ, աւելի բարձր պիտի հնչէ Ֆրանսայի ձայնը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ միջազգային համաժողովներու մէջ :

Կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ կազմակերպել խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները, որոնց պիտի հետեւի Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը, նոր Սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն :

Քաղաքական տենդոտ գործունէութեան նոր շրջան մը կը բացուի Ֆրանս. քաղաքացիներուն առջեւ :

Շատ բուռն պիտի ըլլայ այս անգամ ընտրական պայքարը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նոր Հրամանագիր

ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԵՐԻԱ ՀԱՍԱՒ

Չորեքշաբթի օր Դ. Հանրապետութեան Նախարարաց վերջին խորհուրդը, Զօր. Տը Կոլի մեկնումէն առաջ, կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ ահաբեկիչներու դէմ պայքարելու համար :

Այս հրամանագրերը սակայն կրնան հաշւակուիլ միայն Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք : Ա) [Ոճիր]ներու եւ յանցանքներու հեղինակնե[րը, որո]նք այդ ձեւով ուղղակի կամ անուղ[ղակի] օժանդակած են Ալժերիոյ ըմբոստներուն, Զինուորական Ատեանին պիտի յանձնուին : Բ) Ներքին նախարարը կրնայ հսկողութեան տակ առնել եւ պարտադիր բնակութիւն մը ճշդել անոնց որ ուղղակի կամ անուղղակի օժանդակութիւն մը ցոյց կուտան Ալժերիոյ ըմբոստներուն :

Պիտի կազմուի մասնաւոր յանձնախումբ մը, գլխաւորապէս ատենակալներէ եւ կապուած ներքին նախարարութեան : Մէկ ամսուան ժամանակամիջոցի մը մէջ ան պիտի քննէ եւ որոշումներ առայ : Ներքին նախարարը մէկ ամսուան ընթացքին պիտի յայտարարէ որոշումին գործադրութիւնը կամ բեկանումը : Այս յանձնախումբը իրաւունք ունի այցելելու պարտադիր բնակութեան վայրերը կամ [...] :

Գ.— Ծանր որոշումներ տրուած են զէնք շինողներու կամ կրողներու դէմ : Ներկայ օրէնքով, ամէն մարդ զէնք կրելու իրաւունք ունի՝ միայն արտօնութեամբ եւ ոչ թէ պարզ յայտարարութեամբ : Արգիլուած զէնքեր կրել ծանր պատիժներու դուռ կը բանայ :

Հետեւեալ ձեւով ճշդուած են պատիժները :

Առանց արտօնութեան զէնք շինել եւ զէնքի առեւտուրով զբաղիլ (գաղտնի գործարաններ) .— Մէկէն հինգ տարուան բանտարկութիւն եւ 26.000էն մէկ միլիոն 800.000 ֆրանք տուգանք :

Երբ երկու կամ աւելի անձեր միաժամանակ ձերբակալուին եւ զէնք գտնուի իրենց վրայ, կը նշանակէ թէ չարագործներու ընկերակցութիւն մը կը կազմեն անոնք. այդ պարագային բանտարկութիւնը կրնայ բարձրանալ մինչեւ տասը տարուան :

Բոլոր անոնք, որ առանց արտօնութեան զէնք կամ ռազմանիւթ կը ստանան, կուտան կամ կը պահեն, մէկէն երեք տարուան բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ :

× Զօր. Տը Կոլ հինգշաբթի առաւօտ հասաւ Օրանի օդակայանը : Ինչպէս գրած էինք երէկ, Վարչապետին օրակարգը յայտնի չէ ցարդ : Կը կարծուի թէ Տը Կոլ Կոստանդինի մէջ ճառ մը պիտի խօսի եւ յայտնէ ալժերիական իր քաղաքականութիւնը, ինչ որ մինչեւ այսօր գաղտնի կը պահէր :

× Նախարարաց Խորհուրդը Սէնի նահանգապետ նշանակեց Ժան Պենետեթին : Ծնած է 1902ին, Մարսէյլ : 1955էն ի վեր կը վարէր Հիւսիսային շրջանի նահանգապետի պաշտօնը :

× Քրիստոնեայ – ժողովրդավարներու պարագլուխ Ժորժ Պիտօ ժամուլի առուլիս մը տուաւ, մասնաւորապէս շեշտելով. — Զօր. Տը Կոլին պանդուխտային վստահութիւն յայտնելով, Ֆրանսացիները միայն այս չըսին Սահմանադրութեան . միաժամանակ անոնք ոչ ըսին ցարդ գոյութիւն ունեցող գէշ սովորութիւններուն, անկումին, քաղաքական խաղերուն՝ որոնք կը փճացնէին ժողովրդավարութիւնը : Այս կամքը պէտք է գործադրուի եւ ապագան անցեալին ցոլացումը պէտք չէ ըլլայ :

Լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով Պիտօ ըսաւ թէ ինք չէ խզուած Ժողովրդական Շարժումին հետ :

Մեր Մերին

ԱԶԳԷՆ ԳԱՂՏՆԻ

— Գիտե՞ս ըրածս ինչ է...

— Չեմ գիտեր... Միջին դարերէն մընացած սնտուկ մը բացեր ես... Երեւի կարեւոր բան մը կը փնտռես ...

— Այո՛ : Գիտե՞ս ինչ ...

— Ո՛չ ...

— Սանասարեան վարժարանի դասագիրքերս ...

— Ինչո՞ւ... Նոր դասագի՞րք չկայ...

— Կայ բայց ես տարօրինակ սովորութիւն մը ունիմ ... Քանի մը տարին անգամ մը, հին դասագիրքերս եւ դասատետրակներս կը բանամ, կը կարդամ ... Եղբայր, մեզի անա՜նկ բաներ սորվեցուցեր են որ... Մատ մը երախայ էինք այդ ժամանակները, բայց իրա՛ւ մեր գլուխը կը լեցնեն եղեր... Թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, գրահաշիւ, քերականութիւն՝ քանի մը լեզուներով, գրաբար, պատմութիւն ...

— Իրա՞ւ այդ գիրքերը կը բանաս ու նորէն կը կարդաս... Երնէ՜կ համբերութեանդ ...

— Եթէ այս գիրքերուն մէջ եղածները միտքս մնացած ըլլային, հիմա փրոֆէսէօրի պէս բան մը եղած կ'ըլլայի ...

— Սխա՛լ... Միտքդ որքան քիչ բան մնացած ըլլայ, այնքան աւելի հաւանական է որ քեզ փրոֆէսէօրի տեղ դնեն ...

— Կատակը մէկ կողմ, կ'ամչնամ ...

— Ինչո՞ւ... Դուն, դիւրին դիւրին ամըչցողներէն չես ...

— Իրա՛լ կ'ըսեմ, կ'ամչնամ... Եղբայր, ատ ի՞նչ դասեր առեր ենք, ատ ի՞նչ լուրջ բաներ սորվեր ենք... Նայէ՛, սա հայերէնի տետրակներուս վրայ նայէ ...Վարժապետին բոլոր բառերը գրեր եմ... «Մակրայ կը նշանակէ ...

— Մտիկ չեմ կրնար ընել... Սա ձայնասփիւռը բաց նայինք... էտի Ֆիշըրին խնդիրը ի՞նչ եղաւ :

— Մտիկ ըրէ — «Ուղղանկիւն եռանկեան մը մէջ, հակուղիղին քառակուսին հաւասար է ...

— Հասկցուեցաւ, դուն կիրակիս փըճացնելու միտք ունիս... Ես գացի ...

— Սպասէ՛, քէյ պիտի խմենք : Շոֆալան ընկրուհիին գացեր է, հիմա ուր է, ուր չէ կուգայ ...

— Սիրելիս, այդ դասագիրքերդ կարդալուդ, մեր ազգին թերթերը կարդա՛.. Քերականութիւն ալ կը սորվիս, պատմու ...

— Այո՛ մանաւանդ քերականութիւն, անանկ չէ՞...

— Անանկ է ... Ես ի՛նչ քերականութիւն որ գիտեմ — գիտցածս բան մը չէ — մեր լրագիրներէն սորվեր եմ ...

— Այո՛, քանի մը լրագիրներ, իրա՛ւ, աղէկ են, բայց մնացածները, Աստուած ողորմի... Զարմանալի, ճիշդ այս վայրկեանիս միտքս բան մը ինկաւ ...

— Ի՞նչ ...

— Գիւտ մը ըրի, երկինքէն իջած գիւտ մը... Իրա՛ւ խելացի եմ :

— Խելացին՝ ինքզինքին համար «ես խելացի եմ չըսեր » ...

— Նորէ՞ն քարոզ տալու ելար... Մտիկ ըրէ... Եկուր սա քերականութեան գիրքը, որ տպուեր է 1880ին, նորէն տպել տանք եւ մեր ազգին խմբագիրներուն, գրագէտներուն եւ բանաստեղծներուն ղրկենք... Ի՞նչ կ'ըսես ...

— Գլխուդ փորձանք բանալու մի՞տք ունիս... Ատ ըսածդ չեղաւ... Իրաւունք չունիս ազգին գրողները ծաղրելու... Դո՞ւն ով ես... Ի՞նչ պիտի ընես եթէ ելլեն ամէնքը մէկ վրադ կուիւ գան ... Վերջապէս, ամօթ է իրենց համար որ նախակրթարանը իրենց սորվածները նորէն, ծայրէ ի ծայր, կարդան ... Չեղաւ, ուրիշ խելքի մօտ բան մը ըսէ ...

— Եղբայր, ըսածս չմնացուցի : Այս դասագիրքը պիտի ղրկենք իրենց՝ ազգէն գաղտնի... Միմիայն իրենք պիտի գիտնան ... Անանկ որ իրենց պատիւին դպած չենք ըլլար... Ո՞րը աւելի ամօթ է — յիսուն տարի առաջ սորվածդ նորէն սորվի՞լը թէ սխալ գրելը ...

— Եթէ ազգէն գաղտնի պիտի ղրկենք, համաձայն եմ ... Այլապէս քեզ ալ ինծի ալ հում կ'ուտեն, զիս ալ ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԵՐԱՄԷ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԼՈՒԾԵԼ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ԵՒ ԿԸ ՄՏԱԾԷ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԵԼ

Կացութիւնը միշտ անորոշ է Լիբանանի մէջ : Ինչպէս կ'երեւի երկու կողմերն ալ չեն ուզեր տեղի տալ : Լարուած կացութիւն մը ստեղծուած է նաեւ նախկին մեծամասնութեան երեսփոխաններուն եւ Ռաշիտ Քերամէի միջեւ որ կը ներկայացնէ նախկին ընդդիմութիւնը : Առաջիններ (Շամունական) կը պնդեն թէ վըստահութեան քուէ պիտի չտան Քերամէի դահլիճին, բայց ասոր իբրեւ պատասխան՝ Քերամէ սպառնաց խորհրդարանը լուծել : Թէեւ այս ալ լուծում մը չէ որովհետեւ համաձայն լիբանանեան սահմանադրութեան, նոր ընտրութիւնները պէտք է կատարուին Խորհրդարանի լուծումէն երկու ամիս ետքը, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որ Խորհրդարանի լուծումը հաւանական չըլլայ :

Միւս կողմէ, Ռաշիտ Քերամէ յայտարարեց չորեքշաբթի օր թէ իր կառավարութիւնը ներկայիս կ'ուսումնասիրէ խորհրդային պլօքին օժանդակութեան ու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂԻՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

37 ՄԵՌԵԱԼ

Հարաւային Ֆրանսայի մէջ աղիտալի ողողումներ պատահեցան . Կառ, Հերօ, Արտէշ եւ Տրոմ մնացին ջուրերուն տակ : Առաջին անգամ ըլլալով այս շրջանը նըման աղէտի մը կ'ենթարկուի . Ջուրը բարձրացաւ մէկէն տասներկու մեթրի, իսկ կարգ մը տեղեր՝ քիչ մը աւելի :

Ջուրերը քանդեցին Ների կամուրջը եւ երկաթուղին : Բազմաթիւ տուներ հոսանքէն քշուեցան : Մարդիկ պահ մը կարծած են թէ «աշխարհի վերջը եկած է» : Նիւթական մեծ վնասներու կողքին սակայն կան նաեւ մարդկային զոհեր : Առաջին առիթով կը յայտարարուի թէ 37 հոգի մեռած են : Զոհերուն մեծ մասը կը բաղկանայ կառավարներէ, որոնք փողոցներու մէջ անակնկալի եկած են՝ իրենք դիրենք հսկայ ալիքներու դէմ գտնելով :

Շրջանին մէջ երկաթուղին փակուած է, ինչպէս նաեւ ճամբաները : Հեռաձայնի եւ ելեկտրականութեան գիծերը կտրուած, մեծ դժուարութեան մատնելով ապաստարար ոստիկան-հրշէջներու խումբերը :

Այս շրջանին մէջ ամէնէն ծանր ողողումները պատահած էին 1907ին, երբ ջուրերը բարձրացած են 50 սանթիմեթր :

Նիւթական մեծ վնասներ եղան նաեւ Նիսի շրջանին մէջ . բազմաթիւ երկաթուղիներ վնասուեցան, ճամբաներու վրայ երթեւեկը դադրեցաւ : Կը կարծուի թէ մարդկային զոհ չկայ :

ԼԻԲԱՆԱՆ ԱՆՑԵԱԼ ԴԱՐՈՒՆ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը անցեալները կը յայտարարէր թէ Եւրոպայի խաղաղութեան համար անհրաժեշտ է Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը : Նախարարը կը կրկնէր դարէ մը աւելի առաջ Անգլիոյ վարչապետին խօսքը՝ երբ Եգիպտոսի փաշան կը գրաւէր Սուրիան ու Լիբանանը, պարտութեան կը մատնէր Օսմ. կայսրութեան բանակը, Հնդկաստանի ցամաքային ճամբան կը փակէր, « Հիւանդ Մարդ»ուն մահավճիռը կը ստորագրէր Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը խզելով :

×

Եւրոպական պետութիւններ, Աւստրիա Անգլիա, Փրուսիա, Ռուսիա կը ջանային հոգեվարքը երկարել, որովհետեւ ժառանգութիւնը բաժնելու շուրջ համաձայն չէին, որովհետեւ պետութեանց հաւասարակշռութիւնը կը խանգարուէր : Ռուսիա 1833ի դաշինքով իր պաշտպանութեան տակ առած էր Օսմ. կայսրութիւնը վրդովում պատճառելով Անգլիոյ և Աւստրիոյ, մինչդեռ Ֆրանսա զինակցելով Մուհամմէտ Ալի փաշայի հետ, Միջերկրականի արեւելեան մասին տիրապետութիւնը կ'ապահովէր, մանաւանդ որ գրաւած էր Ալժերիան, ուրկէ իր ազդեցութիւնը կը տարածէր հիւսիսային Ափրիկէի վրայ :

Եւրոպական շահերը վտանգի տակ էին, Անգլիա մինակը չէր կրնար գործել միւսներուն դէմ, ցամաքային պետութեան մը օժանդակութիւնը անհրաժեշտ էր Օսմ. կայսրութիւնը պաշտպանելու համար : Նաւարինի ճակատամարտէն յետոյ բրիտանական քաղաքականութիւնը պիտի ըլլար Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը պաշտպանել, Սուլթանին վեհապետութիւնը յարգել տալ :

×

Անգլիա, Փրուսիա, Աւստրիա միացան Ռուսիոյ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը պաշտպանելու խոստումով: Չորս պետութիւններ հաւաքական ծանուցագիր մը տուին Բ. Դրան (27 Յուլիս 1839) թէ համաձայնութիւն մը կնքած են Արեւելեան հարցի շուրջ, հետեւաբար Թուրք կառավարութիւնը որեւէ կարգադրութիւն չի կրնար ընել առանց իրենց մասնակցութեան : Եգիպտական բանակը յանթահարիչ յաղթութեամբ հասած էր Տաւրոսի ստորոտը, կը սպառնար աւելի առաջանալ մինչեւ Անատոլուի կեդրոնը: Տագնապալի կացութեան մէջ Սուլթանն ու նախարարներ արտաքին օժանդակութեան կը սպասէին: Սուլթանը կը դիմէր մեծ պետութեանց՝ կայսրութեան քայքայումը արգիլելու եւ ըմբոստ փաշան պատժելու համար :

Այդ դիմումին կը սպասէին մեծերն ալ համաձայնագիր մը կնքելու համար : « Սուլթանը դիմած ըլլալով Նորին Վեհափառութեանց ... օժանդակութեան՝ Եգիպտոսի փաշային դէմ, որ կը սպառնայ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութեան եւ Սուլթանին գահին անկախութեան, Սուլթանին հանդէպ անկեղծ բարեկամութեան զգացումէն մղուած, փափաքելով պահպանել Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը՝ Եւրոպայի խաղաղութեան ամրացման շահուն համար, փափաքելով միանգամայն կանխել արիւնահեղումը, կնքեցին համաձայնագիր մը եւ նշանակեցին իրենց լիազօր ներկայացուցիչները »:

×

Պետութիւնները կը համաձայնին փաշան հրաւիրելու կարգադրութեան մը, իսկ եթէ մերժէր Սուլթանին կողմէ առաջարկուած կարգադրութիւնը, համաձայնաբար պիտի պարտադրէին զայն, պիտի պաշարէին Եգիպտոսն ու Սուրիան, զրկելով եգիպտական բանակը արտաքին ամէն հաղորդակցութենէ : Եթէ փաշային բանակը յառաջանայ մինչեւ Նեղուցները, Սուլթանին հրաւէրին ընդառաջ երթալով, պիտի պաշտպանէին Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը միասնաբար :

« Համաձայնական ուժերը պիտի մնան Նեղուցներու պաշտպանութեան համար որքան ատեն որ Սուլթանը իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ գտնէ, միասնաբար պիտի հեռանան, պիտի դառնան Սեւ եւ Միջերկրական ծովերը՝ երբ Սուլթանը աւելորդ գտնէ անոնց ներկայութիւնը »:

Միջերկրականի նաւատորմին նեղուցէն անցքը բացառիկ միջոց մը պիտի նկատուի, բայց պիտի պահուի Օսմ. կայսրութեան նախկին օրէնքը, որուն համաձայն ռազմանաւ մը պիտի չմտնէ Վոսփոր եւ Տարտանէլ : Սուլթանն ալ կը յայտարարէ ներկայ պաշտօնագրով թէ պիտի յարգէ անփոփոխելիօրէն հաստատուած այս սկզբունքը: Խաղաղութեան ատեն ոչ մէկ ռազմանաւ պիտի մտնէ եւ անցնի նեղուցներէն : (15 Յուլիս 1840) :

×

Միեւնոյն օրը Լոնտոնի մէջ Ֆրանսայի դեսպան Կիզոյի կը յանձնուէր Լորտ Փալմերսթընի կողմէ ծանուցագիր մը, որ պէտք Ֆրանսա միանայ չորս մեծ պետութեանց Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Նոյն ատեն արտաքին գրգռումներով եգիպտական հրամանատարութեան դէմ կ'ըմբոստանան Լիբանանի բնակիչները : Ֆրանսա կը պատասխանէ թէ « Դուք Օսմ. կայսրութեան մէջ խաղաղութիւն հաստատել կ'ուզէք, միանգամայն ըմբոստութիւնները կը քաջալերէք: Եգիպտոսի միացած Սուրիա մը աւելի կ'ամրապնդէ Օսմ. կայսրութիւնը, որովհետեւ բաժանում չկայ, քան Սուրիան Թուրքիոյ յանձնումով, քանի որ կայսրութիւնը այնքան տկարացած է»:

Ֆրանսա կը մերժէր միանալ չորս պետութեանց, պատասխանը ժխտական էր եւ սպառնալիք մըն էր խաղաղութեան : Լուդովիկոս – Փիլիպպոս ճամբեց դահլիճը եւ աշխատեցաւ համաձայնութեան գետին մը գտնել: Լորտ Փալմերսթըն ընդարձակ բացատրական մը կուտար ֆրանսական յուշագրին: (31 Օգոստ. 1840):

« Կարելի չէ պահպանել Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը եւ Սուլթանին գահին անկախութիւնը եթէ Մուհամմէտ Ալի հաստատուի Սուրիոյ մէջ: Սուրիան զինուորական բանալին է Ասիական Թուրքիոյ, կրնայ սպառնալ հարաւէն Պաղտատի, արեւելքէն Տիարպէքիրի եւ Էրզրումի, հիւսիսէն Գոնիոյ: Սուլթանը ստիպուած պիտի ըլլայ միշտ զինուած մնալու անակնկալ յարձակումներու դէմ եւ միջադէպ մը սպառնալիք մը պիտի ըլլայ Եւրոպայի խաղաղութեան. Փաշային նպատակը ոչ թէ Սուլթանին հպատակ մնալ էր, այլ անկախութիւն հռչակել է, ինչ որ պիտի նշանակէ անխուսափելիօրէն Օսմ. կայսրութեան անդամահատումը : Բրիտանական կառավարութիւնը միւս պետութեանց հետ կը ջանայ Սուլթանին իշխանութիւնը հաստատել Սուրիոյ վրայ»:

×

Բրիտանական, աւստրիական, Թուրք միացեալ նաւատորմը ռմբակոծեց Սայտան, Պէյրութն ու Թրիփոլին եւ յաջողեցաւ զօրք ցամաք հանել, զինամթերք փոխադրել Լիբանանի ըմբոստներուն, որոնց կեդրոնատեղին Ճիւնին էր: Ֆրանսա ստիպուեցաւ համաձայնիլ միւս պետութեանց հետ: Այսպէս հաստատուեցաւ հաւասարակշռութիւնը եւ «Հիւանդ Մարդը», Նիքոլա Առաջինի բառով, ապաքինեցաւ ժամանակաւորապէս :

Անգլիա միացաւ Ռուսիոյ Թուրքիան փրկելու համար, իրեն ընկերացուց Աւստրիան եւ Փրուսիան եւ ստիպեց Ֆրանսան տեղի տալու: Միւսներուն հետ միանալով՝ ջնջեց Հիւնքեար Իսկելեսիի ռուս պաշտպանութեան դաշինքը, Նեղուցներու հարցը կարգադրելով՝ Թուրքիան ազատեց ռուս պաշտպանութենէն : « Նեղուցները միշտ փակ պիտի մնան օտար նաւատորմներու առջեւ որքան ատեն որ Թուրքիա խաղաղութեան մէջ կը գտնուի» : (13 Յուլիս 1841) :

Ապագային Սուլթանը քրիստոնեայ կառավարիչ մը պիտի նշանակէր պետութեանց հաւանութեամբ, որովհետեւ Լիբանան Միջերկրականի արեւելքը Հնդկաստանի ցամաքային ճամբուն վրայ էր, զօրաւոր պետութեան մը տիրապետութեան տակ իյնալու չէր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

“ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ”Ի ՆՈՒԻՐԵԱԼՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Երէկ, հայրենիքին ծառայել՝ կը նշանակէր հրացան առնել ու բարձրանալ Հայոց լեռներուն վրայ, այն հաստատ համոզումով, որ կ'երթային դէպի ստոյգ մահ: Այսպէս գացին շատեր եւ դարձան նահատակ :

Հիմա փոխուա՞ծ է պայքարի կերպը : Այլեւս մեզմէ չի պահանջուիր մեր նախորդներուն հերոսականութիւնը: Հիմա մշակոյթի եւ գաղափարի դարն է: Ով հզօր է մշակոյթով ու գաղափարով՝ ան կը յաղթանակէ :

Եւ միանգամընդմիշտ յստակ ըլլայ բոլորիս համար, եթէ մենք կ'ուզենք ապրիլ ու տեւել, պէտք է կառչինք մեր մշակոյթին: Փրկութեան ճամբան այս է :

Ասոր համար կանգնած են «Համազգային»ն ու Ճեմարանը: Եւ հայութեան աչքերը յառած են անոնց:

Նիւթը կը տարրալուծուի եւ ինչ որ հող էր, կը դառնայ հող: Կը տեւէ միայն ոգեկանը: Իսկ ոգեկանը կ'արտայայտուի մշակութային ստեղծագործութիւններու մէջ : Ասոնք են անկորնչելի, տեւական ու մնայուն: Այսօր երբ մենք կ'ըսենք Հելլադա, իր մեծ զօրավարներն ու ռազմիկները չեն, այլ իր զմայլելի ճարտարապետութիւնը, արձանագործութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, գրականութիւնը, մէկ խօսքով՝ իր մշակոյթը :

Երբ կ'ըսենք Անգլիա, մեր մտքին առջեւ չեն ներկայանար Ուէլինկթընն ու Նելսընը, ոչ ալ Չըրչիլը, այլ Շէյքսպիրը, Միլթընը, Նիւթընը, Պայրընը եւն., մէկ խօսքով՝ իր մշակոյթը :

Ահա ինչ որ կը մնայ ժողովուրդներէն:

Մշակոյթն է փրկութեան ճամբան :

Ազգային վարժարաններն ու երկրորդական վարժարանները մեզ պիտի առաջնորդեն հոն: Մնացածը պարապ խօսք է :

Ինչ ալ ընենք, պիտի կորսուի մեր ժողովուրդին մէկ մասը: Կորսուած է միշտ: Մենք պէտք ունինք ոչ թէ մեծամասնութեան մը, այլ փոքրամասնութեան մը, «անձինք նուիրեալ »ներու, ինչպէս էին « Համազգային»ի անմահ հիմնադիրները:

Ահա դերը «Համազգային»ի:

Պատրաստել ղեկավարներ վաղուան համար: Նոր առաջնորդներ, որոնք պիտի անցնին առաջին շարքերուն վրայ եւ տանին ցեղը անապատներու մէջէն դէպի Աւետեաց երկիրը: Բռնեն իրենց հոգիներուն մէջ հին կորսուած լոյսը ու զայն բաշխեն ուրիշներու :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

Տեսնելով ինձ նա ցնցուեց, երախաներին տուն ուղարկելով խստութեամբ դարձաւ իմ կողմը :

— Ինչու ես իմ կողմերում թափառում. — ասաց, լաւ չի՞ լինի, եթէ քո անտառամասդ գնաս»:

— Ես,— պատասխանում եմ — հենց այնտեղ էլ գնում եմ: Գիւղ էի իջել : Այս տեղով ամենակարճ ճանապարհն է իմ անտառամասս հասնելու համար ...»:

— Ուրեմն գնա, ինչ ես ցցուել այստեղ — ասում է նա:— Թէ՞ ձի տամ քեզ: Կամ գուցէ ուղեկցիմ »:

— Ես շարժուեցի տեղից, գնացի, ճիշդ է, սրտումս հայհոյելով եւ նրան, եւ ինձ, այդպիսի դրութիւն էր. շատ էի բարկացել նրա վրայ : Այս ամէնը ինչ ես պատմում եմ, պատահել է երեք տարի առաջ, գարնանը — աւելացրեց անտառապահը, գլուխը խոնարհեցնելով :— Կայծակնահար ծառը չորացաւ ամառը. նրա ճիւղերը մերկացան, տերեւներն ընկան, իսկ ճեղքուած կատարը այնպէս սեւացաւ, ասես սեւ ձոյթ էին լցրել վրան: Բայց երեւում էր, դեռ ամուր էր ծառը ...

Կրկին պատմողը լռեց: Ես սպասում էի, հարց չէի տալիս:

— Ձմեռը — ճակատը խոյեց անտառապահը — պարզ է, աւելի դժուար էր Արեւհատի համար: Մի քանի անգամ տեսել էի նա ոնց էր աղջկան ճամբու գցում դպրոց, իսկ դասերից յետոյ գնում դիմաւորելու: Պատահում էր, անցնում եմ նրա տնակի մօտով, տեսնելով որ կողպէք կայ դրանը, մօտենում եմ լուսամուտներին. աղջիկները ներսը խաղով են տարուած, իսկ մայրը չկայ: Նա շրջում է իր անտառամասով, կամ գնում էր ուտելիքի ետեւից: Իսկ ես հեռանալ չեմ կարողանում, կանգնում եմ քիչ հեռու ծառերի տակ, եւ աչքս տնակի վրայ եմ պահում : Չէ՞ որ ամէն ինչ կարող էր պատահել, ասենք կարող էր գայլ մօտենալ, կամ ուրիշ գազան, իսկ երախաները մենակ էին շունն էլ այնքան էր պառաւել, նոյն իսկ չէր հաչում վրան :

Այդ ձմեռ ես շատ անգամ տեսայ Արեւհատին, ճիշդ է հեռուից: Նա դեռ անփորձ անտառապահ էր, ուրեմն. երբեմն անցնում է անտառով, ես էլ նրա հետքով. եւ նա ինձ չէր նկատում: Կարճ ասած մի ձմեռ էլ անցաւ, գնաց: Գարնանը վճռեցի մի անգամ էլ այցելել նրան :

Անտառը ամբողջ կանաչել է, թռչունները խմբովին այնպէս են երգում, ճռուողում, խելական համերգ են տալիս : Եւ մարդու հոգում այդպիսի պահի մի այն ուրախութիւն է լցւում: Անցնում ես անտառով պատանու նման մոռանում ես կեանքի բոլոր դժուարութիւնները մենակութիւնը, որը ձմեռն իրեն շատ է զգացնել տալիս :

Դուրս ես գալիս լուսաւոր մի բացատ, նայում ես շուրջդ եւ ծիծաղում քիչ ու քիչ: Ինչքան գեղեցիկ են արեւի ոսկով լուսաւորուած բացատները ... Դրանք յանկարծ են բացւում, հայացքից առաջ, սիրտդ լցւում է, ուզում ես կանչել մարդկանց, որ նրանք էլ հիանան այդ հէքեաթային գեղեցկութիւններով: Բարձր տրամադրութեամբ մօտենում եմ Արեւհատի տնակին, տեսնեմ երախաները խաղում են չէմքին, իսկ մայրը չի երեւում: Կայծակնահար ծառը դեռ տեղումն է՝ փտած, ամբողջովին սեւացած: Չնայած ծառի վրայ ոչ մի տերեւ չկայ, բայց կանգնած է հպարտ տեսքով: Ինչքան ալ չլինի կաղնի է, ոչ թէ ինչ որ չոփի:

— «Լաւ տախտակ կարելի է քաշել.— մտածում եմ ես, ծառից աչքս չկտրելով — թէ չէ ցցուել մնացել է, ոչ ստուերն է պէտք, ոչ սատանային »:

— Երախաները ինձ ճանաչում էին եւ չէին խրտնում իրենց մօր նման: Տեսնելով ինձ, աղջիկներից մէկը կանչում է .

— « Իսկ մայրիկը ասում էր թէ էդ քեռու ոտքը մեզ մօտ էլ չի երեւայ »:

— Հասկանալի է, ես շփոթւում եմ, բայց ժպտում եմ եւ երախաներին «կոնֆետ» եմ տալիս որ յամենայն դէպս հետս էի վերցրել :

Նստած եմ նրանց հետ, նրանք ծնւում են ծառերի պէս: Տղան, — նա արդէն ինը տարեկան էր — ցոյց է տալիս մի գիրք: Անտառի մասին հէքեաթներ են, որտեղ նկարները երեւում է այնպիսի մի մարդ է նկարել որ կարծես անտառ չտեսել իր կեանքում: Ես թերթում եմ գիրքը իսկ այն ժամանակ ծառերի ետեւից դուրս է գալիս Արեւհատը: Տեսնելով անկոչ հիւրին բարեւ է նետում, բայց նայում է մութ խիստ աչքերով, ապա դառնալով երախաներին հարցնում է թէ որտեղի՞ց նրանց այդ «կոնֆետները»: Նրանք չեն պատասխանում, խոնարհած գլուխները յոնքերի տակից լուռ նայում են իմ կողմը: Իսկ ես յուզուած մտածում եմ թէ հիմա այնպիսի մի ճաղ կը սարքի որ իսկապէս էլ չես երեւայ այս կողմերում : Եւ շտապում եմ դրութիւնը մի կերպ փրկել :

— « Ինչու դու, ասում եմ, չես կտրում կաղնին: Ուզո՞ւմ ես, քեզ համար նրանից ես տախտակ քաշեմ »:

— «Չեմ տայ » տեղն ու տեղը վրայ է բերում նա եւ կարմրում է :

— Առաջին անգամն էր որ ես նրան այդքան յուզուած էի տեսնում :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(3 Շար.)

Մենք դեռ չենք դիտակցիր փոքրամասնութեան մը արժէքին։ Փոքրամասնութիւնն է միշտ անհրաժեշտը, ան է ամէն ստեղծագործութեան ու յեղաշրջումի առաջնորդը։ Այսօր երբ մենք կ'ըսենք Վերածնունդ, ափ մը մարդիկ են։ Երբ կ'ըսենք հայկական յեղափոխութիւն, ափ մը ուխտաւորներ են։

Տիտաններ կ'իյնան Հայոց կեանքին մէջ։ Եւ մենք կը հառաչենք — ո՞վ պիտի բռնէ անոնց տեղերը։ Պէտք չէ հառաչել, այլ տենդային պայքարի մտնել ու պատրաստել նորերը։

Ահա ինչ որ կը կատարէ «Համազգային»։

Մեր մտաւորականներէն ոմանք այն մտահոգութիւնը կը յայտնեն երբեմն, որ մեր նոր սերունդները չփման մէջ մտնելով միջազգային, օտար միջավայրերու հետ, կ'ապրուին ու կը ձուլուին։ Ուրիշ խօսքով՝ մեծ քաղաքակրթութիւնները կը կլլեն մեզ։

Աւելորդ է ազգային դաստիարակութեան մը գովքը ընել հոս։ Ատիկա նախապայմանն է ամէն տեսակ գոյութեան։ Հացի եւ ջուրի նման անհրաժեշտ եւ տարերային։ Բայց մէկ անգամ, որ մեր նոր սերունդը առացաւ իր հայեցի դաստիարակութիւնը — նախակրթարանի եւ երկրորդականի մէջ — անհրաժեշտ է, որ նետուի լայն հորիզոններու մէջ, ընդլայնէ իր մտքին սահմանները, ծանօթանայ համաշխարհային մշակոյթին, որուն մէկ անդամն է հայկականը։

Մենք պէտք չէ վախնանք մեր մտային հորիզոնները ընդլայնելու «վտանգէն»։ Այսօր սահմանները քանդուած են ու ժողովուրդները մօտեցած են իրարու, աւելի քան երբեք։

Եւ մեր ժողովուրդին կեանքը մեծ եղած է ամէն անգամ, երբ յորդած է իր հունէն եւ ընդգրկած համաշխարհային տարածութիւններ։ Նայեցէք պատմութեան։

Ոսկեդարուն մեր կեանքը չփման մէջ էր հելլենական մեծ մշակոյթին հետ։ Մեր լուսապսակ հայրերը կ'երթային Աթէնք, Աղեքսանդրիա, Բիւզանդիոն եւն։

Միջին դարուն, երբ Անին դարձած էր բազմամարդ ու բարգաւաճ ոստան մը, երբ չփման մէջ էր — վաճառականական ու մշակութային — Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հետ, կրկին մեր մշակոյթը ունեցաւ փայլատակում մը։ Գոթական արշաւանքներուն հետ՝ Հայեր տարին հայկական կառուցողական ու պարզանկարչական արուեստի կերպերը Արեւմուտք։

Կիլիկեան շրջանին, երբ մեր եռագոյնով նաւերը կը ճամբորդէին բաց ծովու վրայ դէպի Վենետիկ եւ Ճենովա, եւ ցամաքի վրայէն մեր կարաւանները չփման մէջ էին մեծ ոստաններու հետ, նորէն փայլատակեց հայ հանճարը։

Աւելորդ է խօսիլ Զարթօնքի սերունդի մասին։ Պոլսոյ եւ Դորպատի սերունդ։ Արեւմտեան լոյսը եւ հայկական վերածնունդը։ Լայն հորիզոններ, մշակութային չփումներ եւ ազգային ստեղծագործութիւն։

Այսօր եւս նոյնն է պարագան։

Այլեւս, կարծեմ, յստակ է բոլորիս համար, որ հին, փառահեղ քաղաքակրթութիւն մը կ'ապրի իր անկումը եւ նորէն տառամօտ, փնտռտուքի խարխափումով, սակայն հաստատ ու հիմնական, կը ծագի։ Մարդկութիւնը մտած է Նոր Հունի մէջ։

Մեր ժողովուրդը եւս կը թեւակոխէ մեծութեան թուականներ։ Ընդլայնենք մեր մտքին աչքերը եւ տեսնենք պայծառօրէն։ Մեր կեանքը — բնաշխարհի մէջ եւ Սփիւռքի — նոր մեծութիւններու, նոր վերելքներու չեմին կը սարսռայ։

Մէկդի նետեցէք յոռետեսութեան նշանատախտակները։ Մոռցէք երեմիականները։ Ատոնք բոլորը դժբախտ երէկին հետքերն են։

Նայեցէք հայկական կեանքին վրայ։

Երկրին մէջ, Հայոց իրականութիւնը կ'ընդգրկէ Խորհրդային Միութեան լայնատարած տարածութիւնները։ Սփիւռքը կը տարածուի Արեւելքէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները։ Ամէն տեղ հայ հանճարը կը փայլատակէ։ Առաջին շարքերու վրայ։ Շինարարութեան, ճարտարարուեստի ու մշակոյթի կոթողներ կը կանգնին։

Եւ հայկական կեանքը մրջիւններու, մեղուներու պէս իր տրոփող ցանցով պատած է Գաղթաշխարհն ու Երկիրը։ Միթէ չէ՞ք լսեր անոր տրոփումները։

Սրահներ, միութիւններ, կուսակցութիւններ, թերթեր, նոր գիրքեր, երաժշտութիւն, ժարմնամարզ։ Ամէն տեղ, ամէն վայրկեան։

Ինչ որ կը պակսի մեզի՝ վաղուան ղեկավարութիւնն է։ Մեր բոլոր ճիգերը պէտք է այդ ուղղութեամբ ընթանան։ Անձրինք նուիրեալը։ Ահա նշանաբանը։

Եւ «Համազգային»ը այս պատմական, անփոխարինելի առաքելութեան արդէն լծուած է։

Երկար տարիներ առաջ Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցաւ միջազգային ցուցահանդէս մը։ Ինչպէս միշտ, այդ ցուցահանդէսին մէջ բոլոր ազգերը ունէին իրենց տաղաւարները։

Փոքր ժողովուրդ մը, որ մեզի նման շատ տառապած է իր հայրենիքին համար, ունէր իր տաղաւարը, որուն ճակատին հետեւեալ վերտառութիւնը կար.

«Ո՜վ Երուսաղէմ, Երուսաղէ՜մ, եթէ ես քեզ մոռնամ, լեզուս չորնայ եւ քիմքիս փակչի ...»։

Հայրը իր մատաղ զաւկին ձեռքէն բռնած, ներս չմտած, կարդալ կուտար ու ուխտել կը ստիպէր։

Ցարգելի հայ մայրեր, դուք եւս ձեր զաւակներուն ուխտել պիտի տաք։

«Ով Հայաստան, Հայաստան, եթէ ես քեզ մոռնամ, լեզուս չորնայ եւ քիմքիս փակչի ...»։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՌԱՆԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՄԻՇՏ "ԱՅՈ" Կ'ԸՍԷ

Հանրաքուէի առիթով, Օռոր շահեկան տեղեկութիւններ կը հրատարակէ ընդհանրապէս տեղի ունեցած հանրաքուէներու մասին, ճշդելու համար թէ երբ գերիշխան ժողովուրդին կարծիքը կ'ուզուի, ան միշտ «այո» կը պատասխանէ եղած առաջարկին։ Այս առթիւ Ֆրանսայի հանրաքուէներուն պատմականը կ'ընէ.—

Առաջին անգամ երբ Ֆրանսան կառավարները հանրաքուէի մը մասին մտածեցին, Լուդովիկոս ԺԶ.ի դատավարութեան ժամանակ էր։ Ապա հանրաքուէի դրուեցաւ երկրորդ Սահմանադրութիւնը (առաջինը միայն երեսփոխանները վաւերացուցած էին)։ Հանրաքուէին արդիւնքը եղաւ 1.801.918 թեր եւ 11.610 դէմ, այսինքն 99 առ հարիւր այո։ Բայց այս սահմանադրութիւնը, որ ժողովուրդին բացարձակ հաւանութեան արժանացած էր, երբեք չէ գործադրուած։

Գ. տարիի (ան երեք) սահմանադրութիւնը ժողովուրդին կողմէ վաւերացուեցաւ 49.957ի դէմ 1.057.380 ձայնով։

Ապա հասաւ Պոնափարթը, հանրաքուէի վարպետ մը, որ երեք անգամ ժողովուրդին կարծիքը ուզած է.— նախ իբրեւ «Քոնսիւլ», այս տիտղոսին պոնափարթեան իմաստով։ Արդիւնք՝ 3.911.000 թեր, 1569 դէմ, այսինքն 99.87 առ հարիւրի մեծամասնութիւն մը։ Ցետոյ Պոնափարթ ուզեց «ցմահ քոնսիւլ» ըլլալ, ինչ որ ժողովուրդին համաձայնութեան արժանացաւ 9074ի դէմ 3.568.185 ձայնով։ Ապա Պոնափարթ դարձաւ Նափոլէոն Ա., անգամ մը եւս ժողովուրդին վաւերացումով.— 2599ի դէմ 3.321.675 ձայնով։

Երկրորդ Հանրապետութիւնը շարունակեց այս ձեւը, եւ 1851ին իր Սահմանադրութիւնը ժողովուրդին կողմէ վաւերացուեցաւ 640.737ի դէմ 7.439.216 ձայնով։ Բայց հակառակ այս փառաւոր յաղթանակին, քանի մը ամիս ետքը երկրորդ Հանրապետութիւնը կը տապալէր իր նախագահին իսկ ձեռքով։ Եւ կրկին ժողովուրդը կը հաւանի Նափոլէոն Գ.ի՝ նոր հանրաքուէով մը, որուն արդիւնքն է.— 7.824.189 թեր, 253.145 դէմ ...։ Կայսրութիւնը կ'ապրի նման մեծամասնութեան մը յենած, կը դառնայ աւելի ազատական, եւ «ազատական կայսրութիւն»ը կը վաւերացուի ժողովուրդին կողմէ 1.538.825ի դէմ 7.350.142 ձայնով։ Առաջին անգամ ըլլալով ընդդիմութիւնը ձայնը քիչ մը բարձրացուցած էր։

Բայց հակառակ անոր որ կայսրութիւնը «դրախտ» դարձած էր տանի վրայ ութ Ֆրանսացիի համար տապալեցաւ 6 ամիս ետքը։

Երրորդ Հանրապետութիւնը կը զգուշանար հանրաքուէներէն։ Չորրորդը վերսկսաւ։ 1945 Հոկտեմբեր 21ին, ժողովուրդին կ'առաջարկուէր առժամեայ Սահմանադրութիւն մը։ Ժողովուրդը ընդունեցաւ 12 միլիոն «այո»ով։ Կարեւորութիւն չունէր իսկ, ընդդիմադրութիւնը այն ժամանակ բանտն էր։ 1946 Մայիս հինգին վերջնական Սահմանադրութիւն մը կ'առաջարկուէր։ Հանրաքուէներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը մերժուէր։ Այս աննախընթաց դէպքը 53 առ հարիւր ոչ կ'արձանագրէր, 47 առ հարիւր «այո»։ Բայց 1946 Հոկտեմբեր 13ին չորրորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը կը վաւերացուէր 9.297.000 «այո»ով (8.165.000 ոչ)։

Ասկէ վերջը կուգայ անցեալ կիրակիի հանրաքուէն եւ այս առթիւ «Օռոր» կ'եզրակացնէ.— Ինչ ըսել այս վերջինին մասին, եթէ ոչ ինչ որ պիտի ըսէին իմաստունները.— Աշխարհի թագաւորներ — հիմա, լաւ խորհեցէք։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ցառաջիկայ Հոկտեմբեր 21ի գիշերը, ժամը 21ին տեղի պիտի ունենայ յարգանքի երեկոյ մը նուիրուած ուսուցիչ-երաժշտագէտ Աշոտ Պատմագրեանի քառասնամեայ գործունէութեան, Լիւթեսիա պանդոկին մեծ սրահին մէջ։

Մուտք՝ հրաւիրատոմսով։

— ԹՂԹԱՊԱՏՈՒՄ —

ԼԵՒՈՆ ԽԱՆՃԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Էքրէմ Քօնկար կը գրէ.—

— Լեւոն Խանճեանի հետ մեր ծանօթութիւնը Գարթալէն կը սկսի։ Քսան տարի առաջ, Գարթալի երաժշտասէր երիտասարդներուն համար երաժշտութեան ուսուցիչ մը կը փնտռէինք։ Այդ միջոցին Լեւոն Խանճեան էֆէնտին ներկայացուցին մեզի։ Առաջին առթիւ իր թափթփած հագուստներով շատ լաւ տպաւորութիւն չթողուց մեր վրայ այս ծերունին, սակայն աւելի վերջ անդրադարձանք թէ այս մարդը, որ կարծես նստած տեղը կը քնանար, ուժի աղբիւր մը գանձ մը, մեծ մարդ մըն է եղեր։

Լեւոն էֆէնտի կեանքը «գիտութեան» նուիրած երաժշտագիտութեան «տէրվիշ» մըն էր։ Երաժշտական մարզի մէջ ամէնաբարձր դիրք գրաւող այս մեծ մարդը քաջատեղեակ էր արաբերէնի, պարսկերէնի եւ ֆրանսերէնի։ Երգերուն բառերը այնքան լաւ գիտէր որ եթէ կարգ մը բառերու մէջ «լ»երը հաստ չարտասանէր ոչ ոք «հայ» պիտի ըսէր անոր համար։

Լաւ նուագող ալ էր. ամէն նուագարան կը նուագէր, սակայն կը նախընտրէր ջութակը։

Դասի ատեն «արուեստագէտ ուսուցիչ» մըն էր, իսկ դասէն վերջ մեզի հետ ուտող, խմող, յիշատակներ պատմող ընկեր մը խրատ տուող հայր մըն էր։

Լեւոն էֆէնտիի մասին գրուելիք ինչեր կան դեռ։ Ո՞ր մէկը պատմեմ ... երգահանի մը բերնէն երգի մը խաղերը կարենալ գրելու համար պահարանները կը մտնէր, երգ մը լաւագոյն ձեւով յօրինելու համար օրերով թաղէ թաղ կը շրջէր։ Երբ իրեն հարցնէինք թէ ինչո՞ւ չէր ամուսնացած, կ'ըսէր.

— Զաւակս, ես երաժշտութեան հետ ամուսնացեր եմ, ահա դուք ալ զաւակներս էք։

Երաժշտական աշխարհի փոքրակազմ այս «տիտան»ը մեծ երգահան մըն էր։ Ունի սազի համար գրուած գործեր եւ երգեր։

ԽՄԲ.— Հանկցողին շատ բարեւ...

1572 ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԵՐ ՓԱԿՈՒԵՑԱՆ

Պոլսական թերթերը կը գրեն թէ վերջին վեց ամսուան ընթացքին Թուրքիոյ մէջ աւելի քան մէկ միլիոն ոսկիի դրամագլուխ մը քաշուած է հրապարակէն, 1572 վաճառատուներ կամ խանութներ փակած են իրենց դուռները իսկ 414 ընկերութիւններ լուծուած են։

× Կարմիր Մահիկին փոխանցուած է երեք հարիւր թոն սուրճ, որ չափազանց սուղ վաճառուելուն համար տեղը մնացած է, այդ պատճառով որոշուած է գիներուն վրայ զեղչ մը ընել. այսուհետեւ Թուրքիոյ մէջ սուրճին քիլօն պիտի ծախուի ... 36 ոսկիի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (267)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Նա քաղաքի գլխաւոր ոսկերիչն էր եւ գոհարավաճառը։ Փաշայի կանանոցի զարդերը նա էր մատակարարում եւ նրա դրան հետ սերտ յարաբերութիւն ունէր։ Զգիտեմ, ինչո՞ւ սրբազանը մոռացաւ նրա մասին «չափազանց բարեպաշտ եւ ազգասէր» ածականները եւ միայն ասաց, թէ շատ «երեւելի» մարդ է։ Այդ ինձ չէր զարմացնում, որովհետեւ գոհարավաճառ եւ ոսկերիչ Հայերը շատ անգամ սուլթանների եւ շահերի արքունիքում երեւելի են դարձել, սերտ գործ ունենալով ազդեցութիւն ունեցող ներքինիների եւ կանանոցի հետ։

— Դրանք երեքն էլ քաղաքիս դատաստանական մէջլիսում բազմոց ունեն, — վերջացրեց սրբազանը։

Սրբազանի վերջացնելուց յետոյ, փաշան սկսեց գովաբանել Ասլանին։ Նա զանազան սրախօսութիւններով անդադար դառնում էր դէպի Ասլանը, հանաքներ էր անում, ծիծաղում էր, թէ եւ նրա սրախօսութիւնների մէջ ծիծաղելու ոչինչ չկար։

— Ես յոյս ունեմ, որ մեր քաղաքի հրոնութիւնները բաւական գրաւած պէտք է լինեն ձեզ, պարոն բժշկապետ, — հարցրեց նա։

— Հնութիւնները, այո, գրաւեցին, — պատասխանեց Ասլանը, — բայց ինչ որ նոր է այստեղ, շատ տխուր տպաւորութիւն է գործում։

Փաշան կամ չհասկացաւ Ասլանի ակնարկութիւնը, կամ զանցառութեան տուեց։ Նրա փոխարէն պատասխանեց սրբազանը.

Եթէ դուք տեսնէիք մեր քաղաքը տասն տարի առաջ, պարոն բժշկապետ, նա բոլորովին աւերակ էր։ Այժմ բաւական չէնք ու շնորհք է ստացել։ Բնակիչները կատարեալ հանգստութիւն են վայելում, աւերակները հետզհետէ նորոգւում են։ Այդ ամէնով մենք պարտական ենք մեր Վեհափառ փաշային, որի կառավարութիւնը բերեց իր հետ բարօրութիւն եւ կեանք։

— Բոլորովին ճշմարիտ է, Աստուած երկար կեանք տայ մեր Վսեմաշուք փաշայ էֆէնդիին, — ասացին երեք հայ երեւելիները միաձայն։

— Ինձ շատ հաճելի է լսել այդ բոլորը, — պատասխանեց Ասլանը. — անշուշտ Վսեմաշուք էֆէնդին իմ ուղեւորութեան յիշատակարանի մէջ իր արժանաւոր տեղը կը բռնէ։

Ի՞նչպէս պէտք էր հասկանալ այդ «արժանաւոր». փաշան, ի հարկէ, դէպի լաւը բացատրելով, մի առանձին քնքշութեամբ, որ բնաւ չէր պատշաճում նրա խիստ դէմքին, սեղմեց Ասլանի ձեռքը, ասելով.

— Շնորհակալ եմ, պարոն բժշկապետ, ձեր բարի ուշադրութեան համար։ Հարկաւ ձեր ուղեւորութեան յիշատակարանը մի օր տպագրութեամբ լո՞յս կը տեսնի։

— Անպատճառ, գուցէ մի քանի լեզուներով եւս կը թարգմանուի։

Երեք հայ երեւելիներից մէկը, մահտեսի Ցարօն, որ աւելի մօտ էր նստած Ասլանին, կռացաւ դէպի նրա ականջը, իբր թէ մի ծածուկ բան է ասում, բայց այնքան լսելի ձայնով խօսեց, որ ամէնքն իմացան։

— Ամենայն յարգանաց արժանի է այդ մարդը, — նա իր նեղ, խորամանկ աչքերը, որոնք բոլորովին զրկուած էին թերթերունքներից եւ շրջապատած էին միայն կարմիր, թանձր կոպերով, դարձրեց դէպի փաշան։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

վճելու հարցը: Ցնսակցութեան մը ընթացքին ճշդեց թէ որեւէ որոշում չէ տուած այդ ուղղութեամբ, բայց Լիբանանի «չէզոքացման» ծրագրին առթիւ իր կառավարութիւնը կ'ուզէ առանց պայմանի օգնութիւն ստանալ բոլոր աղբիւրներէն, ցարդ, ըսած է Քերամէ, Լիբանանը տնտեսական եւ գինուորական օգնութիւն ընտացաւ Միացեալ Նահանգներէն:

Նշանակուած վարչապետը հերքեց այն լուրերը որոնց համաձայն նախկին նախագահ Քամիլ Շամուն պիտի դատուէր «ծանրակշիռ դաւաճանութեան» համար, բայց չհշտեց թէ յանձնախումբ մը պիտի հաստատուէր «ազգին շահուն խսկ համար» քննելու համար նախկին վարչակարգին անձնաւորութեանց գործունէութիւնը:

Գալով ամերիկեան զօրքերուն միջամտութեան՝ լուծում մը գտնելու համար տագնապին, Սաէպ Սալամ յայտարարեց թէ «օտար միջամտութիւն մըն է Լիբանանի ներքին խնդիրներուն»: Ընդդիմադիր պարագլուխը դատապարտեց նաեւ իր այն կողմնակիցները որ պաշտպանած էին ամերիկեան զօրքերուն հրաւէրին: Այս վերջինը տեղեակ պահած է արտաքին նախարար Տըլլըս իր նախաձեռնութենէն թէեւ լիբանանեան շրջանակները չատ չեն կարծեր որ ամերիկեան զօրքը կարենայ լուծել տագնապը, այս առթիւ «Մոնտ»ի թղթակիցը Հալիմ Սաապ կը գրէ.— «Այս չատ հանգիստ Ամերիկացին որ կը կարծէ թէ ռւիսքիի գաւաթի մը շուրջ պիտի կարենայ լուծել տագնապ մը որուն բուն եւ իրական պատճառները քանի դարու պատմութիւն ունին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարեց քննելու համար Կիպրոսի հարցը. Լոնտոն որոշած է կղզիին մէջ գործադրել Մաքմիլլընի ծրագիրը, բայց Յոյները երբեք չեն ընդունիր որ Նիկոսիոյ մէջ Թրքական «երկրորդ կառավարութիւն» մը կազմուի: Աթէնքի համաձայն բրիտանական կառավարութեան կողքին Թուրք ներկայացուցիչ մը նշանակելով Լոզանի դաշնագրին 27 յօդուածը պիտի անտեսուի: Յոյներու դժգոհութիւնը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ, ինչպէս կը մտածեն միջազգային շրջանակները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանը բացառիկ նիստ մը գումարեց Պերլինի մէջ՝ Գերմանիոյ վերամիացման շուրջ: Գերման նախարարներն ու երեսփոխանները խորհրդանշական իմաստ մը տուած էին այս ժողովին, գումարելով Պերլինի մէջ. բոլորն ալ կը պահանջէին որ կարելի եղածին չափ շուտ իրականանայ երկու Գերմանիաներու վերամիացումը:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ իններորդ տարեդարձին առիթով Փէքինի մէջ մեծ տողանցք մը եղած է, որու ընթացքին Մառէչալ Փէնկ աղդարարութիւն մը ըրած է «ամերիկացի աշխարհակալներուն, որոնք ծանր հարուածը պիտի ստանան երբ շարունակեն մնալ չինական հողամասին վրայ, աւելցնելով թէ Ֆորմոզա եւ միւս կղզիները մաս կը կազմեն ազատագրուած Չինաստանի»....: Միւս կողմէ կռիւը կը շարունակուի ազգայնականներու եւ համայնավարներու միջեւ:

ՍՊԱՆԻԱ տօնեց «Քաուտիլիոյի օրը». արդարեւ, 1936 Հոկտեմբեր մէկին էր որ Զօր. Ֆրանքօ իշխանութեան գլուխ եկաւ. ներկայիս 65 տարեկան է:

ՄԱԿի մէջ Համըրշոլտ առաջարկեց որ օրակարգի վրայ արձանագրուի գինաթափութեան հարցը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գերմանական հիւպատոսարանին կարեւորագոյն անդամներէն մէկը պաշտօնազրկուեցաւ Պոնի կառավարութեան կողմէ, հրեայ լրագրողի մը հակասեմական ակնարկութիւններ ըրած ըլլալու յանցանքով:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւոր Հիւսէյն խորհրդարանի վերամուտի նստաշրջանին յայտարարեց թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է բրիտանական կառավարութեան հետ եւ անգլիացի զինուորները շուտով պիտի հեռանան. պարպումը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 20ին:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ միջազգային հանդիպումներու շարքին Զորեքշաբթի գիշեր Փարիզի մէջ Յունաստան պարտուած է Ֆրանսայէն մէկի դէմ եօթով:

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպոլեան եւ զաւակը Սեդա, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Իսկէնտէրեան եւ զաւակը Վարդգէս, Այրի Տիկին Գլանչառ եւ զաւակները Սաեղա եւ Ժողիան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կղերունի եւ զաւակները (Պոլիս), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆի

(Ծնեալ Պիպէռեան)

մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4, ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Մայր-Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆի

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները.

Այս առթիւ Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Հինգ հազարական ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, «Հայ-Բոյժ»ին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին եւ Գալֆաեան Սրբազանին չիրիմի շինութեան:

×

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գոճապըյըքեան եւ զաւակները՝ Գրիգոր եւ Հոփփսիմէ եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆի

(Լասիոթարնակ)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները:

×

Այրի Տիկին Փեփրոնէ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Գրօնըր, Օր. Սիւզան Դաւիթեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ, Նոյեմբեր 16ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ:

ԱՐԱՐԱՏԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարատի նակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ: Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Նպրաց Դասուն:

Ցաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին:

Գիտի խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. Նախագահ Գ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ:

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ցլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարեշրջանը կը բացուի Չորեքշաբթի՝ Հոկտեմբեր մէկին:

Արձանագրութեան համար ուշացողներէն կը խնդրուի որ փութան դիմել Տեսչութեան:

COLLÈGE S. MOORAT
26, Rue Troyon, SÈVRES (S. & O.)
Tél. ; OBS. 18-28

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Գալըքէսիրցի Գեւորգ Մութաֆեան (կօշկակար) ամուսնացած է եւ զաւակի տէր, 1924ին Յունաստանէն Ֆրանսա եկած է: Կը խնդրուի տեղեկացնել Յակոբճան Յարէթեանի, 4 րիւ տը Լոնտրը, Ալֆորվիլ, (ՍԷՕ):

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ցէթ Արթիւրին ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արցութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Րիւ Պլէօ):

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: 7 Գուրվ. տ'Անթէն, Գար տը Կլոպի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Գատղմ. ժողովի դեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, Դ) Զանազանք: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանային վարչութեան. թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը եւ բարեկամները:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

12 Հոկտեմբեր 1958 Ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան: Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ աչս Կիրակի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման երրորդ տարեդարձին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ Հայրապետական օրհնութիւն: Բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս արարողութիւններուն:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17 Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 4 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 8310 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4111

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՂԻ

Փոթորիկը չէ խաղաղած դեռ Միջերկրականի ափերուն վրայ :

Խռովայոյզ կացութիւնը կը շարունակէ չլատել կեանքը Լիբանանի եւ Կիպրոսի մէջ :

Սեպտեմբեր 23ի բախտորոշ թուականը բարիք չբերաւ մայրիներու երկրին :

Բանակի ընդհանուր հրամանատարը վարչապետ դարձած՝ չկրցաւ դժբախտաբար վերահաստատել խաղաղութիւնը, որուն ա՛յնքան կը կարօտի Լիբանանի բընակչութիւնը՝ հինգ ամսուան եղբայրասպան կռիւներէ վերջ :

Պարզապէս տէրերն են, որ փոխուեցան : Ըմբոստներն ու ընդդիմադիրները դարձան օրինաւոր կառավարութիւն, մինչ այս վերջնոյն երէկի պաշտպանները ապստամբութեան դրօշ պարզած են նոր վարչակարգին դէմ :

Բանակը, որ զօրավար Շեհապի հրամանատարութեան տակ չէր կրցած զսպել ապստամբական շարժումը, այժմ իր ամբողջ ուժով կը յարձակի Փիէր Ճէմայէլի Փաղանգաւորներուն վրայ :

Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետ Րաշիտ Քերամէ կը մերժեն գոհացում տալ նախկին կառավարութեան կողմնակիցներուն, որոնք կը պահանջեն դահլիճին մէջ առնել Շառլ Մալիքը եւ քանի մը ուրիշ չամունականներ :

Իրազեկներու կարծիքով, ազգային կառավարութեան մը կազմութիւնը վերջ պիտի տայ ներկայ ծայրայեղ վիճակին :

Վարչապետին համար դժուար պիտի ըլլայ վստահութեան քուէ ստանալ խորհրդարանէն, որուն մեծամասնութիւնը կողմնակից է Քամիլ Շամունի :

Փաղանգաւորները անհաշտ դիրք են բռնած, նոյնիսկ նախարար կ'առեւանգեն եւ իբրեւ պատանդ կը պահեն՝ իրենց պահանջները արժեցնելու համար :

Միւս կողմէ աւելի քան երբեք սուր հանգամանք ստացած է Կիպրոսի խնդիրը :

Անգլիոյ վարչապետ Մաքմիլըն կը յամառի գործադրութեան դնել իր ծրագիրը, որուն գլխովին հակառակ են Կիպրոսի Յոյներն ու Յելլէն կառավարութիւնը : Թուրքերն են միայն, որ գոհ են եւ արդէն իսկ նշանակած են իրենց պաշտօնական ներկայացուցիչը բրիտանական մարզպանին մօտ :

Լօզանի 1923 Յուլիս 24ի դաշնագրին 27րդ յօդուածով Թուրքերը բացարձակապէս հրաժարած են Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ : Այժմ օգտուելով Մաքմիլընի ծրագրէն, Թուրք կառավարութիւնը իրաւունք ձեռք կը բերէ խառնուելու կղզիի ներքին գործերուն եւ կը յուսայ հետզհետէ զգալի դարձնել իր ներկայութիւնը այնտեղ :

Անգլիացիք գոհ կ'երեւին իրենց ընթացքէն : «Բաժանէ՛ որ տիրես»ի քաղաքականութեան լաւագոյն օրինակ մը տուին Կիպրոսի խնդրին մէջ :

Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարն ու մնայուն ներկայացուցիչներու խորհուրդը չարթուս ստիպողաբար զբաղեցան այս հարցով, լուծման միջին եղանակ մը գտնելու համար :

Մակարիոս Արք. ի նոր ծրագիրը որոշ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է միջազգային շրջանակներու մէջ : Հրաժարելով էնոսիսէն (Յունաստանի հետ կցում), յոյն մետրապոլիտը կ'առաջարկէ Կիպրոսը դարձնել անկախ պետութիւն մը, զայն պահելով բրիտանական հասարակապետութեան մէջ :

Ե՞րբ կարելի պիտի ըլլայ իրարու հետ հաշտեցնել հակամարտ շահերը :

Ե՞րբ պիտի խաղաղի Մերձաւոր Արեւելքը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԵՏ

ԱԼԺԵՐԻԱ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԸ ԿՈԼ ՕՐԼԷԱՆՎԻԼԻ ՄԷՋ

■

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Զօր. Տը Կոլ Թիարէ երթալէ առաջ կարճատեւ այցելութիւն մը տուաւ Օրան, ուր տեսնուեցաւ զօրավարներ Սալանի եւ Էլիի հետ : Վարչապետը դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին նաեւ ծովակալ Օպուանօ եւ զօր. Ռէթորէ :

Տը Կոլի կ'ընկերանային Բանակի նախարար Կիեոմա, Ալժերիոյ նախարար Գրուլյէ եւ գնդ. Գոնեւալ :

Ժամը 9.45ին Վարչապետը գնաց Թիարէ. ինչպէս ծանօթ է, այս շրջանը 99 առ հարիւր համեմատութեամբ «այո» պատասխանած էր հանրաքուէին : Առեւտրական կարեւոր կեդրոն մը, որ ունի մօտ 25.000 բնակչութիւն :

Թիարէի ժողովուրդին ուղղելով իր խօսքը, Տը Կոլ ըսաւ.— Այն, ինչ որ եղաւ Կիրակի օր՝ Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրի մէջ, Ֆրանսայի հետ միութեան փաստն է : Ես գիտեմ թէ պատմական այդ քայլին մէջ ինչ հոյակապ բաժին մը ունի Թիարէն, եւ շնորհակալ եմ անոր համար :

Այսուհանդերձ Օրլէանվիլը աւելի խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահած էր Վարչապետին : Քաղաքը ամբողջութեամբ վերաշինուած է 1954 Սեպտեմբեր 9ի երկրաշարժէն ի վեր (չորս տարի առաջ 65.000 տուներ վնասուած էին, 1500 հոգի սպաննուած եւ վեց հազար ուրիշներ վիրաւորուած էին) :

Տը Կոլ ժողովուրդին խանդավառ բացականչութիւններուն մէջ մտաւ քաղաք, որ զարդարուած էր Ֆրանսական եռագոյնով : Իր ճառին մէջ շեշտեց եւ թէ Կիրակի օրուան հանրաքուէով Մայր Երկրի եւ Ալժերիոյ ժողովուրդը միութեան կամքը կը յայտնէին, կերտելու համար իրենց ապագան, աւելցուց.— Որոշուած է այլեւս : Միասին պիտի կերտեն իրենց ճակատագիրը : Այս ճակատագիրը պէտք է ըլլայ աւելի երջանիկ ու եղբայրական :

Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք ժողովուրդին, Վարչապետը շարունակեց.— Ինչ որ իրականացաւ Կիրակի օր՝ եղբայրութեան կապն է : Օրլէանվիլը խորհրդանշանն է այն գործին՝ զոր բոլորս միասին պէտք է կատարենք Ալժերիոյ մէջ : Պիտի կերտենք այս ճակատագիրը, բոլորս, այր թէ կին, առանց զբաղելու կրօնական եւ համայնքային հարցերով : Արդ, քալենք դէպի մեր ապագան, ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան մէջ : Կեցցէ՛ Ալժերիան Ֆրանսայի հետ, կեցցէ՛ Ֆրանսան Ալժերիոյ հետ :

Այնուհետեւ, Զօր. Տը Կոլ, զօրավարներ Սալանի եւ Ժուօյի հետ խառնուեցաւ ժողովուրդին մէջ եւ սեղմեց մահմետականներու ձեռքերը :

Կէսօրէ ետք այցելութիւն տուաւ Օրլէանվիլի զինուորական կեդրոններուն, որմէ ետք մեկնեցաւ Ալժէ :

Ուրբաթ առաւօտ Ալժէի մէջ կարգ մը խորհրդակցութիւններ ունենալէ ետք մեկնեցաւ Կոստանդին, ուր կէսօրէ ետք ճառ մը պիտի խօսէր Գրէշի հրապարակին վրայ :

✕ Ալժերիոյ «ազատ կառավարութեան» փոխ նախագահ եւ բանակի նախարար Քրիմ Պելքասէմ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ ժողովուրդին «դերիշխանութիւնը» ճանչցուած է արդէն բազմաթիւ երկիրներու կողմէ եւ Ֆրանսայի համար ամէնէն տրամաբանական լուծումը պիտի ըլլայ՝ խորհրդակցիլ «Ալժերիոյ ատժամեայ կառավարութեան» հետ : Մինչ այդ, աւելցուց «փոխ նախագահը» Ալժերիա «մեծ քայլերով կը յառաջանայ դէպի յաղթանակ» :

ՇԱՄՈՒՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

« ԵԹԷ ՍՏԻՊԵՆ, ԿԸ ԿՌՈՒԻՆՔ » Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Հանրապետութեան նախկին նախագահ Քամիլ Շամուն որ միշտ Տեաւր-Շուէր *է յայտարարեց թէ կը մերժէ ամերիկեան դեսպանին առաջարկները լուծուելու համար լիբանանեան տագնապը : Շամուն աւելցուց թէ իր հետեւորդները պատրաստ են կռուելու քաղաքացիական պատերազմի մը մէջ «եթէ ստիպս պարտադրուի» :*

« Մենք քաղաքացիական պատերազմ չենք փնտռեր, բայց եթէ մեզի պարտադրուի— լաւ, կը կռուինք» յայտարարեց Շամուն ամերիկեան դեսպանը՝ Րոպըրթ Մըք-Քլինթօքը ընդունելէ ետք : Շամուն ուղղակի չմեկնաբանեց ամերիկեան առաջարկները բայց իրեն յայտնուեցան դեսպանին չորս կէտերը, համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար Րաշիտ Քերամէի հետ, Շամուն ամէն մէկ կէտը քննադատեց եւ ճշդեց իր դիրքը, յստակ ձեւով.—

Ա) Ինք կը պնդէ «չէզոք» դահլիճի մը անհրաժեշտութեան վրայ. փոխանակ խառն դահլիճի մը, որուն համամիտ է իր հետեւորդներուն մէկ մասը :

Բ) Գ. Մըք Քլինթօքի առաջարկները ընդլայնելու համար Քերամէի դահլիճը երեք – չորս չամունական առնելով մէջը « չեն գոհացներ իմ ժողովուրդս » :

Գ) Դեսպանին առաջարկը վստահութեան քուէի համար Քերամէի դահլիճին համապատասխան չեն Շամունի առաջարկին «չէզոք» դահլիճի մը համար, որովհետեւ Քերամէն չէզոք կարելի չէ նկատել :

Դ) Երեսփոխաններու թիւը 66էն 88ի բարձրացնելու առաջարկը կարելի չէ նկատի առնել ներկայ պայմաններուն մէջ : Քամիլ Շամունի անձնական ընդդիմութիւնը Մըք – Քլինթօքի առաջարկներուն ծանր հարուած մըն է բոլոր անոնց համար որ կը յուսային լուծում մը գտնել այս ձեւով, վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը :

Ամերիկեան ծրագիրը խիստ յարձակումի ենթարկուեցաւ նաեւ Քերամէի կողմէ : Ձախակողմեան թերթ մը կ'առաջարկէ նոյն իսկ որ ամերիկացի դեսպանը « անբաղձալի » յայտարարուի (Փերսօնա նօն կրաթա) *: Ուրիշ թերթ մը կը գրէ.— Ուաշինկթընի մեր դեսպանատունը արդեօք կը խառնուի՞ ամերիկեան ներքին խնդիրներուն : Փո՞րձած է երբեք միջամտել Հանրապետականներու եւ Դեմոկրատներու կռիւներուն կամ սեւերու եւ ճերմակներու : Անդրին աջակողմեան կուսակցութեան (Ժողովրդական կուսակցութիւն) պաշտօնաթերթը կը գրէ.—*

« Օտար դեսպանատուններու մէջ կ'եփուին կառավարական գործերը » :

Միւս կողմէ ապահովութեան ուժերու երեք գլխաւոր պաշտօնեաները պաշտօնանկ եղան եւ փոխարինուած են բանակի սպաներով : Այս երեքը պաշտօնանկ եղած են իբրեւ համակիրներ նախկին վարչակարգին : Ասոնք են.— Ոստիկանութեան տեսուչը՝ Սալեհ Լապապիտի, հրամանատար՝ գնդ. Սիմոն Զուէն եւ ներքին ապահովութեան պատասխանատու՝ Ֆուատ Շամուն, եղբայրը նախկին նախագահին : Երեքը կը փոխարինեն՝ երկու քրիստոնեայ եւ մէկ մահմետական :

✕ Ամերիկեան դեսպանը մամուլի ասուլիս մը տուած է բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ Քօֆբէյ – փարքի մը կազմակերպած էր որուն միջոցով փորձած էր լուծում մը գտնել լիբանանեան տագնապին : Իմ կարծիքով առաջարկուած ծրագիրը «ճիշդ ու ճիշդ գոհացուցիչ էր երկու կողմերուն » համար :

Ինչպէս կ'երեւի ամերիկեան դեսպանը համաձայնութիւն մը գոյացուց Քերամէի եւ Շամունի միջեւ, բայց անշուշտ իր սպասածը չէր, քանի որ երկու կողմերը առաջին անգամ ըլլալով համաձայն են մէկ կէտի շուրջ՝ ամերիկեան առաջարկները մերժել եւ դատապարտել ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի մէջ Խ. Միութեան ներկայացուցիչ Կրոմիքօ դատապարտեց Անգլիան ու Ամերիկան, որ տակաւին կը պահեն իրենց ուժերը Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ, պահանջելով որ շուտով պարպուին անոնք եւ առաջարկելով որ Մ. Արեւելքի կացութեան շուրջ խորհրդակցութիւնները անմիջապէս սկսին : Ամերիկեան պատուիրակութեան ղեկավար Լոճ անմիջապէս պատասխանեց Կրոմիքոյի, շեշտելով թէ խորհրդային նախարարը իր ճառին մէջ կը գործածէ «ձկնավաճառներու յատուկ հայհոյչներով լեցուն ոճ մը» :

ԱՐԱԲ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ փոխ նախագահ Ասալի, որ Սուրիոյ վերջին վարչապետն էր, Գահիրէ գնաց Նախագահ Նասրի հետ խորհրդակցելու համար : Լիբանանեան մամուլին համաձայն, կարեւոր որոշումներ կրնան տրուիլ այս խորհրդակցութիւններու ընթացքին, նկատելով որ Նասրի եւ փոխ նախագահներուն միջեւ լուրջ տարակարծութիւն մը գոյութիւն ունի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կը յայտարարեն թէ Խ. Միութիւնը հիւլէական երկու ռումբեր եւս պայթեցուցած է, միւս կողմէ «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խ. Միութիւնը վերսկսաւ ջրածին իր փորձերուն, նկատելով որ Արեւմտեանները չեն դադրեցուցած իրենց փորձերը :

ԼՈՆՏՈՆԻ եւ Ուաշինկթընի միջեւ խորհրդակցութիւնները սկսան Հոկտեմբեր 31ին Ժընեւի մէջ երեք արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարելու խորհրդային առաջարկին շուրջ : Ամերիկա խանդավառ չէ այս առաջարկով, նկատելով որ ընդունելու պարագային Ֆրանսա պիտի չկարենայ մասնակցիլ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ հակառակ Անգլիացիներու ձեռք առած ապահովութեան միջոցներուն, «Էօքա» կը շարունակէ իր մահափորձերը. առջի օր անգլիացի մը սպաննուեցաւ իսկ երկու զինուորներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան : Միւս կողմէ, Ատլանտեան Ուխտի ժողովը՝ Կիպրոսի հարցին շուրջ, որ տեղի պիտի ունենար ուրբաթ օր, յետաձգուեցաւ երկուշաբթիի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ հանքի ծանր արկած մը պատահեցաւ առջի օր՝ երեսուն հանքագործներ սպաննուեցան, 14 ուրիշներ վիրաւորուեցան : Հանքին մէջ, վեց հարիւր մեթր գետնին տակ, 188 հոգի կը գտնուէին երբ պայթում մը եղաւ. ազատարարները շուտով գործի լծուեցան եւ կարելի եղաւ փրկել 140 հոգի. այսուհանդերձ տակաւին 18 հոգի կը գտնուին հանքին մէջ, արգելափակուած :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը Իրաք Փեթրոլիում Քամփընիէն *հինգ միլիառ ֆրանքի կանխավճար մը ուզեց՝ 1959ի առակին եռամսեայի հաշւոյն, պետութեան պիւտճէն հաւասարակշռելու համար :*

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ վերսկսաւ Մահմուտ Նամուքի դատավարութիւնը. ծագումով Թուրք եւ Ֆրանսական քաղաքացի, Նամուք կը մեղադրուի Եգիպտոսի ներկայ վարչակարգին դէմ աշխատելու յանցանքով : Մեղադրեալը առաջարկած է որ իր դատավարութիւնը տեղի ունենայ Գերագոյն Ատեանին առջեւ :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Քուվէյթի Արաբական Լիկայի անդամակցութեան մասին շրջան ընող զրոյցները անհիմն են :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ուսումնասիրեց Ալժերիոյ Ազատագր. ճակատի նիւթական եւ բարոյական օգնութեան խնդրանքը եւ որոշումներ տուաւ, որոնք գաղտնի կը պահուին :

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ — ԻՆՏՐԱ —

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Ա.

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զանազան առիթներով փորձած եմ Տիրան Չրաքեանի (Ինտրա) անհատականութեան եւ գրականութեան անդրադառնալ: Ոչ անշուշտ հանգամանօրէն եւ ընդարձակ ծրագրով մը, որ խորապէս վերլուծական եւ համադրական ճիգ մը կը պահանջէ քննադատէն: Որովհետեւ՝ եթէ մեր գրականութեան մէջ քանի մը բացառիկ անհատականութիւններ կան, Ինտրան անոնցմէ մէկն է եւ ամէնէն զարտուղին, թէ գրականութեամբ, թէ՛ նկարագրով եւ թէ՛ ընտանեկան ողբերգութիւնով, որուն դերակատարն ինքն եղած է:

« Ներաշխարհ »ի հեղինակը մէկն է, որուն մասին միշտ կարելի է նոր եւ ինքնատիպ բան մը ըսել: Իմ փորձերս, իբրեւ գեղագէտ, բանաստեղծ, իմաստասէր, արուեստագէտ եւ միստիք մը, պիտի շարունակուին անշուշտ մեկնաբանելու համար Տիրան Չրաքեանի պարագան, որովհետեւ ամէն առեն նոր երեւոյթի մը կը հանդիպիմ, ա՛յնքան ընդարձակ է նիւթը իր որակով :

Ցոլացումներու այս շարքով պիտի ջանամ ներկայացնել Ինտրան իբրեւ ուսուցիչ – դաստիարակ: Իբրեւ նկարագիր եւ իր այն մտածումներուն մէջ, որոնցմով ժամանակին յայտնած է իր փորձառութիւնները եւ անոնցմէ հանած եզրակացութիւններ :

Ուսուցչական ասպարէզին հետեւած է երկար տարիներ: Ուսանողներուն մէջ հետքեր ձգած է: Սիրած են զինքը, հակառակ իր քմահաճոյքներուն, գիտակցելով որ մարդկօրէն շատ տառապած է :

Պաշտօնակիցներու, գրագէտներու եւ մանաւանդ իր աշակերտներէն ոմանց վկայութիւններն ունինք, որոնք անկորուստ կերպով հասած են մեզի:

Նկարագրին մասին արտայայտուելէ առաջ փակագիծ մը բանանք, արդարացնելու համար մեր ընտրած «Ուսուցչութիւն եւ Գրականութիւն» խորագիրը :

Ոչ միայն Տիրան Չրաքեանի պարագան նկատի ունինք, իր գրագէտ եւ ուսուցչի հանգամանքներով, այլեւ բազմաթիւ ուրիշ գրագէտներ, որոնք միեւնոյն ատեն ուսուցչութեան ասպարէզին հետեւած են:

Մեր մէջ ուսուցչութեան նուիրական դերը անտեսուած եւ ստորադնահատուած է: Մօտաւոր անցեալին եւ մանաւանդ ներկայիս, արտասահմանի մէջ, փոխուած չէ դրութիւնը, ընդհակառակն աւելի տխուր պայմաններու մէջ կը գտնուինք :

Եւ սակայն մեր գրականութեան արժանաւոր ներկայացուցիչները ուսուցիչներ էին միեւնոյն ատեն: Ասպարէզին բոլոր տաղտուկները, զրկանքները տարած են եւ ծառայած հայ գրականութեան: Անհատական զոհողութիւններ կրած է հայ ուսուցիչը, բայց հայ գրականութիւնը միշտ շահած է :

Տիրան Չրաքեանին ժամանակակից եւ անկէ ետք, մինչեւ այսօր, արժանաւոր գրագէտներու հոյլ մը ունինք :

Ահաւասիկ Թլկատենցին, գաւառի գրականութեան նահապետը եւ տաղանդաւոր ներկայացուցիչը: Ուսուցիչ եւ գրագէտ: Դպրոցի վարիչ: Մէկը որուն կրթական ասպարէզին մէջ ունեցած չարչարանքները (բառը շատ լաւ կը յատկանշէ այն վիճակը, որուն ենթարկուած էր ան) ողբերգութիւն մը կը ներկայացնէին իր ժամանակին: Իր գրականութիւնը կը պարտի ուսուցչութեան: Իր աշակերտը՝ Ռուբէն Զարդարեան, հէքեաթագիր եւ հրապարակագիր, վարպետ՝ մշակուած աշխարհաբարի մը: Ուսուցչական տարիներուն կը պարտի իր արձակ էջերը, օգտագործելով դասամիջոցներու հանգիստի պահերը, որուն վկան եղած եմ:

Հրանդ (Մ. Կիւրճեան) ուսուցիչ էր երբ գրի կ'առնէր «Պանդուխտի նամակները», ինչպէս նաեւ «Ազատամարտ» օրաթերթին մէջ այն էջերը, որոնք Աւօ ստորագրութեամբ լոյս կը տեսնէին, հայ գիւղական կեանքին նուիրուած թանկագին գրութիւններ: Դ. Վարուժան, Պոլսոյ մէջ ստորագրած քերթուածները եւ «Հացին երգը» գրի առած է, երբ ծննդավայրի վարժարանին տեսչութիւնը կը վարէր: Յակոբ Օշական ինչ որ ստորագրած է ուսուցչութեան օրերէն կուգան մեր գրականութեան: «Խոնարհները», «Երբ պատան էն», «Մնացորդաց» եռահատոր ընդարձակ վէպը, գրական – քննադատական բոլոր էջերը, «Համապատկեր Հայ գրականութեան» հատորները, «Հայ Գրականութիւն» դասագիրքը եւ թատերական գործերը ուսուցիչ Օշականին վաստակն են: Վահան Թէքէեան իր քերթուածները ստորագրած է, երբ տեսուչ կամ ուսուցիչ էր :

Լ. Շանթ, ոչ միայն իր գրական – գեղարուեստական գործերը, վէպ, քերթուած, թատերգութիւն, այլեւ հայերէնի ուսուցման յատուկ ընթերցանութեան գիրքերը եւ քերականութիւններն ու գրաւոր դասերը պատրաստած է, երբ ուսուցիչ եւ վարիչ էր Համազգայինի ճեմարանին: Նոյնը նաեւ Ն. Աղբալեան, իր գրականութեան պատմութեան «Ներածութիւնը» եւ «մատենագրական դասախօսութիւնները», բանասիրական պրպտումները բոլորն ալ ուսուցչութենէն մեզի հասած են: Յիշե՞նք դարձեալ Ե. Սրմաքէշխանլեանը (Երուխան), որ պոլսական հայ ձկնորսներուն նուիրուած . պատմուածքները, «Կեանքին մէջ» անունով, «Ամիրային աղջիկը» եւ «Հարազատ որդին» վէպերը ուսուցչութեան թուականներուն տուած է հայ գրականութեան : Ինչպէ՞ս չյիշել Սիպիլը, բանաստեղծ եւ դասագիրքերու հեղինակ, ինչպէս նաեւ Հր. Ասատուրը իր « Դիմաստուերներով » եւ ուրիշ երկերով: Աւելի հիներէն՝ Եղիա Տէմիրճիպաշեան, բազմակողմանի հեղինակ եւ ուսուցիչ: Այսպէս նաեւ Տիրան Չրաքեան, «Ներաշխարհ»ը, «Նոճաստանը» եւ բազմաթիւ գրութիւններ, ճանապարհորդական նօթեր եւ կենսագրականներ գրած է երբ ուսուցիչ էր :

Շարքը կարելի էր շարունակել տակաւին մինչեւ մեր օրերը, երբ հայ ուսուցիչը միեւնոյն ատեն գրականութեան ըսպասաւորն է (ես յիշեցի անուններ, գեղարուեստական գրողներ, որոնք միեւնոյն ատեն ուսուցչական ասպարէզին մէջ ծառայած են):

Ի՞նչ կարելի է եզրակացնել հետեւաբար: Հայ ուսուցչութիւնը, միշտ արժանաւորներուն եւ տաղանդաւորուն մասին է մեր խօսքը, իր նպաստը բերած է Հայ Գրականութեան : Ճիշդ է, ենթակաները ենթարկուած են ասպարէզին բոլոր դժուարութիւններուն, անիրաւուած են, դժգոհութեան ձայներ բարձրացուցած են, բայց եւ այնպէս հայ գրականութիւնը երախտիքով կը յիշէ բոլորին անունները :

Տիրան Չրաքեան ալ գրչի իր եղբայրակիցներուն պէս ոչ միայն գրական – գեղարուեստական վաստակ մը ունեցած է, այլեւ աշակերտներուն համար պատրաստած է երկու ձեռնարկ: Առաջինը գրագլխութիւն *մըն է, անտիպ, իսկ երկրորդը՝ գրական դէմքերու շարք մը կենսագրականներ, ուսանողներու համար դարձեալ :*

Ուսուցչական շրջանէն մնացած ուրիշ աշխատութիւն մըն ալ ունի, որու խորագիրն է «հոմանիշ բառեր», ածականներ եւ գոյականներ: Յայտնի է որ մասնաւոր ճիգ թափած է գտնելու կարգ մը բառերուն հոմանիշները, ճշդելով ամէն մէկուն նրբութիւնը: Այսօր ալ տակաւին, նոյնիսկ ծանօթ գրողներ շփոթութեան կը մատնուին բառերու գործածութեան մէջ: Թէ որքան բծախնդիր եղած է Տիրան Չրաքեան բառերու առումները ճշդելու եւ զանոնք յարմար տեղը գործածելու աշխատութեան մէջ, «Ներաշխարհ» կենդանի վկայ մըն է այդ մասին:

Նմուշի համար քանի մը ածականներ եւ գոյականներ պիտի տանք, իրենց հոմանիշներով եւ նշանակութեամբ, զոր ճշդած է Ինտրա :

Հպարտ = *Ինքզինքին միայն կարեւորութիւն տուող :*

Գոռոզ = *Իր արժանիքին ապաւինած՝ ուրիշները արհամարհող :*

Վէս = *Չխոնարհող՝ ո՛չ օրէնքի, ո՛չ իրաւանց եւ ոչ ճշմարտութեան առջեւ .*

Ամբարտաւան = *Լիրբ ու վիրաւորիչ կերպով գոռոզ մը :*

Անձնասէր = *Իր ֆիզիքական անձը միայն հոգացող :*

Եսասէր, եսամոլ = *Իր բարոյական անձը սիրող:*

Ինքնահաւան = *Ինքզինքին հաւնած :*

Անձնահաճ = *Ինքզինքին հաւնած :*

Ինքնապարծ = *Իր վրայ պարծեցող:*

Պարծենկոտ = *Իր վրայ պարծեցող :*

Սէգ = *Արժանիքը չծածկող :*

Խրոխտ = *Ինքզինքը յարգելով չստորնացող :*

Մեծամիտ = *Մեծ ըլլալու կամ երեւալու հետամուտ :*

Ամէն մէկուն իմաստը ճշդած է Չրաքեան: Զարմանալ կարելի է միայն հայերէն լեզուին հարստութեան, ճոխութեան եւ բառերուն ունեցած նուրբ երանգներուն վրայ :

Ածականներէն ետք, առնենք նաեւ գոյականները :

Մազ = *Ընդհանուր անուն մը բոլորին համար :*

Ծամ = *Մազի խուրձ մը* (փնջեմ):

Գէս = *Առատ մազերու ամբողջութիւն մը :*

Բաշ = *Գէս մը անասուններու համար, կռնակը ծածկող :*

Վարս = *Գեղեցիկ երկայն մազ :*

Ստեւ = *Անասուններու մազ, ստնաւորներու :*

Զար = *Անասուններու երկար վարս մը:*

Հեր = *Մինակ չի գործածուիր, այլ բարդ կերպով, (ալեհեր եւայլն):*

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Կսկիծս շատ խոր ու թարմ է՝ քաղաքակցիս, տարեկիցիս եւ ազգականիս մասին այս քանի մը տողերը մամուլին տըւած պահուս :

Արշակ Սաֆրաստեան՝ Վանայ Այգեստան մեծ թաղամասէն՝ մեծատոհմ գերդաստանի մը՝ Սաֆրոնկանց Տունէն *էր:*

Իրենց պապենական տունը, ընդարձակ այգիով, Մեծ – Քէնտըրչի աղբիւրէն եւ Սօֆու – Դահնա կոչուած բազմադարեան ջրշեղջէն ոռոգուող գլխաւոր պողոտային վրայ էր :

Կեդրոնական այդ երակին երկու կողմերը կը գտնուէին նաեւ հայ ունեւորներէն շատերու բնակարանները, այգիներու մէջ կորսուած: Անգլիական Հիւպատոսարանը եւ Աւոյի – Դարի բարձունքին վրայ զետեղուած Բողոքականաց – Շրջանակը եւ Նորաշէնի Եկեղեցին ու դպրոցը՝ անմիջական դրացիներն էին Սաֆրաստեանենց :

Պատուականներու մէջ պատուական էր Արշակի մայրը: Իրմէ քիչ փոքր քոյրը նոյնպէս: Հայրը Սաֆար աղան քիչ մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

•

— « Դու գիտես ասում եմ ,— Պէտք չէ որ այսպէս կանգնած մնաս: Սովորաբար անտառում չորացած ծառեր չեն պահում»:

— Ես քեզանից լաւ գիտեմ , թէ անտառում ինչ, կարելի է պահել , կամ չպահել »— նորից վրայ է տալիս նա :— Այ, երախաներիս համար «կոնֆետ» բերել չի կարելի : Նրանք ամէն ինչ ունեն դրա կարիքը չեն զգում »:

— Ասաց եւ ներս մտաւ սենեակ: Իսկ ես նստած եմ եւ զգում եմ որ մնալս անյարմար է արդէն բայց հեռանալն էլ ինչ որ չի ստացւում : Երախաները հեռու են քաշուել ինձնից եւ իրենց համար խաղին անում: Բայց ես շարունակում եմ նստած մնալ եւ մտածել նրա մասին, կայծակնահար ծառի մասին... ինձ վիրաւորել էր նրա վերաբերմունքը ... բարձրացայ տեղից եւ առանց դուռը փակելու ներս մտայ գնացի նրա մօտ :

— « Ջուր տուր խմեմ » ասում եմ, շոգ է :

— Նա, քմծիծաղով, սառը ջուր է լցնում եւ լուռ մեկնում է դէպի ինձ : Խըմում եմ դժուարութեամբ : Խմել չէի ուզում: Խմում եմ եւ նայում նրան: Հանել է նա անտառապահի բաճկոնը եւ ես տեսնում եմ կանացի վերնազգեստով սովորական մի կին: Դժուար է իմանալ զայրանո՞ւմ է վրաս թէ ոչ: Հենց ջրամանը ետ եմ դարձնում, նա վրայ է բերում իսկոյն:

— « Վերջացրեր :.Դեհ, հիմա մնաս բարեւ »:

— «Ցտեսութիւն » պատասխանում եմ դիտմամբ եւ հեռանում եմ յիշեցնելով թէ ինչ էլ որ լինի, կայծակնահար ծառը պէտք է կտրել:

— Քիչ հեռացայ տնակից եւ ծառերի ետեւից շրջեցի հայեացքս, տեսնեմ կանգնած է նա տան շէմքին եւ ժպտում է քնքուշ ու տխուր ժպտում է: Յետոյ մօտեցաւ կաղնուն գրկեց, ինչպէս կինն է գրկում սիրած տղամարդուն եւ ինչ որ ասաց: Այո, այո, նա խօսում է կաղնի ծառի հետ, ես տեսայ թէ ինչպէս էին շարժւում նրա տաք շրթները ...

Անտառապահը տարակուսանքով վեր ձգեց ուսերը: Ասես հիմա էլ գիտեր թէ ինչու էր Արեւհատը այդպիսի տարօրինակ բան արել :

— Այդ ամառ ես մի անգամ էլ համոզուեցի որ Արեւհատը բոլորովին էլ այնպիսին չէ, ինչպէս ցոյց է տալիս իրեն , շարունակեց նա — շրջապատում բոլորն էլ միաբերան ասում են թէ զարմանալու ոչինչ չկայ. պարտադիր չէ որ բոլոր կանայք էլ կին լինեն, նա հանգիստ կարող էր տղամարդ ծնուել: Իսկ ես լսում եմ նրանց ասածները եւ միայն լուռ վրդովւում եմ: Ամէն մէկի հետ էլ դժբախտութիւն է պատահում : Այնպէս է խփում որ մարդն է ոչնչացնում, դառնում այս կայծակնահար ծառի նման, ոչ ծառ է, ոչ գերան: Բայց ժամանակն է անցնում թէ կեանքի ուժերը գերակշռում են դժբախտութեան հետզհետէ թուլացող ուժերին , եւ տխուր մարդը վերափոխուեց: Ի զուր չեն ասում թէ երիտասարդութիւնը անցնում է, բայց յետոյ յաճախ է այցի գալիս, կրկնւում : Հենց այդպէս էլ պատահեց Արեւհատի հետ: Նոյնիսկ ոչ միշտ այդպէս կեանքն ու երիտասարդութիւնը անցնում է, բայց յետոյ յաճախ է այցի գալիս, կրկնւում : Հենց այդպէս էլ պատահեց Արեւհատի հետ: Նոյնիսկ ոչ միշտ այդպէս կեանքն ու երիտասարդութիւնը միշտ էլ խաղում էին Արեւհատի արեան մէջ, բայց նա այդ ծածկում էր օտարի աչքից ... Ահա թէ ինչ եմ ուզում պատմել: Մի անգամ դուրս եկայ ես իմ անտառամասից եւ իջնելով ձորը, քայլեցի գետափով: Մեր գետը մեծ չէ, կարծում չես ալ գտնի: Բայց այն ժամանակ այնտեղ ոսկի որոնողներն էին աշխատում :

Գետափին առուներ են փորում , ջուրն անցկացնելով նրանց միջով, լուանում են աւազը, ոսկի են հանում: Ի հարկէ, երբեմն գտնում էին, բայց ոչ շատ: Պատահեցի ես մի այդպիսի ոսկի որոնողի , իսկ նա թէ .. « բարի եկար սիրելիս: Լաւ եղաւ որ ես քեզ տեսայ: Քիչ առաջ այստեղով մի կնիկ —անտառապահ անցաւ, մտածեցի, թէ գործս փչացաւ, էլ ոչինչ չեմ գտնի : Բայց փառք աստուծու, տղամարդ տեսայ, հիմա ամէն ինչ լաւ կը գնայ »:

— Դրանց, այդ ոսկի որոնողների մէջ մի հաւատ կայ, թէ աւազ լուանալու ժամանակ կին տեսան, կարծում են, յաջողութիւն չլինի գործին: Հայհոյեցի ես ի հարկէ մտքումս, իմ ոսկի որոնողին :

— « Եթէ գոնէ իմանայիր թէ ինչպիսի ոսկի էր որ անցաւ կողքովդ »:

— Հայհոյեցի, բայց եւ ուրախացայ— « գուցէ եւ անտառում յանկարծ կրկին բախտ վիճակուի տեսնել Արեւհատին »:

— Ո՞ւր գնաց նա — հարցնում եմ :

— Որին, էն կողմը — ցոյց է տալիս Սեւքարի ուղղութեամբ մեկնելով ձեռքը: Այ, գետնի տակ անցնի նա անտառում»:

— Ես ոսկի որոնողի հետ երկար գլուխ չդրի, գնացի նրա ցոյց տուած ճանապարհով: Այնտեղ խոտն այնպէս էր պառկել որ ես հեշտութեամբ գտայ Արեւհատի հետքը: Բայց շուտով այդ հետքը կորաւ բացատի կեդրոնում շարուած ժայռերի մօտ :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(4 Շար.)

խիստ էր: Գիտի ըսեմ նոյնիսկ կոպիտ՝ իր բազմակարող զաւկին հանդէպ:

Մինչ Արշակ, ուսման ծարաւի՝ սորվիլ կ'ուզէր գիշերաջան տքնութիւններով, մինչեւ նոյն մեծկակ սենեակին մէջ, ամբողջ ընտանիքով պառկած, քարիւղի լամբի լոյսին տակ, անկողնի մէջ նստած, հայրը լոյսէն կ'արթննար եւ ծանր խօսքերով կը ստիպէր որ տղան մարէր ճրագը:

Բայց Արշակ «օծեալ տեսան» զաւակներէն էր: Ընտանեկան աննպաստ պայմաններուն հակառակ՝ տեսէք թէ ի՛նչ բարձրութիւններու հասաւ: Համառօտ գիծերու մէջ պիտի տամ այդ վերելքը:

Իր թաղին Նորաշէնի ծխական դպրոցը կ'աւարտէ մեծ յաջողութեամբ եւ անմիջապէս կ'անցնի վարժարանին ուսուցչական կազմին մէջ:

Տղայ տարիքէն յոյժ բարեմոյն ու քաղաքավարի բարեկամներ միայն ունէր:

Զգտումի տէր՝ չի գոհանար իր առած տարրական ուսումովը: Լեզուներու յոյժ բաց իր միտքը կը ճգնի հայերէնէն, թուրքերէնէն, ու ֆրանսերէնէն յետոյ սորվիլ նաեւ անգլերէն:

Բողոքական շրջանակին մօտիկութիւնը կը ներշնչէ զինքը, որ անգլերէնի դասեր առնէ Գատուելլի Տոքթ. Ուէյնոլտսէն (Ամերիկացի):

Հասած էր արդէն իւրացման այն աստիճաններուն, որ սահուն կը կարդար ամերիկեան լուրջ ամսագրեր:

Ազգականական կապով իրարու կապուած առաջին օրէն իսկ, Արշակ կուգար նշանածիս տունը, երեկոն միասին անցընելու, միշտ անգլերէն թերթ մը թեւին տակ:

Թէ՛ խօսէինք, թէ՛ սեղանի առջեւ ըլլայինք, Արշակին աչքերը մէյ մը անգլերէն ամսագրին վրայ էին, մէյ մը դէպի սեղանն ու ճաշակիցները:

Տոքթոր Ուէյնոլտս, ութսունամեայ, երբ կը յուսար որսալ իր ուշիմ աշակերտին հաւատքը, դարձնել զայն լուսաւորչականութենէ բողոքականութեան, Արշակ դադրեցուց անկէ դաս առնելը: Հակառակ ատոր՝ երբ Թիֆլիսի մէջ անգլիական հիւպատոսարան մը կը հաստատուէր այդ օրերուն եւ Տոքթ. Ուէյնոլտսէն կ'ուզուէր հայ լեզուագէտ մը, Ամերիկացի բժիշկ միսիոնարը կը մատնանշէր իր «անենթարկելի» աշակերտը՝ Արշակ Սաֆրաստեան իբր թարգման նորաբաց հիւպատոսարանին:

Իր բախտէն, Թիֆլիսի անգլիացի հիւպատոսը շուտով հոն կը կանչուէր, որով Արշակ կը նշանակուէր փոխ-հիւպատոս:

Անգամ մը երբ Սաֆրաստեան իր ծնողքին այցի եկաւ Վան, անգլիական դեր-հիւպատոսի պաշտօնական տարազով, ըսպիտակ ձիու մը վրայ հեծած, ֆավազն ալ ետեւէն, շուկայի կեդրոնական երկար պողոտայէն իր անցքը՝ Վանի հայ եւ թուրք բնիկներուն համար աներեւակայելի դէպք մըն էր:

Թիֆլիս շատ պզտիկ կուգար Արշակի լայն թռիչքներուն: Անդունեց դեր-հիւպատոսի իր պաշտօնն ու 25 անգլ. ոսկի ամսավարձքը, ձգեց ու մեկնեցաւ Անգլիա, մտաւ քաղաքային տնտեսութեան ճիւղի համալսարանը, անկէ ելաւ անգլ. սպայի աստիճանով:

14–18ի եւ վերջին համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին՝ մասնաւոր պաշտօնով անգլիական կառավարութեան կողմէ ղրկուեցաւ Մօտաւոր Արեւելք:

Առաջին աշխարհամարտէն յետոյ՝ Փարիզի մէջ Նուպար փաշայի գլխաւորութեամբ գումարուած եւ Ահարոնեանի խմբակցութեամբ զօրացած Ազգային Պատուիրակութեան մէջ՝ կարեւոր դեր խաղաց համեստ Արշակ Սաֆրաստեան:

Երբ Փարիզէն Ամերիկա նոյն Պատուիրակութիւնը Ուաշինկթըն ղրկեց Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանը, իրեն թարգման-ընկեր տրուեցաւ Սաֆրաստեան:

Լոնտոնէն Փարիզ գալուն՝ ամէն առեն կայանը մեր տունն էր: Իմ ազգագրական երկունքներուս մօտէն ծանօթ, վերջին տասնեակ տարիներուն՝ լքեց քաղաքականութիւնը, նուիրուեցաւ պատմաբանասիրութեան:

— «Ա՜խ, Տիգրան, կ'ըսէր ինծի, եթէ քեզի պէս ես ալ կանուխէն ուշադրութիւն դարձուցած ըլլայի ազգագրական գիտութեան, ինչքա՜ն օգտակար պիտի եղած ըլլայի ազգիս ու մարդկութեան»:

Ուշ մնացած ըլլալով մէկտեղ՝ Արշակ Սաֆրաստեան կարճ միջոց մը դարձաւ ամէն երկամեակին գումարուող Արեւելագէտներու Միջազգային Համաժողովներուն աչքառու անդամներէն մէկը, խուրբի մեր նախնիքներուն գիտակից ջատագովը:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԶԻԹՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ Սեպտեմբեր 17ին տեղի ունեցած է Հայաստանի բժիշկներու Ա. Համագումարը, մօտ հինգ հարիւր պատգամաւորներու եւ հիւրերու մասնակցութեամբ:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ քաղաքային թանգարանին մէջ բացուած է Այվազովսկիի եւ Բաշինջաղեանի նկարներու ցուցահանդէսը՝ Երեւանի պետական պատկերասրահին կազմակերպութեամբ: Այվազովսկիի գործերէն ցուցադրուած են «Փոթորիկէն առաջ», «Ձկնորսները ծովափին», «Նաւաբեկեալները», «Փոթորիկ» եւայլն: Բաշինջաղեանի գործերէն ցուցադրուած են 62 կտորներ:

ԽԱՏՈՒՆԻՈՑ պետական համալսարանի աշխարհագրական ճիւղին հետեւող խումբ մը ուսանողներ այցելած են Հայաստան եւ ուսումնասիրած երկրին աշխարհագրական պայմանները: Խատունիացիները այցելած են թանգարանները, Էջմիածին, Սեւան եւ հանդիպումներ ունեցած Երեւանի համալսարանի ուսանողներուն հետ:

ՇԵՐՄԱՆ ԱՏԱՄՍ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Անցնող շաբաթներուն ընթացքին ամերիկեան հանրային կարծիքը յուզող հարցերէն մէկը իր լուծումը գտաւ Սեպտեմբեր 22ին: Նախագահ Այզընհաուըրի անմիջական եւ գլխաւոր խորհրդականներէն մին, Շերման Ատամս, ստիպուեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել ու քաշուիլ հանրային գործունէութենէ, որովհետեւ իր քաղաքական հակառակորդները լուր տարածած էին թէ նուէրներու փոխարէն կողմնակալութիւն ըրած է անհատի մը ի նպաստ: Ստացած նուէրնե՞րը — պանդոկի իր ծախքերուն վճարումը Կոլտֆայն անուն առեւտրականի մը կողմէ, ինչպէս նաեւ նոյն անձին կողմէ Տիկին Ատամսի նուիրուած մուշտակէ վերարկու մը գոյութիւնը: Քաղաքական հակառակորդներուն ամբաստանութեան համաձայն, այս նուէրներուն փոխարէն Շերման Ատամս կարգ մը օգտակար տեղեկութիւններ տըւած էր Կոլտֆայնի, որ կառավարական յանձնառութիւններ կը ստանձնէ:

Ամբաստանողները, որոնք Դեմոկրատ կուսակցութեան կը պատկանին, Շ. Ատամսը վարկաբեկելով կ'ուզէին հանրային կարծիքը լարել Հանրապետական կուսակցութեան եւ Այզընհաուըրի ընդհ. քաղաքականութեան դէմ: Կարելի է հետեւցնել ուրեմն, թէ Շերման Ատամս ամերիկեան յառաջիկայ ընտրութիւններուն (Նախագահական) առաջին զոհն է: Անկէ կարելի է եզրակացնել նաեւ, թէ որքան բուռն պիտի ըլլայ քաղաքական ներքին պայքարը՝ Դեմոկրատներու եւ Հանրապետականներու միջեւ, ոչ միայն Նախագահական ընտրութիւններուն ժամանակ, այլ նաեւ, աւելի մօտիկ ապագայի մը մէջ, Քոնկրէսի անդամներուն ընտրութեան ժամանակ (Նոյեմբեր ամսուն):

Շերման Ատամս, շաբաթներէ ի վեր իր դէմ կատարուած վարկաբեկիչ ամբաստանութեանց մէկ պատասխան միայն ունէր. «Յանցաւոր չեմ» կը կրկնէր, ընդունելով հանդերձ թէ անխոհեմութիւն գործած է Կոլտֆայնի նուէրները ընդունելով: Կ'աւելցնէր թէ ամբաստանողներուն նպատակն է քաղաքականապէս «մեռցնել» զինքը եւ որոշ անվստահութիւն ստեղծել Այզընհաուըրի վարչական կազմակերպութեան շուրջ: Նախագահին խորհրդականը ի վերջոյ իր հրաժարականը ներկայացուց, որպէս զի հակառակորդները զինքը իբր պատրուակ չկարենան գործածել Նախագահ Այզընհաուըրի եւ Հանրապետական կուսակցութեան վարկը նուաղեցնելու համար:

Հետաքրքրական է նշել, թէ Շ. Ատամսի դէմ սկսած պայքարին առաջին իսկ օրէն Նախագահ Այզընհաուըր, յայտարարելով իր անկեղծ համոզումը Ատամսի անբասիրութեան մասին, աւելցուցած էր թէ այս վերջինին շատ պէտք ունի ինք, ու զայն կը նկատէ իր աջ բազուկը:

Արդարեւ, լրագրողները զայն կը կոչէին Այզընհաուըրի «սպայակոյտի քաղաքային պետ»: Բայց ամէն անգամ որ Սպիտակ Տան հետապնդած քաղաքականութեան մէջ ձախորդ բան մը պատահէր, հակառակորդները պատասխանատու կը բռնէին Ատամսը:

Ան էր որ, Այզընհաուըրի հիւանդութեան ժամանակ, վարեց Սպիտակ Տան ընթացիկ հարցերը: 1956ին, զոր օրինակ, Մ. Նահանգներու Նախագահին մէկ անհանգստութիւնը 115 օր տեւեց. կենսական կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներէն դատ, Նախագահէն կախում ունեցող բոլոր հարցերուն որոշումները Ատաման էր որ տուաւ, մինչ փոխ–Նախագահը, Նիքսըն, կը նախագահէր Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն եւ կը զբաղէր քաղաքական հարցերով:

Մինչեւ այս վերջին ամբաստանութիւնները, Շերման Ատամս ճանչցուած էր որպէս անբասիր եւ ամէն կասկածէ վեր անձ: Իսկ այս հարցին մէջ, շատ մը Ամերիկացիներու համար Ատամս ոչ թէ «ծախուած» է, այլ պարզապէս անխոհեմ գտնուած է թոյլ տալով որ Կոլտֆայն վճարէ իր պանդոկին դրամը (3076 տոլար), իր տիկնոջ նուիրէ մուշտակէ թանկագին վերարկու մը եւ արեւելեան գորգ մը:

Ամերիկեան կարգ մը թերթեր, Ատամսը կը նկատեն քաւութեան նոխազ մը, անմեղ զոհ մը եւ կը յիշատակեն բազմաթիւ ծերակուտականներու անունները, որոնք իրենց ընտրապայքարին համար անհրաժեշտ եղող հարիւր հազարաւոր տոլարները ստացած են զանազան կազմակերպութիւններէ. եւ կ'աւելցնեն «Եթէ Շերման Ատամս «ծախուած» է մուշտակէ վերարկուի մը եւ քանի մը հազար տոլարի համար, հապա այդ ծերակուտականնե՞րը ինչ են, թիւով 175 հոգի, որոնք իրենց ընտրութիւնը կը պարտին արհեստակցական սէնտիքաներու կողմէ իրենց տրամադրուած հսկայական գումարներուն»:

Յամենայն դէպս, ինչ ալ ըլլայ իրականութիւնը, պարզ կը տեսնուի թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը որոշած է ոչ մէկ արգելքի առջեւ կանգ առնել՝ Քոնկրէսի եւ Նախագահական ընտրութիւնները շահելու համար:

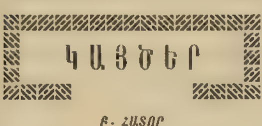
Թ. Ա. Թ.

ՎԱՏ ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Ա.— Ինծի հինգ ոսկի կը պարտէիր, մոռցա՞ր:

Բ.— Ժամանակ կը ձգե՞ս որ մոռնամ. երկուքը մէյ մը կը յիշեցնես...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (268)

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

— Ես ութսուն տարեկան մարդ եմ, պարոն բժշկապետ, ես շատ բան եմ տեսել: Առաջ խիստ վատ էին ժամանակները, իսկ հիմա գայլն ու գառը միասին են ապրում. մարդիկ իրանց դռներն գիշեր ու ցերեկ բաց են թողնում, փակելու պէտք չունեն, որովհետեւ էլ գողեր չկան: Կարող ես գլխիդ ոսկի դնել եւ աներկիւղ ուր որ ուզում ես գնալ: Ամէն տեղ ապահովութիւն է տիրում: Թէ աղքատի խրճիթից, թէ հարուստի տնից միայն աղօթք ու գոհութիւն է լսւում: Ոչինչ դժգոհութիւն չկայ:

Միշտ միեւնոյն զզուելի շողոքորթութիւնները, միշտ միեւնոյն անվերջ կեղծաւորութիւնները չափ չունէին: Եւ այդ շողոքորթութիւնների մէջ պէտք էր որոնել երկրի գլխաւոր թշուառութիւնը: Ես այժմ կատարելապէս հասկանում էի այն ճառի ճշմարտութիւնը, որ Ասլանը կարդաց ինձ եւ Մարոյին Ս. Տիրամօր տօնախմբութեան ժամանակ, թէ որպիսի վնասակար դեր են խաղում ժողովրդի ներկայացուցիչները նրա անբախտ վիճակի մէջ: Այն ժամանակ ես լսում էի միայն խօսքեր, թէ ի՞նչ է անում կղերը, կառավարութեան պաշտօնեան, դրամատէրը, եւ դրանց նմանները, — իսկ այժմ տեսնում էի նրանց կենդանի տիպարները: Դիցուք թէ, Ասլանը լինէր մի կոնսուլ, մի պաշտօնական անձն, որ ուղարկուած էր երկրի դրութիւնը քննելու:

Նա խօ չէր մտնի գիւղացու խրճիթը, նա խօ չէր դիմի սոված քաղաքացուն: Նա ամէն տեղ կը հանդիպէր այդ տեսակ շողոքորթների, եւ ի՞նչ գաղափար կարող էր կազմել երկրի դրութեան մասին: Ի հարկէ, — լաւ: Նոյն իսկ երկրի բարձր կառավարութեան առջեւ՝ այդ մարդիկը վնասակար դեր են խաղում: Երբ հարստահարուածների բողոքը հասնում է մինչեւ Բարձրագոյն Դուռը, երբ գանգատւում են փաշայի, մուդուրի, գայմագամի, կամ այս եւ այն անիրաւի զեղծումների մասին, — տեսար, ահա հաւաքւեցան շողոքորթները եւ, հակառակ բողոքագրին, մի շնորհակալութեան հանրագիր կազմեցին եւ ուղարկեցին Պոլիս:

Ամէն բան քանդւում է: Հարստահարուածների ձայնը խեղդւում է, որովհետեւ շողոքորթներին աւելի են հաւատում, որովհետեւ նրանք են ժողովրդի ներկայացուցիչները, նրա «երեւելիները»: Դրանց շահերը կապուած են երկրի կեղեքիչների շահերի հետ, շատ հասկանալի է, որ նրանց անիրաւութիւնները կը պաշտպանեն:

Ասլանը, երեւի, չկարողացաւ իրան զսպել, ասաց.

— Անկարգութիւններ, այսուամենայնիւ, պատահում են: Իմ անցնելու միջոցին, Պարսկաստանի սահմանի գծի վրայ, սարսափելի բարբարոսութիւններ էին կատարուել: Քրդերի Ջալալի կոչուած ցեղը անցել էր սահմանը եւ Պարսից հողի վրայ այրել էր տասնից աւելի Հայոց գիւղօրայք: Նրանց անասունները աւարի էին տարուած, հովիւներին կոտորել էին: Այդ աւազակութիւնները այն աստիճան երկիւղ էին տարածել շրջակայքում, որ քարաւանների երթեւեկութիւնը բոլորովին դադարած էր. հունձքերը մնացել էին անխնամ, երկրագործները չէին համարձակւում դաշտը դուրս գալ:

Անցքը ճշմարիտ էր, հէնց այդպէս պատահել էր: Բայց Ասլանը, չգիտեմ, ինչո՞ւ յիշեցրեց այդ, որ փոքր ինչ անքաղաքավարի երեւաց: Որովհետեւ այնտեղ ներկայ գտնուող քուրդ Շարիֆ բէկը Ջալալիների ցեղապետն էր, որոնք գործել էին յիշեալ անկարգութիւնները: Ասլանը այնպէս ձեւացրեց, իբր թէ չգիտէ, եւ, երեւի, նրան աւելի խոր խոցելու համար, աւելացրեց.

— Ես այդ բոլոր տեղեկութիւնները հաւաքել եմ, անպատճառ պէտք է հաղորդեմ, ուր որ հարկն է:

Վերջին խօսքերը ես բոլորովին անքաղաքագիտական համարեցի. ի՞նչ հարկ կար այդ ասելու եւ քուրդ բէկին գրգռելու իր դէմ. նա միթէ՞ կը թողնէր, որ նրա թղթերը տեղ հասնէին. կ'ուղարկէր իր մարդիկը, թէ թղթատարին եւ թէ թղթերի հեղինակին կոտորել կը տար ճանապարհների վրայ: Ասլանը մտածում էր մի տեսակ վրէժխնդիր լինել քրդին, որն, բաւական չէր, որ նրա մասին մատնութեան նամակ էր գրել փաշային, այլ ինքն եւս անձամբ եկել էր Վան փաշային օգնելու համար, որպէս զի գտնեն կասկածաւոր անձը:

Ասլանի անակնկալ նկատողութիւններից յետոյ, երեք հայ «երեւելիները» շուարած կերպով միմեանց երեսին նայեցին, երեւի, խօսք էին որոնում քուրդ բէկին արդարացնելու համար: Առաջնորդը նոյնպէս մտատանջութեան մէջ ընկաւ, իսկ փաշան չգիտէր, թէ որպէս պաշտպանէր իր հզօր աջակցին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպոլեան եւ զաւակը Սեդա ,Տէր եւ Տիկին Օննիկ Իսկէնտէրեան եւ զաւակը Վարդգէս, Այրի Տիկին Գլանչառ եւ զաւակները Սոնյա եւ Ժոզէֆ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կղերունի եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Զաւէն Տոլտուրեան եւ զաւակները (Պոլիս), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ

(Ծնեալ Պիպէռեան)

մահը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4, ժամը 10.45ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Մայր – Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գոճապըյըքեան եւ զաւակները՝ Գրիգոր եւ Հոփփոփմէ եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆԻ

(Լասիօթաթնակ)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օգնութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Բարեւէր ումն հինգ հազար Ֆր., Պ. Ալիքսանեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Խասեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Խաբրութեան, Տէր եւ Տիկին Բալուճեան, Պ. Յակոբեան հազարական, Պ. Գայսէրլեան հինգ հարիւր ֆրանք ։

×

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մելքոն կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օգափոխութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ, իրենց անդրանիկ զաւակին Յակոբի – Ժան Լիւք ծննդեան առթիւ ։

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի գարմանատան կը նուիրեն.— Պ. Պ. Քիրազեան 500 ֆրանք, Խասեան հազար, Գույմարեան հինգ հարիւր, Պօղոսեան երեք հարիւր ։

Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն.— Տիկին Զէրչեան երեք հարիւր ֆրանք, Պ. Պ. Մուրատեան, Պաքալեան, Շմաւոնեան, Սաատէթեան հինգ հարիւրական ֆրանք ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները .— Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Պ. Գառնիկ Քիլարճեանի ձեռամբ քսան հազար ֆրանք, Փոն տը Շէրիւի, Պ. Յովհ. Յովհաննէսեանի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ ապաշխանքներու նուէրներէն Պ. Պ. Կարապետ Մանուկեանէ հինգ հազար ֆրանք, Ալէքսան Կոստանեանէ երկու հազար, Կարապետ Յովհաննէսեանէ երկու հազար, Սարգիս Յովհաննէսեանէ, Մարգարեանէ, Մանուէլ Գափիկեանէ, Հրանդ Ճալլոյեանէ, Տիկին Թումաեանէ, Պոլտոյեանէ, Տիրան Վարդանեանէ, Տիգրան Կոստանեանէ, Կօշկակարեանէ, Պօյաճեանէ, Գոթոյեանէ հազարական ֆրանք , Պելֆորէն Պ. Գրիգոր Սէվտալեանէ հազար ֆրանք ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնակցութեամբ շրջանային վարչութեան . թէյասեղան մը կազմակերպած է Տէր եւ Տիկին Խանճեանի Ամերիկա մեկնումին առթիւ ։

Կիրակի (Հոկտեմբեր 5) երեկոյեան ժամը 8ին, Քաֆէ Նոայի մէջ ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերը եւ բարեկամները ։

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գափիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր Գրիգորեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջկան եւ թոռնուհիին՝ ԱՍՏՂԻԿԻ ։

1958, Սեպտ. 25, Անիէռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օծման երրորդ տարեդարձին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ Հայրապետական օրհնութիւն։ Բարեպաշտ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս արարողութիւններուն ։

×

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկտեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանթիւր)ի սրահին մէջ։ Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախաները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Ռոստոմ » խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը հինգին Մշակոյթի Տան սրահը (17 Րիւ Պլէօ)։

ՀԱՄԱԽԱՐՀ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ 7 Պուլվ. տ'Անթէն, Պար տը Կլոպի սրահը։ Օրակարգ.— Ա) Պատգ. ժողովի զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, Դ) Զանազանք ։ Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Բարգէն Վրդ. Ապաճեան ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 5 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8311 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4112

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Արձակուրդի կարճ դադարէն վերջ, Հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան ու սարքաւորման աշխատանքները վերսկսած են երկու շաբաթէ ի վեր։

Դանդաղ բայց յարատեւ, առաջ կը տարուի վերաշինութիւնը՝ համաձայն ճարտարապետ Պ. Արամ Թէրզեանի պատրաստած յատակագծին, որ պատկան իշխանութեանց հաւանութեան արժանացած է։

Տպարանէն վերջ, ուր կը տպուի «Յառաջ» աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, օգտագործելի վիճակի մէջ դրուած է գետնայարկի մեծ սրահը։

Կարգ մը անհրաժեշտ բարեփոխումներու լրացումէն վերջ, Ակումբ – Ընթերցարանի յատկացուած այդ մեծ սրահը պիտի դրուի հանրութեան տրամադրութեան տակ։ Կը յուսանք թէ պիտի չուշանայ այլեւս այդ օրը։

Մեր զանազան կազմակերպութիւնները պիտի ազատին այլեւս սրճարաններու անհաճոյ մթնոլորտէն ու իրենց հաւաքոյթներն ու հրապարակային դասախօսութիւնները պիտի կրնան այնտեղ կատարել։

Շինարարական աշխատանքներ կը տարուին միաժամանակ՝ ներկայանալի վիճակի բերելու համար առաջին յարկի մեծ սրահը, որ պիտի կրէ Շաւարշ Միսաքեանի անունը։

Մեր ողբացեալ խմբագրապետին մահուան առթիւ իր անմոռանալի յիշատակը յարգող ընթերցողներ ու բարեկամներ շուրջ երկու միլիոն նուիրեցին այդ սրահին համար։ Ու նուէրները կը շարունակուին դեռ։

Վերջերս ալ Կրընոպլէն համեստ Հայուհի մը՝ Տիկին Վ. Օնպաշեան՝ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ ընկեր Յարութիւն Օնպաշեանի յիշատակը յաւերժացնելու համար առանձնեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին յատկացուելիք սրահին շինութեան ու կահաւորման ծախքերը։

Տիկնոջ այս գովելի մտածումը կոչուած է օրինակ հանդիսանալու։

Հայ Մշակոյթի Տան կեդրոնական յանձնախումբը հպարտ է այն վստահութեան համար, զոր ժողովուրդի բոլոր դասակարգերը ցոյց տուին իր ձեռնարկին հանդէպ։

Կաթիլ կաթիլ հանգանակուած գումարները արդէն հասած են միլիոններու։ Շէնքը գնուած է։ Աւերակի վիճակին մէջ գտնուող սենեակները սկսած են նորոգուիլ։

Սակայն կէս ճամբան ենք դեռ։

Նոր միլիոններ պէտք են՝ որպէսզի կարելի ըլլայ լրիւ գլուխ հանել չորս յարկերու համար նախատեսուած աշխատանքները։

Կեդրոնական յանձնախումբը հաստատակամ կը շարունակէ իր ջանքերը՝ ապաւինած հանրութեան անվերապահ աջակցութեան վրայ։

Հրատարակած է գրքոյկ մը, բացատրելու համար իր նպատակը եւ այն դերը, զոր կոչուած է կատարելու Հայ Մշակոյթի Տունը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ։

Ու կրկին կոչ կ'ուղղէ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որպէսզի օժանդակեն իր ձեռնարկին, օր առաջ գաղութի տրամադրութեան տակ կարենալ դնելու համար իր Տունը։

Հայ Մշակոյթի Տունը կոչուած է դառնալու հայապահպանման կարեւոր կեդրոն մը։ Ժամադրավայր մը՝ ուր իրարու պիտի հանդիպին համայնակուլ մայրաքաղաքի զանազան անկիւնները ցրուած մեր հայրենակիցները։ Արտասահմանէն Փարիզ այցելող Հայերն ալ հասցէ մը պիտի ունենան վերջապէս։

Օգնե՛նք Հայ Մշակոյթի Տան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՆԳ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՏԸ ԿՈԼ.— ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԻՋԵՒ՝ ՖՐԱՆՍԱ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆՏՐԵՑ

Ուրբաթ կէսօրէ ետք Կոստանդինի մէջ Զօր. Տը Կոլ պարզեց Ալժերիական իր քաղաքականութեան գլխաւոր կէտերը։ Ինչպէս ծանօթ է, անհամբերութեամբ կը սպասուէր այս ճառին, տրուած ըլլալով որ հանրաքուէի պայքարի ընթացքին ոչ մէկ խօսք եղաւ Ալժերիոյ մասին։

Վարչապետը տնտեսական ու ընկերային ճակատներու վրայ իր պատրաստած հնգամեայ ծրագրին մասին խօսելով հանդերձ, շեշտը դրաւ եղբայրութեան եւ շինարարութեան վրայ։

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Տը Կոլ հետեւեալ ձեւով ներկայացուց իր կառավարութեան հնգամեայ ծրագիրը՝ Ալժերիոյ համար։

1.— Յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին Մայր Երկրի մէջ պետական մեքենային, բանակին, դաստիարակութեան եւ հանրային սպասարկութեանց մէջ պաշտօնի կոչուող երիտասարդներուն առնուազն մէկ տասներորդը ստիպողաբար պիտի առնուի արաբական Քապիլ եւ Մոզապիթ համայնքներէն։

2.— Հինգ տարուան ընթացքին Ալժերիոյ մէջ աշխատավարձքը պիտի բարձրանայ Մայր Երկրի մէջ տրուած աշխատավարձքի մակարդակին։

3.— 250.000 հեկտար հող պիտի բաժնուի իսլամ երկրագործներուն։

4.— Ալժերիա պիտի ճարտարարուեստականանայ՝ այս հինգ տարիներու ընթացքին։ Այս մարզին մէջ կը մտնեն Սահարայի քարիւղին օգտագործումը, քիմիական եւ մետաղի ձուլարանները, մէկ միլիոն հոգիի համար բնակարաններու շինութիւնը, առողջապահական սպասարկութիւններու յաւելումը, ճամբաներու շինութիւնը. 400.000 հոգիի համար նոր գործեր պիտի հայթայթուին։

5.— Մինչեւ երեք տարի Ալժերիոյ երիտասարդութեան աւելի քան երկու երրորդը դպրոց պիտի մտնէ. այնուհետեւ բոլորն ալ պիտի հետեւին կանոնաւոր ուսման։

Վարչապետը շեշտեց թէ բանակը պիտի շարունակէ իր մարդկային գործը՝ հինգ տարիներու ընթացքին։ Առաջին առթիւ սակայն՝ պիտի իրականացուին գլխաւոր երկու հարցեր.— Երկու ամիսէն Ալժերիա պիտի ընտրէ իր ներկայացուցիչները՝ Մայր Երկրին համահաւասար իրաւունքներով. բայց, անոնց երկու երրորդը, առնուազն, պիտի ըլլայ մահմետական։ Երկրորդ հարցը՝ ապագային կը վերաբերի, Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի անքակտելի միութեամբ։

Տը Կոլ, ներկայացնելէ ետք իր կառավարութեան ծրագիրը, կոչ մը ըրաւ ապստամբներուն.— «Դառնալով անոնց՝ որոնք Մայր Երկրին մէջ կը կազմակերպեն ողբալի մահափորձեր՝ եղբայրասպան պայքարով մը, անոնց կ'ըսեմ.— ինչո՞ւ սպաննել։ Հարկ է ապրիլ։

Ինչո՞ւ քանդել։ Հարկ է շինել։

Ինչո՞ւ ատել։ Հարկ է գործակցիլ։ Դադրեցուցէք այս անիմաստ կռիւները, եւ անմիջապէս Ալժերիոյ հողերուն վրայ յոյսին ծաղկումը պիտի տեսնէք։ Բանտերը պիտի պարպուին եւ ապագան պիտի ըլլայ բաւական մեծ՝ բոլորին համար, եւ մասնաւորաբար, ձեզի համար»։

Ապա, Զօրավարը, խօսքը ուղղելով այն պետութեանց որոնք զանազան ձեւերով միջամուխ եղած են եւ «իւղ» կը լեցնեն կրակին վրայ, մինչ իրենց ժողովուրդները կը տառապին մենատիրութեան տակ, կը յայտարարեմ իրենց.— Ինչ որ Ֆրանսան ի վիճակի է կատարելու այստեղ, ինչ որ Ֆրանսան միայն ի վիճակի է իրագործելու, կրնա՞ք ընել... ո՛չ, ուրեմն, ձգեցէ՛ք, որ Ֆրանսան կատարէ։

Տը Կոլ իր խօսքը վերջացուց.— Մարդկութեան առջեւ այսօր երկու ճամբայ կայ միայն. պատերազմ եւ եղբայրութիւն։ Ալժերիոյ մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, Ֆրանսան ընտրած է եղբայրութիւնը։ Կեցցէ Հանրապետութիւնը, կեցցէ Ալժերիան, կեցցէ Ֆրանսան։

× Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Զօր. Տը Կոլ հասաւ Այաչիօ, ուր խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ՝ 20 հազարի հասնող ամբոխի մը կողմէ։

× Ալժէէն հասած լուրերու համաձայն, Զօր. Սալան նոր պաշտօնի մը պիտի կոչուի, որուն տեղ պիտի նշանակուի մնայուն նախարար մը։ Կը կարծուի թէ Զօր. Սալան բանակի ընդհանուր քննիչ պիտի նշանակուի։

× Կոստանդինէն կը հաղորդեն թէ հաւանական է որ մօտ ատենէն Զօր. Տը Կոլ անգամ մը եւս երթայ Ալժերիա, առկախ հարցերը կարգադրելու համար։

× Տը Կոլի բացակայութեան՝ Վարչապետի պաշտօնը յանձնուած է Փինէի։

× «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութիւնը» ճանչցաւ Գինէի Հանրապետութիւնը, կը յայտարարուի Գահիրէի մէջ։

Սէր Սիրոյն

ՉՏԵՍ ՉԵՆՔ, Ի՞ՆՉ ԵՆՔ

Եթէ իմաստութիւնը ունիք՝ ձայնասփիւռի գործիքին վրայ *չբանալու* այն ալիքները — որոնց հրամցուած «երաժշտութիւնը» մարդ կը կատղեցնէ — կը խենթեցնէ ու կը հիւանդացնէ — եւ բանալու այն ալիքը, որ կը հրամցնէ նըմոյշներ դասական երաժշտութենէն, յաճախ, լսած կ'ըլլաք «Մանուկ Բարիքեան» անունը։

Հայ երիտասարդը, բնիկ Կիպրոսցի, «առաջին ջութակն» է Լոնտոնի Արքայական նուագախումբին։ Բացառիկ պատիւ մը, որուն արժանանալու համար մարդ պէտք է օժտուած ըլլայ բացառիկ տաղանդով մը։

Որովհետեւ, Անգլիոյ նման աւանդապաշտ հայրենիքի մը մէջ — ու Եւրոպական շատ մը ուրիշ երկիրներու մէջ ալ — օտարական քաղաքացին դիւրին, դիւրին պատուանդանի մը վրայ չեն բարձրացներ ու չեն ծափահարեր։ Մանաւանդ, երբ խնդրոյ առարկայ օտարածինը շառաւիղն է պզտըլիկ ժողովուրդի մը։ Ժողովուրդի մը, որ ո՛չ թնդանօթ ունի, ո՛չ ալ երբասայլ, ո՛չ մարտանաւ ունի, ո՛չ հիւլէական ռումբ, ո՛չ ալ հիւլէի մը չափ ուժ։

Լսեցի մեր արուեստագէտը չորեքշաբթի առտու ժամը 4ին, երբ կայանը կու տար Րիմսկի – Կորսաքովի «Շէհէրզատէ»ն։

Խօսնակը արտասանեց «մեր տղուն» անունը.

— Առաջին ջութակ, Մանուկ Բարիքեան...

Եթէ յիշողութիւնս ինծի չի դաւաճաներ, այս երիտասարդը ուսուցիչներէն մէկն է Լոնտոնի Արքայական Երաժշտանոցին։

Բացառիկ երեւոյթ մըն ալ այս մէկը։ Կիպրոսէն Անգլիա երթալ, ջութակը թեւին տակ, ու այնտեղ երաժշտութեան դասեր ջամբել Անգլիացիներուն, հաւատալիք բան չէ։ Որովհետեւ, հասկցուցի արդէն, Անգլիան Ամերիկա չէ եւ օտարական շփացնելու սովորութիւն չունի։ Եթէ ինծի անձնապէս ծանօթ քանի մը մեծ – ազգ եւ օտարատեաց Անգլիացիները յանկարծամահ եղած չեն, մեր Մանուկին շռայլուած պատիւներուն պատճառաւ, շատ պիտի զարմանամ...

×

Լոնտոնի մէջ ունինք ուրիշ երաժշտագէտ մըն ալ — Ֆիլիքս Աբրահամեան։ Երգեհոնի մասնագէտ ու երաժշտական քննադատ։

Կ'ուզէք հաւատացէք, կ'ուզէք մի հաւատաք, այս երիտասարդը, որ ատեն մը անձնական քարտուղարն էր Սըր Թամըս Պիչըմի, կարծեմ մինչեւ այսօր ալ, երաժշտական գործերու եւ հանդէսներու մասին իր հեղինակաւոր կարծիքը կը յայտնէ, ի դիմաց ծանրագլուխ ու մեծավայելուչ *Թայմզի*, այդ թերթին սիւնակներուն մէջ։

Եթէ Մանուկը Կիպրոսցի է, Ֆիլիքսն ալ շառաւիղն է Պանտրմացի ծնողքի մը, թէեւ ինք արեւուն լոյսը առաջին անգամ տեսած է Թեմզի ափերուն վրայ։

Ի հարկէ ունինք ուրիշ տաղանդաւոր երիտասարդներու հոյլ մըն ալ, որ ցիրուցան եղած է։ Այստեղ, այնտեղ, ամէն տեղ։

Դժբախտաբար, մենք պէտք եղած պատիւն ու փառաբանանքը չենք ընծայեր իրենց ու երբեմն, նոյնիսկ, երեսի վրայ կը ձգենք զիրենք, որպէսզի պաղին ազգէն եւ օտարին պարտէզէն դուրս չելլեն ու մեզի բարեւ չտան։

Ունինք ուրիշ թերութիւն մըն ալ — կը սպասենք որ նախ օտարը մեր արուեստագէտն ու մեր գրագէտը ծափահարէ։ Մեր կարգին կը սպասենք։

Օտարը հաւնեցա՞ւ, գնահատե՞ց, ուրեմն «բան մը կ'արժէ եղեր»։

Ապահովաբար, եթէ, երէկ, Մանուկ Բարիքեան մը «միայն մեզի համար» նըւագահանդէս մը տար, մարդ տեղէն չէր շարժեր։

Բայց, եթէ այսօր տայ, ամէն մարդ, լեզուապատառ, սրահէն ներս կը վազէ՝ աթոռ գտնելու համար։ Որովհետեւ.

— Անգլիացին անգամ իրեն կը հաւնի, աղբար, ըսել է որ...

Զտես չենք, ի՞նչ ենք։

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՄԵՌԵԱԼ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Նոր եւ ծանր դէպքեր պատահեցան Ուրբաթ օր Պէյրութի մէջ։ Հինգշաբթի գիշեր արդէն աւելի քան հազար Փաղանգաւորներ գլխաւորութեամբ Փիէր Ճէմայէլի քալեցին պատերազմական նախարարութեան վրայ։ Բանակը որ խիստ հրահանգներ ստացած է կարգը պահելու համար, քանի մը ազդարարութիւններ ըրաւ բայց անօգուտ եւ սկսաւ կրակել։ Շամոնական ցուցարարներէն երեք հոգի մեռան եւ հինգ հոգի վիրաւորուեցան։

Ուրբաթ առտու նոր ցոյց մը տեղի կ'ունենար, այս անգամ չորս հազար հոգիի մասնակցութեամբ։

Բանակը անգամ մը եւս կրակ բացաւ Փաղանգաւորներուն վրայ։ Այս անգամ եօթը հոգի վիրաւորուեցան։ Համաձայն «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի թղթակցին այս չորս հազար հոգին կուսային «Տօրայի մահմետական եւ հայկական թաղամասէն»։ Բոլոր ցուցարարներուն գլխաւորութիւնը ստանձնած են մասնաւորաբար կիները։ Անոնք փորձեցին դադրեցնել երթեւեկը ճամբաները գոցելով պատնէշներով։ Ապա մեծ քանակութեամբ փնճոններ թիքեցին ճամբուն վրայ, կրակ տալով, կառքերու անցքը արգիլելու համար։ Երբ զինուորական ուժը փորձեց

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ եւ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ը.

Դատապարտելու համար Օրմանեանը, կը բաւէր կարդալ Գրիգոր Զօհրապի ... պաշտպանողականը: Բայց ուզեցի քիչ մը լայն բանալ պատմութեան վարագոյրը՝ նոր սերունդին առջեւ, խորհելով որ շատեր դժուար թէ գտնէին կարգ մը նիւթեր ու վկայութիւններ, աջ ու ձախ անկիւններու մէջ կորսուած, այլ շատ կարեւոր՝ պատմական տխուր շրջանի մը ուսումնասիրութեան համար:

Կարապետ Տէրունեանի կինը, հարուստ թամբիչ մը, Աղաւնի հանըմ, կը մեռնի: Կնոջ եղբայրը, Նշան Գազազեան, կը դիմէ Օրմանեանի, որպէսզի Շէյխ իւլ Իսլամի Դրան կողմէ յայտարարութիւն մը ճարէ՝ նախ քան հանըմին մահը ամուսնալուծուած հռչակելու համար Տէրունեանը: Նպատակ՝ ժառանգութենէ զրկել կնոջ ամուսինը:

Այստեղ երկար պատմութիւն մը, — կինը ամուսնալուծուած էր՝ երբ մեռաւ, կաթողիկոսը կոնդակ տուած էր արդէն ապահարզանի, տարիքս յետ – մահու վճիռ էր, չէր, էր, չէր եւ գրեթէ այստեղ ափ մը եւայլն՝ կարեւոր չէ, թէեւ Գրիգոր Զօհրապ «արդարացուցիչ բան մը» չի գտներ այդ «անկանոնութեանց» մէջ:

Զօհրապ կանգ կ'առնէ ծանրակշիռ ամբաստանութեան մը վրայ: Օրմանեան, որպէսզի իրաւազրկէ Տէրունեանը, թագբիր կուտայ կառավարութեան.

« Ճէնէվրա շէհրընա սավուշուպ՝ էյա՞ն օրատա իգամէթ իթմէքտէ պուլունան » Տէրունեան ...

Ժընեւ յեղափոխականներու բոյն ճանչցուած էր Թուրք կառավարութեան մտքին մէջ: Տէրունեան կը բնակէր Գրիւքսէլ: Բայց Օրմանեան, քաղաքի անուան տեղափոխութիւն մը կատարելով, կասկածելի ցոյց կուտար Տէրունեանը, որպէսզի չկարենայ վերադառնալ եւ հետապնդել իր ժառանգական դատը:

« Էննէպի մէմալիքինտէ պուլունուպ ֆի՛մ պիլիր նէ իշլէրլէ իշթիղալ իթմէքտէ պուլունան պիր ատամա փիւգիւլի օլարագ ազչէ գազանըր··· »

Թրքական սա ֆի՛մ պիլիրը, «ո՛վ գիտէ թէ ինչե՞ր կ'ընէ արտասահմանի մէջ ըսել» խօսք մըն է որ թափանցիկ է չափէն աւելի:

Գրիգոր Զօհրապ կը յայտարարէ այս թագրիրին առթիւ.—

« Տէրունեանը յեղափոխական մը ներկայացնելու համարժէք պարբերութիւններ դնելով, Օրմանեան կը ճգնի դատաւորին տրամադրութիւնները եղծելու: Այդ գիրը, որ ակներեւ կերպով լրտեսական հանգամանք ունի, բարոյական ամենածանր թերացում մըն է հարկաւ: Եւ մտածե՛լ որ որ հայ եկեղեցականը, նոյնիսկ Հայոց պատրիա՛րքն է սոր հեղինակը»:

Ինչպէս կը տեսնէք, շա՛տ զայրացած է Գրիգոր Զօհրապ, որ կը շարունակէ տակաւին պաշտպանել ... մեղադրելով.—

« Այս տգեղ արարքին մէջ ա՛լ աւելի տգեղ բան մը կայ, այն որ լրտեսական գրութեան մէջ ըսուածները ճշմարիտ ըլլալու թեթեւցո՛ւմն ալ չունէին: Տէրունեան երբեք Ժընեւ բնակած չէր, Օրմանեան գիտէր ասիկա: Անիկա կենցաղասէր եւ խաղաղասէր մէկն էր, ՝հեռո՛ւ ազգային զգացումէ, մանաւանդ յեղափոխական ըլլալու չափ նկարագրէ եւ անձնազոհութենէ: Օրմանեան ա՛ս ալ գիտէր: Սովոր հանդերձ չվարանեցաւ անոր հակառակը գրելու Շէրիի դատարանին, աննըպաստ ելք մը տալու համար Տէրունեանի ժառանգական դատին »:

Անողո՛ք, անողո՛րմ, այսքա՛ն միայն կրնար ըլլալ Զօհրապ, որ « լրտես » եւ « կեղծարար » կ'անուանէ իր պաշտպանեալը, զՕրմանեան:

Քննիչ Յանձնաժողովին տեղեկագիրը, զոր Շահրիկեան կը համարի խոշոր գործ մը՝ իբրեւ աշխատանք եւ արժէք, Զօհրապի ներկայացուցած «լրտեսական ու կեղծարարական» նոյն խնդրոյն մասին կուտայ հետեւեալ եզրակացութեան.—

« Նկատելով որ ազգի մը Պատրիարքին կողմէ՝ ազգայինի մը վերաբերմամբ, պաշտօնագրերու մէջ, այդօրինակ բառերու գործածութիւնը բնաւ չի կրնար ներելի ըլլալ,

« Քանի որ սոյն թագրիրի խնդրին մէջ ո՛չ Համիտեան բռնակալութեան եւ ո՛չ ալ պետական ռեւէ պաշտօնէութեան կողմանէ բռնադատութիւն մը գոյութիւն չունէր եւ չէր կրնար ունենալ,

« Ցիշեալ թագրիրին այն ժամանակուան հասկացողութեամբ քաղաքականապէս տեռուառարկիչ հանգամանք ունեցող վերոնշանակեալ արտայայտութիւնները դատապարտելի կը գտնէ»:

Զարմանալի՜ դատարան: Պաշտպան կողմը... մեղադրող է դարձած:

Այս ընթացքով, ընթերցողը հետաքրքիր է անշուշտ թէ մեր քաղցրանուն նախատակը, Գրիգոր Զօհրապ, ի՞նչպէս, ի՞նչպէս պիտի հասնի եզրակացութեան մը, որ նպաստաւոր ըլլայ Օրմանեանի: Ահաւասիկ, Սրենցի բառերով, «փաստաբանական արուեստը Ողճմտանքի Ձայնին դէմ».—

« Հարկաւ այս տգեղ վարմունքը ոչ անձնական շահի, ոչ անձնական հակառակութեան համար կատարեց: Իր նպատակը, Տէրունեանի դատը մերժել տալով՝ Գարակէօզեաններուն ծառայել էր եւ անոնցմէ օգուտ մը քաղել էր ազգին համար: Եւ իրօք ալ յաջողեցաւ »:

Օրմանեան... մաքրուեցա՛ւ: Լրտեսութիւն ըրաւ, ազգին համար ըրաւ, ճակտին մուրը սրբուեցա՛ւ:

Իրա՞ւ:

Զօհրապ համոզուած չէ ինք եւս: Ուստի կ'աւելցնէ, այս անգամ, «Ողճմտանքի Ձայնով».—

« Բայց, այս նիւթական օգուտին դէմ, գործուած զանցառութիւնը ոչ մէկ կերպով կրնայ արդարանալ, ապա թէ ոչ այսուհետեւ օրէնքն ալ, բարոյականն ալ անօրէնի դնելու է »:

Կարելի՞ բան է թոյլ տալ, որ պատրիարք մը վտանգէ անհատի մը կեանքը կամ հալածանքի ենթարկէ ռեւէ Կրեսոս, հարստութիւնը սեփականութիւն դարձնելու համար, ըսենք, ազգին:

Այս խնդրոյն դատաստանին մէջ, եւ ընդհանրապէս, գիս կը հետաքրքրէ ո՛չ Զօհրապի ներողամտութիւնը, ո՛չ Շահրիկեանի խստադատութիւնը, ո՛չ օրուան գաղջ երեսփոխաններուն ծիրուն տրամաբանութիւնը, ոչ իսկ Օրմանեանի ինքնարդարացումը՝ ապուշ ձեւանալու ձեւով.— Թագրիրը քարտուղարն է գրեր, ինք ալ, լեզուագէ՛տ, գիւանագէտ Օրմանեանը, ստորագրեր է միայն իբրեւ պատրիարք:

Մէկ բան միայն կը հետաքրքրէ գիս, այստեղ: Թագրիրին այդ ծանր ամբաստանութիւնը կատարուած է, ինչպէս Քննիչ մարմինն ալ կ'ընդունի, առանց բռնադատութեան՝ ո՛չ Ապտիւլ Համիտի, ոչ ալ « պետական ռեւէ պաշտօնէութեան» պահանջով:

Այս կէտն է միայն կարեւոր՝ ինծի համար:

Համակերպութեան տեսութիւնը, որ կը կազմէ Զօհրապի պաշտպանողական կառուցման պորտաքարը, «համբուրէ՛ ձեռքը՝ զոր չես կրնար կտրել» առածով ծանօթ աւանդութիւնը, զոր ժողովրդական իմաստութեան վկայութիւն կը համարին ոմանք, փուլ կուգան այս միակ ապացոյցով: Օրմանեան եղէգը չէր, ինչպէս Զօհրապ կը կարծէր, որ կը խոնարհէր՝ երբ քամին փչէր, — շատ խոնարհելով, միշտ խոնարհելով, ճի՛շտ մէջքէն 90 աստիճան ծռած եղէգ մըն էր Զօհրապի եղէգը, զոր կարելի չէր այլեւս շտկել:

Եղէգ մըն էր որ ծռած կը մնար՝ երբ հով չկար: Օրմանեան գործեր կը կատարէր, մեղապարտ գործեր, առանց բռնադատութեան:

Հիմա տեսնենք այդ գործերը եւ քննենք « համակերպութեան» տեսութեան աղէտը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Այս յօդուածաշարը, զոր սկսայ՝ դէմ դիմաց դնելու համար երկու սերունդներու ներկայացուցիչներ, Օրմանեան եւ Շ. Միսաքեան, երբ կ'երկարեմ երիտասարդ ընկերներու փափաքով՝ իբրեւ պատմութեան դաս, ծնունդ տուած է նամակագրի մը հետեւեալ հարցումին.
— Որքան ալ հետաքրքրական, ի՞նչ օգուտ ունի դատել անձ մը որ մեռած, պատմութեան անցած է այլեւս: Պատասխան.— Հիմակ ալ չունի՞նք պատրիարքներ եւ կաթողիկոսներ, որոնք կրնան թելադրութիւններ գտնել նման որոնումներու եւ քննադատութեանց մէջ: Մահկանացու են մարդիկ, բայց անմահ է պատմութիւնը, խոժոռ եւ յաւիտենական դատաւոր:

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ = ԻՆՏՐԱ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Բ.

ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԻԲՐԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Տիրան Չրաքեան այցելու ուսուցիչ էր հայերէնի, ֆրանսերէնի, գրականութեան, պատմութեան, բնապատմութեան (մասնաւորաբար բուսաբանութեան, զոր շատ կը սիրէր եւ մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունէր այդ առարկային հանդէպ: Բոյսերու համար իր ունեցած սէրը եկած ըլլալու էր իր գաւառային պտոյտներէն Սկիւտարի շուրջը):

Այդ դասը մանաւանդ կենդանի կը դառնար եւ հետաքրքրական, շնորհիւ գծագրութիւններու, զոր կը ներկայացնէր կաւիճով գրատախտակին վրայ, եւ վկայութեան մը համաձայն, ճշմարիտ արուեստագէտի վայելչութեամբ եւ ճըշգրտութեամբ: Կաւիճի քանի մը հարուածներով երեւան կը բերէր թռչուններու գեղեցիկ գլուխներ եւ ծաղիկներու տեսակներ: Հմուտ էր բոյսերու ճանաչման մէջ: Կրնար դիւրութեամբ վայրի բոյսերու գիտական անունները տալ:

1908 տարիներուն զինքը կը ներկայացնեն վայելուչ եւ առինքնող արտաքինով, լուրջ մտաւորական մը, պաշտօնին մէջ ճշդապահ եւ բծախնդիր: Դասարան կը մտնէր խոր լռութեան մէջ. ամբողջ ժամ մը իր տպաւորող շունչին տակ կը պահէր բովանդակ դասարանը:

Այդ լուրջ մտաւորականը սակայն յաճախ կ'ունենար բարկութեան նոպաներ: Աշակերտական կատակներու չէր հանդուրժեր: Անգամ մը մելանով լեցուն կաղամար մը արձակած է աշակերտներէն մէկուն, ֆրանսերէն ըլլալ (Էթրը) բային սահմ. ներկան սխալ խոնարհած ըլլալուն համար:

Ուսուցչական կեանքէն կը պատմուի (1908էն առաջ) Պէրպէրեան վարժարանին մէջ Եր. Տէր Անդրէասեանին հետ ունեցած ծեծկուուքը, որուն գլխուն զարկած է հաստ օրագրութիւնը, Նրբանցքին մէջ: Ինք եղած ըլլալով Նախայարձակն ու պատասխանատուն, Ռեթէոս Պէրպէրեան խստօրէն յանդիմանած է զինքը եւ պաշտօնէ դադրեցուցած: Ասիկա պատահած ըլլալու է «Ներաշխարհ»էն առաջ, քանի որ այս գրքին յառաջաբանը գրած է ուսուցչապետը, հետեւաբար կրնար զինքը կրկին պաշտօնի կոչած ըլլալ:

Կը թուի թէ բարկութեան նոպաները հետզհետէ տեղի տուած են, այնպէս որ իր աշակերտներէն Գ. Յ. Սվաճեանի վկայութեան համաձայն, երբ այս վերջինին հանդէպ բարկացած էր օր մը, յաջորդ օրը, զգալով իր յանցանքը եկած եւ ներողութիւն խնդրած է, որովհետեւ հաւատացած է որ այդ բարկութեամբ սատանային հնազանդած է ... :

Ուսուցչութեան կը միանայ նաեւ քարոզչութիւնը: Նոյնիսկ դասերու պահուն: Գ. Յ. Սվաճեանին իսկ վկայութեամբ, յաճախ դասաւանդութիւնը լքած է եւ Ս. Գիրքը բանալով անկէ զանազան մասերու մեկնաբանութիւնը տուած է: 1915ին Պէզազեան վարժարանէն կը հեռանայ, սակայն կը շարունակէ գալ Մագրի – Գիւղ, ուր իր աշակերտներէն ամէնէն հաւատարիմները կը հաւաքէ կայարանին մօտիկ դաշտին մէջ, ծառի մը տակ եւ կը սկսի Ցայտնութեան Գրքի Մեկնութիւնը կատարել: Արդէն այդ թուականներուն կը յանձնարարէ իր քարոզներուն հետեւիլ շաբաթապահներու Բերայի ժողովարանը:

Երբ զինուոր կ'երթայ Էտիրնէ, Գըրքի Քիլիսէ, կը գրէ.— «Բայց երբ իմ դասերուս որոնց յանձնուիլը կը գրէք, չէք ըսեր թէ որո՞ւ յանձնուեցաւ կամ ի՞նչ վիճակի մատնուեցաւ Ս. Գրքի դասը: Աւա՜ղ, անոր ճակատագիրն է եղեր անպատճառ ընդհատուիլ:» Ինչպէս կը տեսնուի, միայն Ս. Գրքի դասով կը հետաքրքրուի: Միւս դասերը մոռցած է այլեւս ... :

Երբ Տիրան Չրաքեան իր աշակերտին Գ. Յ. Սվաճեանին, հիւանդանալը կը լսէ, հետեւեալը կը գրէ.— «Հետաքրքիր եմ գիտնալու ինչ որ այս օրերս Տէրը ըրաւ քեզի: Կ'ուզեմ լսել հիւանդութեանդ մասին զոր հարկադրուեցաւ քեզի զրկել, եւ կ'ուզեմ իմանալ այն խորհուրդները զոր սիրտիդ թելադրեց: Ասոնց տեղեկանալ կ'ուզեմ ո՛չ թէ վկայեալ դեղագործիդ ձեռքով, այլ Ս. Գրոց աշակերտիդ, Աստուծոյ Աւետարանին ծանօթիդ բերնէն: Վասն զի յոյս ունիմ որ անգամ մը ճըշմարտութիւնը տեսած ըլլալուդ համար, յստակ կերպով տեսած, քեզի հիմա պատահածն ալ, եւ որոշակի հասկցած ըլլաս Տէրոջդ խրատը »: ...

Պէտք է արձանագրել թէ Տիրան Չրաքեանի ներգործութիւնը իր աշակերտներուն վրայ եւ դասաժամերու պահուն, շատ զօրաւոր եղած է: Իր աշակերտներէն մէկուն վկայութեանը համաձայն, շատ լաւ խօսող մըն էր մանաւանդ երբ իր սիրած առարկան ըլլար: Աշակերտները կ'առինքնէր: Նոյնիսկ երբ դասը կ'աւարտէր եւ ինք կը մեկնէր, աշակերտները մագնիսացած, նստարաններուն վրայ գամուած կը մնային, եւ ոչ ոք կը փորձէր դասամիջոցներուն դուրս ելլել քիչ մը կազդուրուելու համար:

Այդ թուականներուն է որ Պէզազեանի աղջկանց եւ Պէրպէրեան վարժարաններէն 5 – 6 հոգի իր գաղափարներուն կը հետեւէին:

Յ. Օշականէն ալ վկայութիւն մը ունինք.— «Գիտէինք թէ դպրոցներուն մէջ անոր ժամերը յատկացուած էին Ս. Գրքի ընկլուզեալ ընթերցումին ու անոր ժպիտը դէմքին վրայ չգոցուող բաժակ մըն էր աներկրային ծաղիկի մը»:

Անուրանալի է որ սիրուած ուսուցիչ մըն էր նոյնիսկ իր արտառոցութիւններով: Իր երբեմնի աշակերտները կ'առաջարկեն իր զինուորական փրկանքը հայթայթել եւ զերծ պահել զինքը զինուորական ծառայութենէ: Չրաքեան կը մերժէ այդ առաջարկը:

Իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած է քսան տարիներ 1895 – 1915: Նախ գաւառական վարժարաններու մէջ: Տնօրէնութիւն ըրած է Կէլիպօլու, Գաֆրա, Մալկարա եւ վերջը Պոլսոյ մէջ Պէրպէրեան, Պէզազեան եւ Կեդրոնական: Մալկարայի մէջ բարեկամացած է Գրագէտ Արտաշէս Յարութիւնեանին հետ եւ յետոյ՝ զըժտուած:

Իր նկարագիրը փոփոխութեան ենթարկուելով, այցելու ուսուցչի դասերն ալ հետզհետէ կը պակսին: Որովհետեւ դասերուն հանդէպ աշակերտներուն հետաքրքրութիւնն ալ կը սկսի նուազիլ:

915ին արդէն կը լքէ դպրոցը եւ կը դառնայ քարոզիչ շաբաթապահութեան բեմին:

Պէրպէրեան վարժարանի աշակերտած ըլլալու հանգամանքը կը բաւէ բնորոշելու իր նկարագրին քանի մը ցայտուն գիծերը, որոնք այդ հաստատութեան ուսանողներուն եւ կրթական մթնոլորտին յատուկ են: Գրագէտ Նիկողոս Սարաֆեան, հետեւեալ կերպով կը յատկանշէ այդ պարագան.— «Անոնց, Պէրպէրեան վարժարանի ուսանողները, մեծ մասը յայտնի դարձան ծայրայեղ եսասիրութեամբ, մեծամոլիկութեամբ ու պոռոտախօսութեամբ: Իմաստասիրելը եղաւ շատերուն մեղքը, որ պատճառ դարձաւ իրենց չափազանց վերացականութեան: Եւ բոլորը գրեթէ, եւրոպական եւ արեւելեան իմաստասիրութիւնները կրկնելէ, ագկագկելէ զատ բան չըրին »:

Ուրիշ վկայութիւն մըն ալ իր աշակերտներէն Բագարատ Թեւեանէն ունինք.— Չրաքեան կարծես այլեւս մաս չէր կազմեր կեանքին: Անիկա տարուած էր տեսակ մը կրօնական քարոզչութեամբ, իր բեղուն միտքին նրբութիւնները վատնելով Յովհաննու Ցայտնութեան գիրքին մեկնաբանութիւններուն մէջ: Համայնապէս Չրաքեանէն մնացած էր միայն Ս. Գիրքի դասերուն կառչած բազմախօս շաբաթապահ աղանդաւոր մը:

Գիշերներն իսկ կը փութար վարժարան, սրահի մը մէջ հաւաքուած տղոց քարոզելու համար Կենաց խօսքը եւ պատճառաբանելով՝ ճշդելու համար աշխարհի մօտալուտ վախճանը: Իր մոլեռանդութիւնը որքան ընդվզեցուցիչ՝ իր փաստարկու-

Թիւններն ալ սակայն նոյնքան քնքոյշ էին։ Կարելի չէր մէկ անգամէն բրածոյ պատուելիի մը պէս արհամարհել այս բազմահմուտ մարդը, որ զարմանալի մտասեւեռումով մը, իր բովանդակ գիտական եւ ընկերային հմտութիւնը կը գործածէր, աւետելու համար աշխարհի վախճանը եւ յաւիտենական կեանքին անխախտ գալուստը։

Նոյն անձը չարունակելով իր խորհրդածութիւնները, այսպէս կը ներկայացնէ վերջին հանդիպումը —

« Նոյն ուղիղ հասակը, նոյն մտաւորական պլուխով եւ թեւի նոյն շարժումներով։ Մօտեցեր էինք իրարու։ Աղնուական ժպիտը շրթներուն, բարեւեց, հետաքրքրուեցաւ վիճակովս, եւ երբ դարման տուաւ ինծի երկինքի վերահաս Թագաւորութեան աւետիսը ....

« Նիհարցած էր, եւ աչքերուն փայլը աւելի տկար Թուեցաւ ինծի այն պահուն, երբ Ս. Գիրքը բռնած ձեռքով, Թեւի լայն շարժումներ կը յօրինէր, իր խօսքերուն տալով համապարփակ ներդաշնակութեան մը դրոշմը։ Ցոյնեցաւ չքեղութեանը մասին բնութեան, զայն մատնանշելով իբր անժխտելի ապացոյցը Ս. Գիրքի Աստուածին։ Ցոյնեցաւ երկրաւոր կեանքի խարուսիկ վախճանի ու հանդերձեալ եւ յաւիտենական կեանքի մասին» ։

«Ներաշխարհ»ը լոյս տեսաւ 1906ին եւ բացառիկ ընդունելութեան մը արժանացաւ։ Թեր ու դէմ կարծիքները բազմաթիւ էին։ Երկասիրութիւն մըն էր, որուն լեզուն, բառերու կազմութիւնը, բարդութիւնները, գաղափարները, բանաստեղծականութիւնը, յայտնած պատկերները, չօշափած նիւթերը անսովոր էին։ Եւ սակայն տարիներ ետք, Տիրան Չրաքեան ինքն իսկ վերաքննութեան կ'ենթարկէր լեզուին քերականական օրէնքները, իբրեւ ուսուցիչ։ Կը նախընտրէր հետեւիլ լեզուին օրէնքներուն ։Կը կասկածէր ինչ որ նախապէս իբրեւ ոճ, իբրեւ բառամթերք տուած էր այդ գլուխ գործոցին մէջ։ Ինք դժուարիմաց ոճին, խրթնաբանութիւններուն ներկայացուցիչն էր։ Ժխտել կը սկսի.— «Եթէ մէկը կարող չէ, կ'ըսէ, դիւրահասկնալի բայց գեղեցիկ լեզուով մը գրել, յանցանքը իր գաղափարներուն ու լեզուին է, մէկ խօսքով իր անկարող ու տգէտ ըլլալուն է եւ ոչ այլ ինչ։ Ես որ Թերացած եմ այս տեսակէտով յանցաւոր եմ»։

1905ին արդէն «Ներաշխարհ»ի ծանօթութեան մէջ ալ նոյն բանը կ'ըսէր գրեթէ .— «Այդ Թերութիւնք ըլլան լեզուական յանցնութիւններ, մերթ անտեղի ու կանոնազանց, բացատրութեանց խրթնութիւններ, տպաւորութեանց չափազանցութիւններ, իմաստասիրական անորոշութիւններ եւայլն, կարելի է զանոնք բղխեցնել այն պարագայէն թէ հեղինակը իր ներքին վիճակներուն սաստկութենէն հարկադրուած է հաւատարիմ մնալ անոնց»։

Հետեւաբար զարմանալի պիտի չԹուի, երբ նկատի առնենք իր կարծիքը Սիամանթոյի գրականութեան մասին.— «Ես գրականութեան ուսուցիչ եմ, կ'ըսէր, մի զարմանաք, եթէ ըսեմ թէ ես ալ չեմ հասկնար զայն։ Եթէ կ'ուզէք մերձաւոր կարծիք մ'ունենալ անոր գրականութեան մասին, երկար ժամանակ մտիկ ըրէ յիմարի մը խօսքերը, որոնց անկապակից յորդումին մէջ իմաստութեան փոքրիկ փշուրներ ալ պիտի կենաս գտնել երբեմն եւ այսչափ »։ ...

Սիամանթոյի գրչին ալ կը պարտինք բարդութեան եւ ածանցումի Թերութիւններ, բայց « Հայորդիներ»ու հեղինակը լեզուական յանցնութիւնները, կանոնազանց բարդութիւնները, եւ անորոշութիւնները չափազանցութեան չտարաւ ինչպէս Ինտրա, իր իսկ խոստովանութեամբ։

Ուսուցչի նկարագրին մասին այս քանի մը էջերը պիտի փակենք, արտակարգ յիշողութեան տէր մը ըլլալու մասին մեզի հասած հետեւեալ մանրավէպով։ Երբ Ինտրա Ատանայի վարժարանին մէջ տնօրէն էր, փոքրիկ աշակերտուհի մը կ'ունենայ, տգեղ եւ անհամակրելի դէմքով, զոր չի կրնար սիրել, այդ պատճառաւ գրեթէ զայն չի յիշեր Պոլիս դարձէն ետք։

Օր մը սակայն նամակ մը կը ստանայ հօրմէն, որ աղջկան մահը ծանուցանելով, կը ցաւի անոր որեւէ նկարը չունենալուն համար, եւ կ'աղաչէ որ ինք գծէ հատ մը, զոր պիտի զգար առնելու՝ մօտ առնէն իր Պոլիս ճամբորդութեան առԹիւ։ Չրաքեան քանիցս կ'ուզէ փորձել, բայց իր յիշողութիւնը կը դաւաճանէ զինքը։ Օրեր կ'անցնին այսպէս, մինչեւ որ նամակ մըն ալ կը ստանայ, Թէ մէկ երկու շաբաթէն պիտի հասնի Պոլիս։ Եւ ահա իր անձկութեան մէջ, գիշեր մը յանկարծ կ'ուրուագծուի ան իր երեւակայութեան առջեւ, տարտամօրէն։ Չրաքեան սեղանին գլուխը կ'անցնի անմիջապէս, եւ մատիտի քանի մը հարուածներով կը գծէ Թուղթին վրայ։ Առաւօտուն երբ իր կինը կը տեսնէ, կը ճանչնայ եւ անունը կուտայ մեռնող աղջկան։ Չրաքեան վերհպում մըն ալ կը կատարէ, եւ յաջողութիւնը կ'ըլլայ այնքան կատարեալ, որ երբ աղջկան ծնողքը պատին վրայ կը տեսնեն զայն, իրենց այցելութեան առԹիւ, կը սկսին արտասուել իրենց կրած յուղումէն ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԱՎԱ ՍԱՐԳԻՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Շաբաթ՝ Բարեգործականի գրասենեակը բացուեցաւ Տիկին Վավա Սարգիս խաչատուրեանի ցուցահանդէսը։ Այս առթիւ շահեկան նկատեցինք արտատպել ընկեր Բիւզանդ Կոանեանի մէկ յօդուածին գլխաւոր մասերը, նուիրուած Տիկին Վավա Սարգիսի արուեստին. («Ցոյսաբեր», 27 Յունուար 1951)։

Տիկին Վավա Սարգիս մեզի կը ներկայանայ իբրեւ կազմուած նկարիչ մը ։ Որքան ալ արտաքուստ քողարկուած ու Թագուն ըլլայ, ներքնապէս գտած է իր ուղին։ Իր ոճը հասած է անհատականութեան մը դրոշմին եւ կտրած է տատամսումներու եւ ազդեցութիւններու միջոցը։ Այս նկարչուհին օժտուած է դեզարուեստական հարուստ խառնուածքով եւ երեւան կը բերէ նրբերանգ զգայնութիւն մը, որ իր սեռին յատուկ է ։

Վավա Սարգիսի նկարչութեան յատկանիշն է գիծերու բացարձակ բացակայութիւնը։ Եթէ դիտէք աշխարհը իրեն հետ, գիծերը կ'անհետանան ։ Գիծը պայմանադրական սահմանում մըն է, որ ընութեան մէջ գոյութիւն չունի։ Բնութեան մէջ ձեւեր կան, որոնք լոյսի հոլովոյթին հետ կը փոխուին ու ծնունդ կուտան ուրիշ ձեւերու. ու գոյնը տեւական Թրթռացում մը կուտայ անոնց։ Վավա Սարգիս կը հետեւի բնութեան խորհուրդին։ Իր նկարները շարժումի փոխանցական վիճակներ են։ Ձեւ մը, որ կը հակի ուրիշ ձեւի մը ու անզգալիօրէն կը ստանայ ուրիշ գունաւորում մը։ Այդ պատճառով այնքան անմիջական ու Թարմ են գոյները։ Իր նկարները, վերջնական սեւեռումներ ըլլալէ աւելի, ժամանակի եւ իրերու հոլովոյթին մէջէն մեկուսացուած հոգեկան տրամադրութեան պահեր են ։

Եւ որովհետեւ խորհուրդներու ետեւէն կը վազէ, իր աշխարհը անորոշ մԹնոլորտ մը ունի։ Լոյսն ու մութը սերտօրէն կապուած են իրար եւ դժուար է սահմաններ ճշդելը ։

Վրձինը այնքան Թափանցիկ է, որ երբեմն պարապի տպաւորութիւն կուտայ եւ մարմիններուն ծաւալը կ'անտեսէ ։ Վրտանգաւոր խաղ մը կը փորձէ Վավա Սարգիս, որովհետեւ կրնար հեշտութեամբ իյնալ հաճելիին ու անիրականին մէջ, սակայն, բարեբախտաբար իրեն համար, առհասարակ կը մնայ նկարչական իրական արուեստի մը ու հարուստ խառնուածք խարտայայտութիւնը։ Կրնայ իր զգայնութիւնը պարփակել տեսողական արուեստի սահմաններուն մէջ ու երանգներով կ'արտայայտէ ինչ որ բանաստեղծները բառերով ու կշռոյթներով կ'արտայայտեն։ Իր նկարները ունին թեթեւութիւն, քնքշութիւն ու բանաստեղծականութիւն մը։ Զգացումի նրբութիւնները եւ իրերը զգալու խորհրդապաշտական կերպերը կը մատնեն խորունկ կնոջականութիւն մը։ Այսպէս անկարելի պիտի ըլլար ըմբռնել իր ծաղիկներուն զգայնութիւնը, իր կիներուն երազականութիւնը եւ իր ամբողջ ճիգը իրականութենէն խուսափելու ու նետուելու դէպի խորհրդանիշններու աշխարհը ։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՈԱՆԵԱՆ

«ՀԱՅ – ԲՈՅԺ»էն

ՄԱՏԵՆԻԿ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Ան որ չի գիտեր և չի գիտեր թէ չի գիտեր,
Ցիմար մըն է, եհռացի՛ր իրմէ։
Ան որ չի գիտեր եւ գիտէ թէ չի գիտեր,
Խոնարհ մըն է, սորվեցո՛ւր իրեն։
Ան որ գիտէ և կը կարծէ թէ չի գիտեր,
Քունի մէջ է, արթնցո՛ւր զինքը։
Ան որ գիտէ եւ գիտէ թէ գիտէ,
Իմաստո՛ւնն է ան, հետեւէ՛ իրեն։
ԱՐԱԲԱԿԱՆ (Թարգմ. անգլերէնէ)

Իցեն զի ոչ գիտեն եւ ոչ գիտեն զի ոչ գիտեն ։
Իցեն զի ոչ գիտեն և գիտեն զի ոչ գիտեն։
Իցեն զի ոչ գիտեն եւ գիտեն թէ գիտեն։
ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Մարդ կայ չի գիտեր եւ չի գիտեր թէ չի գիտեր։
Մարդ կայ չի գիտեր եւ գիտէ թէ չի գիտեր։
Մարդ կայ չի գիտեր եւ գիտէ թէ գիտէ։
ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ (Բնագիրը սորբեւ)

Քէսի հէսթ քի նէտանէտ ու նէտանէտ քի նէտանէտ ։
Քէսի հէսթ քի նէտանէտ ու տանէտ քի նէտանէտ ։
Քէսի հէսթ քի նէտանէտ ու տանէտ քի տանէտ։

×

Կարծել թէ գիտէ ինչ որ չի գիտեր՝
Ցիմարութիւն է յայտ ու յայտնի ։
Ուզել որ կարծուի թէ գիտէ
Ինչ որ գիտէ թէ չի գիտեր,
Ունայնամտութիւն մըն է անհանդուրժելի ։
Ս. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՏԸ ՍԱԼ

Խելացի չէ այն որ կ'ուզէ գիտնալ
Աւելի քան որ պէտք է չգիտնալ ։
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

•

Սակայն առաջ գնացի եւ հենց նոր էի ելեր քարերի վրայ, տեսայ նրան։ Տեսայ եւ արագ ետ դարձայ։ Ժայռերի մէջ աղբիւրաջրերից գոյացած փոքր մի լճակ կար, երեւի նա լողացեր էր եւ հիմա մի բարակ կարճաթեւ շապկով, կուրծքը կիսաբաց, ձեռները գլխատակին պառկել էր մէջքի վրայ։ Ես նրան տեսայ միայն մի ակնթարթ եւ հասկացայ թէ ինչքան գրաւիչ է, ինչքան շատ քնքուշ կանացիութիւն ու գեղեցկութիւն ունի նա։ Աչքերը ժպտում էին, նրանց մէջ աղբիւրի պէս ցայտում էր կեանքի ուրախութիւնը, այն միտքը որ ինքը երիտասարդ է, լաւը ... Հարբածի պէս ես երկար Թափառեցի անտառում, սիրտս լուսաւորուեց, երջանկացաւ զուցէ այն պատճառով որ մի կարճ պահ իմ առջեւ բացուեց այն մարդու գեղեցկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, որին բոլորը կեանքի համար կորած էին համարում։ Նորից եւ իջայ ձորը։ Գնում եմ կրկին գետափով, այդ խեղճ ոսկի որոնողների կողքով, ոչ տեսնում եմ նրանց ոչ որեւէ բան լսում... Եւ արդէն պատրաստւում եմ ելլել ձորից, երբ յանկարծ լսում եմ, մէկը վերեւից, Քարափի գլխից ձայն է տալիս ինձ։ Բարձրացնում եմ գլուխս, տեսնեմ Արեւհատն է։ Նա կանգնած է այնտեղ, ինչպէս հրաշք- արձան, Թիկունքում ծառերի կանաչն ու երկնքի կապոյտը ։

— « Երբ դու վերջ կը տաս իմ անտառամասով Թափառելը — բացականչում է նա։ — Ամօթ չէ՞ աչք ածել, երբ մարդիկ ուզում են մենակ մնալ ու հանգստանալ»։

— « Ես միշտ կը Թափառեմ։ — Այս ես եմ զոչում ներքեւից :— Այնքան ժամանակ կը Թափառեմ, մինչեւ դու մարդ դառնաս եւ բարեկամ լինես ինձ »։

— Պատասխանելու փոխարէն նա բարձրը ծիծաղեց եւ հեռացաւ։ Սրանից յետոյ մեր վերաբերմունքը կարծես փոխուեց։ Հանդիպում ենք, բարեւում եւ առանց կռուի բաժնւում ենք իրարից ։

Արդէն յաճախ էր Արեւհատը երեւում ինձ այնպէս ինչպէս իրականում էր նա, միայն թէ մեր միջեւ դեռ եւս կանգնած էր չորացած կաղնին որը մինչեւ հիմա էլ կանգնած էր ...։

— Դուք այդ երկդիմի իմաստով էք առում թէ ուղղակի ի նկատի ունէք այդ ծառը .— հարցրի ես իմ խօսակցին, մտածելով թէ նա աւարտեց իր պատմութիւնը ։

Անտառապահը խորամանկ ժպտալով, պատասխանեց ․

— Եւ այո, եւ ոչ։ Դէհ, լսէք թէ ինչ եղաւ յետոյ։ Գուցէ մտածէք թէ ես սէր էի ուզում նրանից։ Ոչ։ Արեւհատը ինձ համար մարդ էր լաւ բարեկամ եւ... ուրիշ ոչինչ։ Ես սիրում եմ մարդկանց ։ Պէտք է ամէնից առաջ մարդուն սիրել, ոչ թէ նրանում միայն կին, կամ տղամարդ որոնել։ Ես ամբողջ սրտով ուզում էի որ նա իր ճամբին հանդիպէր մի իսկական մարդու եւ սիրէր նրան որ նրա երախաները հայր ունենային, պատրաստ էի օգնել նրան, կամ, ինչպէս ասում են, կռուել նրա բախտի համար ... Ես սիրում եմ կեանքը, ահա թէ ինչ ։ Ես չեմ ուզում որ մարդս մահից շատ առաջ խաչ քաշի իր վրայ ... Եւ նա էր սիրում կեանքը, օ՛, ինչպէս էր սիրում... Այդ բանում ես համոզուեցի մեր վերջին հանդիպումից մի տարի անց։

Այդ գարուն կայծակնահար ծառն անսպասելիօրէն նոր զիվերտուեց։ Ներքեւից, արմատից ելնելով, դէպի արեգակը ձըգուեցին բարակ շիւեր, ծածկուեցին Թաւիշէ, նուրբ տերեւներով։ Կաղնու գագաթին դեռ եւս ցցուած էին երկու մեծ, չորացած ճիւղ։ Եւ ծառի ամբողջ վերին մասն էր մեռած։ Բայց կաղնին նորից կենդանացաւ։ Զարմանալու ոչինչ չկայ, նման բան անտառում, շատ կարելի է տեսնել։ Այո, ծառը վերակենդանացաւ ։ Այդ մասին ես ոչինչ չգիտէի, քանի որ, ինչ բացուել էր գարունը, չէի եղել սաբալանջի տնակի մօտ։ Եւ մի անգամ վճռեցի ․

— « Գնամ » — մտածեցի, — իմանամ, ոնց է ապրում Արեւհատը»։

— Այսպէս, ուրեմն, գնում եմ անտառով, մտքի մէջ եմ ընկել, նոյնիսկ գլուխս չեմ բարձրացնում, մէկ էլ լսում եմ՝ մօտիկ չոր ճիւղեր են կոտրատւում։ Այս ու այն կողմ են նայում՝ արահետով քայլում են մի տղայ ու մի աղջիկ։ Քայլում են անհոգ, կարծում են ոչ ոք չի տեսնում իրենց, գրկում են իրար, համբուրւում են, ինչպէս պէտք է սիրահարներին։ Մի խօսքով, ուրախանում են իրենց սիրոյ, գարնան, արեգակի համար ... եւ այստեղ հէնց, յանկարծ, ես տեսայ Արեւհատին ու չհաւատացի աչքերիս։ Գոգնոցի անցնելով ծառից ծառ, նա ագահաբար դիտում, հետեւում էր երիտասարդներին։ Տեղն էլ այնպիսին է, որ դժուար չէ աննկատելի մնալ որեւէ մէկի աչքից։ Այրւում են նրա աչքերը, կրակւում են այտերը, որոնց վրայ փոսիկները խաղ են սկսել... իսկ շնչում է ... կարճ ասած, նրան կախարդել էր սիրահարների երջանկութիւնը եւ, անզօր աչքը կտրել նրանցից, չէր տեսնում, որ ես էլ նրան էի հետեւում։ Սիրտս կուչ եկաւ, ճիշդն ասած, ես խղճացի նրան... Սիրահարները նստեցին հանգստանալու։ Արեւհատն ուզեց կանգ առնել, յետոյ քիչ առաջ գընաց, ինչ որ մտահոգուելով, յանկարծ, դէմքը ծածկեց ձեռքերով ... Ամաչե՞ց, թէ էլի ինչ որ բան զգաց, ես այն ժամանակ չկարողացայ հասկանալ։ Մտածեցի մօտենալ նրան, բայց նա, հպարտութեամբ բարձրացնելով գլուխը, թեքուեց մի կողմ եւ արագ գնաց իր տնակի ուղղութեամբ։ Քիչ սպասելով հետեւեցի նրան։ Երբ մօտեցայ տնակին, իմ առջեւ մի անսպասելի տեսարան բացուեց. Արեւհատը կանգնած էր կայծակնահար ծառի վրայ եւ կատաղութեամբ կոտրում էր չորացած ճիւղերը... Կացինը գնդում էր նրա ձեռքերում, երգում էր, ձայն տալիս... եւ ես սկզբում գլխի չէի ընկնում, թէ նա ինչու է ծիծաղում ։

— « Կաղնին պէտք է ապրի ... Նա կ'ապրի ...» — տեսնելով ինձ, բացականչեց Արեւհատը ...

Դէհ, իսկ յետոյ, ինքն ինձ պատմեց, որ այդ կաղնու տակ, մի ժամանակ, առաջին անգամ նա սիրել է մեծ, իսկական սիրով ։

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

վերցնել այս բոցավառ պատնէշը, յար֊ձակումի ենթարկուեցաւ ցուցարարներուն կողմէ բիրերով եւ գաւազաններով ։

× Ամերիկայի արտաքին նախարարու֊թիւնը յայտնեց առջի օր թէ Պէյրութի իր դեսպանը Լիբանանցիներու առաջար֊կին վրայ է որ միջամտած է եւ փորձած լուծել տագնապը։ Կը շեշտուի նաեւ թէ հակառակ գտած պաշտ ընդունելութեան, դեսպանը հրաժարած չէ իր ծրագրէն եւ ցարդ կը փորձէ կողմերը համոզել։ Ա֊ռաջարկած է նախագահ Շամունին որ երկրէն հեռանայ բայց Լիբանանի նախ֊կին նախագահը բացարձակապէս մերժած է ։

× Շաբաթ առտու Զօր. Ֆուատ Շե֊հապ, նոր նախագահը խորհրդակցութեան կանչած է նախարարները եւ կուսակցա֊կան պարագլուխները լուծում մը գտնելու համար ։

× « Նիւ Եորք Հերըլտ»ի թղթակիցը կը ճշդէ նաեւ թէ առեւանգումներու նոր հոսանք մը կայ Պէյրութի մէջ, իսկ վեր֊ջին երկու օրուան դէպքերուն զոհերուն թիւը համաձայն Մորիսի երեք չէ այլ 7 մեռեալ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. Կիպրոսի Յոյներուն ուղղուած պատգամով մը զանոնք հրաւի֊րեց կարելի բոլոր միջոցներով ընդդիմա֊նալ բրիտանական ծրագրին գործադրու֊թեան, աւելցնելով թէ «այդ ծրագիրը անգլեւթրքական գործակցութեան ար֊դիւնք է»։ Միւս կողմէ Էօքա սաստկա֊ցուց իր պայքարը, բազմաթիւ մահա֊փորձեր ընելով ապահովութեան ուժե֊րուն դէմ։ Անգլուհի մը սպաննուեցաւ Ֆամակուսթի մէջ, ուրիշ մը վիրաւոր֊ուեցաւ։ Էօքա թռուցիկներով յայտարա֊րած էր թէ Անգլիացիները գէշ վերաբե֊րում մը ցոյց կուտան յոյն կիներուն հանդէպ, հետեւաբար՝ Յոյներն ալ նոյն եղանակով պիտի վարուին Անգլիացինե֊րուն հետ ։

ՁԻՆԱԿԱՆ կռիւը կը շարունակուի, հետզհետէ աւելի սաստիկ. առջի օր հա֊մայնավար «Միկ»երը վար առին ազգայ֊նական ՍԷ–46 փոխադրական օդանաւ մը։ Միացեալ Նահանգներէն ղէպի Ֆորմոզա ճամբայ ելած են օդային – ծովային կա֊րեւոր ուժեր ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը կը փափաքի վերահաստատել դիւանագիտական իր յա֊րաբերութիւնները Եուկոսլաւիոյ հետ, խզուած՝ տարի մը առաջ, երբ Պելկրատ ճանչցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ կառա֊վարութիւնը։ Միւս կողմէ Վարչապետ Ատընաուըր մամուլի ասուլիս մը տալով, անգամ մը եւս շեշտը դրաւ Գերմանիոյ վերամիացման վրայ ։

ՃԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ եւ հեռատեսիլի թեք֊նիսիէնները որոշած են շարունակել իրենց գործադուլը մինչեւ որ գոհացում ստա֊նան։Գործադուլ պիտի ընեն գլխաւորա֊բար Կիրակի եւ տօնական օրերը։ Աշխա֊տաւորները յաւելում կը պահանջեն, նը֊կատի առնելով որ կարեւոր պաշտօնեայ մը ինչպէս օրինակ էնժէնիէօր թէքնիսիէն մը 38.500 Ֆր. կը շահի ամսական ։

ԱԹԷՆՔԻ շրջանակները կը յայտարարեն թէ Կիպրոսի հարցին շուրջ Սփաքի բա֊նակցութիւնները եթէ ձախողին՝ Յունաս֊տան պռոյէօթի պիտի ենթարկէ Ատլան֊տեան Ուխտը, որուն անդամ է նաեւ Թուրքիա ։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Վարչապետ Տիֆենպաքէր Նոյեմբեր հինգին Փարիզ պիտի գայ Զօր. Տը Կոլի հետ տեսնուելու համար ։

ԼԻԹԸԼ ՌՈՔԻ սեւերու եւ ճերմակներու պայքարը կը շարունակուի հակառակ Բարձր. Ատեանի որոշումին, կառավարիչ Ֆոպիւս յայտարարեց թէ երբեք թոյլ պիտի չտայ որ դպրոցները խառն ըլլան. այդ պարագային՝ պատռնալով փակ պա֊հել բոլոր հաստատութիւնները ։

ՃԱՓՈՆԷՆ առեւտրական պատուիրա֊կութիւն մը գնաց Մոսկուա, խորհրդային ղեկավարներու հետ երկու երկիրներու առեւտրական գործակցութեան շուրջ խորհրդակցելու համար ։

ՁԵ֊ՈՍԼՈՎԱՔԻԱ աւելի քան չորս մի֊լիառ ֆրանք արժէքով երկրագործական գործիքներ պիտի տայ Ինտոնեզիոյ կա֊ռավարութեան ։

ԿԱՊՐԻ շրջանի ողողումներու նիւթական վնասները կը հասնին միլիոններու, թէեւ վերջնական հաշուեկշիռը չէ եղած ցարդ։ Անձրեւները վերսկսան Շաբաթ օր, նոյն սաստկութեամբ ։

Այրի Տիկին Ռեբեկա Թէլլալեան եւ զա֊ւակները, Ժիւլիէթ Թէլլալեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Գայապալեան եւ զաւակնե֊րը, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մուրատեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարիամ Գահատուրեան եւ զաւակները Ժան, Աւետիս եւ Վարդգէս սրտի խո֊րունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա֊մուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսին եւ քե֊ռայրին՝

ՍԵՊՈՒՀ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ

մահը, 77 տարեկան հասակին, իր բնա֊կարանին մէջ,61 րիւ տը լա Գար, Անկէն։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը երկուշաբթի, 6 Հոկտեմբեր, կէս օրէ վերջ ժամը 15.45ին իր բնակարանը, եւ մարմինը կ'ամփոփուի էփինէի գերեզ֊մանատունը ։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Կառ տիւ Նոռէն ժամը 15ին, իջնել Լա Գար։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Մայր – Եկեղեցիին մէջ հոգե֊հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

Այս առթիւ եղած նուէրները որոնց ցանկը յայտարարուած էր Ուրբաթ օր, ստանալ « Յառաջ »էն, (բացի Պալաքեան Սրբ. շիրիմին նուէրէն, յանձնուած Մարսէյլ)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը խոր կըս֊կիծով կ'ողբայ հանրային գործիչ եւ պատմաբան

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

մահը եւ իր ցաւակցութիւնները կը ներ֊կայացնէ ողբացեալին հարազատներուն, Հայաստան թէ արտասահման, այս ու֊խուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար Ֆր. յատկացնելով չքաւոր հայրե֊նակից մը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի տեղեկացնել թէ ա֊տամնաբոյժ Հրաչ Տարօնեանի երկրորդ աշխատանոցին հասցէն է՝ 13 Ավընիւ տը լա Վիլընեօվ, Վիլըփէնթ (Սեւրանի կից)։ Փարիզի հասցէն կը մնայ 12 րիւ Րօշամպօ, (Թրիտէնէ 64–57)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա֊նի շքեղ սրահներուն մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Աղք.ի վարչութիւնը շը֊նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Աարինէ Շիմշիրեան (Ամերիկա) իր ապաքինման առթիւ տասը հազար Ֆրանք ։

Գ. Արթաքի Թուհլաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած հետե֊ւեալ նուէրները՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Զիթունի տասը հազար, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան երեք հա֊զար, Գլիւպ Տիամանթէրի իր ընկերնե֊րէն հաւաքուած է հինգ հազար, Գ. Էտ֊ուար Խըտըրեանի ձեռամբ ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատա֊մարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկ֊տեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեց֊ւոյն մէջ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողու֊թիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձ֊նաւորութեանց, զանազան ընկերակցու֊թեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսի֊լահայ գաղութին։

Գլուխ խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. Նախագահ Գ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷ֊ԵԱՆ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօ֊ռի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ըն֊կերներուն համար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայ֊կական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Սրճարանէ… (Սրենուշներու) կողմէ ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Ռոստոմ » խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Փլաս տէ Ֆէթ Արթիւրին ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան չարաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6–8, ուսուց֊չութեամբ Գ. Վահրամ Միսթիքի։ Արձա֊նագրութիւնները եւ դասաւանդութիւն֊ները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դըպ֊րոցին մէջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր֊տիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Բարդէն վրդ. Ասպատեան։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանու֊ցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկ֊տեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանթիւր)ի սրահին մէջ։ Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախա֊ները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH

17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 7 OCTOBRE 1958

ԼԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8312 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4113

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՐՔԱՆ ՊԻՏԻ ԴԻՄԱՆԱՅ

Մինչ Թուրքիա տնտեսական – ելմտական աննախընթաց տագնապի մը մէջ կը դալարուի, վարչապետ Մենտէրէս անխռով կը շարունակէ գործադրել իր «շինարարական» ծրագիրները :

Թուրքերէն թերթերը ամէն օր արձագանգ կը գտնեն նոր գործարանի մը կամ ճարտարարուեստական նոր հիմնարկութեան մը բացումին : Դեմոկրատ կուսակցութեան «անփոխարինելի» վարչապետը ութ տարիէ ի վեր սանձարձակ կը գործէ՝ առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն իրեն դէմ ուղղուած յարձակումներէն :

Իր մօտիկ գործակիցներէն Քէօփրիւլիւ Մէհմէտ Ֆուատ, որ տարիներով արտաքին նախարար էր եղած եւ ուրիշ նախարարներ չկարենալով հանդուրժել իր մենատիրական քաղաքականութեան, հետզհետէ քաշուեցան դահլիճէն, մինակ ձգելով զինքը իր կարգ մը համախոհներուն հետ :

Մենտէրէս ո՛չ մէկ կարեւորութիւն կ'ընծայէ նաեւ Հալք կուսակցութեան քննադատութեանց : Ու ամէն առթիւ կը պախարակէ անոր «մեծահամբաւ» նախագահը՝ Իսմէթ Ինէօնիւն, որ անզօր կատաղութեամբ կը շարունակէ իր բուռն յարձակումները դեմոկրատ կուսակցութեան դէմ :

Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը փայլուն չէր արդէն Իսմէթի օրով : Սակայն երբ այս վերջինը 1950ին Մենտէրէսի յանձնեց երկրին ղեկը, շրջաբերութեան մէջ 0.9 միլիառ թրքական լիրա միայն կար : 1957ի վերջը այս գումարը բարձրացած էր 3.4 միլիառի :

Ուրեմն Դեմոկրատ կառավարութեան օրով տպագրական մեքենան շարունակ բանած է՝ ի վերջոյ քանի մը ամիս առաջ յանգելու համար թրքական դրամի թաւալգլոր անկման :

Ներածումներու գլխէն Թուրքիոյ պարտքը օտար երկիրներու՝ կը ներկայացնէ ութ հարիւր միլիոն տոլարի պատկառելի գումար մը : Տարիներէ ի վեր ո՛չ մէկ երկիր վարկ կը բանար Թուրքիոյ, որ չէր վճարեր իր ստացած ապրանքներուն փոխարժէքը : Այդ պատճառով ալ թրքական հրապարակին քաշուած էին ապրուստի համար անհրաժեշտ ու կենսական ապրանքներ ո՛չ միայն Անատոլուի գիւղերուն, այլ նոյնիսկ Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի պէս մեծ քաղաքներու մէջ :

Ելմտական նախարար Հասան Փոլաթքան Փարիզի ու Ամերիկայի մէջ բանակցութիւններ վարելով յաջողեցաւ կարեւոր փոխառութիւն մը ապահովել Թուրքիոյ, 259 միլիոն տոլար : Այս գումարին հարիւր միլիոնը կուտան Միացեալ Նահանգները, յիսուն միլիոնը Գերմանիա, 25 միլիոնը Եւրոպայի վճարման հիմնադրամը, տասը միլիոնը Անգլիա, 37.5 միլիոնը արտածում – ներածումի դրամատունը, մնացեալը Եւրոպայի տնտեսական միութեան անդամ երկիրները :

Սեպտեմբեր 30ին Անգարա հասած է Մ. Նահանգներու ելմտական նախարար Միթըր Էրնէսթ : Իրմէ առաջ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը կացեր էր արդէն արտաքին նախարարութեան, տնտեսական գործերու ծորհրդական Տակլըս Տիլըն՝ ամերիկեան մասնագէտներու պատուիրակութիւնով մը : Իսկ Սեպտեմբեր 27ին Պոլիս այցելած էին Եւրոպայի հիմնադրամի կազմակերպութենէն երեք հոգի :

Այս բոլոր այցելութեանց նպատակն է թեւ թիկունք կանգնիլ Թուրքիոյ, սնանկութենէ փրկելու համար զայն :

Ո՞րքան պիտի դիմանայ սակայն փոխառուած դրամը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

■

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ե. Հանրապետութիւնը ծնաւ, պաշտօնական յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ «Պաշտօնաթերթ»ին մէջ : Միաժամանակ ճշդուեցաւ հանրաքուէին վերջնական արդիւնքը .— 45.840.642 արձանագրուած, 36.893.979 քուէարկող, 36.486.251 հոգի քուէարկած են, 31.066.502 «այո» եւ 5.419.749 «ոչ» :

Ժողովուրդին խանդավառութիւնն ու համակրանքը՝ նոր վարչակարգին հանդէպ, անգամ մը եւս հաստատուեցաւ Զօր. Տը Կոլի ճամբորդութեամբ : Ալժերիայէն ետք Վարչապետը գնաց Այաչիօ, ուր ճառ մը խօսեցաւ ժողովուրդին, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով իր շուրջ : Տը Կոլ ըսաւ նաեւ թէ այսուհետեւ Քորսիքա երեք երեսփոխան պիտի տայ :

Տը Կոլ գնաց նաեւ Պասթիա, ուր հետաքրքրուեցաւ ժողովուրդին կարիքներով : Քաղաքապետը, պատասխանելով Վարչապետին մէկ հարցումին, ըսաւ թէ Քորսիքա ջուրի, դպրոցի, ճամբաներու եւ տուներու պէտք ունի, ինչպէս նաեւ կ'ուզէ միջոցները՝ հրդեհներու դէմ պայքարելու համար :

Տը Կոլ խոստացաւ ամէն ձեւով օգտակար ըլլալ, քանի որ ստեղծուած է այլեւս ազգային միութիւնը : Անուհետեւ ճառ մը խօսեցաւ ժողովուրդին, մասնաւորապէս շեշտելով .— Դարձեալ մեծ ժողովուրդ մը ըլլալու վրայ ենք, ինչ որ տեսայ ճամբորդութիւններուս ընթացքին :

Մարսէյլ աննախընթաց ընդունելութիւն մը վերապահած էր իրեն : Փողոցները, տանիքներն ու պատուհանները կը յորդէին բազմութեամբ : Մարսէյլ ոտքի ելած էր, ընդունելու համար Ե. Հանրապետութեան հիմնադիրը : Թաղապետարանի պաշտօնական արարողութենէն ետք, ուր Կասթոն Տէֆէռ ճառ մը խօսեցաւ, Վարչապետը կառքը նստելով ուղղուեցաւ դէպի Նաւանգստարան. ճամբան, խառնուեցաւ ժողովուրդին մէջ եւ սեղմեց իրեն երկարող ձեռքերը : Նահանգապետարանին մէջ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ, յիշելով պատերազմին յաջորդող օրերը եւ այսօր՝ Ֆրանսայի յայտնած վստահութիւնը, Ֆրանսայիներու ապագային համար : Տասը վայրկեան խօսեցաւ, որմէ ետք «Մարսէյյէզ»ը երգուեցաւ, բոլորին մասնակցութեամբ :

Կիրակի օր խօսեցաւ Լիոնի մէջ, ուր յայտարարեց .— Այսօր կը ծնի Հանրապետութիւն մը, որուն համար կ'ըսուի թէ հինգերորդն է. բայց, իրականին մէջ՝ Հանրապետութի՛ւն մըն է :

Տը Կոլ չեշտեց ետք թէ հիմա «ապագան կը գտնուի մեր առջեւ» եզրակացուց. — Կը տեսնենք թէ Ֆրանսա կը վրաէ իր տեղը, որուն արժանի է, այսինքն՝ մեծերուն մէջ առաջին տեղը :

Ուշագրաւ է նաեւ Տը Կոլի այն յայտարարութիւնը, որուն համաձայն Մայր Երկրի երեսփոխաններուն թիւը, որ ներկայիս 542 է, պիտի իջնէ 460ի : Անշուշտ վերջնական որոշում մը չէ առնուած, բայց հաւանական է, որ նոր վարչակարգը ընդունի երեսփոխաններու թիւին նուազումը, Տը Կոլի գլխաւորութեամբ :

Տակաւին չէ ճշդուած նաեւ ընտրական ձեւը : Ցուցակ եւ մէկ բան .— պիտի ըլլայ միանուն կամ բազմանուն ցանկով : Հաւանական է որ երկրորդը յաջողի :

Վարչապետը, որ բաւական յոգնած էր այս ճամբորդութենէն, վերադարձաւ Քոլոմպէ լէ Տէօ զ'էկլիզ, հանգչելու համար :

Սրբ Սրբն

ԼՈՅՍԸ ՈՒՐԿԷ՞ ԿՈՒԳԱՅ …

Եթէ մարդիկ կը կարծեն թէ գրական ճակատի վրայ լոյսը կը ծագի Փարիզէն … կը սխալին : Ցանախ առիթը ունեցած ենք յիշելու «լոյս»ի նոր քաղաքը. յիշողութիւնները թարմացնելու համար կրկնենք .— Պոլիս … :

Արդարեւ, Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները սկսած են թխել «արդիակա՛ն» ստանաւորներ. խառնապուր եփելու պէս բան մը :

Վերջին թղթաբերով ստացուած Մարմարայի մէջ 8 – 10 հատ հրամցուած է ընթերցող հասարակութեան : Նորագոյն այս քերթողները «վկայական» մըն ալ ստացած են թերթին խմբագրութենէն, որ կը շեշտէ թէ «երեւոյթը աւելի քան խրախուսիչ է» : Վա՛յ մեզ :

Կրնայ ըլլալ սակայն, որ մեր խելքը չհասնի այս արդիականութեան : Ահա թէ ինչու պիտի փորձենք քանի մը հատ արտագրել, ամբողջութեամբ, Ցառաջի ընթերցողներն ալ մասնակից դարձնելով … մտքի այս զբօսանքին : Ճաշակեցէք .—

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

Սուտ չէր խօսած բնաւ
Բայց սուտ վերջին անգամ
Երբ
Կեցէք հիմա կուգամ ըսաւ
Ու չեկաւ :

(Շահնուր Գարաարթինեան)

Ուրիշ մը՝ «Տակառներ» խորագիրով .—

Տակառ մը՝
Տակառի մը վրայ
Ան ալ ուրիշի մը վրայ
Տակառներ պարապ
Իրարու վրայ
Տակառ մը
Տակառի մը տակ
Ան ալ ուրիշի մը տակ
Տակառներ ստրուկ
— Անհրաժեշտ —
Տակ տակի
Վրայ վրայի
Մէկը միշտ տակ —
Միւսը վրան :

(Ա. Պէզիրճեան)

Տակառներն ալ՝ պարապ, դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար՝ չեմ գիտեր : Բայց, տակ տակի … ներողութիւն, վրայ վրայի պարապ այս տակառները Պոլսոյ մեր նորագոյնները չե՞ն յիշեցներ արդեօք, բոլորն ալ տակ տակի, կամ վրայ վրայի, գլուխներ պարապ, գանկեր դատարկ, — անհրաժեշտ, — չլեցուելու հակամէտ … :

Կայ աւելի հաճելին ու … անհասկընալին : Հասարակ մահկանացուներս կրնա՞նք հասկնալ մեծ – մեծ գաղափարները : Ամէն պարագայի մէջ, հրամցնենք .—

ԵՐԿՏՈՂ

Այն մարդկութիւնը
Զոր մուրացի ինքզինքս
Շահագործել փորձեցին
Հասկցա՞ր …

Ո՛չ բարեկամ, չհասկցանք, հասկնալիք ալ չունինք …

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ՏԻԿԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Տիկին Ակիւլինէ Պօյաճեան, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարիչ – տնօրէնուհին մեռած է կիրակի գիշեր Ռէնսիի վարժարանին մէջ : Վերջերս անկողին ինկած էր արկածի մը հետեւանքով :

Ողբացեալը շուրջ 80 տարեկան, Այրին էր Համբարձում Պօյաճեանի (Մուրատ) ու Պոլսէն մինչեւ Սելանիկ ու Փարիզ ունեցած է հարնային գործունէութիւն :

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՓԷՔԻՆ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑ ՔԵՄՈՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Համայնավար Չինաստանի Պաշտպանական նախարարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ եօթը օրուան համար կը դադրեցնէ ազգայնական կղզիներու ռմբակոծումը : Շարթուան ամէնէն կարեւոր անակնկալը կը նկատուի այս յայտարարութիւնը եւ կը կարծուի թէ չինական տագնապը պիտի լուծուի, խաղաղ միջոցներով : Մառեշալ Փէնկ Թեհ Հիւ, Փէքինի ձայնասփիւռէն յայտնելով իր կառավարութեան որոշումը, աւելցուց թէ այս միջոցին կը դիմեն, որպէսզի Ֆորմոզա կարենայ ուտեստեղէն հասցնել Քեմոյի բնակչութեան եւ խորհրդակցութիւններ ըլլան երկու Չինաստաններու միջեւ, պայմանաւ որ ամերիկեան ռազմանաւերը մեկնին չինական ջուրերէն. չինական հարցը, աւելցուց ան, Չինացիներու միջեւ պէտք է կարգադրուի եւ ոչ թէ Ամերիկայի հետ :

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ վեցերորդ անգամ ըլլալով ամերիկեան եւ չինական դեսպանները հանդիպում մը ունեցան : Աւելի քան երկու ժամուան իրենց խօսակցութիւնները անելի մատնուեցան, բայց դեսպանները յոյս յայտնեցին որ խաղաղ լուծում մը պիտի գտնուի : Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով, Վարշաւայի չինեւամերիկեան այս բանակցութիւնները տակաւին բաւական կրնան երկարիլ :

Խրուշչեւ իր կարգին մամուլի «Թաս» գործակալութեան յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը չինական խնդրին մէջ միջամուխ պիտի ըլլայ այն ատեն միայն՝ երբ Միացեալ Նահանգները յարձակում մը գործեն Համայնավար Չինաստանի վրայ :

Ամերիկայի Նախագահ Այզընհաուըր ճշդեց .— Պիտի կռուինք այն ատեն՝ երբ Ֆորմոզա յարձակումի ենթարկուի :

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

●

ՃԵՄԱՅԷԼ – ՇԵՀԱՊ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն Նիւ Եորք Հէրըլտին թէ առեւանգումները կը շարունակուին Լիբանանի մէջ, եւ երբեք չէին հասած Ուրբաթ գիշերուան սաստկութեան : Համաձայն Սաէպ Սալամի՝ առեւանգուածներու թիւը, երկու կողմէն, հինգ հարիւրը կ'անցնի :

Փաղանգաւորներու պարագլուխը՝ Փիէռ Ճեմայէլ շաբաթ օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Զօր. Շեհապի եւ նշանակուած վարչապետ Րաշիտ Քերամէի հետ : Տեսակցութենէն ետք, Ճեմայէլ յայտարարեց թէ շատ լաւատես է : Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ Փաղանգաւորները կ'ընդունին թեր քուէարկել Քերամէի կառավարութեան, այս վերջինն ալ կը համաձայնի երկու երեք չամուոնական նախարար առնել իր նորակազմ դահլիճին մէջ :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ — ԻՆՏՐԱ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ - ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Գ.

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԷՐ ԴՊՐՈՑԻ ԴԵՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Տիրան Չրաքեան դպրոցավարութեան եւ մանկավարժութեան իր սկզբունքներն ունէր, որոնց կը հետեւէր մասնաւորաբար ուսուցչական ասպարէզին վերջին տարիներուն: Մտքի իր բացառիկ վիճակը յաճախ կը կզզիացնէր զինքը պաշտօնակիցներու շրջանակին մէջ :

Այդ տեսակէտով նշանակալից է Պոլսոյ «Վերածնունդ» ուսանողական պարբերականին մէջ (Ա. տարի, Թիւ 3, Յուլիս 1912) լոյս ընծայած մէկ ուշագրաւ յօդուածը, «դպրոցին խաբէութիւնը» խորագրով, որ հակառակ գրեթէ կիսադարեան ժամանակամիջոցին, չատ մը կէտերով կը պահէ իր այժմէութիւնը :

Պիտի փորձեմ գլխաւոր կէտերը տալ, այնպէս ինչպէս ինք խմբագրած է հարազատութեամբ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան :

Ա.— Թող ուսանողները թոյլ տան ինծ որ մեղքնամ զիրենք: Ես, ուսուցիչ, բաւական համոզուած չեմ դպրոցներուն օգտակարութեանը, ցորչափ մնան այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուին: Եւ ոչինչ պիտի փոխուի եթէ դպրոցը չփոխուի :

Բ.— Աշակերտութիւնը կը կարծէ թէ պիտի օգտուի փորձառութենէն ու իմաստութենէն իրենց դասախօսներուն, այսինքն այն մարդոց որ ուսանողներու անքննադատ իմացականութիւնն ունին իրենց ձեռքին մէջ, ուստի եւ աւելի կամ նուազ խորազդոյշ ազդեցութիւններով անոնց ապառնի գործունէութեան ճակատագիրը պիտի ուրուագծեն :

Գ.— Ո՞վ է այն ընթացաւարտը որ իրեն աւանդուած ծանօթութիւններն իւրացուցած ըլլայ ա՛յնպէս՝ որ կարենայ ճշգիւ վերարտադրել զանոնք, — ուսուցչին կամ ուենկղրի մը օժանդակութեան : Որքա՛ն պարապներ իր ուսած ո՛րեւէ մէկ ճիւղին ամբողջութեան մէջ. որքան սխալ կապակցութիւններ, քանի՜ թիւրիմացութիւններ, անճշդութիւններ, չափազանցութիւններ, ամենուն չըմբռնուած ու թութակաբար կրկնուող գաղափարներ :

Դ.— Ես որքա՛ն մարդիկ կը ճանչնամ, զիս ալ միասին, որ դպրոցին մէջ սերտուած դասերէն խեղճուկրակ թափթըփուքներ միայն ունին իրենց մտքին մէջ, որոնք իբր ուրիշ բանի չեն ծառայեր քան իբր միջոյներ մերթ հին ընկերներու հետ դպրոցական կեանքը վերակոչելու, իբրեւ երբեմն արժէքաւոր այլ վաղուց իրենց գոյութեան բանաւորութիւնը կորսնցուցած եւ առաւաւելն կատակաբանութեանց առարկայ ըլլալու բոլորովին արտաքոյ եւ անպիտան կարեւորութիւնը միայն ունեցող բաներ :

Ե.— Անոնք որ անդաչափ կամ ճարտաբանելու պիտի չըլլան, որ որեւէ չափագիտական ասպարէզի պիտի չհետեւին, ի՞նչ ըրած են անոնք իրենց երբեմնի բաղձականերու անհատնում շղթայապօղումները տառերու, թիւերու, նշաններու , ենթադրելով, չռայլօրէն, որ քիչ չատ յաջողած ըլլան ժամանակաւ առանց օժանդակութեան եւ անվրէպ ընթացքով որեւէ ապացուցում ի գլուխ հանելու :

Զ.— Ակնածանքով, յոյսերով ու յաւակնութեամբ տիրացուած այդ երբեմնի ստացուածներուն վրայ կը փռուի այսօր ծիծաղելի սկեպտութիւնը որ աւերակներուն բաղեղին պէս, անոնց քայքայման ամօթը կը սքօղէ :

Է.—Ո՛րքան յումպէտ սպառում ուրեմն ուսուցչական ջանքերու եւ աշակերտական ճիգանց. ի՞նչ հարկ ուրեմն ուսանելի նիւթոց այն դէզին զոր ուսանողը պարտի իւրացնել, եւ որմէ պիտի մնայ լոկ այն փոքր առհաւիրը զոր տղուն մասնագիտութիւնը պիտի պահէ ու զարգացնէ ի վնաս գրեթէ բոլոր մնացեալին :

Ը.— Դպրոցը աւելի՞ յաջող է արդեօք ուսանողին կարողութիւնները մշակելու գործին մէջ: Ի՞նչ կ'ընէ զարգացնելու համար զգացողութիւնը, իմացականութիւնն ու կամքը, այսինքն այս մարդկային ընդհանուր կարողութիւնները հասցնելու համար աւելի ներդաշնակ, աւելի արդիւնաւոր համաձայնութեան մը աստիճանին :

Թ.— Ես չեմ գիտեր վարժարան մը որ կամքէ զուրկ մէկուն կամք տուած ըլլայ. բանականութեամբ աղքատ մէկուն բանականութիւն հայթայթած, որոշելու, գատելու ճշգութիւն պարգեւած, նրբացուցած, մաքրագործած, ընդարձակած ըլլայ զգալու կարողութիւնն անոր որ ունէր բութ ու կրայոյզ ու միակողմանի զգացողութիւն: Արդարեւ մարմնամարզական յատուկ կերպեր կան բազուկներու ջղերները զօրացնելու, շնչառութիւնը կրթելու, կեցուածքը չիտակ պահելու համար , եւ ուսուցիչը գիտակ է այդ կերպերուն: Ուրո՞նք են, ո՞ւր են ուրեմն յատուկ եղանակներն ալ որոնցմով զգալու, խորհելու, կամենալու կարողութիւնները կրթուէին:

Ժ.— Անհատական կարողութիւններ կան, կ'արժէր տեսնել թէ ինչ կ'ընէ դպրոցը զանոնք մշակելու համար: Մէկ բառով ըսեմ թէ ինչ կ'ընէ. եթէ չ'արգիլեր, գէթ կը դժուարացնէ, կը յապաղեցնէ անոնց աճումն ու ծաղկումը: Ըստ ընդհանրական ու նուիրական ծրագրին, ա՛յնքան բան ունի աւանդելիք, պիտանի թէ անպէտ, անհրաժեշտ թէ աւելորդ, ուսանողներն ի մի կաղապար ձուլելու ա՛յնքան հանդստաւէտ ու ապիկար զպրութիւն մը կայ դպրոցները վարող, նոյնիսկ դպրոցները յառաջ բերող, որ ատեն ու հնար չկայ իւրաքանչիւր մասնայատկութիւնները խրախուսելու, իւրաքանչիւրը մշակելու իր տեսակին մէջ: Աւելա ցոյց կուտայ թէ որքան մտացածին է համայնագէտ մարդու այն տիպարը զոր դպրոցը տեսլական դրած է իրեն :

ԺԱ.— Թոյլ տալ աշակերտին որ իրեն անյարմար առարկաներ թերի կերպով ուսնի, ձգել է որ պարապներ, սխալ իմացումներ, անկապութիւններ, հակասութիւններ մնան ու աճին իր ծանօթութեանց մէջ եւ ի վերջոյ անգործածելութենէ փճանան. ուստի ժամավաճառ ըսել է ուսանողը: Ի վնաս տղուն որ կրնար անձնատուր ըլլալ իրեն մասնաւորապէս օգտակար բաներու, եթէ դպրոցն եղած ըլլար գէթ մերձաւորապէս այնքա՛ն բանաւոր ու արդիւնաւոր, որքան է ինքն իր մէջ՝ բնականոն մտքի որեւիցէ կազմ :

ԺԲ.— Ուրչա՛փ անակնկալներ կան ուսանողներու բնական տրամադրութեան մէջ. չկա՞ն միթէ այնպիսի պատանիներ որ զոր օրինակ գիտական բաժնի ճիւղերէն գիտականագոյնին յարմար ըլլալով հանդերձ կատարելապէս տրամադիր ըլլան նաեւ հետեւելու գրական բաժնի ամէնէն գրական դասին: Ցայտնի է թէ այնքան տղաքներ կան որ տարամերժօրէն գեղարուեստի ճիւղի մը յարմարութիւն ունին, եւ որոնց մեծագոյն հաճոյքն է զոր օրինակ գծել ու նկարել, կամ ուրիշներ որ ժամանակնին կ'անցունեն քերթուածներ փորձելով, կարդալով վսեմ հեղինակներ, ու դասերուն մեծ մասէն բացակայ են, երեւակայութեամբ, քանի որ անոնց մէջ ոչ մէկ գոհացում կը գտնէ իրենց գեղեցկատենչ հոգին:

ԺԳ.— Այսօր իրողութիւնն այն է թէ ոչ մէկ աշակերտ, զոր օրինակ երկրորդական վարժարանի մը մէջ, հնարաւորութիւն ունի իր առանձին կարողութիւնները մշակելու. կը նեղուի զինքն իր կոչման առաջնորդող միջոցներուն կծծութենէն, զինքն այլուր քաշկռտող դասերու բռնաւորութենէն կը չարչարուի, իբրեւ թէ ուզուած ըլլար դպրոցը նմանցնել աշխարհքին ուր ամէն մարդ իր բաղձանքներուն առարկաները զոյգն ինչ գտնելու համար պէտք է հանդուրժէ անթիւ անհաճոյ բաներու, եւ առոնց զինով յաջողի մերձենալ իր նպատակներուն :

ԺԴ.— Մարդ պատրաստել, բայց յարմար այն կեանքին զոր միայն կրնայ ապրիլ, պատրաստել որոշ տեսակի գործունէութեան մը մարդը. այս է կամ պէտք է ըլլայ դպրոցին գոյութեան բանաւորութիւնն իսկ: Ուստի եւ դպրոցը պարտի ընծայել ուսանողին թէ՛ ինչ որ անհրաժեշտ է անոր մարդկային էութեան, եւ թէ՛ անոր անհատական կազմին զարգացման :

ԺԵ.— Դպրոցը կ'ընձեռէ՞ այն հիմնական սկզբունքներն առանց որոնց կեանքը ոչինչ կ'ունենայ մարդկային; հետեւաբար դպրոցն ալ կ'ըլլայ անարժէք ու վնասակար , դաստիարակութիւն կոչուածն ալ ցնորք կամ ստութիւն: Եթէ արդարեւ վարժարանն այդ հիմնական գաղափարներն ու ծանօթութիւնները կ'աւանդէ , կը ներեմ իրեն իր բոլոր միւս անբանաւորութիւններն ու վնասները: Կրնար նոյնիսկ բանտ մը, տարապարհակ աշխատութեանց վայր մը ըլլալ յանիժամ , եւ դըպրո՛ց պիտի ըլլար նորէն:

ԺԶ.— Հիմնական ծանօթութիւններ ըսելով կը հասկնամ նախ ծանօթութիւնն այն խորին տարբերութեան որ կայ հոգեբանական երեւոյթներու եւ ուրիշ որ եւ է տեսակէ երեւոյթներու միջեւ : Ցետոյ, ծանօթութիւնն այն գաղափարներուն զոր հոգեբանութիւնը կ'անուանէ առաջին կամ վարիչ սկզբունքներ, եւ որոնց ամբողջութիւնն է բանականութիւնը: Կը հասկնամ դարձեալ ինչ որ կը բխի անոնցմէ, այսինքն Աստուծոյ, հոգւոյ գոյութեան եւ անմահութեան, կենաց՝ ուստի նաեւ մահուան նպատակներուն , պարտականութեան եւ կրօնքին իսկութեան ծանօթութիւնները :

ԺԷ.— Կ'երեւակայեմ որ ընթերցողներուս ամէնէն ... բանգէտները կը ծիծաղին հիմա: Իրենց մէջ գուցէ կան որ ծանօթ են հոգեբանութեան եւ բարոյագիտութեան, եւ սակայն կը խնդան երկու պատճառաւ. նախ՝ վասն զի կը նկատեն թէ մեծ մասամբ կ'աւանդուի արդէն ինչ որ նշանակեցի. երկրորդ որովհետեւ մընացեալն աւանդելը միջնադարեան , հակագիտական ու ամօթալի է ըստ իրենց :

ԺԸ.— Միջնադարեան, հակագիտական է կ'ըսեն, մնացեալը աւանդել, մնացեալը՝ այսինքն կրօնական գիտելիքները : Նախ, հակագիտական չէ ուսուցանել զանոնք, վասն զի կը քաղուին անոնք գիտութիւններէ. այն վերացական թէ թանձրացեալ գիտութիւններէն, որ մաս կը կազմեն իմացաբանական գիտութեանց:

ԺԹ.— Արդարեւ եթէ մարդ պատրաստելու աշխատութեան էական գործողութիւններէն մին է մարդկային արժանաւորութեան գերագոյն տիտղոսն ու մարդկային գործունէութեան իսկական վարիչը՝ բանականութիւնը կազմող ստուգութեանց, բնական է որ պարզուի ծանօթացուի անիկա որքան հնար է, որքան մարդկային հասողութիւնը թոյլ կուտայ: Ուստի եւ այն ճշմարտութիւնները զոր բանավարութիւնն (ռեզոնեմանս) *ատակ է ըստ օրինի բղխեցնելու անկէ՝ աւանդուին խնամով եւ արդիւնաւորապէս :*

Ի.— Բացարձակապէս անբաղդատելի կարեւորութիւնը կը հարկադրէ մեզ զայն ճանցընել ոչ թէ սոսկ այն ուսանողներուն որոնց զարգացումը թոյլատու կը նկատենք ատոր, այլ նաեւ աւելի դեռատիներու, զոր դպրոցավարք ընդհանրապէս տհաս կը համարեն այդ կարգի աջարկայից ուսման, ինչ որ կը նշանակէ թէ ո՛չ կարողութեանց հասունացման կարգէն տեղեակ են բաւական, ոչ աւանդելի առարկային բնոյթէն, ոչ ալ այն միջոցներէն զոր ճշմարիտ հմտութիւնն ու մանկավարժութիւնը կ'ընձեռեն՝ որեւէ գիտելիք մատչելի, իւրանալի ընծայելու համար :

ԻԱ.— Ո՞ւրկէ պիտի ծնէր յարաբերականին գաղափարը, եթէ բացարձակին գաղափարը չըլլար: Արդ, եթէ յարաբերական բաները, բոլոր այն իրերը որ զգայարաններուն տակ կ'իյնան, այսինքն բոլոր տիեզերքը, ուստի եւ եթէ յարաբերականին գաղափարը կը համապատասխանէ իրականութեան մը, անչուշտ աւելի մեծ իրաւամբ բացարձակին գաղափարն ալ կը համապատասխանէ իրականութեան մը, եւ բուն իսկ իրականութեան, այն է Աստուծոյ :

ԻԲ.— Ճանաչել, չփոթել է բարւոյն ու չարին, ճշմարտին ու ստուին, գեղեցիկին ու տգեղին, պարզապէս բանականութիւնն անդամալուծել է, դարձընել զայն անգործածելի, ուստի եւ թոյլատրել է չահու եւ հաճոյքի պաշտամունքն ու մարդոց վայրավատին գլորումն յանարգ անասնութեան: Եւ վերջապէս եղծել, զօսացնել եւ անհնար դարձնել է մտքին բարձրագոյն գործունէութեան այլ եւ այլ եղանակները՝ Արուեստն ու Գիտութիւնը :

ԻԳ.— Այս աւերն է ահա զոր գործելու վրայ է դպրոցը: Անաչառօրէն քննեցէք ձեր չուրջը, եւ սոսկումով պիտի տեսնէք յառաջխաղացութիւնն ու լրութիւն այս աւերին ....:

ԻԴ.— Ո՛չ ուսումը ուրեմն, ո՛չ մարդկային եւ անհատական կարողութեանց արդարակշիռ զարգացման միջոցները, եւ ոչ կեանքին ուղեցոյց ըլլալ սահմանուած սկզբունքները կը տրուին ուսանողին որքան եւ ինչպէս որ անհրաժեշտ է: Եւ խորին անփութակցութիւն մը մարդկային պէտքերուն եւ դպրոցավարութեան, միահեծան կը թագաւորէ: Վարժարաններուն մէջ ամէն բան վերիվայր յեղաշրջելի, ամէն բան վերստին կազմակերպելի է ուրեմն: Եւ մինչեւ այդպիսի հիմնիվեր նորաստեղծում մը՝ սերունդներ պիտի շարունակեն խաբուիլ ու մոլորիլ :

Իբրեւ եզրակացութիւն՝

ԻԵ.— Իմ բոլոր դիտողութիւններս կը վերաբերին այն դպրոցներուն, որոնց վարիչ մարմիններուն վարդապետութիւնը նիւթապաշտութիւնն է: Հաճոյքով ու հիացումով է որ կրնամ հաստատել թէ, ինչպէս ամէնուրեք, մեր մօտերն իսկ կայ դպրոց մը, որ եթէ ուսման ու անհատական զարգացման տեսակէտներուս հանդէպ խիստ չատ տարբեր չի թուիր ուրիշ դպրոցներէ, բայց երրորդ տեսակէտիս հանդէպ կը կանգնի գերազանց առաւելութիւններով, իբրեւ տիպար մը հոգեբանական եւ բարոյական ու կրօնական կրթութեան, գէթ ի մէջ այն անպիտակից, անդեկ, անօգուտ ու վնասակար դպրոցներուն բազմութեան, որ անոր ստուերներուն տակ մօտն ու հեռու կը կենան իբրեւ տգիտութեան ամրոցներ :

×

Ինչպէս ընթերցողներս նկատեցին, Տիրան Չրաքեանին համար դպրոցներու ծրագրին մէջ ամէնէն անհրաժեշտը, ամէնէն անյետաձգելին բացարձակին, Աստուծոյ, հոգիի անմահութեան մէկ խօսքով կրօնական դաստիարակութեան տըրուելիք նիւթերն են: Արդէն հոս չարաթապահութեան քարոզիչ — առաքեալ Ինտրայի ձայնը կ'առնենք: Անտարակոյս այժմէական բազմաթիւ տեսակէտներուն հետ, որոնցմով մեր դպրոցներու ծրագիրները օժտուած կ'ուզէր տեսնել, «Ներաշխարհ»ին հեղինակը, համոզումով ու հաւատքով իբրեւ անտեղիտալի ճշմարտութիւն, 1912ին արդէն, անկիւնադարձ մը կ'ունենայ : Վերագնահատման կ'ենթարկէ իր բոլոր տեսակէտները, գրական վաստակը, ընտանեկան կեանքը, կինը, զաւակը, տարուելու համար կրօնական, միստիք քարոզութիւններով :

Այս արդէն Ինտրայի կեանքին վերջին գլուխն է, ուսումնասիրուելիք առանձին նիւթ մը :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Ակադեմական Լեւոն Ցովհաննիսեանը, որ երկու տարի առաջ մասնակցած էր Բժշկութեան պատմութեան ԺԵ. միջազգային համագումարին (Մատրիտ), վերադարձին զանազան հաւաքոյթներու մէջ (Երեւան) քանիցս պատմած եւ նկարագրած է իր ճամբորդութիւնը՝ ըստ իր նօթերուն, որ ահաւասիկ:

1956 *Թուականի աշնանը (Սեպտեմբեր* 22–29) *Մատրիտում կայանալիք Բժշկութեան պատմութեան միջազգային ԺԵ. համագումարի աշխատանքներին մասնակցելու համար, Խորհ. Միութիւնից ուղարկուեցինք ես եւ բժիշկ Պետրովը:*

Այնտեղ մենք պէտք է հանդէս գայինք գիտական զեկուցումներով: Ընկերս Մեչնիկովի տեսութեան մասին՝ մարդու բընութեան վերաբերեալ: Իսկ ես Հայաստանի եւ արտասահմանի գրադարաններում գտնուած հայ բժշկական ձեռագրերի մասին:

... Ինքնաթիռը Մոսկուայից դուրս եկաւ Սեպտեմբերի 18ին: Նոյն օրը հասանք Փարիզ, ուր հարկ եղաւ սպասել 3 օր, քանի որ Մատրիտ տանող ինքնաթիռի բոլոր տոմսերը մինչ այդ սպառուած էին :

Այդ երեք օրը մենք յատկացրինք դիտելու Ֆրանսիայի մայրաքաղաքի տեսարժան վայրերը, պատմական յուշարձանները, արուեստի գլուխ – գործոցները, որոնցով այնքան հարուստ է Փարիզը: Երեք օրը, ի հարկէ, չատ քիչ ժա-

մանկաշրջան էր այդ ամէնի համար, եւ մենք շատ բան տեսնել չկարողացանք ։ Բայց ինչ որ յաջողուեց տեսնել, այն էլ մեզ վրայ բաւական մեծ տպաւորութիւն թողեց ։

Մենք ամէնից շատ ժամանակ յատկացրինք Լուվրի թանգարանը, յատկապէս նրա հնագիտական եւ գեղարուեստական բաժինները դիտելուն։ Լուվրի գեղարուեստական բաժնում մենք երկար կանգ առանք հնագոյն քանդակագործութեան հիասքանչ կոթողների, ինչպէս նաեւ աշխարհահռչակ նկարիչներ՝ Լէոնարտօ դա Վինչիի, Ռաֆայէլի, Վէլասկէզի եւ այլ վարպետների գործերի առաջ։

Հազիւ ժամանակ գտանք դիտելու նաեւ այնպիսի հետաքրքրական պատմական յուշարձաններ, ինչպիսիք են անյայտ զինուորի գերեզմանը, Կոնկորդայի հրապարակի կոթողը ։ Մենք բարձրացանք էյֆէլի աշտարակը ։ Շրջեցինք փողոցներում ու պողոտաներում, ամէնուր աչքի էին զարկում սուր հակադրութիւնները,— մի կողմում ծայրայեղ շքեղութիւն, միւս կողմում՝ չքաւորութիւն ու սէր ծախող աղջիկներ ։

Սեպտեմբերի 22ի վաղ առաւօտեան մենք հրաժեշտ տուեցինք Փարիզին։ Անցանք Ֆրանսիայի դաշտավայրերը, Պիրենեան լեռնաշղթան։ Ահա եւ Սպանիայի բլրաշատ հարթութիւնները ։

Մադրիտում, ուր նոր էր աւարտուել ներքին բժշկութեան հարցերին նուիրուած միջազգային համագումարը, մեզ սկզբում ընդունեցին նրա պատուիրակների տեղ եւ տարան այդ համագումարի աշխատանքի վայրը։ Որոնումներից յետոյ վերջապէս մենք գտանք այսպէս կոչուած սպանական Մշակոյթի Տունը եւ մեր համագումարի պատուիրակներին ։ Պարզուեց որ համագումարի հանդիսաւոր բացումն արդէն կատարուել էր նախորդ օրը։ Գործնական մասն սկսուելու էր յաջորդ օրը ։

Ծանօթանալով համագումարի աշխատանքների ծրագրին, մենք այն շատ հետաքրքրական եւ բովանդակալից գտանք։ Նախատեսուած էին բաւական թուով ուշագրաւ զեկուցումներ, դրօսարշաւներ, եւայլն ։

Մեզ վրայ հաճելի տպաւորութիւն թողեցին համագումարի կազմակերպչական յանձնախմբի նախագահ Փրոֆ. Գեդրօ Ֆնարալլօն եւ քարտուղար Բելգիացի Փրոֆ. Ջոնդերվորստը։ Վերջինս առանձին սիրալիրութիւն եւ ուշադրութիւն էր ցուցաբերում մեր հանդէպ, հետաքրքրւում էր մեր աշխատանքներով, հոգ էր տանում մեր յարմարութիւնների մասին ։ Կազմակերպչական մեծ ընդունակութիւններով օժտուած այդ գիտնականը համագումարի աշխատանքներում նշանակալից դեր կատարեց ։

Մեզ տեղաւորեցին Մադրիտի լաւագոյն հիւրանոցում, որ գտնւում էր քաղաքի կենդրոնում, տուեցին բժշկութեան պատմութեան վերաբերեալ բաւական հարուստ գրականութիւն՝ մեծ մասամբ սպաներէն լեզուով։

Առաջին երեկոն մենք անցկացրինք զբօսնելով եւ ծանօթացանք քաղաքի հետաքրքրական մի քանի յուշարձաններին(*)։ Համագումարի աշխատանքների ծրագրի համաձայն, յաջորդ օրը նշանակուած էր գիտական ճանապարհորդութիւն դէպի Սպանիայի հինաւուրց մայրաքաղաքը՝ Տոլեդօ։

Ճանապարհ ընկանք վաղ առաւօտեան ։

Հիանալի հանրակառքը սլանում էր լայն կպրապատ ճանապարհով։ Կանաչ, բլրաշատ հարթութեան վրայ այս ու այնտեղ երեւում էին գեղեցիկ տեսարաններ, այգիներով շրջապատուած գիւղական գեղեցիկ տնակներ ։

Կողքիս նստած Սպանացի բժիշկը, որ համագումարի կազմակերպչական մարմնի անդամներից մէկն էր, ամբողջ ճանապարհին խոր յափշտակութեամբ պատմում էր Տոլեդոյի, նրա երբեմնի մեծութեան, պատմական ու գեղարուեստական յուշարձանների մասին ։

Ճանապարհի գեղեցկութի՞ւնն էր պատճառը, թէ Սպանացի բժշկի հետաքրքրական զրոյցը, Տոլեդօն Մադրիտից բաժանող հարիւր կիլոմետր տարածութիւնը մենք բոլորովին աննկատելի անցանք ։

Տոլեդոյում ես համոզուեցի, որ Սպանացու խօսքերում սնապարծութիւն չկար։ Քաղաքը իրաւ արժանի էր հիացմունքի ։ Դժուար է Տոլեդօն համեմատել ժամանակակից որեւէ քաղաքի հետ, քանի որ այնտեղ աչքի է զարնում միջնադարի կոլորիտը (գոյն)։ Մեծ քաղաք չէ Տոլեդօն, նա ընդամէնը ունի երեսուն հազար բնակիչ, բայց դիտելու եւ հետաքրքրութեան արժանի շատ բան կայ այն տեղ։ Մենք տեսանք Միջնադարեան ճարտարապետութեան հիանալի կառուցումներ, գեղարուեստի կոթողներ ։

Ահա Մետրոպոլիտէն հոյակերտ տաճարը՝ վիթխարի մի կառուցուած սքանչելի սիւներով ու կամարներով, քանդակներով ու որմնանկարներով։ Տաճարը զարդարում են Միքէլ Անջելոյի, Տիցիանի, Վան Դէյկի, Ռուբէնսի, Վէլասկէզի, Գոյայի, Գրեկոյի եւ ուրիշ մեծ վարպետների գործերը։ Խոր տպաւորութիւն թողեց մեզ վրայ այդ հիասքանչ տաճարը ։ Զարմանալի չէ որ նա ժամանակին մեծ տպաւորութիւն էր թողել եւ խորհրդաւոր մտքեր զարթնացրել միջնադարեան նախապաշարմունքով տոգորուած Սպանացու մէջ ։

Տոլեդոյում այցելեցինք նաեւ յայտնի նկարիչ Էլ – Գրեկոյի տուն – թանգարանը. Ծնուած լինելով Կրետէում, Էլ – Գրեկոն, որի իսկական անունն է Դոմինիկո Թէոտոկոպուլի, երկար տարիներ ապրել է Տոլեդոյի իր համեստ տանը եւ մահացել այնտեղ։ Տունը յետագայում վերականգնել են եւ վերածել թանգարան – պատկերասրահի, ուր մենք տեսանք ինչպէս Գրեկոյի, այնպէս էլ սպանական այլ նկարիչների բարձրարուեստ շատ ստեղծագործութիւններ ։

Մենք եղանք արհեստանոցներում, ուր պատրաստւում են Տոլեդոյի վաղուց հռչակուած զարդեղէնները՝ ապարանջաններ, մատանիներ, զարդատուփեր, ինչպէս նաեւ սպանական թուր, սուսեր, խեցեղէն իրեր։ Այդ արհեստանոցները արուեստների եւ արհեստների դպրոց էին յիշեցնում ։

Մեզ հրաւիրեցին ներկայ լինել հանդիսաւոր ցլամարտին, որ կազմակերպուած էր ի պատիւ բժիշկների մեր համագումարի մասնակիցներին ։

Կրկէսի շէնքը հսկայական էր, անհամեմատ մեծ՝ Տոլեդոյի նման փոքր քաղաքի համար ։ Այնտեղ տանիք ունէր միայն վերնասրահը, իսկ խոյարանը (արէն), շրջաբոլոր կարգերը եւ օթեակները բաց էին ։ Նստարանները քարից էին, ցանկացողը կարող էր որոշ վճարով ըստանալ ինչ որ փափուկ նիւթով կիսով չափ լցուած պարկ, որ դնում էին նստարանի վրայ։

Կրկէսը լիք – լեցուն էր։

Ակադեմիկոս Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(1)

(*) Փարիզի մէջ, իր զրոյցին ընթացքին, Փրոֆ. Յովհաննիսեան ըսաւ թէ լսած էր որ «Մադրիտի մէջ կ'ապրի Համբարձումեան անունով միլիոնատէր Հայ մը», բայց դժբախտաբար չէ կրցած տեսնել եւ ճանչնալ ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սեպտեմբեր 14 – 28 Պերլինի մէջ տեղի ունեցաւ այս տարուան ցուցահանդէսը, որ իններորդն է 1950էն ի վեր։ Երբեմնի մեծ մայրաքաղաքը, որ 1945էն ի վեր երկու մասի բաժնուած է, իր արեւմտեան մասին մէջ ունի 1926էն ի վեր հաստատուած ցուցադրութեան յատուկ մեծ տաղաւարներ յիսուն հազար քառ. մեթր տարածութեամբ. իսկ բացօթեայ տարածութիւնը մեծցուած է 125.000 ք.մ. ընդարձակութեամբ ծաղկաստաններով, զբօսատեղիներով, կրկէսով եւ շրջաբոլորակ պարտէզներով։ Այստեղ է որ կը ցցուի 1926ին շինուած ձայնասփիւռի աշտարակը, 150 մեթր բարձրութեամբ, որ կը յիշեցնէ Փարիզի էյֆէլեան աշտարակը։

Պերլինի արեւմտեան շրջանը, որքան որ կղզի մըն է ռուսական գրաւեալ գօտիին մէջ պաշտպանութեամբ միւս երեք մեծ պետութիւններուն՝ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, նոյն ատեն արեւմուտքի պատուհանն է ։ Այստեղ է որ արեւմուտքը եւ արեւելքը զիրար կը լրտեսեն ։ Այս տեղ է որ անընդհատ շինարարութիւններ կը կատարուին օժանդակութեամբ Արեւմտեան Գերման Դաշնակցային Հանրապետութեան եւ կը սարքուին ժողովներ, հանդիսութիւններ՝ գրեթէ ամէն մարզի նուիրուած։ Քաղաքային հաստատութեանց օժանդակութեամբ ամէն տարի կը կրկնուին տասնօրեակներ եւ շաբթօրեակներ շարժանկարի, թատրոնի, երաժշտութեան եւ այլ արուեստներու նուիրուած։ Ուրեմն ճարտարարուեստի ցուցահանդէսը կը լրացնէ նիւթական կեանքի պատկերը՝ արեւմտեան Պերլինի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ։ Այս պարագային արեւմտեան Պերլինը ոչ թէ պատուհան մըն է միայն, ուրկէ նոյնիսկ ներս կը խուժեն շաբթական 4 — 5000 արեւելեան Գերմանիոյ դժգոհները, այլ ցուցափեղկ մը՝ ուրկէ կ'օգտուին 5 – 600.000 այցելուներ, դիտելու համար ճարտարարուեստի նուաճումները՝ մասնագիտութեան եւ առօրեայ կեանքի համար։ Բոլոր հանդէսներէն եւ ցուցադրութիւններէն կրնան օգտուիլ արեւելեան Պերլինի մէկ միլիոն բնակիչները եւ ռուսական գօտիի ամբողջ բնակչութիւնը մասնայատուկ դիւրութիւններ վայելելով։

Արեւմտեան Պերլինի ճարտարարուեստական ցուցահանդէսը անշուշտ չի կրնար մրցիլ Հաննովրի կամ Ֆրանքֆորթի մեծ տօնավաճառներուն հետ, բայց կը ներկայանայ աւելի ամփոփ եւ աւելի գործնական լայն հասարակութեան համար։ Իսկ պերլինեան արտադրութեանց վաճառման դիւրութիւնները՝ արտածողներու համար առանձնապէս հետաքրքրական են։ Պերլինի առեւտրական գրասենեակը մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայէ արեւմտեան Գերմանիա կամ այլ երկիր ապրանք ծախողներուն ։

Առեւտրական սենեակը կը հոգայ Պերլինի արտադրութեանց արտածումը, որ ըստ շարք մը վիճակագրութիւններու գոհացուցիչ է։ Պերլինի անգործներու թիւը վաթսուն հազարի իջած է այժմ, մինչդեռ քանի մը տարի առաջ երեք հարիւր հազար կը հաշուուէր ։

Ցուցադրուած առարկաները այնքան շատ են որ դժուար է յիշատակել զանոնք առանձնապէս. այստեղ կը պարզուի ամբողջ գերմանական ճարտարարուեստը՝ երկրագործական մեքենաներէն մինչեւ հաշուամեքենաները, առտնին ելեքտրական գործիքները, ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը եւ հիւլէական ռէաքթոռը ։ Մեծագոյն հաստատութիւնները կը ներկայացնեն իրենց նորագոյն կատարելագործութիւնները գործնական ճարտարարուեստի մէջ։ Այս տարի հազարէ աւելի են ցուցադրող հաստատութիւնները եւ 17 օտար երկիրներ ունէին իրենց մասնաւոր տաղաւարները։

27 Սեպտեմբեր, Շաբաթ կէսօրին 500.000երորդ այցելուն, արժէքաւոր հեռատեսիլ գործիք մը նուէր ստացաւ ցուցահանդէսէն։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (269)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Բայց քուրդ բէկը, որպէս քաջ աւազակ էր իր ասպատակութիւնների ժամանակ, նոյնպէս վարպետ կռուող էր երեւում եւ խօսքի բանակռուի մէջ։ Նա բաւական սառն կերպով հարցրեց ․

— Պարոն բժշկապետ, դուք ո՞ր ճանապարհով անցաք։ Լաւ է, որ յիշեալ անկարգութիւնների միջոցին ձեզ որ եւ իցէ վտանգ չէ պատահել ։

Փորձութիւնն սկսուեցաւ, մտածեցի ես։ Հարցը բաւական խորամանկութեամբ էր դրուած. մեծ երկիւղով սպասում էի, թէ Ասլանը ինչպէս պէտք է դուրս գայ դրա միջից։ Նա խիստ անփոյթ կերպով պատասխանեց ․

— Ինձ հետ վտանգ պատահել չէր կարող, որովհետեւ ես դեռ Արզրումում գտնուած ժամանակ, տեղային Ֆրանսական հիւպատոսը ինձ զգուշացրեց Քրդերի այդ ժամանակուայ յուզմունքի մասին, եւ նահանգապետից մի բաց հրամանագիր առեց, որ ամէն տեղ ինձ պահապան ձիաւորներ տան, որքան թուով եւ պահանջելու լինէի ես։ Եւ ես ճանապարհներին միշտ խումբերով ձիաւորներ ունէի ինձ հետ ։

— Այդ լաւ էք արել, պարոն բժշկապետ, այդպիսի զգուշութիւններ միշտ պէտք են, — ասաց քուրդը, որպէս մի վրդովուած որսորդ, որի գնդակը չեղուել է նպատակից, թէ եւ նա իր վրդովմունքը ցոյց չտուեց։ — Դուք, երեւի, Թիմարայ կողմերո՞վ անցաք։

— Ոչ։ Ես Արզրումի քարաւանի ճանապարհով ուղղակի եկայ Բայազիդ, այնտեղից անցայ Մակու, որտեղ պատահել էին յիշեալ անկարգութիւնները, այնտեղից Խոյ, յետոյ Թաւրիզ, յետոյ Ուրմիոյ ծովակի արեւելեան ափերով գնացի Ուրմի, այնտեղից եկայ Բաշ Կալէ, որտեղից Խօշաբայ ձորով Վան հասայ։

Քուրդը աւելի շուարեցաւ։ Ասլանի ցոյց տուած ուղեւորութեան գիծը բոլորովին շեղւում էր այն տեղերից, որ կողմով անցել էր նրա որոնած կասկածաւոր անձնաւորութիւնը։ Այսու ամենայնիւ, նա վերջին փորձը եւս գործ դրեց, ասելով.

— Եթէ դուք Խօշաբայ ձորը թողնէիք եւ բռնէիք Զօլ – Զիմանի ճանապարհը, անպատճառ կը հանդիպէիք Հայոց մի նշանաւոր վանքի տօնախմբութեան, որ շատ հետաքրքիր կարող էր լինել մի եւրոպացի ճանապարհորդի համար ։

Քուրդի խօսքը Ս. Տիրամօր վանքի մասին էր, որտեղ յայտնուել էր կասկածաւոր անձնաւորութիւնը։ Ասլանը պատասխանեց.

— Ես անցնելու միջոցին, որպէս լսեցի, տօնախմբութիւնը արդէն վերջացած էր. ուխտաւորներ սկսել էին վերադառնալ դէպի իրանց տները ։

Քուրդը այլ եւս ոչինչ չգտաւ իր խուզարկութիւնը առաջ տանելու։ Ոստիկանութեան պետը, Լաթիֆ – բէկը, որ բոլոր ժամանակ լուռ էր, դիմեց փաշային այդ խօսքերով.

— Լաւ կը լինէր, որպէս Արզրումի նահանգապետը նախապէս հոգացել է, մենք եւս ապահովէինք պարոն բժշկապետի ճանապարհորդութիւնը մեր թղթերով։ Մեր նահանգում նա մեր հիւրն է։

Յետոյ դարձաւ դէպի Ասլանը, հարցրեց ․

— Եթէ չեմ սխալւում, դուք մի օրից յետոյ թողնելու էք մեր քաղաքը, ուրեմն թղթերը շուտով պէտք է պատրաստել։ Միայն հարկաւոր կը լինէր, որ դուք վաղը ձեր ձեռքում ունեցածները ուղարկէիք մեզ, որպէս զի մենք եւս նրանց համեմատ պատրաստէինք մերը ։

Ասլանը իր խօսքերով բռնուեցաւ, մտածեցի ես։ Ոստիկանութեան պետը այդ քաղաքավարի ձեւով նրանից պաշտօնական թղթեր էր պահանջում։ Նա չէր բաւականանում Ասլանի լոկ խօսքերով, թէ նա Արզրումի նահանգապետից բաց հրամանագիր է ստացել իր ուղեւորութեան համար, անցել է այս կամ այն ճանապարհով, եւ այլն։ Փաշան հասկացաւ ոստիկանութեան պետի միտքը, ինքն եւս խորամանկութեամբ հաստատեց նրա ասածը ․

— Այո, այո, պարոն բժշկապետը մեր նահանգում մեր պատուելի հիւրն է։ Մենք պէտք է ամէն հնարներ գործ դնենք՝ դիւրացնելու նրա ուղեւորութիւնը եւ ամէն վտանգից ապահովելու, թէեւ այդ մեր նահանգում պատահել չէ կարող ։

— Շնորհակալ եմ ձեր ուշադրութեան համար, Վսեմաշուք տէր, — ասաց Ասլանը հեռուից գլուխ տալով։ — Դուք այնքան բարի էք եւ այնքան ողորմած գտնուեցաք դէպի ինձ, որ ես մինչեւ անգամ պէտք չունեցայ Արզրումի նահանգապետի յանձնարարական նամակը առաջուց ներկայացնել ձեզ, տեսնելով, որ դուք, առանց յանձնարարականի եւս, ցոյց էք տալիս ամէն պատրաստակամութիւն օգնելու ինձ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Թղթակիցները մասնաւորաբար կը շեշտեն կիներու մասնակցութիւնը նոր «ընդդիմադիրներու» պայքարին ։ Անոնք են որ վերջին օրերը գլուխը կը՛ պանուին փաղանգաւորներու բոլոր ցոյցերուն ։ Գործադուլը կը շարունակուի եւ պատնէշները ցարդ վար առնուած չեն ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բրիտանական ուժերը խիստ միջոցներու դիմեցին՝ երբ անգլիացի զինուորականի մը կինը սպաննուեցաւ ։ 650 հոգի ձերբակալուած են ։ 250 Ցոյներ վիրաւորուած՝ ոստիկաններու կողմէ ։ Երկու հոգի սպաննուած են ։ Յունաստանի քաղաքական շրջանակները, Մակարիոս Արք.ի մասնակցութեամբ, իրենց զիրքը ճշդեցին. վճռապէս կ'ընդդիմանան անգլիական ծրագրին եւ կը մտածեն հեռանալ Ատլանտեան Ուխտէն ։ Խորհրդարանական կարգ մը խմբակցութիւններ կը պահանջեն կառավարութեան հրաժարումը ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ զինամարտ մը եղաւ զինուորներու միջեւ. Իսրայէլացիները հերքեցին այն լուրը՝ որուն համաձայն երկու զոհ տուած են իրենք ։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ վերջացաւ հիւլէական ուժի միջազգային Բ. համագումարը, ուրկէ ետք յայտարարուեցաւ թէ այս կազմակերպութեան նպատակն է «հիւլէական ուժը տրամադրել խաղաղութեան, առողջապահութեան եւ աշխարհի յառաջդիմութեան»։

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարար Ֆաուզի գնաց Նիւ Եորք, մասնակցելու համար ՄԱԿի ժողովին, ուր պիտի ղեկավարէ արաբական պատուիրակութիւնը ։ Ֆաուզի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թունուզի ներկայացուցիչին եւ Համըրշըլտի հետ, ժողովին մասնակցելէ առաջ ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Նախագահ Ֆրոնտիսիի որոշումով, քաղաքական բոլոր հաւաքոյթները արգիլուեցան մէկ ամսուան համար ։ Այս որոշումը տրուեցաւ ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ պատահած կռիւէ մը ետք, որու ընթացքին ինը ուսանողներ եւ 15 ոստիկաններ վիրաւորուեցան ։ Իսկ Փերոնականները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին, ապրուստի սղութեան դէմ բողոքելու համար ։

ԿԱՊՐԻ մէջ կացութիւնը բարելաւուելէ ետք, դարձեալ ծանրացաւ. ժողովուրդը կ'ապրի սարսափի մէջ եւ շարունակ օգնութեան կոչեր կ'ըլլան ձայնասփիւռէն. կարգ մը շրջաններու մէջ երթեւեկը արգիլուած է, նկատելով որ ճամբաները ծածկուած են ցեխով եւ լպրծուն են ։ Անձրեւը կը շարունակէ տեղալ, հետզհետէ աւելի սաստիկ ։

ԱԼԺԵՐԻԱՅԻ ահաբեկիչներու շրջաններուն մէջ խռովարկութիւնները կը շարունակուին ։ Պանդոկի մը մէջ, 43 բիւտը Փափրբըրի, չորս հոգի ձերբակալուեցան ։ Նիսի մէջ Տէ. Խս. Թէն ձերբակալեց հինգ կոստանդինցիներ ։ Թուլոնի մէջ ձերբակալուեցան Յուլիս 18ին բռնադատուած ալժերիացիի մը չորս ոճրագործները ։ Քլամարի մէջ, Փլաս Հիւնեպել, պայթում մը եղաւ, նիւթական վնասներ պատճառելով, իսկ ոստիկանութեան կողմէ գտնուեցաւ նաեւ պայուսակ մը, որ կը պարունակէր պայթուցիկներ ։ Քննութիւնները սկսած են ։ Գուլոնեը — Գիյանքուրի մէջ երեք ահաբեկիչներ կրակ բացին Ռընօ գործարանի պահակներուն վրայ, որոնք չվնասուեցան ։ Ահաբեկիչները յաջողեցան փախչիլ ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ.— Ֆութպոլի միջազգային հանդիպումներուն կարգին Ֆրանսա պարտութեան մատնեց Աւստրիան մէկի դէմ երկուքով ։ Բայց Լիոնի մէջ՝ մարմնամարզի մրցումին՝ Իտալիա-Ֆրանսա, այս վերջինը պարտուեցաւ 110 կէտի դէմ 91ով ։ Ուրիշ ծանր պարտութիւն մը Ֆրանսայի համար Շառլ Իւմէզ Պերլինի մէջ կորսնցուց Եւրոպայի ախոյեանի իր տիտղոսը ։ 12րդ րաունտին Իւմէզ լքեց մրցումը գերմանացի Շօլցի դէմ, այս վերջինին տալով նոյն ատեն իր տիտղոսը՝ Եւրոպայի ախոյեան ։

× «Ցաղթական կամար»ի մեծ մրցումը շահեցաւ իրլանտացի ձի մը՝ Գալիմոս ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փորթ տ'Իթալիի խումբէն՝ 4250 ֆրանք Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի սրահին ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի տեղեկացնել թէ ատամնաբոյժ Հրաչ Տարօնեանի երկրորդ աշխատանոցին հասցէն է՝ 13 Ավընիւ տը լա Վիլընէօվ, Վիլըփէնթ (Սեւրանի կից) ։ Փարիզի հասցէն կը մնայ 12 րիւ Րօշամպօ, (Թրիւտէն 64-57) ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաւըրտի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Գոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, Այրի Տիկին Անի Օհանեանի եւ իր զաւակին, Այրի Տիկին Հաւսա Օհանեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օհանեանի, Պ. Եդուարդ Օհանեանի, Տէր եւ Տիկին Գօղոս Օհանեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, պապին, եղբօր, եղբօրորդւոյն, սանուկին

ՅԱԿՈԲ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Թուլոնէն Ե. Ադամեան հազար ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Երիցուհի Ա. Տէր Արսէնեանի մահուան առթիւ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին ։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6-8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսթիքի ։ Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ — Մեսրոպ դըպրոցին մէջ ։

ԾԱԽՈՒ Է

Կամ վարձու գերձակի յարմար խանութ մը, միակը իր միջավայրին մէջ, Կուսէնվիլի կայարանին մօտ ։ Ետին սենեակ մը եւ խոհանոց մը ։

Դիմել նամակով Պ. Համբարձումեանի,
14 Ավընիւ Ալպեռ Սառօ,
Կուսէնվիլ (Ս. է Ուազ) ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներունմէջ

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Խորէն Դպրաց Դասուն ։

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին ։

Գիտի խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. Նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօռի ընդարձակ սրահին մէջ ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայկական ընտիր պար եւ տնակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ — ՔԱՇԱՆ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին, Ազգ. Տան մէջ, Ա. յարկ ։ Դասախօս՝ Օննիկ Ալթունեան ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտունչ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ ։

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ ։

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն) ։ Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկտեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանթիւր)ի սրահին մէջ ։ Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախաները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 8 OCTOBRE 1958

ԼԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8313 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4114

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Հինգերորդ Հանրապետութիւնը կեանքի կոչուեցաւ Հոկտեմբեր հինգի Կիրակի օրը, երբ պաշտօնաթերթը հրատարակեց վերջնական բնագիրը նոր Սահմանադրութեան :

Այժմ Ֆրանսա կը գտնուի նոր դարագլուխի մը սեմին :

Զօրավար Տը Կոլի կառավարութեան առջեւ կը բացուի գործունէութեան նոր շրջան մը :

Տարակոյս չկայ, որ Սահմանադրութեան վաւերացումը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ՝ մեծապէս աւելցուցած է վարչապետին եւ իր դահլիճին վարկը յաչս մայր հայրենիքի եւ անդրծովեան երկիրներու ժողովուրդեան :

Սակայն յաղթանակը լրիւ պիտի ըլլայ ա՛յն օրը միայն, երբ Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները յարգելու եւ գործադրութեան հսկելու կոչուած մարմինները աջակից ղառնան անոնց :

Այսինքն երբ նոր ընտրուելիք խորհրդարանին անդամները բացարձակ մեծամասնութեամբ պատկանին այն հոսանքներուն, որոնք Սեպտեմբեր 28ին «այո՛» պատասխանեցին հանրաքուէին :

Կուսակցութիւնները սկսած են արդէն նախապատրաստական աշխատութեանց ընտրական պայքարին համար, որ այս անգամ աւելի քան երբեք հետաքրքրական պիտի ըլլայ :

Կառավարութիւնը շաբթուս պիտի ճշդէ ընտրութեանց բուն թուականը եւ պիտի հրատարակէ ընտրական նոր օրէնքը :

Երրորդ Հանրապետութեան հեռաւոր օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր բուն վէճի առարկայ դարձած է ընտրական դրութիւնը :

Բազմաթիւ եղանակներ փորձուած են : Սակայն ցարդ կարելի չէ եղած հաւասարապէս բոլոր հոսանքներուն համար ընդունելի ձեւ մը գտնել :

Ֆրանսա չի նմանիր ուրիշ երկիրներու, ուր ընտրական պայքարը կը մղուի երկու երեք գլխաւոր կուսակցութեանց միջեւ : Եւ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան մէկ քուէարկութեամբ : Մեծամասնութեան քուէն շահող թեկնածուն կ'ընտրուի : Համեմատականի մնալու եւ երկրորդ քուէարկութիւն կատարելու խնդիր չունին անոնք :

Բազմաթիւ կուսակցութիւններ կան այս երկրին մէջ : Այդ պատճառով ալ ընտրութեանց ժամանակ անոնք կը ստիպուին «խմբակցութիւններ» կազմել՝ համաձայն իրենց գաղափարական մօտիկութեան : Եւ հասարակ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան երկու անգամէն եւ համեմատականի մնացորդները «հաւկացողութեան» կուգան վերջին պահուն :

Պատահած է յաճախ, որ համեմատականի մնացած թեկնածուներուն մէջ ձախակողմեանը առաւելագոյն քուէն առած ըլլայ : Երկրորդ ընտրութեան ատեն հակառակորդ կուսակցութիւնները կը միանան՝ պարտութեան մատնելու համար զայն : Եւ փոխադարձաբար :

Զօր. Տը Կոլի կողմնակիցները կազմած են նոր կուսակցութիւն մը, որ կը կոչուի «Միութիւն նոր Հանրապետութեան համար» : Ընտրական պայքարին կարեւոր մասնակցութիւն պիտի բերէ այս կազմակերպութիւնը՝ ամէն տեղ Տը Կոլի հաւատարիմ թեկնածու մը ներկայացնելով : Ծրագիրն է «ո՛չ աջ, ո՛չ ձախ» :

Աջակողմեան եւ ձախակողմեան միւս ծանօթ կուսակցութիւններն ալ կը պատրաստուին ճակատիլ՝ յաղթանակը շահելու համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՑԱՁԳՂԵՑԱՆ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ
ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մինչ կը կարծուէր թէ Շեհապ – Ճեմայէլ տեսակցութիւնը առիթ պիտի տար որ կացութիւնը հանդարտի, նոր դէպքեր տեղի ունեցան Պէյրութի մէջ, երկուշաբթի :

Ինչպէս կ'երեւի երկու կողմերու հետ Շեհապին ունեցած տեսակցութիւնները արդիւնք չեն տուած, հաւանաբար նշանակուած վարչապետ Րաշիտ Քարամէ տեղի չէ տուած Փաղանգաւորներու պայմաններուն : Հակառակ այս պարագային, առաջին առթիւ լաւատեսական շրջանակները կարծեցին թէ տագնապը խաղաղ լուծում մը կը գտնէ եւ մամուլը անգամ իր լեզուն փոխեց : Բոլոր թերթերը իբրեւ խմբագրական հրատարակած էին տեղեկատուութեան նախարարին մէկ յօդուածը, որ կոչ մըն էր համերաշխութեան :

Այս քաղաքներական երեւոյթներէն ետք կացութիւնը մէկ անգամէն աւելի ծանրացաւ :

Առաջին անգամ ըլլալով, երկուշաբթի օր, բանակը ծանր զէնքեր գործածեց «նոր ըմբոստներուն» դէմ, որոնք կը շարունակեն գործադուլը :

Ծանր դէպքեր պատահած են Էշրէֆիէի մէջ ուր բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ քանի մը մեռեալ : Ինչպէս երէկ ալ գրած էինք, քրիստոնեայ կիները մեծ դեր կը խաղան այս կռիւներուն մէջ եւ երբ պատնէշներ չկարենան կանգնել, մարդիկ իրենք պատնէշի դեր կը կատարեն ճամբաները փակելու համար : Լիբանանեան տագնապին երկրորդ շրջանին 16րդ օրն է արդէն : Ամէն կողմ կեանքը դադրած է, Ջահլէի մէջ մէկ օր «սուգի օր» նշանակուեցաւ, իբրեւ բողոք եւ ամէն ոք աղօթեց :

Պայթումները վերսկսան քաղաքին մէջ աւելի սաստկօրէն, առջի գիշեր : Որոշ թիւ մը չկայ մեռեալներու, Ֆիկառօ կը գրէ.— Երկու մեռեալ՝ Փաղանգաւորներու կողմէ : Քաղաքին հիւանդանոցը կը յայտնէ թէ 3 զիակ ընդունած է օրուան մէջ, բայց ուրիշ աղբիւրներ, վեցէն ինը մեռեալ կը հաշուեն :

Նախագահ Ֆուատ Շեհապ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները, բայց ինչպէս գրեցինք առանց արդիւնքի . ամէն ճիգ կը թափէ սակայն՝ «ազգային համերաշխութիւն» մը ստեղծելու համար, իր իսկ բառերով : Շեհապ տեսնուեցաւ Փաղանգաւորներու պարագլուխ Փիէր Ճեմայէլի հետ եւ յայտնեց թէ.— «Շատ լաւատես էծ», այդ տեսակցութենէն ետք, ապա տեսած է Րաշիտ Քարամէն : Այս վերջինը յայտարարած է թէ խօսակցութիւնը շատ «քաջալերական» էր :

× Սեպտեմբեր 21էն ետք, ինչպէս կ'երեւի, թերթերը վերսկսած են հրատարակուիլ Հոկտեմբեր երկուքին : Նոր լուսացանք «Ճէյտ»ի եւ «Ազդակ»ի վերջին թիւերը (Հոկտ. 2էն 5) :

Ջայնասփիւռը հաղորդեց թէ երեքշաբթի առաւօտ նոր պայթումներ եղած են Պէյրութի մէջ եւ երեք Փաղանգաւորներ սպաննուած : Բազմաթիւ ռումբեր արձակուած են նախկին ըմբոստներու վաճառատուներու վրայ :

Մեր Մերին

«ՀԻՆԳԸ – ՄԷԿՆՈՑԸ»

Պոլսոյ *Հիւրիէթ* թերթին Յուլիս 13ի թիւին մէջ մեր աչքերով կարդացինք հետեւեալ թրքաբարոյ հեռագիրը՝ գաւառական շրջանէ մը.

— *Թուրգութլու, Յուլիս* 12.— Մէհմէտ Էօզտէն անունով մէկը, այսօր, կէսօրուան ատեններ , իր կնոջ հետ, գործի գացած պահուն, ճամբուն վրայ կը տեսնէ որ էշ մը մէկ անգամէն երեք ձագ աշխարհ բերեր է... Ասոր վրայ, Մէհմէտ Էօզտէն, կնկանը վիզէն կախուած ոսկի *հինգը – մէկնոցը* կը հանէ եւ իշուն գլուխը կ'անցընէ : Խեղճ մարդը քառասուն տարիէ ի վեր ամուսնացած էր, բայց իր կինը մէկ հատիկ զաւակ ալ աշխարհ բերած չէր ...

×

Պատուական բարեկամ մը, մեզի ղրկեր է ամերիկեան թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուած մը, որուն մէջ Ամերիկացի մը, որ տարի մը Պոլսոյ Համ Սքուլին եւ Րապըրթ Քոլէճին մէջ դասաւանդեր էր, Ամերիկա վերադարձեր է, վերջերս անուշ – լեզու բաներ կը գրէ ի պատիւ Թուրքերուն :

Մեր պատուական բարեկամը կը յանձնարարէ մեզի.

— Սա թրքասէր օրիորդին աղուոր դաս մը տուէք՝ թերթին մէջ :

Ի՞նչ դաս ?

Ցիսուն, վաթսուն, եօթանասուն, հարիւր տարիէ ի վեր դաս կ'առնեն մեզմէ եւ ուրիշներէն, բայց բա՛ն սորված չունին : Սորվելիք ալ չունին :

Օդափոխութեան համար — կամ գործով — կ'երթեն Թուրքիա կ'երթան : Թուրքիա կոչուածն ալ մեզի ծանօթ Պոլիսն է : Մնացածը տեսնելիք բան չէ :

Ու Վոսփորի ափերուն վրայ, Թուրքեր, սիրո՛վ, հանոյքո՛վ, խանդավառութեա՛մբ կ'ողջունեն զիրենք.

— Հրամմեցէ՛ք , բարի եկաք, հազար բարի... Ի՞նչ կ'ուզէք.. *փիլաւ*՞, *պէօրէ*՞ք, *խաւայ*՞ի, *մուհալլէպի* ...

Ուրիշ տեսակի *փախլաւա*ներ ալ ունինք..

Հիւրասէրները այն անուշեղէն եւ մըսեղէն — խայծերը արամցնելէ ետք, ուրիշ ըսելիքներ ալ ունին.

— Անշո՛ւշտ դուք ձեր ըսելիքը մեզմէ աղէկ գիտէք, բայց մենք ալ քիչ – շատ փորձառութիւն ունինք քաղաքական գործերու մէջ... Շատ վնա կը մնանք , եթէ ձեր վերադարձին, մեր մասին *խելլաջ* բաներ գրէք... Մեր հին պատմութեան մասին խօսելու պէտք չունինք... *էֆէնտիմ* անցած գացած բաներ են ... Շիտակը կ'ուզէք նէ, եղածն ալ բան մը չէր...Մեր Սուլթաններէն քանի մը հատը, բարկութեան նոպայէ մը ետք, հրամայեր են որ քանի մը Հայ, քանի մը Յոյն, քանի մը Քիւրտ, քանի մը Լազ, քանի մը Լիբանանցի ջարդուին, որպէսզի *խըրը*երնին իջնէ : Եղածը այս է... Անանկ որ ատ Հայերուն, Յոյներուն *մասալ*ները դուք ալ չկրկնէք..Երթաք բարով, եկող տարի նորէն հրամեցէք ... *Թէյ խանայիֆ* ունինք. *խայմախ* ունինք, *թաւուք կէօքսիւ* ունինք եւ ուրիշ բաներ ալ... *Ձոճուխ* չէք, կը հասկնաք... Ա՜խ, այս «ուրիշ բաները» շատ ծառայեցին մեր դատին...

Այո՛, դուրսէն Թուրքիա գացող *հեւ վուր*ները շատ լաւ կը հասկնան : Ի հարկէ *չօճուխ* չեն : Այդ «բաներուն» համը առնողը, ա՛լ Հայերուն եւ Յոյներուն ցաւերո՞վ կը զբաղի, խե՞նթ ես, ինչ ես ... Թուրքը իրեն հիւր գացող – ուհիներուն համար անգամ *մուհալլէպի* ունի... Վըրան ալ վարդի ջուր :

Գացողներէն ոմանք, եթէ գրիչ բռնել գիտեն, իրենց վերադարձին, կ'ելլեն յօդուած ու գիրք կը գրեն ու Թուրքերը կը ներկայացնեն իրենց հայրենակիցներուն : Նոյնիսկ *մեզի* այո՛, այո՛ նոյնիսկ *մեզի*.. Այդ յօդուածներուն ու այդ գիրքերուն մէջ աւելի սուտ ու սխալ կայ քան ցորենի հատիկ՝ մեր մայրիկներուն եփած հերիսային մէջ :

Դաս տալէն ձանձրացանք : Մէկ բան կը մնայ ընելիք — փրցնել իրենց նիտէն կախուած «հինգը – մէկնոցը», որուն վըրայ գրուած են «քրիստոնեայ, մարդասէր, հայասէր» բառերը եւ անցընել զայն կատուի մը գլուխը ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Լոնտոնի Նախարարաց Խորհուրդը ժողով մը գումարեց, քննելով Կիպրոսի հետզհետէ ծանրացող կացութիւնը, կառավարիչ Ֆութի տեղեկագիրը, Աթէնքի դիրքը եւ Սփաքի առաջարկը՝ Անգլիա , Յունաստան – Թուրքիա ժողով մը գումարելու մասին :

Վարչապետէն եւ Ներքին նախարարէն զատ միւս նախարարներն ալ մասնակցեցան նաեւ գաղութներու նախարարները :

Լոնտոնի կառավարութիւնը յստակօրէն յայտարարած է արդէն, թէ համաձայն է մասնակցելու երեքներու ժողովի մը, ուր պիտի ներկայացուին նաեւ Կիպրոսի երկու համայնքները, պայմանաւ որ այդ ժողովը գումարուի բրիտ. ծրագրի հիման վրայ : Այսուհանդերձ, անգլիական կառավարութիւնը պատրաստ է այդ ծրագրին մէջ փոփոխութիւններ մտցնել՝ եթէ շահագրգռուած կողմերը համաձայնին : Բայց նման ժողովի մը յաջողութիւնը կախում ունի Աթէնքի դիրքէն, կ'աւելցնեն անգլիացի դիւանագէտները :

Միւս կողմէ, կղզիին մէջ խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան, պայքարելու համար Էօքայի դէմ : Կղզիին իշխանութիւնները կը մտածեն թէ Մակարիոս Արք.ի դիմադրութեան կոչը համաձայնութեան բոլոր յոյսերը ի դերեւ հանեց :

Կիպրոսի հարցը մեծապէս կը շահագրգռէ նաեւ Ատլանտեան Ուխտը, որուն հերթական խորհուրդը երկուշաբթի օր ժողով մը գումարեց Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ՝ Յունաստանի ներկայացուցիչ Մելասի : Ժողովէն ետք յայտարարուեցաւ թէ Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Յունաստանի ներկայացուցիչներուն ընորհիւ տեսակէտներու «որոշ մերձեցում» մը եղաւ. ուշագրաւ է մանաւանդ այն պարագան՝ թէ Յունաստան պայման չդրաւ իր մասնակցութիւնը՝ «կլոր սեղանի» մը հանդիպումին :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.— Գ. Տիրան Գալփաքեան, ծանօթ փաստաբան, Պէյրութէն որուն զաւակը՝ նաեւ փաստաբան՝ երեսփոխան է Լիբանանի խորհրդարանին :

Տիկին Լօլա. Սասունի (Պէյրութէն) որ ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի Շրջ. ժողովին (Ամերիկա) իբրեւ Լիբանանի պատգամաւոր :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՑՈՒՍՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ ՄԷՋ

Ռմբակոծումները շաբաթ մը դադրեցնելու Փէքինի յայտարարութիւնը որոշ գոհունակութիւն մը ստեղծեց Ուաշինկթընի մէջ : Ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն մը ըրաւ այս ուղղութեամբ, շեշտելով թէ համայնավար Չինաստանի որոշումը թէեւ քարոզչական բնոյթ կը կրէ, բայց եւ այնպէս յուսատու քայլ մըն է՝ դէպի զինադադար : Հարցը կ'ուսումնասիրուի Միացեալ Նահանգներու եւ Ազգայնական Չինաստանի կողմէ :

Գալով ամերիկեան ռազմանաւերու հարցին, անոնք կը գտնուին միջազգային ջուրերու մէջ, կը ճշդէ Ուաշինկթըն :

Համայնավար Չինաստանի մամուլի գործակալութիւնը հեռասփռեց Փէքինի

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՓՈՔՐ ԵՒ ՃՆՇՈՒԱԾ ԱԶԳԵՐՈՒ "ՊԱՇՏՊԱՆԸ"...

Ա.

Կոյր պէտք է լինել չտեսնելու համար, որ աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող վտանգին գլխաւոր պատճառը կը հանդիսանայ Մոսկուան, ձգտուած վիճակի մէջ պահելով Միջին Արեւելքը, մասնաւորապէս արաբական աշխարհը, նաեւ Մայր Արեւելքը։ Մոսկուայի քաղաքական վարիչները յաջողեցան որոշ չափով իրենց քարոզչական մութ աշխատանքներով եւ դրամական աջակցութիւններով համոզել արաբական աշխարհի որոշ երկիրներ, թէ պէտք է կռուիլ արեւմուտքին դէմ իբրեւ օտար տիրապետողներու, որոնք կը միջամտեն արաբական աշխարհի ներքին գործերուն ։ Թէ Խորհրդային Ռուսիոյ ներկայութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ լոկ բարեկամական եւ մարդասիրական հանգամանք ունի։ Թէ Արեւմտեան պետութիւններու ներկայութիւնը օտար ազդեցութեան ենթարկելու նպատակ կը հետապնդէ ։ Այսինքն ճիշդ հակառակը, ինչպէս տեղի ունեցած է Խորհրդային Ռուսիոյ քառասուն տարուան տխուր գործունէութեան ընթացքին, միշտ առաջնորդուելով Լենինի այն պատգամէն ու խորհուրդներէն, ինչպէս, կ'ըսէր ու կը գրէր իր ընկերներուն. « Երբ անհրաժեշտութիւն կայ, մի՛ քաշուիք, պէտք է գործադրել եւ գործ ածել խորամանկութիւնը եւ ճարպիկութիւնը ձեր նպատակներուն հասնելու համար »։

Եւ այսօր ալ Խորհրդային Ռուսիոյ մենատէրը, վարչապետ Խրուշչեւ, հաւատարիմ իր ուսուցչապետ Լենինի պատգամին, կը գործածէ այդ միջոցները, մերթ սպառնալիքներով, մերթ իբրեւ պաշտպանը փոքր եւ ճնշուած ազգերուն եւ մերթ յանուն աշխարհի խաղաղութեան ։

Ինչպէս Մոսկուայի պաշտօնական թերթերը «Իզվեստիա» եւ «Պրաւտա» իրենց յաճախակի խմբագրականներով անդադանդ կը հնչեցնեն թէ «Անգլեւամերիկեան միջամտութիւնը վտանգ մը կը կազմէ համաշխարհային խաղաղութեան, խաղաղասէր բոլոր ժողովուրդները կը սպասեն որ ամերիկեան եւ բրիտանական զօրքերը անմիջապէս հեռանան Միջին Արեւելքէն ։ Մոռնալով այն տասնեակ երկիրները, ուր տասնեակ տարիներէ ի վեր Մոսկուան ամուր նստած է զէնքի ուժով եւ ստրկացած վիճակի մէջ կը պահէ այդ ժողովուրդները, շրջապատուած բոլշեւիկեան զօրքերով եւ երկաթեայ պարիսպներով ։

Խորհրդային Ռուսիոյ վարիչներու դըբաւոր եւ բանաւոր սպառնալիքները ու պահանջը օգուտ չըրին, անմիջապէս հեռացնելու Լիբանանէն եւ Յորդանանէն, անգլեւամերիկեան զօրքերը եւ նրանց ըսպառնալիքները մնացին անհետեւանք ։ Մինչդեռ խորքին մէջ Մոսկուան կ'ուզէր կամաւորներու անունին տակ տեղական իրենց գործակալներու եւ 5րդ զօրասիւնի խորհուրդով, զօրք մտցնել, յանուն փոքր եւ ճնշուած ազգերու պաշտպանութեան, ինչպէս մտան զէնքի ուժով, կովկասեան, Պալթեան եւ արեւելեան երկիրները ։ Խորհրդային Ռուսիոյ քաղաքական վարիչները իրենց կենդանի գործով սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, ժխտեցին ազգ եւ հայրենիքի գաղափարը, ի՜նչպէս կ'ըլլայ, որ այսօր կ'ուզեն պաշտպան հանդիսանալ փոքր եւ ճնշուած ազգերուն, երբ բոլշեւիկեան զօրաբանակներով ճըզմեցին եւ խորտակեցին մի շարք ազատ եւ անկախ երկիրներ, ստրկացնելով ռուսական բոլշեւիզմի ահաւոր տիրապետութեան տակ։ Ճիշդ կը գրէր «Ալ – Ամալ » արաբական թերթը թէ «Լիբանանցիք բացայայտ կերպով երաշխիք կը պահանջեն իրենցգոյութեան համար։Ամերիկեան ուժերու Լիբանան ներկայութիւնը մեծագոյն սատարն է մեր անկախութեան պաշտպանութեան ասիկա մենք կ'ըսենք բոլշեւիկներուն եւ բոլոր չահագրգըռուողներուն »։ Միացեալ Ազգերու արտակարգ ժողովին մէջ ի պատասխան Խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին Նախարար Գ. Կրոմիքոյի յարձակումներուն, բրիտանական արտաքին նախարարը, շատ ճիշդ յայտարարեց թէ «Սովետներու կողմէ զէնքերու առաքումներն են դէպի Միջին Արեւելք, որ ստեղծած են լարուած այս կացութիւնը, Խորհրդային Ռուսիոյ ջանքերով է, որ միջազգային ջղագրգռութիւն ստեղծուած է, որ կը հակասէ միշտ Սովետներու յաճախակի խաղաղասիրական կոչերուն։ Սովետները փոքր ազգերը միշտ ճնշած են եւ ստրկացուցած, ձեզ օրինակ դժբախտ Հունգարիան »։

Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութեան տիրապետութեան քառասուն երկար տարիներու տխուր փորձը ցոյցտուաւ, որ Խորհրդային Ռուսիոյ քաղաքական վարիչները աւելի վատթար կերպով ծաւալապաշտական քաղաքականութիւն կըտանին օտար հողամասեր եւ օժտւար մեծ ու փոքր երկիրներ բռնօրէն եւ զէնքի ուժով գրաւելու համար, քան թէ երբեմնի ցարական Ռոմանովներու տոհմը, որ մօտ երեք հարիւր տարուան կեանք ունեցաւ ։ Եւ գաղտնիք չէ բոլորի համար, որ Մոսկուայի վարիչները իրենց սպառնալիքներով ու բարեկամական կապերով կ'ուզեն որ կը ձգտին բոլոր ներելի և աններելի միջոցներով իրենց ձեռքը անցընել եւ տիրապետել Միջին Արեւելքին, երբ աշխարհ տեսաւ, թէ համայնավարութեան ծաւալումը վնասակար է աշխարհի խաղաղութեան եւ թէ փոքր ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան։ Հունգարիոյ վերջին թարմ ողբերգութիւնը, ջարդը, կոտորածը, Մոսկուայի հազարաւոր հրասայլերով ու սաւառնակներով, պիտի չմոռացուի ժողովուրդներու յիշողութեան մէջ։ Վարչապետ Խրուշչեւ ժամանակին կը դատապարտէր իր ուսուցչապետ Սթալինը, սակայն երբ անցաւ իշխանութեան գլուխ, աւելի վատթար կերպով կը հետեւի երբեմնի իր ուսուցչապետի գործելակերպին ։ Եւ ներկայ քաղաքական խառնակ աշխարհին մէջ իր տխուր եւ մեծ բաժինը ունի Խրուշչեւ ։

« Խաղաղ համակեցութեան » գաղափարը որու անունով կը խօսի յաճախ վարչապետը, գեղեցիկ խօսքեր են, որ կը ծառայեն միայն իբրեւ վարագոյր, իսկ վարագոյրի ետեւ ըստ ռուսական բոլշեւիզմի, դաւադիր աշխատանք, միշտ Եագոյի դերին մէջ, յառաջացում եւ ծաւալում բոլոր տեսակի միջոցներով, դէպի Միջին Արեւելք, կանդ չառնելով դրամական եւ զինուորական ոչ մի օժանդակութեան առջեւ։ Լիբանանի եւ Յորդանանի ճակատի վրայ որոշ չափով անյաջողութիւն կըրելէ ետք, վարչապետը, շունչը առաւ դէպի Փէքին, Ծայրագոյն Արեւելք, իր բարեկամ Մաոցեթունկի հետ, նոր ճակատ եւ նոր թատերաբեմ ստեղծելու ։

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ՄԵՐ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խօսեցանք արդէն, Սեպտ. 20ի(*) մեր խմբագրականով, « ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ... » խորագրին տակ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային կից լեզուի ինստիտուտի ծրագրին մասին, այն է՝ հրատարակել հայ լեզուի բառարաններու շարք մը ։

Այդ շարքին մաս կը կազմեն.—

1.— Բացատրական երկհատոր բառարան մը, շուրջ 3520 էջ։

2.— Հայ լեզուի դարձուածքներու բառարան ։

3.— Ակադեմական բազմահատոր (շուրջ 15 – 20 հատոր) բառարան մը։

4.— Բարբառային բառարան ։

5.— Օտար բառերու բառարան ։

6.— Համանիշներու բառարան։

7.— Յովհ. Թումանեանի համաբարբառը։

8.— Ուղղագրական ընդարձակ բառարան ։

9.— Հայ – ռուսերէն եւ ռուս – հայերէն բառարան ։

Այս առթիւ կ'ուզենք յայտնել մէկ քանի վերապահութիւններ, որոնք կապ ունին ընդհանրապէս հայ լեզուի եւ մասնաւորապէս ինստիտուտի կողմէ հրատարակուելիք բառարաններուն հետ ։

Մեր վերապահութիւնները կրնանք բաժնել երեք գլխաւոր մասերու.

Ա) Պարտիա ու պոլիտիկ չմտցնել գրականութեան եւ արուեստի մէջ։

Բ) Վերադառնալ մեսրոպեան ուղղագրութեան ։

Գ) Օտար բառեր չգործածել (գոնէ անոնց գործածութիւնը իջեցնել նուազագոյնի)։

Պարտիան եւ պոլիտիկը մաս կը կազմեն հրապարակագրութեան։ Եթէ անպատճառ պէտք է սոցիալիզմ կառուցանել, թող փորձեն կառուցանել գրականութենէն դուրս, արուեստէն դուրս, լեզուէն դուրս ։ Մարքսը եւ մարքսականութիւնը չեն կրնար ներշնչման աղբիւր դառնալ գրողին եւ արուեստագէտին համար։ Մենք եւս ընկերվարական ենք, բայց մեր ընկերվարութիւնը եւրոպական ընկերվարութիւն է։ Մենք հետամուտ չենք գրականութիւնը պարտիացնելու, այլ հետամուտ ենք Պարտիա'ն գրականացնելու ։

Ուրիշ առեն ըսած ենք, թէ մենք խստօրէն «պահպանողական » ենք լեզուական հարցերու մէջ, մինչ խստօրէն «յառաջդիմական» են Երեւանի թէ ակադեմիանները, թէ՛ ինստիտուտները եւ թէ գրողները իրենք։Մեր պահպանողականութիւնը յառաջդիմութիւն է, իսկ Երեւանցիներու յառաջդիմութիւնը յետադիմութիւն է։ Սոցիալիզմը կեանքի մէջ կը կառուցուի, ո՛չ թէ լեզուի մէջ։ Ի՞նչ իմաստ ունի, ի վերջոյ, «յաջողղ»ը գրել «հաջող, իսկ «Յովհաննէս»ը՝ «Հովհաննէս»։

Մասնակի վերադարձ մը հին ուղղագրութեան՝ կատարուեցաւ արդէն Երեւանի մէջ։ Կ'ուզենք, որ այս վերադարձը ըլլայ ամբողջական եւ առանց պայմանի։

Արդ՝ անիմաստ, աւելորդ եւ անպէտ աշխատանք մըն է պատրաստել ուղղագրական բառարան մը, ուր յաջողը պիտի մնայ «հաջող» եւ Յովհաննէսը՝ «Հովհաննէս»։ Այս պարագային՝ մեզի տրուածը ո՛չ ուղղագրական պիտի ըլլայ, ո՛չ ալ մանաւանդ բառարան։

Դարձեալ, աւելորդ եւ անիմաստ է պատրաստել համանիշներու բառարան մը, ուր թէ բուն բառերը եւ թէ համանիշները սոցիալիզմի հետքերը պիտի կրեն իրենց վրայ ։

Հինգ, տասը կամ քսան տարի ետք, այսբառարանները մէկ կողմ պիտի դրուին։ Կ'արժէ՞ տասը տարի աշխատիլ՝ այս անփառունակ ճակատագրին ենթարկուելու համար ի վերջոյ։ Մեր կարծիքով՝ ոչ, չարժեր ։

Ուղղագրական բառարան մը, նոր ուղղագրութեամբ, ոչ իր նպատակին կրնայ ծառայել, ոչ ալ գոյութեան իմաստ կրնայ ունենալ։ Մենք կը նախընտրենք բնաւ բառարան չունենալ, քան ունենալ բառարան մը, ուր մարքսեան դիալեկտիկան աւեր գործած է։

Ուստի՝ կ'ըսենք .— Վերադարձէք մեսրոպեան ուղղագրութեան ոչ միայն երբ բառարան կը պատրաստէք, այլեւ երբ քերթուած կամ վէպ կը գրէք, յօդուած կամ խմբագրական կը գրէք ։

Մեր ուզածը, աւելորդ է կրկնել, ոչ թէ մասնակի վերադարձն է, այլ ամբողջական վերադարձը ։

Հայաստանեան գրականութիւնը շատ աւելի մատչելի եւ սիրելի պիտի դառնայ

(*) Տես Յառաջ Սեպտ. 26։

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Այս յիշատակարանն իմ ձեռքը ընկաւ պատահական կերպով, թէ ինչպէս — հետաքրքրական չէ։ Սա մի մեծ տետր էր, որի մէջ «կորած մարդը», ինչպէս ինքն էր ենթավերնագրել իր յիշատակարանը, երկար տարիներ, համարեա թէ օրը – օրին գրի է անցրել իր անհատական կեանքի անցուդարձը։

Բոլոր կողմնակի, անհետաքրքրականը բաց թողնելով, ես ընտրեցի եւ մի ամբողջական պատմուածքի վերածեցի միայն այն գրանցումները, որոնք յիշատակարանի ուղն ու ծուծն են կազմում եւ պարզում «կորած մարդու» ողբերգութիւնը։

Այս էլ ասեմ. «կորած մարդը» իր յիշատարականի այն մասը, որ վերաբերում է իր անկման ողբերգութեան, վերնագրել է «Ես եւ նա»։ Այդ վերնագրով էլ տալիս եմ տպագրութեան.

ՆԱՐ – ԴՈՍ

ԵՍ

Ես սիրում էի նրան։ Կրկնե՞մ արդեօ՞ք սիրոյ այն խօսքերը, որոնք այնքան ծիծաղելի ու տաղտկալի են թւում կեանքի հմայքը կորցրած թերահաւատներին, բայց որոնք մի մի յայտնութիւններ են նորաբողբոջ սիրող սրտերի համար ։

Ամէն անգամ, որ նայում էի նրա դարմանալի պայծառ աչքերին, որոնց մէջ կարծես արեւն էր վառւում. ամէն անգամ, որ լսում էի նրա կենսաթրթիռ ծիծաղը, որի մէջ կարծես գարնանային շարաճճի վտակ էր քչքչում. ամէն անգամ, որ առնում էի նրան գիրկս եւ ականջիս մօտ լսում կուսական կրծքի հեւքը, այտերիս վրայ զգում նրա թաւիշ – մազերի էլեկտրականացնող շփումը, — ինձ թւում էր այնպիսի մի խենթ զգացում, որի ազդեցութեան տակ պատրաստ էի գործել եւ՛ ամենամեծ առաքինութիւնը, եւ՛ ամենամեծ ոճիրը — միայն թէ նա հրամայէր ։

Սիրո՞ւմ էր ինձ նոյնպէս, — այդ ես այժմ չգիտեմ, բայց այն ժամանակ լիովին հաւատում էի, որ չի կեղծում, երբ հաւատացնում էր, թէ սիրում է, եւ երդւում էր, թէ մահն անգամ չի կարող անջատել մեզ իրարից ։

Այդ ժամանակ վերջին դասարանի ուսանող էի եւ շուտով պիտի աւարտէի իրաւագիտական համալսարանը ։ Վառա՜ երիտասարդական թարմ ուժերիս եւ մանաւանդ հասարակական լայն գործունէութեան բուռն տենչանքիս վրայ՝ լցուած էի փառաւոր ապագայի վառ յոյսերով ։ Ոգեւորուած այդ ապագայով եւ խրախուսուած երջանիկ սիրով, բուռն եռանդով, առանց հանգիստ առնելու, պատրաստում էի աւարտական դիսերտացիաս, որը ապագայ մեծութեանս ու փառքիս հաստատուն հիմնաքարը պիտի հանդիսանար։

Բայց ...

Օ՜հ, այդ «բայց»ը...

Այժմ էլ, երբ ամէն ինչ կորած է, ամէն ինչ խորտակուած վերջնականապէս ու անդարձ, այժմ էլ, երբ յիշում եմ այդ վայրկեանները, քիչ է մնում ճչամ հոգեկան կարեվէր մի ցաւից — այն առաջին վայրկեանները դեռ եւս չեն կորցրել ինձ համար իրենց սրութիւնը ։

Սակայն շարունակեմ պատմութիւնս...

Մի անգամ, երբ հեռու հիւսիսում ուսանողական մենակեաց սենեակումս փակուած, դիսերտացիայիս վերջին գլուխներն էի գրում, մի նամակ ստացայ, որի մէջ սպշեցուցիչ անողոք անկեղծութեամբ գըրում էր նա, որ իր սիրոյ նախկին հաւաստիացումները ընդունեմ իբրեւ ցաւալի թիւրիմացութիւն եւ աշխատեմ մոռանալ իրեն, որովհետեւ ինքն ուրիշի կին է լինելու շուտով։ «Գիտեմ, այս բանը շատ էլ հաճելի պիտի չլինի քեզ համար, բայց ինչ արած, աշխարհիս մէջ ամէն բան պատահում է եւ ամէն բան կարող է պատահել » — այսպիսի հեգնակա՜ն ասեմ, թէ դիւական անխիղճ խօսքերով էր վերջացնում նամակը ։

Սկզբում կարեւորութիւն չտուի այդ նամակին. կարծում էի, թէ մի կատակ է այդ, որով չարաճճին ուզում է մի խաղ խաղալ ինձ հետ կամ փորձել իմ սէրը ։ Բայց յետագայում որքան եղաւ զարմանքս, յետոյ զայրոյթս եւ, ի վերջոյ, յուսահատութիւնս, երբ իրար ետեւից գրած նամակներիս եւ հեռագիրներիս եւ ոչ մէկի պատասխանը ստացայ։ Ու երբ այս խենթացնող լռութիւնից յետոյ, կատարեալ յուսահատութեան մէջ, ինչ անելիքս չգիտէի, անսպասելի կերպով ստացայ մի լակոնական հեռագիր. «Ամուսնացայ»։ Մի բառ միայն եւ ուրիշ ոչինչ։ Այս հեռագիրը տուել էր, երեւի, նրա համար, որ այլեւս չձանձրացնեմ իրեն նոր նամակներով ու հեռագիրներով։

Սկզբում այդ հեռագիրն ինձ այնքան էլ չազդեց, որովհետեւ արդէն նախապատրաստուած էի, բայց յետոյ նկատեցի, որ քարացում, հոգեկան թմրութիւն է եկել վրաս. իսկ երբեմն էլ, մանաւանդ գիշերները, երբ քնել չէի կարողանում եւ ուղեղս գործում էր հիւանդագին յուզման մէջ, ինձ թւում էր, թէ խելագարւում եմ ։

ՆԱՐ ԴՈՍ

(1 Շար.)

Գաղթաշխարհի հայութեան, եթէ, արդէն լեզուով բաժնուած ըլլալէ ետք, նաեւ ուղղագրութեամբ բաժնուած չըլլանք ։

Ի դէպ․ կ'արժէ անցողակի արձանագրել, որ մենք կը մտածենք հարցարան մը ուղղել մեր գրագէտներուն եւ հայերէնագէտներուն այն մասին, թէ ինչպէս կարելի է ուղղագրական միօրինակութիւն հաստատել մեր լեզուին մէջ, կարգ մը բառերու վիճելի եւ տարբեր ուղղագրութիւնները զարձնելու համար միաձեւ ։

Մեր երրորդ վերապահութիւնն է օտար բառերու անխնայ գործածութիւնը մեր լեզուին մէջ, թէ այստեղ՝ Սփիւռքի եւ թէ այնտեղ՝ հայրենիքին մէջ։

Անհրաժեշտ չէ օտար բառեր գործածել, երբ այդ բառերուն համազօր հայերէններըը ունինք արդէն, գրեթէ միշտ՝ շատ աւելի գեղեցիկ եւ դիւրիմաց, քան օտարը կամ օտարացածը։

Կը կարծենք, հաւատացած ենք, որ այս կէտին մէջ մեզի հետ համաձայն են հայրենաբնակ մեր գրողները, — բանաստեղծ, վիպագիր, թատերագիր, քննադատ, թերեւս նոյնիսկ հրապարակագիրները, անոնք՝ որ գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ, կամայ կամ ակամայ, ինքնաբերաբար թէ պարտադրաբար, հաւանօրէն սովորամոլութեան իսկ բերմամբ օտար բառեր կը գործածեն, մեր լեզուն պարզապէս բաբելոն դարձնելու անգիտակից մեղանչումով։

Ցիշեցնենք այս առթիւ «Թողեղանծի» աքանչելի հեղինակին՝ Թաչիկ Դաշտենցի սրտագրաւ կոչը․

Մեր շուրջը լեզուներ նոր ու հին,
Մեր շուրջը խօսում են այլօրէն ,
Ե՛կ խօսենք, եղբա՛յր իմ,
Հայերէ՛ն ։

Կուլ չերթանք այս անեղ լափումին,
Թոյլ չտանք մեր լեզուն աւերեն ,
Ե՛կ խօսենք, եղբա՛յր իմ,
Հայերէն ։

Ոչ միայն «խօսինք», այլեւ կարդանք ու գրենք — մանաւանդ գրենք — ՀԱՅԵՐԷՆ ։

Լենին ինքն ալ դէմ էր օտար բառերու գործածութեան ռուսերէնի մէջ։

Ի՞նչ է, իրականին մէջ, օտար բառերու բառարանը, զոր Ակադեմիայի լեզուի ինստիտուտը ծրագրած է պատրաստել ու հրատարակել ։

Մեր կարծիքով՝ օգտակար աշխատանք մը պիտի ըլլայ անիկա, եթէ այդ բառարանին մէջ պիտի տրուին ներկայիս գործածուած օտար բառերու համազօր եւ համիմաստ հայերէնները ։ Օգտակար՝ թէ գրողներուն եւ թէ մանաւանդ ընթերցողներուն համար։

Մենք կ'ուզենք ազգայնացնել ոչ միայն մեր լեզուն, այլեւ մեր եկեղեցին, դպրոցը, գրականութիւնը, արուեստը, չմոռնալով անշուշտ ոչ Կեսարին, ոչ ալ Աստուծոյ բաժինը ։

(Խմբագրական՝ ՑՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԵՑՈՂԸ ԹՈՂ ԼՍԷ...

Քանի մը ամիս առաջ, Գ․ Ճորճ Մարտիկեան, Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ խօսած իր ա՛յնքան հայաշունչ ճառին մէջ այսպէս կ'արտայայտուէր ․—

« Այցելեցի ձեր Մշակոյթի Տունը, 17 Րիւ Պլէօ, ուրախ եմ որ կարգ մը սրտցաւ մարդիկ քով քովի եկած կ'աշխատին կիսաքանդ այդ տունը վերանորոգելու, հայ երիտասարդութեան հաւաքավայր մը ապահովելու նպատակաւ։ Ամերիկայի, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներու բազմաթիւ քաղաքները ունին իրենց Մշակոյթի Տուները »։

« Փարիզը շատ ետ մնացած է այդ ուղղութեամբ, տարիներ առաջ պէտք է մտածուէր նման կարեւոր ձեռնարկի մը մասին։ Դուք ունիք այնպիսի հարուստներ, որոնք կրնան առանձինն հոգալ նման հաստատութեան մը ամբողջ ծախքը, եթէ ուզեն »։

Քանի մը շաբաթ առաջ ալ Կրրնոպլէն համեստ տիկին մը կը գրէր — «Հանգուցեալ ամուսնոյս յիշատակը վառ պահելու համար յանձն կ'առնեմ Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի ժողովասրահի նորոգութեան ծախքերը ստանձնել, մաս առ մաս վճարելով »։

Ու կը դրկէր առաջին մասնավճարը ։

Արդարեւ, երկար տարիներէ ի վեր Ֆրանսա հաստատուած հայութիւն մը ունինք։ Շատերը ապրուստի միջոցներէն բոլորովին զուրկ, ոտք դրած են այս հիւրընկալ երկիրը ու շնորհիւ ազատական Ֆրանսայի կողմէ ցոյց տրուած դիւրութիւններուն, ինչպէս Հայու նախաձեռնութեան ուժին, գիրքեր են կրած և ոմանք նոյն իսկ հասած նախանձելի վիճակի ։

Ուրախալի է անուշտ այս երեւոյթը, ինչպէս նաեւ արդար որ Հայը անցեալի այնքան տառապանքներէն վերջ վայելէ մարդկութեան շնորհուած բարիքները, հանգիստ կեանք, հարստութիւն եւ դիրք։

Ցաւալի պիտի ըլլար որ նոյն Հայը, մոռնար իր պապերու զոհաբերութեան ոգին եւ անտարբեր մնար իր ցեղային սրբութիւններուն, օրուան հրատապ պահանջներուն՝ լեզուին ու մշակոյթին հանդէպ ։

Ներելի՞ է միթէ որ տարիներէ ի վեր արմատ նետած այս Հայութիւնը — ինչպէս կը մատնանշէ Գ․ Մարտիկեան — մտածած չըլլայ իր սեփական Մշակոյթի Տունը ունենալու մասին, երբ մանաւանդ այսօրուան միլիոններ արժող կալուած մը կարելի էր քանի մը տասնեակ հազարով ձեռք անցընել ժամանակին։

Անցեալի այս թերացումը դարմանուած է ներկայիս ։

Փարիզը ունի իր Մշակոյթի Տունը ։

Կեդրոնական Յանձնախումբ մը՝ շըրջապատուած շրջանիներու ենթայանձնախումբերու ցանցերով, գերմարդկային ճիգ կը թափէ գնուած շէնքը վերանորոգելու եւ զայն բազմացուած վիճակին հասցնելով հանրութեան տրամադրելու համար ։

Պիտի գլանա՞նք աջակցելու թափուած այս ճիգերուն ։

Նորոգութեան աշխատանքները բաւականին յառաջացած են ու թափով կը շարունակուին։ Սակայն կարիքը մեծ է։ Գիներու յարաճուն յաւելումը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ շուտ լրացնել աշխատանքները։

Գոհունակութեամբ կարելի է արձանագրել որ բազմաթիւ հայրենակիցներ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին առատաձեռնօրէն, համեստ դասակարգի մարդիկ իրենց լումաները նետեցին Հայութեան այս լոյսի տաճարի գանձանակին մէջ եւ կարելի եղաւ բաւական ճամբայ կտրել։ Սակայն անտարբերներու համրանքը աւելի մեծ եղաւ ցարդ, մանաւանդ ունեւոր դասակարգին մէջ ։

Փափաքելի էր որ Տիկին Օնպաշեաններու օրինակը վարակիչ դառնար, արթննար զոհաբերութեան ոգին բոլորի մէջ, բացուէին քսակները, որպէսզի հաւաքական ճիգերով օր առաջ կատարելութեան հասնէր սկսուած այս գեղեցիկ ձեռնարկը ։

Գ․ ՁԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԳՐԱԳԷՏԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Սեպտեմբեր 29 – 30ին Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Փէն – Քլըպի միջազգային ժողովը, Ժիւնեսքոյի հովանաւորութեան ներքեւ։ Ինչպէս կը գրէ ակադեմական Անտրէ Շամսոն, համագումար մը չէր անիկա, այն տարողութեամբ՝ որ տեղի ունեցաւ անցեալ տարի, Թոքիոյի մէջ, այլ՝ զանազան երկիրներու գրողներու ներկայացուցիչներու հանդիպում մը։ Միջազգային գրականութեան ներկայացուցիչները հաւաքուած էին Փարիզ, վիճելու, կամ, աւելի ճիշդը, կարծիքի փոխանակութիւն մը ունենալու համար հետեւեալ հարցին շուրջ․— Գրագէտը եւ անհատական կեանքի իրաւունքը ։

Գրագէտը իրաւունք ունի՞ անհատական իր կեանքին վրայ ։

Ժողովուրդը պէտք է յարգէ՞ գրագէտին անհատական կեանքը ։

Գլխաւոր երկու գաղափարներու շուրջ տեղի ունեցած են վիճաբանութիւնները ։ Առաջինը կ'աշխատէր պաշտպանել գրագէտը՝ արդարութեան, պատմական եւ գրական ճակատներու վրայ։

Ուշագրաւը սակայն երկրորդ թէզն էր, զոր շատ փայլուն կերպով պաշտպանեց Զեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչ Տոք․ Ատոլֆ Հոֆմէյսթր, գրագէտ եւ Փարիզի չեխական նախկին դեսպան։ Հետեւեալ ձեւով արտայայտուեցաւ ան․— Գրագէտ մը, իր հրատարակուած գործերէն ետք այլեւս կը դադրի անձնական կեանք ունենալէ․ այն պահուն՝ երբ գործ մը կը դնէ ուրիշներու տրամադրութեան տակ՝ կը դառնայ իր ստեղծագործութեան բանտարկեալը։

Չեխ պատգամաւորը յիշեց Քաֆքան, որ արգիլած էր իր գործերուն հրատարակութիւնը, բայց Մաքս Պրոտ հրատարակեց զանոնք՝ գրագէտին մահէն ետք։

Ուրիշներ յայտնեցին թէ գրագէտի անձնական կեանքին մասին կարելի չէ որոշում մը տալ, նկատելով որ զանազան երկիրներու մէջ կեանքի պայմանները ըդգալապէս կը տարբերին, այս հարցը, օրինակի համար, տարբեր ձեւով սեղան կը դրուի Ճափոնի մէջ, իսկ Աւստրալիոյ կամ Հարաւային Ափրիկէի մէջ հարցը բոլորովին տարբեր է ։

Այս տեսակէտէն, Լեհաստանի ներկայացուցիչ Ժան Փարանտովսքի բաղդատական մը ըրաւ լեհ եւ ֆրանսացի գրագէտներուն միջեւ․— Ֆրանսական գրականութիւնը հիմնուած է ներհայեցողութեան եւ անպարտնապահութեան վրայ․ լեհ գրագէտը ամօթխածութիւն մը ունի, որ յաճախ չափազանցուած ալ է ։

Փէն – Քլըպի միջազգային դաշնակցութեան նախագահ եւ ֆրանսական ակադեմիայի անդամ Անտրէ Շամսոն ըսաւ թէ իրականին մէջ արուեստի հարց մըն է անիկա, աւելցնելով — Լուսանկարիչ մը Նիւ Եորքի մէկ հիւանդանոցին մէջ նկարեց բանաստեղծուհի Կաբրիէլա Միսթրալը, որ հոգեվարքի մէջ էր։ Թերեւս ըսէք, թէ սարսափելի բան մըն է այդ ։ Ամէն մարդ զայթակղեցաւ։ Միւս կողմէ սակայն, Վիկթոր Հիւկոյի ամէնէն գեղեցիկ էջերէն մէկը այն է, ուր գրագէտը կը նկարագրէ իր այցելութիւնը Պալզաքին այն պահուն՝ երբ ան հոգին կ'աւանդէր․․․ եւ անիկա սարսափելի չէ։ Հարցը, իրականին մէջ, կը կայանայ ճաշակի եւ տաղանդի մէջ, եւ ոչ թէ իրաւունքի։

Ժիւլ Ռոմէն, ֆրանսական ակադեմիայի անդամ, իր ճառին մէջ ըսաւ, մասնաւորապէս — Ես ինձ հարց կուտամ․ գրագէտները պէտք է պաշտպանել հանրութեան անպարտնապահութեանց դէմ, թէ ժողովուրդը՝ գրագէտներու դէմ։ Բոլորս ալ գիտենք, թէ գրագէտ մը շատ դիւրութեամբ զայտնի կրնայ պահել անձնական իր կեանքը, եթէ ուզէ ․․․

Երկու օրուան կարծիքի փոխանակութիւններուն եզրակացութիւնը խտացուած կարելի է համարել Իսլանտայի ներկայացուցիչ Ռոժէ Գալուայի հետեւեալ յայտարարութեան մէջ․— Գաղտնապահութիւնը երբեք մեծ կարեւորութիւն չէ ներկայացուցած, էականը այն է, որ գործ մը ապրի, նոյնիսկ՝ հեղինակին մասին ծանօթութիւն անգամ տրուած չըլլալով․ ինձ համար հաճելի է, որ Շէյքսփիր անուն մըն է պարզապէս։ Ցարդ գրականութեան պատմութիւնը կազմուած է կենսագրութիւններով․ կը մնայ գրել գրականութեան պատմութիւն մը՝ գիրքերու վրայ հիմնուած։

Այսինքն, մինչեւ այսօր իբրեւ գրականութեան պատմութիւն, տրուած է ․․․ հեղինակներու պատմութիւնը, իսկ բուն գրականութիւնը, գիրքերու պատմութիւնը՝ մոռցուած ։

Թ․Ա․Թ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (270)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ․ ՀԱՏՈՐ

ԺԸ․

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Փաշայի մաստ երեսի վրայ երեւաց տպչութեան նման մի բան։ Նա, ծածկելով իր խռովութիւնը եւ, կեղծ ուրախութիւն ցոյց տալով, բացականչեց ․

— Մթէի։ Ախ, պարոն բժշկապետ, դուք չափազանց համեստ էք գտնուել, դուք զրկել էք ինձ իմ բարեկամի նամակից, Արզրումի նահանգապետը իմ ամենալաւ բարեկամս է ․

— Այդ նամակը ես պահել էի, որ այստեղից մեկնելու միջոցին յանձնեմ ձեզ,— ասաց Ասլանը իր թղթապանակի միջից մի փոքրիկ նամակ դուրս բերելով։ — Բայց որովհետեւ խօսք եղաւ, ես այս րոպէում կը յանձնեմ ձեզ ։

— Խնդրեմ , խնդրեմ , – բացականչեց փաշան եւ առեց նամակը ։

Փաշան լսելի ձայնով կարդաց հետեւեալ տողերը ։

« Այս նամակը ձեզ ներկայացնող ֆրանսիացի երեւելի բնագէտ եւ բժշկապետ պարոն Քարլ Ռիմանը, իր ուսումնական հետազօտութիւնների համար անցնելու է Վան քաղաքով դէպի Պարսկաստան, իսկ այնտեղից Հնդկաստան ։ Յուսով եմ, որ կատարելով իմ խնդիրքը, դուք այնքան բարի կը լինէք, ողորմած տէր, որ նրա ուղեւորութեան համար կը անօրինէք բոլոր պարտ եւ պատշաճ կարգադրութիւնները, որպէս զի, գիտնական ճանապարհորդը դիւրութիւններ ունենայ թէ իր նպատակին հասնելու եւ թէ իր ուղեւորութեան ժամանակ հանգիստ ու ապահով լինելու ։ Որի համար կը մնամ ձեզ միշտ շնորհապարտ »եւայլն։

— Բարեկամս հէնց իր ձեռքովն է գրել, — ասաց փաշան նամակը կարդալուց յետոյ։ Ես պատրաստ եմ ամէն կերպով դիւրացնել ձեր ուղեւորութիւնը, պարոն բժշկապետ ։

Ես սկսեցի աղատ շունչ քաշել։ Ասլանը լաւ դուրս պրծաւ, մտածում էի ես։ Այժմ նա դարձաւ դէպի ոստիկանութեան պետը՝ նրա հետաքրքրութիւնը եւս հոգացնելու համար ։

— Դուք, պարոն Լաթիֆ – բէկ, լաւ է, որ յիշեցիք ինձ, որ ես յանձնեմ ձեզ իմ թղթերը, որպէս զի դուք եւս նրանց համեմատ պատրաստէք ձերը։ Խնդրեմ, հէնց այժմեանից ընդունեցէք, որովհետեւ ես էգուց այնքան զբաղուած կը լինեմ իմ պատրաստութիւններով, որ դուցէ կը մոռանամ ։

— Մեծ ուրախութեամբ , — ասաց ոստիկանութեան պետը ։

— Ես հէնց այդ նպատակով էի առել ինձ հետ։ Ահա այդ իմ անցագիրն է, իսկ այդ այն բաց հրամանագիրն է, որ Արզրումի նահանգապետը շնորհել էր ինձ ։ Կարծեմ այդ երկուսը բաւական է ։

— Բաւական է, — ասաց փաշան ։ — Էգուց թէ ձեր թղթերը, եւ թէ մերը կէս օրից մի ժամ առաջ կը յանձնուեն ձեզ ։

Քուրդ բէկը սատած մնաց։ Առաջնորդին եւս տիրեց ոչ սակաւ ապշութիւն ։ Բայց իմ զարմանքը աւելի մեծ եղաւ, թէ ո՛րտեղից յայտնուեցան Ասլանի մօտ այդ թղթերը։ Նա բոլորովին ուղիղ էր ասում, որ անցել էր իր նկարագրած ճանապարհների գծով․ ուղիղ էր եւ այն, որ ամէն տեղ մեծ պատրաստականութիւն էին ցոյց տուել նրան ընդունելու եւ շատ ձիաւորներով ճանապարհ դնելու։ Նա ծածկեց միայն Ս․ Տիրամօր վանքը գնալը եւ յետնային ճգնաւորի կերպարանքի մէջ մտնելը ։ Մինչեւ այս տեղը նրա ասածները բոլորը ուղիղ էին ։

Այո, Ասլանը լաւ դուրս պրծաւ։ Բայց քուրդ բէկը մնաց կասկածաւորութեան ներքոյ․ պէտք էր մի կերպով արդարացնել նրան։ Նա ջալալիների ցեղապետն էր ․ ջալալիները մօտ ժամանակներում ասպատակութիւններ էին արել․ Ասլանը գիտէր այդ․ Ասլանը ասաց, թէ ինքը այդ մասին կը յայտնէ ուր որ հարկն է, — ուրեմն ի՞նչպէս թողնել այդ բոլորը առանց ուշադրութեան եւ չարդարացնել քրդին ։

Երեք հայ երեւելիներից մէկը, Շարման բէկը, փաստաբանեց ․

— Պէտք է ի նկատի ունենալ, պարոն բժշկապետ, որ ջալալիների վերջին անգամի ասպատակութիւնները Տաճկաստանի Հայերին չեն վերաբերում, այլ Պարսկաստանի Հայերին։

— Այդ ես գիտեմ, — նրա խօսքը կտրեց Ասլանը ։ — Բայց Հայը ամէն տեղ Հայ է, թէ Պարսկաստանում լինէր, թէ Տաճկաստանում։ Երբ նա կողոպտւում է, աւազակը պէտք է անպատճառ պատժուի։ Այստեղ հարցը անկարգութեան մասին է եւ ոչ թէ հպատակութեան կամ ազգութեան ։ Թէ կողոպտուածները Հրեաները կամ բօշաներ եւս լինէին, ես դուցէ աւելի խստութեամբ կը բողոքէի ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար․)

23րդ աշխարհաբանութիւնը՝ Միացեալ Նահանգներու դէմ որոնց «նաւերն ու օդանաւերը անցած են համայնավարներու սանձանը»։

Թայփէի մէջ զօր. Չանկ Քայ Շէք, իր զինուոր գործակիցներուն եւ ամերիկեան զեսպանին հետ յաջորդական գաղտնի ժողովներ կը գումարէ։ Կը կարծուի թէ տարակարծութիւն մը կայ Միացեալ Նահանգներու եւ ազգայնական դաշնակիցներու միջեւ։ Ըստ երեւոյթին Ամերիկացիները կ'աշխատին զինադադար մը կնքել, բայց Չանկ Քայ Շէք հաւատք չընծայեր համայնավարներու խոստումներուն։ Ազգայնական Զինուորական կառավարութիւնը զեկոյց մը հրապարակեց, ուր կը շեշտուի թէ համայնավարներու յայտարարած «սադայելական» զինադադարը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «փոթորիկէն առաջ խաղաղութիւն» մը եւ կ'առաջարկէ որ «ամերիկացի եւ չին ժողովուրդները զօրացնեն իրենց միաբանութիւնը՝ որուն դէմ դաւադրութիւն մը կը սարքեն համայնավարները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԶՕՐՍԷՆ սկսեալ զրօշի տակ պիտի կանչուին բոլոր այն Ֆրանսացիները, որ ծնած են 1938 Սեպտեմբեր 11էն Նոյեմբեր 16։

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ սուրիացի փոխ նախագահ Սապրի Ասալի իր հրաժարականը տուաւ, իրեն դէմ մեղադրանքներ եղած էին՝ որ 1954ին Իրաքի նախկին վարչակարգին հետ միութիւն մը կազմելու վրայ կ'աշխատէր։ Ամէն պարագայի մէջ այս հրաժարականը կը նկատուի առաջին քայլը՝ իշխանութիւնը Գահիրէի մէջ կեդրոնացնելու համար։ Արաբական շրջանակներու համաձայն Նասր մերժած էր ընդունիլ Ասալիի հրաժարականը։

ՊԻՈՍ ԺԲ. պապը ծանրապէս հիւանդացաւ երկուշաբթի առտու, երբ կը հանգստանար Քասթէլ-Կանտոլֆոյի մէջ։ Հակասական լուրեր տարածուեցան ամբողջ օրը հռոմէական շրջանակներուն մէջ, նոյնիսկ մահուան լուրը։ Ինչպէս կ'երեւի Պապը ուղեղային արիւնախռնում մը ունեցած է եւ գիտակցութիւնը կորսնցուցած։ Վերջին լուրերու համաձայն հանգիստ գիշեր մը անցուցած է եւ երեքշաբթի առտու Վատիկան հասած է զուիցերիացի այն բժիշկը որ 1953ին փրկած է Պապը։ Հազարաւոր հաւատացեալներ ամբողջ գիշերը աղօթած են Իտալիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հեռատեսիլին տեսակցութիւն մը տալով խորհրդային գիտուն մը յայտարարեց թէ իրենք երբեք չեն ձախողած «Սպուտնիկ» արձակելու ժամանակ, աւելցնելով թէ կը յուսան որ անդրմթնոլորտային առաջին մարդը խորհրդային մը պիտի ըլլայ։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ կառավարութիւնը բուռն բողոքագիր մը յանձնեց Պուլկարիոյ կառավարութեան որ «կը փորձէ միջամուխ ըլլալ Եուկոսլաւիոյ ներքին գործերուն»։ Երկու երկիրներու միջեւ նոր պայքարը ծայր տուաւ, երբ պուլկար ղեկավարները սկսան իրենց ժողովուրդին ազգայնական զգացումները գրգռել Մակեդոնիոյ կապակցութեամբ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ծովային ուժերու ընդհ. հրամանատար ծովակալ Ռայթ յայտարարեց թէ հաւանական է որ Խ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներէն աւելի սուզանաւեր ունի, բայց նաւատորմիղին ուժը կարելի չէ գնահատել թուական համեմատութեամբ։

ԴԱՀԻՐԷԻ կիսապաշտօնական Ալ Կաւմուրիէ թերթին համաձայն Սուէզի միջազգային ընթացքին Ամերիկա եւ Թուրքիա պիտի տապալէին սուրիական վարչակարգը, իսկ եգիպտական միջամտութեան մը պարագային Ցրդ նաւատորմիղը պիտի ուղղուէր արեւելեան Միջերկրական, Գահիրէի իշխանութիւնները շփոթի մատնելու համար։

ԿՈՆՔՈՒՐԻ ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հերվէր Պազէն, ս. Ֆրանսի Քարքոյի յաջորդը։ Կոնքուրին ամէնէն երիտասարդ ակադեմականն է։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Թիւֆէնկճեանի եւ իր պարագաներուն, իր քրոջ՝ Տիկին Փոլատի մահուան տխուր առթիւ։

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան խնամակալութիւնը, ուսուցչական կազմը, պաշտօնէութիւնը եւ Սանուց Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Ճէլալ, Օր. Վարդուհի Ճէլալ, Ճէլալեան եւ Գօյաճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՏԻԿԻՆ ԱԿԻՒԼԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 5 Հոկտ. Դպրոցասէրի հաստատութեան մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 9, կէսօրէ յետոյ ժամը 2·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պանեէօ Փարիզէն գերեզմանատան հայ մատուռականներու դամբարանին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Ֆլօրա Շէօհլաեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէր Թովմասեան, իրենց քրոջ Այրի Տիկին Անժէլ Քրիսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ջերմ շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով՝ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Մ. Էժտահարեանէ երկու հազար ֆրանք իր ապաքինման առթիւ։

Լիոնի Ազգ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Մ. Էժտահարեանէ հազար ֆրանք իր ապաքինման առթիւ։

×

Խորապէս զգացուած երկարատեւ հիւանդութեանս շրջանին ինծի հանդէպ ցոյց տրուած համակրանքի զգացումներէն, կուգամ հրապարակաւ իմ խորին շնորհակալիքը յայտնել Լիոնի Ազգ. Միութեան, քահանայ հայրերու, քարտուղարուհիին, Լիոնի, Փարիզի, Մարսէյլի, Գորտոյի, Վալանսի, Ս. Էթիէնի, Ս. Շամոնի, բոլոր հայրենակիցներուս, ազգականներուս, բարեկամներուս ու ծանօթներուս, որոնք գրաւոր եւ կամ այցելութիւններով, ըլլայ տունը, ըլլայ հիւանդանոցը, իրենց անկեղծ եւ քաջալերական խօսքերով, մեծապէս նպաստեցին հոգեկան տրամադրութեանս վեր պահելու։

М. ԷԺՏԱՀԱՐԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ։

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին գաղութներուն թիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքար մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնք տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1·45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14-ին։ Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյնի» հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտուընէ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ։

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու ինկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ։

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն)։ Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան մէջ, Ա. յարկ։ Դասախօս՝ Օննիկ Ալթունեան։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Նպրաց Դասուն։

Յաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին։

Պիտի խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. Նախագահ Գ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Սրբնուշներու կողմէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ որ իր հաստատած հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները սկսած են Հոկտեմբեր երեքին, ուսուցչուհի Տ. Ա. Թորոսեանի առաջնորդութեանը տակ, կանոնաւորապէս ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, իրիկուան ժամը 7էն 9, Բարեգործական Միութեան (19ա, Րիւ Վանքիւր)ի սրահին մէջ։ Ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց երախաները եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ՝ ինչպէս նաեւ դասի օրերուն, տեղւոյն վրայ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 9 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8314 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4115

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ՓԱՍՏԸ

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն յստականշական եղաւ երկու տեսակէտով :

Մէկ կողմէ երեւան եկաւ, որ զօրավար Տը Կոլ իր ջատագոված գաղափարականով եւ հետապնդած քաղաքականութեամբ անվերապահ վստահութիւնը կը վայելէ Ֆրանսայի եւ անդրծովեան հողամասերու հոծ զանգուածներուն :

Միւս կողմէ ջախջախիչ պարտութիւն մը արձանագրեց համայնավար կուսակցութիւնը, որ շարժման մէջ դրած էր իր քարոզչական ամբողջ մեքենան՝ ձախողութեան դատապարտելու համար նոր Սահմանադրութիւնը :

Պարտուեցան նաեւ ծայրայեղ աջակողմեանները, հերձուածող ընկերվարականներն ու Մենտէս Ֆրանսի կուսակից արմատականները, որոնք «ոչ» պատասխանած էին հանրաքուէին.

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը իր ամէնէն փայլուն շրջանը ապրեցաւ ազատագրութեան վաղորդայնին, երբ հովը տարբեր ուղղութեամբ կը փչէր :

Ցայթական դաշնակիցներու կողքին կը գտնուէր Խորհրդային Միութիւնը, որ 1941 Յունիս 22էն ի վեր ճակատ փոխած էր, երբեւ հետեւանք իր երէկի դաշնակցին — Հիթլերական Գերմանիոյ — դաւաճանիր յարձակման :

Ճակատ փոխած էին նաեւ՝ նոյն թուականէն սկսեալ՝ այս երկրի համայնավարները: Ու երբ պատերազմը վերջացաւ յաղթանակով, այս վերջիններն էին, որ լայնօրէն օգտագործեցին առիթը :

Կուսակցութեան շարքերը անհամեմատօրէն ստուարացան մէկ օրէն միւսը : Զօրավար Տը Կոլի դահլիճին մէջ մտած համայնավար նախարարներ՝ գլխաւորութեամբ ընդհ. քարտուղար Մորիս Թորէզի :

Մեղրալուսինը երկար չտեւեց սակայն: Մինչ Խորհրդային Միութիւնը իր դիրքերը ամրապնդելէ վերջ Պալքաններու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ՝ կռնակ կը դարձնէր իր դաշնակիցներուն, որոնցմէ կը բաժնուէր «երկաթէ վարագոյրով» մը, Ֆրանսայի համայնավարներն ալ դահլիճէն դուրս ձգուելով՝ կը վերադառնէին ընդդիմադիրի իրենց նախկին դիրքը :

Ցեռապատերազմեան հանրաքուէներու եւ ընտրութեանց առեն կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեցին՝ գեղեցիկ խոստումներ ընելով բանուոր դասակարգին եւ դժգոհ տարրերուն : Խորհրդարանին մէջ առաւելագոյն թիւով երեսփոխաններ ունեցան :

Հինգ միլիոն քուէներ ապահովեցին իրենց թեկնածուներուն՝ նոյնիսկ 1956 Յունուար երկուքի ընտրութեանց առեն:

Սակայն անկէ ի վեր համայնավար կուսակցութեան վայրէջքը սկսաւ ու կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Հունգարիոյ 1956ի աշնան դէպքերը մեծ հարուած մը տուին աշխարհի բոլոր համայնավարներուն, որոնց աչքերը բացուեցան :

Անոնք տեսան թէ ինչպէս օր ցերեկով բոլշեւիկեան հրասայլերու եւ թնդանօթներու դժոխային կրակը արեան հեղեղի մը մէջ խեղդեց ազատատենչ ժողովուրդի մը յեղափոխական խոյանքը: Հասկըցան որ սնամէջ բառեր էին համայնավար տեսաբանութեան քարոզած վսեմ սկզբունքները ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին եւ օտար լուծի ենթակայ ազգերու ազատագրութեան մասին :

Սեպտեմբեր 28ին մէկ միլիոն քուէ կորսնցուց Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը :

Ո՛րքան պերճախօս է այս փաստը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23 ԵՒ 30

465 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԻԱՅՆ ՆՈՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԴԵԿՏ. 14ԻՆ

Ե. Հանրապետութեան դահլիճի առաջին ժողովը գումարուեցաւ երեքշաբթի օր: Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր ընտրութեան ձեւը: Բազմաթիւ նախարարներ՝ կ'առաջարկէին որ ընտրութիւնները կատարուին ցանկերով: Կարծիքի փոխանակութիւնները երկար չտեւեցին սակայն, մանաւանդ՝ երբ Զօր. Տը Կոլ գաղտնի չէր պահեր իր նախասիրութիւնները :

Ժողովէն ետք Տեղեկատուութեան նախարար Ժագ Սուսթել զեկուցում մը կարդաց, յայտարարելով թէ դահլիճի խորհուրդին ժողովը տեղի ունեցաւ Մաթինեոնի մէջ, Զօր. Տը Կոլի նախագահութեամբ: Առաջին առթիւ, Ներքին Նախարար Փելըթիէ տեղեկութիւններ տուաւ Կառի շրջանի ողողումներուն եւ աղէտին հետեւանքներուն շուրջ: Կառավարութիւնը որոշեց անմիջապէս երկու հարիւր միլիոն ֆրանք դնել նախարարին տրամադրութեան տակ: Սուսթել իր զեկուցումը վերջացուց ընտրական հարցով. — Խորհուրդը ընդունեցաւ միանուն ընտրութեան սկզբունքը՝ Մայր Երկրին համար եւ ուսումնասիրեց Ալժերիոյ եւ անդրծովեան հողամասերու ընտրական վարչակարգը :

Նախարարը պաշտօնական իր զեկոյցէն ետք կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ: Ֆրանսա պիտի բաժնուի երեսփոխանական աթոռներու համապատասխան արձանագրութեանց: Ճշդուած է նաեւ Մայր Երկրի երեսփոխաններուն թիւը՝ 465 : Այն թեկնածուները որ առաջին ընտրութեան բացարձակ մեծամասնութիւն մը պիտի ապահովեն՝ ընտրուած պիտի ըլլան: Երկրորդ շրջանին նկատի պիտի առնուի պարզ մեծամասնութիւնը: Իւրաքանչիւր թեկնածու՝ կը ներկայացնէ 93 հազար հոգի: Այսուհանդերձ, չորս շրջաններ՝ Լոզէր, Արիէժ, Պաս – Ալփ, Հօթ – Ալփ եւ Պելֆորի շրջանը, հակառակ իրենց փոքրաթիւ բնակչութեան՝ պիտի տան երկու ներկայացուցիչ :

Հիմակուհիմա անդրծովեան հողամասերու ընտրաձեւը փոփոխութեան պիտի չենթարկուի: Ալժերիոյ համար՝ համակրանքները կ'երթան ցանկի սիսթեմին:

Մայր Երկրին մէջ ընտրական պայքարին համար երեք շաբթուան ժամանակամիջոց մը ճշդուած է: Ընտրութիւնները պիտի ըլլան Նոյեմբեր 23ին եւ 30ին :

Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 14ին: Թէեւ տակաւին թեկնածուները ճշդուած չեն, բայց կարգ մը շրջանակներու մէջ արդէն կը խօսուի զօրավար Տը Կոլի մասին:

× Միանուն ընտրաձեւի որոշումին յայտարարութենէն քիչ ետք Անկախներու խմբակին նախկին քարտուղարը՝ Ռէյմոն Քլէթիէն յայտարարեց թէ թեկնածու է Էօրի մէջ՝ Մենտէս – Ֆրանսի դէմ: Միանուն ընտրաձեւի առաջին թեկնածուն :

× Պոնի ֆրանսական դեսպան Ֆրանսուա Սէյտու օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ խօսք առնելով յայտարարեց թէ Ֆրանսա որոշած է շինել հիւլէական իր ռումբը՝ առանց ուրիշի օգնութեան :

× Փարիզի մէջ Սեպտեմբեր 29էն մինչեւ Հոկտեմբեր վեց 1:3 Ալժերիացիներ ձերբակալուած են ոստիկանութեան կողմէ :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է

21 ՎԻՐԱՒՈՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Երէկ գրած էինք արդէն թէ բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին եւ նոր ու ծանր դէպքեր պատահեցան Պէյրութի մէջ :

Վերջին լուրերու համաձայն երեքշաբթի օր 21 հոգի վիրաւորուած են եւ ամէն ոք կը վախնայ քաղաքացիական պատերազմէ :

Այս վիրաւորներէն 13ը հանրակառքերու մէջ էին երբ յարձակումը պատահեցաւ: Նիւ Եօրք Հերըլտի թղթակիցը կը գրէ թէ զինուորական բանբեր մը յայտարարեց թէ «մոլեռանդութեան վաճառորդներ են» բոլոր յարձակողները: Բանակին հետ բախումի մը ընթացքին ութ կիներ վիրաւորուած են Դամասկոսի ճամբուն վրայ:

Ծիւնիի մէջ, ուր կը բնակի նորընտիր նախագահ Ֆուատ Շեհապ, զինուորները զէնք պարպած են «նոր ըմբոստներուն» վրայ որ կ'ուզէին պատնէշով մը փակել գիւղին հիւսիսային ճամբան :

Փաղանգաւորներու պարագլուխ Ճեմայէլ նոր տեսակցութիւններ ունեցաւ նախ Շեհապի ապա Քամիլ Շամունի հետ : Ապա Ճեմայէլ ազդարարեց իր կողմնակիցներուն որ խուսափին քանդումներէ եւ մահափորձերէ :

Երկու կողմերու մէջ պատահած վայրագութիւնները եւ անոնց նկարագրութիւնը մեծապէս ազդած է ժողովուրդին վրայ որ սարսափի տակ կ'ապրի : Ճեմայէլ յայտնեց նոր կառավարութեան թէ եթէ կարգ մը չէզոքներ եւ հին ընդդիմադրութեան պարագլուխները շարունակեն անգիտանալ ներկայ կացութիւնը, այս վերջինը շատ աւելի պիտի ծանրանայ :

Բանակցութիւնները կը շարունակուին բայց ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ տեղ մը յանգին :

Ճեմայէլ յայտարարեց.— Մասնաւորապէս զգացուած ենք կիներու հերոսութենէն. անոնք քաջաբար կը կռուին առաջին շարքերուն վրայ: Այս կիներէն ութ հատը հիւանդանոցն են՝ վիրաւորուած բանակին կողմէ Դամասկոսի ճամբուն վրայ »:

Գործադուլը կը շարունակուի: Շեհապ տեսնուելով երեսփոխաններու հետ պիտի ջանայ եզրակացութեան մը հասնիլ եւ միացեալ ժողով մը գումարել «ազգային համերաշխութեան» համար:

Նշանակուած վարչապետ՝ Րաշիտ Քարամէ մամուլի տեսակցութեան մը ընթացքին հունգարական գործակալութեան հետ յայտնած է թէ «կարգը եւ խաղաղութիւնը շուտով պիտի վերահաստատուին Լիբանանի մէջ»:Քարամէ ըսած է նաեւ թէ.— Լիբանանը միտք ունի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել բոլոր երկիրներու հետ առանց նկատի առնելու անոնց քաղաքական կամ ընկերային վարչաձեւը, եւ մանաւանդ արաբական երկիրներու հետ :

Համաձայն մամուլի գործակալութեանց երեք Փաղանգաւորներ սպաննուած են երեքշաբթի օր :

ՊԱՊԻՆ վիճակը յանկարծ ծանրացաւ Չորեքշաբթի առտու, մինչ նախորդ օրը բաւական լաւացած էր: Կարելի չէ եղած նաեւ Պապը Ս. Պետրոս փոխադրել հակառակ որ ըստ աւանդութեան հոն պէտք է մեռնի, թէեւ սահմանադրութիւնը նախատեսած է նաեւ այն պարագան որ Վատիկանէն դուրս մեռնի: Աշխարհի մեծագոյն մասնագէտ բժիշկները Քասթէլ – կանտոլֆօ եկած էին եւ կաթոլիկէ աշխարհը կ'աղօթէ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՐԱՏ

Վաստակաւոր հանրային աշխատաւորուհի մը, որ աւելի քան 50 տարի է մեր կրթական ասպարէզին մէջ դարձած է դէմք մը: Բարեկեցիկ ընտանիքի պատկանող երիտասարդուհի մըն էր, երբ Էսաեանի նախակրթարանի բաժնին մէջ կ'աւանդէր աշխարհագրութեան դասեր : Ուրեմն ապրուստի անհրաժեշտութիւնը չէր, որ նետած էր զինք կրթական ասպարէզի մէջ, այլ «գործելու» անհուն ու անսպառ եռանդը, որ մինչեւ իր կեանքին վերջին տարիները պահեց իր կորովը եւ յարատեւութիւնը :

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան վերջին անդամներէն մէկն է, որ կ'անհետանայ իր մահով, Օր. Պալթազարեանէն եւ Տիկին Ե. Աւետիսեանէն, Տիկին Միհրանեանէ վերջ: Քիչ են մեր մէջ կին գործիչները, որոնք արհամարհելով տեղական նեղմտութիւնները, երիտասարդ տարիքէն սկսեալ ուզած են իրենց ուժերը ի սպաս դնել մեր ժողովուրդին: Այդ քիչերէն էր Տիկին Մուրատ (Օր. Ակիւլեան Ճէլալեան), որ իր ամուսնոյն հնչակեան Մուրատի եղերական մահէն ետք, (կախաղան հանուած Կեսարիոյ մէջ, 1915ին), բոլորովին նուիրուեցաւ Դպրոցասէրին, Պոլսէն Յունաստան, ուրկէ Մարսէյլ եւ ի վերջոյ Փարիզ :

Անխոնջ այս ութսունամեայ Հայուհին, աշխարհը շրջած է ի խնդիր իր ստանձնած գործին յաջողութեան: Ամէն դուռ զարկած: Գիտէր ամէնէն համեստէն մինչեւ ամէնէն պարարտ քսակները բանալ տալու գաղտնիքը: Յաճախ՝ իր սկզբունքներուն մէջ, շատ անգամ իր շրջապատն էր որ կը զիջէր իրեն եւ քիչ չէ թիւը անոնց, — խնամակալուհի թէ ուսուցիչ – ուսուցչուհի, — որոնք ստիպուած են հեռանալ, չկարենալով ստիպել զինքը որ տեղի տայ այս կամ այն կարգադրութեան :

Իր տիրական դէմքը հոմանիշ էր Դպրոցասէրին, անոր բոլոր թերիները կը վերագրուէին իրեն, առանց մտածելու նաեւ այն դժուարութեանց մասին, որոնց յաղթած էր տարիներու ընթացքին, լաւ կամ գէշ օրերուն, գաղթականութեան թէ պատերազմի շրջանին :

Այս վերջին 40 տարուան ընթացքին անկարելի էր երեւակայել Դպրոցասէրը առանց Տիկին Պօյաճեանի: Այժմ կը բաժնուի իր սիրած գործէն: Բայց ողջ կամ մեռած՝ Դպրոցասէրը կարելի չէ յիշել առանց Տիկին Մուրատին :

ՆՈՃԻ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարար Շէն Եի Փէքինի մէջ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները մեծ սխալ մը կը գործեն Քեմոյի ռմբակոծման ընդհատումը բացատրելով իբրեւ տկարութեան նշան: Միացեալ Նահանգներու համար, աւելցուց ան, մէկ ելք կայ միայն՝ միջամուխ չըլլալ Չինաստանի ներքին գործերուն եւ Ֆորմոզայէն հեռացնել իրենց զինեալ ուժերը : Միւս կողմէ, լեհական թերթերը կը գրեն թէ չինեւամերիկեան յառաջիկայ հանդիպումը, որ տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ, վճռական կրնայ ըլլալ Ֆորմոզայի ապագային համար :

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Նախագահ Նասր կազմած է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան կեդրոնաձիգ կառավարութիւնը եւ գործադիր մարմիններ՝ երկու նահանգներու համար: Նոր կառավարութեան մէջ մնացած է միայն մէկ սուրիացի՝ Աքրամ Հօրանի : Սապրի Ասալիի հրաժարականը ընդունուած է :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԵՐՈՒ՞ ՆՈՅՆ ՊԱՇՏՊԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

« Ամերիկեան ռազմատորմիղը պողպատէ դագաղներու պիտի վերածենք Լիբանանի ջուրերուն մէջ»: Վարչապետ Խրուշչեւ այսպէս կը յայտարարէր իր վերջին ճառերին մէջ, սակայն երբ ամերիկեան զօրքերը Լիբանանի ջուրերէն ցամաք ելան Պէյրութ քաղաքը Խրուշչեւի ձայնը չլսեցինք: Մոսկուայի վարիչները առիւծ են երբ իրենց դէմ կանգնած է թոյլը եւ տկարը, սակայն շատ զգոյշ են եւ կը սարսափին ուժէն եւ ճշմարտութենէն :

Փոքր ազգերու շարքին կը պատկանէր եւ դարաւոր հինաւուրց հայ ժողովուրդը, որ 1921 փետրուարեան քառասունօրեայ դիմադրական հերոսական կռիւներէն յետոյ, Ազրբէյջանի եւ Վրաստանի վրայով ռուսական բոլշեւիկեան զօրքերը, կռուով եւ արիւնով մտան Հայաստան եւ հայ ժողովուրդի ազատ խորհրդարանի շէնքին վրայէն զէնքի ուժով իջեցուցին Հայոց ազգային եռագոյն դրօշակը եւ անոր տեղը դրին Մոսկուայի կարմիր դրօշակը: Կարմիր դրօշակը, որ կը խորհրդանշէ յանուն ռուսական բոլշեւիզմի յաղթանակին համար, թափուած 30 — 35 միլիոն ժողովուրդներու անմեղ արիւնը, որ կը խորհրդանշէ Ռուսիոյ ցրտաշունչ Սիպերիոյ աքսորավայրերու ճամբաները, ուրտեղ անհետ կորան տասնեակ միլիոնաւոր ռուս եւ ոչ ռուս քաղաքացիներ, իբրեւ հակայեղափոխականներ :

Եւ այդ օրը Ազրբէյջանի մայրաքաղաք Բաքուէն, Մոսկուայի գործակալ Տօքտոր Թաթար Նարիմանով, կը հեռագրէր Անգորա Մուսթաֆա Քեմալին « Հայաստանը ազատուած է Դաշնակներու լուծէն »: Մուսթաֆա Քեմալ այդ ուրախ լուրի առիթով, նոյն օրը Թուրքիոյ ազգային ժողովին մէջ կը յայտարարէր. «Ողորմելի Հայաստանի խնդիրը ընդմիշտ փակուած է եւ մենք այժմ անմիջական կերպով կապուած ենք մեր բարեկամ Ռուսերուն հետ»:

Մուսթաֆա Քեմալ, սակայն կը մոռանար, որ իր ճառէն մօտ երկու եւ կէս տարի առաջ «ողորմելի Հայաստանի» քաջարի զաւակները առաջնորդութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, փախուստի մատնեցին Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշարարանի ճակատամարտներուն մէջ :

Տրապիզոնի մէջ այդ օրերուն էր, որ Թուրքիոյ յայտնի զինուորական Վեհիպ փաշան դառնութեամբ կը յայտարարէր. « պէտք է հաշտուիլ այն մտքին հետ, որ Հայերը այս անգամ մեզ յաղթեցին» : Բայց աւա՜ղ, մեր հայրենակիցներու մէջ դեռ մարդիկ կան, որոնք հայ ժողովուրդի այդ ծանր օրերուն կ'ապրէին հանգիստ կերպով արտասահմանի մէջ եւ կը պտըտէին Փարիզի եւ Նիւ Եորքի պողոտաներուն վրայ եւ իրենց օրերը կ'անցընէին սրճարաններու մէջ, այսօր կը յայտարարեն թէ «Թուրքը տուաւ Հայաստանի անկախութիւնը »:

Թուրքը ոչ թէ տուաւ, այլ Թուրքը Տարօնի աշխարհէն, Էրզրումէն, Տրապիզոնէն եւ Վասպուրականէն, եկեր հասեր էր մինչեւ Սարդարապատ եւ Բաշարարան, անցնելու համար մինչեւ Երեւան, Թալէաթներու եւ Էնվէրներու ուխտին համաձայն, վերջ տալու եւ փակելու կովկասահայութեան խնդիրը : Ռուսական բոլշեւիզմը իր երկրին մէջ քանդեց ու աւերեց եկեղեցիները վերածելով ախոռներու ու մթերանոցներու, սակայն յաջողեցաւ արտասահմանի եկեղեցիներու միջոցաւ քանդել ու աւերել մարդկանց հոգիները ու սրտերը :

1921 Մարտի 16ին Մոսկուայի մէջ բոլշեւիկ — քեմալական դաշինքի առաջին յօդուածով կ'արձանագրուի « բովանդակ Թրքահայաստանը կը նկատուի թրքական հող»: Թուրքիոյ պատգամաւորները այս ուրախ լուրը Մոսկուայէն հեռագրով կը յայտնեն Անգարա: Անգարայի Թրքական թերթերը այդ օր խոշոր տառերով գրեցին «Մեր բարեկամ Վ. Ի. Լենինը եւ Ստալինը լայնահոգի եւ առատաձեռն են դէպի Թուրք ժողովուրդը եւ ամէն կերպ կ'ուզեն բարեկամանալ մեզի հետ:» Եւ Լենինի օրերէն մինչեւ Խրուշչեւի օրերը միշտ կ'ուզեն բարեկամանալ Թուրքին հետ:

Մոսկուայի քաղաքական նենգ վարիչները հաւատարիմ իրենց երբեմնի ուսուցիչներուն, այս օր ալ միշտ եւ ամէն տեղ զբաղած են իրենց ստորերկրեայ տխուր գործունէութեամբ, « յանուն աշխարհի խաղաղութեան եւ յանուն փոքր եւ ճնշուած ազգերու պաշտպանութեան»: Համայնավար Խորհրդային Ռուսիան բռնօրէն եւ զէնքի ուժով այսպէս եւ այս ձեւով եղաւ պաշտպանը ու բարեկամը փոքր ու ճնշուած ազգերուն ու ժողովուրդներուն, Հրազդանի եւ Ախուրեանի ափերէն մինչեւ հերոսական Հունգարիոյ մայրաքաղաքի արիւնոտ պողոտաները···

Ի՞նչ դառն հեգնա՜նք, փոքր եւ ճնշուած ազգերուն հանդէպ :

Գ. ԲԱԼԱՑԵԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ

Բ.

Ցուլը բաց էին թողնում խոյարան (արենա): Ճարպիկ ցլամարտիկները (թորէադոր) կարմիր գործուածքներով զբաղւում էին ցուլին, որ յարձակւում էր այդ գործուածքների վրայ, բայց ցլամարտիկները ճկուն շարժումներով փախցնում էին կարմիր գործուածքը մի կողմից միւսը, իսկ ցուլը անընդհատ վազելով եւ յարձակուելով այդ գործուածքի վրայ, վերջիվերջոյ հասնում է յոգնածութեան ծայրաստիճանին, Այն ժամանակ բեմ էր դուրս գալիս նիզակամարտիկը (փիքատոր): Վերջինը զինուած է երկար նիզակով, նրա ձին՝ խիտ ցանցով պատած: Կատաղած ցուլը յարձակւում է նիզակամարտիկին վրայ, բայց ոչ մի վնաս չի կարողանում հասցնել ոչ հեծեալին, ոչ էլ նժոյգին: Հեծեալը նիզակահարում է ցուլի մէջքը եւ հեռանում :

Գրգռուելով կարմիր գործուածքից եւ ստացած վէրքից, ցուլն այս ու այն կողմն է նետւում :

Վերջապէս խոյարան է մտնում ցլասպանը (մաթադոր), սուսերակիրը (էսփադա), որ երկար սուսերով մահացու հարուածներ է հասցնում ցուլին:

Հանդիսականների որոտընդոստ ծափահարութիւնների տակ սպանուած ցուլն ընկնում է: Այնուհետեւ ցլամարտիկներից մէկը կտրեց ցուլի ականջները եւ բարձր բռնած, մեծ սխրագործութիւն կատարած մարդու դէմքով անցաւ խոյարանի միջից: Յետոյ այդ ականջները նա նետեց հանդիսականների մէջին՝ հաւանաբար իր սրտի տրփուհուն :

Այնուհետեւ ցուլի դիակը ձիերով դուրս տարան եւ խոյարան բաց թողեցին մի ուրիշ ցուլ: Այդ օրը մասնակցում էին ցլամարտէն հինգ ցլամարտիկներ եւ հինգ ցուլ: Պէտք է ասել թէ այդ արիւնոտ տեսարանը մեզ ոչ մի բաւականութիւն եւ հաճոյք չպատճառեց եւ մեզ համար բոլորովին անհասկանալի մնաց հանդիսականների ոգեւորութիւնը :

Մեր համաժողովին մասնակից սպանացի Ալբարացինին վերադառնալիս՝ հարցրի թէ ի՞նչպէս է որ Սպանիայի նման բարձր մշակոյթ ունեցող երկրում սիրում են ոչ մի դաստիարակչական նշանակութիւն չունեցող այնպիսի մի տեսարան, ինչպիսին ցլամարտն է: Նա պատասխանեց, որ ցլամարտի դէմ արտայայտուողներ կան, սակայն նրանց ջանքերը ապարդիւն են անցնում, որովհետեւ Սպանիայում այն դարձել է բաւական արմատացած զուարճութիւն: Նա պատմեց նաեւ ցլամարտի ժամանակ պատահած դժբախտ դէպքերի մասին:

Տոլեդոյից վերադառնալիս՝ մենք հարեւան բլրակների վրայից դիտեցինք այդ հետաքրքրական քաղաքը, իր հինաւուրց ճարտարապետական կառոյցներով :

Սեպտեմբերի 24ին առաւօտեան, սպանական մշակոյթի տան երկու լսարաններում միաժամանակ սկսուեցին գիտական նիստերը: Առաջին լսարանում ընթերցւում էին զեկուցումներ ծրագրային թեմաներով, իսկ երկրորդում՝ զանազան այլ թեմաներով :

Ես տարել էի ինձ հետ մի շարք ցուցադրական նիւթեր՝ գիտական հիմնարկութեանց եւ համագումարի անդամներին նուիրելու համար: Այդ նիւթերի թւում էին Հայաստանի Բժշկութեան Պատմութիւնը՝ հինգ հատորով, Հայաստանի բժշկութեան պատմութեան վերաբերեալ չքեղ ալբոմներ, Մխիթար Հերացու Ջերմանց Մխիթարութիւնը գրքի ռուսերէն թարգմանութիւնը, Հայաստանի Գիտութիւնների ակադեմիայի կողմից հրատարակուած բժշկութեան պատմութեան հաւաքածոները, եւն.:

Թէ նուէրները եւ թէ ցուցադրական նիւթերը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերին: Նուէր ստացողները ջերմօրէն արտայայտում էին իրենց գոհունակութիւնը եւ շնորհակալութիւնը :

Այդ օրուան գիտական ժողովը վերջանալուց յետոյ, մենք մեկնեցինք Պրադօ գեղարուեստական թանգարանը : Վերջինը մեզ վրայ գրեթէ նոյն տպաւորութիւնը գործեց, ինչ որ Լուվրը՝ Փարիզում: Հիացմունքով կանգ էինք առնում սպանական ականաւոր նկարիչներ Գոյայի, Գրեկոյի, Վելասկէզի, Մուրիլլոյի սքանչելի գործերի առաջ: Մի շարք նկարներ, յատկապէս կրօնական բովանդակութեամբ, մեզ զարմացրին իրենց ահագին մեծութեամբ :

Կլոր սեղանների վրայ դրուած էին հիանալի գրչագրային աշխատանքներ (էնֆրիսթասիոն):

Սեպտեմբերի 25ի նիստից յետոյ համագումարի անդամներին հրաւիրեցին դիտելու բժշկական համալսարանի պատմաբժշկական գրքերի ցուցահանդէսը, որ տեղաւորուած էր մի քանի դահլիճներում: Այստեղ հաւաքուած էին 15 — 16րդ դարերում տպագրուած բժշկական աշխատութիւնները, գլխաւորապէս լատիներէն լեզուով, պատահում էին նաեւ առանձին օրինակներ ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն եւ այլ լեզուներով :

Ըստ գրացուցակի, ցուցահանդէսում ներկայացուած էր 1120 գիրք, այդ թւում բժշկութեան գրեթէ բոլոր հին դասական աշխատութիւնները: Այդ հաւաքածոն իր հարստութեամբ հաւանաբար եզակի պէտք է համարուի: Համագումարին մասնակցողներին հիացմունքին արժանացան Ավիցեննայի Եպն Սինա Քանոնը, մանկաբարձութեան, սիֆիլիսի եւ այլ հիւանդութիւնների մասին տպագրուած խոշոր հատորները:

Նոյն շէնքում էր տեղաւորուած նաեւ մարդակազմութեան թանգարանը, որտեղ, սակայն, մենք երկար չմնացինք, — ուսանողները քննութեան էին յանձնում եւ մենք չցանկացանք մեր ներկայութեամբ խանգարել այդ աշխատանքներին: Յետոյ մենք անցանք նոյն շէնքի մի մեծ դահլիճ, ուր բժշկական համալսարանի տնօրէնը մեր համագումարի մասնակիցներին հիւրասիրեց այսպէս կոչուած « պատուոյ գինիով»:

Յաջորդ օրը, ցերեկուան նիստում զեկուցումով հանդէս եկայ նաեւ ես Կէսօրին սպանական մշակոյթի տանը համա—

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Առաջ, երբ բնաւ չէի կասկածում նրա սիրոյն եւ լիովին հաւատացած էի, որ նա իմս է լինելու, իմս անբաժան ու յաւիտեան, ինձ թւում էր, թէ այնպէս ուժգին չէի սիրում նրան, ինչպէս այժմ, երբ նա դաւաճանել էր ինձ եւ ես արդէն կորցրել էի նրան առմիշտ ու անդարձ: Այդպէս է լինում միշտ. սիրոյդ առարկան կրկնակի սիրելի է թւում նրան կորցնելուց յետոյ :

Այլեւս չէի հասկանում, թէ ինչ է պատահում ինձ. այնպիսի մի դատարկութիւն էի զգում շուրջս եւ ներսս, որ կարծես ուղեղս հանել էին գանկիցս եւ ինձ նետել մի անապատ՝ թափառելու սոսկալի ամայութեան մէջ աննպատակ ու անզէն, առանց ձգտումների, առանց իտէալների, առանց փրկութեան որեւէ յոյսի: Մի բան միայն զգում էի. շատ պարզ ու շատ որոշակի. դա վրէժի թոյնն էր, որ կաթիլ առ կաթիլ կուտակւում էր սրտիս մէջ եւ սպառնում պայթելու այն աղջկայ գլխին, որ այնքան անխղճօրէն անարգել էր ոչ միայն իմ ամէնէն նուիրական ըղձացումները, այլեւ ինձ իբրեւ մարդու, եւ պատառ — պատառ ջախջախել բոլոր յոյսերս, իմ ամբողջ ապագան: Քանի նա չէր դաւաճանել ինձ, ես մի արծիւ էի՝ հոգով ու մտքով բարձրունքներում սաւառնող, այժմ դարձել էի թեւերը կտրած ողորմելի մի ճնճղուկ՝ գետնի վրայ ցատկոտող : Կարո՞ղ էի ես այդ ներել նրան: Ու վճռեցի անողոք լինել դէպի նա նոյնքան, որքան անողոք եղաւ նա դէպ ինձ :

«Ես չկամ, թող ինձ հետ նա էլ չլինի» — ասացի. ու մի օր վեր կացայ թողի համալսարանն էլ, դիսերտացիան էլ, ամէն բան եւ եկայ վճիռս իրագործելու : Բայց այստեղ ինձ այնպիսի մի յուսահատութիւն էր սպասում, որի մասին բնաւ չէի մտածել,— դաւաճան աղջիկը մեկնել էր արտասահման իր, ինչպէս իմացայ, շատ հարուստ, ամուսնու հետ :

Յուսալքումը նորից եկաւ տիրեց ինձ նոր թափով եւ այնքան ուժեղ, որքան վրէժի, զգացումս մնացել էր անյագուրդ: Այն գիտակցութիւնը, որ ես կատարելապէս զինաթափ եմ եղած, պարզապէս խելագարեցնում էր ինձ: Ու եկաւ մի րոպէ, որ քիչ մնաց ձեռք բարձրացնէի. ինքս ինձ վրայ հոգեկան անտանելի տառապանքներիս մի անգամից վերջ տալու համար: Բայց յետոյ մտածեցի, որ այդ արդէն չափազանց փոքրոգութիւն կը լինէր, եւ, բացի այդ, յոյս ունէի, որ վաղ թէ ուշ կը հանդիպէի նրան ինձ հասցրած անարգանքի փոխ հատուցումը տալու :

Հոգեկան այս դրութեանը նորից յաջորդեց ծայր աստիճան անտարբերութիւն ու անզգայութիւն դէպի ամէն ինչ: Ուժեղ ցնցումներ էին պէտք՝ ինձ այդ անտարբերութիւնից եւ անզգայութիւնից հանելու համար, եւ այդ ցնցումները ես ուրիշ բանի մէջ չգտայ, բայց եթէ միայն ծախու կանանց եւ գիշերներ լուսացնող ընկերներիս շրջանում : Կեանքի ճահիճը կամաց — կամաց ծծում էր ինձ եւ ես չէի նկատում այդ: Ու, երբ նկատեցի, շատ ուշ էր. ես կորած մարդ էի արդէն:

Երբեմնի իրաւագիտութեան վերջին դասարանի ուսանող, փառաւոր ապագայի յոյսերով լեցուն, հասարակական լայն գործունէութեան երազանքներով թեւաւորուած, — այժմ դարձել էի դատարանների նրբանցքների կեղտոտ սեղանների վրայ խնդրանքներ գրող, զանազան մութ գործեր պաշտպանող, միշտ արբած եւ միշտ քնատ մի ադվոկատ՝ այդ զզուելի տիպի բոլոր բացասական յատկանիշներով: Եւ իմ ամբողջ ողբերգութիւնը այն էր, որ ես լիովին զգում ու գիտակցում էի այդ սոսկալի անկումը, բայց ելնել այդ տիղմից անզօր էի. ճահիճն արդէն շատ էր. ինձ ծծել իր խորքը: Եւ մի անգամ, որ խաչ էի քաշել ինձ վրայ, յարութիւն առնելու այլեւս անկարող էի զգում ինձ :

Մի անգամ, — այդ մեր յարաբերութիւնների խզման հինգերորդ տարումն էր, — փողոցում բոլորովին պատահական կերպով, երես առ երես հանդիպեցի նրան — իմ սիրոյ նախկին առարկային: Այդ հանդիպումն այնքան անսպասելի էր ինձ համար, որ ես կարծես կայծակնահար գամուեցի. տեղն ու տեղս նրա առջեւ եւ ապշութիւնից ծափ զարկեցի ակամայ : Ըստ երեւոյթին, նա սաստիկ վախեցաւ այդ անակնկալից եւ, ինչպէս նկատեցի, սկզբում բնաւ չճանաչեց ինձ: Եւ չէր կարող ճանաչել, որովհետեւ իր ճանաչած նախկին միշտ լաւ հագնուած, լայնաթիկունք եւ լայնակուրծք 24 — 25 տարեկան գեղեցիկ ուսանողի տեղ այժմ տեսնում էր իր առջեւ կեղտից պլպլացող հնամաշ վերարկուով, մազակալած երեսով, արհեստաւոր արբեցողի կարմիր քթով, կուրծքը ներս ընկած սապատակաւոր մի մարդ, որի բերանից էժանագին գինու, ծխախոտի եւ սխտորի հոտ էր փչում: Իսկ նա ամէնեւին չէր փոխուել կամ, աւելի ճիշդը փոխուել էր դէպի այնքան լաւը, որ ոչ մի գեղագէտ — նկարիչ չէր կարող նրա մէջ որեւէ փութ գտնել. Նախկին մի քիչ նիհար, չարաճճի աղջիկը դարձել էր. բարձրահասակ, փարթամ մի կին, որի մօտով անկարելի էր անցնել առանց ետ նայելու : Իսկ հագուստը:

ՆԱՐ — ԴՈՍ

(2 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ, ԻՐԱՔ ԵՒ ԴՐԱՑԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Երբ Յուլիս 14ի պետական հարուածով Զօր. Քասըմ Գաղտասի մէջ իշխանութեան տիրացաւ, որոշեց ժամանաւոր դիջումներ ընել՝ Քիւրտերուն։ Ուրեմն, քրտական հարցը պաշտօնապէս ճանչցուած է Իրաքի նոր Հանրապետութեան կողմէ, ինչպէս կը գրէ «Թիվարոլ»ի աշխատակիցը՝ Ռէյմոն Լուար։

Այսուհանդերձ, փշոտ հարց մըն է ան։ Հասարակութեան լայն խաւերուն շատ քիչ ծանօթ քրտական խնդիրը կրնայ շուտով վերածուիլ Թնճուկի մը, նոյնքան եւ աւելի վտանգաւոր ուրքան Պաղեստինի հարցը։

Քիւրտերուն համար «Քիւրտիստանը» իրենց հայրենիքն է, հակառակ այն իրողութեան՝ որ յիշեալ հողամասը բաժնուած է բազմաթիւ երկիրներու միջեւ — Թուրքիա, Իրաք, Պարսկաստան եւն. եւ Քիւրտերը արմատախիլ եղած ու բաժանուած ժողովուրդ մը կը ներկայացնեն։ Արդարեւ, իրենց լեզուն եւ բարքերը պահպանելու ճիգ չեն խնայեր Քիւրտերը, վճռապէս մերժելով օտար ոեւէ ազգի հետ միաձուլուիլ։

Իրաքի մէջ Քիւրտերը միատարր եւ զօրաւոր ուժ մը կը ներկայացնեն։ Կառավարութիւնը ստիպուած է զանոնք հաշուի առնել։ Կը պատահի նաեւ, որ Քիւրտերը իշխանութեան գլուխ անցնին։ Նուրի Սայիտ քիւրտ մը չէ՞ր։

Թէեւ չորս դարէ ի վեր Քիւրտիստան կորսնցուցած է իր անկախութիւնն ու գերիշխանութիւնը, բայց էականին մէջ իւրաքանչիւր քիւրտ կը պահանջէ զայն։ Անդադար կռուած են անոնք՝ յաղթութիւն տալու համար իրենց հայրենիքին։ Այսօր, քրտական հարցին լուրջ ուշադրութիւն ընծայելով, Իրաքի նոր ղեկավարները կ՚աշխատին օգնել այս ժողովուրդին՝ որպէսզի տիրանայ իր պահանջներուն։

Քիւրտերու ընդհանուր թիւն է ութ միլիոն։ Բաժնուած են Թուրքիոյ (չորս միլիոն) Պարսկաստանի (երկուքուկէս միլիոն), Իրաքի (մօտ մէկուկէս միլիոն), Սուրիոյ (800.000) եւ Խ. Միութեան (45 հազար) միջեւ։ Բոլորն ալ կը պահանջեն նոյն հայրենիքը՝ Քիւրտիստան, 92.000 քառ. քիլոմեթր։ Լեռնային այս շրջանը, որուն բնակիչները քաջ ռազմիկներ են, պատերազմական մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ։ Այս հողամասին մէջ կը գտնուին Տաւրոսեան, Մարտինի եւ Զակրոսի լեռները՝ Թուրքիոյ, Իրաքի, Պարսկաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ հսկայական պատնէշ մը կազմելով։ Կարեւոր է Քիւրտիստանի քարիւղի հարստութիւնը (Քերքուք եւ Մուսուլ՝ Իրաքի մէջ, Սըղերդ՝ Թուրքիոյ մէջ եւ Մահապատ՝ Պարսկաստանի մէջ)։ Այսքանը ինքնին բաւական է, ցոյց տալու համար Թէ քըրտական հարցը որքան փափուկ է։ Իրաք, Պարսկաստան եւ Թուրքիա մինչեւ այսօր համաձայնած են՝ Քիւրտերը չհամախմբելու համար. անոնց միութիւնը լուրջ փոփոխութիւններու կրնայ ենթարկել Միջին Արեւելքի քարտէսը։ Հետաքրքրական այն է, որ ցարդ Անգլիացիները «կ՚աշխատէին» Քիւրտերը համախմբել, ռուսական քաղաքականութեան դէմ, իսկ այսօր Խ. Միութիւնն է որ կը կիրարկէ նոյն քաղաքականութիւնը՝ Արեւմուտքի դէմ։

Հետեւաբար, Իրաքի նոր հանրապետութեան կազմութեամբ ստեղծուած վտանգը լուրջ է։ Իրաքի իրենց հայրենակիցներուն շնորհուած իրաւունքներէն դըրդուած՝ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ Քիւրտերը չուշացան ինքնավարութեան պահանջներ հրապարակել։ Միւս կողմէ, Ատրպէյճանի Քիւրտերը, երկար ատեն ապրած համայնավար վարչակարգի ներքեւ, ըստ երեւոյթին պատրաստ են Թեհրանի դէմ ապստամբութեան դրօշ պարզելու։

Քաղաքական կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, Միջին Արեւելքի ներկայ կացութենէն օգտուելով՝ Քիւրտերը կրնան փորձել անկախ Քիւրտիստան մը ստեղծել, որ պիտի հաստատուի խորհրդային շրջագիծին մէջ՝ Միջին Արեւելքի խաղաղութեան դէմ մշտական վտանգ մը դառնալով։

Քիւրտերուն ժամանաւոր զիջումներ ընելով՝ Իրաքի նոր կառավարութիւնը հախընթաց մը կը ստեղծէ, զոր լրջօրէն կը մտահոգէ Պաղտատի դրացիները։

գումարի անդամների պատուին ընդունելութիւն կազմակերպուեց։ Երեկոյեան մենք լսեցինք յայտնի դաշնակահար Ա. Կուբիլէսի համերգը։ Ես, որ մօտիկից ծանօթ չեմ սպանական երաժշտութեանը, այս համերգը գտայ շատ հետաքրքրական։

Սեպտեմբերի 27ի առաւօտեան զեկուցումներից յետոյ տեղի ունեցաւ երկու խումբերի միացեալ նիստը, որի նախագահը ես էի նշանակուած։ Այստեղ լսուեց հինգ զեկուցում, որից երկուսն անգլերէն էին, իսկ երեքը՝ սպաներէն։

Երեկոյեան մեզ հրաւիրեցին մի այգի, ուր համագումարի պատուիրակներին համար ընդունելութիւն էր կազմակերպել Մատրիտի քաղաքապետութիւնը։ Հիւրասիրեցին սպանական գինիով եւ զանազան քաղցրաւենիքներով։

Այդտեղ մեզ բախտ վիճակուեց լսել սէնֆոնիք համերգ, մեծ տաղանդի տէր մայեստրօ Արամբուրիի ղեկավարութեամբ։

Ակադեմիկոս Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 3, կէսօրէ ետք ժամը երկուքին Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ ԱրշակՍաֆրաստեանի յուղարկաւորութիւնը՝ կազմակերպուած Համայնական Խորհուրդին կողմէ, որուն քարտուղարն էր ողբացեալը, տարիներէ ի վեր։ Եկեղեցական արարողութիւններուն նախագահեց Ներսոյեան Արք.։

Յուղարկաւորներուն մէջ կը գտնուէին Համայնական Խորհուրդի եւ եկեղեցւոյ խնամակալութեան բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ Պրիթիշ Միւզիւմի ներկայացուցիչը։

Պսակ եպիսկ. դամբանական մը խօսեցաւ, վեր առնելով ողբացեալին ազգային գործունէութիւնը։

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Կիւլպէնկեան հաստատութիւնը, համայնական խորհուրդը, եկեղեցւոյ խնամակալութիւնը, Գ. Նուպար Կիւլպէնկեան եւ բազմաթիւ այլ հայրենակիցներ։

Դագաղը փոխադրուեցաւ Քէնսըլ Կրինի գերեզմանատունը, ուր թաղուեցաւ Պսակ եպիսկ.ի վերջին արարողութիւններէն ետք։

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐ

Պուքրէշի մէջ կազմակերպուած է գեղարուեստի ցուցահանդէս մը, որուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած են երկու Հայուհիներ՝ Ալիս Փօլատեան եւ Ի. Գասպարճեան, որոնց ցուցադրած գործերը արժանացած են միահամուռ գնահատանքի։

Ալիս Փօլատեան գարդարուեստի ֆաբրիքէի հինգերորդ կարգի ուսանողուհի է։ Իր ցուցադրած գործը կը ներկայացնէ արհեստանոց մը, ուր երիտասարդներ կը պատրաստեն պաստ մը՝ որմնանկար մը նաշխելու համար։ Ա. Փօլատեանի գործը պարգեւատրուած է արժանիքի վկայագիրով։

Ի. Գասպարճեան, որ վեցերորդ կարգի ուսանողուհի է, ցուցադրած է «Մայրութիւն» արձանը. այս գործը բացառիկ կերպով գնահատուած է եւ տաղանդաւոր ուսանողուհին պարգեւատրուած արժանիքի վկայագիրով։

Արուեստի ռումէն քննադատ Ի. Ֆրունդետի հետեւեալ գնահատականը ստորագրած է Ա. Փօլատեանի մասին.— Լաւ մտածուած, ուսումնասիրուած, բայց բաւական խառնուածքի ուժով, կենսագործուած ներուժ գիծերով ու լուսաւոր գունեղութեամբ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Մէյն նահանգի Ծերակոյտի անդամներէն Հանրապետական Արտաւազդ Եղոյեան վերընտրուած է իր պաշտօնին մէջ։ Երիտասարդ հայ ծերակուտականը ստացած է 25.942 քուէ, իր ամէնէն փայլուն մրցակիցը ստացած է 24.392 ձայն։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ գումարուած է Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան 53րդ պատգամաւորական ժողովը, որուն մասնակցած են տասը մասնաճիւղեր 23 ձայնով։ Միաձայնութեամբ որոշուած է միութեան սաներուն վրայ աւելցնել նոր մը Անթիլիասի, իսկ ուրիշ մը՝ Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանին մէջ։ Պատգամաւորական ժողովին առթիւ տրուած հացկերոյթի ընթացքին սրտաբուխ նուիրատուութիւններ եղած են որմէ գոյացած է ութ հարիւր տոլար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած է Քութայիսիի «Լոկոմոտիւ» եւ հայկական «Շիրակ» խումբերուն Ֆութպոլի մրցումը, որ վերջացած է Հայերու յաղթանակով (3–0)։

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Վ. Համբարձումեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցած է Ատրպէյճանի, Վրաստանի եւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիաներու ներկայացուցիչներուն ժողովը։ Ուսումնասիրուած եւ գիտական շարք մը կարեւոր հարցեր։ Որոշուած է Նոյեմբերին գումարել երեք երկիրներու գիտական խորհուրդներու համարել նիստ.այդ աշխատանքները տանելու համար կազմուած կոմիտէին նախագահը ընտրուած է Վ. Համբարձումեան։

ՆՈՒԲԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ՚ԵՐԹԱՅ

«Նիւ Եորք Հերըլտ» կը հաղորդէ Թէ Նուպար Կիւլպէնկեան՝ մօրուսաւոր, Monocle-ով եւ իր լամբակին վրայ օրքիտէ կրող մեծահարուստ դիւանագէտը Մոսկուա կը մեկնի։ Կիւլպէնկեան խորհրդ. կառավարութեան հիւրը պիտի ըլլայ, բայց Կրեմլին պիտի չբնակի։

Նուպար Կիւլպէնկեան Լոնտոնի պարսկական դեսպանատան մշակութային կցորդն է եւ առաջին անգամն է որ Մոսկուա կ՚այցելէ։ Այս ճամբորդութիւնը կը զուգադիպի Հայոց նոր Կաթողիկոսին գահակալութեան տարեդարձին։

Կիւլպէնկեան եւ իր կինը Ռուսիա պիտի մնան երկու շաբաթ, իբրեւ կառավարութեան հիւրը։

Կիւլպէնկեան խանդավառուած է իր յառաջիկայ ուղեւորութեամբ եւ կը փափաքի «ակնարկ մը նետել Կրեմլինէն ներս»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (271)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Շարման – բէկի պաշտպանութիւնը խիստ Թոյլ գտնուեցաւ. այժմ առաջնորդը սկսեց փաստաբանել։

— Բոլորովին ճշմարիտ է ձեր ասածը, պարոն բժշկապետ, բայց պէտք է տեղային սովորութիւնները եւ հանգամանքները եւս ի նկատի ունենալ։

Պատահում է, շատ անգամ Պարսկաստանից ացնում են մեր կողմերը, ասպատակութիւններ են անում, ոչխարներ, ձիեր եւ այլ անասուններ են աւարի առնում։ Կորուստը վերադարձնելու համար ուրիշ հնար չէ մնում, քան Թէ յարձակում գործել եւ Պարսից հպատակներից յափշտակել փոխարէնը։

— Այստեղ ի՞նչով են մեղաւոր խաղաղ հպատակները, — պատասխանեց Ասլանը, փոքր ինչ զայրացած կերպով։ — Այդ աւազակները Թէ Պարսից կողմից եւ Թէ Տաճկաց կողմից՝ բոլորը քրդեր են, Թող միմեանց միս ուտեն, եթէ տեղային կառավարութիւնները անկարող են զսպել նրանց գազանութիւնները։ Բայց ինչո՞ւ նրանց միմեանց հետ ունեցած Թշնամութիւնների պատճառով մէջ տեղում պէտք է ոտնակոխ լինի, կողոպտուի խեղճ գիւղացին, Թշուառ երկրագործը, որ բացի մի քանի անասուններից ուրիշ ոչինչ չունի իր ապրուստը հոգալու համար։

Քուրդ բէկի Թուխ դէմքի վրայ երեւացին քրտինքի կաթիլներ, որ սրբեց նա իր չափկի քառանկիւնի ձեւով քարշ ընկած Թեւքով։ Սխալ կը լինէր մտածել, Թէ ամօթից լինէին այդ կաթիլները։ Այլ նրա սրտում բորբոքւում էր բարկութեան կրակը, Թէ ինչպէս մի դաւուր համարձակւում է նրա երեսին անարգել նրան, իսկ ինքը չէ կարող ձեռքը տանել դէպի իր սուրը եւ պատժել եւրոպացի գաւուրի յանդգնութիւնը։ Բայց նա զսպեց իր կատաղութիւնը եւ բաւական հանդարտ կերպով ասաց.

— Դուք, պարոն բժշկապետ, այնքան վատ մի համարէք ջալալիներին, որոնց ցեղապետը լինելու պատիւն ունեմ ես։ Եթէ դուք լսած լինէիք այն օգնութիւնները, որ մենք մատուցանում ենք այս կողմերի քրիստոնեաներին, հաւատացած եմ, ձեր կարծիքը կը փոխէիք մեր մասին։

— Մեծ ուրախութեամբ, — պատասխանեց Ասլանը ժպտալով։

— Ես անպատշաճ եմ համարում գովել ինքս ինձ։ Թող հայր խալիֆան (առաջնորդը), որին յայտնի են մեր ծառայութիւնները, Թող նա վկայութիւն տայ։

Սրբազան հայրը սկսեց զանազան մանրամասնութիւններով պատմել, Թէ շատ հանգամանքներում Քրդերը մեծ օգուտ են հասցնում.երկրին եւ մանաւանդ տեղային քրիստոնեաներին։ Ու մասնաւորելով իր պաշտպանութեան ձառը ջալալիների վրայ, իբրեւ փաստ, յիշեց եւ այն, Թէ մի քանի շաբաթ առաջ Ս. Տիրամօր վանքի տօնախմբութիւնն էր, եւ ինքը բէկը (այնտեղ ներկայ գտնուողը) անձամբ գնացած էր այնտեղ ուխտաւորների մէջ կարգ պահպանելու համար։ Տօնախմբութիւնը վերջանալուց յետոյ, դարձեալ բէկի մարդիկն էին, որ առաջնորդում էին ուխտաւորներին դէպի իրանց երկիրները, որպէս զի, պահպանեն նրանց ճանապարհների վտանգներից։

Ես բոլորովին զարմացած մնացի։Կարծես, մի ներքին սեւ Թել կապում էր այդ բոլոր մարդկանց սրտերը միմեանց հետ։ Դրանք ամենայայտնի չարագործութիւնները բարի ձեւի մէջ ամփոփելու վարպետութիւնն ունէին։ Եթէ ես եւ Ասլանը Ս.Տիրամօր վանքի տօնախմբութեան ժամանակ մեր աչքով տեսած չը լինէինք, որ քուրդ բէկը եկել էր այնտեղ յափշտակելու տօնախմբութիւնից գոյացած եկամուտի մի մասը, եթէ մեզ յայտնի չը լինէր, որ նրա մարդիկը մեծ վճարներ էին ստանում ուխտաւորներից ճանապարհների վտանգներից պահպանելու համար, բայց մի եւ նոյն ժամանակ, նրանց անյայտ ընկերները, նոյն իսկ պահապանների գիտութեամբ, յարձակւում էին և կողոպտում էին նրանց,— եթէ այդ բոլորը մեզ յայտնի չը լինէր, գուցէ սրբազանի վկայութեանը մեծ նշանակութիւն տայինք։ Բայց Ասլանը լսեց եւ, յայտնի պատճառներից ստիպուած, ոչինչ չպատասխանեց։

Հետաքրքիրն այն էր, Թէ ի՞նչն էր առիթ տալիս սրբազանին քրդի բարբարոսութիւններին պաշտպան հանդիսանալ։ Նա բարեկամական մեծ կապեր ունէր համարեա բոլոր քուրդ ցեղապետների հետ։ Այդ յարաբերութիւնները պահպանում էր իր ազդեցութիւնը բարձրացնելու համար։ Իր ձեռքում ունենալով երկրի խոշոր գազաններին, նա այն աստիճան նշանակութիւն էր ստացել, որ ոչ միայն հասարակ մարդիկ, այլ մինչեւ անգամ փաշան նըրանից ակնածում էր։ Բայց միթէ՞ այդ ազդեցութիւնը աւելի բարձր նպատակների համար չէր կարելի գործ դնել։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ բախումները կը շարունակուին յոյն ազգայնականներու եւ բանակին միջեւ։ Առջի օր անգլիացի զինուոր մը սպաննուեցաւ ու երեք ուրիշներ վիրաւորուեցան Նիկոսիոյ մէջ, իսկ կըղզիին արեւմտեան շրջանին մէջ թուրք զինուոր մը սպաննուեցաւ եւ երկու անգլիացի զինուորներ վիրաւորուեցան ։ Աթէնքի շրջանակներուն համաձայն Յունաստան Ատլանտեան Ուխտին առաջարկած է Մակարիոս Արք.ի ծրագիրը, իբրեւ տագնապը լուծելու լաւագոյն միջոց։

ՓԷՔԻՆԻ ձայնասփիւռին համաձայն 79 միլիոն 200.000 չին կամաւորներ կը վարժուին պատերազմի «արուեստ»ին։

ՄԱԿի մէջ խորհրդային ներկայացուցիչ Կրոմիքօ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը վերսկսաւ հիւլէական եւ ջրածին իր փորձերը հաւասարելու համար Անգլեւամերիկացիներուն ,

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն Պոն գնաց Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըրի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու համար։ Երկու Վարչապետները պիտի խորհրդակցին Միջին Արեւելքի, Չինաստանի եւ Արեւելք - Արեւմուտքի միջեւ վերջերս ստեղծուած լարուած կացութեան շուրջ, հաւանական է որ Արտաքին նախարարներն ալ մասնակցին խորհրդակցութիւններուն ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հրաւէրով Հոկտեմբերի երկրորդ կիսուն Մոսկուա պիտի երթայ Կոմուլքա՝ լեհական կարեւոր պատուիրակութեան մը հետ, պաշտօնական բացատրութիւնը այն է, թէ երկու երկիրները «պիտի զօրացնեն եղբայրական իրենց կապերը» եւ առեւտրական նոր համաձայնութիւններ պիտի կնքեն ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր իր չքախումբին հետ այցելեց Պրիւսէլի ցուցահանդէսը, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պոտուէն Թագաւորին հետ եւ միասին ճաշեց, որմէ նոյն վերադարձաւ Պոն։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ժամուլի գործակալութեան համաձայն համայնավար երեսփոխանները գաղտնի յարաբերութիւններ հաստատած են Պոնի Խորհրդարանին 27 երեսփոխաններուն հետ , որոնց անունները չեն յայտարարուած ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բողոքագիր մը յանձնեց Թուրքիոյ կառավարութեան, խորհրդային օդային սահմաններուն բռնաբարման դէմ. Մոսկուա կը յիշէ վերջերս ամերիկեան օդանաւի մը Հայաստան անցնելու պարագան եւ կը զգուշացնէ Թուրք կառավարութիւնը՝ հետեւանքներուն համար ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՜ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շէնք սրահներուն մէջ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակ ելած է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի Սեպտեմբերի թիւը (9) մեծ մասով նուիրուած Փալատրիւի բանակումին։ Գաակերազարդ։ Երիտասարդութիւնը հետաքրքրող նոր բովանդակութիւն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն ։

Բաժանորդագրուեցէք եւ բաժանորդագրեցէք ձեր երիտասարդ բարեկամները, դիմելով հետեւեալ հասցէին.—

Գրիգոր Փափազեան, 25 բիւ Մարսիալ - Պուտէ, Շաւիլ ։

Տարեկան բաժնեգին՝ 600 ֆրանք ։

Արտասահման՝ 800 ֆրանք ։

ՃՇԴՈՒՄ .— «Երրորդացի»ի Կիրակի օրուան «Օրը Օրին»ին առթիւ ընթերցող մը կը խնդրէ ճշդել թէ ջութակահար Մանուկ Բարիկեան բնիկ Կիպրոսցի չէ, այլ Ատանացի, եւ ուսումը ստացած է Կիպրոս ։

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան խնամակալութիւնը, ուսուցչական կազմը, պաշտօնէութիւնը եւ Սանուց Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Ճէլալ, Օր. Վարդուհի Ճէլալ, Ճէլալեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՏԻԿԻՆ ԱԿԻՒԼԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը , որ տեղի ունեցաւ 5 Հոկտ. Դպրոցասէրի հաստատութեան մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 9, կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պանեէօ Փարիզին գերեզմանատան հայ մտաւորականներու դամբարանին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկ. Սեդրակ Թադէոսեանի (Վիէն) իրենց զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, Գ. Աւետիս Տէրտէրեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ այս կիրակի, ժամը 10.30ին , հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ Գերապայծառ Աժատունի վասն հոգւոյ Պօղոս Ճէօհէրեանի ։

×

Հաուըրտի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ , հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սալեան (Ամերիկա) , Տէր եւ Տիկին Հայկազ Տէր Արսէնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան եւ զաւակը (Փարիզ), Օր. Վիկթորիա Տէր Արսէնեան (Ամերիկա) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

Երիցուհի ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ ։

ԾԱԽՈՒ Է

Վերսայլ կառք մը՝ 1955 , շատ լաւ վիճակի մէջ՝ 14.000 քիլոմեթր։

Tel : BOT . 86-68

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց. թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

12 Հոկտեմբեր 1958 Ժամը 2.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շըրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան։ Գիտի ըլլան արտասանութիւններ , խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ ։

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սոռպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին գացողներուն դիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքար մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1.45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14ին։ Փափաքողներէն կը խնդրուի չարաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6-8, ուսուցչութեամբ Գ. Վահրամ Մխիթէքի։ Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ - Մեսրոպ դըպրոցին մէջ։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՄ .— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով , այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտուընէ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ :

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու խնկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ ։

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն)։ Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները ։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Նոր վիճակի մէջ Սէնժէռ մեքենաներ.— Մէկ պուրօնիէռ 71 - 30 (բուփ-ֆիլով) , մէկ պուրօնէօզ մը, 175, օթօմաթիք, երկուքը հաւասար շասիի վրայ։ Պուրօնիէռ սան բուփ - ֆիլ (աչնժէռ) եւ երկու սիւրժըտէօզ Իւնիոն - սփէսիալ : Դիմել՝

DALIAN

72, Ave, Victor Hugo, Clamart (Seine)

MIC. 40-46

ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Մարսէյլի Նոր Սերունդէն

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ԳԸԼԸՃԵԱՆ

Մարսէյլի Նոր Սերունդէն

Ամուսնացած , 5 Հոկտ. 1958

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Գըլըճեան եւ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր Մեսրոպեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

«Յառաջ»ին 15.000 ֆրանք, «Հայ - Բոյժ»ին 15.000, Մարսէյլի Համազգայինին 10.000, Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան 10.000, Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին 10.000։

(Մշակոյթի Տան եւ «Հայ - Բոյժ»ի նըւէրները ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հըրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը , այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի , մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի Ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Խորէն Դասուն։

Յետոյ պատարագի՝ ուխտագնացական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսէյլահայ գաղութին։

Պիտի խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Գ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԻՔԻԵԱՆ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօռի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ՝ Արենուշներու կողմէ ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
10 OCTOBRE
1 9 5 8

ՀԼԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8315 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4116

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Մինչ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է եւ Մաօ-ցէթունկի Թնդանօթները լռած են, անդին Մերձաւոր Արեւելքը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել միջազգային դիւանագիտութեան ։

Աւելի քան երկու շաբաթէ ի վեր Լիբանանի քաղաքական – զինուորական ղեկը կը գտնուի նոր վարիչներու ձեռքը, սակայն խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած դեռ ։ Կողմերը անխախտ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ ։ Միջնորդութեան փորձերն ալ ցարդ ապարդիւն մնացին ։

Րաշիտ Քարամէի դահլիճը տակաւին չէ ներկայացած երեսփոխանական ժողովին՝ իր քաղաքական ծրագիրը պարզելու եւ վստահութեան քուէ պահանջելու համար ։ Ցոյս ալ չկայ որ ներկայանայ՝ մինչեւ որ դոհացում չստանան երէկի ընդդիմադիրները — Շամունի կողմնակիցները ։

Փիէր Ճեմայէլի Փաղանգաւորները վճռած են զէնքը վար չդնել ։ Կիներն ալ բռնկած են կռիւներուն մասնակցելու անոնց կողքին ։

Կրեմլինի վարիչները առիթէն կ'օգտուին՝ իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար երէկի ընդդիմադիրներուն ։

Խրուշչեւ շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած է վարչապետ Րաշիտ Քարամէի՝ ողջունելու համար Լիբանանի ժողովուրդին պայքարը «իր հայրենիքի եւ անկախութեան պաշտպանութեան համար»։ Եւ կը մաղթէ, որ «Լիբանանեան հողը կարելի եղածին չափ շուտ ազատագրուի օտար զօրաւորներէն» ։

Իր պատասխանին մէջ վարչապետը յոյս կը յայտնէ, որ «Լիբանանի եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւններուն շնորհիւ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»։

Միւս կողմէ ինը ամսուան փոխանցման շրջանէ մը վերջ, արաբական Միացեալ Հանրապետութեան նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասր հինգ հրովարտակներով հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց կառավարական կազմին մէջ ։

Կեդրոնական կառավարութենէն զատ կազմուած են նաեւ երկու նահանգային գործադիր խորհուրդներ ։

Կեդրոնական կառավարութիւնը բաղկացած է 22 անդամներէ, վեցը սուրիացի, որուն մէկը՝ Աքրամ Հաւրանի՝ փոխ-վարչապետ է եւ դատական նախարար միանգամայն ։ Միւս երկու փոխ – վարչապետները եւ նախարարները եգիպտացի են ։

Սուրիական նահանգի գործադիր խորհուրդը 14, եգիպտականը 15 անդամներ ունի ։

Նախագահ Նասր հետզհետէ կ'ամրապնդէ իր դիրքերը, հաստատ հիմերու վրայ դնելով Միացեալ Հանրապետութիւնը ։

Եգիպտական օրէնքները աստիճանաբար պիտի գործադրուին նաեւ Սուրիոյ մէջ ։ Ամէնէն կարեւորն է հողերու սեփականութեան օրէնքը, որ կոչուած է բարձրացնելու ընչազուրկ դասակարգի ապրուստի մակարդակը ։

Իրաքի մէջ նոյնպէս Յուլիս 14ի յեղափոխութեան վարիչ Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ չէզոքացնելով իր մրցակիցը՝ գնդապետ Ապտէլ Սալամ Արէֆը՝ յաջողած է ընտեղծել կայուն վիճակ մը ։

Գալով Կիպրոսի Թնճուկին, յայսեր կան որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ գտնել պատուաւոր լուծում մը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԻՐԱՔԻ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂՏԱՏ — ՁԱԽՈՂԱԾ
ՔԱՐԱՉԻ — ՅԱՋՈՂԱԾ

Իրաքի մէջ Նասրի կողմնակից տարրերու կազմակերպած պետական հարուածը ճզմուեցաւ կառավարական ուժերու կողմէ ։ Երեսուն բարձրաստիճան սպաներ բանտարկուեցան ։ Գնդ. Արէֆ, որ փոխ վարչապետ եւ Ներքին նախարար էր, ձերբակալուեցաւ ։ Նախկին վարչապետ Ռաշիտ Ալի, որ վերջերս տակաւին աքսորէն վերադարձած էր, հսկողութեան տակ առնուեցաւ ։

Գնդ. Արէֆ որ վերջերս պաշտօնանկ եղած եւ Պոնի դեսպան նշանակուած էր, ձերբակալուեցաւ՝ երբ մերժեց Արեւմտ. Գերմանիա երթալ ։

Գալով Ռաշիտ Ալիի, հսկողութեան տակ առնուեցաւ՝ իբրեւ ապահովութեան միջոց ։Արդարեւ, յեղափոխութեան հեղինակները զայն նկատի առած էին իբրեւ վարչապետ՝ զօր. Քասըմի պաշտօնէն ետք ։ Ալի ծանօթ է իբրեւ բուռն նասրական ։ 1941ին Նացիներու Թելադրութեամբ Իրաքի մէջ պետական հարուած մը պիտի ընէր՝ որ ճզմուեցաւ Անգլիացիներու կողմէ ։

Նախագահ Նասրի կողմնակիցներուն ծրագրած պետական հարուածը տեղի պիտի ունենար երկուշաբթի առաւօտ ։ Բ. Բիւրօյի սպաները, որոնք հաւատարիմ են զօր. Քասըմի, երեւան հանեցին դաւադրութիւնը ։ Բանակը անմիջապէս գործի լծուեցաւ ։ Հրասայլերն ու գնդացիրներով զինուած զօրագունդերը գրաւած էին Պաղտատի գլխաւոր ճամբաներն ու քառուղիները ։ Կէսօրուան մօտ, ամէն վտանգ հեռացած էր արդէն ։ Դաւադրութեան բոլոր ղեկավարները ձերբակալուած, լուսարձակի դրութիւն հաստատուած կէս գիշերէն մինչեւ ժամը չորս ։

Իր գործակիցներուն պատրաստած պետական հարուածին առաջքն առնելով, Վարչապետ Քասըմ, որ չափաւորական՝ մարդ է, տագնապը լուծուած չի նկատեր ։ Նասրի հետեւորդները պարտուեցան, բայց մտահոգիչ այլ վտանգ մը կը սպառնայ Իրաքի անդորրութեան — Քիւրտերը ։

Ինչպէս ծանօթ է, Քիւրտերը երկար տարիներէ ի վեր անկախ Քիւրտիստան մը ստեղծելու երազը կը փայփայեն ։ Միայն Իրաքի մէջ մէկ միլիոն են անոնք եւ գլխաւորաբար հաստատուած Քերքուքի եւ Մուսուլի շրջանները, որոնք քարիւղի մեծ կեդրոններ են ։ Եթէ Քիւրտերն ալ գործի անցնին, զօր. Քասըմի վարչակարգը վճռական օրեր կրնայ ապրիլ, քանի որ իր գործակիցներուն մէջ իսկ ընդդիմադիրներ կան եւ կ'ուզեն միանալ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

Փաքիստանի Հանրապետութեան Նախագահ զօր. Միրզա պատերազմական վիճակ յայտարարեց երկրին մէջ, Խորհրդարանը լուծեց եւ քաղաքական կազմակերպութիւնները արգիլեց ։

Այս որոշումը գործադրելու համար, զօր. Այուպ Խան իր ձեռքը առաւ երկրին քաղաքական թէ զինուորական իշխանութիւնները եւ յայտարարեց թէ այս միջոցառումը «էական էր՝ ազգային շահերու պաշտպանութեան համար»։

Հանրապետութեան Նախագահը յայտարարեց թէ «Փաքիստանցիներու բացարձակ մեծամասնութիւնը վստահութիւն չունէր կուսակցութիւններու վարչակարգին վրայ. անկարելի է գործադրել սահմանադրութիւնը եւ նոյնիսկ յառաջիկայ ընտրութիւններով կարելի չէ բարելաւել երկրին ներքին կացութիւնը»։

Բանակի իր հսկողութեան տակ առած է երկիրը եւ զինուորական կառքերու երթեւեկը անպակաս է մայրաքաղաքին մէջ ։

Փաքիստանի Նախագահը կը մտածէ Սահմանադրութիւնը բարեփոխել եւ «հայրենասէր անձնաւորութիւններու հետ խորհրդակցաբար պատրաստել նոր Սահմանադրութիւն մը՝ որ համապատասխանէ մահմետական ժողովուրդին բաղձանքներուն»։ Այս սահմանադրութիւնը հանրաքուէի պիտի դրուի ։

Նախագահ Միրզա շեշտեց թէ Փաքիստան պիտի չփոխէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը եւ պիտի յարգէ բոլոր համաձայնագիրներն ու իր անդամակցութիւնը՝ զանազան կազմակերպութիւններու ։

Փաքիստանի վարչակարգին փոփոխութիւնը պիտի ազդէ երկրին ներքին քաղաքականութեան վրայ ։

<u>ԼԻԲԱՆԱՆ</u>

ՐԱՇԻՏ ՔԱՐԱՄԷ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

ՇԷՀԱՊ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ ԿԱԶՄԵԼ

●

Լիբանանի ընդհանուր կացութիւնը որ գգալապէս ծանրացած էր վերջին օրերը ստիպեց նախագահ Շէհապը որ նոր լուծում մը փնտռէ ։ Ինչպէս գրած էինք բանակցութիւնները որեւէ արդիւնք չտուին. երկու կողմերը ոչ մէկ զիջում չէին ուզեր ընել ։ Ի վերջոյ հինգշաբթի առտու նշանակուած վարչապետ Րաշիտ Քարամէ կը ստիպուէր քաշուիլ եւ զօր. Շէհապ կը մտածէր զինուորական կառավարութիւն մը կազմել ։

Այս որոշումը տրուած էր, համաձայն «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Թղթակիցին կառավարութեան մէկ ժողովէն ետք, ուր դահլիճին անդամները բացարձակ լիազօրութիւն կուտային Շէհապի իր հասկցած ձեւով կարգադրելու համար տագնապը ։ Մէկ գիշերուան մէջ մթնոլորտը աւելի լարուած դարձաւ երբ երեք ամերիկացի սատիկաններ առեւանգուեցան ։ Այս դէպքը պատճառ եղաւ որ ամերիկեան ուժերը ..կրին երթեւեկել քաղաքին մէջ, հսկողութեան համար ։ Առջի գիշեր Շէհապ գնաց ամերիկեան դեսպանին մօտ, նոր տեսակցութեան մը համար ։ Լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Շէհապի պարտադրուած է ցրուել այս «ընդդիմադիր կառավարութիւնը» եւ հաստատել զինուորական դահլիճ մը ։ Այս ճնշումը եկած է բանակին չէզոքներէն, ինչպէս նաեւ նախկին ընդդիմադիրներէն, որոնք խիստ մտահոգուած էին վերջին օրերու ծանր դէպքերէն ։ Մինաց որ Լիբանանի խորհրդարանին 37 անդամները, այսինքն երեք ձայնի առաւելութեամբ (66 երեսփոխան կայ) հաղորդեցին Շէհապին թէ որոշած են դէմ քուէարկել Քարամէի դահլիճին ։ Այս յայտարարութիւնը պատճառ դարձաւ որ Շէհապ ճշդէ թէ վստահութեան քուէի համար խորհրդարանը նիստի պիտի չհրաւիրէ ։

Փաղանգաւորները յայտարարեցին թէ վերջին 24 ժամուան ընթացքին իրենցմէ յիսուն հոգի ձերբակալուած են բանակին կողմէ ։ Դէպքեր պատահեցան նաեւ Սաէպ Սալամի տան առջեւ ։

ԹԱՇՔԷՆԹԻ մէջ երեքշաբթի օր բացուեցաւ ափրիկեասիական երկիրներու գրողներու համագումարը՝ յիսուն երկիրներու 170 գրողներու մասնակցութեամբ ։ Խրուշչեւ նամակ մը գրկած է համագումարին, շեշտելով գրողներու դերը՝ «աշխարհակալներու դէմ մղուող ժողովուրդներու ազգային պայքարին մէջ ...»։

ՊԻՈՍ ԺԲ. ՎԱԽՃԱՆԱԾ

Հինգշաբթի առտու ժամը 3.56ին Վատիկանի ձայնասփիւռէն հայր Փելեկրինօ, պաշտօնական բանբերը, կը յայտնէր աշխարհին թէ.— Սրբազան Քահանայապետը վախճանած է ժամը 3.52ին ։ Մօտ երեսուն հոգի կը շրջապատէին Պապը երբ մեռաւ, մինչ հազարաւոր հաւատացեալները քանի մը օր է արդէն Ս. Պետրոսի բակը եւ եկեղեցիին մէջ կը սպասէին նոր հրաշքի մը ։

Մինչեւ վերջին վայրկեանը, Պապը դիմադրեց այն ծանր ուղեղային տագնապներուն զոր կրեց կիրակիէն ի վեր ։

Երեքշաբթի օր Վատիկանի ձայնասփիւռը 28 լեզուով աշխարհի 485 միլիոն կաթոլիկներուն կոչ կ'ընէր որ աղօթեն ։

Պիոս ԺԲ. քանի մը ժամ վերապրելէ ետք իր գիտակցութիւնը երեքշաբթի, չորեքշաբթի առտու ուղեղային նոր տագնապի մը զոհ կ'երթար եւ մահաքունի մէջ կ'իյնար ։ Ժամէ ժամ Վատիկանի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր առողջական վիճակը որ կը ծանրանար եւ յուսահատական կը յայտարարուէր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը վեցուկէսին ։ Քասթէլ – Կանտոլֆօ փութացած էին Եւրոպայի մեծագոյն մասնագէտ բժիշկներ՝ եթէ ոչ փրկելու, առնուազն երկարելու համար մեծ հիւանդին կեանքը ։ Իտալական կարգ մը թերթեր որ չորեքշաբթի առտու հաղորդած էին Պապին մահուան լուրը կը գրաւուէին ոստիկանութեան կողմէ ։

82 տարեկան ծերունի մըն էր, Պիոս ԺԲ. սակայն մինչեւ վերջին օրերը պահած էր իր եռանդը եւ աշխատանքի բացառիկ կորովը, որոնք հիացում եւ զարմանք կը պատճառէին բոլորին ։ Համայնավարական միտք, նոյնիսկ գիտական, կարտինալ Էօժէն Փաչելլի ծնած էր 1876, Մարտ 2ին, երկար ատեն եղած է Պիոս ԺԱ.ի քարտուղարը, ապա Պապ ընտրուած 1939 Մարտ երկուքին ։ Անկախ մեծ եկեղեցական մը ըլլալէ, Պիոս ԺԲ. բացառիկ զարգացումի տէր մտաւորական մըն էր, լեզուագէտ էր (9 լեզու գիտէր) եւ 70ը անց էր երբ սկսած էր ռուսերէն եւ արաբերէն սորվիլ ։ Նոյն ձեռնհասութեամբ ճառեր կը խօսէր զանազան եւ տարբեր նիւթերու մասին եկեղեցական հարցերէն զատ ։ Տակաւին վերջերս կ'արտայայտուէր Սէքսոլոժիի մասին, հիւլէական ռումբի, ծննդաբերութեան, աշխատանքի, գրամադրլուխի, բանուորական դասին եւն. եւն. ։

1949ին կը յայտարարէր թէ պիտի բանադրուին բոլոր կաթոլիկները որ շարքային համայնավար կը մնան ։ Խօսած է աւելի քան 2 հազար ճառ, անձնապէս ընդունած է աւելի քան տասը միլիոն այցելու ։ Կարելի է անվարան ըսել թէ չկայ գիտական կամ բանասիրական ճիւղ մը որ փակ մնացած ըլլայ իր մտքին կամ հասկացողութեան առջեւ ։

Պիոս ԺԲ. նաեւ մեծ եկեղեցական մըն էր եւ քրիստոնեայ աշխարհը զայն կը (Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Բժ. Երուանդ Արգումանեան՝ նախագահը Իսթանպուլ գաղութային վարչութեան ։ Բժ. Արգումանեան հինգշաբթի օր մեկնեցաւ Երեւան անձնապէս հրաւիրուած ըլլալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն, ներկայ ըլլալու յոբելենական հանդիսութեանց ։

Էջմիածին մեկնեցան նաեւ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան (Միլանոյէն), Պ. Սարգիս Քիւրքճեան (Լոնտոնէն) եւ ինչպէս գրած էինք Պ. Պ. Ս. Քարեան եւ Ցակոբ Տէր Ցակոբեան ։

Էջմիածնէն հրաւիրուած էր նաեւ գրագէտ Համաստեղ որ անձնական պատճառներով չէ կրցած երթալ ։

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

(ՀԵԼԼԱԴԱՑԻ ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԸ)

Ա.

Փարիզէն ստացայ անսպասելի գիրք մը,— անբախտ հայ բանաստեղծ եւ հելլենասէր Տիգրան Երկաթի կենսագրականը։ Հեղինակը Լէւոն Կերտանն է ։ Ջեմ գիտեր, թէ ուրիշ գործեր ալ գրա՞ծ է, բայց սակաւ կը գրաւէ ընթերցողին անվերապահ հետաքրքրութիւնը, որովհետեւ լաւ գրուած է, կեանքոտ է եւ մանաւանդ 1890ի Հելլադայի եւ անոր պատմութեան հետ կապ ունեցող դէպքեր կը պարունակէ։ Այս կենսագրականը իբրեւ յառաջաբան ունի Շարլ Մորասէն քանի մը էջեր՝ ամէնէն գեղեցիկներէն եւ ներշնչուածներէն։ Ու անոնք ինչպէս ամբողջ գիրքը, ցոյց կուտան, թէ երկու գրողներն ալ՝ Մորասն ու տարաբախտ հայ Թրուպատուրը (աշուղը) ո՛րքան սիրեցին Հելլադայի երկինքը, Հելլադայի կեանքը։

Մորաս՝ մեր հայրենիքին հանդէպ Երկաթի պաշտամունքին մասին գրելով՝ կը յիշատակէ Գարէսի նշանաւոր խօսքը։ Օր մը, ժպտելով ըսաւ ան հայ աղգասէրին. «Բայց քիչ կը մնայ որ հելլէն դառնաք»։

Բայց մօտէն տեսնենք, թէ ո՞վ էր Տիգրան Երկաթ ։ Անցեալ սերունդը լաւ ճանչցաւ զինք։ Բալամասը, Սուրխը, Տիմիթրի Բեթրօքօքինօսը անոր մօտ բարեկամներն էին եւ գրեցին անոր մասին ։ Բեթրօքօքինօս նոյնիսկ ունէր անոր ձեռագիրները, զորս առէնօք թերթեցի յուզումով։ Աւելի երիտասարդները, անշուշտ, Տիգրան Երկաթի անունն իսկ չեն գիտեր ։

Այս երազկոտ բանաստեղծը, որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին դժբախտ ու մարած մը եղաւ եւ իր ծաղիկ հասակին մէջ մեռաւ, — հազիւ 29 տարու էր, — իր ցաւատանջ սրտին մէջ փակեց իր հայրենիքը, Ֆրանսան եւ Հելլադան, թերեւս պատմութեան ի յայտ բերած ամէնէն ազնուական եւ ամէնէն հպարտ դէմքն էր։ Հայրենասէր՝ մինչեւ ոսկորները, գաղափարապաշտ՝ սակաւաթիւներէն, ազգասէր բառին լայն իմաստով, Երկաթ աշխատեցաւ Հայաստանի ազատագրութեան համար եւ այն խանդավառութեամբ, զոր մեծ հոգիները միայն կրնան զգալ։ Իր գլխաւոր առաքինութիւնը իր հաւատքն էր, իր բացարձակ հաւատքը՝ հայրենիքի, կրօնքի եւ ազատութեան հանդէպ ։

Այս երիտասարդը անխարդախ հայրենասիրութեան խորհրդանիշն է։ Իր կարճատեւ ու դաժան կեանքը լեցուն է երազներով եւ անզուսպ գործունէութեամբ ։ Այն ատենն է, երբ Սուլթանները կ'իշխէին ու կը չարչարէին Հայերը։ Տիգրան մէկ բաղձանք ունի միայն, մէկ երազ, ազատագրել զանոնք։ Հայաստանը կըրկին անկախ պետութիւն տեսնել, ինչպէս հինաւուրց տարիներուն։ Ատոր համար կ'աշխատի բանաստեղծութեամբ, ճառով եւ հրապարակագրութեամբ։ Ֆրանսերէն գրուած իր յօդուածները կը հրատարակուէին այն ատենուան ամէնէն վաւերական թերթերուն ու պարբերականներուն մէջ, եւ փարիզեան գրական շրջանակները կը հիանան այս նիհար երիտասարդին վըրայ որ համակ կենսունակութիւն է, հակառակ իր հիւանդկախ վիճակին ։

Փարիզի հետ Տիգրանի առաջին շփումը տեղի կ'ունենայ 1880ին, երբ 10 տարեկան էր, ծնած ըլլալով 1870ին։

Ինչպէս յատակ կ'երեւայ իր նամակներուն մէջ, յոռետես եւ հակասութիւններով լեցուն երիտասարդ մըն է։ Ասկէ զատ՝ խորապէս կ'ազդուի ժամանակաշրջանի վիպականութենէն (ռոմանթիզմ)։ Կ'երեւակայէ սէրը, փառքը, հարստութիւնը։ Բայց սէրը բան մըն է, զոր դեռ չէ ճանչցած. «Կինը, որ աւելի յաճախ կուգայ միտքս, — կը գրէ ան, — երիտասարդ աղջիկ մըն է, զոր կեանքիս մէջ երեք — չորս անգամ տեսայ եւ որուն թերեւս պիտի չհանդիպիմ երբեք...»։

Այդ շրջանին Տիգրան Երկաթ պիտի հանդիպի այն մարդուն, որ իր վրայ պիտի գործէ ամենամեծ ազդեցութիւնը,— Մորիս Պարրէս։ Անոնք որ կարդացած են «Ուղեւորութիւն դէպի Սպարտան», պիտի յիշեն Պարրէսի հոյակապ քնարերգական էջերը, «Բարեկամս՝ Տիգրան» խորագրով։ Ֆրանսացի ազգասէրը եւ հայ հայրենասէրը զիրար կը հասկընան հրաշալի կերպով։ Մտային եւ հոգեկան նոյն խառնուածքը ունին։ Ասկէ զատ՝ արտաքինով շատ կը նմանին իրարու ։

Սակայն ժամանակը կ'անցնի եւ Տիգրան Երկաթ կը չարունակէ տառապիլ նիւթապէս եւ հոգեպէս։ Ի զուր իր մայրն ու եղբայրները կը պաղատին, որ Պոլիս վերադառնայ, տուն։ Շատ անգամ որոշում կուտայ մեկնելու, բայց Փարիզի հմայքը կը գերէ զինք։ Ինչպէս գեղանի լեհուհին ալ, որ միշտ կը պաշտէ զայն, բայց անոնց սիրավէպը չի հասնիր մինչեւ ամուսնութիւն ։

ՆՈՐՂՈՍ ԲՐԱՅԻՔԱՍ

(Շար.)

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Քանի մը շաբաթէն (Նոյեմբեր 23ին) Ֆրանսայի մէջ տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ։ Սակայն երբ Ջօր. Տը Գոլ հրաւիրուեցաւ կառավարութեան ղեկը ստանձնել, յայտնած էր թէ իր հետապնդած գլխաւոր նըպատակներէն մէկն ալ ընտրական օրէնքին բարեփոխումն է։

Գ. Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր Ֆրանսա ճանչցած է ընտրական բազմաթիւ ձեւեր, որոնց յատկանիշներուն մասին որոշ շփոթութիւն մը կը տիրէ միջին քաղաքացիներու մտքին մէջ։ Տեղական թերթերու տուած բացատրութիւններէն օգտուելով, պիտի ջանանք մեր ընթերցողներուն բացատրել Ֆրանսայի մէջ ցարդ գործադրուած ընտրական ձեւերը ։

1876էն մինչեւ 1945 Ֆրանսա յաջորդաբար որդեգրած էր անգամ մը՝ միանուն ընտրութիւններու ձեւը (սքրիւթէն իւնինոմինալ)*, անգամ մը՝ ընտրական ցանկի ձեւը* (սքրիւթէն տը լիսթ)*. բայց 1945ին որոշուեցաւ կիրարկել համեմատական ներկայացուցչութեան ձեւը* (ըըփրէզան — թասիոն փրոփորսիոնէլ)*, որ 1951ին տեղի տուաւ զանազան շրջաններու մէջ տարբեր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն գործակցաբար ընտրուելու ձեւին* (ափարանթըման)։

Այս բոլոր փոփոխութիւնները կը ներմուծուէին ընդհանրապէս այն պատճառով, որ իրենց ժամանակաշրջանը ասպարէզ ունեցած երեսփոխանները կ'ուզէին այս կամ այն ձեւով ապահովել իրենց վերընտրութիւնը, եւ օրուան պահանջին համաձայն կը բարեփոխէին ընտրական օրէնքը ։

Սակայն Ֆրանսական հանրային կարծիքին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ, որ կ'ուզէ միանգամ ընդ միշտ ճշդուած ընտրական ձեւ մը որդեգրել, եւ այդ հիման վրայ ալ կատարել երեսփոխանական բոլոր ընտրութիւնները՝ տարիներու ընթացքին։ Որովհետեւ որոշ է, թէ երկրին ներկայացուցչական ժողովին գոյնը ուղղակի կախում ունի գործադրուած ընտրական օրէնքէն ։

Բացատրենք։ Ընտրական որոշ ձեւեր նախապատուութիւնը կուտան ընտրուելիք անհատին. ուրիշ ձեւերու մէջ, նախապատուութիւնը կ'երթայ կուսակցութիւններուն։ Ոմանք կ'օժանդակեն արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող մտայնութեանց ու գաղափարաբանութեանց պահպանման. ուրիշներ՝ կը քայքայեն զանոնք։ Ոմանց գործադրութեան շնորհիւ կ'ընտրուին ծայրայեղ գաղափարներու պատկանող թեկնածուները. ուրիշներու գործադրութեամբ, կ'ընտրուին հանրային կարծիքին միջին հոսանքին ներկայացուցիչները ։

Համեմատութիւն մը ընելու համար յայտնենք թէ Անգլիոյ կամ Մ. Նահանգներու մէջ ընտրական օրէնքը հիմնուած է պարզ մեծամասնութեան դրութեան վըրայ. իւրաքանչիւր շրջան պէտք է մէկ ներկայացուցիչ ընտրէ. թեկնածուներէն այն անձը որ առաւելագոյն քուէ կը ստանայ (պարզ մեծամասնութեամբ), ընտրուած կը նկատուի։ Ընտրական այս ձեւին առաւելութիւնն այն է, որ կուսակցական բազմաթիւ բաժանումները կը վերնան, տեղի տալով երկու մեծ կուսակցութեանց, որոնցմէ մէկը երբ առաւելագոյն թիւով երեսփոխաններ ունենայ, կը դառնայ կառավարական կուսակցութիւն, իսկ միւսը կը դառնայ ընդդիմադիր կուսակցութիւն։ Յաջորդ ընտրութիւններուն՝ այս դերերը կրնան յեղաշրջուիլ, սակայն ամէն պարագայի մէջ, փոքրամասնութիւն կազմող կուսակցութիւնը պաշտօնապէս կը ճանչցուի որպէս ընդդիմադիր, եւ կառավարութեան կողմէ կ'արժանանայ յարգալից վերաբերմունքի։ Այսպէս, Անգլիան ունի իր Պահպանողական եւ Աշխատաւորական կուսակցութիւնները. Մ. Նահանգները՝ իր Դեմոկրատ եւ Հանրապետական կուսակցութիւնները։

Անգլեւսաքսոն երկիրներու ընտրական օրէնքին ձեւը ամէնէն պարզն է անշուշտ, որովհետեւ դէմ դիմաց կը հանէ միայն երկու կուսակցութիւններ ։

Ընտրական օրէնքի տարբեր ձեւեր կան, որոնք ուղելով հանրային կարծիքին բոլոր երանգները հաւասար ատտիճանի վրայ դնել, տեղի կուտան գունավեղ երեսփոխանական ժողովներու, որոնց մէջ կառավարական մեծամասնութիւն ստանալու խնդիրը յաճախ անկարելիութիւն մը կը դառնայ ։

Կան նաեւ ընտրական խիստ բարդ ձեւեր, որոնցմէ ամէնէն անհասկանալին ափարանթըմանի *դրութիւնն էր, որ 1951ին, իբր թէ պիտի դիւրացնէր հակահամայնավար կուսակցութեանց գործակցութիւնը, բայց իրականութեան մէջ միայն համայնավարներու հացին իւղ քսեց ։*

Ընտրական լաւագոյն օրէնքը այն պիտի ըլլար, որ միաժամանակ պարունակէր հետեւեալ յատկանիշները. ըլլար պարզ, այսինքն՝ ամէնքին կողմէ հասկանալի. ըլլար արդար, բոլորին համար միեւնոյնը. հանրային կարծիքը մղէր միանալու, փոխանակ բաժանուելու. թոյլ տար, որ կառավարական հաստատուն մեծամասնութիւն մը կազմուի երեսփոխանական ժողովէն ներս. եւ ըլլար տեւական, այսինքն՝ փոփոխութիւնս չենթարկուէր իւրաքանչիւր ընտրութենէ առաջ ։

Այժմ տեսնենք թէ ընտրական ի՞նչ ձեւեր կան, եւ ի՞նչ է ասոնց իւրաքանչիւրին յատկանիշը ։

ՄԻԱՆՈՒՆ ՑԱՆԿԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՄԷԿ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ (Սքրիւթէն իւնինոմինալ ա էօն թուր)*. այս՝ ընտրութեանց անգլիական ձեւն է. այսինքն իւրաքանչիւր ընտրական շրջան կուտայ մէկ ներկայացուցիչ. կ'ընտրուի երկու կամ երեք թեկնածուներէն այն, որ կը ստանայ առաւելագոյն քուէները (նոյնիսկ մէկ ձայնի առաւելութեամբ)։ Անգլիոյ մէջ ընտրական այս ձեւը կը յաջողի, որովհետեւ երկու մեծ կուսակցութիւններ միայն կան*

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Ես, երեւի, երբեք չէի կարող այդքան չքնղօրէն հագցնել նրան եւ զարդարել նրա ականջները, կուրծքն ու մատները շողշողակներով ու մարգարիտներով, որքան էլ որ արդարանային փառաւոր ապագայի վրայ մի ժամանակ ունեցած յոյսերս ։ Ամէն բանից երեւում էր, որ նա ընկել էր մի մարդու ձեռք, որը ոչինչ չէր խնայում նրա համար ։

Այսչութեանս հետ միասին ինձ տիրեց ակամայ մի վարանում ու պատկառանք նրա այդ յաղթական չքեղութեան առջեւ, եւ ինքս ինձ երբեք այդքան չնչին ողորմելի ու զզուելի չէի թուացել, ինչպէս այդ միջոցին։ Մի րոպէ աշխատեցի հոգուս խորքում պըպտել վրէժի այն զգացումը, որ մի ժամանակ լափում էր ինձ, եւ որի ազդեցութեան տակ այնքան հըպարտ, այնքան անխոցելի ու արդարացի էի զգում ինձ, ու ոչինչ չգտայ, հոգիս միանգամայն ամայացել էր։

Ու, երբ շփոթուած եւ կակազելով, ներողութիւն հայցող ձայնով փորձեցի յիշեցնել նրան, թէ ով եմ ես, նա սկզբում կարծես թէ զարմացաւ, շփոթուեց, յետոյ յանկարծ թողեց ինձ առանց մի խօսք անգամ. արտասանելու, կառք նստեց եւ հեռացաւ, ըստ երեւոյթին վախեցած, որ ես կարող եմ հետապնդել իրեն ։

Այդ օրն ես անցկացրի զինեատնը, որտեղից ինձ դուրս բերին թեւերիցս բըռնած։

Այնուհետեւ, այս հանդիպումից յետոյ, այն սոսկալի ժամերին, երբ խմած չէի լինում եւ կարողանում էի քիչ թէ շատ խոյանալ մտքերիս մէջ, ինձ շատ էր մտատանջում այն հանգամանքը, թէ ինչ էր բուն պատճառը, որ ես այս ստորին ընկել էի։ Իսկապէս որ, խօ չէր կարելի այդ պատճառը դժբախտ սէրը համարել,— մի բան, որը շատ— շատ կարող էր միայն ժամանակաւորապէս ընկճել, բայց ոչ առ միշտ կործանել մարդու։ Դա անհեթեթութիւն կը լինէր։

Բուն պատճառը պէտք է որ ուրիշ տեղ լինէր։ Ու սկսեցի այդ պատճառը որոնել սիրածս աղջկայ դաւաճանութիւնից դուրս, որոնել իմ էութեան մէջ, որովհետեւ անկարելի էր, որ ես այս ստորին ընկնէի, եթէ անկման սաղմերը չկրէի, ինքս իմ մէջ։ Բայց որո՞նք էին այդ սաղմերը, որտեղի՞ց էին ընկել իմ մէջ, ի՞նչ էր նրանց արմատը,— այս ուղղութեամբ պրպտումներս դեռ երկար ժամանակ մտատանջում էին ինձ. առանց որեւէ եզրակացութեան յանգելու, մինչեւ որ, վերջապէս միանգամայն պատահական կերպով գտայ բուն արմատը մի պատմուածքի ընթերցումից յետոյ, որը յանկարծ լուսաւորեց իմ մինչ այդ մութ ներքին աշխարհը ։

Այդ պատմուածքն իտալական մի սիրավէպ էր «Վրէժ» վերնագրով ։

Այստեղ բառացի թարգմանութեամբ առաջ եմ բերում այդ սիրավէպը, որի վերնագիրը, սակայն, դնում եմ. «Նա», պատմուածքի հերոսին ինձ հակադրելու համար ։

ՆԱ

1.

Վենեցիայում, Դոժերի, ջրանցքների եւ գեղարուեստների այդ հրաշակերտ քաղաքում, մի հին ազնուական ընտանիքի մէջ ապրում էր այդ ընտանիքի միակ զաւակը — գեղեցիկ Ջիւլէտտան ։ Այնքան էր գեղեցիկ նա, որ երեւում էր թէ հողեղէն չէ, այլ մի յաւերժահարս, որ դուրս է եկել ծովի փրփուրներից ։ Աչքերը կապոյտ էին, ինչպէս Իտալիայ ջինջ երկինքը, հայեացքը զուարթ ու անհուն, ինչպէս Ատրիատիքի հորիզոնները ։ Ոսկեգոյն ծամերը սքանչելի գանգուրներով պսակում էին նրա փոքրիկ, սիրունիկ գլուխը։ Երբ ժպտում էր (բայց ե՞րբ չէր ժպտում), նրա չքնաղ այտերի վրայ ակօսիկներ էին գոյանում եւ փոքրիկ բերանի մէկ վարդագոյն շրթունքների տակ շողշողում էին փղոսկրի պէս սպիտակ ու ամուր մանրիկ ատամները։ Միշտ զըւարթ էր գարնան արեւի պէս, միշտ թըռչուն՝ թիթեռնիկի պէս, միշտ չարաճճի՝ կայտառ երեխայի պէս։ Երկու գոյն էր սիրում — կարմիր ու սպիտակ, եւ նրա արդուզարդի ու կրծքի վրայ միշտ անպակաս էին այդ երկու գոյնի ծաղիկները, մեխակը եւ շուշանը։ Նա ինքը թարմ ու հոտաւէտ ծաղիկ էր կարմիր կամ սպիտակ, նայելով թէ ինչ գոյնի հագուստ էր հագնում, մեխակի պէս կարմի՞ր, թէ շուշանի պէս սպիտակ ։

2.

Մի անգամ, գարնանային մի սքանչելի երեկոյ, որպիսիք միայն Ատրիատիքի ափերուն են լինում, երբ Ջիւլէտտան իր հօր Պալացցոյի վերի յարկի իր փոքրիկ սենեակում զբաղուած էր իր սպիտակ հագուստով եւ կրծքին մեխակի կարմիր ծաղիկն էր ամրացնում որ գրօսանքի դուրս գայ, Պոնտէ — Ռիալտոյի տակ մեծ ջրանցքի վրայ, դրսից ինչ որ նուագածութեան ձայն լսեց։ Մի հմուտ ձեռք սերենատ էր նուագում ջութակի վրայ ։ Ջիւլէտտան վազեց դէպի բաց պատուհանը եւ ցած նայեց դէպի փողոց ։

ՆԱՐ ԴՈՍ

(3 Շար.)

այնտեղ, ինչպէս վերը ըսինք։ Սակայն այս ձեւը գրեթէ անգործադրելի է արդի Ֆրանսայի մէջ, ուր քանի՜ աւելի հակամարտ կուսակցութիւններ գոյութիւն ունին ։

ՄԻԱՆՈՒՆ ՑԱՆԿԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԿՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ (Սքրիւթէն իւնինոմինալ ա տէօ թուր)(*)։

Այսինքն՝ իւրաքանչիւր ընտրական շրջան կուտայ մէկ ներկայացուցիչ. եթէ առաջին ընտրութեան թեկնածու մը ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւն չահի (մաժօրիթէ ապսօլիւ), ընտրուած կը նկատուի։ Բացարձակ մեծամասնութիւնը կը համապատասխանէ ձայներու երկու երրորդի համեմատութեան։ Եթէ առաջին ընտրութեան ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւն ունեցող չգտնուի, երկրորդ ընտրութիւն մը տեղի կ'ունենայ, որուն ընթացքին ձայներու պարզ մեծամասնութիւն ունեցողն է որ ընտրուած կը նկատուի։ Պարզ մեծամասնութիւն ունենալու համար բաւական է ձայներու կէսէն մէկ թիւ աւելի ունենալ ։

Ընտրութեան այս ձեւը բազմաթիւ անգամներ գործադրուած է Ֆրանսայի մէջ. առաջինը՝ 1789ին էր, էթա ժէնէրօներու ընտրութեան ժամանակ. այն տարբերութեամբ սակայն, որ երկրորդ ընտրութեան կրնային ներկայանալ միայն առաջին ընտրութեան ատեն առաւելագոյն քուէ ստացող երկու անձերը ։

Ցամենայն դէպս, Ֆրանսական կարգ մը թերթերու մէջ տպուած հարցարաններուն տրուած պատասխաններէն դատելով, կարելի է եզրակացնել, թէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը ընտրական այս ձեւն է, որ կը նախընտրէ։ Արմատականներու եւ ընկերվարականներու ալ ուզած ձեւը այս է ։

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ (Ռըփրէզանթասիոն փրոփորսիոնէլ)։

Ասիկա՝ կուսակցութիւններու վայելած ժողովրդականութիւնը ցոյց տուող ընտրական ձեւ մըն է։ Նահանգի մը, կամ նոյնիսկ ամբողջ երկրին համար, իւրաքանչիւր կուսակցութիւն թեկնածուներու իր ցանկը կը ներկայացնէ ։ Ստացուած ձայներուն համեմատութեամբ իւրաքանչիւր ցանկէն կը զատեն նշանակուած առաջին անունները։

Այս ձեւի ընտրութեամբ կազմուած երեսփոխանական ժողով մը ամէնէն հաւատարիմ կերպով կը ներկայացնէ երկրին քաղաքական պատկերը ։

Բայց մեծ թերութիւն մը ունի. այն, որ ընտրողը ցանկի մը պէտք է քուէարկէ եւ չի կրնար ցանկին մէջ որոշուած շարքը փոխել։ Երեսփոխան մը կ'ընտրուի ոչ թէ որովհետեւ արժանաւոր անձ է, այլ որովհետեւ տրուած կուսակցութեան մը նախընտրած ներկայացուցիչն է ։ Ուրեմն կ'ընտրուին ոչ թէ անձերը այլ կուսակցութիւնները։

Ընտրական այս ձեւին կողմնակիցներն են՝ ժողովրդ. Շարժումը (էմ. էր. փէ.) եւ համայնավարները ։

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷՆ ՍՏԱՑԱԾ ՑԱՆԿԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ. ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄԷՆ։ (Սքրիւթէն տը լիսթ մաժօրիթէր տէփարթըմանթալ ա տէօ թուր)։

Այստեղ՝ որոշ շրջանի մը համար նշանակուած ընտրելիներու թիւին չափ թեկնածուներ պարունակող ցանկեր կը ներկայացուին ընտրողներուն։ Այն թեկնածուները, որոնք առաջին անգամէն ձայներու բացարձակ (երկու երրորդի) մեծամասնութիւն կը ստանան, ընտրուած կը նկատուին։ Երկրորդ անգամուան համար երկու ձեւ կայ. 1) Ցանկերը կրնան իրարու միացուիլ եւ ձայներու բացարձակ մեծամասնութիւնը ստացող անհատները կ'ընտրուին. իսկ թափուր մնացած աթոռներուն համար, ընտրուած կը նկատուին համեմատաբար ամէնէն աւելի ձայն ստացող թեկնածուները ։ (Այս ձեւը, որ 1948ին առաջարկուած էր Պ. Ըընէ Քոթիի կողմէ, տակաւին բնաւ գործադրուած չէ)։

2) 1955ին Պ. Պարաչէն (անկախ երեսփոխան) առաջարկած էր բոլոր աթոռները տալ այն ցանկին, որ առաջին ընտրութեան ստացած ըլլայ ձայներու քառասուն առ հարիւրը։ Եթէ ձայներու քառասուն առ հարիւրը ստացող ցանկ մը չգտնուի, երկրորդ անգամուան ընտրութեան իրաւունքէն զրկել ձայներու տասը առ հարիւրէն պակաս քուէ ստացած ցանկերը, Միւսները՝ կրնան միանալ իրարու մէջ, եւ դարձեալ կ'ընտրուի ձայներու քառասուն առ հարիւրը ստացող ցանկը։ Եթէ այս երկրորդ անգամին ալ քառասուն առ հարիւրը ստացող ցանկ մը չգտնուի, տրուած քուէներու համեմատականով բաժնել աթոռները ։

Ընտրական այս ձեւն ալ բնաւ գործադրուած չէ ցարդ. պէտք է ըսել որ երկսայրի սուր մըն է, որովհետեւ թոյլ կուտայ որոշ խմբակցութիւններու՝ բոլոր աթոռները գրաւել։ Իր կողմնակիցներն են այն քաղաքագէտները, որոնք կը ձըգտին՝ քաղաքական մեծ համախմբումներ իրագործելով օրինական ձեւով մը չէզոքացնել համայնավար կուսակցութիւնը ։

Ընտրական այս զանազան ձեւերուն կողքին կան նաեւ ուրիշներ ցանկերու ընտրութիւն՝ շրջանային բաժանումներով, եւ մէկ անգամէն (սքրիւթէն տը լիսթ տէփարթըմանթալ ա տէօ թուր), մեծամասնութեան եւ համեմատականի (մաժօրիթէր է փրօփորսիօնէլ) խառնուրդ ձեւը, ինչպէս նաեւ 1951ին ներմուծուած գործակցաբար ընտրուելու ձեւը (ափարանթըման)։ Այս վերջինը, մասնաւորաբար, բաւական վտանգաւոր ձեւ մըն է, որ մեծ անակնկալներու տեղի կրնայ տալ, եւ ժողովուրդին իսկական պատկերը չեղող երեսփոխանական ժողով մը ստեղծել։

(*) Այս ձեւը ընդունեցաւ կառավարութիւնը առջի օր ։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ «ԱՅՈ» ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ

Փարիզի համայնավար մամուլը որ ցարդ լռութիւն կը պահէր Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին եւ «ոչ»ի կողմնակիցներու ջախջախիչ պարտութեան շուրջ, վերջապէս կ'արտայայտուի, ընդունելով համայնավար կուսակցութեան նահանջը։

Համայնավար «ինքնաքննադատութեան» ամէնէն վաւերական գէմքերէն մէկը՝ Մարսէլ Սէրվէն, Կեդրոնական Կոմիտէի ժողովին մէջ կուսակցութեան ներկայ տագնապին վերլուծումը կատարեց, որ Կեդր. Կոմիտէի վաւերացումով եւ հաւանութեամբ հրատարակուեցաւ «Իւմանիթէ»ի մէջ (Հոկտեմբեր վեց)։

Համայնավարները չեշտելէ ետք թէ «Սահմանադրութեանը ընդունելովը Ֆրանսայի մէջ ժողովրդավարութիւնը կը նահանջէ եւ լուրջ կացութիւն մը կը ստեղծուի» եւ հանրաքուէի պաշտպանները «ֆաշական» կոչելէ ետք, կ'ընդունին որ 1956էն ի վեր աւելի քան մէկ միլիոն քուէ կորսնցուցած են, բանուորական շրջանակներու մէջ ...։

Աւելի լաւ է սակայն որ խօսքը տանք «Իւմանիթէ»ի ծանօթ «ինքնաքննադատ»ին ։— «Եթէ կուսակցութեան ստացած քուէները (Սեպտ 28ին) բաղդատենք՝ 1956 Յունուար երկուքին ստացուած ձայներուն հետ, կը տեսնենք թէ մէկ միլիոն քուէի տարբերութիւն մը կայ... ընդհանուր արդիւնքները, շրջաններու մէջ բստացուած ձայներու ուսումնասիրութիւնը՝ կարգ մը հաստատումներու տեղի կուտայ։ «Ոչ»ի կողմնակից ընկերվարական կամ արմատական պարագլուխները ընտրողներու զանգուածը չկարողացան հըպատակեցնել իրենց։ Հետեւաբար, ձախակողմեան միլիոնաւոր մարդիկ «այո» քուէարկեցին։ Աւելին կայ սակայն ։ 1956ին 5.600.000 ձայն ստացանք։ Սեպտեմբեր 28ին միայն 4 600.000 հոգի «ոչ» քուէարկեցին ։ Բաւական չէ սակայն ըսել, թէ մէկ միլիոն համայնավարներ«այո» քուէարկեցին։ Արդարեւ, եթէ «ոչ»երու գլխաւոր զանգուածը կուգայ համայնավարներէ, սխալ պիտի ըլլար եւ ապագային համար վտանգաւոր՝ անտեսել այն մասնակցութիւնը, զոր բերին «ոչ»ի համար Ընկերվարականները, Դեմոկրատները, Արմատականները եւ շատ քիչ համեմատութեամբ, քրիստոնեաները ։ Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ մէկ միլիոն համայնավարներ չեն միայն որ «այո» քուէարկեցին, այլ՝ շատ աւելի ։ Լուրջ կացութիւն մըն է սխալ եւ մենք պարտաւոր ենք ուղիղ նայիլ հարցին վըրայ։ Ազատագրութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ նմանօրինակ երեւոյթ մը կը պատահի։ Հինգի վրայ մէկ հոգի մեզի մտիկ չըրաւ։ Եւ ոչ թէ միայն անոնք՝ որ մեզի յարած էին 1956ին, այլեւ անոնք, որ համայնավար կը քուէարկէին երկար ժամանակէ ի վեր... եւ մինչեւ դաստակերտը չէ միայն որ «այո» քուէարկեց, այլ՝ բանուորներն ու նոյնիսկ շատ աւելի դժբախտ շրջանակներն ալ միացան այդ շարժումին ...»։

Ի բերանոյ քումմէ դատեցայ ...։

——— ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ ———

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԵՒ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԳԻՆԵՐԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Թրքական դրամի արտաքին արժէքին վրայ կատարուած 322 առ հարիւր գեղչին պատճառաւ, որոշուած է նոյն համեմատութեամբ յաւելում կատարել արտաքին ամէն տեսակ թղթատարութեան եւ հաղորդակցութեան գիներուն վրայ։ Նոր գիները քանի մը օրէն գործադրութեան պիտի դրուին, իսկ որեւէ փոփոխութիւն տեղի պիտի չունենայ ներքին թղթատարութեան գիներուն վրայ ։

Այսպէս, Գերմանիոյ համար նամակը պիտի արժէ 40 – 140 դրուշ, հեռագիրը՝ 45 – 140 դրուշ։ Ամերիկայի համար նամակը 65 – 200 դրուշ, հեռագիրը 147–450 դրուշ ։

Պոլիս – Նիւ Եորք երեք վայրկեանի հեռաձայնային հաղորդակցութիւնը պիտի արժէ 120 ոսկի ։

ԱԿԻՒԼԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(Կենսագրական գիծեր)

Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեան, ծնեալ Ճէլալեան, ծնած է Պոլիս, յեղափոխական եւ մտաւորական ընտանիքի մէջ։ Իր Լրէց եղբայրը, Տօքթ. Գրիգոր Ճէլալեան պոլսահայ ճանչցուած բժիշկներէն մին էր, եւ ունեցած է յեղափոխական գործունէութիւն. իսկ կրտսեր եղբայրը, Ցովսէփ Ճէլալեան Պոլսոյ բժշկական համալսարանի քիմիագիտութեան փրօֆէսէօր եղած է։

Ակիւլինէ իր ուսումը ստացած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ եւ անոր առաջին շրջանաւարտներէն մին է. Իր ուշիմութեամբ աչքառու աշակերտուհի մը եղած է եւ Դպրոցական շրջանը աւարտելէ վերջ կոչուած է պաշտօնի նոյն հաստատութեան մէջ, իբրեւ վարիչ։

1908ին Օսմ. Սահմանադրութեան խանգավառութիւնը զինքն ալ կ'ոգեւորէ, ինքն ալ կը խառնուի վերածնունդի ընդհ. շարժումին։ 1909ին կ'ամուսնանայ Սասնոյ հերոս եւ օսմանեան բարլէմէնթի անդամ Մուրատի — Համբարձում Պօյաճեանի հետ ։

Ձեռք ձեռքի տալով Դպրոցասէրի հիմնադիրներուն եւ ականաւոր տիկիններուն կը վերականգնէ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, որուն աննկուն ու անձնուէր ղեկավարներէն մին կը դառնայ եւ անոր գոյութեան պահպանման համար մեծ դերը կը կատարէ եւ Դպրոցասէրը արտասահմանի գործունէութեան մղիչ ուժը ներկայանալով ։

1918ին Տիկին Մուրատի ջանքերով Դպրոցասէրը իր գործունէութիւնը կ'ընդլայնէ բանալով դպրոցին դուռները տարագրութենէ ազատագրուած որբուհիներուն առջեւ, անոնց ապահովելով երկրորդական ամուր կրթութիւն ։

Այս շրջանին, վարժարանին մէջ աշակերտեցին աւելի քան հինգ հարիւր աղջնակներ ։

Տիկին Մուրատ, ամբողջովին նուիրուած հաստատութեան, կը ստանձնէ նաեւ անոր նիւթական հոգը։ Այդ նպատակով բազմիցս ճամբորդութիւններ կը կատարէ Ամերիկա եւ Արեւելք, ի նպաստ վարժարանին հանգանակութիւններ կատարելով ։

Քեմալական շարժումին հետեւանքով Դպրոցասէրը իր ջանքերով կը փոխադրուի նախ Սելանիկ, ապա Մարսէյլ եւ ապա՝ Փարիզ (Լը Րէնսի)։

Ցայտնաբերելով իր աննկուն կամքի ուժը, կորովը եւ մանաւանդ նուիրումը, այնքան դժուարին պայմաններուն մէջ կանգուն կը պահէ այս հաստատութիւնը, օժտելով զայն կարող ուսուցչական կազմով, մեծ մասով բաղկացած համալսարանականներէ ։

1947էն սկսեալ վարժարանը ընդգրկած է լիսէի ուսման ծրագիրը ։

Տիկինը Մուրատ Պօյաճեան ունեցած է բեղնաւոր գործունէութիւն եւ իր մահով հայ դպրոցը կը կորսնցնէ իր արժէքաւոր գործիչներէն մին եւ հայ իգական սեռը մէկը իր փայլուն ներկայացուցիչներէն։

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (272)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Օրինակներ շատ էին պատահել, երբ քուրդ բէկերից մէկը որ եւ իցէ յանցանքի համար կալանաւորւում էր, կամ աքսորւում էր, նա իր դրպանից մեծ գումարներ էր ծախսում եւ ազատւում էր չարագործին։ Ինչո՞ւ համար :— Որպէս զի նրան իր ձեռքում մի լաւ գործիք ունենայ ։

Կրկին խօսք եղաւ Ասլանի միւս օր ճանապարհ ընկնելու մասին, եւ առաջնորդը, օգուտ քաղելով դրանից, փոխեց խօսակցութեան առարկան, ասելով.

— Թէեւ մեր Վանեցուց փաշան կը տայ ձեզ հարկաւորած թղթերը եւ դուք, պարոն բժշկապետ, ամէն տեղ կը գտնէք մեծ պատրաստականութիւն ձեր ճանապարհորդութիւնը անվտանգ կացուցանելու համար, բայց այնուամենայնիւ, ես խորհուրդ կը տայի ձեզ քարաւանի հետ գնալ ։

— Ես այդպիսի նպատակ էլ ունեմ, — պատասխանեց Ասլանը, — ինձ ասացին, որ էդուց երեկոյեան մի քարաւան է դուրս գալու։

— Այդ ո՞ւմ քարաւանն է, — հարցրեց փաշան ։

— Չը գիտեմ, պատասխանեց Ասլանը։

— Թօխմախ – Արթինի քարաւանն է, — մէջ մտաւ ոստիկանապետը։

— Հա, Թօխմախ – Արթինը շատ քաջ մարդ է, նրա քարաւանը ամենապահովն է ճանապարհորդութեան համար։ Բայց չգիտեմ, պարոն բժշկապետ, դուք չէի՞ք ձանձրանայ քարաւանի հետ գնալով, որովհետեւ քարաւանը սաստիկ դանդաղ է գնում, — հարցրեց փաշան ։

— Այդ իրաւ է, — պատասխանեց Ասլանը, — բայց որքան էլ ցանկանայի, չէի կարող շտապով անցնել, որովհետեւ ինձ հետ տանում եմ բաւական ծանրութիւններ, որոնք մի քանի բեռներ կը լինեն, — իմ շարժական դեղարանը, իմ գործիքները եւ այն բոլոր հնութիւնները, որ հաւաքել եմ։ Բացի դրանից, ինձ հարկաւոր է մի քանի նշանաւոր տեղեր հետազօտել. քարաւանի դանդաղ ընթացքը կը նպաստէր ինձ՝ ցանկացած ժամանակ շեղուել ճանապարհից՝ այդ տեղերը տեսնելու համար ։

— Միայն, երբ քարաւանից բաժանւելու լինէք, անպատճառ հարկաւոր է, որ ձեզ հետ ձիաւորներ վեր առնէք, — խորհուրդ տուեց առաջնորդը ։

— Այդ ես գիտեմ, սրբազան հայր, ես բաւական փորձուած եմ ասիական ճանապարհորդութիւնների մէջ։ Թէեւ այս կողմերում չեմ եղել, բայց Միջին Ասիայում շատ եմ թափառել ։

Վերջապէս, ընթրիքը տուեցին։ Գորգերի վրայ տարածուեցաւ սեղանի գունաւոր սփռոցը, եւ կերակուրները, որ քան պատրաստուած էին, պղնձեայ բոլորակ սինիների վրայ դասաւորած, միանգամից ներս բերուեցան։ Նրանք բազմատեսակ էին։ Բազմատեսակ էին եւ քաղցր չէրէքները, զանազան համեմներով եւ զանազան գոյներով։ Ոսկիից բոլիլները, գինի, արաղ, դրուեցան միայն առաջնորդի, Ասլանի եւ երեք հայ երեւելիների մօտ։ Միւսները չէրէք էին խմում։ Զինէջական գեղեցիկ ամանները մի առանձին ախորժակ էին բաց անում։ Նախկին վիճաբանութիւնները դադարեցան, որովհետեւ այստեղ, ինչպէս առհասարակ արեւելքում, սեղանի վրայ շատ չեն խօսում ։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

Նկատել իբրեւ մեծագոյն պատերէն մէկը որ մասնաւորաբար աչխատած է խաղաղութեան համար, այդ բառն ալ արդէն իր անունին մէջ կը կայմէ (Փաչէլլի) եւ զարմանալի չէ որ խնք ծանօթ ըլլայ իբրեւ «Պապը՝ խաղաղութեան»։

Առաջին անգամն է որ Պապ մը կը մեռնի Վատիկանէն դուրս, բայց առաքելական սահմանադրութեան 31րդ յօդուածը նախատեսած է այս պարագան եւ Պիոս ԺԲ.ի մարմինը Հինգշաբթի իրիկուն կամ Ուրբաթ առտու կը փոխադրուի Ս. Պետրոս։ Իր մահով, անդամահի առժամեայ պաշտօնը կը ստանձնէ երիցագոյն կարտինալը՝ Թիսըրան ։ Վատիկանի գործերը կը ղեկավարէ երրորդութիւն մը կազմուած կարտինալներ՝ Թիսըրանէ, Վանբոյէ, եւ Քանալիէ։ Պիոս ԺԲ. մինչեւ մահը ամբողջացուց կարտինալներու կազմը որ 70 պէտք է ըլլայ բայց ներկայիս 56 է որոնց երեքը կը գտնուին երկաթեայ վարագոյրէն անդին (Հունգարիա, Եուկոսլաւիա եւ Չեխոսլովաքիա) ։

Նոր Պապը պէտք է ընտրուի վախճանեալ Քահանայապետէն մինչեւ 18 օր վերջ ամէնէն ուշը, այսինքն մինչեւ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 27ին։

Քանի օր է հաւանական թեկնածուներու մէջ ձայնասփիւռը եւ մամուլը կը յիշեն յաճախ ծիրանաւոր - պատրիարք Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանի անունը։ Այս մասին կարելի չէ անշուշտ ոչ մէկ նախատեսութիւն ընել որովհետեւ հաւանական չի թուիր թէ նոր Պապը իտալացի չըլլայ։ Իտալացիներու կարգին կարելի է յիշել կարտինալ Ռոնքալլի, պապական նախկին նուիրակ եւ ներկայիս Վենետիկի առաջնորդ - պատրիարք և կարտինալ Սիրի Ճենովայի արքեպիսկոպոս։ Այն բացառիկ պարագային երբ որոշուի օտար պապ մը ընտրել կրնայ պատահիլ որ Ֆրանսացիներու եւ Ամերիկացիներու միջնորդակցութեան մը տեղի չտալու մտադրութեամբ ձայները՝ կեդրոնացուին արեւել. ծէսի ներկայացուցիչ կարտինալ Աղաջանեանի վրայ ։

Պիոս ԺԲ.ի մահով կաթոլիկէ աշխարհը կը կորսնցնէ իր մեծագոյն եկեղեցական դէմքերէն մէկը եւ մարդկութիւնը՝ մեծ մտաւորական մը։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մակարիոս Արք. դատապարտեց Կիպրոսի մէջ անգլուհիի մը սպանութիւնը, աւելցնելով թէ այդ ոճրափորձը կրնան Անգլիացիները գործած ըլլալ՝ խռովութիւնները սանձելու համար ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բողոքագիր մը յանձնեցին Մոսկուայի կառավարութեան Հայաստան ինկած ամերիկեան օդանաւին անհետացած 11 հոգիին մասին տեղեկութիւններ ուզելով. վեց հոգիի ածխացած մարմինները Սեպտեմբեր 24ին յանձնուած են արդէն ամերիկեան իշխանութեանց ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեան Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ ։

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին դացողներուն դիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքառ մը որ պիտի մեկնի Կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1·45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14ին։ Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Ծոփ Ղազարեանէ 2500 ֆրանք (Ֆրէզնոյէն), խմբագրատուն իր այցելութեանը առիթով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ այս կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ Գերապայծառ Ամատունի վասն հոգւոյ Պօղոս Ճէօհէրեանի ։

×

Հաւըրտի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի

հոգւոյն ի յիշատակ ։

×

Այրի Տիկին Ազատուհի Սարգիսեան եւ զաւակը Անի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԹՈՐՈՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի եւ ծնողաց Սարգիսեան ամբողջ ընտանիքին ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեանլերու յիշատակը յարգողները։

ԱՐԱՐԱՅԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարայի Ցանկատամարտին 40րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն։

Ցաւարտ պատարագի՝ աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին։

Պիտի խօսի՝ Ռամ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Պ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայկական բնտիր պար եւ անակնկալներ՝ Սրբենուչներու կողմէ ։

Օր. ԱԼԻՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Նշանուած

5 Հոկտեմբեր, 1958

Կնքահայրութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի ։

Կրընոպլը Մարսէյլ

Այս առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Մշակոյթի տան՝ Պ. Սահակ Քիւրքճեան հինգ հազար ֆրանք, Պ. Կիրակոս Ղազարեան՝ 5 հազար, Պ. Սարգիս Կիւմիւշեան հինգ հազար ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի դպրոցի ֆոնտին.—

Պ. Կիրակոս Ղազարեան հինգ հազար ֆրանք, Պ. Կարպիս Թորոսեան երեք հազար, Տիկին Ովսաննա Թորոսեան երկու հազար, Պ. Սարգիս Ղազարեան հազար, Պ. Ղազար Ղազարեան հազար, Տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեան երկու հազար ֆր. ։

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբին.— Պ. Տիգրան Ղազարեան հինգ հազար ֆրանք, Պ. Պ. Սարգիս Ղազարեան, Ղազար Ղազարեան, Կարպիս Թորոսեան հազարական ։

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին.— Պ. Պ. Կարպիս Թորոսեան, Ղազար Ղազարեան, Սարգիս Ղազարեան հազարական ֆրանք ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք Վեհափառի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. տարելիցին առթիւ ։

Կը պատարագէ Արժանաչնորհ Տ. Թովմաս Ա. Քհնյ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ա. Պատմագրեանի երաժշտական - կրթական գործունէութեան քառասնամեակին նուիրուած յարգանքի երեկոն տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 6, ժամը 21ին, փոխանակ Հոկտեմբեր 21ին, ինչպէս որ յայտարարուած էր աւելի առաջ, Սրբազանի եւ հովանաւոր մարմնի քանի մը անդամներու էջմիածին մեկնումին պատճառով ։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտուընէ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ ։

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու ննկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ ։

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն)։ Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսթիքի։ Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ - Մեսրոպ դըպրոցին մէջ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 11 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8316 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4117

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին վաղը Կիրակի կը տօնէ յիշատակը Հայ Մշակոյթի անմահ ռահվիրաներուն, — Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց Մեսրովբայ, Եղիշէի, Մովսէսի Քերթողին, Դաւիթ անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգոր Նարեկացւոյն եւ Ներսէսի Կլայեցւոյն ։

Իսկ էջմիածնի օրացոյցը այսօրուան համար կ'ըսէ «Տօն ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ գիւտի նշանագրացն Հայոց եւ Թարգմանութեան Սուրբգրոց»:

Տասնեակ տարիներ առաջ, քանիցս արծարծուելէ վերջ այս էջերուն մէջ, կարելի էր եղած քով քովի բերել կարգ մը մտաւորականներ՝ Թարգմանչաց տօնը վերածելու համար «Մշակոյթի Օր»ուան:

1932ին գրքոյկ մըն ալ հրատարակուած էր «Հայ Մշակոյթի Օրը» անունով՝ ծանօթ դէմքերու աշխատակցութեամբ ։

Փորձը երկար չտեւեց սակայն ։

Միութիւնէ մը մեծ սրահէն վերջ, հանդէսներ տեղի ունեցան աւելի համեստ սրահներու մէջ, մինչեւ որ բոլորովին մոռցուեցաւ ։

Եւ ահա՛ քանի մը տարիէ ի վեր Փարիզի Հայոց Եկեղեցին է, որ տէր կանգնած է այդ տօնին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ պանծացնելով Հայոց լեզուն, իր դպրոցներու հարիւրաւոր աշակերտներուն բերնով ։

« Հայ Մշակոյթի Օր»ը պէտք է ըլլայ տարավեր հայութեան մեծագոյն տօներէն մէկը ։

Հայրենասիրական պարտականութիւն է տարին մէկ օր յիշատակել մեր անմահ մատենագիրները, որոնք «Թարգմանիչ» համեստ անունին տակ կերտած են հինգերորդ դարու մեր Ոսկեդարը ։ Ոգեկոչել Ս. Մեսրոպը, որ յօրինած է մեր օգտակար այբուբենը :Մովսէս Խորենացին եւ «քանդակագործ քաջ եղիշէ»ն, որոնք իբրեւ անկորնչելի դամբան ժառանգ ձգած են մեզի մեր անցեալ փառապանծ պատմութիւնը՝ իր դիւցազնական դրուագներով: Գրիգոր Նարեկացին ու Ներսէս Շնորհալին, որոնց անման աղօթքներն ու ոսկեհիւս շարականները մինչեւ այսօր քաղցրալուր կը հնչեն մեր վանքերու եւ եկեղեցիներու կամարներուն տակ: Դաւիթ Անյաղթն ու մեր բոլոր յայտնի կամ անյայտ գրչի մշակները, որոնք իրենց ստեղծագործութիւններով, Թարգմանութիւններով կամ ձեռագրերու ընդօրինակութեամբ ճոխացուցած են մեր գրականութեան եւ մշակոյթի անդաստանը ։

Շնորհիւ անոնց է, որ հայ ժողովուրդը պահպանած է իր ազգային դիմագիծը եւ այսօր հպարտութեամբ ու ճակատաբաց կը ներկայանայ քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ ։

Ոսկեդարու մեր դասական մատենագիրներու երկերը հիացում կ'առթեն օտար պատմագէտներու եւ բանասէրներու, որոնք յատկապէս հայերէն գրաբար կը սորվին՝ որպէսզի իրենց ուսումնասիրութեանց համար առաւելագոյն չափով օգտուին հայկական աղբիւրներէն ։

Օտար գիտնականներն են, որ «Թագուհի Թարգմանութեանց» պատուաւոր մակդիրը տուած են մեր գրաբար Աստուածաշունչին: Իսկական հրաշակերտ մը ։

Գիտնա՛նք գնահատել մեր քաղաքակրթական ու մշակութային արժէքները ։

Ըլլա՛նք արժանի ըլլալ մեր անմահ մատենագիրներուն՝ անվթար պահելով Հայոց ոսկեղինիկ լեզուն եւ զայն փոխանցելով մեր զաւակներուն ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՆԱՁԸՄ ԱՔԱՐԻ՝ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

ՇԱՄՈՒՆ ԴԷՄ Է

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Լիբանանի նշանակուած վարչապետը՝ Քարամէ, տեսնելով թէ մեծամասնութիւն պիտի չկարենայ գոյացնել իր կառավարութեան շուրջ, իր հրաժարականը տուաւ Նախագահ Շեհապի: Այս պարագան յաղթանակ մը կը համարուի Շամունի կողմնակիցներուն համար:

Քարամէ նախապէս յայտարարած էր արդէն թէ պատրաստ է քաշուելու՝ Լիբանանի շահերուն համար. «երբ կացութիւնը որեւէ զոհողութիւն կը պահանջէ մեզմէ, չենք կրնար մեր դիրքը գերադասել հայրենիքի շահերուն »։

Բաշիտ Քարամէ Նախագահ Շեհապի յայտնելէ ետք թէ կը հրաժարի կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնէն, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ միշտ կը պահանջէ ամերիկեան զօրքերու հեռացումը՝ Հոկտեմբերի վերջը, առանց որեւէ պայմանի ։

Միւս կողմէ Լիբանանի կառավարութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցը կը հաստատէ թէ Քարամէ գլխաւոր դիմում մը ըրած է ամերիկեան դեսպանին՝ որ զօրքերը հեռանան «ի՛նչ որ ալ ըլլան պայմանները»:

«Ազգային համերաշխութեան » դահլիճ մը կազմելու նպատակով՝ Նախագահ Շեհապ իր մօտ կանչեց ըմբոստ պարագլուխ Սալամն ու Փաղանգաւորներու ղեկավար Ճեմայէլը եւ անոնց բացատրեց զինուորական դահլիճ մը կազմելու իր ծրագիրը: Շեհապի կարծիքով տագնապը լուծելու ուրիշ միջոց չկար:

Համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով Շեհապ դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Աքարիի: Նոր կառավարութիւնը կը բաղկանայ վեց հոգիէ, չորս զինուորական եւ երկու քաղաքացի: Վարչապետէն զատ ոչ-զինուորական մըն է Արտաքին Նախարարը՝ Ֆիլիփ Թաքլա ։

Այսուհանդերձ կը կարծուի թէ կարելի պիտի չըլլայ համերաշխութիւն ստեղծել. Պասթայի մէջ մօտ երկու հազար հոգի ցոյց մը ըրին՝ յայտարարելով թէ չեն ընդունիր Քարամէի հրաժարականը: Ըմբոստներու պարագլուխներէն Սաէպ Սալամ յայտարարեց թէ «համակիր չըլլալով հանդերձ զինուորական դահլիճի մը՝ անոր դէմ պիտի չաշխատի »:

Ամէնէն կարեւորը սակայն նախկին Նախագահ Շամունի դիրքն է: Իր կուսակցութեան 27 երեսփոխաններուն հետ ժողով մը գումարելով Շամուն որոշեց ընդդիմանալ զինուորական դահլիճին: Անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառը կը նկատուի Արտաքին Նախարար Թաքլա: Շեհապ կողմնակից է որ ան մաս կազմէ նոր կառավարութեան, իսկ Շամուն դէմ է:

Մինչ այս մինչ այն Փիէր Ճեմայէլ յայտարարեց թէ խաղաղ գործադուլը պիտի շարունակուի, այնքան ատեն որ տագնապը չէ լուծուած, աւելցնելով թէ կացութիւնը կրնայ շատ աւելի ծանրանալ՝ եթէ շուտով լուծում մը չգտնուի:

Վերջին լուրերուն համաձայն, ներկայ լարուած մթնոլորտին մէջ Շեհապ դարձեալ կը մտածէ կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնել Բաշիտ Քարամէի, պայմանաւ որ նոր դահլիճը ունենայ 14 անդամ, եօթը շամունական եւ եօթը ընդդիմադիր ։

Ամերիկեան հրասայլերը կը շարունակեն հսկել Պէյրութի բոլոր փողոցներուն մէջ ։

ՊԱՊԻՆ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Միջազգային մամուլը, ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը ամբողջովին նուիրուած են Պիոս ԺԲ.ի մահուան: Իտալիոյ մէջ երեք օրուան սուգ յայտարարուած է, ներկայացման բոլոր սրահները փակ են. ինչպէս նաեւ դպրոցները: Պիոս ԺԲ.ի մահէն մինչեւ յաջորդ Պապին ընտրութիւնը Վատիկանի դրոշմաթուղթերուն և դրամներուն վրայ պիտի կնքուի — Սէտէ վաքանթէ (Թափուր աթոռ): Գրիւսէլի ցուցահանդէսին մէջ Վատիկանի տաղաւարը փակուած է ։

Եկեղեցական եւ կրօնական շրջանակներէ դուրս ալ Պապին մահը մեծ յուզում պատճառեց ։ Այզընհաուըր կը յայտարարէ — Աշխարհը աղքատացաւ Պապին մահով, մինչ Նախագահ Քոթի կը յիշէ Պիոս ԺԲ.ի համակրական զգացումները Ֆրանսայի հանդէպ ։

Սպանիան որոշած է տասնօրեայ սուգ: Իսկ Մոսկուայի «Թաս» գործակալութիւնը մահուան լուրը հաղորդած է առանց որեւէ մեկնութեան ։

Կը մնայ անշուշտ գլխաւոր հարցը՝ յաջորդ Պապը: Աւելորդ է անգամ մը եւս յիշել թէ բոլոր թերթերը եւ ձայնասփիւռ չորս «կարելիներուն» մէջ առաջին տեղը կուտան կարտինալ Աղաճանեանի ։

Ներկայիս Վատիկան ունի 55 կարտինալ, որոնց 18ը Իտալացի, վեցը Ֆրանսացի, երեքը Ամերիկացի, երեքը Սպանիացի, երկուքը Գերմանացի, երկուքը Քանատացի, մէկը Հայ, եւն. եւն.: Առաջին անգամ ըլլալով Իտալացիները մեծամասնութիւն չեն կազմեր, ինչ որ առիթ կուտայ չատերուն մտածելու թէ վերջ գնելով քանի մը դարերու աւանդութեան, այս անգամ Պապը կրնայ իտալացի չըլլալ :

Զորս «Փափապիլի»ներու կարգին ըսինք արդէն, բոլոր թերթերը եւ հեռատեսիլը կը յիշեն կարտինալ Աղաճանեանը.— «Փարի - Փրէս» կը գրէ — Կարելի է մտածել կարտինալ Աղաճանեանի պէս մէկուն մասին, բացառաբար խելացի եւ պատրաստուած ։

Ֆրանս - Սուար.— Անուն մը որ կը կրկնուի յաճախ կարտինալ Աղաճանեանի անունն է, Պատրիարք Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին, որուն պաշտօնական բնակավայրը Պէյրութ է, բայց աւելի շատ Հռոմ կ'ապրի: Կարտինալ Աղաճանեանի ընտրութիւնը պիտի ընդհատէր այն դարաւոր աւանդութիւնը, որուն համաձայն Պապը պէտք է իտալացի ըլլայ, միեւնոյն ատեն պիտի յայտնէր փառաւոր ձեւով կաթողիկէ եկեղեցիին այն բաղձանքը որն է՝ զարգացնել կապերը արեւելեան եկեղեցիի՝ քրիստոնեաներուն հետ ։

Օռօր.— Կարտինալ Աղաճանեան՝ կովկասցի այս կրօնաւորը եկեղեցւոյ իշխաններուն ամէնէն նշանաւորներէն մէկն է: Օռօրի յաջորդ թիւը մանրամասնութիւններ հրատարակելով կարգ մը թեկնածուներու մասին թեր ու դէմ կարծիքներ կը հրատարակէ.—

Կարտինալ Աղաջանեան.— Թեր.—Կովկասցի, իր ընտրութիւնը ոչ մէկ «ազգային գերազանցութիւն » կը վիրաւորէ: Փրոփականտա - Ֆիտէի պետ, ուշադրութիւն գրաւած է իր դիւանագիտութեամբ եւ շատ լայն զարգացումով: Դէմ.— Հակառակ որ ինը տարեկանէն Հռոմ է, օտար մըն է եւ իր ընտրութիւնը կրնայ նկատուիլ իբրեւ տեսակ մը «պատերազմական յայտարարութիւն» Ռուսիոյ դէմ:

Իւմանիթէ.— Եթէ Իտալացի մը չըլլայ կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութիւնը ա-

(Շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատի Թունուզի Բիւրօն հրատարակեց «աժամեայ կառավարութեան» մէկ հրամանագիրը, որուն համաձայն՝ ալժերիական հանրապետութեան առաջին կառավարութեան հաստատման եւ օտար երկիրներու կողմէ ճանաչման առթիւ, կարգ մը բանտարկեալներ ընդհանուր ներման պիտի արժանանան: Ազատ պիտի արձակուին այն բոլոր բանտարկեալները, որոնք կը գտնուին Ազատագր. եւ Ազգ. Ճակատներու կեդրոնատեղիները, ի բացառեալ անոնցմէ, որոնք դատապարտուած են ծանր դաւաճանութեան համար: Ազատ պիտի արձակուին նաեւ կարգ մը ֆրանսացի զինուորներ եւ Ժընեւի Կարմիր Խաչի միջոցով պիտի ղրկուին իրենց ընտանիքներուն քով: Այս որոշումը հաղորդուած է նաեւ Ժընեւ Միջազգային Կարմիր Խաչին ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ բրիտանական ուժերուն պարպումը սկսաւ, առաջին զօրաբաժինը Ամմանէն ճամբայ ելաւ դէպի Աքապա .

ԹՈՒՐՔԻԱ մերժեց խորհրդային այն բողոքը, որուն համաձայն Ամերիկացիները Արարատեան շրջանը կ'օգտագործեն լրտեսութեան համար, խորհրդային հողամասին վրայ օդապարիկներ ղրկելով ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ յառաջիկայ տարիներուն Ֆրանսերէնի փոխարէն ռուսերէն լեզուն պիտի դասաւանդուի իբրեւ երկրորդ օտար լեզու: Անգլերէնը կը պահէ իր առաջին տեղը՝ օտար լեզուներու մէջ: Խորհրդային 15 փրոֆէսէօրներ ժամանեցին Գահիրէ՝ ռուսերէն դասաւանդելու համար երկրորդական վարժարաններու մէջ: Յառաջիկայ տարի ռուսերէնի 40 դասընթացքներ պիտի բացուին:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ բողոքագիր մը յանձնեց Հունգարիոյ կառավարութեան, Փեշտայի այն մեղադրանքին դէմ՝ որ Պելկրատ միջամուխ եղած է իր ներքին գործերուն. Թիթոյի կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ այս մեղադրանքը ընդունիլ:

ԼԵՀ երիտասարդ գրագէտ Մարէք Հլասքօ, որ վերջերս ստացած էր լեհական գրականութեան առաջին մրցանակը ապաստանած է Արեւմտեան Պերլին եւ քաղաքական տարագիրի իրաւունք խնդրած ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ուղեւորները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին հինգշաբթի օր. հաւանական է որ կացութիւնը ծանրանայ այսօր, որովհետեւ փերոնական 62 սէնտիքաներ որոշած են գործադուլ ընել, բողոքելու համար ապրուստի սղութեան դէմ ։

ԼԵՀԱԿԱՆ մամուլի համաձայն պուլկարական հաստատութեան մը տնօրէնը՝ Մենասեան, մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած է Սոֆիայի մէջ, «հաստատութեան 110.00լեւան գրպանած ըլլալու » ամբաստանութեամբ ։ Գանձապահը, որ գործակցած էր Մենասեանի, քսան տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Անցեալ տարի քսան հոգի գնդակահարուած էին նման «յանցանքներու» համար

Խ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ հեռանալու համար 15 օրուան պայմանաժամ տրուեցաւ ամերիկեան ձայնասփիւռի Սի. Պի. Իս. ընկերութեան ներկայացուցիչին, որ հաղորդած էր թէ Ստալինը սպաննելու համար դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր. այս ուղղութեամբ խորհրդային դեսպանը բողոքագիր մը յանձնած էր արդէն Ուաշինկթընի կառավարութեան ։

ՆԵՒԱՏԱՅԻ անապատին մէջ (Ամերիկա) «երրորդ անգամ» ըլլալով հիւլէական ստորերկրեայ պայթում մը եղաւ. փորձը յաջողութեամբ պսակուած է ։

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գա՛նձ մըն է մեր լեզուն, ոսկեղէն եւ հրաշափառ։ Գանձ մը դարերու հիացումը վրան։

Գա՛նձ մըն է եւ մեր երգը, բաբախուն եւ տաք։

Այս երկու գանձերով բարձր ենք մեր թշնամիէն։

Ժողովո՛ւրդ Հայոց, ազգային դժբախտութի՞ւնը տուաւ քեզի՝ որպէսզի տոկաս, թէ յաւերժալոյս հոգիդ՝ որպէս զի անմահանաս, չեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ չարական դարձած լեզուովդ եւ խունկ ու զմուռս դարձած երգովդ կը կախարդես սատուածներն անգամ։

Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ աւելի գեղեցիկ է քան մեր երգը։ Հայերէն երգը նախ բանաստեղծութիւն է իր տիեզերական կախարդանքով(*)։ Ի՛նչ պատկեր է, Աստուած իմ, եւ ի՛նչ զգացում.—

Արեւ էր ամպի տակին,
Սուրբ Յակոբ ճամբի տակին,
Մի էնպէ՛ս աղբեր ունիմ՝
Հրեղէն ձին քամբի տակին։

Քառեակ մը՝ ներքին յանգով, բայց փոքրիկ եւ աննման խճանկար մը, — արե՛ւը ճամբուն վրայ, հայ երիտասարդը հրեղէն ձիուն վրայ՝ ինչպէս դիւցազն մը, ինչպէս Ողիսեւս։ Եղբօր սէրը, այնքան համբաւաւոր, այնքան գնահատուած, հայ աղջկան սիրտին պրիսմակին մէջէն, դիրընական էակի մը կը կերպարանափոխէ հարազատը։

Ի՛նչ բոց է այս, ի՛նչ փփրուն սէր, եւ ի՛նչ բանաստեղծութիւն, կրծե՛մ քու հոգի՛դ, Հանճարդ Հայկեան.—

Հէ՛ն սարէն մարդ ա գալի,
Սարը կրակ ա տալի',
Առաջըս աղլուխ բացաւ,
Իմացայ վարդ ա տալի։

Նոյն ներքին յանգին .խաղը՝ ուրիշ քառեակով մը։ Ու պատկերներու բացխիում մը ճափոնական հայ – քայներու ձեւով, բայց աւելի գեղեցիկ, — սիրակա՛նն է որ կ'իջնէ բլուրն ի վար, ու սիրող աղջկան այնպէս կը թուի թէ կրակ է առած սարը, իր սրտին կրակովը, եւ երբ սիրականը թաշկինակ կը փռէ իր ծունկերուն վրայ՝ կը կարծէ թէ վարդով լեցուած է իր գիրկը։

Այսպէ՛ս է մեր երգը։ Հայ հոգին քամուեր կաթիլթեր է մեր հայրէններուն եւ անտունիներուն մէջ։ Պրիսմակ մըն է հայ երգը, որուն մէջէն կը դիտէք Հայաստանեայց երկրին ձիւնոտ գարունները եւ բոցավառ աշունները, ջէյրան եարերը եւ կարշնեղ մշակները։ Հոռովէլներու երկի՛րն է մեր բնաշխարհը, որ կը թրթռայ, կը թրվռայ եւ կը ծփծփայ հոգիէ հոգի։ Նարօտի մը պէս, սպրշումի թելերով՝ հայ երգը իրարու կը կապէ մեր սիրտերը։

Քանի՛ կը թրթռան այս երգերը, քանի՛ կ'երգեն մեր երգչուհիները, կ'ապրի՛ հայ ժողովուրդը դարէ դար։

×

Կը յիշեմ Փարիզեան գիշերները, երբ երգի խնջոյք կուտար մեզի հայ տաղանդաւոր արուեստագիտուհին, Հայկանուշ։

Կը յիշեմ Փարիզեան Կիրակիները, երբ կը գզրգային սրահները, քանի բեմ կը բարձրանար երգի այս քրմուհին՝ զոր շատ կը սիրէ հայ ժողովուրդը, վասնզի հայ աղջիկն է ան՝ կարմիր սոլերը ոտքերուն ու կանանչ գօտին մէջքին, սարերու հովին եւ լեռներու աղբիւրին երգը շրթներուն։

Ու Կիրակին կը կերպարանափոխուէր հրաշագեղ անտառի մը, ուր կ'երգեն սոխակները, ուր կը սրնգահարեն ջուրերը, ուր որբասացութիւն կը կատարեն գեփիւռները, մինչ յաւերժահարսները ամբողջ կը մատուռակեն, եւ աստուածները ուրախ են ու հպարտ իրենց ստեղծագործութեամբ։

Ու Կիրակիս կը լեցուէր անուշահոտութեամբ, ճառագայթներով եւ երազներով։

Մեր ժողովրդական երգչուհին, (այսպէ՛ս է իր տիտղոսը, զոր տուած է ինքը՝ ժողովուրդը), հայ երգը կը հագուեցնէր իր արքայական ամէնէն շքեղ եւ ինքնատիպ զգեստաւորումով։ Այն ատեն, կ'աճէր մեր հոգին, կ'ուրջանկանար, կը բացուէր, կը ծաղկէր ու մենք կ'աղաղակէինք.— Ա՛զգ ենք, հոգիով հարուստ, մշակոյթով հարուստ, արուեստով հարուստ։

Հայկանուշ ձայնական կամ հագագային ազգայնութեամբ դպրոց հիմնեց հայ երգին պատմութեան մէջ։

Առաջին անգամ ե՛ս եմ գործածած այս բացատրութիւնը, — ձայնի ազգութիւն։ Զանձրացա՛յ քննադատներու «մասնագիտական» չոր բառահիւսութենէն, որ ինծի կը թուի fխiլnյnժի։ Ատեն է որ փնտռենք, արուեստին մէջ, հոգեբնախօսական երեւոյթներու բացատրութիւնը։ Նըման երեւոյթ մըն է ինչ որ կ'անուանեմ «ձայնի ազգութիւն», — հայ աղջկան մը պէս երգելու եղանակը։ Լաւագոյն երգչուհին այն է որ երբ կ'երգէ օրեւէ լեզուով՝ կ'երգէ խիրացնելով նոյն լեզուին բնաշխարհիկ ամբողջ չնորհքը։ Այստեղ հարց կը ծագի, թէ կա՞յ «հագագի փիլիսոփայութիւն մը» այնպէս ինչպէս կ'ընդունի Թէատր տը Պանվիլ,— բայց տեղը չէ այստեղ քննելու այդ հարցը։

Զայնի ազգայնութեամբ՝ Շահ – Մուրատեանէն ետքը կուգայ Հայկանուշ Թորոսեան։

Առաջինը կատարեց իր դերը,—ամբողջ ժամանակաշրջան մը թրթռաց իր ձայնով։ Հայութենէ «հրաժարածներն» իսկ վերադարձան ամօթահար։ Կախարդուեցան սուլթաններն անգամ։ Յաստովանինք որ Շահ – Մուրատեանի այդ յաղթանակին մէջ վճռական դեր կատարեց Կոմիտաս վարդապետի փառքը։

Հայկանուշ չհեռացաւ Ֆրանսայէն՝ եթէ չհաշուենք տասուպի պէս երեւում մը Պելճիքայի, Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ, վերջերս՝ Սպանիոյ եւ Փորթուգալի մէջ։ Ես, եւ իր բարեկամները, յաճախ քննադատած ենք զինք որ Հայկանուշ իր ձայնին հմայքը չտարաւ, չպտըտցուց հեռաւոր գաղութները։

Զայնը, զոր Աստուած տուեր էր Շահ-Մուրատեանի, կոչած են բէմպր տ'օր։ *Զայնը, զոր Աստուած տուեր է Հայկանուշի, կարելի է կոչել* բէմպր փառփիւմէ, *եւ ի՛նչ* փառփէօմ,*— միւռօն՝ Հայաստանի լեռներուն, հովերուն, ծաղիկներուն, ճառագայթներուն խմորումով արտադրուած։*

×

Եւ ահա երաժշտական ճարտարարուեստը կուգայ կատարել մեր ցանկութիւնը։

Սալերով կը տարածէ սփիւռքին մէջ Հայկանուշի ձայնը եւ արուեստը։

Այս բառին գիւտը կը պարտինք Կարպիս Ալէմշահի։ Կը գանգատէր թէ չունէինք տիսք *բառին համապատասխան բառ մը, որով կարելի ըլլար կազմել ածանցումներ ու բարդութիւններ, ինչպէս Ֆրանսերէնի մէջ* տիսքօֆիլ, տիսքօթէք, *եւայլն։ Հայերէն սալ բառն էր դտեր վերջերս ու կը ներկայացնէր Յառաջի... ակադեմիային։ Սալ բառը ծանօթ է ընդհանրապէս իբրեւ պողպատեայ գանգուած մը, որու վրայ դարբինը կը ծեծէ երկաթի կտորներ՝ ձեւ տալու համար անոնց։ Բայց սալ բառը կը նշանակէ նաեւ, մեր հին մատենագրութեան մէջ, «տափակ քարի կտոր» որով կը սալարկեն ճամբաները, նաեւ «տափակ մետաղի կտոր»։ Աւելցնենք որ գաւառական բարբառներու մէջ ունինք սալ բառը միշտ այն նշանակութեամբ թէ տափակ քար մըն է որ կը դրուի ճմլելիք խաղողին վրայ՝ հնձաններու մէջ, կամ պանիրի վրայ՝ պանրագործութեան ընթացքին, նոյնիսկ պանիրի տափակ չերտ նշանակութեամբ։*

Միավանկ այս բառը, ածանցումներու եւ բարդութեանց ընդունակ, կը կարծեմ թէ կրնայ արտայայտել նաեւ տիսք *բառին իմաստը լիովին (**)։*

Արդ, Հայկանուշ հրապարակ հանած է շարք մը հայերէն երգեր՝ սալերու վրայ, տիսքերու *վրայ։*

Ընդամէնը երկու սալ։

Առաջին սալին վրայ՝ Հայրի՜կ, հայրիկ *(Սպենդիարեան)։* Կռնչէ՛, կռունկ *(Կոմիտաս)։* Հով արէք *(Կոմիտաս)։* Քէլէ, քէլէ՛ *(Կոմիտաս)։* Մի լար *(Ռ. Մելիքեան)։* Պարերգ *(Սարգսեան)։* Սիրերգ *(Սրուանձտեանց)։* Ուստի՞ գուքաս, զարիբ բլբուլ *(Սպենդիարեան)։* Գութանե՛րգ *(Կոմիտաս)։* Հոյ Նար *(Սարգսեան)։*

Երկրորդ սալին վրայ՝ Տէր, ողորմեա, Ո՛վ զարմանալի, Ուրախ լեր *(Կոմիտաս)։* Ինձ մի խնդրի *(Միւնի)։* Նար Ծաղան իմ *(Ալան Յովհաննէս)։* Մայր Արաքսի *(Հ. Թորոսեան)։* Կ'նճարեւէ, տղաս *(Հ. Պէրպէրեան)։* Խնձորի ծառի տակին *(Մեհաբեան)։* Գեղջկուհին *(Պարթեւեան)։* Թռչէի՛ *(Ա. Սաթեան)։* Սեղանն է առատ *(Ա. Խաչատրեան)։*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Յովհ. Թումանեան կը գրէ թէ ժողովրդական երգերու միջազգային գնահատութեան մը ընթացքին՝ առաջնութիւնը տրուած է սերպական երգերուն, իսկ երկրորդ դասուած են հայկական երգերը։

(**) Ցգեղ եւ երկար են երգաձայն, ձայնապնակ, ձայնաթիթեղ բառերը, որոնք կը գործածուին երբեմն, — կարելի չէ ածանցում եւ բարդութիւն եւս կազմել։

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ

(Գ. Եւ վերջին մաս)

Սեպտեմբերի 28ին, առաւօտեան, համագումարին մասնակցողներս հանրակառքերով մեկնեցանք էլ – Էսկորիէլ քաղաքը, ուր մենք դիտեցինք վանքը եւ գրադարանը։

Գրադարանի ահագին դահլիճում, որ ունէր 54 մեթր երկարութիւն, դրուած էին մեծ պահարաններ եւ ցուցադրական սեղաններ՝ հնագոյն գրքերով եւ ձեռագրերով, որոնց մեծ մասը արաբերէն էին՝ բժշկական կամ բնագիտական բովանդակութեամբ։ Գրադարանի միւս բաժիններում ցուցադրուած էին Որիբասի, Ավիցենայի, Նոստրադամուսի եւ բժշկական այլ դասական հեղինակների աշխատութիւնները։

Թէեւ մի քանի անգամ գրադարանը ենթարկուել էր տարերային աղէտների, (այդ թւում՝ 1671 *թուականի* 15 *օր տեւած հրդեհը), որոնք մեծ վնասներ էին հասցրել գրադարանին, բայց այն շարունակում էր մնալ հարուստ՝ ունենալով մօտ երկու հազար արաբերէն,* 580 *յունարէն,* 72 *հրէերէն եւ երկու հազար լատիներէն ձեռագրեր։ Գրադարանում գտնուած գրքերի թիւը հասնում է* 50 *հազարի։*

Բժշկական պատմաբանի համար այդ, ինչպէս եւ Մադրիտի բժշկական համալսարանի գրքերի ցուցահանդէսը մեծ նշանակութիւն ունէր։

Էսկուրիէլի հետաքրքրութեան արժանի վայրերից է ԺԶ. դարի տաճարը, որ վերածնութեան շրջանի ճարտարապետութեան մի հոյակապ նմոյշ է։ Վանքն ունի բարձր աշտարակներ, գեղեցիկ բակ եւ այգի։ Տաճարը կառուցուած է սպանական մարմարից։ Վանքի պատերին մենք տեսանք բազմաթիւ նկարներ, հիմնականում կրօնական բովանդակութեամբ։ Դրանց թիւը, Սպանացիների ասելով, տասը հազարից աւելի է։

Այդ վիթխարի շինութեան կառուցումն սկսուել է Սպանիայի Փիլիպպոս Բ. թագաւորի օրով եւ տեւել է քսան տարի։ Շէնքի կառուցման վրայ աշխատել են օրական աւելի քան երեք հազար բանուորներ։ Կառուցուած լինելով ի պա՛տիւ Ֆըրանսացիների դէմ տարած յաղթանակի, յետագայում այդ վանքը դարձաւ արքայական ընտանիքի անդամների պանթէոն։ Այդտեղ թաղուած են սպանական թագաւորները՝ Փիլիպպոս Գ.ից սկսած։

Պանթէոնը կառուցուած է գետնի տակ։ Այնտեղ իջնելիս մենք ճանապարհին տեսանք փոքրիկ մատուռներ։ Արքաների մարմարէ դագաղները, որ ունէին բրոնզէ զարդաքանդակներ, դրուած էին որմախորշերում։

Դագաղներից մէկը մակագրութիւն չունէր։ Մեզ բացատրեցին թէ այդ պատրաստուած էր Ալֆոնս Գ.ի, Սպանիայի վերջին թագաւորի համար։ Երբ Սպանիան հանրապետութիւն յայտարարեց, Ալֆոնսը հեռացաւ երկրից եւ նրա մահանալուց յետոյ մարմարէ դագաղը մնաց դատարկ։ Հետեւեալ ինը սենեակներում կառուցուած էին դամբարաններ ինֆանտների համար, (Սպանիայում և Փորտուգալիայում այսպէս են կոչւում թագաւորների այն երեխաները, որոնք գահի անմիջական ժառանգորդներ չեն)։ Դրանցից առանձնապէս գեղեցիկ էր Դոն Խուան դի Ավստրիայի մարմարակերտ դամբարանը իր սքանչելի քանդակներով։

Այստեղ ուշագրաւ է նաեւ ԺԸ. դարում կառուցուած արքայական պալատը, հիանալի նկարներով ու գորգերով, Սեւրեան ճենապակեայ գործերով, որոնց հեղինակները ականաւոր վարպետներ էին։ Մենք երկար կանգ առանք «Ճակատամարտը» կոչուած դահլիճում, որ սպանական թագաւորների, առանձնապէս Փիլիպպոս Բ.ի մղած ծովային ու ցամաքային ճակատամարտերը պատկերող նկարների մի հարուստ պատկերասրահ է։

Այնուհետեւ ճաշարանում հիւրասիրուելուց յետոյ մենք մեկնեցինք Վաէլ Դէ Լոս Սայդոս կոչուած բլրաշատ գեղեցիկ վայրը, ուր թաղուած են քաղաքացիական պատերազմի զոհերը։ Պանթէոնի մի մեծ բլրակի վրայ էր, ժայռի ներսում, բայց նրա կառուցումը դեռ աւարտուած չէր։ Այնուհետեւ մենք ինքնաշարժներով շրջագայեցինք ժայռի շուրջ։

Սեպտեմբերի 23ին, առաւօտեան զեկուցումներից յետոյ տեղի ունեցաւ բժշկութեան պատմութեան միջազգային կոմիտէի նիստը։ 20 անդամներից բաղկացած կոմիտէի կազմում էինք նաեւ Պեսրովը եւ ես։

Նիստում որոշուեց յաջորդ համագումարը հրաւիրել 1958 *Սեպտեմբերին, Մոնփէլիէում։ Առաջարկուեցին ծրագրային թեմաներ, «Մոնփէլիէի նշանակութիւնը բժշկութեան պատմութեան մէջ» եւ «Միջնադարեան հիւանդանոցային ձեռնարկութիւնների պատմութիւնը»։*

Ապա մեզ հրաւիրեցին Ալկալա դէ Գենարէս քաղաքը, ուր անցկացրինք համագումարի եզրափակիչ նիստը եւ փակման հանդիսակատարութիւնները։ Մենք հաւաքեցինք եկեղեցու տիպի մի ընդարձակ դահլիճում, որի պատերից մէկի վրայ կառուցուած էին ատիճաններ՝ հռետորների համար։ Ատիճանի երկու կողմերում կանգնած էին միջնադարեան հագուստով մարդիկ՝ բրոնզէ զաւազանները ձեռքին։ Հրաժեշտի ու շնորհակալութեան խօսքերով հանդէս եկան համագումարի մի քանի անդամներ։

Համագումարի քարտուղար Փրոֆ. Զոնդերվորտը (Բելգիա), ի մէջ այլոց, նշեց խորհրդային երկրի պատուիրակութեան դերը համագումարում։

Մենք շրջեցինք Ալկալա դէ Գենարէսում՝ հին մշակոյթի տէր այդ քաղաքում։ Եղանք մի շէնքում, ուր դեռ ԺԵ. դարում եղել է համալսարան՝ բժշկական բաժանմունքով։ Սերվանտեսի անունը կրող հրապարակում ներկայ եղանք ինքնապործութեան փառատօնին։ Այստեղ մեծ հիացմունք պատճառեցին անդալուզեան պարերը իրենց ճկունութեամբ ու թափով։ Երեկոյեան տեղի ունեցաւ հրաժեշտի ճաշկերոյթ, ուր հանդէս եկան համագումարի նախագահը, քարտուղարները, տարբեր երկիրների բժիշկներ եւ բժշկական ընկերութիւնների պատուիրակներ։

Համագումարն անցաւ ջերմ, բարեկամական մթնոլորտում։ Այնտեղ մենք մտերմացանք մի շարք գիտնականների հետ, որոնք առաջարկեցին գիտական փոխադարձ կապ հաստատել (*)։ Իմանալով որ ինձ մօտ մնում է երկու չկարդացուած զեկուցում, Փրոֆ. Զոնդերվորտը եւ Ռումանիայի պատուիրակը խնդրեցին այդ յօդուածները իրենց բժշկական պարբերականներում հրատարակելու համար։

Հոկտեմբեր 2ին մենք դուրս եկանք Մադրիտից։ Գիշերեցինք Փարիզում, իսկ յաջորդ գիշերը մեզ ողջունեց լոյսերով ողողուած հարազատ Մոսկուան։

Ակադեմիկոս Լ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(*) Փարիզի մէջ, իր գրոյցի ընթացքին Փրոֆ. Յովհաննիսեան պատմեց թէ պատմական այս յիշատակարաններուն այցելութեան ժամանակ՝ երբ կը յայտարարէ թէ ինքզինք օտար չի զգար հնադարեան այս քաղաքներուն մէջ, պատուիրակները զարմանքով կը նային իր երեսը։ Կը յիշեցնէ Հայոց Կիլիկեան թագաւորութեան կապերը Սպանիոյ հետ. Սպանացի պատուիրակը իր կարգին կը հաստատէ Փրոֆ. Յովհաննիսեանի խօսքը՝ աւելի եւս մեծ զարմանքի մէջ ձգելով բժիշկները։

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

(ՀԵԼԼԱԴԱՑԻ ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԸ)

Բ.

Տիգրան Երկաթի Պոլիս վերադարձին եւ իր քաղաքական քայլերուն պիտի չհետեւինք: Կը նախընտրենք դայն վերագտնել Հելլադայի մէջ, ուր առաջին անգամ Փիրէա ցամաք կ'ելլէ 1896ին: Աթէնքի մէջ յաղթական ընդունելութիւն կ'ըլլայ իրեն: Այն ատենուան ամբողջ մամուլը կը ներբողէ Տիգրանը եւ խանդավառութեամբ կը խօսի անոր հելլէնասիրական յօդուածներուն եւ հելլէններու ազատագրական պայքարին հանդէպ անոր դգացումներուն մասին: Այն տարիներն են, երբ տակաւին պզտիկ Հելլադան կ'ապրէր Կրետէի հետ իր միացումը իրականացած տեսնելու ցաւով: Աթէնքի գրական շրջանակները փառահեղ ընդունելութիւն մը կը վերապահեն հայ բանաստեղծին, որ այնքան լաւ գիտէ յուզել: Բալամաը, Սթրաթիյիսը, Սուրիսը, Ենատիոսը եւ ուրիշներ ուրախութեամբ կը տօնեն Տիգրանի Հելլադա գալուստը. Սիրայօժար կ'օգնեն անոր ճիգերուն՝ Հայերու ի նպաստ համգամանքութիւններուն, անոր նպատակի ամբողջացման:

1896 Հոկտեմբեր 7ին, Տիգրան դասախօսութիւն մը կուտայ «Պարնասոս»ի մէջ: Այդ Թուականը պատմական կը մնայ: Եօրկիոս Ա. Թադաւորի ներկայացուցիչը, համալսարանը, ուսանողները, առեւտրական աշխարհը, մամուլը, փաստաբաններ, բոլոր դրողները եւ մանաւանդ բազմաթիւ կիներ կ'ատուածացնեն դասախօսը, որ բոցավառ շունչով կը խօսի իր հայրենիքին եւ Հելլադայի մասին: Յաջորդ օրը, Տիգրան Երկաթ պատուակալ անդամ կ'ընտրուի «Պարնասոս»ի եւ անդամ՝ «Ազգային Ընկերութեան», այսինքն Մակեդոնական Կոմիտէի: Ցետագային Տիգրան Երկաթ կը գրէ Հելլադայէն իր տպաւորութիւնները, որոնք իր գրչէն ելած ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն յուզիչ էջերն են:

Հելլադայի մէջ անցուցած երկու ամիսը բանաստեղծին համար իր կեանքին ամէնէն անոյշ շրջանն է: Վերջապէս, Նոյեմբերի սկիզբները կը վերադառնայ Փարիզ, իր պայքարը շարունակելու համար: Այլեւս միայն իր հայրենակիցներուն ճակատագրով չի զբաղիր: Զինք շատ կը զբաղեցնէ նաեւ կրետական հարցը: Աթէնքի իր բարեկամները կը խրախուսեն զինք: Սակայն աւելի վերջ կը պայթի 1897ի պատերազմը եւ անոր հետեւանքները խորապէս կը խոցեն Հելլադան պաշտող Տիգրանի գերազգած հոգին:

Նոյն տարուան Հոկտեմբերին ընդմիշտ կը մեկնի Փարիզէն եւ կ'երթայ Եգիպտոս, նորէն քանի մը օր եւս Աթէնք մնալէ ետք: Սակայն հոն ծանրօրէն կը հիւանդանայ: Կեանքը նահատակութիւն կ'ըլլայ, եւ ջղայնոտութիւնը գագաթնակէտին կը հասնի հիւանդանոցին մէջ, ուր կը մտնէ դարմանուելու համար: Աներեւակայելի ողբերգութիւն մը կ'ապրի եւ կը վշտակրի՝ տեսնելով, որ երազները յօդս կը ցնդին եւ յոյսերը կը փշրուին: Անմոռանալի Տ. Բոթրոքօքինոսի գըրկուած իր վերջին նամակները ցոյց կուտան իր վշտահար հոգիին ապրումները: Բայց իրեններուն գրկուած նամակներն ալ նուազ աղեկէզ չեն:

Վերջապէս կուգայ օրը հեռանալու Եգիպտոսէն, կարգ մը գործողութիւններէ ետք, որ զինք սարսափելիօրէն կը սպառեն: Հիւանդ ու սպառած՝ կը հասնի Պոլիս, մօրն ու եղբօրը քով եւ կը հաստատուի Փրինկիփոյի մէջ: Այս փոփոխութիւնը կորով կուտայ իրեն: Կը յուսայ, որ իր խախտած առողջութիւնը պիտի բարելաւուի: Սակայն բարելաւումը առժամեայ է: Նենգ հիւանդութիւնը դարձեալ դայն կը պարուրէ իր ցանցերուն մէջ: Այլեւս ուրուական մըն է: Ոտքերը բըռնուած են: Մահը հետզհետէ կը մօտենայ: «Քրիստոսի չարչարանքները մէկ օր տեւեցին, — կը գրէ յուսահատօրէն, — իմ չարչարանքներս ամիսներ կը տեւեն»: Ատեն մը ետք, 1899 Դեկտեմբեր մէկին, Տիգրան Երկաթ կը մեռնի մօրը գրկին մէջ: Իր վերջին խօսքերը սիրոյ խօսքեր էին. «Ֆրանսա, Ֆրանսա, Աթէնք, Աթէնք»: Մինչեւ վերջին շունչը կը յիշէ երկու երկիրները, որոնք զինք սիրեցին, երկու մայրաքաղաքները, ուր ապրեցաւ իր ամէնէն երջանիկ օրերը: Փարիզը, ուր զարգացուց իր միտքը, եւ Աթէնքը, ուր վաղանցուկ փառք մը վայելեց:

ԵՈՐՂՈՍ ԲՐԱՑԻՔԱՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կոկիկ սրահ մը, համեստօրէն կահաւորուած բեմ մը, ճակատը Վատիկանի դրօշին կողքին Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններ:

Այստեղ է որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր հինգին Կիրակի կէսօրէ յետոյ Առնուվիլի Անարատ Ցղութեանց Քոյրերու դպրոցական հանդէսը:

Նետուած հեռաւոր արուարձանի մը անկիւնը դժուարին շրջապատի մը մէջ, դերընական ճիգ կը թափեն այս քոյրերը, հայեցի դաստիարակութիւն տալու տեղացի մեծ մասամբ Թրքախօս մանուկներուն:

Արձակուրդի շրջանին, փողոցներէն փրկելու համար հայ երախաները, հաւաքեր են իրենց հաստատութեան մէջ, սիրտ մաշեցուցեր, հայերէն, երգ եւ արտասանութիւններ սորվեցուցեր են, ու այս հանդէսով կուգան ներկայացնել իրենց տքնաջան աշխատանքի արդիւնքը անոնց ծնողքներուն:

Հանդէսը կը հովանաւորէր Գերապայծառ Ամատունի, ներկայ էին նաեւ ժողովրդապետ Գափթանճեան վարդապետ, ինչպէս նաեւ տեղւոյն հովիւը:

«Ով մեծասքանչ»ով կը բացուի հանդէսը: Կենդանի պատկերներ, խմբերգներ, արտասանութիւններ իրար կը յաջորդեն: Շատերը չեն հասկնար իրենց ոչ երգածը, ոչ արտասանածը, բայց եւ այնպէս կ'երգեն ու կ'արտասանեն հպարտօրէն ու կը ծափահարուին: Կտորները ընտրուած են խնամքով ազգային ոգի ներշնչող եւ հայրենասիրական:

Որքան գնահատելի գործ են. կատարած այս քոյրերը հայերէն լեզուն վառ պահելու ժտահոգութեամբ: Վստահ եմ որ խանդավառ ծափահարութիւններու մեծ մասը կ'երթար մանուկներէ աւելի զիրենք վարժեցնող քոյրերուն:

Գերապայծառ Ամատունի խօսքը ուղղելով ներկաններուն ըսաւ ի մէջ այլոց.—

«Առնուվիլի Հայութիւնը բախտաւոր է որ ունի հոգածու քոյրերու այս հաստատութիւնը: Անոնք կը սորվեցնեն հայ երախաներուն, հին մեծ ազգի մը ժառանգութիւնը եղող մեր Մեծասքանչը՝ հայերէնը»:

«Առաւելագոյն չափով պէտք է օգտուի Առնուվիլը այս առիթէն, որովհետեւ մեր ազգային զգացումները միայն հայերէնով կրնանք արտայայտել իրարու, գիտցէք գնահատել անոր արժէքը»:

«Մեր երկիրներուն մէջ, մեր լեզուն կը կտրէին երբ հայերէն խօսէինք, հոս լեզու կտրող չկայ պէտք չէ սակայն որ անտարբեր մնալով, մենք մեր ձեռքերով կտրենք մեր լեզուն»:

Մանուկներու կողմէ սահուն կերպով երգուած Ալէմշահի, «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ով վերջ գտաւ հանդէսը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՄՇԱԴԻՆԻ Զինչին գիւղի աշխատաւորներու սեփական միջոցներով ձեռնարկուած է դպրոցի շէնքի մը շինութեան. քարային աշխատանքները աւարտած են արդէն: Նորակառոյց այս շէնքը ոչինչով ետ պիտի մնայ պետական միջոցներով կառուցուած դպրոցներէն, իր մեծութեամբ եւ յարմարութիւններով: Ամէն օր 20 – 25 բանուորներ կ'աշխատին շինարարութեան վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ արուեստագէտ քարտաշներէն Ա. Մինասեան վերջերս պատրաստած է պղինձէ գեղեցիկ սափոր մը, որուն բարձրութիւնը 32, իսկ տրամագիծը 15 սանթիմեթր է. սափորին վրայ կան հայկական զարդաքանդակներ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ֆութպոլի Բ. խումբի ախոյենական մրցումներուն մէջ ցարդ առաջին տեղը կը գրաւէ Երեւանի «Սպարտակ»ը, որ 25 խաղերու մէջ շահած է 36 կէտ: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Թիֆլիսի «Բուրեվեստնիկ»ը, որ 26 խաղերու մէջ շահած է 36 կէտ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ — (Յառաջ) — Վերջին պահուն, Ֆութպոլի «Տիվիզիօն տ'Օնէօռ»ի եւ «Փրոմոսիօն լիկ»ի մրցումները, 28 Սեպտեմբերի հանրաքուէի պատճառաւ յետաձգուած էին, ինչպէս նաեւ 28 Սեպտեմբերին Կրընոպլի մէջ տեղի ունենալիք, Հայ Մարզականի մրցումը ընդդէմ՝ «Մէրժէր Սփոր»ի: Այդ օրը մեր պահեստի խումբը Տրոմ – Արտէշի Ա. շարքի երկրորդ ախոյենական խաղը կատարեց ընդդէմ Իւ. ԷՍ. Թրէսթի Ա. խումբին, հակառակ անոր որ մեր տղաքը զօրացուցած էին Ա. խումբի մի քանի խաղացողներով, պարտուեցան մէկի դէմ երկուքով: Իսկ անցեալ կիրակի օրուան երրորդ ախոյենական մրցումը ընդդէմ Ա. Էս. Աուաթուագի, հակառակորդին գաշտին վրայ, հաւասար մնաց (0 – 0):

Մեր մարզիկները, իրենց վրայ դըրուած յոյսերը ի դերեւ հանելով, եղանակի ամէնադէշ երկու խաղերը խաղցան:

Եղանակի փայլը մեր գաւէներուն կը պատկանի, որոնք ցարդ կատարած են ախոյենական երեք մրցումներ եւ երեքն ալ յաղթած՝ ընդհ. դասաւորման մէջ առաջին տեղը պահելով:

Յառաջիկայ կիրակի, Ա. խումբը կը մեկնի Կրընոպլը, կատարելու համար եղանակի երրորդ մրցումը ընդդէմ Մէրժէր Սփորի: Իսկ մեր ժիւնիոր խումբը կը մեկնի Ռոման՝ մրցելու համար Ավիրօն Ռոմանէզի դէմ, լիկի բաժակախաղի առիթով:

Անշուշտ Կրընոպլի եւ Ռոմանի մարդաձէր հայ հասարակութիւնը պիտի փութայ մարզադաշտ քաջալերելու համար մեր զոյգ խումբերու նորահաս մարզիկները:

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

ԾՐԱՐՆԵՐ ԴԷՊԻ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Նուագողը մի պատանի էր, խտալական լայնեզր գլխարկով: Այնքան մեղմանուշ, այնքան դիւթիչ էր նուագած եղանակը, որ Ջիւլէտտան կարծում էր թէ իր սրտի լարերի վրայ են նուագում:

Նա մեքենայաբար կիսով չափ դուրս հանուեց պատուհանից եւ լսում էր ամենայն ուշադրութեամբ: Իր ամբողջ էութեամբ լռութիւն դարձած, ագահօրէն կլանում էր մարմինը փշաքաղող այն դիւթիչ ձայները, որ պատանի երաժիշտը հնչեցնում էր ջութակի լարերից, ինչպէս աղբիւրի ակունքը դուրս է հոսեցնում իր քչքչան ականակիտ ջուրը. անընդհատ, սիկ ու սահուն: Շունչը պահել էր որ ոչ մի հնչիւն չթռցնի: Աքանչացման արցունքը գոհարի պէս խաղում էր նրա աչքերի մէջ:

Վերջապէս լռեցին ջութակի հնչիւնները եւ հնչիւնների հետ կարծես ամէն ինչ լռեց բնութեան մէջ:

Ո՞վ ես դու, նայիր վերեւ, պատանի մաէստրօ, — կանչեց բարձրից Ջիւլէտտան:

Պատանի երաժիշտը նայեց վերեւ:

— Հանիր գլխարկդ, երեսդ լաւ չեմ տեսնում:

Պատանի արտիստը վերցրեց լայնեզր գլխարկը, երկար մազերը գլխի մը շարժումով ետ դցեց ճակատից եւ նայեց վերեւ: Ինչ հրաշալի աչքեր, բայց լուրջ ու խոհուն եւ թախծալի, ինչպէս այն եղանակը, որ մի քիչ առաջ նուագում էր նա. ինչ գրաւիչ դէմք, բայց գունատ ու տըխուր՝ ինչպէս մարմարէ մի անդրի. ինչ բարձր եւ հպարտ ճակատ, որի վրայ փայլում էր ոչ – երկրային մի վեհութիւն:

— Ի՞նչ է անունդ — կանչեց Ջիւլէտտան:

— Անտօնիօ:

— Անտօնիօ, նուագիր ինձ համար դարձեալ մի բան:

Ու նորից հնչեցին լարերն առաջուանից աւելի փաղաքուշ ու դիւթիչ, եւ Ջիւլէտտան պատուհանին դամուած՝ չէր յագենում լսելուց, մինչեւ որ լարերն իրենց վերջին սիրակէզ հառաչանքն արձակեցին ու մարեցին:

— Անտօնիօ, ասա ինձ, ո՞վ ես դու:

— Ես որբ եմ:

— Ո՞վ էր հայրդ:

— Մի բանուոր, որը մեքենայի տակ ջարդուեց ու մեռաւ:

— Մա՞յրդ:

— Մայրս գնաց հօրս ետեւից:

— Քոյր չունե՞ս:

— Ոչ մի հարազատ:

— Կ'ուզե՞ս, ես քո քոյրը լինեմ, դու իմ եղբայրը: Ես կը խնդրեմ հօրս որ դու մեր տանն ապրես եւ ինձ համար այսպիսի եղանակներ նուագես: Հայրս բարի է, շատ է սիրում ինձ եւ միշտ կատարում է խնդիրքս: Դու այլեւս ստիպուած չես լինի փողոցէ – փողոց թափառել մի կտոր հացի համար: Մենք շատ հարուստ ենք:

— Ես շատ հպարտ եմ, սենեօրինա:

— Իմ անունը Ջիւլէտտա է:

— Ես հպարտ եմ, սիրուն Ջիւլէտտա:

— Մենք չենք խլի քո հպարտութիւնը, Անտօնիօ:

— Կը խլէք, երբ ինձ մի կտոր հաց տաք:

Ջիւլէտտան մի դրամ նետեց նրա ոտքերի առջեւ եւ բարկացած հեռացաւ պատուհանից: Բայց իսկոյն էլ նորից մօտեցաւ պատուհանին:

— Անտօնիօ, — կանչեց նա:

Պատանի երաժիշտը, որ վերցրել էր դրամը եւ ուզում էր հեռանալ, կանգ առաւ եւ վեր նայեց:

— Համաձայնիր գոնէ ամէն երեկոյ, ճիշդ այս ժամին, կուգաս կը կանգնես պատուհանիս տակ:

— Կուգամ: Բայց ոչ նորից սրա համար — ասաց Անտօնիօն, ցոյց տալով ձեռքի դրամը:

— Ա՞յլ:

— Գեղեցկութեան համար:

Այս անգամ պատանի երաժշտի ոտների առջեւ ընկաւ գեղեցիկ աղջկայ կրծքի կարմիր մեխակը:

3.

Ու գալիս էր:

Ամէն երեկոյ, երբ արեւի վերջին ճառագայթները ելեկտրական լոյսեր էին վառում պալացցօների պատուհաններին, Ջիւլէտտայի լռութիւնը փաղաքշում էին միշտ նոր, միշտ դիւթիչ հնչիւնները:

— Անտօնիօ, միթէ՞ այնքան հպարտ ես, որ չես համաձայնի բարձրանալ ինձ մօտ, իմ սենեակում նուագելու:

Անտօնիօն լուռ բարձրացաւ Ջիւլէտտայի սենեակը:

— Անտօնիօ, միթէ՞ այնքան հպարտ ես, որ չես համաձայնի ինձ հետ մի զբօսանք կատարելու ծովի վրայ:

Լուսնի կաթնագոյն լոյսի տակ, ծովի հանդարտ ջրերի վրայ մեղմիկ սահում էր մակոյկը եւ գիշերային անհուն խաղաղութեան մէջ տարածւում էին դիւթական հնչիւնները:

Ամբողջ բնութիւնը, կարծես լռութիւն դարձած, ականջ էր դնում այդ հնչիւններին, որոնք թեւատարած, սահուն ու թեթեւ, թռում, տարածւում էին չորս բոլորը եւ մարում ծովի խաղաղ ջրերի մէջ, պարզ ու թափանցիկ օդի մէջ:

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(4 Շար.)

պահով է ։

Ֆիկառօ.— Կարտինալ Աղաճանեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք, 63 տարեկան, իր ընտրութիւնը պիտի ընդհատէր այն դարաւոր աւանդութիւնը որուն համաձայն Պապը իտալացի կ'ըլլայ միշտ ։

Փարի-ժուռնալ.— Աւեթնայտըր՝ կարտինալ Աղաճանեան խորագրին տակ կը գրէ.— Պայքարը պիտի տարուի այս երկուքին միջեւ (Կարտինալ Սիրի եւ արք. Մոնթինի), եւ այս պարագային ժողովը պիտի որդեգրէր ուրիշ ձեւ մը՝ չէզոքի մը ընտրութիւնը, այսինքն՝ օտարի մը, այսինքն հայ կարտինալ Աղաճանեանին ։ Այս վերջինին տարիքը, 63, տարիքն է կարտինալ Փաչելլիին, երբ Պապ ընտրուեցաւ ։ Դիւանագէտի փառաւոր անցեալ մը ունի եւ ի վերջոյ կրնայ այս մրցումին յաղթականը դուրս գալ ։ Երբ կարտինալ դարձաւ աշխարհ ուրախացաւ, նոյնիսկ Ամերիկան ։ Ծնած Կովկաս, հակահամայնավար, ապրած է անհաւատ Ռուսաստանի մէջ եւ կարտինալ նշանակուեցաւ իր արժանիքներուն համար ։ Կը ներկայանայ իբրեւ խորհրդանշանը՝ յաղթական պայքարի մը համայնավարութեան դէմ, եւ ընտրութիւնը «գօրաւոր Պապ» մը կը դնէր Եկեղեցիին գլուխը ։

× «Հաւանականներուն» թիւը հետզհետէ կը պակսի անշուշտ, հինգշաբթի իրիկուն Ֆրանսական հեռատեսիլը երեք փափաքելի կը տեսնէր՝ կարտինալներ Ռոնքալլի, Սիրի եւ Աղաճանեան, բայց յաջորդ առտուն արդէն ձայնասփիւռը կը ճշդէր թէ համաձայն Վատիկանի լաւատեղեակ շրջանակներուն յաջորդ Պապն ալ Իտալացի մը պիտի ըլլար, ինչ որ ամէնէն հաւանականը կը թուի ։

× Ցուցարկաւորութեան արարողութիւնները պիտի տեւեն ինը օր ։ Ուրբաթ օր մարմինը փոխադրուեցաւ Ս. Պետրոս, ուր ամէն օր հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի ։ Վերջին օրը ականաւոր եկեղեցականի մը դամբանականը պիտի խօսի ։

× Մինչեւ յաջորդ Պապին ընտրութիւնը տեղապահ ընտրուեցաւ կարտինալ Մասելլա, կարտինալ Թիսըրանի տեղապահութիւնը տեւեց տասը ժամ ։

× Ցաւակցական հեռագիրները կը տեղան Վատիկան աշխարհի չորս կողմէն, ուշագրաւ են Նասրի եւ Պուրկիպայի հեռագիրները ։ Ֆրանսական կառավարութեան ցաւակցութիւնները ներկայացուց արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ ։

× Ուշագրաւ է թէ բոլոր թերթերը Ֆրանսայի մէջ «Լա Քրուա»էն մինչեւ «Իւմանիթէ», Իտալիոյ մէջ «Օսերվաթօրէ Ռոմանոյ»էն մինչեւ «Ունիթա»լայն էջեր նուիրած են Պապին, մանաւանդ խմբագրականներ, ծանրանալով անոր տարած աշխատանքին վրայ յանուն խաղաղութեան եւ զինաթափութեան ։ Կը յիշուի նաեւ Պապին եւյթը հիւլէական ռումբին դէմ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց, թարգմանութեանն Ս. Գրոց, Սրբոց թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

12 Հոկտեմբեր 1958 ժամը 2·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Եպս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի.

Նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայերէնի դասընթացքներու ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան ։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ խմբական հայկական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ ։

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները՝ որոնք կը գտնուին եկեղեցւոյ դիւանատունը, Փարիզի եւ շրջանի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութիւններու եւ բոլոր դասընթացքներու տեղական կրթական յանձնախումբերու մօտ ։

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Սորպոնի մէջ տեղի ունենալիք Մշակոյթի Փառատօնին գացողներուն դիւրութիւն տալու համար, վարձուած է օթօքառ մը որ պիտի մեկնի կիրակի օր Փուէնթ տը Շաւիլէն ժամը ճիշդ 1·45ին եւ Կիյմինէէն եւ ժամը 14-ին ։ Փափաքողներէն կը խնդրուի շաբաթէն առաջ արձանագրուիլ հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ այս կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցանէ Գերապայծառ Ամատունի վասն հոգւոյ Պօղոս Ճէօհէրեանի ։

×

Հաւըրտի Գարակէօզեան վարժ. Նախ. Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի

հոգւոյն ի յիշատակ ։

×

Այրի Տիկին Ազատուհի Սարգիսեան եւ զաւակը Անի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ԹՈՐՈՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի եւ ծնողաց Սարգիսեան ամբողջ ընտանիքին ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու յիշատակը յարգողները ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Տիկին Մինասեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նազար Նազարեան (Լա Քոթ Սէն Անտրէ) հազար ֆրանք ։

ԱՐԱՐԱՏԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի, մեծաշուք կերպով կը տօնուի Արարատի ճակատամարտին 40րդ տարելիցը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ ։ Առաւօտուն՝ հոգեհանգստեան պատարագ եւ եկեղեցական արարողութիւն՝ մասնակցութեամբ Դպրաց Դասուն ։

Յաւարտ պատարագի՝ «աշխարհական հանդիսութիւն՝ ի ներկայութեան ֆրանս. քաղաքային եւ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մարսիլահայ գաղութին ։

Պիտի խօսի՝ Ռազ. Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Գ. Շ. ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ ։

Ժամը մէկին կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօռի ընդարձակ սրահին մէջ ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն տեղական եւ շրջանի ընկերներուն համար ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Հայկական ընտիր պար եւ անակնկալներ Սրճնուշներու կողմէ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին ։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Պ. Վահրամ Միսթիքի ։ Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դըպրոցին մէջ ։

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյնի» հերոսամարտին 38րդ տարեդարձը կը տօնէ մեծ շուքով, այս կիրակի ամբողջ օրը, առաւօտուընէ, այս կիրակի ամբողջ օրը, սովորական սրահին մէջ ։

Այս առթիւ Լիոնէն Տէր Թորգոմ քհնյ. Բօսթաքեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ 8000 նահատակներու խնկելի յիշատակին եւ պիտի քարոզէ ։

Կը խօսի Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլէն) ։ Կը հրաւիրուին շրջակայ բոլոր հայրենակիցները ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին ։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Պ. Անդրանիկ Սարգիսեանի ։ Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք Վեհափառի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. տարելիցին առթիւ ։

Կը պատարագէ Արժանաշնորհ Տ. Թովմաս Ա. Քհնյ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 12 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8317 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4113

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Այսօր՝ Կիրակի՝ մասնաւոր հանդիսութեամբ կը տօնուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ընտրութեան երրորդ տարեդարձն ու ծննդեան 50ամեակը:

Բազմաթիւ աշխարհական ու կրօնական հրաւիրեալներ, պաշտօնական ու անպաշտօն հայրենակիցներ այս հանդիսութեանց ներկայ գտնուելու համար գացին Էջմիածին, — ոմանք Փարիզէն անցնելով:

Մայր Աթոռը ինք ստանձնած է հրաւիրեալներու մէկ մասին ծախքերը՝ Մոսկուայէն սկսեալ:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդն է յղացած այս հանդիսութեանց գաղափարը: Չենք գիտեր ի՞նչ նպատակով:

Գահակալութեան տարեդարձ եւ ծննդեան յիսնամեակ տօնելու համար կ՚արժէ՞ր որ Մայր Աթոռը ա՛յդքան ծախքերու տակ մտնէր:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի այս կարգադրութիւնը իսկապէս զարմանք պատճառած է արտասահմանի մէջ:

Շատ ցաւալի պիտի ըլլար, եթէ միայն հանդիսութիւններ պիտի դիտեն անոնք, որ հազարաւոր քիլոմեթրներ կտրելով մինչեւ Հայաստան գացին:

Հանդէսներու յայտագիրը չունինք: Պատգամաւորները իրենք ալ չէին գիտեր մանրամասնութիւնները:

Փարիզի Կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը փափաք յայտներ է, որ Էջմիածին հաւաքուողները զբաղին մեր ազգային - եկեղեցական - կրօնական հարցերով: Այդ թելադրութեան հեղինակները մասնաւորապէս նկատի ունեցեր են Էջմիածին — Անթիլիաս վէճը, որ դժբախտաբար «երկփեղկում» առաջ բերած է Միջ. Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն մէջ:

Սակայն Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդը իր ծրագրին մէջ այդպիսի խնդիր մը չունի: Եթէ Էջմիածնի մէջ գումարուելիք պաշտօնական ներկայացուցչական ժողով մը ըլլար, նախապէս օրակարգը կը ղրկուէր Թեմերուն, որպէս զի ազգային պատկան մարմինները քննէին հարցերը եւ բանաձեւ հանէին.

Մինչդեռ այդպիսի օրակարգ չէ ղրկուած: Հետեւաբար կը կարծենք թէ Փարիզի կրօնական ընկերակցութեան բաղձանքը բոլորովին անպաշտօն եւ անձնական հանգամանք կը ներկայացնէ:

Իսկ եթէ պայմաններէն ու ներկայացած առիթէն օգտուելով Էջմիածնի մէջ փորձ մը կատարուի ժողով գումարելու եւ նման հարցերով զբաղելու, տարակոյս չկայ որ տրուելիք որոշումները ո՛չ մէկ պաշտօնական բնոյթ պիտի կրեն: Այդ ժողովը՝ լաւագոյն պարագային՝ պիտի ըլլայ զուտ խորհրդակցական:

Ցանկանչական է, որ Մայր Աթոռը ըսկսած է մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ցոյց տալ Սփիւռքի հայութեան հանդէպ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին արեւմտահայ ծագումը հաւանաբար որոշ դեր կը կատարէ այս ուղղութեամբ:

Իր գահակալութենէն անմիջապէս վերջ Վազգէն Ա.ի դէպի արտասահման ուղեւորութիւնը եւ Թեմերուն ուղղած բազմաթիւ կոնդակները — արեւմտահայ լեզուով — ապացոյցներ են, որ մասնաւոր ջանքեր կ՚ըլլան Էջմիածնի դերով խորհրդային ազդեցութիւնը տարածելու արտասահմանի հայութեան մէջ:

Տարագիր Հայութիւնը աչքերը ուղղած է միշտ դէպի Արարատ ու Վաղարշապատ՝ սիրով ու կարօտով, սպասելով այն երջանիկ օրուան՝ երբ պիտի վերադառնայ իր ազատ հայրենիքը:

Պէտք է մշտավառ պահել հայրենատիրական այդ զգացումը առանց քաղաքական շահագործման առարկայ դարձնելու զայն:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՐԱՄԷ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀԵՌԱՆԱԼ

—o—

ՃՈՒՄՊԼԱԹ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՇԱՄՈՒՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ կը սպասուէր որ զինուորական դահլիճ մը կազմութեամբ կացութիւնը հանդարտի Լիբանանի մէջ, Րաշիտ Քարամէ, որ հրաժարած էր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնէն, յայտարարեց թէ մեկնելու նպատակ չունի: Արդարեւ, Քարամէի հեռացման լուրը նոր ցոյցերու տեղի տուաւ: Պասթայի եւ Թրիփոլիի ապստամբները իրենց ներկայացուցիչը կ՚ուզէին տեսնել կառավարութեան գլուխը:

Սաէպ Սալամի բնակարանին մէջ (Պասթա) ժողով մը եղաւ՝ մասնակցութեամբ ընդդիմադիր պարագլուխներու: Որոշուեցաւ դէմ կենալ զինուորական դահլիճին: Նոյնիսկ կիսապաշտօնական շրջանակները յայտարարեցին թէ «ընդարձակ դահլիճ» մը կարելի է կազմել, պայմանաւ որ անոր ղեկավարը ըլլայ Րաշիտ Քարամէ:

Ժողովէն ետք Քարամէ խօսեցաւ Սալամի տան պատշգամէն, յայտարարելով թէ չի հրաժարիր կառավարութենէն, քանի որ այդ կը պահանջէ ժողովուրդին կամքը «բացի յետադիմականներէ»: Քարամէ աւելցուց թէ ներկայ դահլիճին անձնակազմը պիտի չերկնապատկուի, ինչպէս առաջարկած էին Փաղանգաւորները:

Խօսեցան բազմաթիւ ընդդիմադիրներ, որոնց կարգին՝ Հանրի Ֆարաոն, նախկին արտաքին նախարար եւ ծանօթ քրիստոնեայ. Ֆարաոն յայտարարեց թէ ինք միշտ կողմնակից եղած է ժողովուրդին իրաւունքները յարգելու եւ աւելցուց.— Քանի որ Քարամէն ընտրեցիք, կը յարգենք ձեր կամքը:

Խօսեցաւ նաեւ տիւրզիներու ղեկավարը՝ Ճումպլաթ, որ պահանջեց նախկին նախագահ Շամունի ձերբակալութիւնը եւ զայն ամբաստանեց իբրեւ «Անգլիոյ գործակալ», լեռնական Տիւրզիներու ղեկավարը աւելցուց թէ յեղափոխութիւնը չէ վերջացած եւ իր մարդիկը միշտ պատրաստ են:

Սաէպ Սալամ պահանջեց որ Խորհրդարանը անմիջապէս լուծուի, քանի որ երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը դէմ է Քարամէի:

Այնուհետեւ նշանակուած վարչապետը գնաց Հանրապետութեան Նախագահին քով եւ յայտնեց թէ «ժողովուրդին կամքով կը մերժէ հրաժարիլ իրեն յանձնուած պաշտօնէն»:

Նոյն օրը Փաղանգաւոր քրիստոնեաները մեծ ցոյց մը ըրած էին՝ Քարամէի հրաժարումը պահանջելով: Առաջին անգամ ըլլալով Փիէր Ճեմայէլ եւ Քարամէ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցան, տագնապին լուծում մը գտնելու նպատակով:

Ներկայիս դիրքերը որոշ չափով յստակ են:

Քարամէ դէմ է 14 նախարարներով կառավարութեան մը, որուն անդամներուն կէսը շամունական պիտի ըլլան: Ընդդիմադիր Սալամ համաձայն է այս ծրագրին՝ որ ներկայացուած է Փաղանգաւորներու կողմէ: Նախագահ Շեհապ կ՚աշխատի որ այս ձեւով հարցը կարգադրուի, այլապէս՝ կրնայ զինուորական կառավարութիւն մը կազմել:

Միւս կողմէ պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ Արտաքին Նախարար Ֆիլիփ Թագլա գրաւոր դիմում մը ըրած է ամերիկեան դեսպանին՝ որ մինչեւ Հոկտեմբեր 31, զինեալ ուժերը հեռանան Լիբանանեան հողամասէն, ինչ որ ալ ըլլայ երկրին կացութիւնը:

ՊԱՊԻՆ ՄԱՐՄԻՆԸ Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

Առաջին անգամ ըլլալով պատմութեան մէջ. Պապին յուղարկաւորական թափօրը անցաւ Յաւիտենական Քաղաքի փողոցներէն մինչեւ Ս. Պետրոս: Երեք ժամ տեւեց անցքը եւ թափօրը որ ժամը 2ին ճամբայ ելած էր Քասթէլ - Կանտոլֆոյէն, ժամը հինգին, Ուրբաթ իրիկուն, հասաւ Ս. Պետրոս: Թափօրին գլուխը կը նշմարուէին Հանր. Նախագահ՝ Կրոնքի, Վարչապետ Ֆանֆանի, կառավարութեան բոլոր անդամները, դեսպանները եւ Հռոմի եկեղեցական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, առանց հաշուելու մէկ միլիոն հասնող բազմութիւնը ամբողջ ճամբուն երկարութեան: Երկուշաբթի օր տեղի կ՚ունենայ թաղման արարողութիւնը: Վախճանեալ քահանայապետը իր կտակով փափաք յայտնած է թաղուիլ Վատիկան, Ս. Պետրոսի գերեզմանին դիմացը:

Աշխարհի բոլոր կողմերէն կարտինալները կը փութան Հռոմ: Անոնցմէ քանի մը հատը սակայն պիտի չկարենան ներկայ ըլլալ թաղման եւ փակարանի ժողովին: Ասոնց կարգին՝ կարտինալ Մինձենթի, Հունգարիոյ առաջնորդը որ 1956ի դէպքերէն ի վեր ապաստանած է ամերիկեան դեսպանատունը, կարտինալ Սթեփինաք, Զագրէպի արքեպիսկոպոսը որուն բնակութիւնը պարտադրուած է եւ որ կը տառապի ծանր հիւանդութենէ մը, չինացի կարտինալ՝ Թոմաս Թիէն Փէքինի արքեպիսկոպոսը, Պոն աքսորուած, որ ծանրօրէն վիրաւորուած է,

Հաւանաբար Պելժիոյ առաջնորդը 84 տարեկան, կարտինալ Վան Րոյ չկարենայ նաեւ մասնակցիլ արարողութեանց: Կիրակի օր Ֆրանսացի հինգ կարտինալները (վեցերորդը՝ Թիսըրան արդէն Հռոմ է) կը մեկնին Վատիկան:

Նոր Պապը պէտք է ընտրուի մինչեւ Հոկտեմբեր 29ը: Աւելի ճիշդը մինչեւ այդ թուականը փակարանի ժողովը պէտք է բացուի: Պապին ընտրութեան համար փակարանը կը հաւաքուի. Փակարանը (քօնքլաւ) տառապէս կը նշանակէ բանալիի տակ պահել (քումքլաւիս): Կարտինալները որ ընտրութիւնը պիտի կատարեն «բանալիի տակ» կը պահուին այսինքն որեւէ կապ չունին դուրսի աշխարհին հետ մինչեւ ընտրութիւնը: Բաց նամակներ եւ կերակուրը կը փոխադրուին մասնաւոր վերելակներով: Օրական չորս անգամ ընտրութիւն կրնան կատարել, ամէն անգամ բոլոր քուէաթուղթերը կը վառեն եւ բարակ ծուխ մը կը բարձրանայ Ս. Պետրոսի Տաճարէն: Կը նշանակէ թէ Պապը չէ ընտրուած: Երբ ընտրուի՝ քուէաթուղթերուն կը խառնեն յարդ եւ թանձր ծուխ մը կը բարձրանայ — Պապը ընտրուած է:

Ընտրուելու համար թեկնածուն պէտք է ապահովէ ձայներու 2/3ը եւ մէկ աւելի, ներկայիս 55 կարտինալի վրայ 37 ձայն անհրաժեշտ է: Պապ ընտրուելու համար որչափ որ սովորութիւն է, սակայն օրէնք կամ պայման չէ որ կարտինալ ըլլայ: Եպիսկոպոս մը, կրօնաւոր մը եւ նոյնիսկ աշխարհական մը կրնայ Պապ ընտրուիլ:

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մամուլը եւ ձայնասփիւռը միշտ կը խօսին կարտինալ Աղաջանեանի մասին: Ուշագրաւ է նկատել որ Փափաբիլիներու միակ անձն է որ առիթ կուտայ այսքան անվերապահ հիացումի եւ համակրանքի բոլորին կողմէ: Միայն նպաստաւոր կարծիքներ կան իր մասին բոլոր թերթերուն մէջ:

Քոմպա.— Եկեղեցւոյ իշխաններէն ան որ ամէնէն ուշագրաւն է՝ կարտինալ Աղաջանեանն է, որ հակառակ իր ազգութեան Փերսոնա Կրաթա է Հռոմէացիներու մօտ:

Փարիզիէն Լիպէռէ.— Որովհետեւ կարգ մը թերթեր հաւանական կը գտնէին կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութիւնը — բացառիկ հմտութեան տէր մարդ մը, բնաւորութեան մեծ ազնուութիւն ունեցող — Իտալացի պապ ուզողները կ՚առարկեն թէ հիւլէական դարուս կարելի չէ եկեղեցւոյ ճակատագիրը յանձնել այս Սուրբ մարդուն որ պիտի սարսափէր արդի աշխարհի բարդութիւններէն:

Քօրիէռէ Տէլլա Սերա.— Հաւանական չէ որ ոչ-Իտալացի մը ընտրուի, այդ կրնայ պատահիլ միայն եթէ կարտինալներու դասուն նոր վիճակը պահանջէ: Աւելորդ է, այս պարագային բոլոր անուններուն անդրադառնալ, որովհետեւ մէկ անուն կայ որ միւս բոլոր անուննե-

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՇՆԱՆ ՏԽՐՄՈՒԹԻՒՆ

•

Il pleure dans mon cœur
Comme il pleut sur la ville
Paul Verlaine.

Կրկին իմ հոգում
Իջաւ, մշուշոտ, արցունք անձրեւող
Տրտում իրիկուն.
Իմ սրտում անցաւ
Մահացող ծաղկանց բոյրը ցաւ բերող,
Համբոյրը խոնաւ.
Կրկին պաղ միգում.
Ամպոտ երկինքը. մեռած յոյսերի
Թաղումն է սգում:
Հողմը սարսուռ
Հոգւոս դալկացած ծաղիկ յոյսերի
Թերթերը տարաւ ...
Անջատման ցաւոտ.
Ձայներ դողացին ու եհզ դալկացա՜ն
Հեռւում անծանօթ:
Կըրակները անձայն
Լացող ամպերի միգում անսահման
Թռչնեցի՞ն, անցա՞ն ..
Անձրեւն անընդհատ
Մաղում է վհատ թաղումի կոծով, —
Տխուր, յուսահատ ...
Իմ հոգու մէջ է՜լ
Աշուն է իջել անամոք լացով
Իմ հոգու մէջ է՜լ ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԹԵՄԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԸ ԿԱՊՈՒԻ

«Ազատ Օր»ի Հոկտեմբեր ութի թիւէն կ՚իմանանք թէ յունահայ թեմական ժողովի հերթական նիստը Հոկտեմբեր հինգին նկատի առնելով կարգ մը պարագաներ որոշած է, 39 ներկայ պատգամաւորներէն 37ի ձայնով (2 ձեռնպահ).—

Ա) Վերջ տալ Ս. Էջմիածնի Վեհափառ Հայրապետին և Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին ու մեր Թեմին միջեւ գոյութիւն ունեցող ձեւական կապին, մինչեւ որ Ս. Էջմիածին ձերբազատուի իր այսօրուան կապանքներէն եւ գտնէ ազատ ու անկաշկանդ գործելու իր անկախութիւնը եւ

Բ) Յունահայ Թեմը ենթարկել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հոգեւոր վերին իշխանութեան»:

Ժողովին ամբողջական զեկոյցը կը հրատարակենք յաջորդիւ:

Հոկտեմբեր ութին յունահայ Թեմին Առաջնորդ Սահակ Վրդ. Այվազեան մեկնած է Պէյրութ, ընկերակցութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անդամ՝ Տօքթ. Ե. Արշակունիի:

Հոկտեմբեր 12ին Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ Սահակ վարդապետ եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուէր:

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Բ.

Ֆրանսական մտքին ճկունութիւնը, — քննական եւ որոնողական աշխատու-թեանց տիպար առաջնորդ, — վերջին պատերազմէն ետքն էր, որ հրապարակ նետեց բարդ տեսութիւն մը, «սխալելու իրաւունքը» (Լը տռուա ու լ'էռռէօր):

Ի՞նչ է սխալը, կը հարցնեմ ես ինծի՝ երբ կը դատեմ Օրմանեանը ։

Ու կը պատասխանեմ, առաջին առ-թիւ, թէ սխալը ․․․ սխալ բառ մըն է, խրտուիլակային գաղափար մը՝ վախցնե-լու համար դպրոցականները: Ծագումով՝ մօղական ու կրօնական բառ մը, զոր, յե-տագային, շատ օգտագործեց քրիստո-նէութիւնը՝ սկզբնական ?չանակութեան կապելով մեղքի գաղափարը: Այսպէս, կարդապահական մեկնութենէն ետքը, որ ծանօթ է յանցանք բացատրութեամբ, ստեղծուեցաւ ախտաբանական արտա-յայտութիւնը, որ ծանօթ է մեղանչում բառով, իր օպսեսիոններով ու փոպինե-րով, Ֆրոյտին շա՜տ սիրելի:

Սխալավախութեան մէջ չեմ ուզեր խը-բել ոեւէ գործիչ՝ չխափանելու համար ամէն ազատութիւն, ու Փիլոնի հետ կ'ըն-դունիմ թէ «իշխանութիւն ամենայն սը-խալ է եւ վրիպակ»: Ժողովուրդը, նոյն-քան իմաստուն, կ'ըսէ — Ով որ կը գոր-ծէ, սխա՛լ ալ կը գործէ ։

Արդ, օրէնք է որ աշխատանքը իր վախճանով միայն դատուի, — այստեղ արդէն արդարանալի է սխալը:

Համակերպութեան տեսութիւնը, սա-կայն, զոր Գրիգոր Զօհրապ կը գործածէ իբրեւ զրահ՝ պաշտպանելու համար Օր-մանեանը, դուրս կ'իյնայ նման պաշտ-պանութեան մը իրաւունքէն: Համակեր-պութիւնը ծանօթ է սխալին ի սկզբանց (ա փռիօռի) եւ ոչ թէ ի յետնագունէ (ա փօսթէռիօռի): Բայց Զօհրապ, համա-կերպութեան վարդապետութենէն ետքը, հրապարակ կը նետէ նաեւ ներողամտու-թեան տեսութիւնը ըստ․․․ Վոլթէրի ։ Արդարեւ այն որ կը պաշտպանէր Քալաս ընտանիքը, իր Փիլիսոփայական բառա-րանին մէջ՝ երկար կանգ կ'առնէ ներո-ղամտութեան վրայ, պատճառաբանելով թէ «բոլորս ալ թրծուած ենք սխալներով ու թերութիւններով, ուստի փոխադար-ձաբար ներենք իրարու՝ մեր տխմարու-թիւններուն համար, — ա՛յս է բնութեան առաջին օրէնքը»: Ու կը վերջացնէ «Նե-րենք իրարու, որովհետեւ թոյլ ու թերա-կատար ենք բոլորս, ընդունակ՝ փոփո-խամտութեան եւ սխալներու: Եղէգը, որ հովէն խորտակուած՝ պառկած է ցեխին մէջ, պէ՞տք է որ ըսէ դրացի եղէգին, որ ինկած է տարբեր ուղղութեամբ. — Գառ-կէ՛ ըստ իմ ուղղութեանս, այլապէս պի-տի պահանջեմ որ արմատախիլ տանին քեզ այրել»: Զօհրապ եւս այս տրամա-բանութեամբ կը վերջացնէ իր պաշտպա-նողականը. —

« Օրմանեան ոմանց աչքին հրեշտակ, միւսներուն համար սատանայ մըն է:Ըստ իս՝ ոչ մին է եւ ոչ միւսն է, — մահկա-նացու էակն է ան՝ որ իր կիրքերն ու իր պակասութիւնները, իր առաքինութիւն-ներն ու յանցանքները ունի: Թասինի բա-ռերով՝ անիկա կրնայ ըսել. «Ես ոչ այս մեծ դրուատիքներուն, ոչ ալ այդ ծանր անարժանութեան մարդն եմ»: Օրման-եան հանրային խղճմտանքին առջեւ կը ներկայանայ մէկ կողմէն մեծ թերացում-ներով եւ մեծ անկանոնութիւններով, միւս կողմէ ազգին մատուցած շատ մը ծառայութիւններով, եւ հինգ տարի տե-ւող քաւութեամբ »:

Դատարան կը հոտի այս ամէնը: Զեմ սիրեր նման ճամարտակութիւններ: Ինծի հաճելի է մտնել դիավնարան ։

Օրմանեանի համակերպութեան մեղքե-րը թեթեւցնելու համար՝ Զօհրապ ինք-զինք կը նետէ ներողամտութեան մեղքե-րուն մէջ:

Արդ, պատմութեան մեծագոյն ներո-ղականները կը խփեն իրենց բերանը՝ երբ հարցը կը վերաբերի հայրենադրժու-թեան, ազգային իրաւունքներէ հրաժար-ման ։

Գրեցինք թէ Օրմանեան ընդունակ էր մեղքեր գործելու՝ առանց բռնադատու-թեան: Այդ փաստէն ետքը, կը խնդրեմ որ հաստատէք ինծի թէ Օրմանեան ինք չգրեց, այլ իրեն գրել տրուեցաւ այն նա-մակը, զոր կ'ուղղէր Եւրոպայի հայ ու-սանողութեան, թելադրելով օրինակ առ-նել Ժընեւի յոյն ուսանողներէն, որոնք ցոյցեր կատարած էին ի նպաստ Թուր-քիոյ: Կը խնդրեմ որ ըսէք ինծի թէ ե-ղէ՞գ էր Օրմանեան թէ ուրիշ բան՝ երբ հրահանգ կուտար Մշոյ եւ Բաղէշի ա-ռաջնորդներուն՝ դիւրացնել Սասունի ա-պստամբներուն ձերբակալութիւնը կառավարական պաշտօնէից հետ խորհր-դակցաբար եւ համաձայնութեամբ ։ Կը խնդրեմ որ յայտնէք ինծի թէ հրեշտա՞կ էր Օրմանեան թէ սատանայ՝ երբ, 1905 Հոկտեմբեր 5ին, Պատրիարքարանը ոս-տիկանական խուզարկութեան ենթարկե-լու պահանջ կը ներկայացուի, եւ այդ պաշտօնը կը յանձնուի սպարիարքին, այս վերջինին հրահանգով խուզարկու-թիւնը կը կատարեն երկու լրտեսներ բա-րապանի հագուստով ։

Եւ ահա Լա Հէյի հեռագիրը ։

1899ին, գարնան մէջ, կը գումարուի Լա Հէյի « Խաղաղութեան Միջազգային Ա. Վեհաժողովը, որու կը մասնակցի նաեւ Թուրքիա, այն պայմանով որ իր ներքին գործերը օրակարգի նիւթ պիտի չդառնան: «Հայ կուսակցութիւնները » կ'որոշեն հայկական խնդիրը ներկայացը-նել Վեհաժողովին եւ պատուիրակ կը նը-շանակեն Մինաս Չերազը ։

« Ինչքան ալ այդ ժողովին ներկայաց-ուած դիմում մը դատապարտուած ըլլար անուշադրութեան, կը գրէ Քննիչ Ցանձ-նախումբին տեղեկագիրը, այնուամենայ-նիւՏաճկահայ ժողովուրդը, 1899ի իր օր-հասական վիճակին մէջ, պատմա-ան-հատական գոյութիւնը վտանգի ենթա-կայ, յուսահատական ճիգեր կ'ընէր որ եւ է կերպով կեանքի, գոյքի եւ պատուի ապահովութիւն մը ձեռք բերելու հա-մար, ինչ որ կը կազմէր Չերազի պատ-գամաւորութեան նպատակը»:

Բայց Ապտիւլ Համիտ կը պահանջէ Օրմանեանէն որ հեռագիր մը դրկէ Լա-Հէյ, ուղղակի Վեհաժողովի նախագա-հութեան, յայտարարելով որ «պաշտօ-նական կերպարան չենք ճանչնար այն անձանց վրայ, որոնք լրագիրներու գրա-ծին համեմատ գեսպանախորհուրդին կը դիմեն հայ ազգին անունով, եւ անոնց դիմելն ալ չենք ճանչնար»:

Այստեղ Օրմանեան կը պնդէ թէ բըռ-նադատուած էր նման հեռագիր մը ղըր-կելու, թէ դոհունակութիւն չէ յայտնած Ապտիւլ Համիտի կառավարութեան մա-սին, թէ ձգձգած է, թէ ուշ գրկած է, եւ բառերու, ժամերու եւ այլ հարցերու վը-րայ կը խաղայ՝ արդարացնելու համար ինքզինք: Մասնաւորապէս կը ծանրանայ այն կէտին վրայ թէ հեռագիրը գրկած է այն ատեն՝ երբ իմացած է թէ մեր-ժուած է Չերազի պատուիրակութիւնը ։

Քննիչ Ցանձնախումբը, «ձայներու մե-ծամասնութեամբ », յանցանք կը համա-րի Օրմանեանի հեռագիրը. Չերազի դի-մումը «գտեսդնդիչ եւ սփոփարար ազ-դեցութիւնունենալով հանդերձՀայոց հո-գեկան տրամադրութեան վրայ՝ գայն չէ-զոքացնելու բնոյթ ունեցող հեռագիր մը քաշելը», բայց կը համարի ․․․ ներելի ։

Գրիգոր Զօհրապ կ'ըսէ. «Կ'ընդունիմ որ այն ատենի բռնադատեալ պարագաներու մէջ անգամ՝ շատ բարձր նկարագրի տէր եկեղեցական մը Լա Հէյի հեռագիրը պի-տի չքաշէր, սակայն այդ բռնադատու-թեան տեղի տալը դատապարտութեան պատճառ չի կրնար համարուիլ: Մեծ ա-ռաքինութիւն ցոյց տուողին վրայ կըր-նանք հիանալ, բայց այդչափ մեծութիւն ցոյց չտալուն համար չենք կրնար մէկը դատապարտել »:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԻԳՐԱՆ ԵՐԿԱԹ

(ՀԵԼԼԱԴԱՑԻ ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԸ)

Բ.

Հելլադայի տարաբախտ բարեկամին՝ Տիգրան Երկաթի մասին գրած քննադա-տական ուրուագծիս առթիւ, Եորգոս Քացիմպալիս վերջերս ինծի նուիրեց իր ունեցած սակաւաթիւ օրինակներէն մէկը դժուար գտնելի եւ թանկագին հատորի մը: Անմոռանալի Տիգրան Երկաթի կող-մէ գրուած ֆրանսերէն ուսումնասիրու-թիւն մըն է, «Քոսթիս Բալամաս»ի խո-րագրով: Յառաջաբանը գրած է Ժան Մէանտրը, որ ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ Բերիքլիս Եանոբուլոսը ։

Եանոբուլոսի յառաջաբանէն կ'իմա-նանք, որ Տիգրան առաջադրած էր ամ-բողջ գիրք մը գրել Հելլենականութեան մասին, բայց մահը թոյլ չտուաւ, որ ամ-բողջացնէր զայն: Այսպէս՝ Տիգրանի փը-կուած ձեռագիրը, «Հելլենական գրական շարժում» ընդհանուր խորագրով, կը պարունակէ միայն մէկ մասը ամբողջ գործին, ստորաբաժնուած երկու մասե-րու. 1.— Հելլենական հոգին եւ 2.— Գրականութիւնը: Այս երկու մասերը կը բաղկանան տասներկու գլուխներէ. Ա. մաս.— 1. — Ժողովրդական երգեր, 2. — Հելլենական կեանք, 3.— Կրօնքը, 4. — Կրթութիւնը ։ Բ. մաս.— 5.— Բա-նաստեղծութիւնը, 6.— Աթենացի քաղա-քացի մը, 7.— Հրապարակագրութիւն ։ 8.— Վէպը, 9.— Պատմուածքը, 10.— Թատրոնը, 11.— Ժամանակակից գաղա-փարներու ազդեցութիւնը, 12.— Լեզուի հարցը:

Ինչպէս իր յառաջաբանին մէջ կը յիշ-տէ Եանոբուլոս, այս կիսատ մնացած ձեռա-գիրը «կը լեցուէ է՛ հանճարեղ յանկանկալ միտքերով, պատկերներով, ուրուագծե-րով, դիտողութիւններով»: Բայց «բա-նաստեղծութիւն » գլուխը միակն է, որ լրիւ է այս ամբողջ գործին մէջ, զոր հա-յազգի վարպետը չկրցաւ ամբողջացնել ։ Այսուհանդերձ, իր նախասիրածն էր ան, կարծես անով կ'ուզէր ապացուցանել Հել-լադայի հանդէպ իր սէրը եւ կը զգար, որ այս գործը իրեն պիտի ապահովէր Ա-թէնքի ճանաչումը: 1897ի ամրան, երբ ինքզինք լքօրէն հիւանդ զգաց, անհա-ւատալի յամառութեամբ շարունակեց նոր սկսած իր գործը Աթէնքի մէջ եւ իր առողջական վիճակի պահանջած տեղա-փոխութեանց ընթացքին: Աթէնք վերա-դարձէն ետք՝ Եգիպտոսի, ապա Պոլսոյ մէջ, — միշտ նոյն սուր ցաւերով, զորս կը խորացնէր աջ ձեռքին անդամալու-ծումը եւ կը ստիպէր ձախով գրելու, — անդադար մշակեց «Հելլենական գրական շարժումը», մինչեւ իր մահուան նախօր-եակը, մէկ Դեկտեմբեր 1899»:

Իսկապէս հերոսական եւ անըմբռնելի հոգի մըն էր Տիգրան Երկաթ, ինչպէս կ'երեւայ Պոլսէն Բերիքլիս Եանոբուլոսի գրկած իր մէկ նամակէն ալ.

« ․․․ Միշտ անկողնոյ մէջ եմ, միշտ հիւանդանոցը: Զանց կ'առնեմ ձեզի ը-սել, թէ որքան տառապեցայ եւ որքան կը տառապիմ դեռ: Աւերակոյտ մըն եմ միայն ։ Ձեռքերս, բազուկներս ոսկոր են

ՆՈՅՆ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

— Անտօնիօ, միթէ այնքան հպարտ ես, որ թոյլ չես տա գլուխս դնեմ ծնկանդ վրայ ։

— Օ՜․․․, — հառաչում է միայն պա-տանի արտիստը, փառած աչքերով եւ նը-րա կոնտոցի տակ ջութակի հնչիւնները նոր թափ են առնում նոր, մինչ այդ չլսուած նիւանսներով ։

Ջիւլիէտայի ոսկեղանգուր գլուխը հանգչում է Անտօնիօյի ծնկան վրայ, եւ թաւշեայ աչքերը հիացքով, սիրով ու երջանկութեամբ վարից վեր նայում են պատանի երաժշտի վերասլաց դէմքին ։ Մակոյկի մէջ, լուսնի կաթնագոյն լոյսի տակ, ինչպէս ձիւն, փայլում է նրա ըս-պիտակ թեթեւ հանդերձը, որով նա նը-մանում է իսկական յաւերժահարսի, ըն-կղմուած՝ ծովի փրփուրների մէջ ։

Պատանի արտիստը վերից վար նայում է իր ծնկան վրայ հանգչող երազական գեղեցկութեանը եւ ինքը եւս զարմանում է, թէ այն ինչ նոր հնչիւններ, որ իր ձեռքի շարժումից չեղում է ջութակն այնքան տիրականօրէն:

— Անտօնիօ, միթէ՞ այնքան հպարտ ես, որ մի համբոյր չես տա ինձ ։

Ջութակը լռում է: Պատանի արտիստը, կամաց խոնարհւում է յաւերժահարսի դէմքի վրայ, նրանց մազերը գրկախառ-նըւում են եւ թրթռուն շրթունքները մի-անում՝ մի բոցոտ համբոյրի մէջ:

— Անտօնիօ, Անտօնիօ ․․․

— Ջիւլիէտտա, Ջիւլիէտտա ․․․

4.

Մի երեկոյ էլ, սովորական ժամին, պատանի երաժիշտը զոթական ապա-րանքի բարձր պատուհանի տակ կանգ-նած՝ ի զուր աշխատում էր իր դիւթա-կան հնչիւններով դուրս կանչել յաւեր-ժահարսին ։

Պատուհանը փակ էր ։

Պատանի արտիստը, սակայն, չէր յու-սահատւում, ջութակը մերթ կապում էր հրամայողաբար, մերթ խնդրում՝ աղեր-սագին, մերթ խօսում՝ լալագին, մերթ հառաչում ու լալիս յուսահատօրէն ։

Պատուհանը միշտ փակ էր ։

Այնուհետեւ, երբ ջութակը իր վեր-ջին յուսահատական ճիչն էր արձակում, պատուհանի մի փեղկը կիսով չափով բացուեց, նախ մի դրամ դրնգաց գետ-նին եւ ապա մի թղթի կտոր, օդի մէջ պտտուելով ցած ընկաւ պատանի երա-ժշտի ոտների առջեւ.

Թուղթը վերցրեց եւ կարդաց.

« Հայրս ասաց, որ իմ եւ քո միջեւ ա-նանց անդունդ կայ: Մնաք վերնուն եւք, դու ննրքեւը: Էլ մի գա: Մոռացիր ինձ»:

Կարդաց, առժամանակ չանթահար մը-նաց տեղնուտեղը արձանացած, յետոյ ցնցուեց ուժգնօրէն, մի կայծակնայայտ հայեացք նետեց դէպի ազնուական ապա-րանքի բարձունքը, թուղթը, ցասումով լի, ուզեց պատառ-պատառ անել, բայց զսպեց իրեն, խնամքով ծալեց ծոցը դը-րեց, ոտով դէն շպրտեց գետնին ընկած դրամը եւ ջութակը պինդ սեղմելով վի-րաւոր կրծքին, հեռացաւ անարգանքի կսկիծը հպարտ սրտի մէջ պարուրած ։

Այդ օրուանից Վենետիկյայի փողոցնե-րում ոչ ոք չտեսաւ հանրածանօթ պատա-նի ջութակահարին:

5.

Անցան տարիներ ։

Նորից Վենեցիան ։

Քաղաքի ամբողջ մամուլն աւետեց հռ-չակաւոր ջութակահար Անտօնիօ Բոնվինե-քի գալուստը որ իր միակ կոնցերտը պի-տի տար մեծ թատրոնում: Վերին ժամա-նակները ոչ միայն իտալական, այլ եւ եւրոպական ու ամերիկեան ամբողջ մա-մուլը խօսում էր այդ նոր փայլուն աստ-ղի մասին, որ երեւացել էր երաժշտա-կան հորիզոնի վրայ ։

Կոնցերտի գիշերը թատրոնում ասեղ ձգելու տեղ չկար: Այնտեղ էր քաղաքի ամբողջ բարձր դասակարգը ։

Անտօնիօ Բոնվինի․․․ Ամէնքն անհամ-բեր սպասում էին նրա ելոյթին ։

Եւ ահա, վերջապէս, դուրս եկաւ նա բեմ ։

Ու ամբողջ դահլիճը գրեթէ միաբերան հառաչեց ։

Միթէ՞ սա այն Անտօնիօն չէ, որին ճանաչում էր ամէն մի Վենեցիացի, այն պատանի ջութակահարը, որ միջնադար-եան տրուբատուրի նման շրջում էր քա-ղաքից քաղաք, փողոցից փողոց, պատու-հանների տակ նուագում էր սերենատ-ները ։

Այո՛, այո՛, նա է, ինքը, որովհետեւ ահա այն հնչիւնները, բայց այս անգամ սրտէն առանձնօրէն հասուն, ինքնավս-տահ, ինքնամփոփ, երբեմն վերասլաց, երբեմն մարտակոչի խիզախ աւիւնով լե-ցուն ։

Ու որքան այդ հնչիւնները դիւթիչ է-ին, այնքան գեղեցիկ ու հմայիչ էր ինքն Անտօնիօ Բոնվինին. բարեկազմ հասակը, հրայայտ աչքերը, փառուած դէմքը, հանճարեղ ճակատը, ականջների մօտ ըր-ուած երկար փայլուն մազերը, բոլորը, բոլորը մի աջանչելի ներդաշնակութիւն էին կազմում նրա ջութակի մոգական հնչիւնների տակ ։

ՆԱՐ ԴՈՍ

(5 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԵՐՎԷ ԲԱԶԷՆ ԿՈՆՔՈՒՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

Ինչպէս գրած էինք Կոնքուրի Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հերվէ Բազէն՝ յաջորդելով Ֆրանսիս Քարքոյի։

Գլխաւոր թեկնածուներն էին Ժոզէֆ Քեսել, Անտրէ Սալմոն եւ Ռոժէ Վայեան։ Հինգերորդ շրջանին Բազէն ընտրուեցաւ վեց ձայնով, իսկ Ռոժէ Վայեան ստացաւ երեք ձայն։ Անակնկա՛լ մը։ Արդարեւ, կը սպասուէր որ սուր պայքար մը ըլլար Բազէնի եւ Վայեանի անուններուն շուրջ, բայց, ինչպէս կ'երեւի, յաղթանակը տարաւ առաջինը, որ երիտասարդ գրականութեան ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկն է։

Վայեանի ձախողութեան պատճառը կը նկատուի քաղաքական իր « չէշտուած » ուղեգիծը։ Բազէն ընկերվարական է, բայց ո՛չ մոլեռանդ. ինչպէս ինք ըսած է « սիրտը ձախ է » բայց համակրանքը կ'երթայ աջին։

Յատկանշական է Հերվէ Բազէնի ընտրութիւնը անոր համար՝ որ կը ներկայացնէ երիտասարդութիւնը։ Հին սերունդի պատկանող ակադեմականները վերջապէս համաձայնեցան տեղ բանալ երիտասարդներու, աւելի ճիշդը՝ երիտասարդի՛ մը։

Բանաստեղծ, գրական քննադատ եւ վիպասան, Հերվէ Բազէն տաղանդաւոր գրող մըն է։ Գլուխ գործոց մը կը համարուի իր «Իժը ափին մէջ» վէպը։

« Գոհունակութիւնս պահելու պատճառ չունիմ, — յայտարարեց Բազէն զինքը հետապնդող լրագրողներուն։ — Կոնքուրի ակադեմիան հաստատութիւն մըն է ուր մարդ ինքզինք ակադեմական չի զգար, ուր մարդ իր կեանքի ընթացքը փոխելու պէտք չունի եւ, այսուհանդերձ, ազդեցութիւն մը ունի գրականութեան վրայ »։

Բազէն գրական այս կամ այն հոսանքի դրօշակիր մը կամ հետեւորդ մը չէ։ Անկախ է իր մտածումներուն եւ ստեղծագործութիւններուն մէջ։ Ինք իսկ կը ճշդէ այս պարագան — Կը կարծեմ թէ մարդ պէտք է պաշտպանէ այն՝ ինչ որ լաւ է, բոլոր հոսանքներուն մէջ։ Հարկ է ըլլալ դատաւոր եւ ո՛չ թէ կուսակցական։

Տաղանդաւոր այս գրագէտը ներկայիս կը պատրաստէ վէպ մը «Յանուն Որդւոյն», որ լոյս պիտի տեսնէ գարնան։ Այնուհետեւ պիտի հրատարակէ թատերգութիւն մը՝ « Նոյի տապանը »։ Նիւթը — հիւլէական ռմբակոծման մը նախօրեակին, գիտնական մը կը փնտռէ այն՝ ինչ որ էական կը համարէ մարդկութեան փրկութեան համար։

Հերվէ Բազէն ծնած է 1917ին՝ Անժէ։ Մտաւորական գերդաստանի մը զաւակ։ Ռընէ Բազէն իր մեծ հօրեղբայրն է։ Իր մեծ հայրը՝ Ֆերտինան Ժագ Հերվէ հեղինակն է «Միապետութիւնը՝ բառ ուխտի» գործին. գրած է նաեւ բազմաթիւ վէպեր՝ Շարլ Սէն Մարթէն ծածկանունով։ Վերջապէս Բազէնի մեծ մայրը, Ժագ Պրէ ծածկանունով եղած է իր ժամանակի Տեյլին։

Հերվէ Բազէն գրական աշխարհ մտաւ քերթուածներու հատորով մը՝ «Օր» որ 1947ին ստացաւ Ափոլինէր Մրցանակը։

« Իժը ափին մէջ »ը լոյս տեսաւ 1948ին եւ տարուան յայտնութիւնը եղաւ։ Մամուլը խանդավառ տողերով արտայայտուեցաւ երիտասարդ հեղինակին մասին։ Գործը արժանացաւ «Ընթերցողներու մրցանակ»ին։

Այնուհետեւ հրատարակեց Գլուխը պատերուն դէմ *(1949),* Պզտիկ ձիուն մահը *(1950),* Իժը ափին մէջի *շարունակութիւնը, պատմուածքներու հաւաքածոյ մը « Ամուսնութեան գրասենեակը », (1952), քերթուածներու հաւաքածոյ մը՝ « Ժամ մը » (1953), եւ երեք այլ վէպեր։*

լոկ ... Ու որքան կարօտցած եմ Աթէնքը։ Ամէնէն աւելի զիս տրտմեցնողը անօգուտ կեանքս է, այն ամբողջական թմրութիւնը, որուն մէջ սուզուած եմ։ Տասնըհինգ օր է, որ տենդագին կարդալ սկսայ, թէեւ այդ ալ կը յոգնեցնէ զիս։ Ձեռքիս տակ ունիմ Եւրիպիդէսի ողբերգութիւնները։ Որքան միտքեր պիտի ուզէի փոխանցել ձեզի։ Կը փափաքիմ քանի մը նօթեր արձանագրել տալ Հելլէն գրականութեան մասին, բայց պիտի յաջողի՞մ... Երազս էր գարնան լաւանալ եւ գալ աշխատիլ ձեր մօտ, Աթէնքի մէջ։ Սակայն աւաղ ... »։

Կիսաւարտ գործը պիտի հրատարակէին Տիգրանի եղբայրները, բայց յայտնի չէ թէ հրատարակուեցա՞ւ։ Ամէն պարագայի մէջ, « Բանաստեղծութիւն » գլուխը, որ հրատարակուեցաւ փարիզեան « Ռըվիւ »ի 15 Յունիս 1903ի թիւին մէջ, մեծագոյն մասն է, նուիրուած Քոսթիս Բալամասին։ Այդ էջերը ցոյց կուտան Տիգրան Երկաթի սրատեսութիւնն ու հելլենական անցուդարձերու ծանօթութիւնը։ Ասկէ զատ՝ Փարիզի «Ռըվիւ»ի 15 Յունուար 1897ի թիւին մէջ ան հրատարակած էր ուրիշ մանրազնին ուսումնասիրութիւն մը Եորկիոս Սուրիսի մասին, «Ժամանակակից Հելլադայի Արիսթոֆանիսը» խորագրով։ Անմոռանալի հայազգի տրուպատուրը կը ծրագրէր ուսումնասիրութիւն մըն ալ գրել Երասիմոս Մարքորասի մասին, բայց չկրցաւ։ Սակայն ձգեց կարգ մը շահեկան ուրուագծեր Եորկիոս Սթրաթիկիսի, Միլթիատիս Մալաքասիսի, Քոսթաս Մանոսի եւ կարգ մը ուրիշ հելլէն բանաստեղծներու մասին։

ՆՈՐՂՈՍ ԲՐԱՑԻՔԱՍ

Թարգմ. Վ. Ն.

ՏԻԿԻՆ ՎԱՎԱ ՍԱՐԳԻՍԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.-եան սրահներու մէջ, չորս Հոկտեմբեր, Շաբաթ կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ բացումը Տիկին Վավա Սարգիսի նկարահանդէսին։

Ցուցադրուած էին մօտ երկու տասնեակ պաստառներ, իւղաներկ եւ ջրաներկ (կուաշ)։

Առաջին ակնարկով ցուցադրուած նկարները այնպիսի խորհրդաւորութիւն մը կը ներշնչեն, որոնց մասին ճշգրիտ գաղափար մը յայտնելու կը դժուարանայ դիտողը։ Հետզհետէ սակայն ընտելանալով անոնց կարելի կ'ըլլայ զանոնք բաժնել երկու խումբերու։

Առաջին խումբին տակ կարելի է դասել բացարձակ երեւակայութեամբ նկարուած պաստառները, որոնք կը կազմեն իր լաւագոյն գործերը։

Երկրորդ խումբը կը բաղկանայ հայրենի տեսարաններէ։ Ասոնց մէջ աչքառու է «Տաթեւի Վանքը»։

Արուեստագիտուհին դիմանկարչութեան համար մօտէցում *չունի։ Ան կը սիրէ նկարել երեւակայութեամբ, Գիծը, ձեւը, զանգուածը, նկարչական պարտադիր արտայայտութիւնները գլխաւոր յենակէտներ չեն իրեն համար, իր երեւակայութեան առարկան լուծելու ինքնատիպ եւ քմայքոտ եղանակ մը ունի։*

Սիրուն են համադրութիւնները։ Գոյները, գեղեցկօրէն ներդաշնակուած եւ համերաշխ են ձեւերուն հետ։

Հայրենապաշտութեան զգացումներով զեղուն իր «Նօսթալժի» պաստառը բացարձակ գնահատանքի արժանի է։

Որքան մօտէցում *է իր դիմանկարչութեան համադրութեան ոճը, նոյնքան ալ դասականութիւնը կը տիրէ իր ծաղկանկարչութեան համադրութեան մէջ։ Օրինակ,* «Մէ փլէօռ», « Լէ փլէօռ օ մասգը» *եւայլն պաստառները կը յիշեցնեն շատ դասական ծաղկանկարչութիւն մը։*

Պրպտումներէ դադրած, հաստատուն, ուսումնասիրուած եւ իւրացուած գոյներով երանգապնակ մը ունի ան։ Թէեւ իր գոյներուն կը պակսի ուժեղ պայծառութիւն, մաքրամաքուր ջերմութիւն ու աւիւն։

Իր պաստառներուն նկարագիրը խրթին է եւ խորհրդաւոր։ Ջինջ ու անապակ երեւակայութիւն մը չէ որ կը ներկայացնեն անոնք։ Փոթորկոտ ներքնաշխարհ մը կը տարրալուծէ, կը հարուածէ եւ զայն կը նետէ ձեւերու, զանգուածներու եւ մութ գոյներու վերիվայրումով մը։

Հոս կարելի է յիշել Կէօթէի մէկ արտայայտութիւնը, — « Կը բաւէ որ արուեստագէտը իր նիւթը ընտրէ. այդ նիւթը անմիջապէս կը դադրի բնութեան պատկանելէ եւ կը դառնայ պատկերը իր երեւակայութեան »։

Այս սկզբունքով է որ կ'առաջնորդուի Տիկին Վավա Սարգիս։

Կ. Զ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ *քիմիական արդիւնաբերութեան մէկ պատուիրակութիւնը գացած է Հայաստան եւ հանդիպումներ ունեցած հայկական քիմիական եւ նաւթային արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչներուն հետ. այցելած է նաեւ արդիւնաբերական կարգ մը կեդրոններ։*

ԵՐԵՒԱՆԻ *Ա. Մեասնիկեան գրադարանին մէջ կազմուած է հայ տպագիր գրքի մատենագիտութեան բաժին մը, որուն նպատակն է պատրաստել հայ տպագիր գրքի մատենագիտական ցանկը՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։ Տպագիր հայերէն առաջին գիրքը լոյս տեսած է 446 տարի առաջ, Վենետիկի մէջ, այնուհետեւ մօտ ութսուն հազար անուն հայերէն գիրք հրատարակուած է։*

ԹԻՖԼԻՍԻ *մէջ Երեւանի «Սպարտակ» ֆութպոլի խումբը մրցում մը ունեցած է Վրաստանի «Բուրեվեստնիկ» խումբին հետ, Խ. Միութեան ախոյենութեան շրջագծին մէջ։ Մրցումը վերջացած է Երեւանցիներու յաղթանակով (2–0)։*

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ *Լենինապատ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է ֆութպոլի մրցում մը ախոյեանական բաժակի տիրանալու համար. յաղթանակը տարած են Կիրովականցիները (Հայաստան) 3–1 արդիւնքով։*

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յայտնի լուսանկարիչ Պ. Գրիգոր Ճօլոլեան (Ֆօթօ Արաքս) Սեպտեմբեր 27ին Միս Ինկիլէրի ընտրութեան օրը, Լոնտոնի մեծագոյն թատրոններէն Քոլիզէումի մէջ, խօսնակին դրուատալից ներկայացումէն վերջ ստացած է անգլիական մարմնակրթական դաշնակցութեան անունով ոսկի շքանշան մը հետեւեալ արձանագրութեամբ «Կրէկոր Արաքս Նալպայի *եւ Միջազգային Մարմնակրթութեան իր մատուցած բացառիկ ծառայութեանց համար»։*

Շքանշանին հետ մեր հայրենակիցին յանձնուած է նաեւ նամակը «Առողջութիւն եւ ուժ» պարբերաթերթին ընդհանուր տնօրէնին որ իր գնահատական եւ շնորհաւորական արտայայտութեանց կարգին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ Պ. Ճօլոլեանի անոր այնքան թանկագին եւ տեւական աշխատակցութեան համար Անգլ. Ազգային Մարմնակրթական կազմակերպութեան որ 32.000 հոգի կը հաշուէ իր շարքերուն մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (273)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Տիրում էր կատարեալ լռութիւն, որովհետեւ դանակ եւ պատառաքաղ չկար, որ աղմուկ բարձրացնէր։ Ամէնքը մատներով էին ուտում։ Խօսում էր միայն առաջնորդը։ Նա գովում էր իր խոհարարին, թէ նա Պոլսում այս ինչ եւ այն ինչ նշանաւոր փաշաների տներումն է ծառայել եւ հազիւ թէ ամբողջ Վանի մէջ նրա հաւասարը կը գտնուի։

Վերջին խօսքը բաւական վիրաւորական լինելով փաշայի հարուստ խոհանոցի պատուին, նա էլ սկսեց գովաբանել իր խոհարարին, մի զարմանալի օրինակ բերելով նրա արհեստից, թէ նա հաւը այնպէս է պատրաստում, որ բոլոր ոսկորոտիքը միջից դուրս է հանում, իսկ հաւը դարձեալ մնում է ամբողջ։ Գուցէ այդ վիճաբանութիւնը երկուսի մէջ երկար տեւէր, եթէ Սիմոն պատուելին իր երգեցիկ խմբի հետ ներս չմտնէր։ Նա այս գիշեր բաւական զարդարուած էր։ Իր սովորութեան հակառակ, նա հագած ունէր մի բոլորովին նոր լուացուած շապիկ։ Սիմոն պատուելիի այդ նշանաւոր շապկի պատմութիւնը ինձ համար աւելի հետաքրքրական լինելով, ես թողնում եմ առաջնորդի ճոխ սեղանի նկարագրութիւնը։։ Պէտք չէ մոռանալ, որ պատուելին ունէր մի հատ շապիկ միայն եւ այդ լուացւում էր տարուայ ընթացքում մի կամ երկու անգամ, այն եւս մեծ տօների ժամանակ, թէեւ լուացքը նրան ոչինչ չարժէր, որովհետեւ տալիս էր իր աշակերտներից մէկին եւ նա իր մօրը լուանալ էր տալիս։ Բայց Սիմոն պատուելիի կարծիքով երբ շապիկը յաճախ էր լուացւում, նա խիստ շուտով էր մաշւում։

Արդեօք ա՞յդ էր, որ նրան առիթ էր տուել զանց առնել մաքրութեան գլխաւոր պայմանը, թէ նա առհասարակ մաքրասէր չէր, — այդ դժուար է լուծել։ Միայն նրա տնտեսագիտութիւնը այդ կէտից պէտք էր սխալ համարել. իրաւ է, շապիկը յաճախ լուացուելով շուտով է մաշւում, բայց կեղտի մէջ մնալով, բոլորովին փտում է։ Այդ էր պատճառը, որ Սիմոն պատուելիի շապիկը լուացուելուց յետոյ, միշտ կարօտ էր կարկատանների։ Երբ մօտենում էր մեծ տօնը, երբ անբախտ շապիկը սպասում էր. աշակերտի մօր տանը, մինչեւ նրա վերադարձը, որ երբեմն երկար էր տեւում, Սիմոն պատուելին իր կուրծքը սովորաբար ծածկում էր քթի գունաւոր թաշկինակով, որի ծօթերը կապած կ'լինէր վզի ետեւից, ծոծրակի վրայ։ Այդ տեսնում էին նրա աշակերտները, տեսնում էին եւ աշակերտների ծնողները։ Գուցէ դրանից ծագեց այն հանգամանքը, որ Սիմոն պատուելիի շապկի լուացումը դպրոցի ժամանակագրութեան մէջ մի առանձին տեղ էր բռնում։ Նրա աշակերտների լեզւում կազմուել էր մի այդպիսի սրախօսութիւն՝ ամէն մի վաղաժամանակեայ դէպքի մասին ասել. «այդ անցքը շատ հին է եւ այնքան հին, որ Սիմոն պատուելին իր շապիկը դեռ նոր էր լուանալ տուել »։ Այժմ, կարծեմ, հասկանալի է, թէ Սիմոն պատուելին որքան մեծ յարգանք ունէր դէպի առաջնորդի դահլիճը, որ ներկայացել էր այնտեղ լուացուած շապիկով։

Երեսը խնամքով ածիլած էր եւ, երեւի, շտապելուց մի քանի տեղ ածելին կտրել էր։ Կտրած տեղերի վրայ բամբակ էր կպցրած։ Սիմոն պատուելիի ածիլուելը նոյնպէս մի նորութիւն էր։ Նա մօրուք չէր սիրում, բայց եւ երեսը խիստ հազիւ անգամ էր ածիլում։ Այդ էր պատճառը, որ ածիլուելուց յետոյ, նրա դէմքը ստանում էր երկու գոյն՝ մազերից ազատ տեղերը՝ մոյգ – աղիւսագոյն, իսկ մազերով պատած տեղերը՝ բացաղիւսագոյն։ Նայելով օրուայ ժամանակին, եղանակին, նայելով թէ նա խմած էր, թէ զգաստ էր, Սիմոն պատուելիի դէմքը, հնդկահաւի դէմքի նման, զանազան գոյներ էր ստանում։ Այս երեկոյ լերդագոյն էր, որովհետեւ Այգեստանի փողոցում արաղի կաթսայի հետ խիստ մտերմական յարաբերութիւններ էր ունեցել։ Իր հանրածանօթ մոյգ – դեղնագոյն սերթուկի փոխարէն հագած ունէր կինամոնի գոյնով մի կարճ պալտօ, որի վրայ փաթաթել էր շալէ հաստ գօտին։

Ֆէսը նոյնպէս նոր էր եւ փունջի ծայրը երեւում էր գլխի փաթոթի տակից։ Անփոփոխ մնացել էր միայն նրա երեւելի վարտիքը, որը իր սովորական տեղից, այսինքն սրունքներից՝ մի թիզ բարձրութեան վրայ էր կանգնած։ Ոտքի թաթերից սկսած մինչեւ վարտիքի ծայրը, — այդ ընդարձակ տարածութիւնը — մնացել էր մերկ, որովհետեւ Սիմոն պատուելին սովորութիւն չունէր ամառը գուլպայ հագնելու։ Մերկ սրունքները երեւում էին։ Բայց կեղտը այնպիսի թանձր խաւ էր դրել նրանց վրայ, որ այդքանն էլ բաւական էր իբրեւ ծածկոց ծառայելու։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

րէն գերադաս է, ունի բոլոր դրական կողմերը եւ ոչ մէկ բացասական կողմ՝ այդ՝ կարտինալ Գրիգոր Աղաջանեանն է, Հայոց պատրիարք եւ «հաւատոյ տարածման միաբանութեան» պետ. 63 տարեկան է, եւ մեծ տաղանդի տէր մարդ մը, զարգացած է, լաւ ծանօթ է Վատիկանի վարչական հարցերուն, եւ սուրբ գիտութեան, բազմաթիւ լեզուներ կը խօսի որոնց կարգին՝ ռուսերէն։ Եթէ ձայներու մեծամասնութիւնը ապահովէ, կ'ունենանք մօրուաւոր պապ մը ։

Իտալական այս կարեւոր օրաթերթը կը շարունակէ խորհրդածել կարտինալ Աղաջանեանի ընտրութեան շուրջ եւ կ'եզրակացնէ որ եթէ առաջին առթիւ անոր անունը առաջարկուի փակարանի ժողովը շատ կարճ կը տեւէ, հակառակ պարագային երկար կը տեւէ ։

× Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէն մէկ պետական նախարար եւ երկու ակադեմական Գիոս ԺԲ.ի յուղարկաւորութեան։ Արտաքին նախարար Տըլըս պիտի ներկայացնէ Այզընհաւըրը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախարարաց Խորհուրդի առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Ռընէ Քոթիի նախագահութեամբ, որմէ ետք Տեղեկատուութեան նախարար Ժագ Սուսթել յայտարարեց թէ վերջնականապէս ընդունուած է ընտրական օրէնքը՝ Մայր երկրին, անդրծովեան հողամասերուն եւ Ալժերիոյ համար։ Ալժերիոյ մէջ ընտրութիւնները պիտի ըլլան ցանկերով. 66 երեսփոխան պիտի ընտրուին, որոնց 21ը Եւրոպացի եւ 45ը մահմետական։ Խորհրդարանը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 9 – 11։ Իսկ Խորհրդարանի արտակարգ նիստը՝ ամէնէն ուշը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 15ին ։

ԻՒՄԱՆԻԹԷ Մարսէյ Սեզվէնի «ինքնաքննադատութենէն» երեք օր ետք կը հրատարակէ Մորիս Թորէզի մէկ ճառը, ուր համայնավար պարագլուխը ընդունելէ ետք թէ կուսակցութիւնը կորսնցուցած է իր ձայներուն աւելի քան քառորդը, խստօրէն կը քննադատէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի մահափորձերը.— « Հարկ է յստակօրէն ըսել, թէ Ֆրանսայի մէջ Ազատագր. Ճակատին կողմէ գործադրուած միջոցները չծառայեցին ալժերիացի ժողովուրդին արդար դատին, որուն օժանդական են միշտ Ֆրանսացի յեղափոխական բանուորները ։ Եթէ Ազատագր. Ճակատը կը մտածէ այս ձեւով հանրային կարծիքը ահաբեկել մատնել, կը սխալի։ Հանրային կարծիքը կը լարէ իրեն դէմ։ Փոխանակ համակրանք շահելու, կը կորսնցնէ»։ Թորէզ իր եզրակացութեան մէջ յոյս կը յայտնէ որ «կուսակցութիւնը» վերստին գտնէ իր նախկին դիրքը.

ՔԻՆԱՍՏԱՆԻ Ազգ. Տօնին 47րդ տարեդարձին առիթով Չանկ Քայ Չէք ճառ մը խօսելով շեշտը դրաւ ամբողջ հողամասը ազատագրելու հարցին վրայ եւ կոչ ըրաւ որ Ազգայնականները զօրացնեն իրենց կամքը ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ուրբաթ օր պայթեցուց վեցերորդ ջրածին ռումբը՝ Սեպտեմբեր երեսունէն ի վեր ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյ Կրթ.Կեդր.Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 2500 Ֆր. Տիկին Մանուշակ Բուտաղեանէ իր կեսրոջ ապաքինման առթիւ, երկու հազար ֆրանք Գ. Արմէն Բուտաղեան իր մայրիկին ապաքինման առթիւ, հինգ հազար ֆրանք Գ. Սեպուհ Զավուշեանէ ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարասիի գործարանատէր ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, կուզան ծանուցանել, որ բացած են մէօպլ է տէքօրասիօնի վաճառատուն մը, ուր պիտի գտնէք շատ աժան, արդիական եւ ճաշակաւոր կարասիներ, վճարման դիւրութիւն։ Այցելեցէք մէկ անգամ եւ գոհ պիտի մնաք։

Գ. րծարան.—

36, Ave, David Dellapiane

Վաճառատուն.—

51, Rue, d' Endoume

Marseille.

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) —

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներունմէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊՕՄՌՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Վերաբացուած է Հոկտեմբեր երկուքին։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6–8, ուսուցչութեամբ Գ. Վահրամ Միսթիքի։ Արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները նոյն օրերը Սահակ – Մեսրոպ դպրոցին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ամենայն Հայոց Հայրապետին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսուներորդ եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի տեղւոյս Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հայրապետական մաղթանք ։

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը։

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 45րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան կեդր. գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթհ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Օթէլ Ռողվէլթի մէջ, Մէտիսըն էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.։

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. տեղեկագիր 1957 տարեշրջանի ։ 2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1957 տարեշրջանի ։ 3. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ։ 4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։ 5. Ուղերձներ ։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի ատենապետ՝ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ։

Նիւ Եորք, Սեպտ. 10, 1958:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ովինէ Բալուեան կը նուիրէ հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ձէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանի ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Գօյաճեանի մահուան առթիւ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Գ. Անդրանիկ Սարգիսեանի։Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 16ին ։ Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ. Գապիկեան, 4 Փլաս Գէլա ։ Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր ։

×

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյյի, Գաննէօ Քաշանի, Շաւիլի եւ Պէլվիլ–Լիլայի, կեդրոնի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու, հինգշաբթի օրուան դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը կատարուին եւ դասաւանդութիւնները պիտի սկսին շուտով ։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն շրջանի դըպրոցները ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ.Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ.Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Տարօնեան, Գ. Էմէքեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Գ. Գ. Եազըճեան, Ա. Գարկիրճեան, Կէօվճեան, Թէրզեան, Գարբիկեան, Ղազէրեան, Գրիգորեան կը նուիրեն հազարական ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ձէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանի ընդարձակման ։

×

Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) կը նուիրեն հինգ հազար Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, ողբ. Կարապետ Գրիգորեանի հոգեհանգստեան առթիւ ։

Տէր եւ Տիկին Մոսկոֆեան (Թուլօն) կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Մինաս Յովհաննէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ ։

Հայ Կարմիր Խաչի Ձէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Խաչերեան երկու հազար ֆրանք, Գ. Գարադաշեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան հազար ֆրանք։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 14 OCTOBRE 1958

33ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 8318 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4119

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՈՍ ԺԲ.

Պիոս ԺԲ.ի մահը մեծ յուզում առաջ բերաւ ո՛չ միայն կաթոլիկ երկիրներու, այլեւ ամբողջ աշխարհի մէջ :

Միջազգային մամուլը միահամուռ կ'ողբայ կորուստը Հռոմի քահանայապետին, որ արտակարգ կարողութիւններով օժտուած բացառիկ դէմք մըն էր :

Նախ քան Ս. Պետրոսի գահին վրայ բազմիլը փայլուն դիւանագէտի մը համբաւ եւ ընդարձակ գործունէութիւն էր ունեցած :

Քսաներեք տարեկան էր երբ քահանայ ձեռնադրուեցաւ: Շարունակելով իր ուսումը՝ 25 տարեկանին արդէն իսկ վկայուած էր իբրեւ վարդապետ աստուածաբանութեան, քաղաքային օրէնսդրութեան եւ կանոնական իրաւունքի :

Կարտինալ Կասպարի տեսնելով երիտասարդ վարդապետին բնածին ընդունակութիւնները՝ զայն մղեց դէպի դիւանագիտական ասպարէզը :

Այդ ճիւղին մէջ մեծ ծառայութիւններ մատոյց Վատիկանի, Բենեդիկտոս ԺԵ. Պապի օրերէն սկսեալ :

Մոնսէնեոր Փաչէլլի դիւանագէտի մեծ համբաւ կը վայելէր արդէն՝ երբ 1929ին ծիրանաւոր դարձաւ ու տարի մը վերջ յաջորդեց կարտինալ Կասպարիի իբրեւ արտաքին գործոց վարիչ Պիոս ԺԱ. Պապին :

Իր հմայքն ու համբաւը ա՛յնքան մեծ էին, որ երբ 1939ին Պիոս ԺԱ. վախճանեցաւ, կարտինալ Փաչէլլին անմրցակից թեկնածուն էր Ս. Պետրոսի աթոռին :

Քահանայապետ ընտրուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին: Ի զուր անցան իր ջանքերը՝ արգիլելու համար պատերազմի պայթումը :

Ձեն մոռցուած իր բուռն բողոքները Լեհաստանի, Ֆինլանտայի, Պելժիքայ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի դէմ կատարուած յարձակումներուն առթիւ :

Քսան տարուան ընթացքին չդադրեցաւ երբեք «խաղաղութիւն» քարոզելէ : Բայց ոչ Մոսկուայի պէս :

1941 Յունիսին Խորհրդային Միութեան դէմ յարձակած ատեն՝ Հիթլէր եւ Մուսոլինի խնդրեցին իրմէ, որ խաչակրութիւն յայտարարէ պոլշեւիզմի դէմ : Պիոս ԺԲ. մերժեց: Վարձատրութի՞ւնը :

Կրեմլինի վարիչները 1945ի զարնան խաչակրութիւն սկսան կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ: «Լուծարք»ի ենթարկեցին Ուկրայինայի կաթոլիկ եկեղեցին, հերձուած առաջ բերելով: Նոյնը ըրին Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Խորհրդային իշխանութեան ենթակայ բոլոր երկիրներուն մէջ:

Մոսկուա պատերազմ յայտարարած էր Վատիկանի դէմ :

Մեր Մինուճար հայրենիքն ալ զերծ չմնաց այս «պատերազմ»էն :

1945 Յունիս 16ին՝ Էջմիածնի մէջ Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան կաթողիկոսի ընտրութենէն վերջ, պատգամաւորները «միաձայնութեամբ» բանաձեւ մը քուէարկեցին Վատիկանի դէմ ...

Հրամանը վերէն տրուած էր, Մոսկուայէն, ուր այդ օրերուն միահեծան կ'իշխէր «ժողովուրդներու արեւ — առաջնորդ»ը եւ որուն համար նոյն պատգամաւորները կ'ըսէին թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսական Տեղապահին խոստացեր էր ընդարձակել Հայաստանի սահմանները ....

Պիոս ԺԲ. կրօնապետն էր 484 միլիոն Կաթոլիկներու, ցրուած հինգ ցամաքամասերու վրայ :

Հակառակ Ի. դարու աշխարհիկ ու նիւթապաշտ յեղաշրջումին, մեծ դեր կը կատարէ դեռ կրօնքը մարդոց կեանքին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՁՅԱՁՈՂԵՑԱՆ ԼՈՒՍԻՆ ԵՐԹԱԼ

ԲԱՅՑ ՓԻՈՆԻԷ Ա.Ի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ Է

Շաբաթ օր Ամերիկացիները յանդուգն փորձ մը ըրին առաջին արուեստական արբանեակը ղրկելով դէպի լուսին: Արդէն մեծ հաւանականութիւն չկար որ Թռհվիրա Ա. (Փիոնիէ 1) հասնի լուսին, ուղղակի կտրելով 320.000 քիլոմեթր, որ աշխարհը կը բաժնէ լուսինէն: Ժիւլ Վեռնի երազը պիտի իրականանա՞ր :Ամէն պարագայի մէջ պէտք է ընդունիլ որ Փիոնիէ 1ի կատարած ճամբորդութիւնը արդէն մեծ քայլ մըն է դէպի լուսին եւ ծանօթութիւններ բերաւ գիտուններուն աշխարհէ մը՝ որ ցարդ անծանօթ էր անոնց :

«Թռհվիրա 1», 130.000 քիլոմեթր կտրեց ժամական 40.000 քիլոմեթր արագութեամբ, բայց կէս ճամբան արդէն ուղղութենէն թեթեւօրէն շեղիլ սկսաւ : Հակառակ ասոր սակայն ,Թռհվիրա 1. առաջին արբանեակն է որ հեռացաւ աշխարհի շրջապիծէն (Օռպիթ Թեռեսթր) եւ մտաւ անծանօթ աշխարհ մը: Այդ անծանօթ աշխարհէն, շնորհիւ ռատիօներու եւ հեռագրական զանազան գործիքներու կրցաւ այնպիսի տեղեկութիւններ հաղորդել Քափ – Քանավերալի կեդրոնին, որոնք անծանօթ էին մինչեւ հիմա և մեծապէս օգտակար են ապագայ փորձերուն համար: Ռուսերը անգամ ընդունեցան թէ «բացառիկ» բան է եղածը, նոյնիսկ տեղաշարժման պարագային:

Կիրակի գիշեր արդէն Թռհվիրա 1. ըսկսաւ թէ շեղիլ, թէ արագութիւնը կորսնցնել եւ թէ բարձրութիւնը, եւ երկուշաբթի առտու ժամը հինգին, կը յայտարարուէր թէ արբանեակը վերադարձած է աշխարհի շրջագծին մէջ եւ պիտի կազմալուծուի :

Երկու օր ամբողջ աշխարհը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այս ճամբորդութեան վրայ որ, նոյնիսկ ձախողած, նոր դարաշրջան մը կը բանայ :

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ՝ ԱՆՅԱՏԱԿ ՀՕՐ ՄԸ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԳՐԷ « ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ »

— Կարտինալներու ժողովը որոշեց պապական ընտրութեան վերջնական թուականը: Փակարանը պիտի բացուի Հոկտ. 25ին ընտրելու համար Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը: Միջազգային մամուլը կը շարունակէ լայն տեղ տալ Կարտինալ Աղաճանեանին.

Ֆրանս – Սուառ.— Անյատակ հօր մը գիտութեան :

Փարի – Փրէս.— Իտալիոյ համայնավար մամուլը արդէն իսկ պայքար կը տանի նախ տեղապահ՝ կարտինալ Մասելլայի դէմ: Իրականին մէջ եկեղեցւոյ վերջը համայնավարութեան հանդէպ պարզ է, Պիոս ԺԲ. անոր մէջ դատապարտեց բոլոր ազատութիւններու ջնջումը. սկսելով կրօնի ազատութենէն: Գալով Վարշաւայի Ցանֆանիի՝ նախընտրութիւններ ունի՞, իր ընտանիքն ալ չի գիտեր: Ոմանք կ'ըսեն թէ շատ չեչտուած համակրանք մը ունի հայ կարտինալ Աղաճանեանի հանդէպ: Այս պարագային՝ Ցանֆանի գրեթէ միակ Իտալացին է որ կ'ընդունի «օտար» Պապի մը գաղափարը:

Իլ Ճիօռնօ.— Օտարներէն մէկը որուն չեն սպասեր Հռոմի մէջ, որովհետեւ արդէն Հռոմ կը մնայ քանի մը ամիսէ ի վեր իբրեւ «Հաւատոյ տարածման միաբանութեան» պետ՝ Կարտինալ Աղաճանեանն է : Երբ Պիոս ԺԲ.ը զինքը նշանակեց հանգուցեալ Կարտինալ Սթրիխի տեղ, ոչ միայն մեծ ժողովրդականութիւն շահեցաւ այլ սկսան խօսիլ անոր մասին իբրեւ ամէնէն հաւանական յաջորդը՝ Փաչելլիներուն :

. Այսօր անկարելի է բացատրել այս խանդավառութեան պատճառները, բայց Կովկաս ծնած այս մարդուն հրապոյրը զինքը առաասպելի մը վերածեց: Բայց ի՞նչպէս կարելի է այսքան շուտ մոռնալ որ Իտալացի չէ: Տակաւին հօս չենք հասած որ կարենանք առաջուընէ օտարի մը վրայ հաշուել: Աւելին՝ արեւելքցիի մը: Ամէն պարագայի մէջ օտարՊապի մը պարագային Կարտինալ Աղաճանեանի հաւանականութիւնները շատ մեծ են :

× Լիբանան ալ իր կարգին երեք օրուան սուգ յայտարարեց Քահանայապետին վախճանման առթիւ: Զօր. Շեհապ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Վատիկան :

× Ցաւակցութիւններու շարքին յիշենք Մոսկուայի ռուս ուղղափառ եկեղեցին. Պիոս ԺԲ.ի մահուան առթիւ «Իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հռոմէական Եկեղեցիին »:

× Համայնավար պաշտօնաթերթ՝ Ունիթայի մէջ Փալմիրօ Թոլիաթի իր խմբագրականին մէջ կը գրէ.— Պիոս ԺԲ. ժամանակակից բեմին ամէնէն ուշագրաւ դէմքերէն մէկն էր:

× Վատիկանի լրատեղեկ շրջանակները կը հերքեն այն լուրը, որուն համաձայն Պապը գաղտնի կտակ մը ձգած է. որուն մէջ կը յայտնէ թէ ով կը փափաքի իրեն յաջորդելու համար :

Մեր Մեռին

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Մտերիմ չէինք Բ. Աշխարհամարտէն առաջ, բայց մտերմացանք արեւուբքի հինգ տարիներուն :

Եթէ անապատ քաշուած ճգնաւոր մըն ալ չէր, առնուազն կը փորձէր նմանիլ ճգնաւորի մը: Մոլեռանդ քրիստոնեայ չըլլալով հանդերձ, կարծես կը հաւատար, թէ մարմինը պէտք չունէր սնունդի կամ շնորհքով վրայ – գլուխի եւ պերճանք էր աթոռ մը կամ հանգստաւէտ անկողին մը ունենալ :

Արդարեւ, ամէն կապ կտրած էր «աշխարհիկ բաներուն » հետ. Պատառ մը հաց, բաժակ մը կաթ ու լեցուն ծխամորճ մը եւ արդէն աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդն էր՝ իր գիրքերով շրջապատուած:

Վասպուրականցին հանրածանօթ է իր բոցավառ հայրենասիրութեամբ :

Վասպուրականցի Արշակը հանրածանօթ էր իր բոցավառ հայրենամոլութեամբ :

Իր կարծիքով՝ վերը կար Աստուած, վարն ալ՝ հայ ժողովուրդը: Ուրիշ բա՛ն չկար այս երկրագունդին վրայ: Երբեմն, ի հարկէ, պատուոյ տեղ մը կը զիջէր Գերմանացիին: Բայց այդ զիջումին մէջ անգամ կարեւոր դեր մը կը կատարէր հայրենիքի սէրը: Որովհետեւ Հայոց պատմութեան մասին «ամէն արժէքաւոր գործ Գերմանացիք են տուել »:

Աշխարհի բոլոր ազգերն ալ իր աչքը կը մտնէին, եթէ հաստատէին, թէ անոնց խուժիները այսօրուան Հայերն են եւ հայ ժողովուրդը հայկական բարձրաւանդակին վրայ բնակած էր Ջրհեղեղէն ալ առաջ: Թերեւս արեւին եւ լուսնին ծնունդէն ալ առաջ :

Ո՞վ կը համարձակէր կրկնել իրեն՝ պատմութեան վարժապետէն լսած իր դասը .

— Մեծն Տիգրան Լուկուլլոսէն պարտուեցաւ ...

Ո՛չ, պարտուողը Լուկուլլոսն էր ... Առիթը չէր փախցներ զետնէ զետին, պատէ պատ զարնելու համար Հռոմի եւ Աթէնքի պատմիչներն ալ, — «Ամէնքն ալ ստախօս »:

Կը յիշեմ : Անգամ մը տունս թէյի հրաւիրած էի զինք, մեր պատմութեան մասնագէտ մեծահարուստ էրիք Քիւնկը եւ երկու տասնեակ լեզուներու ստուգաբանութեան մասնագէտ Սթիւըրթը, որ հայերէն ալ գիտէր: Ու մեր ողբացեալ Արշակը փորձեց «ապացուցանել» անոնց, թէ անգլերէնի հայրը հայերէնն էր... Զյաջողեցաւ :

Իր լեզո՞ւն: Զէր նմաներ մեր գործածած լեզուին: Իրարու խառնած էր գրաբարը, արեւելահայերէնը , արեւմտահայերէնը եւ Վանի բարբառը: Մինչեւ վերջըն ալ պնդեց, թէ իր գիտցածը հայերէն էր, իսկ մեր գիտցածը՝ «լեւանտէններու լեզու»:

Հանրային, քաղաքական կեանքի մէջ, զանազան «ենթադրութիւններ» եղան իր մասին: Վստահ եմ, որ իր տարօրինակութիւններէն ո՛չ մէկը կրնար ամբաստանեալի մը աթոռի վրայ նստեցնել զինք:

« Մեզի » հետ չէր, բայց կարծուածին չափ ալ «մեզի» դէմ չէր: Ընդհակառակն, միշտ անոյշ բառ մը ունէր ի պատիւ մեր ողբացեալ ընկերներուն, որոնք այսօր մեզի հետ չեն :

Բայց կ'ողբար «իրենները», որոնք օր մը լսեցին այդ ողբը եւ ճամբու դրին զինք կուսակցութենէն :

Հին սերունդին շառաւիղներէն մէկն էր: Այն սերունդին, որ հայրենիքին օդն ու ջուրը ծծեց ի տղայ տիոց եւ չմոռցաւ անոնց հոտն ու համը՝ վաթսուն տարի օտար հայրենիքներու մէջ թափառելէ ետքըն ալ :

Արշակ Սաֆրաստեանն ալ կը մտնէ դասը մեր ողբացեալ հայրենասէրներուն, որոնց համար Հայաստանը ամէն բանէ վեր էր: Ու կուզար ամէն բանէ առաջ :

— Լուսերո՛ւն մէջ պառկի, կ'ըսէ մեր իմաստուն ու բանաստեղծ ժողովուրդը՝ իր ննջեցեալներուն դագաղին ի տես :

Որքա՜ն արժանի էր մեր դժբախտ Արշակը այդ մաղթանքին :

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ԸՆԿ. ՏՈՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ ընկ. Տոքթ. Յ. Քիւթիւքեան յանկարծամահ եղած է երէկ, Երկուշաբթի առաւօտ, իր դարմանատան մէջ, Ալֆորվիլ :

Ողբացեալ ընկերը բնիկ Թալասցի է, աւարտած է Պէյրութ Ֆրանսական բժշկական վարժարանը, մասնակցած է կամաւորական շարժման, եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեան առաջին օրերուն փութացած է Հայաստան ; Ետքը, անկախութեան կորուստէն ետքը, անցած է Պարսկաստան եւ ի վերջոյ եկած հաստատուած՝ Փարիզի արուարձաններէն Ալֆորվիլի մէջ, ուր կը գործէր լուիկ մնջիկ:

Հաւատարիմ իր կուսակցութեան, անթերի կը կատարէր իր ընկերական պարտականութիւնները, կը հետաքրքրուէր Փարիզի հայ մտաւորական շարժումներուն :

Կ'աշխատակցէր Յառաջի Տոքթ. Յ. Կիլիկեցի ծածկանունով :

Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները այրիին՝ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի եւ իր պարագաներուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գ. Հրանդ Թորոսեան քանի մը ամիս առաջ հրատարակած է Ֆրանսերէն լեզուով Հայոց համառօտ պատմութիւն մը, ակադեմական Լուի Մարէնի յառաջաբանով (1): Գիրքը, որ կը պարունակէ 240 էջ, որոնց կը հետեւին պատկերներ եւ քարտէզ, կը բաժնուի երեք մասերու. Ա) պատմական գլուխներ (9–165), Բ) մատենագիտութիւն (167–177), Գ. յաւելուածներ (179 – 238):

Կարեւորագոյն եւ ինքնատիպ մասը պատմական բաժինն է: Այստեղ Գ. Թորոսեան ամփոփած է Հայոց պատմութեան գլխաւոր դրուագները հակիրճ գլուխներու մէջ, զանազան շրջաններու նուիրուած, լաւ բաժնուած եւ տրամաբանական կերպով իրարու կապուած, այնպէս որ պատմութեան թելը չի փրթիր եւ պատմուածքը, անօգուտ մանրամասնութիւններէ եւ տակաւին չստուգուած ենթադրութիւններէ զերծ մնացած, նիւթին ընդհանուր տեսութիւն մը կ'ընծայէ ընթերցողին: Զուտ պատմագրական գլուխներուն միջեւ, երբեմն ալ զետեղած է նկարագրուած շրջաններուն կարգ ու սարքին, ազգային եւ միջազգային քաղաքականութեան եւ այլն վերաբերեալ դիտողութիւններ, որոնք կը նպաստեն դէպքերուն հասկացողութեան (թէեւ երբեմն քիչ մը յոռետես՝ ներքին տարակարծութեանց մասին):

Թող Գ. Թորոսեան ինծի թոյլ տայ նոյնչափ չգնահատելու իր մատենագիտութիւնը որ բաւական քմահաճ է. այնպէս որ գիտական ժողովրդականացման այս գրքին մէջ կը յիշատակուին իբր կարեւորագոյն աղբիւրներ (երկրորդական – ներր պէտք է որ միայն ծանօթութեանց մէջ յիշատակուէին) պարբերաթերթի կարճ յօդուածներ մանրամասնութիւններու մասին գրուած, մինչդեռ երբեմն զուտ հիմնական աղբիւրներ անտեսուած են: Այսպէս աշխարհագրական մասին մէջ (Թիւ Գ. էջ 173) յիշուած են ոչ Էլիզէ Ռըքլիւի, ոչ ալ Գլանչաւի գրութիւնները (Հայաստանի նուիրուած երկար գլուխներ «Տիեզերական Աշխարհագրութիւն» վերնագիրով զոյգ ընդարձակ գործերուն մէջ) Եթէ ընթերցողը հրապուրուի եւ միտքը դնէ հայերէն սորվիլ, պիտի անդրադառնայ որ իր փափաքին հասնելու ճար չկայ. քանի որ լեզուին եւ գրականութեան (Թիւ Ե. էջ 175) վերաբերեալ մատենագիտութեան մէջ ոչ մէկ քերականութիւն գոյութիւն ունի:

Զրպետինը, Փէթըրմանինը, Ֆինքինը, Տիրրինը, Ղազէրինը, Կիւլեանինը, Հայնցինը կրնան հինցած կամ սպառած ըլլալ, բայց կան տակաւին Մէյեէինը գրաբարին համար, Աբեղեանինը, Կոգեանինը եւ ստորագրողինը աշխարհաբարին համար: Բաղդատական քերականութեան համար, Հիւպշման, որ յիշատակուած է աշխարհագրական բաժնին մէջ իբրեւ տեղւոյ անուններու նուիրուած ուսումնասիրութեան հեղինակ, ներկայ բաժնին մէջ անտեսուած է, ինչպէս նորէն Մէյեէ եւ նաեւ Աճառեան, որ սակայն եւրոպական լեզուներով ալ գրած է: Թիւ Է. բաժնին մէջ (էջ 176, գեղարուեստ) կրնար նաեւ յիշատակուիլ Ա. Խաչատրեանի գիրքը, որ շատ յստակ կերպով կը նկարագրէ հայկական ճարտարապետութիւնը եւ նոյնիսկ մասնագէտ չեղողին կը հասկցնէ անոր յատկանիշները, ժողովրդականացման գիրք կարդացողը կը փնտռէ ոչ թէ ճոխ մատենագիտութիւն մը որ զինքը շփոթեցնէ, այլ ընդհանուր գիտելիքներու շուրջ մատչելի գիրքերու համառօտ ցանկ մը առ իր մատենագիտական պրպտումները զիւրացնէ:

Յաւելուածները երկու տեսակ են. մէկ կողմէն հին կամ նոր գործերու ընդարձակ կտորներ (179 – 218). միւս կողմէն աշխատակիցներու կողմէ գրուած մասնաւոր գլուխներ (219 – 238): Արտատպումներուն մասին մասնաւոր ըսելիք չկայ. ընտրութիւնը անձնական ճաշակի խնդիր է: Թերեւս նախընտրելի էր սակայն տարբեր կերպով զատել, կամ տարբեր կերպով կտրել քաղուածները Տակիտոս պատմիչին որուն վկայութիւնը շատ կարեւոր չէ քանի որ աւանդած դէպքերուն ականատես չէ եղած եւ, հայեւհռոմէական պատերազմի ազդեցութեան տակ, շատ նպաստաւոր կերպով չէր կրնար արտայայտուիլ Արտաշատի եւ Տիգրանակերտի միջեւ բնակեալ «այն փոփոխամիտ, դանդաղամիտ, վտանգին առջեւ՝ վախկոտ, մատնութեան պահուն միշտ պատրաստ ժողովուրդներուն» մասին (էջ 190):

Օր. Հայկանուշ Թորոսեան շատ սահմանափակ տեղւոյ մէջ (219–229), յաջողած է շատ ճշգրիտ պատկեր մը գծել հայկական երաժշտութեան: Գուցէ քիչ մը խստութեամբ կը դատէ արեւմտահայ երաժիշտները. բայց այս դատողութիւնը տեսակէտի խնդիր է եւ անոր յօդուածը մեծապէս հետաքրքրական է:

Գ. Ա. Խաչատուրեանի յօդուածը, որ նոյնպէս շատ կարճ է (230 – 238), յստակ եւ խտացուած ձեւով բոլոր գիտելիքները կ'ամփոփէ հայկական ճարտարապետութեան թէ՛ պատմութեան եւ թէ՛ ոճերուն մասին:

Մատենագիտութեան մեթոտին մասին ըրած վերապահումներս պէտք չէ մոռցնեն պատմագրական ինքնատիպ մասերուն առաւելութիւնները, այսինքն տրամաբանական շարադասութիւնը, ընթերցման դիւրութիւնը, աւելորդ մանրամասնութիւններէ զգուշութիւնը, համարձակ ենթադրութիւններէ խուսափումը, Ֆրանսերէն լեզուին ընդհանուր մաքրութիւնը, որոնք այս գիրքը յանձնարարելի կը դարձնեն:

Ֆ. ՖԷՅՏԻ

(1) H. Thorossian, ' Histoire de l'Arménie et du Peuple Arménien ", Paris 1957.

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԿԵՉԱՌԵՑՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գիտութիւնների ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս է տեսել միջնադարեան գործիչ ու բանաստեղծ Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծագործութիւնների քննական բնագիրը՝ ուսումնասիրութեամբ եւ ծանօթագրութիւններով(*): Այդ աշխատանքը հմտութեամբ ու բարեխղճութեամբ է կատարել բանասիրական գիտութիւնների թեկնածու Մայիս Աւդալբէգեանը:

Խաչատուր Կեչառեցին չունի մեծ հռչակ ու լայն ժողովրդականութիւն, բայց նա ուշագրաւ դէմք է 13 – 14րդ դարի մեր միջնադարեան իրականութեան մէջ որպէս մտաւորական ու բանաստեղծ:

Բանասիրութեան մէջ մինչեւ վերջին ժամանակներս Խաչատուր Կեչառեցու մասին չի եղել յստակ պատկերացում: Տարակարծութիւններ ու վէճեր են եղել նրա անձնաւորութեան, ապրած ժամանակաշրջանի, կեանքի ու գործունէութեան վերաբերեալ, աւելին՝ անորոշ են եղել Կեչառեցուն պատկանող բանաստեղծական գործերը: Մայիս Աւդալբէգեանի ներկայ աշխատանքը լրացնում է մեր բանասիրութեան մէջ եղած այդ բացը. առաջին անգամ հրապարակ է հանւում Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծագործութիւնների ճշգուած, գիտական բնագիրը եւ բազմակողմանի, մանրամասն հետազօտութեամբ լուսաբանւում Խ. Կեչառեցու կեանքը, հասարակական ու գրական գործունէութիւնը:

Ցանկանում ենք ամէնից առաջ խօսել Խաչատուր Կեչառեցու ստեղծագործութիւնների բնագրերի պատրաստման մասին:

Բնագիր պատրաստելը սովորաբար համարւում է բանասիրական աշխատանք, որն ի հարկէ ճիշդ է: Սակայն միջնադարեան գրականութեան բնագրերի պատրաստումը ունի մի իւրայատկութիւն, յայտնի է որ մեր միջնադարեան հեղինակների գործերից շատ քչերի ինքնագրերն են հասել մեզ եւ այդ գործերը դարերի ընթացքում տարբեր գրչութեամբ ու արտագրութեամբ պահպանել են իրենց գոյութիւնը, ենթարկուելով փոփոխութիւնների, ներմուծելով գրիչների աղաւաղումներ, խոտորումներ եւն.: Սովորական երեւոյթ է եղել նաեւ որեւէ ստեղծագործութեան տարբեր հեղինակներին վերագրելը, էլ չենք խօսում ժամանակաշրջանի, տեղի եւ այլ աղաւաղումների ու թիւրիմացութիւնների մասին:

Ահա թէ ինչու միջնադարեան գրականութեան բնագրերի պատրաստողը ոչ միայն պէտք է խորապէս գիտենայ տուեալ հեղինակին, այլ եւ այն ժամանակաշրջանն ու միջավայրը, որտեղ հանդէս է եկել այդ հեղինակը:

Մ. Աւտալբէգեանի պատրաստած Խաչատուր Կեչառեցու երկերի բնագրերը գիտական արժանահաւատութիւն են ներշնչում: Այդ բնագրերը ցոյց են տալիս, թէ որքան խորամուխ եւ բազմակողմ է պատրաստողը Խ. Կեչառեցու գործունէութեան, աշխարհահայեացքի, գեղարուեստական ըմբռնումների ու ճաշակի, ոճի ու լեզուի հարցերում. Դրա շնորհիւ Մ. Աւտալբէգեանը ճշդել է Խաչատուր Կեչառեցուն պատկանող տաղերը, պարզել, որ որոշ տաղեր, որոնք ձեռագրերում հասել են Կեչառեցու անունով, գրիչների սխալ վերագրութիւններն են:

Գնահատելի է Աւտալբէգեանի աշխատանքը «Պատմութեան մեծին Աղեքսանդրի» (Աղեքսանդր Մակեդոնացու պատմութիւնը) թարգմանութեան մէջ պահպանուած կաֆաների հեղինակը որոշելու գործում: Բանասիրութեան մէջ յայտնի է, որ ձեռագրերում այդ կաֆաները, մասամբ հայրէնների ձեւով, մասամբ էլ քառատող տաղաչափերի ձեւով պատկանում են տարբեր հեղինակների (Ֆրիկ, Խաչատուր Կեչառեցի, Գր. Աղթամարցի, Զաքարիա Գնունեանց եւն.): Մ. Աւտալբէգեանը այդ կաֆաների միջից առանձնացրել է Խաչատուր Կեչառեցու հեղինակութիւնները, նիւթերու հետեւողական զարգացմամբ: Բանասիրութեան մէջ վէճեր են եղել նաեւ Աղեքսանդրի պատմութեան մէջ պահպանուած յաւաւոնութիւնների մասին. Մխիթարեան հայադէտ Հ.

(*) Մ. Թ. Աւդալբէգեան, «Խաչատուր Կեչառեցի», Երեւան, 1958:

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

(ՄԻ ԿՈՐԱԾ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ)

Երբ վերջին հնչիւնները թրթռալով մարեցին գերեզմանոցային լռութեան մէջ և արտասովորհեռացաւ բեմից, ամբողջ դահլիճը դեռ եւս պահ մը նստած էր լուռ ու անշարժ, կարծես անհունօրէն քաղցր մի երազանքի մէջ կախարդուած: Ու յետոյ յանկարծ, որպէս մի գերեզմանոց մէկէն յարութիւն առին, ամբողջ դահլիճը շարժուեց ու թնդաց որոտագին:

Բոնվինի... Անտոնիօ Բոնվինի ... Անտոնիօ ... հանճար... նոր Սարազիվաբիուս ...

Եւ ամէն ոք շտապում էր դէպի կուլիս անձամբ սեղմելու երիտասարդ հանճարի ձեռքը եւ իր հիացքն ու շնորհակալութիւնը յայտնելու նրան:

Երիտասարդ մաէստրօն յոգնած էր: Փակուեց իր սենեակում եւ յայտնեց որ այլեւս ոչ ոքի չի կարող ընդունել:

Բայց ահա մտնում են եւ յայտնում որ մի կին ուզում է նրան տեսնել:

— Անկարող եմ ընդունել:

— Թախանձում է սաստիկ. շատ նշանաւոր անձի ամուսինն է:

Ու տալիս են ազնուազարմ տոհմի մի բարձրաստիճան մարդու անունը, որից կախուած է հազարաւոր մարդկանց բախտը:

— Թող մտնի:

Գեղեցիկ՝ ինչպէս Ռաֆայէլի Մադոննան, հագնուած՝ ինչպէս մի թագուհի, շտապով մտաւ մի նորատի կին եւ ուղղակի ընկաւ երիտասարդ հանճարի ոտների առջեւ ...

— Անտօնիօ, ես քո Ջիւլիէտան եմ, եւ սիրում եմ քեզ ...

Երիտասարդ մաէստրօն այլայլուած՝ բարձրացրեց գեղեցկուհուն: Նրա աչքերը վառւում էին ինչ որ տարօրինակ փայլով, նման այն հրացայտ հայեացքին, որ նա, դեռ եւս պատանի խեղճ երաժիշտ, նետեց իր սէրին ծագումը ու հպարտութիւնն այնքան մեծամտօրէն արհամարհող պալացցոյի բարձունքն ի վեր:

Առանց մի խօսք արտասանելու, ձեռքը ծոցը կոխեց, հանեց յուշատետրը, յուշատետրից — խնամքով պահած թղթի մի կտոր եւ մեկնեց Ջիւլիէտային:

Ջիւլիէտան առաւ, նայեց եւ յանկարծ կաս – կարմիր կտրեց:

— Կարդացէք, սենիօրա, կարդացէք,— ասաց Անտօնիօն, տեսնելով, որ նա ծայր աստիճան շփոթուած, չի համարձակւում աչքերը վեր բարձրացնի:

Ու հազիւ լսելի ձայնով Ջիւլիէտան կարդաց իր նամակը.

« Հայրս ասաց, որ իմ եւ քո միջեւ անանց անդունդ կայ: Մենք վերեւն ենք, դու ներքեւը: Էլ մի գա: Մոռացիր ինձ»:

Անտօնիօն նամակը ետ առաւ նրա թուլացած ձեռքից եւ, նորից խնամքով պահելով յուշատետրում, ասաց.

— Աւա՜ղ, սենիօրա, ներեցէք ինձ, որ եւ չլսեցի ձեզ եւ թէպէտ այլեւս չեկայ ձեզ մօտ, բայց չմոռացայ ձեզ, այնպէս ձեր այս նամակը այսպէս խնամքով չէի պահի ինձ մօտ: Սա մի անգնահատելի գանձ է, որ դուք պարգեւեցիք ինձ, եւ այս գանձը աչքիս լոյսի պէս կը պահեմ մինչեւ մահս, որովհետեւ եթէ ձեր այս նամակը չլինէր, ես թերեւս չլինէի այն, ինչ որ եմ այժմ: Ես չմոռացայ ձեզ, այո. բայց ինչպէս երեւում է, դուք մոռացել էք այն անդունդը, որ մեզ բաժանում էր իրարից: Դուք վերեւն էիք,— ես ներքեւը, եւ այդ ձեզ իրաւունք էր տալիս արհամարհանքով նայելու դէպի ներքեւ: Բայց դուք հաշուի չէիք առել, որ ներքեւ գտնուողները երբեմն թեւեր են առնում, թռչում վերեւ եւ վրէժառութեան զգացումով լցուած: Այն օրը, որ դուք ձեր բարձունքից արհամարհանքիս, ես երդուեցի վրէժ առնել եւ դրաքով մերժեցիք ինձ. — ներքեւ գտնուողների համար ուրիշ միջոց չկայ, բայց եթէ միայն բարձրանալ, միշտ բարձրանալ անդադար բարձրանալ, մինչեւ որ իր ձեռակերտ ապարանքի բարձունքից ինձ վրայ նայող քմահաճոյքն ինքը գայ իմ անձեռակերտ բարձունքի առջեւ ծնրադրելու: Այսօր ես հասայ իմ նպատակին: Բայց նորից սիրել նրան ով խաղում է ուրիշի նուիրական զգացումների հետ) ով տարբերութիւն է դնում վերեւի եւ ներքեւի միջեւ, առաջ, սենիօրա, ես չեմ կարող:

Այսպէս էր վերջանում իտալական սիրավէպը:

Մի սիրավէպ՝ յար եւ նման իմ սիրավէպին մի սուր հակապրութեամբ միայն. այստեղ ես էի — իմ բուրժուական միջավայրի հարազատ ծնունդը, տաքուկ ապրելու սովոր, կամազուրկ, փափկամարմին մի ինտելիգենտ, որ առաջին իսկ հարուածից ընկնում է այլեւս չելնելու համար, իսկ այնտեղ նա — աշխատաւոր ժողովրդի ծոցից ելած անապաստան, թափառական մի պատանի իր միջավայրի երկաթակուռ կամքով, որով զինուած, ոչ թէ ընկճւում է ինձ պէս առաջին իսկ հարուածից, այլ ընդհակառակը, ով գիտէ ինչ դժուարութիւններ յաղթահարելով հետզհետէ բարձրանում է մինչեւ գլխապտոյտ բարձունքները, որպէս զի այնտեղից իր վրիժառութեան թոյնը թափի իր մարդկային արժանապատուութիւնն արհամարհողների իրեն նուաստացնողների գլխին:

Բարձրանալ, միշտ բարձրանալ, անդադար բարձրանալ ... Օ՜, ինչ հրաշալի վրիժառութիւն, որի համար, սակայն ես անընդունակ եղայ:

Եւ այսուհետեւ ի՞նչպէս չհաւատամ իմ դասակարգի ճակատագրին, որին բնական մի անէծքով դատապարտուած՝ նա հետզհետէ այլասերուելով պիտի դառնայ ինձ պէս իբրեւ փտած ծառի կոճղին բուսած մի մգլած մակարոյծ եւ չքանայ անհետ, տեղի տալով նրանց որոնք ներքեւից բարձրանում են վերեւ ...

ՆԱՐ – ԴՈՍ

(6 եւ վերջ)

Տաշեանը իր ուսումնասիրութեան մէջ դրանք համարում է այդ պատմութեան հայ թարգմանիչ Մովսէս Խորենացունը, իսկ Փրոֆ. Մ. Աբեղեանը գտնում է, որ դա յետագայ շրջանի խմբագրող Յաչատուր Կեչառեցու ստեղծածն է: Մ. Աւտալբէգեանը այդ բառանութիւնները գնում է գրքի վերջում՝ «յաւելուածի» տակ, անվերապահ փաստեր չդտնելով մէկի կամ միւսի հաստատման համար: Մեր կարծիքով ժողովածուն չէր տուժի, եթէ «Յաւելուածում»ներկայացուէին նաեւ Կեչառեցու անուամբ հասած այն ոտանաւորները, որոնք իրօք նրանը չեն:

Բնագրերի պատրաստման ժամանակ Մ. Աւտալբէգեանը օգտագործել է մեր Մատենադարանի 77 ձեռագրեր, ինչպէս նաեւ այդ նիւթերի տպագիր օրինակներն ու ձեռագրացուցակներում եղած պատառիկները: Հիմնական բնագրի համար օգտագործուած ձեռագրի բացայայտ սխալներն ու վրիպումները ուղղուած են բստ միւս ձեռագրերի, միայն աւելի յստակ պիտի տրուէր, թէ որ ձեռագրից է ներմուծուած ուղղուած բառը կամ արտայայտութիւնը: Մնացած այլ ընթերցումները գրուած են տողատակին բաւականին մանրամասնութեամբ, բանիմացութեամբ եւ խոշոր նշանակութիւն ունեն պատմական ժամանակաշրջանի հանգամանքներն, կենցաղի, ըմբռնումների, լեզուի ու ոճի ուսումնասիրութեան համար: Ցստակ ու ճշգրիտ են նաեւ՝ ծանօթագրութիւնները, որտեղ տրուած են տպագրուած ստեղծագործութիւնների ձեռագիր ու տպագիր աղբիւրները, ինչպէս նաեւ օգտագործուած բոլոր ձեռագրերի անհրաժեշտ նկարագրութիւնները:

Մենք այստեղ յատկապէս կանգ առանք բնագրային կողմի վրայ, որովհետեւ դրանով է յաճախ պայմանաւորւում գիտական հետազօտութեան արժէքն ու հաւաստիութիւնը:

Գրախօսուող աշխատութեան միւս մեծ եւ արժէքաւոր հատուածը կազմում է Յաչատուր Կեչառեցու կեանքի ու գործունէութեան ուսումնասիրութիւնը: Այստեղ Մ. Աւտալբէգեանը հանգամանօրէն անդրադառնում է Կեչառեցու ապրած ժամանակաշրջանի եւ քաղաքական հանգամանքների վրայ: Թէեւ շատ աղքատ ու սակաւ են կենսագրական տեղեկութիւնները, բայց ուսումնասիրութեան հեղինակը այդ եւ կողմնակի այլ տեղեկութիւնների համադրմամբ գծում է Յաչատուր Կեչառեցու կեանքի ու գործունէութեան ուղին: Կեչառեցու անձնաւորութեան շուրջը Աւտալբէգեանը արդարացի բանավէճ է մղում բանասիրութեան մէջ եղած Կեչառեցի եւ Տարօնեցի Յաչատուրների նոյնացման կամ Ֆրիկ անունը Կեչառեցու մականունը համարելու դէմ: Առանձնապէս ուշագրաւ է Ֆրիկի ստեղծագործութեան առանձնայատկութիւնների բնութագրումը եւ չնայած ժամանակաշրջանի ու հանգամանքների ընդհանրութիւններին՝ նրա եւ Կեչառեցու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնների մատնանշումը:

Անդրադառնալով Կեչառեցու գործունէութեանը, ուսումնասիրութեան հեղինակը ըստ ամենայնի լուսաբանում է նրա բազմակողմանի հասարակական ու գրական գործունէութիւնը: Ձեռագրերից եւ այլ աղբիւրներից քաղած հարուստ եւ ակնառու փաստերով ցոյց է տրւում, որ Կեչառեցին եղել է իր ժամանակի զարգացած ու գործունեայ դէմքերից մէկը: Նա եղել է ուսուցիչ, հասարակական – կրօնական գործիչ, խմբագիր, ժողովող, նկարիչ ու գրիչ եւ, որ կարեւոր է, նաեւ օժտուած բանաստեղծ: Փաստերը ցոյց են տալիս, որ Կեչառեցին կապուած է եղել Գլաձորի ուսումնական հաստատութեան միջավայրի ու մարդկանց հետ: Բազմաթիւ փաստեր վկայում են, որ Կեչառեցին քաջատեղեակ է եղել յունական փիլիսոփայութեանը, արուեստին ու մշակոյթին: Դրա ապացոյցներից մէկն էլ «Աղեքսանդրի պատմութեան» նկատմամբ Կեչառեցու ցուցաբերած հետաքրքրութիւնն ու բազմաթեւակ աշխատանքներն են:

Հայրենասիրական որոշակի բովանդակութիւն ու միտում ունի Կեչառեցու «Ողբ վասն աւերման տանը արեւելեան» բանաստեղծութիւնը: Աղեքսանդրի պատմութեան մէջ էլ Կեչառեցին անուղղակի ձեւով առաջ է քաշում Աղեքսանդրի դիւցազնական կերպարը, որպէս «տիպ եւ գաղափար արքայից»: Այս հարցը Մ. Աւտալբէգեանը ենթարկում է մանրակրկիտ քննարկման եւ յանգում համոզիչ եզրակացութիւնների:

Բանաստեղծ Յաչատուր Կեչառեցին յայտնի է իր տաղերով, որոնց քանակը թէեւ շատ չէ, բայց իբրեւ արուեստի ստեղծագործութիւններ դրանք ուշագրաւ ու հետաքրքրական են:

Մ. Աւտալբէգեանը իրաւացիօրէն ցոյց է տալիս, որ Կեչառեցին տաղերում, քերթուածներում եւ արձակ ստեղծագործութիւններում իր աշխարհայեցողութեամբ ու գեղարուեստական ըմբռնումներով ժամանակի միջնադարեան գաղափարախօսութեան արտայայտիչ է, բայց, ինչպէս ցոյց է տալիս ուսումնասիրութեան հեղինակը, 10 – 11րդ դարերում յատկապէս ուժեղացած աշխարհականացման հոսանքը իր արտացոլումն է գտնում նաեւ Կեչառեցու ստեղծագործութիւններում: Կեչառեցին կրօնական – բարոյախօսական հաւատալիքներին զուգահեռ արձագանքում է կեանքի երեւոյթներին, ներկայացնում մարդկային հոգեվիճակների իրապաշտ պատկերը. Կեչառեցու տաղերը աչքի են ընկնում խոհի եւ զգացման հարուստ երբերանգներով ու ներդաշնակութեամբ: Կեչառեցու «Ես եմ կորուսեալ աշխար», «Այս կեանքս է երազ նմանս», «Աշխարհ էր ի ծով նման», «Հոգիս գատախազ» միջնադարեան քնարերգութեան գողտրիկ նմուշներից են:

Մ. Աւտալբէգեանի «Յաչատուր Կեչառեցի» գիրքը զերծ չէ նաեւ մասնակի թերութիւններից:

Ուսումնասիրութեան մէջ կան կրկնութիւններ. հեղինակը «Գործունէութիւնը» գլխում քննարկում է նաեւ Կեչառեցու գրական գործունէութիւնը եւ ապա «Ստեղծագործութիւնը» բաժնում նորից անդրադառնում է այդ գործերին («Վասն աւերման տանս արեւելեան» բանաստեղծութեան», «Աղեքսանդրի պատմութեան» չափածոյ հատուածներին):

Մ. Թ. Աւտալբէգեանի «Յաչատուր Կեչառեցու» աշխատութիւնը արժէքաւոր մի աշխատանք է որտեղ առաջին անգամ ընթերցողներին մատուցւում է միջնադարեան բանաստեղծի ճշգուած բնագրերի համեմատական բնագիրը եւ հանգամանօրէն ու համոզիչ լուսաբանութեամբ ներկայացւում նրա կեանքն ու ստեղծագործութիւնը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՆԱԶԻՆԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՈՒՆՏԵՍԹԱԿԻ ՆԻՍՏԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի քաղաքական աշխուժութեան շաբաթը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 28էն մինչեւ Հոկտեմբեր չորս, երեսփոխանական ժողովի չորս նիստերով, կարծուածէն աւելի մեծ նշանակութիւն ունի: Բացայայտ է որ էական կէտերու մէջ համակարծիք են Պունտեսթակի բոլոր կուսակցութիւնները:

Ուրեմն փոխանակ Պոնի, երեսփ. ժողովը գումարուեցաւ նախկին մայրաքաղաքին ճարտարապետական համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ բաւական հեռու այրած Ռայխստակի շէնքէն որ կը վերաշինուի այժմ: Բայց այս երեւոյթը կը նշանակէ —

Ա) Պերլին վերստին մայրաքաղաք պիտի ըլլայ վերամիացեալ Գերմանիոյ եւ արդէն իսկ կը համարուի:

Բ) Գերմանիա պէտք է վերամիանայ եւ արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութիւնը բնաւ տրամադիր չէ ընդունելու ներկայ գոյավիճակը:

Գ) Միացեալ Գերմանիա մը միայն, — որ ազատ քուէարկութեամբ ընտրուած կառավարութիւն մը պիտի ունենայ, — կրնայ խաղաղութեան դաշինք մը ստորագրել դաշնակիցներուն հետ:

Պունտեսթակի կուսակցութեանց ներկայացուցիչները այս անգամ միաձայնութեամբ անցուցին դրուած հարցերը, որոնք վերոյիշեալ նիւթերը կը շօշափէին: Ընդդիմադիրներու առաջարկած նոր մարմնի մը կազմութիւնը՝ «գերմանական ներքին հարցերու կարգադրութեան պաշտօնատեղի» առ այժմ յետաձգուեցաւ, այն յոյսով որ երեսփ. յանձնաժողովներու մէջ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել: Վերոյիշեալ ընդդիմադիր սոցիալ դեմոկրատները կը յուսան որ կարելի է Խորհրդային Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու հետ, այլ մանաւանդ արեւելեան Գերմանիոյ հետ բանակցութիւններ սկսիլ առանց այդ կառավարութիւնները իրաւապէս ճանչնալու. երբ բանակցութիւնները տեղի ունենան ոչ – նախարարական, այլ՝ նորաստեղծ մարմնի մը միջոցաւ:

Ծանօթ է որ Ատընաուըր այս կարգի լպրծուն հողի վրայ գործելու տրամադիր մարդ չէ. բայց Պերլինի մէջ մէկ նախատ ցոյց տալու մտահոգութեամբ առ այժմ մէկ կողմ ձգել տուաւ այս առաջարկը եւ լուրջ յայտարարութիւններով շահեցաւ միւս կուսակցութիւններուն հաւանութիւնը իր քաղաքական շարժումներուն համար: Յայտարարեց թէ խորհրդային դեսպանին հետ պիտի տեսակցի անձամբ, փոխանակ Մոսկուայի հետ նամակագրութեան ճամբան բռնելու: Պիտի հետապնդէ նաեւ մերձեցման քաղաքականութիւն մը՝ արբանեակ երկիրներուն հետ: Ասկէ զատ խոստացաւ արեւելեան Գերմաններու փախստականներուն անհրաժեշտ նիւթական օգնութիւնը, բայց կոչ ուղղեց անոնց համբերել եւ իրենց տեղերը մնալ: Նոյնիսկ այցելեց Պերլին հասնող շաբաթական 4 – 5000 հոգիի պատսպարման շէնքերը, եւ խոստացաւ նիւթական ամէն զոհողութիւն եւ արագ ընդունելութեան գործողութիւն արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ուր աշխատաւորի պահանջք կայ: (19.500.000 աշխատող անձերու վրայ 170.000 անգործ միայն):

Այսպէս ընդդիմադիր Օլլենաուըր յայտարարեց թէ՝ պերլինեան հաշտ ուղղութիւնը յոյսեր կը ներշնչէ գոհացուցիչ սկզբնաւորութեան մը՝ դէպի միասնական քաղաքականութիւն: Կարելի չէ ըսել թէ սոցիալ դեմոկրատներու կուսակցական պետը հրաժարած է մարքսիզմէն և «հիւլէական զէնքերու դէմ». հանրաքուէէն, բայց կը թուի թէ Ատընաուըրի ընկերային բարենորոգումները եւ չափաւորութիւնը բաւական մեղմացուցած են պայքարը երեսփ. ժողովին մէջ:

Յանձնաժողովներուն մէջ ամէն կուսակցութիւն իր ներկայացուցիչ մասնագէտը ունի եւ այստեղ արդէն կը լուծուին հարցերը:

Ատընաուըրի լայնախոհ քաղաքականութեան շնորհիւ, յարմար առնին պիտի դրուին վերամիացման զանազան առաջարկները միջազգային գերագոյն ժողովին՝ եթէ Խորհրդային Միութիւնը բոլորովին մերժողական գիրք չբռնէ միշտ: Վերամիացման նպատակին համար համաձայն են արեւմտեան Գերմանիոյ բոլոր կուսակցութիւնները եւ ասոր ապացոյցը ուզեցին տալ Պերլինի մէջ:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (274)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԸ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ահա այդ զարշելի մարդն էր, որ հանգիստաւոր կերպով, ներս մտաւ, լուռ գլուխ տուեց, կանգնեց պատի մօտ: Նրա աջ եւ ձախ կողմերում շարուեցաւ երգեցիկ խումբը: Նայելով այդ անմեղ արարածների վրայ, իմ սիրտս դողում էր: Որպիսի ճիւաղի ձեռքում էր յանձնուած նրանց դաստիարակութիւնը ... Տիրացուների նման նրանք հագած ունէին ժամի շապիկներ, եւ իւրաքանչիւրը ձեռքում բռնած ունէր փոքրիկ, կոթաւոր զանգակներ, որ Հայոց եկեղեցիներում, երգեցողութեան ժամանակ, ածում են երկաթեայ ձողերով, եւ գործ է դրւում իբրեւ նուագարան:

Փաշան բարեհաճեց հարցնել պատուելիի առողջութիւնը եւ, դառնալով դէպի Ասլանը, ասաց.

— Դա մեր Հայոց դպրոցի վարժապետըն է, իմ առանձին խնամակալութեան ներքոյ եմ ընդունել նրա դպրոցը:

Առաջնորդը աւելացրեց.

— Շատ իմաստուն մարդ է:

— Ճանաչում եմ, — ասաց Ասլանը սառն կերպով:

Սիմոն պատուելին, ոգեւորուած իր երկու մեծ բարերարների գովասանքներից, նշան տուեց, աշակերտները միաձայն երգանակեցին առաջնորդի սիրելի երգը.

«Կաւ – կաւ կը կանչէ՝ կաքաւն վըր քարին,

«Վարդ – վարդ կը կանչէ՝ բուլբուլն վըր թփին ...»:

Ընթրիքի բոլոր ժամանակը, որ տեւեց բաւական երկար, խեղճ աշակերտները, ոտքի վրայ կանգնած, անլսելի ձայնով երգում էին: Նրանք սպառեցին Հայոց հին տաղարաններից քաղած բոլոր յայտնի երգերը եւ մի քանիսը նորից կրկնեցին

Ընթրիքից յետոյ, երբ մատուցին վերջին սուրճը եւ վերջին նարգիլէն, Ասլանը, ներողութիւն խնդրելով, յայտնեց, որովհետեւ առաւօտեան ճանապարհի պատրաստութիւններ պիտի տեսնէ, այդ պատճառով չէ կարող երկար մնալ, եւ ինձ հրամայեց, որ ասեմ ծառաներին՝ մեր ձիաները պատրաստեն:

Ցետոյ, կանգնելով, նա բռնեց նախ առաջնորդի ձեռքը եւ ապա փաշայի ձեռքը, յայտնեց իր խորին շնորհակալութիւնը նրանց հիւրասիրութեան մասին, աւելացնելով, թէ կը տանէ իր հետ անմոռաց յիշատակներ այն բոլոր շնորհների համար, որ ցոյց տուին նրան, նկատելով եւ գիւրացնելով իր հետազօտութիւնները, եւ խոստացաւ, որ դուցէ մի օր ինքը առիթ կ'ունենայ իր երախտապէտութեան զգացմունքները գործով արտայայտելու, եւայլն:

— Մենք ոչինչ չենք արել, պարոն բժշկապետ, — պատասխանեցին փաշան եւ առաջնորդը միաձայն, — ինչ որ արել ենք, այդ մեր պարտքն էր:

Ուրիշ պանապան ողջագուրանքներից յետոյ, նա կրկին եւ կրկին անգամ սեղմեց սրբազանի ու փաշայի ձեռքը, հեռուից գլուխ տուեց ոստիկանութեան պետին, քուրդ բէկին եւ Հայոց երեք երեւելիներին, եւ, մնաք – բարեաւ ասելով, դուրս եկաւ դահլիճից: Մինչեւ սանդուղքները փաշան եւ սրբազանը եկան նրա հետ: Այստեղ փաշան յայտնեց իր սրտի ցաւը, որ այդպէս շուտ զրկուեցաւ իր թանկագին հիւրից, որի այցելութիւնը այնքան մեծ բաւականութիւն պատճառեց իրան, եւ խոստացաւ, որ առաւօտեան ճանապարհի համար ամէն ինչ պատրաստ կը լինի:

Այդ բոլոր ցոյցերից յետոյ, ես այլ եւս տարակոյս չունէի, որ նրանց կասկածները Ասլանի վերաբերութեամբ բոլորովին փարատուեցան, եւ նրանք հեռու էին այն մտքից, թէ դօքթօր Ռիւմանի դիմակի ներքոյ թաքնուած էր Ս. Տիրամօր վանքի լեռնային ճգնաւորը:

Երբ դուրս եկանք առաջնորդարանից, փողոցում նորից լսելի եղաւ սիրուած երգը.

«Սիրէ՛, կաքաւիկ, քո սիրուն քարիկ,

«Սիրէ՛, բուլբուլիկ, քո վարդն անուշիկ ...»:

— Երեւի, նրանք կը շարունակեն դեռ եւս նստել, — հարցրի ես:

— Նրանք ամբողջ գիշերը կը լուսացնեն, — պատասխանեց Ասլանը:

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Հետեւեալ օրը, առաւօտեան, ամէն ինչ պատրաստ էր: Մնում էր միայն փաշայի խոստացած թղթերը ստանալ եւ ճանապարհ ընկնել: Ասլանը կասկածում էր իր վիճօղանք:

— Միթէ՞ այդքան կարեւորութիւն ունեն այդ թղթերը, որ արժէր նրանց սպասել, — հարցրի ես:

— Մի առանձին կարեւորութիւն չունեն, — պատասխանեց նա, — փաշայի երկչոտ զափթիաները չեն կարող մեզ աւազակներից ազատել, բայց մի ուրիշ կողմից, մենք պէտք ունենք այդ թղթերի մէջ...

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ – ՆԱՍԸ յարաբերութիւնները կը ծգտուին։ Արդարեւ, Թունուզի պատուիրակը՝ յայտնեց թէ Արաբական Լիկան կը գտնուի մէկ հոգիի ծառայութեան տակ։ Այս ուղղակի ակնարկութիւնը Նասրի դէմ առիթ տուաւ որ Ա. Մ. Հ.ի պատուիրակը դուրս ելլէ ժողովէն։ Թունուզի պատուիրակը յուշագիր մը յանձնելով Գահիրէ ճշդեց թէ Թունուզի եւ Ա. Մ. Հ.ի միջեւ անկէ ետք որեւէ գործակցութիւն անկարելի է։ Կը կարծուի նաեւ թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կրնան խզուիլ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ցարդ կարելի չեղաւ լուծում մը գտնել։ Քարամէ – Ճեմայէլ տեսակցութիւնն ալ նորութիւն մը չբերաւ։ Օռիան թերթը ազդարարութիւն մը կ'ընէ Զօր. Շեհապի, շեշտելով թէ կը բաւեն վիճաբանութիւնները, պէտք է նախագահը կատարէ իրաւարարի իր դերը ու տագնապը լուծէ։ Սակայն Շամուն տեղի չի տար եւ չուզեր «Քարամէ դահլիճ մը», նոյնիսկ եթէ ընդլայնուի։ Միւս կողմէ Զօր. Շեհապ ընդհանուր հրամանատարի իր պաշտօնը յանձնեց գնդ. Թուֆիք Սալեմի, որ ցարդ միայն սպարապետ էր։

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը կիրակի օր յայտարարեց թէ 15 օրով պիտի երկարաձգուի Քեմոյի ռմբակոծութեան դադարը։ Ծանօթ է որ կարմիր Չինաստանը առջի շաբթու եօթը օրուան դադար մը շնորհած էր «մարդասիրական» նպատակներով, թոյլ տալու համար ազգայնական Չինաստանի որ պարենաւորէ Քէմոյը։ Այս նոր դադարը կարելի չէ բացատրել։ Կը կարծուի թէ կրնայ արդիւնքը ըլլալ Վարշաւայի բանակցութեանց (Ամերիկա-Չինաստան)։ Այզընհաուըր յայտարարած է այս առթիւ «լաւ լուր մըն է»։

ԹԻԹՕ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Կիրակի օր Զենիցայի մէջ հարիւր հազար հոգիի առջեւ։ Եուկոսլաւիոյ նախագահը շեշտեց թէ — Եուկոսլաւիան ներկայիս այն երկիրն է որ ամէնէն շատ յարձակման ենթարկուած է։ Թիթօ դատապարտած է Խ. Միութիւնը, Չինաստանը, Պուլկարիան եւ Ալպանիան որ հինգ ամիսէ գաղափարական յարձակում կը գործեն Եուկոսլաւիոյ վրայ։

× Անաստաս Միկոյեան Խ. Միութեան առաջին փոխ – նախագահը կիրակի օր ընդունած է Մոսկուայի Եուկոսլաւիոյ դեսպանը։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ազգային խորհուրդը ժողով մը գումարած էր Շաբաթ եւ Կիրակի։ Խօսք առաւ նաեւ նախկին վարչապետ Ժորժ Պիտօ որ վերջերս հիմնեց Քրիստոնեայ Ժողովրդավարութիւնը։ Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց Պիտոյի համաձայնութեամբ, որն է — Ապահովել կառավարութեան կայունութիւնը։ Շարունակել Ալժերիոյ մէջ Տը Կոլի այն քաղաքականութիւնը որ ճշդեց Կոնստանդինի ճառին մէջ։ Ֆրանքօ-ափրիկեան միութիւնը հաստատել եւ անոր ճակատագիրը միացնել միացեալ Եւրոպայի։ Զարկ տալ տնտեսական մարզին։

ՆԿԱՐԻՉ ՎԼԱՄԻՆՔ «Ֆովիզմ»ի հայրը մեռաւ առջի գիշեր։ 82 տարեկան էր։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ պատասխանել իրենց գրկուած *մանտաներուն*, որպէսզի չստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը։

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ ապառիկ թերթ ղրկելու։

Փափաքելի է որ ինչպէս տեղական մամուլի սովորութիւնն է բաժանորդագրութիւնները վճարուին ԿԱՆԽԻԿ։

× Հակառակ մեր բազմաթիւ ազդերուն ոմանք կը շարունակեն «Յառաջ»ի Շէք–Փօսթալի թիւին վրայ ղրկել գումարներ որ յանձնելի են ուրիշ թերթերու կամ կազմակերպութեանց, կը ստիպուինք անգամ մը եւս յիշեցնել որ «Յառաջ»ի Շէք–Փօսթալը՝ 15069 – 82 վերապահուած է ՄԻԱՅՆ ԹԵՐԹԻՆ (բաժնեգին, ծանուցում, գործակալութիւն)։

Անկէ զատ բոլոր գումարները կը խնդրուի ղրկել *Մանտա – քարթով*։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհին սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ա. ՊԻՈՍ ԺԲ.
ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5)։ Ներկայս իբրեւ հրաւէր կը նկատուի։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի 1957 - 1958 տարեշրջանի քննութեան ներկայացող չորս աշակերտուհիներէն պրէվէի վկայական ստացած են հետեւեալ երեք աշակերտուհիները․— Մարգարիտ Գրանտընպուրժէ (Փարիզէն), Անահիտ Վարդանեան (Գորտոյէն) եւ Արուսեակ Գալեան (Մոնպրիյոնէն)։

Նախակրթարանի բաժնէն Սէրթիֆիքա տ'էթիւտ ստացած են, եօթնի վրայ վեց հոգի, Ալաւնի Կարապետեան, Ժրնեւ Անտոնեան, Անի Գոտուքեան, Զուարթ Եղիշէեան, Գոհարիկ Գիճիրեան եւ Ալաւնի Մարանկօզեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Գօյաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն․—

Տէր եւ Տիկին Գ. Լայըսս (Գալիֆորնիա) 25 տոլար։ Գ. Ալպէր Աչճեան 10 հազար ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Իշքալացեան, Տիկին Աննա Ֆրէնկեան, Տիկին Աննա Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան հինգ հազարական ֆրանք, Գ. Վահէ Ֆրէնկեան երեք հազար, Տիկին Բարսեղեան (Շաթու) երեք հազար, Օր. Ա. Զայեան երկու հազար, Տիկ. Աննիկ Գաստըրմաճեան երկու հազար, Տիկիններ՝ Վ. Մերճանեան, Թ. Ֆրէնկեան, Ոգինէ Բալայեան, Լիզա Մարտիրոսեան, Ս. Փանոսեան, Շաքէ Գալայճեան հազարական ֆրանք, Տիկին Թագուհի Մարկարոսեան 250 ֆրանք։

Օր. ՉԱՐՈՒՀԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
(Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն)
ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԸԳԱՍԱՊԵԱՆ

Նշանուած

Շաւիլ — Վիլըժիւիֆ

Կնքահայրութեամբ Պ. Աստուր Փիրլեանի։

Այս ուրախ առթիւ ընկեր Մովսէս Տէմիրճեան հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ․— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրերը միասին բերել։

ՓԱՐԻԶ․— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Խէժան»ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է խումբ մը ընկերուհիներէ՝ երկու հազար ֆրանք իր Օգափոխութեան կայանին ի նպաստ՝ փոխան ծաղկեպսակի նորոգ հանգուցեալ Սանթիկեան Փառանձեմի յիշատակին համար։

Գ. Սահակ Քէօսէեան (Արժանթէյէն) հազար ֆրանք կը նուիրէ մասնաճիւղի նպատակներուն։

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աւետարանչական ժողովներ տեղի կ'ունենան այս երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի իրիկունները, ժամը 8·30էն, Իսսի Հայ Աւետարանական եկեղեցիին մէջ, 28 Ավընիւ Պուրկէն։

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հէլվաճեան։ Կը մեներգէ Օր. Ս. Տէր – Աթանասեան։ Վկայութիւն՝ Գ. Սարգիս Եռայեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քսանին, Սալըն Սփլանտիտի մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս)․— Նորին Վեհափառութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի)․— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովասափեան)․— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տօքթ. Ռոսթան)․— Երեւակայութեամբ հիւանդ (Տօքթ. Գալուստեան)․— Ինչո՞ւ մեռաւ (Փրոֆ. Սիմոնէն)․— Մարզական բնախօսութիւն (Տօքթ. Նաւասարդ)․— Մատենիկ իմաստութեան․— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան)․— Ջուրով թունաւորում (Տօքթ. Պուքէ)․— Արեւի լոգանք (Տօքթ. Սերոբեան)․— Արաս – Թուման (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան)․— Երախային առողջութեան նշանները (Տօքթ. Նիգէ)․— Գարեջուր (Տօքթ. Քորոն)․— Ի՞նչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչունի)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ․ — Տարեկան 1·200 ֆրանք արտասահման 1·500 ֆրանք։
Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Գ. Անդրանիկ Սարգիսեանի։ Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 16ին։ Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ. Գապրիկեան, 4 Փլաս Պէլա։ Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր։

×

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյի, Պանեօ Քաշանի, Շաւիլի եւ Պէլվիլ-Լիլայի, կեդրոնի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու, հինգշաբթի օրուան դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը կատարուին եւ դասաւանդութիւնները պիտի սկսին շուտով։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն շրջանի դպրոցները։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 – PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 15 OCTOBRE 1958

ՆԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8319 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4120

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բազմաթիւ ներքին ու արտաքին ազդակներ դեր կը խաղան Լիբանանի ներկայ տագնապին մէջ:

Ներքին ազդակներուն մէջ ամէնէն կարեւորն է երկրին աղանդաւորական կազմը:

Վերջերս Թերթ մը 17 կը հաշուէր Լիբանան բնակող ցեղերու Թիւը : Ասոնց մէջ քաղաքական կարեւոր դեր խաղացողները երեք են ,— Մարոնիները, իսլամ Արաբներն ու Տիւրզիները:

1841ին, 1845ին եւ 1860ին, Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի օրով, Տիւրզիները ջարդեցին լեռնային Լիբանանի Մարոնիները՝ մասնաւորապէս Զահլէի, Տէյր էլ Գամարի, Հասպէյայի, Ռաշէայի եւ վերջին անգամ՝ նոյնիսկ Դամասկոսի մէջ, ուր ապաստանած էին ջարդէն ազատուողները: Օսմանեան բանակի զինուորները կարեւոր բաժին ունեցան այս ջարդերուն մէջ, որոնք յուզեցին Եւրոպայի հանրային կարծիքն ու կառավարութիւնները : Միայն Անգլիացիք էին՝ որ պաշտպան կը կանգնէին Տիւրզիներուն եւ Թուրք կառավարութեան :

Նափոլէոն Գ.ի մարտանաւերը Պէյրութ ցամաք հանեցին Ֆրանսական զօրաբաժին մը, որ խաղաղութիւնը վերահաստատեց եւ 1861ին Լիբանան ստացաւ ներքին ինքնավարութիւն՝ օսմանեան գերիշխանութեան տակ, քրիստոնեայ կառավարիչով մը: Առաջին եւ վերջիններ կառավարիչները եղան հայ կաթոլիկներ,— Տավուտ փաշա եւ Յովհ. փաշա Պուլուգեան :

Ինքնավար լեռնային Լիբանանը ստեղծուած էր քրիստոնեաներուն համար :

Առաջին աշխարհամարտէն վերջ հոգատար Ֆրանսա ընդարձակեց անոր սահմանները՝ կնանքի կոչելով Մեծ – Լիբանանը Մայրաքաղաքը՝ Պէյրութ: Գլխաւոր քաղաքը՝ Տրիպոլիս, մեծամասնութեամբ իսլամաբնակ :

1948ի արաբեւիսրայէլեան պատերազմէն վերջ Պաղեստինի Արաբները մեծ Թիւով ապաստան գտան Լիբանանի հիւրընկալ հողին վրայ, աւելցնելով Իսլամներու Թիւը :

Մեծ – Լիբանանի բնակչութեան Թիւը շուրջ մէկուկէս միլիոն է այժմ, կէս առ կէս քրիստոնեայ եւ իսլամ :

Այս երկու տարրերը համերաշխօրէն կ'ապրին՝ օսմանեան տիրապետութեան բարձումէն սկսեալ մինչեւ այսօր :

Նոյնիսկ վերջին տագնապի ընթացքին՝ Մայիս 10էն մինչեւ 23 Սեպտեմբեր՝ նախագահ Շամունի դէմ ուղղուած ապստամբական շարժման մէջ Իսլամներու կողքին կային նաեւ քրիստոնեաներ, ինչպէս Մարոնիներու պատրիարք Մէուշի, Հանրապետութեան նախկին նախագահ Պշարա էլ Խուրի եւ իրենց բազմաթիւ համախոհները:

Ուրեմն իսլամի եւ քրիստոնեայի կռիւ չէ որ տեղի կ'ունենար ամբողջ հինգ ամիս: Տագնապը կրօնական չէր, այլ քաղաքական :

Բանակի ընդհանուր հրամանատարը զօրավար Շեհապ քրիստոնեայ էր: Ընդդիմադիրները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իսլամ էին :

Կացութիւնը փոխուած է հիմա :

Զօրավարը եղած է Հանրապետութեան նախագահ: Ըմբոստները դարձած են օրինաւոր կառավարութիւն, մեծամասնութեամբ կազմուած Իսլամներէ :

Իսկ քրիստոնեաները դարձած են ընդդիմադիր՝ չուզելով ճանչնալ նոր կառավարութիւնը :

Տագնապը ծանրացած է եւ կը սպառնայ ստանալ կրօնական հանգամանք, ինչ որ խիստ ծանր աղէտ մը պիտի ըլլայ Լիբանանի համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՊԸ՝

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԸ ԿԱՄ... ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Իտալական — աւանդական դարձած — առած մը կ'ըսէ Թէ «ով որ իբրեւ պապ փակարան կը մտնէ կարտինալ դուրս կ'ելլէ»: Եթէ անգամ մը եւս այս առասուածքը իրականութիւն դառնայ կարելի է ըսել որ կարտինալ Աղաջանեան Պապ պիտի չընտրուի: Արդարեւ միջազգային մամուլը միշտ կը շարունակէ կարեւոր տեղ մը տալ Ծիրանաւոր – Պատրիարքին, որուն հանդէպ, կրկնենք մենք ալ, բոլորը միայն անվերապահ յարգանք եւ գնահատանք ունին: Կարելի չէ անշուշտ բոլոր Թերթերու կարծիքը տալ, դժբախտաբար, բայց այս անգամ ալ անդրադառնանք «Լը Մ... »ը յօդուածին նուիրուած պապական ընտրութեան: « Ո՞վ պիտի ըլլայ Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը» խորագրին տակ, Ժան Տ'Օսփիթալ, շահեկան յօդուած մը նուիրած է բոլոր «Փափապիլի»ներուն: Նախ «անկարելիները»: Ասոնց կարգին «Մոնտ»ի յօդուածագիրը կը դնէ օտարները եւ կը շեշտէ Թէ Պապը իտալացի պիտի ըլլայ, բայց կ'աւելցնէ — իսկ եթէ .. կարտինալ Աղաջանեանը չահէր : Քիչ հաւանականութիւն կայ: Բայց ո՞վ գիտէ: Օտա՞ր է: Այո, եթէ նկատի առնենք Թէ Հայ է, ծնած Կովկաս: Ո՛չ, քանի որ Հռոմ եկած է երբ 11 տարեկան էր եւ հոն ըրած է իր ասպարէզը, իտալերէն կը խօսի հռոմէական շեշտով մը եւ ամէնէն ընտանի դէմքերէն է Վատիկանի » :

Քիչ անդին, Ժան Տ'Օսփիթալ կը նկատէ Թէ պէտք է 55 կարտինալներու վրայ ջնջել 36 հատը (37 օտար կայ) կը մնայ ուրեմն — 19 հատ, այսինքն 18 իտալացի եւ կարտինալ Աղաջանեան :

Վերջին մասին մէջ « Մոնտ »ի յօդուածագիրը աչքէ անցնելէ վերջ «կարելիները» կ'անցնի «հաւանականներուն» եւ այս աւելի կրկին կը խօսի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին մասին — «Կարտինալ Աղաջանեան, Կիլիկիոյ Հայոց Պատրիարք, որուն պատրիարքարանը Պէյրութ է, բայց ինք պետն է «Հաւատոյ տարածման միաբանութեան»: Երիտասարդներէն մէկն է՝ 63 տարեկան, օտար՝ ծնունդով, Հռոմէացի՝ հոգիով: Դիւրահաղորդ է եւ պարզ իր ապրելակերպով : Սահուն կերպով կը խօսի ռուսերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ կը տիրապետէ արեւելեան 6 – 7 լեզուներու, իր համբաւը, երբեք չի դադրիր բարձրանալէ :

Յիշենք որ «Մոնտ»ի յօդուածագիրը, հաւանական Իտալացիներու կարգին կը յիշէ մասնաւորապէս կարտինալ Ռուֆինի, կարտինալ Սիրի, կարտինալ Միմմի, կարտինալ Ռոնքալլի, կարտինալ Լեռքարօ :

ՕՌՕՐ անգամ մը եւս կը յիշէ Կարտինալը գրելով — Ան՝ որուն անունը ամէնէն շատ կը կրկնուի կը մնայ կարտինալ Աղաջանեան, որ շատ մեծ մտաւորական համբաւ ունի, եւ տարագիր մըն է : Ուրեմն իր ընտրութիւնը ոչ մէկ ազգային գերազգածութիւն չի վիրաւորեր :

✕ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ Ս. Պետրոսի մէջ տեղի ունեցաւ Թաղման արարողութիւնը: Պապին Մարմինը դրուեցաւ երեք դագաղի մէջ եւ ամփոփուեցաւ Ս. Պետրոսի դամբարանին մէջ: Այս արարողութեան ներկայ էին Փաշէլլիները, կարտինալներու դասը, դիւանագիտական մարմնի անդամները: Դամբանական խօսեցաւ Գերապայծառ Պաչչի: Յիշեց Պիոս ԺԲ.ի կեանքին գլխաւոր էջերը եւ վերջացուց — «Իր մահով մեծ լոյս մը կը մարի աշխարհի վրայ եւ նոր աստղ մը կը վառի երկինքին մէջ» :Յուղարկաւորութեան ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսայի արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, Գերմանիոյ՝ Ֆոն Պրենթանօ եւ Ամերիկայի՝ Տըլըս :

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԲԱՅՑ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ՎԱՀԻՏ ՍՈԼՀ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Փաղանգաւորները կը շարունակեն ընդհանուր գործադուլը: Կռիւները չեն դադրած քրիստոնեայ եւ մահմետական տարրերու միջեւ: Պէյրութի ծխախոտի գործարանին երեք բանուորները սպաննուած են հրացանաձգութեան մը ընթացքին : Անցորդ մը զոհ գացած է վիրաւոր գնդակներու : Կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն չորս Հայեր սպաննուած են Փաղանգաւորներու եւ նախկին ապստամբներու միջեւ եղած բախումներու ընթացքին :

Պասթայի ըմբոստները սպաննեցին նաեւ նախկին վարչապետ Սամի Սոլհի զարմիկը՝ Վահիտ Սոլհ: Այս վերջինին ոճրագործներուն շուրջ վէճ մը ծագած է : Մահմետականները Թէ քրիստոնեաները չեն ուզեր անոր պատասխանատուութիւնը ստանձնել: Փաղանգաւորներու բանբերը յայտարարեց Թէ քննութիւն մը բացուած է Վահիտ Սոլհի ոճրագործները գտնելու համար: Ծանօթ է սակայն, որ նախկին վարչապետին զարմիկը մահուան դատապարտուած էր Պասթայի ըմբոստներուն կողմէ :

Միւս կողմէ Ամերիկացիները իրենց հրասայլերն ու զինուորական կարքերը լեցուցին « Մարին Ֆիտլըր» փոխադրանաւուն մէջ: Այս ձեւով ամերիկեան ուժերը կազմ ու պատրաստ են՝ Հոկտեմբեր 25ին լիբանանեան ջուրերէն հեռանալու համար :

Հակառակ քաղաքական խառնակ կացութեան հետեւակազօրքի հրամանատար զօր. Ադամս Հոկտեմբեր25ին պիտի մեկնի՝ իր ուժերուն հետ, վերջ դնելով ամերիկեան միջամտութեան, որ այնքան աղմուկ ստեղծեց Լիբանանի մէջ Թէ այլուր :

Լաւատեղեակ շրջանակներուն կարծիքով լիբանանեան կառավարութիւնը կազմուած պիտի ըլլար գիշերը, Րաշիտ Քարամէի վարչապետութեամբ . Արտաքին նախարար՝ Ֆիլիփ Թաքլա: Կը կարծուէր Թէ համաձայնութիւն գոյացած է 14 նախարարներով դահլիճի մը շուրջ, բայց ցարդ յստակ լուր մը չկայ: Հաւանական է որ ձախողի Քարամէի այս փորձն ալ, քանի որ նախկին Նախագահ Շամունի կողմնակիցներուն դրած պայմանները չեն յարգուած: Ամէն պարագայի մէջ, երբ նոր կառավարութիւնը կազմուի՝ ազգային միութեան նկարագիր պիտի տրուի անոր :

Լիբանանի առեւտրական բոլոր ընկերութիւնները սպառնացին չորեքշաբթի օր սկսիլ ընդհանուր գործադուլի՝ եթէ կռիւները եւ առեւանգումները վերջ չգտնեն երկրին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով՝ Մակարիոս Արք. յայտարարեց Թէ պատրաստ է ընդունելու եօթը տարուան ինքնավարութեան շրջանի մը պայմանը, կղզիին ամբողջական անկախութենէն առաջ: Ատլանտեան Ուխտի միջամտութեամբ տագնապին լուծումը շատ քիչ հաւանականութիւն ունի: Մակարիոս Արք. աւելցուց Թէ ինք պատրաստ է մասնակցելու որեւէ ժողովի՝ ուր կարգ մը պայմաններ պիտի դնէ: Յունաստանի Արտաքին Նախարար Աւերէֆ յայտարարեց Թէ հիմակուհիմա իրենց յարաբերութիւնները շատ պէշ են Թուրքիոյ հետ : Կիպրոսի մէջ անգլիացի զինուոր մը եւս վիրաւորուեցաւ, բազմաթիւ ռումբեր արձակուեցան նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր շրջանի մըտաւորական ընկերներէն

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻԹԻՔԵԱՆԻ

(Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ)

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 13 Հոկտեմբեր երկուշաբթի օր, Ալֆորվիլի իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 3.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻՆ մէջ Թունուզի պատուիրակին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ կատարած յարձակումները մեծ աղմուկ ստեղծեցին արաբական մամուլին մէջ: Գահիրէի Թերթերը կը գրեն Թէ Պուրկիպա կը հետեւի այն քաղաքականութեան եւ մեթոտներուն՝ զորս կը կատարէր Իրաքի նախկին վարչապետ Նուրի Սայիտ, աւելցնելով թէ Պուրկիպա պիտի ենթարկուի Նուրի Սայիտի ճակատագրին: Միւս կողմէ Լիկայի խորհուրդը միաձայնութեամբ դատապարտեց Թունուզի կառավարութեան բռնած դիրքը, իսկ Գահիրէի ձայնասփիւռը խստօրէն քննադատեց Պուրկիպայի ներկայացուցիչը, որ Գահրէէն մեկնեցաւ:

ՄԱԿի մէջ Ֆրանսա պաշտօնապէս յայտարարեց Թէ Թոկոյին անկախութիւն պիտի տայ 1960ին:

ԳԱՂՏԱՑԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց Թէ Իրաք տնտեսական համաձայնութիւններ կնքած է Խ. Միութեան եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հետ :

ԱԹԼԱՆԹԱՅԻ մէջ (Ամերիկա) սինակոկ մը ուժանակով օդը հանուած է, ոստիկանութիւնը յայտարարեց Թէ «մասնագէտ»ի մը գործն է ասիկա: Զոհ չկայ բայց նիւթական վնասները մեծ են, Նախագահ Այզընհաուըր «ցաւալի» որակած է միջադէպը :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ հրէական համագումար մը, որ պիտի քննէ Իսրայէլացիներու կացութիւնը՝ մասնաւորապէս համայնավար աշխարհին մէջ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը Թոյլ չէ տուած որ Ալժերիոյ «առժամեայ կառավարութեան փարչապետ» Ֆերհաթ Ապաս Հռոմէն օդանաւ առնէ՝ Գահիրէ երթալու համար :

ԼԸ ՄՈՆՏի Հոկտեմբեր 12–13 Թիւը գրաւուած է Ալժէի մէջ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա» Թերթը կը գրէ Թէ Մաքմիլըն – Ատընաուըր տեսակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի Եւրոպայի համար, շեշտելով Թէ Մաքմիլըն Պոն գացած էր, Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միութիւն մը ստեղծելով Ֆրանսան մեկուսացնելու համար :

ՊՈՆԻ մէջ Վարչապետ Ատընաուըր ընդունեցաւ խորհրդային դեսպանը՝ Սմիրնով, որուն հետ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ գերմանական հարցին շուրջ: Դիւանագիտական շրջանակները ոչ մէկ հաւանականութիւն կը տեսնեն՝ որ Ատընաուըր – Սմիրնով տեսակցութեամբ Գերմանիոյ վերամիացման շուրջ դրական որոշումներ տրուին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ երեսուներորդ սպառնալիքը ըրաւ Միացեալ Նահանգներուն :

ՆԵՒԱՏԱՅԻ մէջ Ամերիկացիները հիւլէական զօրաւոր ռումբ մը պայթեցուցին. փորձը յաջողութեամբ պսակուած է:

ԹԱՇՔԵՆՏԻ ափրիկեւասիական քաղաքական երկիրներու գրողներու համաժողովը վերջացաւ, որոշուեցաւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ զարկ տալ գրականութեան եւ մշակոյթին: Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ 1960ին, Գահիրէի մէջ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. Էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ

Ա.— ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ԼԵԶՈՒՆ

Քիչ անգամ կեանք *մը կը տարազուի խօսքին մէջ անոնց, որոնք օրը օրին մաշեցան, հրապարակագրական եւ հանրային ճակատներու վրայ:*

Կեանք *մը, անշուշտ այն առումով՝ որ, օրերուն եւ ժամերուն հետ հանրային սեփականութիւն դարձուած միտքեր կամ ապրումներ կարենային* մարդ մը *յատկանշել,* նկարագիր *մը յայտնաբերել, անկախաբար պարագայական վկայութիւններէ :*

1500*ական Թուականներու մեր լրագրութիւնն ու հրապարակագրութիւնը,— մասնաւորաբար* «Արեւելք»*ին* *ասդին* (1884), *— շրջանի ընդհանուր հետաքրքրութիւններուն, իրապաշտօրէն արթուն ձգտումներուն եւ ազգային թէ անհատական հետամտութիւններու վկայարան մըն է :*

1850 – 1880*ական Թուականներու խարխափումներէն ,* պարզօրէն *բացատրութեամբ նուիրագործուած հանրականօրէն կենդանի շարժումէն ետք, կը յայտնուին մարդիկ՝ որոնք նոր օրերու նոր պահանջներուն հետ հաշտ կը քալեն, — չեն ալ վարանիր* բարեշրջական (էվօլիւթիֆ) *յանդգնութիւններու մասին մտածելու :*

Սակայն, չեչտակի կերպով 1908ի Ազդակն *է՝ որ «Մասիս»ով, «Արեւելք»ով, ապա նաեւ «Հայրենիք»ով պատրաստուած հիմնական յեղաշրջումներու նախընթացը՝* յեղափոխականութեան *թափով մը կը բերէ, կը կապէ մեր օրերուն :*

Զենք կրնար ժխտել 1860 – 1890ական Թուականներուն ազգային մեր տագնապներուն, գալարումներուն, կոտտացումներուն, ընդվզումներուն եւ պոռթկումներուն փառքը, ինչպէս նաեւ այն ճշմարտութիւնը՝ որ պրեան մէջտեղ բերան էր մեզ սորվի պա՛յող ցեղային.— պատմական հիմնական ազդակը, հայ յեղափոխութեան նախօրեակին: Ատկէ ե՛տք ալ, մանաւանդ :

Այսուհանդերձ, քաղաքական թէ ազգային պայքարի այս շարժումին մէջ՝ գրական *կամ* լեզուական *յեղափոխութեան մը փաստը իրագործուած վաւերական ու ժառանգ պիտի չկարենար մնալ, եթէ 1900ական Թուականներու եւ մինչեւ 1920 երկարող փոխանցման շրջանի մտաւորականութիւնը, մասնաւորաբար 1908–1915ի կարճատեւ ազատութեան եւ 1918 – 1923ի յետ եղեռնի սկզբնական տարիներուն, չուղէր եւ չկարենար,* արեւմտականացումի *մշակութային ըմբռնումով մը, եւ համապատասխան քաղաքակրթական հասկացողութեամբ, հայ լրագրութիւնն ու լեզուն պատուաստել, սրել, «ողեղինացնել», — շունչ ու կեանք տալով անոր, արտայայտութեան բարձրագոյն կարելիութիւններով, ու ինքնին* նուաճում *մը կարենալ դառնալու մշակութային արժանիքներով :*

Շաւարշ Միսաքեանի մէջ հրապարակագիրը յատկանշող ամէնէն վաւերական ու անմեռ արժանիքը՝ լեզուի կենդանութեան *այս ըմբռնումը եղաւ: Գործիք մը չէր հայերէնը, իրեն համար: Միջոց մը չէր, որուն «ինչ»ութեան կամ «ինչպէս»ութեան մասին փոյթ ունենալ՝ աւելորդ ուշադրութիւն եւ կիրք կը նկատուէր ատեն մը: (Մինչեւ այսօ՛ր ալ ...):* Նպատակ *մըն էր: Կրօն մը: Դաւանանք եւ հանգանակ :*

Իր անմիջական աշխատակիցներէն Գեղամը (Բարսեղեան)՝ տարբեր ծայրայեղութիւն մըն էր անշուշտ, «Ազդակ»ի առաջին իսկ օրերէն: Բառերուն վրայ յաճախ «արուեստակեալ»ութիւն մը ծանրացնող խուզարկու մը, որուն ճիգին եւ ընդհանրապէս բռնազբօս կիրքին կրնանք համաձայն չըլլալ :

Միսաքեանի համար ալ ձայնական կամ հնչական բծախնդրութիւնը ընտանի ըլլալ չէր դադրեր: Սակայն, փոնէթիէի *րդգայարանքին հետ, ու այդ զգայարանքը* հակակշռելու *չափ զօրեղ, ունէր նաեւ գոյնին, պատկերին, իմաստին,* լեզուի հիմնական օրէնքներուն *հետ միշտ հաշտ կարենալ մնալու ժուժկալութիւն մը: Զուսպ, լուրջ, սեղմ, արագ :*

1908 – 1958, «Ազդակ»ի յիսնամեակին անդրադարձումով մը, պիտի կարենայինք այդ հանդէսին մէջ փնտռել ու գտնել՝ սերունդի *մը չքեղ իրագործումներէն անկախ՝ անհատապէս: Միսաքեանի անկորուստ արժանիքները, — փոյթ չէ թէ անոր մարմնաւոր գոյութիւնը կամ ներկայութիւնը չունենայինք այսօր մեզի հետ :*

Պիտի հաստատենք, յիսուն տարիներու հրապարակագրական իր վաստակին մէջ, «Արեւմտահայերէնի ախոյեանը», — այնպէս՝ ինչպէս խորիմաստօրէն եւ արդարօրէն կը վերլուծէ Նարդունի, անոր հատընտիր էջերու մէկտեղումին («Օրեր եւ ժամեր») *առթիւ, հանդամանօրէն «թիւ տալով» արժանաւոր մշակին: Ինք եւս, իր կարգին, արեւմտահայերէնի արձակագէտ յառաջապահներէն, Շ. Նարդունի չի գոհանար հետեւակային հաստատումներով, եւ կը փորձէ, արագ այլ չեչտակի, Միսաքեանի այդ պաշտամունքին եւ վաստակին ետեւ փնտռել* նկարագիր *մը,* մարդ *մը, որուն գիրերն ու բառերը՝ քերականական կամ պարզօրէն, միամտակարդակօրէն իմաստական բովանդակութենէ աւելի,* ոգեկան *պարունակութիւն մը ունին :*

Լեզուին գիտութիւնը՝ կ'ենթադրէ բնախօսական ներքին ազդակներու փնտռտուք մը, որեւէ գրագէտի բառին եւ խօսքին ետեւ: Շ. Միսաքեանի լեզուն, այս պարտադիր թելադրանքին մղումով, մեզ դէմ առ դէմ կը դնէ մարդու մը հետ, որուն արտայայտութեան *կերպը համադրոյթ մըն է հոգեկան, զգայական եւ իմացական ներքին գործօններու: Հիմա մարդիկ ժամանակ եւ միջոց չունին անդրադառնալու, «հասկնալու»՝ թէ ի՛նչ կ'ըսենք այս հաստատումով: Ո՞վ պիտի ըմբռնէ լեզուական մարդանքներով ...:*

Արեւմտահայերէնին գեղեցկութիւնը կամ կենդանութիւնը՝ պաշտպանելի հաւատալիք *մը ըլլալու անոր մշակութային արժէքը պիտի չնուիրագործէին, եթէ Միսաքեանները, իրենց անհատական* ոճին *հետ, ցեղային սորվելիներով հասունցած լեզուի մը դրոշմը տուած չըլլային անոր :*

Ուրիշնե՞ր ալ ունեցանք մենք,— իրենց հոգիով ու պատմուածանով գրագէտներ եւ բանաստեղծներ —, ինչպէս Վարուժանը, Մեծարենցը, Տէրեանը եւ միւսները՝ մինչեւ Շահնուր, որոնք այդ լեզուին բոլոր անկարելի գեղեցկութիւնները բերին արեւուն: Լեզուական տարբե՞ր արժանիքներով յատկանշուող բազմաթիւ հրապարակագիրներ ալ ունեցանք,— ունինք, բարեբախտաբար, մինչեւ այսօր (Թաշեան, Մխիթարեան):

Երբ կը ստորագծենք Միսաքեանի իրագործումներուն այս կամ այն նկարագիրը, — չենք անտեսեր կամ հերքեր միւսներուն որակը :

Կ'ուզենք չեչտել միայն, որ Միսաքեանի համար կիրք *մը, մոլեռանդօրէն պաշտպանուած* կրօն *մը եղաւ լեզուի պաշտամունքը: Եւ, անհեթեթ ու անճիշդ չէ ըսել, եղաւ* վարակիչ *կիրք մը, նո՛յն ծարաւով եւ դաւանանքով ապրող նորեր եւս առնելով իր շունչին եւ թափին տակ :*

Չի պատմեր *Միսաքեանի լեզուն:* Չի ներկայացներ: Չըսեր :

Կը թելադրէ, կ'ոգեշնչէ:

« Ըսել *» մը չէ իր լեզուն : — «* Ըլլալ*» մըն է :*

Եւ սա՛ս է որ մեծ *են գրագէտներն ու հրապարակագիրները :*

Թղթատեցէ՛ք « Օրեր եւ ժամեր*»ը, ու տաքնալէ ետք անոր շունչին հետ՝ Նարդունիի ներածականին կրակով՝ պիտի կարենաք ապրիլ Միսաքեանի լեզուին* էութիւնը :

Բայց մենք հազիւ սկսանք խօսիլ յիշատակի այդ վսեմ մատեանին մասին:

Թոյլ տուէք ըսել նաեւ մնացեալը՝ յաջորդով :

ՄԻՆԱՍ ԹէՕԼէՕԼԵԱՆ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

«ԲԱՐԳԱՒԱԾ ՔԸՄԸՆՈՒԷԼԹՀ ՄԸ ԲԱՐԳԱՒԱԾ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԸ ՄԷՋ»

*Քոնպայ*ի մէջ Պ. Հրանտ Թորոսեան ստորագրած է ընդարձակ յօդուած մը Մոնրէալի տնտեսական ժողովին մասին: Ստորեւ կուտանք բանի մը հատուածներ.—

Մոնրէալի մէջ գումարուած Բրիտանական Քըմընուէլթհի ժողովը վերջացաւ լաւատես տրամադրութիւններու տակ, եւ սա համոզումով որ այս հաւաքականութիւնը, իբրեւ ընտանիք մը՝ ազատ ազգերէ բաղկացած, վճռական դեր մը ունի կատարելիք համաշխարհային տնտեսութեան մէջ: Այս համոզումը արտայայտուած է հրապուրիչ կարգախօսով մը, «Բարգաւած Քըմընուէլթհ մը բարգաւած աշխարհի մը մէջ»:

... Այս լաւատեսութիւնը կ'արդարանայ այն իրողութեամբ որ Մեծն Բրիտանիա — հակառակ իր տնտեսական ուժին անկման, եւ ատրիճան մը, վերջին պատերազմէն ի վեր անոր քաղաքական ազդեցութեան տկարացումին — յաջողած է գէշ աղէկ պահպանել միութիւնը Քըմընուէլթի ծոցին մէջ :

Այս Հաւաքականութիւնը իր հողերուն մէջ ունի 650 միլիոն բնակչութիւն որուն 360 միլիոնը Հնդիկ: Ան, ցեղերու զանազանութենէ անկախաբար, իր հողերուն մէջ կը սնուցանէ այլեւայլ տեսակէտով իրարմէ զգալապէս տարբեր ազգեր. ոմանց տնտեսութիւնը բարգաւաճ է, ուրիշներունը՝ քիչ զարգացած ըլլալով, պէտք ունի դրամագլուխի զոր առաջինները չեն կրնար բաւարար քանակութեամբ հայթայթել անոնց, զանազան պատճառներով: Հարկ եղած է որ Մեծն Բրիտանիա իր ամբողջ դարաւոր ճարտարութիւնն ու փորձառութիւնը գործ դնէ հակառակութիւնները մեղմացնելու, շահերը իրարու հետ հաշտեցնելու համար :

Ցայտնուած լաւատեսութիւնը, սակայն, չափազանցուած կը թուի ըլլալ երբ յիշենք այն գործնական միջոցները՝ որոնք Մոնրէալի մէջ նկատի առնուած են ապագայ բարգաւաճումի մը համար: Որովհետեւ, այդ միջոցներուն իրականացումը մեծ չափով կախում ունի Քըմընուէլթհի մաս չկազմող օտար երկիրներէ, անոնց առեւտրական եւ մաքսային քաղաքականութենէն, փոխատուութիւն ընելու եւ ճարտարարուեստի կամ երկրագործութեան մէջ դրամ դնելու կամքէն կամ կարողութենէն: Կախում ունի նաեւ միջազգային կազմակերպութիւններէն, ինչպէս Դրամական Ֆոնտը եւ Վերաշինութեան եւ Տնտեսական Զարգացումի Դրամատունը :

Մոնրէալի ժողովը կ'ընդունի այս պարագան երբ յոյս կը յայտնէ որ օտար Պե-

ԱՆՄԱՆՕԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հաճոյքով հրատարակութեան կուտանք Ուղ. բանաստեղծ Մերուժան Պարսամեանի անտիպ մէկ ուսումնասիրութիւնը, նուիրուած անծանօթ հոգիի մը, Ատրինէ Սէֆէրեանի յիշատակին, որ օժտուած էր բանաստեղծի խառնուածքով, ինչպէս իր ժամանակին տարաբախտ Հերանոյշ Արշակեան :

Երբ վաղամեռիկ բանաստեղծ Հերանոյշ Արշակեանի կեանքը եւ բանաստեղծութիւնները 1910ին կը ներկայացնէի փոքր հատորով մը, միտքէս չէր կրնար անցնիլ որ օր մը դարձեալ առիթը պիտի ունենայի ներկայացնելու ուրիշ տաղանդ մը, գրեթէ նոյն տառապանքով եւ նոյն հոգիի տարաբախտ մարդ :

Կ'ակնարկեմ ծանօթ գրագիտուհի Տիկին Զարուհի Գալէմքեարեանի քրոջ, Ատրինէ Սէֆէրեանի, որ անցեալ տարի մեռաւ :

×

Առաջին անգամ իրմով ճանչցայ Մեծ Կղզին: Ու գրեթէ միայն անոր համար կ'ուղղուէի դէպի այդ բնութեան հրաշալի օթեւանը, որ իմ անորոշ երազներուս պէս՝ տարտամութիւնով եւ արեւով շըրջապատուած, կ'օրօրուէր կապոյտ ջուրերուն գիրկը :

Լանիի բարձունքին վրայ, կաղամախիներու եւ բուրումնաւէտ շոճիներու ընտանութեանը մէջ, օրրաթոռի մը գըրկունքին խորը թաղուած, կը ժպտէր անխառն եւ մաքուր հեզութիւնով մը: Ամէնէս աւելի յոռետես էր ան, եւ ամէնէս աւելի ժպտուն: Երբեմն սեղանակից եղած եմ իրեն, եւ Ատրինէ գիտցած է իմ տպաւորութիւններուս դառնութիւնը ամոքել զուարթ ակնարկութիւնով, հեգնախառն խօսքերով :

Բնութեան այդ հրաշալի անկիւնին մէջ, իր երազատենչ եւ ծայրայեղօրէն զգայուն հոգին, մինակ չէր զգար երբեք: Ամէն օր նոր գեղեցկութիւն մը կը նշմարէր. ամէն վայրկեան նոր նոր ամպի մը ժապաւէնը կ'երկարէր երկինքին վրայ, նոր թռչունի մը ձայնը, նոր միջատի մը բզզիւնը իր ականջը կը թրթռացնէր :

Այդ բարձունքին վրայ, մարդ փափաքը կը զգար բոլոր իր ուժովը աղաղակելու, Սէն Ժորժ տը Գիւրէլիէի խօսքը — «Բնութենէն զատ հրաշալի բան չկայ»: Հոյակապ շրջանակ մը ունէր այն վայրը, ուր կը բնակէր Սէֆէրեան :

Մէկ քանի տեսակցութիւններ բաւեցին, որպէսզի իր մէջ գտնեմ խորհրդաւոր ուսող բարութիւն մը, քաղցր համեստութիւն մը եւ հաճելի բարեկամուհի մը:

Օր մը, արեւոտ եւ պայծառ օր մը, մեր ճաշէն վերջը ինքզինքս նետեցի անտառին հովերուն մէջ, ու պահ մը մոռցած ճակատագիրին դաւադրութիւնները, կեանքին պատրանաթափութիւնները եւ մտահոգութիւնները, անփոյթ եւ անտարբեր հեշտամոլի մը պէս, ծառերուն վրայ բարձրացայ, վար ցատկեցի, ծաղիկներ հաւաքեցի, գլխարկս եւ ափս պտուղներով առլցուն, եկայ իր մօտ :

— Այսօր երջանիկ կը զգամ ինքզինքս, ըսի, անոր համար որ անձիս վրայ չեմ խորհիր. դուք առիթը տուիք ինծի պահ մը հիանալու բնութեան վրայ ....

Ժպտեցաւ եւ հեզնօրէն պատասխանեց.

— Պիտի ըսե՛մ ...

Հասկցայ միտքը: Հեգնել կ'ուզէր զիս, եւ ներեցի իրեն որ ամէն ակնարկութիւն ընէ ինծի :

Կը փափաքէր որ գրէի իրեն: Բայց ակամայ, միշտ տխուր չեշտ մը կը դնէի իմ նամակներուս մէջ, կ'ուզէի խուսափիլ, կ'ուզէի չանդրադառնալ երբեք իր հիւանդութեանը վրայ. բայց չէ՞ որ գըրաւոր ալ չէի կրնար ըլլալ

×

Անգամ մը կարդանք անոր նամակները, եւ պիտի տեսնէք որ անծանօթ մեծ հոգի մը պիտի բաբախէր Ատրինէի մէջ, եթէ ապրէր, եւ իր թոքերը առողջ ըլլային, պիտի կրնար մեր գրական ածուին մէջ ինքնատիպ ծաղիկ մը դառնալ :

Բրիճբիօ, 1 Օգոստ. 1912

Ձեր երկտողը սպասուած հաճոյքը չպատճառեց ինծի. չեմ գիտեր ինչո՞ւ ուզած էիք խարուսիկ պատրանքը տալ բոլոր այն վայելքներուն, որոնք հազիւ ըսկած, լմնցած են արդէն, յաւիտենական սպասումի մէջ ձգելով զքեզ :

Ուրեմն ինչո՞ւ այդքան ջղայնութիւն, այդքան թախիծ եւ դառնութիւն, ինչո՞ւ այդ ցաւագին առելութիւնը ձեր գրչին հանդէպ, որ ... Անոր համար որ հիւանդ, տառապող հոգի՞ մը կը գրէք, բարեսիրտ փափկանկատութեամբ մը վախնալով թերեւս որ ախտաւոր մարմինիս եւ հոգիիս ցաւագին տպաւորութիւններուն անդրադարձումը կը նշմարեմ հոն. ու կը լռէք յանկարծ, սպասելով ձեր զուարթ մուսային, որով կարելի ըլլայ ժպիտներով օծողել հոգիս եւ այսպիսով ձեր մխիթարութեան բաժինը բերել տառապագին եւ անբուժելի ցաւերուս: Շնորհակալ եմ ձեր փափկանկատութենէն, բայց պիտի նմանէիք այն լաւատես բժիշկին, որ դեռ դեղ կը թափէ հիւանդին դագաղէն ներս, որ լոյսի յորդառատ ողողումներ կը փորձէ կուրցած աչքերու յաւիտենական խաւարին շուրջ :

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Գուժ մը Լոնտոնէն.— Արշակ Սաֆրաստեան ոչ եւս է ։

Բնիկ Վասպուրականցի, հայրենակից, եւ ծանօթ ընտանիքի մը շառաւիղներէն մէկը, որ իր երիտասարդութեան օրերէն սկսած՝ ամբողջ կեանքն ու ժամանակը նուիրեց համազգային աշխատանքներու ու պատմագիտական պրպտումներու ։ Շատ հեզ էր բնաւորութեամբ եւ համեստ ։

Ցամառ աշխատութեամբ որոշ յաջողութիւններ ունեցաւ լեզուագիտութեան ասպարէզին մէջ։

Որպէս Վասպուրականցի՝ հպարտ էինք իրմով, ինչպէս եւ ինք՝ հպարտ էր Վասպուրականցիի դասակ մը ըլլալուն համար։

Զայմաններու բերումով, եւ առանց գինք անձամբ ճանչնալուս յաճախակի կը թղթակցէի իրեն հետ ։

1952 Օգոստոսին Պոլսոյ մէջ գումարուելիք արեւելագիտական միջազգային ժողովին մասնակցելու համար ստիպուած էր Մարսէյլէն անցնիլ՝ այս առիթով ինձ կը գրէր թէ քանի մը օրուան համար հիւր պիտի մնայ ինծի ։

Ուրախութիւնս մեծ եղաւ անչուշտ ու անհամբերօրէն կը սպասէի գալուն

Կայտառ ու ծիծղուն դէմքով, համակրելի ու շատ համեստ բնաւորութեամբ մէկն էր, զոր պատիւն ունեցայ զինքը ընդունելու։ Իսկապէս կ'արդարացնէր իր մասին խօսուածները։

Շատ առողջապահիկ էր։ Ամէն օր պաղ ջուրով լոգանք ու թեթեւ սնունդ՝ իր սովորութիւնն էր ։

8 — 10 օր գումարուելիք առարկայ եղաւ ծանօթ Վասպուրականցիներու կողմէ։ Հաճոյակատարութեամբ կը պատասխանէր իրեն ուղղուած զանազան հարցումներուն, մասնաւորապէս Խորխորունեաց հնապատմական ծագման մասին։

Շատ կը սիրէր ուսումնասիրել Հայերու ծագումն ու զարգացումը եւ նման հետազօտութիւններ կը կատարէր չարունակ ։

Ու ցաւ յայտնեց, թէ նորերու մէջ կը պակսի հետաքրքրութիւնը այս հարցերու մասին։

Իր աշխատանքներուն բերումով չէր ամուսնացած հակառակ իր ունեցած փայլուն դիրքին ։ Ինք զինք բոլորովին նուիրած էր պատմագիտական հետազօտութեանց ։

Անգլիահպատակ ըլլալով եւ վարած պաշտօններէն օգտուելով յաջողած էր իր հայրենական ժառանգութիւնը Գերմանիոյ մէջ գտնուած իրենց քարիւղաբեր հողամասերու փոխարէն չնչափելի գումար մը ստանալ, որպէս հատուցում, Թուրք կառավարութենէն։

Իր ունեցածը նոյնութեամբ կը յատկացնէր իր գրական աշխատանքներուն եւ լոյս ընծայած էր անփական թերթը «Մասիս»։

Ինձ կ'ըսէր թէ իր աշխատանքները առհասարակ գիշերները միայն կը կատարէր, դդուշանալով ցորեկուան աղմուկներէն, իսկ հանգիստ կ'ընէր ցերեկները ։

Արշակ Սաֆրաստեան ունի բազմաթիւ անտիպ գրական աշխատանքներ ։

Սիրելի Արշակ Սաֆրաստեան, չեմ մոռնար, երբ Պոլսէն վերադարձիդ, քանի մը օր Մարսէյլ մնալով, կը մեկնէիր Լոնտոն ցտեսութիւն ըսիր՝ ոչ թէ մնաք բարով, եւ ողջագուրուեցանք։Ցոյս յայտնեցիր թէ ուրիշ առիթ մը Մարսէյլ պիտի գայիր, բայց այժմ փափաքիդ կարօտով մնացիր ։

Անակնկալ մահուանդ լուրը մեզ ցնցեց, մեծ կորուստ մը ոչ միայն հայրենակիցներու համար, այլ եւ հայ ազգին։ Հեռու հայրենի կտուրէն, հեռու հայրենակիցներէ ու ազգականներէ կը փակես աչքերդ յաւիտենապէս ։

Անպատճոյճ վերյիշումներս թող փոխարինեն Վասպուրականի բազմաբոյր եւ անթառամ ծաղիկներով կազմած փունջ մը, զոր քեզի պիտի ընծայէին քեզ յարգող հայրենակիցներդ անխտիր ։

ԱՐԱՄ ՀԻՒՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՇԻՐԻՄԸ

ՊՈՄՈՆ.— Գալաքեան Սրբազանի դամբարանին շինութեան գաղափարը հետզհետէ այժմէութիւն կը ստանայ եւ շուտով պիտի իրականանայ, որպէս փափաքը ամէն Հայու սրտին, որ պիտի ուզէր պատշաճ շիրիմով մը իրյարգանքը յայտնել ողբացեալ հայրենասէր եկեղեցականին։

Առանց մասնաւոր հանգանակիչ ձեռնարկի՝ արդէն Պոմոնի Հայութեան մասնակցութիւնը նուէրներու գումարը բարձրացուցած է 161·700 Ֆրանքի, այս գումարին մաս կը կազմէ Լոնտոնէն Տիկին Շուշանիկ Ե. Պէնլեանի նուէրը 64·000 Ֆրանք։ Տիկինը Սրբազանին քրոջ աղջիկն է եւ որուն թանկագին մասնակցութիւնը քաջալերութիւն մը եղաւ տեղւոյս հայրենակիցներուն համար ։ Թաղականութիւնը նամակով իր շնորհակալութիւնը յայտնելէ վերջ հրապարակով ալ կը գնահատէ Տիկնոջ գեղեցիկ մտածումը ։

Կը սպասուի որ մեր բարեսէր ազգայինները իրենք եւս իրենց բաժինը չը զլանան հայ եկեղեցւոյ շինարար հոգեւորականին յիշատակին ։

Բացի համեստ Սէնթ Անթուան Գամփանեը Ցրէզի Թաղականութենէն, միւս շրջաններու վարչութիւնները ցարդ պատասխանած չըլլալով Պոմոնի Թաղականութեան հրաւէրին, որոշուած է անմիջական պատասխանի համար երկրորդ կոչ մը ուղղել, հակառակ պարագային Պոմոնի Թաղական խորհուրդը միայնակ պիտի ձեռնարկէ շիրիմին շինութեան, Տ. Հմայեակ հօր յանձնեւովժապաւինեալ ստումար մը, հանգանակութեան համար։ Անկէ զատ, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 26ի կիրակին, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ, ըստ սովորութեան հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Պոմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ մէջ, եւ ապա բազմաթիւ ազգայիններու մասնակցութեամբ անցեալ տարուան նման ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ դէպի Սէն Փիէռ, հանգուցեալ Սրբազանին եւ եօթը քահանայից դամբարաններուն վրայ եւս հոգեհանգստեան արարողութիւն մը կատարելու համար եւ մասնակցութեամբՏ. Հմայեակ հօր եւ Դպրաց Դասուն ։

Մտադրութիւն կայ հին դամբարանը լքել՝ գումարի մը փոխարէն, եւ աւելի մօտ վայր մը եւ աւելի ընդարձակ հող մը գնել նոր դամբարանի եւ շիրիմին շինութեան համար ։

Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը փափաքին իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերել այս արժանավայել ձեռնարկին, մանտա — փոստով կամ չէքով կրնան գրկել Գ. Նշան Դարբինեանի (ատենապետ Թաղ. Խորհրդի եւ գանձապահ Կրօն. Ընկերակցութեան)։

Գ. Նշան Դարբինեան, 23 Պուլվ. Փէ - Ճաթէլ, Պոմոն, Մարսէյլ (12), Հեռ. ԺԱ. 96-46։

Յ. Գ.— Բոլոր նուիրատուներու ցանկը պիտի հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ ։

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

×

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Հոկտեմբեր.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը Շրջ. վարչութեան մասնակցութեամբ ողջերթի թէյասեղան մը կազմակերպած էր ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Խանճեանների՝ անոնց Ամերիկա մեկնելուն առթիւ ։

Երկար տարիներ Տիկին Խանճեանի գործակից եղող ընկերուհիները շրջապատած էին զինքը եւ յուզումով կ'անդրադառնային իրենց միասնաբար տարած ազգօգուտ աշխատանքին, դասընթացքներու, կայաններու կամ հիւանդներու եւ կարօտեալներու համար։ Տիկին Հազարեան լաւագոյն արտայայտիչը հանդիսացաւ իր բացման խօսքով։ ԳնահատեցՏիկ. Խանճեանի եռանդը Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին գործունէութեան մէջ։ Մաղթեց որ ընկերուհին մնայ միշտ այս հանրօգուտ մեծ կազմակերպութեան անդամը, մասնաւորապէս Ամերիկայի կեդրոնին բազմարդիւն եւ այնքան տարածուն աշխատանքին մաս կազմելով ։

Ներկաներէն շատեր խօսք առին եւ դրուատալից խօսքերով ողջերթ մաղթեցին Տէր եւ Տիկին Գ. Խանճեանի։ Իսկ Տիկ. Խանճեան, վերջին խօսողը, շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց հանդէպ ցոյց տրուած ջերմ վերաբերումին համար, յաջողութիւն եւ կորով մաղթեց իր ընկերուհիներուն եւ խոստացաւ միշտ մնալ կանացի միակ մեծ ու համազգային կազմակերպութեան անդամ եւ աշխատիլ ուր որ ալ ըլլայ յօգուտ անոր։

Գ. Խանճեան եւս նուիրատուութեամբ մը եւ ջերմ մնաք բարովի խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց եղած ընդունելութեան համար ։

Ա. Տ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻ ՏԱՔ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ...»

Նոր վէճ մը ծագած է Թուրքիոյ մէջ ։ Քուրանը լատինական տառերով պէ՞տք է հրատարակել թէ ոչ։ Կրօնաւորները կ'ընդդիմանան։ Կրօնական Գործերու տեսուչը անպատեհ նկատած է « Աստուծոյ խօսք»ին... այլակերպումը։ Լրագրողները փորձած են տեսակցութիւն մը ունենալ Կրօն. Գործերու տեսուչ Հայըըլըօղլուի հետ, բայց ... անարգական բառերով վտարուած ։

Միւս կողմէ «Սէպաթ» թերթը հրատարակած է տեսուչին մէկ յայտարարութիւնը, որուն համաձայն Քուրանը կարելի չէ լատինական տառերով հրատարակել։ Ասոր վրայ «Մուսթաֆա Քեմալ» Միութեան նախագահը տեսուչը հրաւիրած է որ իր հրաժարականը տայ։

Կառավարութիւնը ստանձնած է հարցին քննութիւնը ։

Մինչ այդ Աղա Ճամիի իմամը ուրբաթ օրուան Նամազէն ետք ժողովուրդին յայտարարած է.—

— Քանի մը գիտական մարդիկ եկեր են եւ մեր շատ արժէքաւոր տեսուչին ըսեր են թէ Քուրանը նոր տառերով ալ կարելի է գրել։ Այս մարդիկը նոր տառերը Աստուծոյ հրամաններուն համար ալ սկսան գործածել։ Բայց դ'ուք կարեւորութիւն մի տաք վերջէն հնարուած լատինական տառերուն ....։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԸ

Գերմանական մամուլին համաձայն Պոնի կառավարութիւնը 378 միլիոն տոլարի վարկ պիտի բանայ Թուրքիոյ։ «Ֆրանքֆուրթէր Ալկէմայնէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ Թուրքիա 637 միլիոն մարքի պարտք ունի արդէն Գերմանիոյ (թրքական դրամով՝ մէկ միլիառ 369 միլիոն ոսկի)։

× Թուրքիոյ մէջ 225 առ հարիւր յաւելում կատարուած է ասաղձի գիներուն վրայ։ Ասաղձի խորանարդ մեթրը որ 480 ոսկի կ'արժէր, բարձրացած է 600 ոսկիի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (275)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Ես հասկացայ Ասլանի միտքը. ես գիշերը առաջնորդարանում արդէն ականատես էի եղած, թէ ինչ ազդեցութիւն ունեցան Արզրումի փաշայի թղթերը ամէն կասկածներ փարատելու համար։

Կէսօրին մօտ էր, երբ յայտնուեցաւ փաշայի քարտուղարը։ Դա միեւնոյն երիտասարդն էր, որ մեզ առաջնորդում էր քաղաքի հնութիւնները հետազօտելու։ Նա բերել էր իր հետ ոչ միայն փաշայի խոստացած թղթերը, այլ եւ մի թանկագին նուէր նրանից։ Դա մի գեղեցիկ արաբական նժոյգ էր իր բոլոր փառաւոր ասպազէնքով. գլուխը եւ պարանոցը զարդարած էր մետաքսեայ սեւ փունջերով, որ բռնուած էին արծաթեայ, զանգակաձեւ կոճակների մէջ. թամբի ծածկոցը պատրաստած էր վագրի մորթից, որի եզերքը զարդարած էր ոսկեթել ծոպերով. երկու սեւամորթ ստրուկներ, կարմիր մահուդի զգեստներով եւ գոյնզգոյն շալմաներով, աջ եւ ձախ կողմից բռնել էին աշխոյժ նժոյգի սանձը, որը կարծես, ինքն էլ էր զգում իր վեհազանցութիւնը, եւ բակը մտնելուն պէս, ըսկսեց խրխնջալ եւ մի առանձին հպարտութեամբ առջեւի սմբակները դափել գետնին։

Ասլանը, հասկանալով բանի էութիւնը, սանդուղքներից ցած իջաւ, դիմաւորեց թէ քարտուղարին եւ թէ Նորին Վսեմութեան ուղարկած նժոյգին։ Քարտուղարը սեղմելով Ասլանի ձեռքը,ասաց ճառակութեան եղանակով.

— Ես ինձ շատ բախտաւոր եմ համարում, պարոն բժշկապետ, որ ինձ վիճակուեցաւ թարգման լինել իմ տիրոջ՝ Նորին Վսեմութեան փաշայի՝ առ ձեզ ունեցած յարգանքի եւ սիրալիր զգացմունքների։ Իմ տէրը, բարեմաղթելով ձեզ բարի ճանապարհ եւ անդորրութիւն, իրան շատ երջանիկ կը համարէ, եթէ դուք կը յարգէք նրան, ընդունելով այդ նուէրը, որ Նորին Վսեմութեան ախոռատան ընտրեալներիցն է ։

Ասլանը նոյնպիսի փքած խօսքերով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը եւ, բռնելով քարտուղարի ձեռքից, սանդուղներով տարաւ վերեւ, իր սենեակը։ Երբ նստեցին, քարտուղարը ծոցից հանեց թղթերը եւ, առանձին — առանձին տալով Ասլանին, ասաց.

— Այդ ձեր անցագիրն է, որ մենք եւս վաւերացրինք, այդ Նորին Վսեմութեան փաշայի նամակն է Մուշի գայմագամին գրած, այդ մի բաց հրաման է, որ ամէն տեղ կառավարութեան պաշտօնակալները մատուցանեն ձեզ պարտ ու պատշաճ ընդունելութիւն եւ ցոյց տան ձեզ ամէն տեսակ պատրաստականութիւն ձեր ճանապարհորդութիւնը դիւրացնելու ։

— Շնորհակալ եմ, — ասաց Ասլանը, ընդունելով թղթերը։ — Նորին Վսեմութիւնը չափազանց ողորմած է կտնուել դէպի ինձ ։

Իսկոյն սուրճ եւ նարգիլէ ներս բերեցին։ Քարտուղարը անլռելի կերպով խօսում էր, արդեօք դո՞հ մնաց պարոն բժշկապետը իր այցելութիւններից Վան քաղաքում, արդեօք նա ի՞նչ տպաւորութիւններ կը տանէ իր հետ, յետոյ յայտնեց իր խորին փափաքը, թէ որքան կը ցանկար գոնէ միանգամ Եւրոպայում լինել, տեսնել Ֆրանքների երկիրը, ասում են, այնտեղ կանայք բաց երեսներով են ման գալիս, ազատ, համարձակ ամէնի հետ խօսում են, գիշերները հաւաքւում են, տղամարդիկ եւ աղջիկներ միասին պար են գալիս եւ այլն,— այդ բոլորը այնքան հրապուրում էր երիտասարդ քարտուղարին, որ նա բոլորովին մոռացաւ, թէ մեզանից ժամանակ է խլում, թէ մենք ճանապարհորդ ենք ։

Նրա շատախօսութեանը վերջ տուեց Ասլանը, դնելով նրա առջեւ հարիւր ոսկի, փաթաթած թղթի մէջ։

— Թէեւ ձեր ծառայութիւնը աւելի մեծ գնահատութեան արժանի է,— ասաց նա, — բայց կը խնդրեմ, ընդունեցէք այդ փոքրիկ նուէրը իմ կողմից ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ անգամ մը՝ Հօրսթ Լիւթլիկ, ձերբակալուեցաւ Մոսկուայի հաշւոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեամբ ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը, մասնաւոր համաձայնութեամբ մը 7·500·000 տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի ստանայ (երեք միլիառ ֆրանք)։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը զարձեալ պիտի քննէ խորհրդային լրտես Ռուտոլֆ Ապէլի հարցը։ 1957 Յունիսին ձերբակալուած այս ռուս լըրտեսը երեսուն տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր․ իր տան խուզարկութիւնը երեւան հանած է բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ մասնաւորապէս՝ միքրօ – ֆիլմեր։

ՌԱՀՎԻՐԱՑ – Ա․ ամերիկեան հրթիռը՝ որ արձակուած էր դէպի լուսին, պատմական յաջողութիւն մը արձանագրելէ ետք իր թիրախին չհասած վերադարձաւ երկիր եւ տարանջատուեցաւ Խաղաղականի վրայ։ Նոյեմբեր 4–5ին Ամերիկացի գիտնականները նոր փորձ մը պիտի ընեն՝ երեք հրթիռներ արձակելով դէպի լուսին։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ թերթի մը համաձայն աշխարհի ամէնէն տարեցոտ մարդը՝ Սայէտ Ալի, կը բնակի Սպահանի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ․ 189 տարեկան է ան, ծնած է Քարիմ Շիրազի իշխանութեան օրով, որ Լուի ԺԵ․ի ժամանակակից էր։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Տնտեսական նախարար Էրհարթ յայտարարեց թէ Պոնի կառավարութիւնը 16 միլիառի տնտեսական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Հնդկաստանի ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.
ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ՝ Հ․ Կ․ Ծ․ Վ․ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Ս․ Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5)։ Ներկայ իրրեւ հրաւէր կը նկատուի։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր․ Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 38րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար զինուորներու նշխարհելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս․ Յ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ ։

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային տան մէջ ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Գուլվար Օտտոյի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ․ Կ․ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին։ Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Պ․ Անդրանիկ Սարգիսեանի։ Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

×

Վալանսի Հայ Ազգ․ Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ․ 16ին ։ Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ․ Գապիկեան, 4 Փլաս Պէլա ։ Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր ։

×

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյյի, Գանեէօ Քաշանի, Շաւիլի եւ Պէլվիլ–Լիլայի, կեդրոնի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու, հինգշաբթի օրուան դասընթացքներու արձանագրութիւնները կը կատարուին եւ դասաւանդութիւնները պիտի սկսին շուտով ։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն շրջանի դըպրոցները ։

Այրի Տիկին Աննիկ Մինէճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Մէնգիլեճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նաւասարդեան եւ զաւակները, Պ․ Ա․ Ալէքսանեան, Պ․ Մ․ Երկանեան եւ Տէր եւ Տիկին Թիւյսիւզեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պէրպէրեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քենեկալին եւ ազգականին

ԷՄՐԱՆ ՄԻՆԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Սալփեթրիէր հիւանդանոցին մէջ, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի հինգշաբթի 16 Հոկտ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Թէլլալեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ

ՍԵԳՈՒՀ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի շնորհակալութեամբ ստացած է տասը հազար ֆրանք Պ․ Հաճի Յովսէփ Սահակեանէ, իր թոռան ծննդեան առթիւ ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ․ Յ․ Դ․ Փարիզի Շրջ․ Կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդին իր ամուսնոյն ընկեր Օննիկ Քիւթիւկեանի տխուր մահուան առթիւ։ Եւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ֆոնտին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Վեցերորդ թաղամասի Քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

×

Հ․ Յ․ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Գանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ ։

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17 – կէս գիշեր։ Ազգ․ Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ ։

× Նոյն մասնաճիւղին հաւաքոյթները ամէն չորեքշաբթի էկլիզ Սէն Ռընէ, Ավընիւ տ'Արքէօյ, Գանեէօ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Պուա Քոլոմպի կայսրանի ծանօթ սրճարանը ։

ՎԻԷՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ Անի կոմիտէի ընդհ․ ընկերական ժողովը այս չարաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրերը միասին բերել ։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Բիէժան»ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ․— Հ․ Յ․ Դ․ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՒԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Արցախեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ․ Տէմիրճեանի բնակարանը ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍ․— Հ․ Յ․ Դ․ Վալանսի Շրջ․ կոմիտէի ընդհ․ ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ Պ․ Սասունիի ճաշարանը, րիւ տ'Ալէք – սանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս․ Տընի ։

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր ։

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աւետարանչական ժողովներ տեղի կ'ունենան այս երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի իրիկունները, ժամը 8·30 – ին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցին մէջ, 28 Ավընիւ Պուրկէն։

Կը խօսի՝ Վեր․ Յ․ Հէլվաճեան ։ Կը մեներգէ Օր․ Ս․ Տէր – Աթանասեան ։ Վկայութիւն՝ Պ․ Սարգիս Եսայեան ։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17. Rue Bleue. 17 – PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 16 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8320 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4121

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՋՈՂ

Մէկէ աւելի արտաքին ազդակներ դեր կատարեցին ու կը շարունակեն կատարել լիբանանեան տագնապին մէջ:

Առաջին աշխարհամարտը պատառոտած էր Լիբանան ու Սուրիան սահմանեան լուծէն: Երկրորդը վերջ տուաւ հոգատարութեան՝ դարձնելով զանոնք անկախ պետութիւններ :

Անգլիա զաւազրական ամէն միջոցի դիմեց՝ այդ երկիրներէն դուրս քշելու համար իր դաշնակիցը :

Ու յաջողեցաւ պահ մը գրաւել Ֆրանսայի լքած դիրքերը Միջին Արեւելքի մէջ, մինչեւ որ նոր ազդակներու մղումին տակ անփառունակ նահանջի դիմեց ինք ալ :

Անոնցմէ ամէնէն կարեւորն էր արաբական նորարթնած զարթօնքը, որ ի յայտ եկաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, ստիպանաբար զարգացաւ տարիներուն հետ եւ ներկայիս կը շարունակէ վարակել արաբախօս բոլոր հողամասերը, Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը :

1948ի արաբեւիսրայէլեան պատերազմը կարեւոր դարձակէտ մը եղաւ համարաբական ազգային խոէւալը զարթնելու տեսակէտէն :

Հրէական վտանգին առջեւ դրացի բոլոր արաբ երկիրները միացան :

Անգլիա, որ 1945ին նախաձեռնարկ էր եղած հիմնելու Արաբական Լիկան՝ յուսալով իր կողքին ունենալ իսլամական աշխարհը, շատ չանցած իրեն դէմ ցցուած գտաւ զայն :

Նորազարթ արաբական ուժին առաջին հարուածը ստացաւ Անգլիա, որ Պաղեստինէն վերջ լքեց Եգիպտոսն ու Սուէզը : Հարուստ հողամասերու եւ ռազմագիտական առաջնակարգ դիրքերու հետ միաժամանակ կորսնցուց իր քաղաքական հմայքն ու անպարտելիութեան համբաւը:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ լքած դիրքերը եկան գրաւել այն երկու մեծ ուժերը, որոնք աւելի քան տասը տարիէ ի վեր դէմ դէմի կանգնած՝ իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն աշխարհի ճակատագիրը :

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, բռնատիրութեան եւ ազատութեան պայքարը օրէ օր աւելի պղալի կը դառնայ :

Միջին Արեւելքի մէջ այդ ուժերու մրցակցութիւնը երեւան եկաւ արաբեւիսրայէլեան պատերազմէն անմիջապէս վերջ :

Խորհրդային Միութիւնը 1947 Նոյեմբերին Պաղեստինի բաժանման, այլ խօսքով հրէական անկախ պետութեան մը ստեղծումին ի նպաստ քուէարկած ըլլալով ՄԱԿի մէջ, իրեն դէմ հանած էր ամբողջ արաբական աշխարհը :

Կրեմլինի վարիչները մաքիավէլական ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը շատ չանցած յաջողեցան սիրաշահիլ Արաբները :

Մինչ 1948ին Չեխոսլովաքիայէն օդանաւ ու զէնք կը ղրկէին Իսրայէլացիներուն՝ Արաբներուն դէմ կռուելու համար, քանի մը տարի վերջ սկսան զինել Եգիպտոսն ու Սուրիան ի հեճուկս Իսրայէլի :

Այս նոր քաղաքականութիւնը սկսած էր իր պտուղները տալ, երբ միւս ուժը՝ Ամերիկա՝ հրապարակ իջաւ եւ իր կողմէ փորձեր կատարեց սիրաշահելու Արաբները ու իսլամական աշխարհը: Մանաւանդ որ քարիւղի հսկայ հարստութիւններ ունէր արաբական թերակղզիին մէջ :

1956ի աշնան Սուէզի ծանօթ տագնապին ատեն Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն մրցումի ելան իրարու հետ՝ սիրաշահելու համար նախագահ Նասըրն ու ազգայնական Արաբները:

Քայլ մը աւելի առաջ երթալով, Ամերիկա հրապարակ նետեց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը»:

Լիբանանի տագնապին ծագումը, զարգացումն ու շարունակութիւնը պէտք է փնտռել այս երկու հակամարտ ուժերու բախումին, մեծերու մրցակցութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՀՐԱՀԱՆԳՈՎ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԵՌԱՑԱՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԷՆ

ԱԶԱՏ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար Վարչապետ Տը Կոլ կարգ մը հրահանգներ ղրկեց Զօր. Սալանի, մասնաւորապէս շեշտելով որ Նոյեմբեր 23ի ընտրութիւնները տեղի ունենան ազատ պայմաններու մէջ եւ կարելիութիւն արուի որ բոլոր հոսանքներուն պատկանող կազմակերպութիւնները ցանկեր ներկայացնեն: Բեմբ.ապայքարին մասնակցելու իրաւունք ունին բոլոր թեկնածուները, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց ծրագիրը. այս իրաւասութիւնը չունին անոնք՝ որ մասնակցած են կամ կը մասնակցին ահաբեկչական գործունէութեանց :

Այսուհետեւ թերթերը պիտի չգրաքննուին, այնքան ատեն որ դատական հետապնդումի չեն ենթարկուած :

Պաշտօնական իշխանութեանց համակրանքը վայելող ցանկեր պէտք չէ ըլլան : Վարչապետին տուած հրահանգներուն մէջ ամէնէն ուշագրաւն է հետեւեալը.— Այն զինուորականները կամ պաշտօնեաները որ Ալժերիոյ մէջ ծառայած են մէկ տարի՝ ընտրութիւններուն մասնակցելու իրաւունք չունին:

Զօր. Տը Կոլ իր հրահանգները կը վերջացնէ շեշտելով թէ այլեւս ժամանակը եկած է՝ որ զինուորականները հեռանան քաղաքական բնոյթ կրող բոլոր կազմակերպութիւններէն, ի՛նչ որ ալ ըլլան իրենց անդամակցութեան պատճառները :

Ինչպէս ծանօթ է, այս հրահանգին պիտի ենթարկուէին մասնաւորապէս այն զինուորականները որ կ'անդամակցէին փրկութեան կոմիտէին: Երեքշաբթի առաւօտ Ալժէի մէջ գումարուեցաւ Սահարայի եւ Ալժերիոյ փրկութեան կոմիտէն, քննելու համար Վարչապետին հրահանգները, բայց զօր. Մասիւ վճռաբանութեանց սոփթ շատուա, ուղղակի յայտարարելով.— վարչապետին հրահանգները գործադրելով՝ կը հեռանանք Ալժերիոյ եւ Սահարայի փրկութեան կոմիտէէն:

Այս պարագան որոշ դժգոհութիւն բանեցած է կոմիտէի անդամներուն մէջ, որոնք փորձած են ընդդիմանալ զօրավարին հեռացման, բայց Մասիւ շեշտելէ ետք թէ «պնդելու հարկ չկար», որահէն դուրս ելած է՝ տասնըմէկ սպաներու հետ:

Դժգոհներու մէջ կը գտնուին մասնաւորապէս մահմետական քաղաքացիները, որոնք այլ եւս չեն ուզեր մնալ կոմիտէին մէջ :

Ինչպէս ծանօթ է Ալժերիոյ եւ Սահարայի փրկութեան կոմիտէն կազմուած էր Մայիս 13 դէպքերուն ընթացքին եւ մեծապէս դիւրացուց Զօր. Տը Կոլի յաղթանակը: Կը սպասուէր որ Վարչապետը զինուորականներուն արգիլէր մաս կազմել քաղաքական բնոյթ կրող կազմակերպութեանց, բայց այսքան երկարաձգումը կը բացատրուի հանրաքուէին թըւականով. պարզ է թէ Տը Կոլ սպասեց հանրաքուէի արդիւնքին՝ զինուորականներու վերաբերեալ իր հրահանգները տալու համար :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԵՐԿՈՒ ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր կարգը վերջապէս վերահաստատուեցաւ Պէյրութի մէջ: Զօր. Շեհապ ընդլայնեց դահլիճը երկու փաղանգաւոր առնելով :

Քարամէի նոր դահլիճին մաս կը կազմեն. Փիէռ Ճեմայէլ, Փաղանգաւորներու պարագլուխը եւ մէկ շամունական մը՝ Րէմոն Էտտէ: Այս դահլիճը պիտի գործէ միայն մէկ – երկու ամիս մինչեւ որ խաղաղութիւնը վերջնականապէս վերահաստատուի եւ կիրքերը հանդարտին :

Ներկայ կառավարութեան մէջ Րաշիտ Քարամէ կը մնայ վարչապետ եւ կը ստանձնէ նաեւ ելմտական, տնտեսական եւ տեղեկատուութեան նախարարութիւնները: Ուէյնի՝ նախկին վարչապետ կը դառնայ արտաքին նախարար (ծանօթ է որ նախապէս Թագլան էր այս պաշտօնին գլուխը, ինչ որ Շամունի ընդդիմութեան տեղի տուած էր): Ճեմայէլի կը տրուի հանրօգուտ շինութեանց, լուսաւորութեան եւ երկրագործութեան նախարարութիւնը, Րէմոն Էտտէ կը դառնայ ներքին ինչպէս նաեւ ընկերային հարցերու եւ հաղորդակցութեանց նախարար :

Ամերիկեան զօրքը հեռացնող նոր առագաստը մը մեկնեցաւ Պէյրութէն:

Այս ձեւով առաջին անգամ լուծուած կը թուի Լիբանանի տագնապը որ ծագած էր Մայիս ամսուն եւ նոր ու ծանր բնոյթ մը ստացած էր Սեպտ. 23էն ի վեր երբ նորընտիր նախագահ Զօր. Շեհապ կառավարութեան կազմութիւնը կը յանձնէր Տրիպոլիի ընդդիմադիր պարագլուխ՝ Րաշիտ Քարամէի :

Այսօր կողմերը հաշտեցողութեան եկած են եւ Քարամէ տեղի տուած Շամունականներու պայմաններուն՝ ընդլայնելով դահլիճը :

Կարգը վերահաստատուելէ առաջ, կը յայտարարուէր թէ երեքշաբթի օր նոր դէպքեր պատահած են եւ ութ մեռեալ կայ :

ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՊԸ՝

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԸ ԿԱՄ... ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Երէկուան մեր այս խորագիրը, վերջնական ձեւով կ'ամփոփէ Պիոս ԺԲ.-ի յաջորդին մասին բոլոր կարծիքները եւ նախատեսութիւնները. արդարեւ ծանօթ է որ 37 օտար կարտինալներուն մէջ ոչ մէկը, բացի կարտինալ Աղաջանեանէն կրնայ քահանայապետ դառնալ, մասնաւորապէս քաղաքական պատճառներով: Այս առթիւ Ժորժ Քեթման կը գրէ «Փուա տը Ֆրանս» մէջ.— «Երկու ձղտում կայ Վատիկանի մէջ, առաջինը որ կ'ուզէ «կրօնական» պապ մը իսկ երկրորդը որ անշուշտ, ոչ պաշտօնապէս, կ'ուզէ «քաղաքական» պապ մը: Այս վերջինները ունին երկու թեկնածու.— Կարտինալներ՝ Լեռքարօ եւ Աղաջանեան : Այսինքն Վատիկանի ամխթեւին ներկայացուցիչները եթէ կարելի է ըսել թէ նման հոսանք մը գոյութիւն ունի այն իմաստով զոր դուրսը կը տրուի: Գերապայծառ Լեռքարօ կը ներկայացնէ.— «Ընկերային պապ» մը... Իսկ կարտինալ Աղաջանեան, Կովկասցի մըն է, անոր ընտրութիւնը պիտի յայտնէր փառաւոր ձեւով Եկեղեցւոյ հաշտութեան փափաքը աշխարհի քաղաքական երկու մեծ պլոքներուն միջեւ :

× Ֆրանսական հեռատեսիլը Հռոմի իր թղթակիցին բերնով հաւանական «պապ» ներկայացուց կարտինալ Աղաջանեանը, թուելով անոր ընտրութեան առաւելութիւնները եւ իմաստը:

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը՝
ՏՈՔԹ. ԿԻՎԻԿԵՑԻ
(1894 – 1958)

ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Վերջին թղթարերով ստացուած Հայաստանէն թերթերը՝ «Սով. Հայաստան» եւ «Գրական Թերթ» կը գուժեն Աշոտ Սաթեանի մահը: Ծանօթ երաժշտագէտ՝ որուն գործերը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ: Տակաւին կ'անդրադառնանք իր կեանքին եւ գործին :

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ԿԱՐՕՏ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

«Թայմզի» Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Կիւլպէնկեան Ֆոնտը հարիւր հազար տոլարի յատկացում մը ըրած է 85 հայ ընտանիքներու, որոնք Աթէնքի մէջ կ'ապրին նիւթական դժնդակ պայմաններու տակ: Այս նպատակով Միացեալ Ազգերու Ենթակայ Բարձր Քոմիսէրը եւ հելլէն կառավարութիւնը իրենց կողմէ, պիտի մասնակցին այս օժանդակութեան, առաջինը հարիւր հազար տոլարով, երկրորդը՝ 95.160 տոլարով :

Աթէնքի մէջ կամ մօտերը պիտի հաստատուի կայան մը Գալուստ Կիւլպէնկեանի անունով: Միացեալ Ազգերու Բարձր Քոմիսէրին կողմէ կատարուած քննութեան մը նայելով, Յունաստանի մէջ 1957ի կիսուն տակաւին 1735 գաղթական հայ ընտանիքներ կային, ընդամէնը հինգ հազար անդամով՝ ծայրայեղ թշուառութեան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՇՔԷՆՏԻ ափրիկեւասիական երկիրներու գրողներու համագումարը վերջացաւ, ինչպէս գրած էինք երէկ. վերջին թղթարերով ստացուած Հայաստանեան թերթերէն կ'իմանանք թէ համագումարին մասնակցած են նաեւ հայ գրողներ՝ Սիլվա Կապուտիկեան, Գ. Սեւունց, Հր. Յովհաննիսեան, Ստ. Ալաջաջեան եւ ուրիշներ :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ յոյն ազգայնականները կը շարունակեն իրենց մահափորձերը անգլիացի զինուորներու դէմ. առջի գիշեր երկու ռումբեր արձակուեցան բրիտանական բանակին պատկանող երկու կառքերու վրայ :

ՄԱԿի մէջ Անգլիա յայտարարեց թէ ջրածին փորձերը վերջնականապէս պիտի չդադրեցնէ՝ այնքան ատեն որ զինաթափութեան ընդհանուր ծրագիրը չէ ճշդուած: Միւս կողմէ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր ջրածին զէնքերու արգիլումը ինչպէս նաեւ հիւլէական փորձերու ընդհատումը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ ՈՐՈՆԴԷՍԻ ՇՈՒՐՋ

Առաջին գիւղը, Խնիյէ, կը գտնուի Հալէպէն 120 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք, բլուրի մը վրայ հաստատուած ։ Քովն է Շէյխ Իսա անունով ծանօթ հանքային ջերմուկը, ուր գարնան եղանակին կը յաճախեն յօդացաւէ տառապողներ, Հալէպէն ու շրջակայ գիւղաքաղաքներէն։

Խնիյէ զուտ հայկական գիւղ մըն է, մօտաւորապէս հարիւրէ աւելի ընտանիքէ բաղկացած ։ Գիւղը շրջապատուած է պարտէզներով, ունի ձիթենիի, թզենիի ածուներ եւ ջուրի բազմաթիւ ակեր ։ Տեսարանը հաճելի է ։ Որոնդէս գետի ոլորապտոյտ ընթացքը, Ամըքի ընդարձակ ու ծաւալուն դաշտերը աչքերուդ առջեւ կը պարզէին սիրուն համապատկեր մը ։

Խնիյէի հարաւը, հազիւ քսան վայրկեան հեռաւորութեամբ, բարձր բլուրի մը սարահարթին վրայ, շինուած է հայկական գիւղ մը եւս, Եաղուպիէ անունով ։ Եաղուպիէն թէեւ անջրդի, բայց ունի ընդարձակ ձիթաստաններ ու այգեստաններ, գիւղին ջուրը կը հայթայթուի հեռու ակէ մը ։ Եաղուպիէ մօտերս դարձաւ Հալէպի հայ միջակարգ դասակարգի օդափոխութեան վայր ։ Ունի եկեղեցի ու դպրոց, ժրաջան քահանայի մը հսկողութեանը տակ ։

Պատմական որոշ տուեալներ չունինք, թէ Հայերը ե՞րբ հոս եկած ու բնակած են ։ Չունինք ծանօթութիւններ պատմութենէն, այս լեռներու վրայ հաստատուած մէկէ աւելի հայկական գիւղերու մասին, որոնք իրարմէ քանի մը ժամ հեռաւորութեան վրայ տարածուած են հոս ու հոն, ինչպէս Արամօ, Խնիմիյէ, Քեսապ եւ շրջանի հայ գիւղերը ։

Առասպելախառն զրոյցներ են, քոլորն ալ, երբ կ'ըսուի թէ Հայերը Հայաստանէն հոս գաղթած են Տիգրան Բ.ի Սուրիան նուաճելու ժամանակամիջոցին ։ Մեծն Տիգրան հազիւ տասներեք տարի այս շրջանին տէրը եղած է, այս կարճ ատենուան մէջ գաղթող Հայերը չէին կրնար լեռներու վրայ ծուարիլ եւ ի վերայ ընտրել անբերրի տեղ մը լեռներու, անանցանելի անտառներու ձորերու մէջ ։

Ներկայիս հայաբնակ վայրերու այս խմբաւորումները կը գտնուին ոչ թէ մեր [illegible] մէջ ծանօթ Սեաւ կամ Ամանոս լեռներուն, այլ հին պատմութեան արձանագրած Ալասա լեռներուն վրայ ։ Սեաւ լեռները կը բաժնուին Ալասա լեռներէն Որոնդէս գետի ընթացքով ։ Որոնդէս գետին դէպի հարաւ լեռները կը կոչուին Ալասա կամ Ճեպէլ Նուսէյրիէի յորջորջումով, իսկ Որոնդէսէն հիւսիս արեւմուտք՝ Ամանոս կամ Սեաւ լեռներ, որ կ'երկարին մինչեւ Մարաշի լեռները ։

Ներսէս Լամբրոնացին ԺԲ. դարու մէջ «Մեկնութիւն Պատարագի» անունով իր երկասիրութեան համար այցելեց Անտիոք եւ անկից անցաւ Գիթիա, յոյն եւ ասորի վանքերու մէջ փնտռելու իր նիւթին շուրջ յունարէն լեզուներով գրուած գիրքեր ։ Եթէ իր այս ճամբորդութեան մէջ հանդիպած ըլլար հայկական գիւղերու, նոյն իսկ վանքերու, անպայման պիտի գրէր անոնց մասին, բայց լուռ կը մնայ, քանի որ Գիթիա գիւղը ոչ-հայկական գիւղ մըն էր, եւ այդ շրջանի մէջ գտնուած վանքերը հայկական չէին ։ Մինչդեռ վերջին շրջաններուն ոչ թէ Գիթիա, այլ Գիթիայէն մինչեւ Քեսապ երկարող հողամասին վրայ ունինք տասնեակներով հայկական գիւղեր եւ աւաններ ։ Այս իրականութիւնը որոշ ապացոյց մըն է, թէ Հայերը վերջին ատենները այս անտառի վայրերուն վրայ հաստատուած են, հալածանքէ զերծ մնալու մտադրութեամբ ։ Այդ հալածանքը կը սկսի Կիլիկեան հայկական թագաւորութեան շիջումի ատենները ։

Հայերը այս հողամասին վրայ հաւաքուած են Կիլիկիայէն, Հայաստանէն ու Միջագետքէն, ինչ որ արդէն իրենց այլազան գաւառաբարբառները ցոյց կու տան ։

Անդրադառնալով բուն իսկ մեր նիւթին, Քնայէ կամ Խնիյէի մասին, կ'արժէ յիշել դեռ քանի մը շաբաթներ առաջ Մխիթարեան վարդապետներէն Հ. Սահակ Քէշիշեանի կողմէ հողի մակերեսային պեղումի արդիւնք գտնուած երկու արձանագրութեանց ցեղային ու պատմական արժէքներու մասին ։

Հայերէն այս երկու արձանագրութիւնները փորագրուած են երկու խոշոր քարերու վրայ, հետեւեալ բովանդակութեամբ ․

Ա. ՔԱՐ — Եղեւ պատճառ ոռոգման աղբիւրս(*) Շէյխ Իսան որդի Տէր Օհանէսի 1238 — 1818 ։

Բ. ՔԱՐ — Վերստին նորոգեցաւ աղբիւրս արդեամբ Տէր Օհաննէսի որդի Տէր Յակոբին 1280 — 1856.

Գտնուած այս երկու արձանագրութիւններէն յայտնի կ'երեւայ, թէ Խնիյէ մինչեւ 1856 Հայաստանեայց Եկեղեցիի դաւանակներուն պատկանող գիւղ մըն էր, հոն կը խօսուէր հայերէնը, իր յատուկ գաւառաբարբառով, ժամերգութիւնը կ'ըլլար հայերէն, մեր քահանաները Եկեղեցիի գմբէթին տակ կ'արձագանգէին առտու եւ իրիկուն, իսկ հիմա բոլորովին լատինացած, եկեղեցական արարողութիւնները կը կատարուին լատիներէն, իսկ հայ լեզուի մէջ արաբերէնը դարձած է ընտանեկան լեզու ։ Դժուար է այժմ Խնիյէցիները վերադարձնել իրենց պապենական ոճախին ։ Մեր միակ աշխատանքը պէտք է ըլլայ զգացնել նորահաս սերունդին, թէ իրենք Հայեր են եւ Արմենական ցեղին կը պատկանին ։ Այս ալ կարելի է միակ միջոցաւ մը, այն է, սորվեցնել տալ հայերէն լեզուն գիւղի դպրոցներուն մէջ, միջամտութեամբ Հալէպի թեմին Լատին Եպիսկոպոսին ։

ՏՈՔԹ. Ց. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Յայտնի ջերմուկը «Շէյխ Իսա» Հայու անուն կը կրէ ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ՕՐԵՐ ու ԺԱՄԵՐ

Բ.— ԱՏՈՔՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՊԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մենք գրեթէ ոչինչ ըսինք, տակաւին, Մխաքեանի լեզուին մասին ։

Եւ, շատ բան ալ պիտի չկարենանք ըսել ։ — Տեղը չէ տարածուելու ։ Օրաթերթ մը՝ չարտօներ վերլուծական խորացումներ ։ Մանաւանդ՝ լեզու մը գրանալը, զգայական եւ իմացական իր ներքին աղբիւրներով ։

Պիտի ըսենք ու անցնինք ։ Հպանցիկ ։ Գոհանալով հաստատումներու շարքով մը ։

Հիմնական նկարագիրը Մխաքեանի լեզուին՝ ատոքութիւնն է, պարզութեան մէջ — Առէք ժանեակները, ծոպաւոր նախադասութիւնները, Թրքերէնի կամ ֆրանսերէնի կաղապարին վրայ ձեւուած ոճաբանութիւնները (Զօպանեան), գլխաւոր հրմշտկող ածականներն ու մակբայները (Սիամանթօ), որոնք իմաստի եւ շեշտի անարիւնութիւն կը ստեղծեն աւելի, քան ուժ եւ զօրականութիւն ։

1860 — 1880ական Թուականներու «ընտրողականը», ինչպէս ընդհանրապէս բառերու շքեղանքով պայմանաւորուած «գեղեցիկ» լեզուն (որ Եղիաներուն մօտ հազիւ յաջողակ պերճութիւններու հասաւ)՝ յաջորդուեցաւ Իրապաշտներու ու նոյնիսկ անմիջականօրէն ժամանակակիցներու համեմատաբար անբռնազբօս, սակայն շեշտօրէն թափթփած պատկերով (Արփիարեան, Կամսարական, մինչեւ Եսայեան) ։ Մխաքեան, 1908էն, եւ աւելի կանուխ, միշտ յայտնուեցաւ այս անպատասխանատուութեան դէմ պայքարող որակապաշտ մը իբրեւ.— եթէ ներելի է այս բացատրութիւնը ։ Որակ՝ բառերով իրագործելի կամ նուաճելի իմաստներու, պատկերներու, գոյնի, շեշտի, մտքի եւ հոգիի վիճակներու, «եւեռումներու» կամ լարումներու մէջ ։ Ընել բառ մը, քանի մը բառով կոձկել նախադասութիւն մը, ու յօդուածը թելադրական դարձնել ։ Չսպառել փոխանցելի պատկերները, — ու ատով ալ չնապաղիլ ։ Չբացատրել, չպատմել, չվերջացնել ։ Սեղմութիւնն ու խտութիւնը՝ տրուած որեւէ էջի մէջ, պայմանաւորուած են ընթերցողին զգայական եւ իմացական տպաւորութիւններ յարուցելու գրական ազատականութեամբ (լիպէրալիզմ) մը ։— Մասնաւորապէս գրականութեան մէջ՝ այս յարգանքը նախ՛ս գալիք տակաւին գաղափարին կամ մտածու-ւ արգելակ է (փրէն) գրագէտին ու քերթողին համար, որ պէտք չէ լրացնէ ։ Պէտք է թելադրէ, ներշնչէ, ստեղծէ ։ Կարդացէք «Հայկաշէն»ի եւ «Արածանի»ի էջերով ձեզի փոխանցուած կարգ մը տարող էջերը Մխաքեանի, — անոնք, որ Երկրորդ Աշխարհամարտի ցնցող կարգ մը անցուդարձերը, բնիկուն ապրումներն ու մանաւանդ մղձաւանջը կը պատմականացնեն ։ Այս ամէնէն ընթացիկ, ամէնէն չոր եւ անհոգի, ամէնէն առարկայական եւ միածալ պատկերներուն մէջ իսկ՝ դուք պիտի կարենաք գտնել գրագէտին ամէնէն տոկուն արժանիքները, ընդհանրապէս գրագիտական, բայց մանաւանդ լեզուական տեսակէտով ։ Կարդացէ՛ք Եփրատէն իր ապրումները, ափունքն ու աքսորի ճամբաներէն իր վերապրումները, Սփիւռքի պանդուխտ անկիւններէն ոգեկոչական իր խորացումները, — անոնք՝ որ Մխաքեանի գրականութեան ամէնէն անմեռ էջերը կրնան կազմել, ու պիտի հաստատէք՝ թէ լեզուն միջոց մը չէ զայն ստորագրող մարդուն համար ։ Ինքն է ։ Նպատակ եւ արուեստ ։ Ստեղծում եւ իրաւութիւն ։

1908 — 1956, մինչեւ իր վերջին շունչը, իր ամէնէն անձնական էջերուն, իր նամակներուն մէջ իսկ Մխաքեան պահած է ատոքութիւնը լեզուի առանց պարզութեան շքեղանքը խզելու. առանց բռնազբօս դառնալու. առանց ճիգի եւ փնտռտուքի ։

« Ես տեսայ Եփրատը » խորագրուած ապրումներու քանդակ մը կայ «Օրեր եւ Ժամեր»ու Գ. էջին վրայ ։ (Միասին էինք այդ օրը, ճարպիկ՝ մեր «ուխտագնացութեան» ամէնէն խռովիչ մէկ պահուն, երբ, աքցանքով ամփոփուած էր, աչքերը հորիզոնէն անդին սեւեռած, գլխարկը հանելով գլուխն նայեցաւ Եփրատի ջուրերուն, ու մեռնողներուն յուշը խմեց՝ գետին պղտոր ջուրերէն ։ « Պատմական » օր մըն էր ։ — Դէպի Եփրատ ճամբուն վրայ, Պապի առջեւ, բեռնատար ինքնաշարժ մը խելակորոյս կը սուրար ինքնաշարժին վրայ, որուն յետակողմը նստեր էինք կօղք կողքի ։ Մեր վարիչը, Գ. Նազարեան, գերմարդկային ճիգով մը, հրաշքով մը, ղեկը դարձուց աջ, ու անխուսափելի ընդհարումէ մը խուսափելու համար ։ Ինքնաշարժը, առաջակողմի եւ յետակողմի իր երկու անիւներով՝ սահեցաւ ճամբու աջին տարածուող թաց դաշտերուն վրայ, եւ, յուշիկ, թաւալեցաւ ։ Անիւները օդին մէջ, ու վերնամասը՝ հողին ։ Ութ հոգի էինք ներսը ։ Պատուհանները՝ փակ ։ Մեր ձեռքերուն մէջ թաղուած էր Շէյխտրայի ինքնաշարժին աղէտը, որուն զոհ տուինք բժիշկ Գույումճեանն ու կրակի պէս տղաք ։ Ինքնաշարժի շարժակը սկսաւ ծխալ, մինչ շարժավարն ու մեքենագէտ մեր ընկերներէն Պապլուզեանը ձեռք կը փնտռէին պատուհաններէն մէկը խորտակելու, որպէսզի կարենանք դուրս նետուիլ... ։ Մօտակայ գիւղէն արագ դէպի ջուկներու բազմութիւն մը՝ տապալած ինքնաշարժէն քաշեց մեզ հեռու, կարծես կը սպասէր՝ որ այրինք ողջ - ողջ ։ Քարացած էին բոլորը ։ Ոչ մէկ շարժում, ոչ մէկ փորձ՝ փրկութեան վազելու ։ Ականջներուս մէջ է Մխաքեանի ձայնը. «Մինա՛ս, շատ ծանր եմ վրադ ։ «Տէ՛ր, Ողորմեա» մը հրցէ՛... ։ Եւ կ'երգէր ինք... կը մոլտար աւելի... ։ Մինչեւ որ Պապլուզեան եւ Նազարեան յաջողեցան դուռը խորտակել, վազել դէպի բռնկած մեքենան ու ափերով հող թափել շարժակին վրայ, որպէսզի մարի ...) ։ Առէ՛ք այդ էջին առաջին ութ տողերը, ու պիտի կարենաք տեսնել, — եթէ ոչ՝ ըմբռնել — թէ Մխաքեան ինչպէ՛ս կրնար ութ էջը սեղմել այդքան տողերու մէջ ։ Ուրիշներ՝ ալ, նո՛յն հատորին մէջ ։ Անթիւ ։ Նոյնքան ատոք ։ Կենդանի եւ մերկ տաշուն ։ Ի վիճակի չեմ արտագրելու ։

Այդ լեզուին ուրիշ մէկ արժանիքն է Մխաքեանի սրաշարժութիւնը, — գործածել չինովի բառ մը, զոր կրնաք ընդունիլ կամ ոչ, եւ որ, սակայն, ճշգիւ կրնայ շրջագծել այն տարօրինակ կենսունակութիւնը, շեշտաւորումը, կրնաք ըսել՝ ակբէսիվ նկարագիրը, որ իրը եղաւ ։ Նկա—

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

Մի սպասէք ուրեմն ձեր զուարթ մուսային, մի՛ ստէք գրիչը, երբ կը թելադրէ ձեզ մելամաղձոտ ըլլալ, եղանի մի՛ [illegible], կրկնապէս տառապող մըն է միայն ։ Վայրկեաններ կան ուր կը տարուիմ մտածելու թէ աշխարհի ամէնէն անշունչ, կոշտ իրերն իսկ իրենց յուսի բաժինն ունին ։ Ի՞նչ կը զգայ ծովը երբ կը փրփրի, կը փոթորկի, կ'ալեկոծի, կը կատղի ։ Ի՞նչ կը զգան ծառերը որ, ինչպէս կը հեծեն, կը հեծեծեն, երբ սաստիկ հովը կուգայ խռովել իրենց նուրբ անդորրութիւնը ։ Եւ զգա՛ ի՞նչ կը զգան կոյտեղենապէս ժայթքող հրաբուխները, ծոցավառ փայլերը, նոյնիսկ երկաթը, կրակին ծոցը, քարերը մեր ոտքին տակ ու մանաւանդ այն հարիւրաւոր պզտիկ միջատները, որոնց ճակատագիրին հետ կը խաղանք, մեր քայլերուն քմահաճոյքով ։ Ի՞նչ կը զգան, չենք գիտեր, ինչպէս անոնք չեն գիտեր իրենք թէ ինչ կը զգայ մարդը, երբ կը փոթորկի, կը խռովի, կը հեծէ ու կը բորբոքի ։ Մշտնջենական հրաբուխ որ կը ժայթքի, հազիւ հեւքի նոպաներու մէջ ։

Գրենք ուրեմն, թող գրէ ամբողջ մարդկութիւնը, թողունք որ գրիչը փարատէ մեր ճակտին մռայլը, թող թռիչք տայ մեր տառապանքներուն, թող մեղմ թեթեւցնէ մեր ցաւերէն, որպէս զի երթան մարին անոնք բարեկամութեան գիրկը, թողունք որ գրչին ծայրը արիւնէ մեր վէրքերը ։ Եթէ գիտնայինք թէ որքան կ'ամոքուին վէրքերը, երբ կ'արիւնին ...

Կ'ըսէք թէ ակամայ ձեր գրիչը կը բանաստեղծէ ։ Այսպիսով կ'ուզէք խեղդել կամ ծածկել ձեր բանաստեղծի ... Եւ բնութիւն սիրելու անզուսպ հակումը ։ Ճշմարիտ բանաստեղծը այն է, որուն գրիչը չի կեղծեր, եւ եթէ այսպէս չըլլար, պիտի չխոստովանէիք երբեք ձեր արդար նախանձը, եւ մանաւանդ պիտի չկրնայիք ներշնչուիլ «[illegible]»... ։

Եւ այս նամակին կը յաջորդէ ընտանեկան կատակներ, զուարթ ակնարկութիւններ, ու յետոյ Յ. Գ. մը ։

« Շնորհակալութիւններ նաեւ Շանթերուն համար, որոնք հոս, լեռնային մենութեանս միակ վայելքն են ։ Կը յիշեմ «Լուսնի Շողերը» եւ «Փոթորիկ է» ընթերցումները, որոնք պահ մը փոխադրեցին զիս ամառնային այն գեղեցիկ օրերուն, ուր ծառերու այս սրբավայրին առջեւ աղօթքի պէս թրթռացին անոնք՝ ձեր ձայնին մէջ ։ Անկեղծօրէն կ'ըսեմ թէ մեծ գրկանք մը ունեցած պիտի ըլլայի, եթէ չկարդայի հրաշալի Ռսկին ։

×

Վերջին ծայր նուրբ ըմբռնողութիւն մը ունէր Ատրինէ Սէֆէրեան ։ Կը կարդար, կը կարդար շարունակ եւ երբ կը խնդրէի իրմէ որ իր աշխատութիւններէն բաժին հանէ Շանթին, կ'ըսէր — «Մէկ պայմանով. եթէ ստորագրութիւնս չդնէք » ։ Ու ես կը յարգէի իմ խոստումներս, իր թարգմանութիւններուն տակ միայն անունին սկզբնատառերը դնելով ։

Ահաւասիկ ուրիշ նամակ մը, նոյնքան զգայուն եւ նոյնքան վշտաւոր տխրութիւնով թաթաւուն ։

« Սիրելի բարեկամս, ստացայ ձեր երկու նամակներն ալ, շատ շնորհակալ եմ ։ Կը փափաքիք որ գրեմ ձեզի, այս փափաքուած թղթակցութիւնը ինծի համար հաճոյքէ աւելի՝ մխիթարութիւն է. ցաւած հոգիները շատ անգամ բարձր հոգիներ կը փնտռեն, պատսպարուելու համար հոն, եւ ասիկա՝ իրենց միակ սփոփանքը կը կազմէ ։

« Ի՞նչ գրեմ ձեզի. գրե՞մ, ինչ որ հոգիս կը զգայ, ինչպէս պիտի գրէի բժիշկիս, ինչ որ մարմինս կը զգայ ։ Ո՛վ մարդկային միամտութիւն, որ գոհացում կը գտնէ ցաւը պատմելուն մէջ, որպէս թէ դարման մը ըլլար ան ։

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար․)

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Է ԵՂԵՐ ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Հանրածանօթ է այս եպիսկոպոսը, որ Դերենիկ եպիսկ. Փոլատեան կը կոչուի ։

Նախկին տեսուչը Անթիլիասի դպրեվանքին. նախկին ազդեցիկ անդամներէն Անթիլիասի միաբանութեան. նախկին «քէհեայ» — հանդանակիչ՝ միշտ յօգուտ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին ...

Այժմ, վտարուած Անթիլիասի միաբանութենէն, թափառաշրջիկ աշխարհէ աշխարհ, Աւստրալիա եւ Հնդկաստան, ուրկէ «յօւշեր» ալ կը գրէ, որպէս թէ պանծացնելու համար Հայաստանեայց Եկեղեցին ...

Առանց Ամերիկայի, Կիպրոսի եւ այլ վայրերու մէջ, յանուն Անթիլիասի կաթողիկոսութեան իր ըրած հանգանակութիւններուն հաշիւը փակած ըլլալու դեռ, նոր հանգանակութիւններ բացած է Դերենիկ եպիսկ., հեռաւոր գաղութներու մէջ, առանց յայտնելու թէ իր հանգանակութեանց համար ո՞րու հաշիւ կու տայ ։

Շնորհազուրկ այդ եպիսկոպոսը, որ քանի մը անգամ Էջմիածին այցելած է եւ նոյնիսկ դաստիարակ ալ հրաւիրուած՝ ճեմարանին մէջ, Թուրք Էջմիածնական է եւ, հետեւաբար, Համախմբականներու գլխաւոր դէմքերէն ։ Աշխատակիցը, նաեւ, մեր քաղաքի ռամկավար օրկանին, որուն հովանաւորութիւնը կը վայելէ ։ Ի՞նչպէս չվայելէ, երբ Թափառական եպիսկոպոս, եւ ... խմբագիր, իրար կ'արժեն, ամէն բանով ։

Քանի մը անգամ առիթը ունեցած ենք այս եպիսկոպոսով եւ իր գայթակղութիւններով զբաղելու, նիւթական թէ բարոյական ։

Նոյն հոսանքի «Էջմիածնական» էջմիածնական թերթերը հասար բարձրացուցած են ։

Արդ, անոնք թող խօսին իրենք, կամ իրենց մէկը ։

Նիւ Եորքի քողածածուկներէն՝ Թիւ Ձը («Երիտ. Հայաստան»), յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ Դերենիկ եպիսկոպոսի մասին, յիշելով այս էջմիածնական եպիսկ.ին «տուած» «պատուղները»։

Իր Ուրբաթ օրուան թիւով (12 Սեպտեմբեր), թերթին թղթակիցը (Առ. Կիրղէկեան) կը գրէ, ի մէջ այլոց, բազմաթիւ փաստեր յիշելով, ճանչցնելու համար Անթիլիասէն վտարուած եպիսկոպոսը, «այնպէս ինչպէս որ է ան»...

Թերթին թղթակիցը կը գրէ .

« Մեր այս տողերուն մէջ, առ այժմ, տեղ պիտի չտանք նաիրիւէ աւելի այն սադրանքներուն, սարքուած Դերենիկ եպիսկոպոսի կողմէ, որոնց զոհ գացած են իր այցելած շատ մը տեղերուն մէջ »։

Ցիշելէ ետք Գալկաթայի քահանաներուն եւ տիրացուներուն հետ իր ունեցած վէճերը, թղթակիցը կ'աւելցնէ .

« Պիտի չանդրադառնանք Պոմպէի Հայոց Ցորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը կատարելէ ետք՝ Դերենիկ եպիսկ.ի ստացած հազար րուբի գումարին եւ անոր յափշտակիչ ուրիշ գայթակղութիւններուն մասին, զորս ամէն Հնդկաստան գոց գիտէ։

«Լուռ պիտի մնանք նաեւ այն մասին, թէ ինչպէս Աստճեան քաղաքի Բոզոֆ-կօնց աղքատ եկեղեցւոյ մէջ պատարագելէ ետք, եերկայ հաւատացեալներուն նուիրատուութենէն գոյացած 135 րուբիի չնչին գումարը գրպանուեցաւ Դերենիկ եպիսկ.ի կողմէ, երբ այդ դրամը հաւաքուած էր նոյն եկեղեցւոյ օժանդակելու առաջադրութեամբ »։

Թղթակիցը յիշելով նոյն եպիսկոպոսին 1943ին Ամերիկայի մէջ հրատարակուած անգլիական աղօթագրքին երկու հազար օրինակով վերհրատարակութիւնը՝ Գալկաթայի մէջ երկու աղջամիներու ծախսով, կ'ըսէ թէ այդ փոքրիկ գրքոյկները ծախուած են հատը երկու րուբիի, եւ կ'աւելցնէ .

« Վանքտուռը կատարուեցաւ «գրավաճառ Սրբազան»ին ձեռամբ։ Դերենիկ եպիսկոպոս իր խաչափայտ պայուսակին մէջ կը լեցնէր զանոնք եւ հանդիպած Հայուն փողոցին մէջ կամ իր սենեակէն ներս կը ծախէր, առանց իր եպիսկոպոսի հանգամանքը նկատի առնելու »։

Ահա բազմաթիւ չահատակութիւններէն մէկ քանին միայն, ծանօթացնելու համար Դերենիկ եպիսկ. կոչեցեալը ։

Ու երեւակայել որ այս եպիսկոպոսը Կիլիկեան Աթոռին թեկնածուներէն էր եւ «պաշտպան» հրեշտակը... Քանի մը անգամ էջմիածին գացած եկած, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն դնահատուելով ...

Կարդալով այս փաստերը էջմիածնական թերթի մը մէջ, հարցում մը կը ծագի մեր մտքին մէջ թէ՝ արդեօք «Հակաէջմիածնակա՞ն» դարձած է թերթը կամ «հակաէջմիածնակա՞ն» է իր թղթակիցը, այդքան ճշմարտախօս ըլլալու համար։

Ինչ է կարծիքը մեր քաղաքի ռամկավար օրկանին՝ իր պատուական աշխատակցին եւ գործակիցին մասին.... ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՑՈՒՆԱՀԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք առօրեւ կը հրատարակենք յունահայ թեմական ժողովի Հոկտեմբեր 5ի նիստին պաշտօնական զեկոյցը ։—

« Յունահայոց Թեմ. Ժողովը, Առաջնորդ Հօր եւ Դիւանի հրաւէրով դումարեց իր հերթական նիստը ամսոյս 5ի Կիրակի օրը, Աթէնքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Հօր՝ Տ. Սահակ վրդ. Այվազեանի եւ ի ներկայութեան 39 պատգամաւորներու ։

Նախագահ Առաջնորդ Հայրը Ժողովին բացումը կատարեց աղօթքով ։

Ժողովը նախ լսեց նախորդ նիստի ատենագրութիւնը եւ վաւերացուց զայն։ Ցետոյ կարդացուեցաւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը իր վեցամսեայ գործունէութեան մասին, որ արժանացաւ պատգամաւորներու միահամուռ գնահատանքին։ Ապա, Ժողովը անցնելով օրակարգի հարցերու քննութեան, ամէնէն առաջ զբաղեցաւ յունահայ թեմին Ս. Էջմիածնի հետ ունեցած փոխ յարաբերութեանց եւ թեմը Մեծն Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հովանաւորութեան ենթարկելու հարցով ։

Ամբողջ չորս ժամ տեւած վիճաբանութիւններէ եւ կարծեաց փոխանակութենէ ետք, Ժողովը լսեց այս հարցի մասին բանաձեւի յանձնախումբի պատրաստած բանաձեւը, որ կարգ մը փոփոխութիւններով վաւերացուեցաւ զգալի քուէարկութեամբ ։ Վաւերացուած բանաձեւը ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը .

« Յունահայ Թեմական Ժողովս, իր 5 Հոկտեմբեր 1958ի հերթական նիստին մէջ, նկատի ունենալով եւ հանգամանօրէն քննելով Ս. Էջմիածնի հետ Յունահայ Թեմի փոխ յարաբերութեանց հարցը, կը գտնէ ՝

«1.— Որ, Ս. Էջմիածնի եւ Յունահայ Թեմի փոխ - յարաբերութիւնները եղած են ղալապէս թոյլ եւ ձեւական՝ տարիներու ընթացքին,

« 2.— Որ, երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր եւ ի մասնաւորի վերջին հինգ տարիներու շրջանին, Ս. Էջմիածինը՝ Յունահայոց Առաջնորդարանին ուղղեց եկեղեցական հարցերու հետ ոչ մէկ աղերս ունեցող կարգ մը հրահանգներ, որոնց գործադրութիւնը պիտի վտանգէր Յունահայ գաղութը եւ թիւրիմացութիւններ ստեղծէր պետական շրջանակներու մօտ, նկատի ունենալով որ Յունահայութիւնը կ'ապրի հակահամայնավար երկրի մը սահմաններուն մէջ.

« 3.— Որ, Ս. Էջմիածինը, չուրջ տարի մը առաջ, գիտակցօրէն եւ միտումնաւոր եղանակով արհամարհեց մեր ազգային սահմանադրական կարգերը եւ ձգտելով իր կամայականութիւններուն ենթարկել Յունահայութիւնը, իբրեւ «Թեմակալ Առաջնորդ» եւ Հայրապետական Պատուիրակ ուղեց անոր պարտադրել Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ պաշտօնի կոչուած եւ ապա պաշտօնանկ եղած Խասհակ վրդ. Դաւթեանը, իսկ միւս կողմէ, արհամարհելով Ազգ. Կեդր. Վարչութեան խնդրանքները ու օրինաւոր բողոքները, իր անմիջի եւ հակաօրինական միջամտութեանց դէմ, փորձերկեց մեր գաղութին խաղաղ կեանքը եւ գիւ- րացուց հրահրումը ծանր ու անողայ պառակտումի մը, պառակտելով մեր թեմը եւ պատճառ դառնալով Յունահայութեան վարկաբեկման՝ յաչս Հելլէն իշխանութեանց ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

մէն, դիմելու իր ձեռք. ինքնին կ'արժեւորէր բառածը։ Ձէր հետաքրքիր զայն, չէր տանիր տեսողական կամ մտածական ճիգ ենթադրող այլուրութեան մը։ Կը մխէ՞ր ուղեղին մէջ. պտտէր մէջ. հոգիին մէջ։ «Որսկան աղբէր» մըն էր Միսաքեան, որուն բառերուն մէջ իմաստները կը գրկուէին, — «այնպէս» ինչպէս տեսարին երեւոյթը՝ փողոցին վրայ արտայայտուած, լոյծուն, խուսափուկ, կամ ճապաղուն չէին իր տողերը։ Ոչ էին. պիրկ. ալ-ձանացած։ Առանց հոգիէ, շունչէ եւ բուրումէ պարպուելու, սակայն ։

Երրորդ ու ամէնէն հազուագիւտ շնորհը այդ լեզուին՝ հայեցիութիւնն էր։

Բառը լոկ ըմբռնելի ըլլայ, հնչանօրէն, եթէ ճշդենք՝ նախ՝ թէ ամէն ուղիղ եւ ճշգրիտ հայերէն հայեցի չէ։ Զօհրապն ու Օշականը, յիշելու համար երկու զարտուղի եւ տարածուող ուժեր, հոյակապ հայերէն ունէին, անկախ իրենց քերականական կամ պարզօրէն լեզուական սայթաքումներէն, դանցումներէն, անիշխանութենէն ։ Սակայն՝ հայեցի չէին ։ Աւելի Ֆրանսական եւ արեւմտական էին, քան հայեցի։ Խորութիւն տեղծել լեզուի մէջ, ու այդ խորութեան մէջ առնել ընթերցողին միտքն ու հոգին, լեզուական թեքնիքին մէջ տակուն արժանիք է ։ Ատիկա ընելու յաջողեցաւ մանաւանդ Օշական։ Սակայն, այդ իրագործումը, զըրական — հրապարակագրական ճակատի վրայ, ընդհանրական եւ մատչելի դառնալու այլապէս անփոխարինելի արժանիքով մը, գործի վերածուեցաւ Միսաքեանի կողմէ։ Խորութիւն՝ առանց երկարելու . առանց դարձդարձիկ (փոյթ չէ թէ չքեղ եւ ամրակառոյց) նախադասութիւններու ։ Արագ, հատու, սուր։ Հայեցի նկարագրով մը։ — Կ'ուզեմ ըսել, թէ Թուրքերէնին ծեքծեքումը եղած է պատճառ (ու կը մնայ պատճառ) մեզմէ շատերու հայերէնին թանձրութեան, կեղծ հանդիսաւորութեան եւ թիւր ըմբռնուած ցնծաքութեան։ Հայեցիութիւնը, մինչդեռ, կ'ենթադրէ զուլալութիւն, պայծառութիւն, զօլութիւն, — դիծեր՝ որոնք Միսաքեանի լեզուին յատկանիշները մնացին, ու զայն անմահ երիտասարդութեան մը պսակով փոխանցեցին պատմութեան ։

Ուրիշ բակէքներ ալ ունինք մենք «Օրեր ու Ժամեր»ու գրական արժէքի մասին ։

Ուրիշ վկայութիւններ՝ անոր հեղինակի նկարագրի մասին ։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (276)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

— Ներեցէք ինձ, պարոն բժշկապետ, — ասաց քարտուղարը հրաժարուելով — դուք այդ երկրորդ անգամն է, որ ինձ ամաչեցնում էք։ Ես յաւիտեան չեմ մոռանայ այն գեղեցիկ ժամացոյցը, որ դուք ընծայեցիք ինձ բերդի հնութիւնները տեսնելու ժամանակ. ամբողջ քաղաքում իրա նմանը չկայ. ամէն մարդ, ով որ տեսնում է, հիանում է ։

Քարտուղարը հնութիւնների մէկ չողոքորդութիւններից յետոյ, վերջապէս ընդունեց ոսկիները, եւ գցելով, որ երկար նստեց, մեր կացուն եւ, բարի ճանապարհ մաղթելով, դուրս եկաւ սենեակից ։

Ասլանը նրան տարաւ մինչեւ բակի դուռը։ Այստեղ կանգնած էին երկու սեւամորթ ստրուկները, որոնք փաշայի առաւոտեան ծառաներից էին։ Նրանք եւս ստացան Ասլանից մի-մի ոսկի եւ, մինչեւ գետին խոնարհուելով, մի քանի անգամ գլուխ տուին ։

Ինձ այնքան չէր զարմացնում փաշայի գեղեցիկ նուէրը, որքան այն միտքը, թէ ո՞րտեղից եւ ի՞նչ գումարից Ասլանը առատօրէն շաղ էր տալիս այդ ոսկիները։ Երբ վերադարձանք մեր սենեակը, ես նըրան հեգնօրէն նկատեցի ։

— Փաշայի ընծան շատ էժան նստեց։

— Ընդհակառակն, բաւական էժան նստեց, — պատասխանեց նա ծիծաղելով ։

Կէսօրին մօտ էր, երբ յայտնուեցաւ փաշայի քարտուղարը։ Դա միեւնոյն երիտասարդն էր, որ մեզ առաջնորդում էր բերդի հնութիւնները դիտելու։ Նա բերել էր իր հետ ոչ միայն փաշայի խոստացած թղթերը, այլ եւ մի թանգագին նուէր նրանից։

Դա մի գեղեցիկ արաբական նժոյգ էր իր բոլոր փառաւոր ասպազէնքով. գլուխը եւ պարանոցը զարդարած էր մետաքսեայ եւ փունջերով, որ բռնուած էին արծաթեայ, զանգակաձեւ կոճակների մէջ. թամբի ծածկոցը ասեղնագործած էր վարդի մորթից, որի եզերքը զարդարած էր ոսկեթել ծոպերով. երկու սեւամորթ ընտրուկներ, կարմիր մահուդի գլխաններով եւ գոյնզգոյն չալմաններով, աջ եւ ձախ կողմից բռնել էին ազնիւ նժոյգի սանձը, որը, կարծես, ինքն էլ էր զգում իր գերազանցութիւնը, եւ բակը մտնելուն պէս, սկսեց խրխնջալ եւ մի առանձին հպարտութեամբ ամէն մի ոտքը գետնին դաշել ։

Ասլանը, հաւանելով բանի էութիւնը, մանդուրջներից ցած իջաւ, գիմաւորեց թէ քարտուղարին եւ թէ Նորին Վսեմութեան ուղարկած նժոյգին ։ Քարտուղարը, սեղմելով Ասլանի ձեռքը, ասաց ճառական եղանակով .

— Ես ինձ չափ գոհ եմ հաւատում, պարոն բժշկապետ, որ ինձ վիճակուեցաւ թարգման լինել իմ տիրոջ՝ Նորին Վսեմութեան փաշայի՝ առ ձեզ ունեցած յարգանքի եւ սիրալիր զգացմունքների։ Իմ տէրը, բարեմաղթելով ձեզ բարի ճանապարհ եւ անվտանգութիւն, իրան շատ երջանիկ կը համարէ, եթէ դուք կը յարգէք նրան, ընդունելով այդ նուէրը, որ Նորին Վսեմութեան ախոռատան ընտրեալներից է ։

Ասլանը նոյնպիսի փքուն խօսքերով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը եւ, բռնելով քարտուղարի ձեռքից, առանդուղքներով տարաւ վերեւ, իր սենեակը։ Երբ նստեցին, քարտուղարը ծոցից հանեց թղթերը եւ, առանձին - առանձին բանալով Ասլանին, ասաց.

— Այդ մեր անցագիրն է, որ մենք եւս վաւերացրինք, այդ Նորին Վսեմութեան փաշայի նամակն է Մուշի գաւառապետին գրած, այդ մի բաց հրաման է, որ ամէն տեղ կառավարութեան պաշտօնակալները մատուցանեն ձեզ պատիւ ու պատշաճ ընդունելութիւն եւ ցոյց տան ձեզ ամէն տեսակ պատրաստակամութիւն ձեր ճանապարհորդութիւնը դիւրացնելու ։

— Շնորհակալ եմ, — ասաց Ասլանը, ընդունելով թղթերը ։ — Նորին Վսեմութիւնը չափազանց ողորմած է, դտնուել դէպի ինձ ։

Ցետոյ նա բացատրեց, թէ արեւելքում ընծաները, — լինէին նրանք սուլթանից, շահից կամ նրանց բարձր պաշտօնակալներից, — մի տեսակ արգիլիչքի աղբիւրներ են։ Օրինակ, թագաւորը սովորաբար տարին մի անգամ խալաթներ է ուղարկում իր խոհանդապետներին կամ զանազան նշանաւոր աստիճանաւորներին։ Այդ խալաթները լինում են՝ կամ մի վերարկու, կամ մուշտակ, կամ թանգագին շալեր եւ կամ այլ հագուստներ ։ Նրանք աւելի բարձր նշանակութիւն ունին, երբ առնուած են արքայական անձից, այսինքն՝ երբ թագաւորը նրանց մի անգամ հագել էր։ Խալաթները բերում են թագաւորի աքքունիքի սպասաւորները, բայց մեծի մասին նրա սենեկապետները ։ Նախահանդապետը իր բոլոր աստիճանաւորներով եւ քաղաքացիների խուռն բազմութեամբ ընդառաջ է գնում ընդունելու արքայական ընծան ։

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

× Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան վարչապետ» Ֆէրհաթ Ապաս գերմանական թերթի մը աշխատակիցին կատարած յայտարարութեամբ՝ բոլորովին նոր նկարագիր մը կուտայ ալժերիական հարցին: Ըմբոստներու պարագլուխը առաջին անգամ ըլլալով կը յայտարարէ թէ Ֆրանսայի հետ խորհրդակցելու համար ոչ մէկ պայման կը դրուի իրենց կողմէ. ցարդ, խորհրդակցութեան համար Ազատագր. Ճակատը պայման կը դնէր Ալժերիոյ «անկախութեան» սկզբունքը:

ՓՐԱԿԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ խորհրդային գիտուններր մօտ ատենէն երկու հրթիռներ պիտի արձակեն դէպի լուսին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի «Թաս» գործակալութեան համաձայն Մոսկուայի մէջ ռուսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն եւ արաբերէն լեզուներով հրատարակուած է գիրք մը՝ նուիրուած ռուսական ուղղափառ եկեղեցիի գործունէութեան, յառաջաբանին մէջ Մոսկուայի պատրիարք Ալեքսիս կը գրէ թէ այս հատորը օտարականներուն ցոյց պիտի տայ «եկեղեցիին եւ խորհրդային կառավարութեան յարաբերութիւնները, որոնց մասին սխալ կարծիք մը գոյութիւն ունի արտասահմանի մէջ»:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ նոր ռումբ մը նետւ արձակուեցաւ սինակոկի մը վրայ՝ Իլլինուայի շրջանին մէջ, ոստիկանութեան համաձայն զոհ չկայ. վնասները միայն նիւթական են:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը, բոլոր մասնաճիւղերը իրենց խորին վշտակցութիւնները կը յայտնեն Միութեան նախագահուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ Քիւթիւկեանի, իր ամուսնոյն Տքթ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբացեալ ընկեր Յովհաննէս Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:—

Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէի ընկերները կը նուիրեն՝ տասը հազար ֆրանք, Տիկին Տ. Միսաքեան երեք հազար, Գ. Ստեփան Էլճիբէկեան հազար ֆրանք:

Այրի Տիկին Վարսենիկ Զուլլէրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Շաթաֆեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՐԴԱՆ ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 11ին իր բնակարանը, 2 Մոնթէ Պոնֆուա, Լիոն:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, այս Ուրբաթ, ժամը 2ին Քռուա Ռուսի գերեզմանատունը (Լիոն):

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Աննիկ Մինէճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Մէնդիլճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նաւասարդեան եւ զաւակները, Գ. Ա. Ալէքսանեան, Գ. Մ. Երկանեան եւ Տէր եւ Տիկին Թիւյսիւզեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պէրպէրեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քենեկալին եւ ազգականին

ԷՄՐԱՆ ՄԻՆԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Սալփեթրիէր հիւանդանոցին մէջ, 63 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի հինգշաբթի 16 Հոկտ., ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Էլլէն – Բիւզանդ Քիւթիւքեան եւ զաւակը՝ Բենէ (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւթիւքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մանուշակ Ստամպոլցեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Շառաֆեան, Այրի Տիկին Արփենիկ Շահպազեան և զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Հրանտ եւ Հաֆիսիմէ Այվազեան (Քալիֆորնիա), Պէզիճեան ընտանիքը, Այրի Տիկին Հ. Տատրեան եւ զաւակները, Գ. Ժ. Խուպէսէրեան և Ստամպոլցեան ընտանիքը խորցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 15·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

× Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն կ'ողբայ յանկարծական մահը՝ իր ընկերոջ Տոքթ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ, եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Օր. ՍՕՆԱ ԱՆՆԱՅԵԱՆ
ՍԱՐԳԻՍ ՏՕՆԷԼԵԱՆ

Ամուսնացած

Շաւիլ 11 Հոկտ. 1958 Պօրտօ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներումէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն,
Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանէկօ Քաջունի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17 – կէս գիշեր: Ազգ. Տան մէջ, 32 բիւ տը Թրէվիզ:

× Նոյն մասնաճիւղին հաւաքոյթները ամէն չորեքշաբթի Էկլիզ Սէն Ռընէ, Աւընիւ տ'Արֆէօյ, Գանեօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Պուա Քոլոմպի կայարանի ծանօթ սրճարանը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատոմսերը միասին բերել:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Ռէժան»ի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ. Տէմիրճեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ Գ. Սասունիի ճաշարանը, բիւ տ'Ալէքսանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս. Տընի:

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր:

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ Գ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը: Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերութեան եւ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 16ին: Դասաւանդութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը ժամը 6 – 8, հինգշաբթի կէսօրէն առաջ ժամը 10 – 12, ուսուցչութեամբ Գ. Անդրանիկ Սարգիսեանի: Արձանագրութիւնը եւ դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենան նոյն օրը: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան դպրոցի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 16ին: Կը դասաւանդէ Սահակ աւագ քհնյ. Պապիկեան, 4 Փլաս Պէլա: Արձանագրութեան համար դիմել Տէր Հօր:

Ս-ԹԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻԿ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20·30ին

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՑԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Հայկուհի Խտըշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ալալանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժըներվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Քլանէ:

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, բեֆնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ:

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մաքօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300:
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԻԹ. 51–84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25–46:
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86–04:

ԼԻՈՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐՍՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՔԵՐՄԷՍ

Լիոնի Նորակառոյց Եկեղեցւոյ կից Ազգային Տան բացումը պիտի կատարուի, Լիոնի Եկեղեցաշէն Երիտասարդաց կողմէ կազմակերպուած շքեղ քերմէս եւ պարահանդէսով մը:

Բոլորը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, այս հաճելի օրը միատեղ տօնելու:

26 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Պիտի ըլլան՝ խաղեր, թօմպօլա, ճոխ պիւֆէ, պարեր:

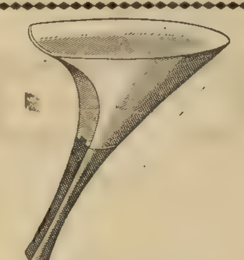
Vente de Charité.

Մուտքը ազատ է:

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Աւետարանչական ժողովներ տեղի կ'ունենան այս երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի իրիկունները, ժամը 8·30ին, Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցիին մէջ, 28 Ավընիւ Պուրկէն:

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հէլվաճեան: Կը մեներգէ Օր. Ս. Տէր – Աթանասեան: Վկայութիւն՝ Գ. Սարգիս Եսայեան:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱւԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 փր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 17 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8321 — 34ÈME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4122

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Արտաքին ուժերու մրցակցութիւնը ճակատագրական կերպով իր հակազդեցութիւնն ունեցաւ Լիբանանի ներքին կեանքին վրայ: «Երկփեղկում» առաջ բերաւ բնակչութեան մէջ:

Անկախութիւնը լաւագոյն լուծումն էր Լիբանանի համար, որ դարերով տառապած էր օսմանեան լուծին տակ:

Ճշմարիտ հայրենասէրները՝ գլխաւորութեամբ նախագահ Շամունի եւ իր կուսակիցներուն՝ ամբողջն կառչած են անկախութեան գաղափարին, այդ վարչաձեւին մէջ տեսնելով իրենց փոքրիկ երկրին բարօրութիւնը:

Լիբանանի աշխարհագրական դիրքը, ազգագրական բաղադրութիւնը, տնտեսական կացութիւնն ու պատմական առաջընթացը բնական կերպով ցոյց կուտան Լիբանանի հետեւելիք ճամբան, — անկախութիւն:

Դժնդակ կացութիւն ստեղծուեցաւ Լիբանանի համար՝ երբ փետրուար մէկին հիմը դրուեցաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան՝ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով, նախագահ Նասրի ղեկավարութեան տակ:

Լիբանան եւ Սուրիա բախտակից էին եղած անցեալին մէջ, օսմանեան տիրապետութենէն վերջ նաեւ Ֆրանսական հոգատարութեան օրով:

Սահմանակից այս երկու երկիրներու բնակիչները նոյն լեզուն կը խօսին եւ նոյն բարքերն ունին: Դժուար է զանազանել մէկը միւսէն:

Ուստի եւ սահմանին մէկ կողմը պատահած դէպք մը անխուսափելիօրէն կ'անդրադառնայ միւս կողմին վրայ:

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ Սուրիոյ դէպքերը երեք ամիս վերջ իրենց արձագանգն ունեցան Լիբանանի մէջ:

Համարարական Միութեան կուսակիցները քաջալերութիւն գտան Մոսկուայէն, որ ա՛յնքան կը սիրէ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ:

Բոլշեւիկեան գործակալները յաջողեցան նոյնիսկ իրարու դէմ հանել Լիբանանի ապաստանած Հայերը: Գրգռեցին «յառաջդիմական» տարրերը՝ զանոնք ժամանակից դարձնելով տեղացիներու ներքին վէճին: Մինչ Հայերու շահը կը պահանջէ հիւրընկալ բոլոր երկիրներու մէջ իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացի խաղաղ ու շինարար աշխատանքի նուիրուիլ, առանց քաղաքականութեան խառնուելու:

Պայքարը անկախութեան կողմնակիցներուն եւ համարարական միութեան ջատագովներուն միջեւ՝ յանգեցաւ եղբայրասպանութեան, բազմաթիւ զոհեր խլելով երկու կողմերէն ալ:

Առաջիններս հաւանական վտանգ մը կանխելու մտահոգութեամբ դիմեցին պաշտպանութեանը Ամերիկացիներուն, որոնք երեք ամիսէ ի վեր գրաւած են Լիբանանի ռազմագիտական դիրքերը: Սակայն չուզելով կրակէն դուրս հանել շագանակները, կը մնան «գիտողի» դերին մէջ: Անոնց ներկայութիւնը ո՛չ մէկ կերպով մեղմացուց տագնապը: Կարելի է ըսել նոյնիսկ, որ անհարկի միջամտութիւններ աւելի ծանրացուցին կացութիւնը:

Արաբական միացեալ հանրապետութեան կուսակիցները հինգ ամսուան զինեալ ապստամբութեամբ չկրցան պարտադրել իրենց տեսակէտը:

Ո՛չ յաղթական կայ այսօր եւ ո՛չ՝ պարտուած:

« Փրկութեան դահլիճ»ին կազմութիւնը կ'ողջունենք իբրեւ նախաքայլ մը՝ դէպի կատարեալ խաղաղութիւն եւ եղբայրութիւն, որոնց ա՛յնքան կարօտ է Լիբանան:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԱԼԱՆ. — Կ'ԱՐԳԻԼԷՄ ՑՈՅՑԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

Ալժէրի զինուորականներուն տրուած հրահանգները մեծ յուզում պատճառեցին փրկութեան կոմիտէի ոչ - զինուորական անդամներուն մօտ: Արդարեւ, Վարչապետին որոշումէն անմիջապէս ետք կոմիտէի 11 զինուորականները հեռացան՝ Զօր. Մասիւի գլխաւորութեամբ:

Ասիկա պատճառ մը եղաւ, որ տարակարծութիւն մը ծագի Փարիզի եւ Ալժէրի միջեւ: Փրկութեան կոմիտէն կոչ մը ըրաւ՝ ժողովուրդը հրաւիրելով ընդհանուր գործադուլի եւ ցոյցի:

Բաժնուեցան Թռուցիկներ, ուր կը շեշտուի թէ կացութիւնը ծանր է եւ Մայիս 13ի յաղթանակին արդիւնքները վտանգուած են: Փրկութեան կոմիտէն Թռուցիկներուն մէջ կը յայտարարէ թէ Վարչապետին որոշումը՝ ընտրապայքարը բոլորովին ազատ ձգելու համար համայնավարներու եւ Ալջազայ.. Ճակատին առջեւ, մէկ նպատակ ունի միայն՝ Ալժերիոյ ընտրութիւններուն առաւելագոյն չափով տալ քաղաքական բնոյթ, Թոյլ չտալով որ քաղաքականապէս անարատ մարդիկ ընտրուին:

Փրկութեան կոմիտէն կը քննադատէ նաեւ այն պարագան՝ որ զինուորականներուն կ'արգիլուի մասնակցիլ ընտրութեանց. «անոնք՝ որ փրկեցին Ալժերիան լքումէ, յուսահատութենէ եւ սարսափէ, կը ստիպուին հեռանալ փրկութեան կոմիտէէն, որուն չղախր եղած էին»:

Ուրեմն՝ նկատի ունենալով այս պայմանները՝ փրկութեան կոմիտէն որոշած է ընդհանուր գործադուլ (հինգշաբթի կէսօրէ ետք) եւ ցոյց՝ Ֆորոմի հրապարակին վրայ, բողոքելու համար քաղաքական կուսակցութիւններու դէմ եւ պահանջելով որ զինուորականները վերադառնան փրկութեան կոմիտէի մէջ:

Զօր. Սալան, որ Փարիզ եկաւ ու Զօր. Տը Կոլի հետ խորհրդակցելէ ետք վերադարձաւ Ալժէ, գեկոյց մը հրապարակեց մասնաւորապէս շեշտելով թէ կ'արգիլէ ցոյցն ու գործադուլը:

Ալժէրի ձայնասփիւռէն խօսեցաւ Զօր. Մասիւ, յայտարարելով թէ Զօր. Տը Կոլ որոշեց թէ ժամանակը եկած է այլեւս, որ զինուորականները հեռանան քաղաքական բնոյթ կրող կազմակերպութիւններէն, հետեւաբար՝ իրենք քաշուեցան փրկութեան կոմիտէէն. « երբ Զօր. Տը Կոլ որոշումներ կուտայ երկրին գերագոյն շահերուն համար, իր պատճառները ունի՝ որոնք չի կրնար հրապարակել անշուշտ »:

Զօր. Մասիւ ժողովուրդին թելադրեց որ ցոյց եւ գործադուլ չընէ. «վստահութիւն ունեցէք մեր վրայ »:

Ալժերիոյ եւ Սահարայի փրկութեան կոմիտէն հեռագիր մը ղրկեց Պիոռյի, Տիւշէի եւ Մորիսի, խնդրելով որ անոնք գիրքորոշում մը ընեն՝ զինուորականներու հեռացման համար: Մինչդեռ Մորիս Ալժէ կը գտնուէր եւ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց — Մեր պարտականութիւնն է հանդարտ կենալ:

Հակառակ անոր որ զինուորականներու վերաբերեալ վարչապետին տուած հրահանգները այնքան յուզում պատճառեցին Ալժէրի մէջ, արտասահմանի քաղաքական շրջանակները գոհունակութեամբ դիմաւորեցին Տը Կոլի որոշումները:

× Ալժերիոյ Ազգ. Շարժումի պարագլուխ Մեսալի Հաճ մամուլին կատարած յայտարարութեամբ մը գոհունակութիւն կը յայտնէ որ իր կազմակերպութեան քաղաքական դիրքորոշումը իրականութիւն կը դառնայ այսօր Զօր. Տը Կոլի իշխանութեամբ եւ յոյս կը յայտնէ որ այս ձեւով լուծում մը գտնուի Ալժերիոյ հարցին:

Սրբ Սրբն

ՆԱԽ ՈՒՐԻՇԸ ...

Խաչի ճանապարհէն Լոյսի ճանապարհը պիտի չանցնինք, երբե՛ք, եթէ չգթափինք ու մեր ուսերէն վար չնետենք սա վիպականութիւնը, որ շատ մը սայթաքումներու պատճառ եղաւ, երէկ, ու շատ մը սայթաքումներու պատճառ պիտի ըլլայ վաղն ալ:

Մեր ուժերուն, մեր շնորհքներուն եւ մեր քաջութեան լիովին գիտակից բազմութիւն մը պիտի չըլլանք, երբե՛ք եթէ չարթննանք ու չբուժուինք սա միամըտութենէն, որ երէկ, խորան բարձրացնել տուաւ մեզի օտար չաստուածներ եւ խորան բարձրացնել պիտի տայ ուրիշներն ալ. վաղը:

Մինչեւ այսօր ալ, իրարու կ'աւետենք՝ հպարտութեա՛մբ ու պայծառափա՛յլ արտայայտութեամբ.

— Դուն գիտէ՞ր որ Անգլիոյ վարչապետը. Կլետսթոնը, աւելի երեսնաւոր տարի առաջ ըսեր է որ Հայաստանի ծառայել՝ կը նշանակէ քաղաքակրթութեան ծառայել ...

— Իրա՞ւ կ'ըսես... Ըսել է որ Անգլիացին մեզի հետ է ...

կամ՝

— Դուն գիտէ՞ր որ անգլիացի զօրավարը, Ալլենպին, աւելի քառասուն տարի առաջ, ըսեր է թէ իրեն համար պատիւ է եղեր որ կը բանակին մէջ Հայեր ըլլան..

— Իրա՞ւ կ'ըսես ...

— Հապա դո՞ւն ... Իմացե՞ր էիր որ Քլէմանսօն ...

— Այո՛, ժան Էֆառն ալ ...

— Ես քեզի աւելի փառաւորը ըսեմ — Լեփսիուսը գրեր է որ ...

— Ամէնէն կարեւորը մոռցաք — Քայզէրին զօրավարներէն մէկը, Լիւտէնտորֆը ըսեր է որ եթէ Հայերը Բագուի առջեւ դիմադրած չըլլային, ինք յաղթած կ'ըլլար ...

— Տղաք, մեծ ժողովուրդ ենք: Համաձա՞յն էք ...

— Եղբա՛յր, հարցումդ աւելորդ չէ՞ ...

Երբ Կլետսթոն մը, Ալլենպի մը, Քլէմանսօ մը, Լոյտ Ճորճ մը, Փռէսանսէ մը, Ժան Ժօռէս մը ատանկ ադռւո՛ր, աղուո՛ր բաներ ըսեր են, ա՛լ մե՞նք ուր մնանք... Եթէ անոնք մեզի համար են, եթէ մեծ ազգերը մեզի համար են, ինչպէ՞ս կարելի է որ մենք մեզի չհաւատանք... Կեցցէ՛ Հայոց ազգը ...

×

Այո, նախ ուրիշը, օտարը պէտք է ծափահարէ մեզ, որպէսզի կարգը գայ մեզի ու մենք ալ, միաձայնութեամբ, ծափահարենք այն ազգը, որուն շառաւիղներն ենք ...

Նախ ուրիշի՛ն աչքին «մեծ»նալու ենք ու յետո՛յ, մենք մեր աչքին ...

Օտարները, իրենց վարչապետներով, իրենց վարդապետներով եւ իրենց վարժապետներով պէտք է լուր տան արար աշխարհին թէ հայ ժողովուրդը քաջ է, որպէսզի մենք ալ սկսինք հաւատալ թէ իրա՛ւ քաջ ենք:

Ոգեւորութի՛ւն:

Օտար զօրավարին բերնէ՞ն պէտք է լսած ըլլայինք՝ հաշիւով արտասանուած եւ քառասուն տարիէ ի վեր ծամծմուած իր « ճառ »ը, որպէսզի կարգը մեզի գայ օրհներգելու եւ պանծացնելու՝ քաջութիւնը Արարայի բարձունքին վրայ կռուող մեր բուռ մը մարտիկներուն:

Այն առիւծասիրտ քաջերուն, որոնց գլուխն էր որ նամբայ կը բանար «մեր շա՜տ սիրող » Դաշնակիցներու բանակին համար ու կը մօտեցնէր թուականը վերջնական յաղթանակին:

Արարայի ճակատամարտն ալ մէկն էր այն « Վարդանանց »ներէն, որոնցմով կերտուեցաւ մեր պատմութիւնը:

Պիտի չսպասենք օտարներու ծափին ու ճառին, խորան բարձրացնելու համար այդ պատմութիւնը կերտող անմահներուն — շողշողուն համբաւի տէր եթէ ըլլան թէ խոնարհ զինուորեալ:

Մենք մե՛ր վրայ հաւատք ունենանք ու տեսնենք մեր քաջերը, մեր արժէքները եթէ կ'ուզենք՝ շնչաւոր էակներ ըլլալ եւ ոչ թէ ըլլալ նաեւ քաղաքակամ ու պետական ազգ: Խելքը գլուխը ազգ:

ԵՐՈՒՊԱՑԻ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ինչպէս երէկ գրած էինք, ... լուծուած կը թուի Պէյրութի մէջ, այս անգամ Սամունականներու յաղթանակով ինչպէս գիտել կուտան օտար թղթակիցները:

Քարամէ, կրկին վարչապետ, կազմեց չորս հոգինոց դահլիճ մը. երկու մահմետական, երկու մարոնի քրիստոնեայ, որուն անունն է «Հանրային Փրկութեան Դահլիճ»: Լիբանանի այս երկրորդ տագնապը որ ծագած էր Սեպտեմբեր 23ին երբ Զօր. Շեհապ անցաւ իր պաշտօնին գլուխ, ցոյց տուաւ թէ Փաղանգաւորները աւելի զօրաւոր են երկրին մէջ եւ իրենց ունեցած միջոցներն ալ աւելի ազդեցիկ: Այս ձեւով, Րաշիտ Քարամէ ընտիպուեցաւ տեղի տալ: Զօրեղշաբթիէն ի վեր քաղաքը սկսաւ ստանալ իր սովորական դիմագիծը, խանութները բաց են, երթեւեկը վերսկսած եւ պատնէշները վար առնուած:

«Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Պէյրութի թղթակիցը կ'աւելցնէ սակայն թէ ազգայնական ընկերային կուսակցութիւնը (սուրիական նախկին ապօրինի կուսակցութիւնը, աջ) դէմ է այս ձեւին եւ նոյնիսկ փորձած է արգելք հանդիսանալ որ նախարար ձեռնայէլ Պէյրութ հասնի առջի առտու:

Ընդհանուր ձեւով անշուշտ. ուրախութիւն կը տիրէ Լիբանանի մէջ, թէեւ կը գրէ «Նիւ Եորք Հերըլտ», քիչ մը կանխահաս կրնայ ըլլալ:

Ուրբաթ օր նոր կառավարութիւնը խորհրդարանին պիտի ներկայանայ վստահութեան քուէ ստանալու համար, ի... որ Քարամէ չէր համարձակած ընել նախկին դահլիճով:

× Վերջին Թղթարերով ստացուած « Ազդակ » եւ «Այգ » օրաթերթերը կը գրեն թէ վերջին օրերուն քանի մը Հայեր սպաննուած են: Մար - Միխայէլի մէջ երեք եղբայրներ՝ Աւետիս, Դաւիթ եւ Գրիգոր Ազարեան վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած են, ուր Աւետիս եւ Դաւիթ մեռած են իրենց ստացած վէրքերուն հետեւանքով: Խըտըր Թայիի մէջ սպաննուած են երեք երիտասարդներ՝ Պօյաճեան, Գարժեան եւ Տինասոտեան: Պէտէվի փողոցին մէջ վրիպած գնդակի զոհ դացած է Յովսէփ Տէր Յովսէփեան, որ քարիւղ կը ծախէր:

Խ. Միութ... յուշագիր մը յանձնեց Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան, դատապարտելով զայն որ միջամուխ կ'ըլլայ Արեւելեան Գերմանիոյ ներքին գործերուն: Միւս կողմէ Արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդարանին նախագահը յայտարարեց թէ երկու Գերմանիաներու գոյակցութիւնը կարելի չէ:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

ՕՐԵՐ ու ԺԱՄԵՐ

Գ.— ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ

Աւելի քան ոեւէ մարդ, մանաւանդ գրագէտը կամ արուեստագէտը ունի ներքին իրագործելու պարտք մը :

Մարդ ըլլալ՝ արժանիք մը չէ : Անկախ է այդ կոչումը՝ մեր կամքէն :

Արժանիքը պիտի կայանայ անո՛ր մէջ՝ որ կարենայինք անհատականութիւն *մը ստանալ :*

Պարագան նոյնն է, մասնաւորապէս, գրագէտին համար՝ յաջս գրականութեան եւ արուեստի :

Գրականութեան մէջ անհատականութիւններ են անոնք միայն, որոնք ինքնատպութեամբ մը կը յատկանշուին : — Հետեւակներ չեն՝ այլ յառաջապահներ : Կրկնողներ չեն, այլ՝ անձնականութեամբ իրենք զիրենք պարտադրող անխառն արժէքներ :

Ճիշդ է, ի վերջոյ, որ՝ հետեւակ ըլլալու կամ չկրկնելու իրենց մեծութեան մէջ՝ ամէնէն ինքնատիպ գրագէտներն իսկ կեանքէն ու մարդկային ներքին աշխարհէն կ'առնեն իրենց էութիւնը : Տարբեր խօսքով՝ ստեղծագործ արուեստի աղբիւրներ չեն, ըստ էութեան : Իրենց ինքնատպութիւնը *կը կայանայ առաւելաբար ձեւին մէջ, խորացման մէջ, ծաւալումին կամ «ի գործ ածումին» մէջ :*

Սակայն քիչ անգամ կը հանդիպինք, հայ գրականութեան մէջ, քերթողներու կամ գրագէտներու՝ որոնք պիտի կարենային ըսել, թէ իրե՛նք կան *իրենց մտածումներուն, մտասեւեռումներուն, երգին ու ցաւին, պատմումին կամ պատկերացումներուն մէջ :*

Մեզմէ շատերը պատուհանէն կը դիտեն կեանքն ու մարդիկ :

Կ'իմանան անոր մասին, կը տեսնեն զայն, կը մօտենան անոր, — սակայն չեն մտներ անկէ ներս : Զայն չեն առներ իրենցմէ ներս :

Ինչո՞ւ կիրք *են Միսաքեանի մտածումներն ու զգայութիւնները :*

Ինչո՞ւ մտասեւեռումներ *դարձած են, ինքնահրապոյր չարչրկող տագնապանք, իր խորհուրդները, հաստատումները, խորացումները :*

Եւ ինչո՞ւ այնքա՜ն հաղորդական են անոնք, իրենց պարզութեամբ, բրտութեամբ, սրութեամբ եւ շեշտով՝ որ կարծես, մենք մեզի հետ խօսած ըլլայինք ...

Քանի՜ հոգի հաճեցան բանալ «Օրեր եւ Ժամեր»*ու 650է աւելի էջերը, եւ կարդալ* զիրե*ն (փոյթ չէ՝ թէ շատե՛րը այդ էջերէն կարդացած ըլլային արդէն, օրերու հեւքին հետ), որպէսզի անոնք ալ կարենային հաստատել մեզի հետ, թէ հայ մարդը յուզող բոլոր տեսակի ապրումները, բոլոր ժամանակներու խորիմաստ դէպքերը, հին թէ նոր բոլոր ազնիւ կիրքերը, ցեղին բոլոր յաւիտենական արժէքները, — յիշուած թէ մոռցուած բոլոր էատարրերը —, Միսաքեանի մէջ,* ներտողութեան բերուած նիւթեր *չեն :* Եկւոր *չեն :* Կանչուած *չեն :* Դուրսէն *չեն :*

Միսաքեանի գրագէտի *մկրտութիւնը՝ Հայութեան աւազանին մէջ է, այս հաստատումին ոչ սովորամոլական, ոչ թութակային առումով :*

Ի՛նչ է՞ որ կայ *այդ բոլորին մէջ : Կրնանք ըսել՝ անոնք, այդ բոլորը,* իրմո՛վ *կան :*

Եւ գրագէտ — հրապարակագրի վերադիրը, զոր կուտանք Միսաքեանի, իրագործուած *արժէք եւ արժանիք է, ո՛չ թէ ածա՜ն շնորհապաշտութիւն կամ յետ մահու ծաղկեպսակ ...*

Մտածումներու աշխարհը, որուն յարածուփ ալիքներէն — մակընթացութիւններէն եւ տեղատուութիւններէն — մըղուեցաւ գրագէտը՝ հրապարակագիր Միսաքեանի միջոցաւ հայութիւնը բաժնեկից դարձնելու համար իր ընդվզումներուն, փոթորկումներուն, խանդավառութիւններուն եւ ոգեշնչական խիզախումներուն, կը յատկանշէ անկրկնելի նկարագիր *մը, անոր վաստակին մէջ :*

Ոչ մէկ խմբագիր, հայ իրականութեան մէջ, կրցաւ հաղորդ մնալ հայ երիտասարդութեան՝ *որքան Միսաքեան :*

Զգուշացաւ պատուհանները միայն բանալով անոր առջեւ :

Բաց պահեց մանաւանդ դուռները :

Բաց պահեց իր հոգին,— անո՛ր հետ ու անկէ աւելի խոր ապրելով նոր սերունդներու հոգեկան փոթորիկը, ազատագրութեան զգացումը, չհասկցուած ըլլալու մտասեւեռումը, մանաւանդ արդար դժգոհանքը :

Փայփայեց, բայց չշփացուց :

Ընդհակառակն : — Աններող ու խստաբիր մնաց, դաժան ու անհաշտ եղաւ, ամէն անգամ որ դասալքութիւն կամ վարանում տեսաւ :

Եթէ թեւ տուաւ արժանաւորներուն, չվարանեցաւ սակայն ձաղկելու անժառանգները :

Ասոր համար ալ, միշտ սիրելի մնաց :

Յարաբերական կամ վերաբերական այս փափկութեան, այլապէ՛ս ալ բացատրելի այս զուրգուրանքին մէջ չէ, սակայն, Միսաքեանի արժանիքը :

Եթէ գրագէտն *է որ պիտի վերաբերենք իր վաստակին ընդմէջէն, պիտի ուզենք՝ որ ամէն մարդ փորձէ երիտասարդութեան նուիրուած այդ էջերուն մէջ փնտռել արտայայտութեան անոր կերպին ինքնատպութիւնը, եւ այդ ինքնատպութիւնը շեշտաւորող թափը, խտութիւնը, սեղմութիւնը : — Ուրիշներ հատո՜ր պիտի թխէին, անկէ քիչը ըսելու համար ..*

Ըսինք, մեր առաջին երկու հպանցիկ հաստատումներու կարգին, ինչ որ կարելի էր ու պէտք էր ընդգծել այս առթիւ :

Հիմնական այն միւս գիծերը, որոնք անոր մտածումներու աշխարհը կը կազմեն, —

Ա) Ցեղին ձայնն է, *իբրեւ պատմութիւն, դէպք, երկունք եւ վաստակ :*

Բ) Ոգի՛ն է, *ա՛յն՝ որուն յաւիտենութեան ամէնէն աւելի կը հաւատար : Ցնորքներ չէր հետապնդեր, խոստանալու համար՝ որ վա՛ղը մեզի կուտան մեր հողերը, մեր երդիքները, մեր յիշատակարաններն ու գերեզմանները : Սակայն կը խարանէր նաեւ այն միւս դասալքութիւնը՝ զոր մեզմէ ոմանք սիրայօժա՛ր կ'ընդունին, աստղալոյս ճամբաներու կամ լուսանցուղ հրապարակներու վրայ : Ընկրկելով, սայթաքելով, ցամքելով ....*

Գ) Պայքարելու վճռակամութիւնն է, *բոլոր տեսակի չարիքներուն դէմ, ցուրտին ու տաքին դէմ, վատին եւ ննջողին դէմ : Բացէք «Խմբագրականներ»ու ստորաբաժանումը՝ իր հատորի վերջին մասին մէջ, ու պիտի գտնէք շարքը ահազանգերուն, կոչերուն եւ սթափումի հրաւէրներուն :*

Դ) Արեւմտահայ լեզուի եւ գրական վաստակի պաշտամունքն է, *մեր հարըստութեան վկայ մարդու հպարտութեամբ, ճակատը բարձր ու ճի՛մը բերանը...*

Հատոր մը կարելի է կազմել հայերէնի տարրական իր «դասընթացք»ներով, — բառակազմական, թարգմանական, քերականական այլանդակութիւններու եւ անճաշակութեանց առիթով :

Քարացած ծանօթութիւններու կամ վանական մոլեռանդութեանց ստրուկ մարդ չէր Միսաքեան : Ցեղաշրջական ու նոյնիսկ՝ յեղափոխական էր այս տեսակէտով ալ :

Սակայն չէր հանդուրժեր որ «կոլխոզեան բառամթերքի» վերածեն հայերէնի ածուները, ծիլ ու ծղոտ առաթուր ճմլելով ...

Փակագիծ մը :— Ուրիշներ ալ, ու մենք ալ, համաձայն չէինք իր կարգ մը նախասիրութիւններուն եւ պնդումներուն : Բառակազմական թէ տառադարձական — ուղղագրական քանի մը կէտերու մէջ :

Սակայն չի ստուերոտիր, ասով, այն պայծառ իրողութիւնը՝ որ Միսաքեան հաւատք, յարգանք եւ պաշտամունք ունէր հանդէպ Մայրենիքին, աւելի քան ոչ ոք :

« Արի արանց » փաղանգին մաս կը կազմէր, — եթէ ոչ՝ լեռներուն վրայ, վճռաբար «քաղաքակիրթ մայթերու» վրայ, ուր շատ աւելի նենգ թշնամիներ ունինք : Ուր շատ աւելի է թիւր մեր զոհերուն : Ուր աւելի դժուար է կռուիլ :

Միսաքեանը կարդալ կը նշանակէ վերանորոգուիլ :

« Ծանի՛ր զքեզ» մըն է իր «Օրեր եւ Ժամեր»*ը, ամէն Հայու համար :*

Դամբարանէն անդին ալ միշտախօս, յաւերժ կենդանի պատգամ մը՝ «իր խօսքը» :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ ՓԱԿԱՐԱՆԸ

●

ԽՄԲ.— Պապական ընտրութեան առթիւ շահեկան նկատեցինք կարգ մը տեղեկութիւններ հրատարակել փակարանի ժողովին արարողութեանց եւ օրէնքներուն մասին :

Ընտրութեան օրուան նախօրեակին, բոլորը կը հաւաքուին Սիքստինեան մատուռին մէջ : Նախ շարական մը կ'երգուի, յետոյ կարտինալները թափոր կը կազմեն եւ, երկու առ երկու, կարգ մտած, համաձայն իրենց աստիճանին, երիցագոյն կարտինալը ամէնէն վերջը, ճամբայ կ'ելլեն դէպի փակարան : Թափօրին երկու եզերքները շարուած կը սպասեն զինուորները : Արեւը մարը մտնելէ վերջ, երբ հնչէ երրորդ զանգակը, արարողապետը կ'երեւի դրան վրայ՝ արտասանելու համար բարձրաձայն.— «Դուրս օտարականները» : Եւ փակարանին մէջ կը մնան միայն կարտինալները, անոնց սպասարկուները : Դուռները կը կղպուին եւ պատ կը քաշուի անոնց վրայէն, ներսէն եւ դուրսէն :

Այսօր կարտինալները ունին մասնաւոր յարկաբաժիններ, որոնք կը բաղկանան չորս սենեակներէ — երկուքը իրենց, երկուքը սպասարկուներուն համար : Այն կարտինալները, որոնք օծուած են հանգուցեալ Պապին ձեռքով, իրենց խուցերը կը ծածկեն մանիշակագոյն թաւիշներով՝ իբրեւ սուգի նշան, իսկ միւս կարտինալները՝ կանաչ թաւիշներով : Կերակուրները փակարան կը մտցուին այնպիսի ճամբով մը, որ կարելի չըլլայ հաղորդակցութիւն հաստատել կարտինալներուն եւ արտաքին աշխարհի միջեւ :

Յաճախ ընտրութիւնը կարելի չըլլար կատարել մէկ կամ երկու օրէն : Կլեմէս Դ. Պապին մահուընէ վերջ (1262), կարտինալները, 18 հոգի, փակարան մտան, ուր մնացին 33 ամիս, մօտ երեք տարի, առանց իրարու հետ համաձայնելու՝ նոր Պապի մը ընտրութեան մասին :

Ու մինչ կարտինալները, փակարանին մէջ կը պայքարէին իրարու դէմ, արտաքին աշխարհի մէջ անիշխանութեան մատնուած էր կաթողիկէ եկեղեցին :

ԱՆՄԱՆՈԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

—o—

Մտաւորականներդ կը տառապիք առանց գիտնալու թէ ինչու եւ ի՞նչպէս. ձեր տխրութիւնը պատճառ չունի, խոցուն եւ անքննելի ովկէան, որ չի գիտեր թէ ինչու կը փոթորկի եւ ինչո՞ւ կը հանդարտի. Ճիշդ Գուրժէի բանաստեղծին պէս, զոր այնքան ճշգօրէն նկարած է մեծ հոգեբանը, քիչ մը անձնական փորձառութեամբ անշուշտ, եւ դուք իրաւացիօրէն կը վախնաք որ մի գուցէ անոր . անցնի ձեզ : Վերջին կէտին մէջ սակայն ես հակառակը պիտի ըսէի, բանաստեղծները կը տառապին եւ անոնց տառապանքը, մեր , սովորական հոգիներու երջանկութիւնը կը կազմէ : Բանաստեղծին եւ հոգեբանին գրիչէն ինկած գեղեցիկ քերթուած մը, երաժիշտին մատներէն սահած հոգեսարսուռ ներդաշնակութիւն մը, նկարիչին վրձինէն թափած երկնային երանգ մը ու քանդակագործին մուրճի հարուած մը՝ քարին վրայ, մեր միակ վայելքը, մեր հոգիին սնունդը կը կազմեն, արեւը՝ որ կ'այրի, կը վառի, մեր հոգիներուն լոյս, յոյս եւ մխիթարութիւն սփռելու համար : «Վա՜յ հեղինակին, բայց երանի անոր որ կը հասկնայ զայն». Ճիշդ այսպէս խորհրդածեցի, երբ առաջին անգամ կարդացի «Արու լալանս» եւ «Երկու Մահերը», որոնց մէջ բանաստեղծը գրիչով անմահացուցեր էր քարին կտորը, ինչպէս քանդակագործը՝ իր մուրճով :

Իսկ ես տխուր եմ, որովհետեւ հիւանդ եմ. հիւանդ է մարմինս, եւ հետեւաբար հոգիս. կը տառապիմ, կեանքէն մահը տանող փոշոտ ճամբան կտրելու համար .... Մինակ եմ, գրեթէ միս մինակ հոս, ուր ամառը այնքան հաճելի էր եւ ձմեռը այնքան տխուր. օրեր կան, ուր ոչ մէկ մարդկային ձայն, ոչ մէկ կեանքի, կենդանութեան նշոյլ կը լսուի :

Գիշերը երբ մութը կ'իջնէ եւ լոյսերը կը հանգին Հէյպէլիի բլուրներուն ետեւ, աւելի զօրեղապէս, աւելի ահռելիօրէն զգալի կը դառնայ ձմեռնային սառուցիչ մելամաղձիկ հովը, միօրինակ քամին, որ կը բախի ծառերուն ճիւղերը կը զարնուին իրարու, կ'ողբան, կը հեծեծեն, անընդհատ. անտառը մոռցուած՝ քանի մը անօթի շուներ կ'ոռնան ջղագրգիռ : Այս ահռելի ողբերգութեան հետ, ծովը իր կատաղութեան ողբը կը բերէ մինչեւ հոս, ու գիշերին մթութեան մէջ այս ամէնը կուգան կը բախին մեռնող հիւանդ կուրծքին հեծեծանքներուն. բոլոր այս չարչարանքի ձայները, կոծերը, բողոքի պէս կը բարձրանա՜ն վեր, կարծես աւելի ուժգնօրէն զարնուելու համար անհունին, ու տառապեցնելու համար նաեւ զԱյն, կեանքին մահը, ստեղծած տառապանքին խղճահարութենէն ... :

Տխուր եմ, շատ տխուր, կը յուսամ սակայն որ կը ներէք ինծի. որովհետեւ ինչպէս ըսի, մարդկային միամտութիւնը, գոհացում կը գտնէ իր ցաւերը պատմելուն մէջ ու լսուած ըլլալու գոհունակութիւնը, զոր հեռաւորութեան մէջ նամակով միայն կարելի է ապացուցանել, իր միակ մխիթարութիւնը կ'ըլլայ » :

Այս նամակներուն անկեղծ շեշտը եւ պատկերացուցած հոգեկան տրամադրութիւնը ցոյց կուտան բանաստեղծը, որ կ'ապրէր Սէֆէրեանի մէջ :

Այդ բանաստեղծը վերջին աստիճան խղճամիտ, դժուարահաճ է : Մեծ վիշտերը միայն կեանք կ'առնեն անոր գրիչին տակ :

Շատ քիչ բան արտադրած է ան. այդ քիչը արդէն կը բաւէ իրեն լաւագոյն տեղ մը սահմանելու համար, արեւմտահայ գրականութեան կանացի անկիւնին մէջ :

Օրինակի համար Սէֆէրեան գրած է Իմ Բարձիս *ոտանաւորը, որ ծայրէ ծայր յաջող է իր ցաւագին արտայայտութեանը մէջ :*

Ահաւասիկ այդ բանաստեղծութիւնը :

ԻՄ ԲԱՐՁԻՍ

Ո՛չ, չեմ ուզեր շիրմիս վրայ վարդծաղիկ,
Քահանային հեւքն ընդհատ.
Ես չեմ ուզեր, հաւատացէ՛ք, սիրելի՛ք,
Ձեր արցունքի ողղխին առատ :

Չէ՛, պէտք չունիմ ես մոմերու եւ խաչի,
Ո՛չ պատանքի կանացի.
Ձի՛ խաչն արդէն սուր ուսերուս կըկառչի.
Ա՜հ, կեանքիս մէջ շա՜տ լացի :

Պիտի չուզեմ երբ ժամս հնչէ բաժանման,
Ոչ ծով, ոչ լեռ եւ ոչ օդ.
Օ՜հ, փոյթըս չէ թէ եռս ծգեմ ամէն բան,
Ըլլան յոյսերս սըտայօդ :

Օ՜հ, իմ բարձըս կ'ուզեմ միայն որ ըլլայ
Անշունչ զանկէս անբաժան,
Բարձն անկողնոյս, բարձը գլխիս որ կու լայ
Իմ ցաւերուս հետ դաժան :

Ճերմակ պզտիկ իմ սիրական այդ կլոր
Բարձը գլխիս կապեցէ՛ք,
Զի միայն ա՛ն ծըծեց ցաւերն իմ բոլոր,
Մինչ հեծէի սրտարեկ :

Մենութեան մէջ երբ ես լացի, տխրագին,
Բարձը ինծի փարեցաւ.
Երբ թռմեցան ծաղիկները իմ ճակտին,
Ան սփոփեց վէրքիս ցաւ :

Բարձիկս ինձ չըլլա՛յ խըլէք, սիրելի՛ք,
Բարձիկս քնքուշ, անճըման.
Զի ո՜վ գիտէ թէ հոն ալ մենք պէտք չունինք
Մեր բարձերուն ըսփոփման :

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(3 Շար.)

Այն քաղաքին մէջ, վիթերպա, ուր դումարուած էր փակարանը, արեւնալի կըռիւներ տեղի ունեցան, եպիսկոպոս մը դաշունահար սպաննուեցաւ Մայր – Տաճարին մէջ, խորանին վրայ։ Նափոլիի Թագաւորը Վիթերպա գնաց, պարտադրելու համար ընտրութեան փութացումը ։ Իր ներկայութիւնը աւելի եւս հրահրեց կիրքերը։ Ի վերջոյ, քաղքենի դասակարգը, այս սպանութիւններէն եւ խռովութիւններէն ընդվզած, ապստամբեցաւ ։ Ռատիկան ջոքերուն համաձայնաբար, քաղաքին բնակչութեան գլուխն անցած, յարձակեցաւ փակարանին վրայ։ Քակեցին տանիքը, որպէսզի պապընտիր կարտինալները անձրեւէն ու եղեամէն, — սրամիտներ՝ կ՚ըսէին թէ տանիքը վերցուեցաւ, որպէսզի Ս. Հոգին դժուարութիւն չկրէ՝ իջնելու համար կարտինալներուն վրայ ։ Եւ սակայն կարտինալները կարեւորութիւն չտուին, շարունակեցին իրենց անհամաձայնութիւնը եւ ընտրութիւնը ուշացաւ տակաւին մէկ տարի։ Ի վերջոյ կարտինալ մը առաջարկեց վերջ դնել անիշխանութեան եւ ընտրել ոչ թէ պապը, այլ վեց հոգինոց յանձնախումբ մը, անոր տալով պապ ընտրելու պաշտօնը ։ Այսպէս պապ ընտրուեցաւ Թէոպոլտ Վիսքոնթի, որ առաւ Գրիգորիս Ժ. անունը ։ Նորընտիր պապը, ծանօթ այդ դէպքերուն, որոնց տեղի տուաւ իր ընտրութիւնը, նոր Սահմանադրութիւն մը մշակեց հետեւեալ տրամադրութիւններով, մտցնելով սահմանադրութեան մէջ.— Եթէ Պապը չընտրուի երեք օրուան ընթացքին, կարտինալները պիտի ստանան միայն ընթրիք եւ ցայգաճաշ։ Եթէ նորէն չընտրուի, կարտինալները պիտի ստանան միայն հաց, ջուր եւ գինի ։

Մէկ դարէ ի վեր ընտրութիւնը կը կատարուի քուէով։ Ընտրութիւնը կը շարունակուի ամէն օր,— լուր օր թէ կիրակի։ Քուէարկութիւնը գաղտնի է, որպէսզի նորընտիր Պապը յետոյ վրէժ չլուծէ պատժելով իրեն քուէ չտուողները։ Խորանին վրայ դրուած է սկիհը, որու մէջ կը նետուին քուէները։ Քուէաթուղթերը երեք ծալք ունին, — վերին ծալքին մէջ կը գրուի քուէարկողին անունը (այս ծալքը կը բացուի միայն այն ատեն, երբ հարկ կ՚ըլլայ ստուգում մը կատարել)։ Վարի ծալքին մէջ՝ նշան մը եւ առած մը, որպէսզի ուրիշի մը անունով խարդախութիւն չգործուի։ Մէջտեղը, որ կը բացուի անմիջապէս, ընտրելիին անունը ։

Երբ բոլորն ալ քուէները տան, արարողապետը կը վերցնէ սկիհը, կը շարժէ ուժգին, կուտայ իր ընկերոջ, որ Սեղանէն վար կ՚իջեցնէ, դնելու համար մատուռին ճիշդ կեդրոնը, սեղանի մը վրայ։ Ետոյ քուէները կը պարպուին եւ կը համրուին։ Եթէ պակաս է կամ աւելի, քուէարկութիւնը չեղեալ կը համարուի ։ Մէկիկ մէկիկ կը կարդացուին քուէները եւ կ՚արձանագրուին, մինչ կարտինալ մը ասեղով կը կարէ քուէները։ Եթէ կարելի չեղաւ ընտրել, քուէները կը նետեն վառարանի մը մէջ ու կ՚այրեն ։ Միասին ափ մը թաց յարդ կը նետեն, որ ծուխը թանձրանայ եւ ժողովուրդը Ս. Պետրոսի հրապարակէն տեսնէ։ Եթէ ընտրութիւնը կատարուած է, քուէները կ՚այրուին առանց յարդի, այնպէս որ արագ բոց մը կը բարձրանայ եւ ծուխը երկար չի տեւեր։ Սկիզբները քուէները կ՚այրուէին մատուռին մէջ, բայց ծուխը կը վնասէր Միքել – Անճելոյի սքանչելի նկարներուն, այնպէս որ մասնաւոր վառարան մը շինուեցաւ որ ծուխը երկինք բարձրացուց ։

Պապին ընտրութենէն վերջ կարտինալը կը հնչեցնէ զանգակը։ Երեք կարտինալ կը մօտենան Պապին ու կը հարցնեն .— « Կ՚ընդունի՞ք ձեր ընտրութիւնը »։ Եթէ պատասխանը դրական է (մինչեւ հիմա ոչ բոող մը չէ եղած), կը հարցնեն «ի՞նչ անունով կ՚ուզես իշխել»։ Անունը տալէ ետք նորընտիր պապը կ՚երթայ խորանին ետեւ, ուր կը զգեստաւորուի, — սպիտակ զուլպայ, թաւշեայ շղուական, սպիտակ գդակ, ժանեկազարդ վտաւակ, կարմիր բաղկամուշտակ, կարմիր ուրար։ Այսպէս զգեստաւորուած, կ՚երեւի Սեղանին վրայ, կուտայ իր առաջին օրհնութիւնը, յետոյ կը բազմի գահին վրայ։ Այդ պահուն կարտինալները մէկիկ մէկիկ կուգան համբուրել, ոտքը, ձեռքը, ու Պապէն կը ստանան խաղաղութեան համբոյրը։ Այնուհետեւ Պապը պատշգամէն կ՚երեւի ժողովուրդին, որ կ՚օրհնէ հանդիսաւորապէս։

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԵՒ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

●

ՄԻԼԱՆՕ, (Ցառաջ).— Կիրակի, 12 Հոկտեմբեր, ժամը 17ին, նախաձեռնութեամբ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Իտալիոյ Հայոց Կոմիտէի, Հայկ. Տան եւ Մշակութային Միութեան վարչութիւններուն՝ Հայկ. Տան մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ծննդեան յիսնամեակն ու գահակալութեան Գ. տարեդարձը։

Բացման խօսքը արտասանեց Բժ. Մանուկ Խանպէկեան, թուելով այն բոլոր ստորոգելիները որոնք կը խորհրդանշեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, բազմած Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի գահին վրայ ։ Ցորդորեց հաւատարիմ մնալ մեր անցեալի սրբութեանց եւ աւանդութիւններուն, ամուր կառչելով հոգեկան եւ բարոյական այն բարեմասնութիւններուն՝ որոնք պատմական դարաշրջաններէ մինչեւ այսօր առքի կը բռնեն հայութիւնը ։

Ապա, զաղութիս հոգեւոր հովիւ Վարդապետ Օ. արեղայ Նիկոլեան չէշտեց Վազգէն Ա.ի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյն եպիսկոպոսապետի հանգամանքը, եւ կարճ զաղափար մը յետոյ, կարդաց հայրապետին «Մուսա Լեռան Հայերը Ֆ. Վերֆէլի վէպին մէջ» աշխատասիրութենէն հատուած մը։ Այնուհետեւ ներկաները հրաւիրեց յոտընկայս յարգել յիշատակը Պիոս ԺԲ. Պապին ։

Տիկին Աղաւնի Պետոյեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ խոր յուզումով երգեց երկու հայրենակարօտ երգեր ։

Ապա խօսք առաւ օրուան բանախօսը Բժ. Արամայիս Սրապեան, որ անդրադառնալէ ետք նախալուսաւորչական շըրջանէն առաջ հայ հաւատացեալներու գոյութեանը, որոնք հալածական մէջ էին իրենց Աստուծոյն հետ գետնափոր վայրերու մէջ, մասնաւորապէս անդրադարձաւ պատմական այն շրջանին՝ երբ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք կը հռչակուէր մեր երկրին մէջ, 301ին, Տրդատ թագաւորի օրով, ձեռամբը Գրիգոր Լուսաւորչի։ Ապա ամփոփ պատմականը ըրաւ այն բոլոր կաթողիկոսներուն որոնք յաջորդեցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, հասնելով մինչեւ Գրոց Գիւտը, թուելով, մեծ ու փոքր մատենագիրները, թարգմանիչները, չէշտելով յունարէնի եւ ասորերէնի վտարումը մեր գեղեցիկ դպրութենէն, Եղիշէի եւ Եզնիկի լեզուներուն կառոյցը՝ պիրկ, ոլացիկ եւ պերճ ։ Ապա անդրադարձաւ Վազգէն Ա.ի կեանքին ու գործին, վերլուծականը ընելով անոր կոնդակներուն եւ քարոզներուն, ինչպէս «Մուսա Լերան Հայերը Ֆրանց Վերֆէլի վէպին մէջ» երկասիրութեան, որուն մէջ, ըսաւ, վերլուծող եւ հաւաքող միտքը կ՚առաջնորդուի զատողութենէն եւ ողջմտութենէն, որոնք գլխաւոր յատկութիւններ են ոչ միայն գործնական կեանքի մէջ, այլ նաեւ մտաւորական եւ ստեղծագործական, որովհետեւ իրողութիւններու եւ իրականութեանց առաջնորդող ուղիներ են։ Ցիշեց Վեհափառին այցելութիւնը Ս. Ղազար եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարան. այդ երկու սրբավայրերուն ջերմագին ընդունելութիւնն ու փոխադարձ բարեմաղթութիւնները ։

Տիկին Ալին Ալեքսանեան արուեստի նուրբ ըմբռնումով արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանը», Երգչախումբը երգեց Մ. Դ. Թաղիադեանցի ազգային մաղթանք «Տէր կեցո դու զՀայսս»ը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Բամպակեանի։

Կարդացուեցաւ տօնախմբութեան կազմակերպիչ միութիւններու Ս. Էջմիածին յղուած հեռագրին պատճէնը ։

Հանդէսի աւարտման հիւրամեծարութիւն տեղի ունեցաւ ։ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ֆրանսական ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ցուցահանդէսին առթիւ, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը հրաւիրուեցաւ հայ երգը ծանօթացնելու, մասնաւոր ձայնասփռումի մը ընթացքին ։

Օ Քառըփուր տէ Ֆոլքլոր տիւ Մոնտ։

Այս երգերը լսելի պիտի ըլլան այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն 10,' Ֆրանս–1, (Փարի – Էնթէռ)։

×

ԷԼԷՆԱ ԳԻՒՏԵԱՆ

Ուրիշ առթիւ գրած ենք արդէն ծանօթ դաշնակահարուհի Էլէնա Գիւտեանի մասին, որ քանի մը տարի առաջ նուագահանդէս մը տուաւ Փարիզի մէջ ։

Լոնտոնաբնակ արուեստագիտուհին Հոկտեմբեր 18ին Ուիկմոռ Հոլի մէջ նըւագահանդէս մը պիտի տայ։ Ցայտագրին մէջ Պէթհովէնէ, Շումանէ, Մարթինիւէ եւ Շօփէնէ զատ, առաջին ունկնդրութեամբ Էլէնա Գիւտեան պիտի նուագէ Առնօ Բաբաջեանի բազմաձայն սօնաթը ։

Այս երեկոյթին առթիւ Միւզիքալ Իվընթս թերթը իր առաջին էջին վրայ հըրատարակած է արուեստագիտուհիին նըկարը եւ կենսագրականը, իսկ Միւզիք Էնտ Միւզիշընն թերթը «Հայաստանէն երաժշտութիւն» խորագրին տակ երաժշտագէտ հասարակութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Առնօ Բաբաջանեանի կտորին վրայ ։

ԽՕՍՏՈՒՄ

ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ.— Ոճիրը շատ անճարակ կերպով գործած ես ։ Ձեմ գիտեր թէ ինչ ձեւով պէտք է ներկայացնեմ պաշտպանողականս ։

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Դեռ սկսնակ էի։ Եթէ յաջողիս զիս անպարտ արձակել տալ այս անգամ, տես թէ յաջորդ անգամին ինչ ճարպիկութեամբ կը գործեմ ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ ՈՐՈՆԴԷՍԻ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

4.— Որ, Ս. Էջմիածինը, շարունակելով իր այս ընթացքը. ոչ միայն կազ պահեց պաշտօնանկ եղած Իսահակ վրդ. Ղազարեանի հետ, այլ եւ զայն մղեց չճանչնալու Թեմիս օրինաւոր Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ հակադրելու անոր ապօրինի «ազգային մարմին» մը, գաղութի կարգ մը խառնակիչ եւ անպատասխանատու տարրերու մասնակցութեամբ ։ Այս իրողութեան հետեւանքով ալ, յիշեալ տարրերը, 30 Մարտ 1958ի Թեմական ընտրութիւններէն եւ այնուհետեւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կազմութենէն ետքը, ուժ առած Ս. Էջմիածնի ցուցմունքներէն, առաւել եւս մոլեռանդեցան օրինաւոր ազգային իշխանութեան դէմ իրենց չըթաշխաղերծած պայքարին մէջ, երկարօրէն գրաղեցնելով նաեւ պետական ապասարկութիւնները ։ Եւ, ի լրումն ամենայնի, Իսահակ վրդ. Ղազարեանի արտաքսումէն ետքն ալ, այս միեւնոյն հակազգային հոսանքը շարունակեց եւ կը շարունակէ իր գրգռութիւնները գաղութին մէջ, ի վնաս մեր ազգային – եկեղեցական ամբողջութեան ։Այս բոլորին անմիջական հետեւանքներէն մէկն ալ եղաւ պառակտիչ հոսանքին մաս կազմող կարգ մը քաղաքական խմբակներու եւ Բարեգործականի ձեռք առած միջոցները, տնտեսական գետնի վրայ եւս կոտրատելու համար Թեմիս ազգային – եկեղեցական եւ կըրթական մեքենան ։

5.— Որ, Ս. Էջմիածինը, ըլլալով հանգերձ հայ ժողովուրդի նախամեծարելի Մայր Աթոռը եւ ճանչցուելով հանդերձ անոր պատմականօրէն նուիրական հանգամանքը, իր այժմու դիրքովը հեռու կը մնայ իր բարձր առաքելութենէն եւ ոչ միայն միութեան օղակ՝ մը չի հանդիսանար ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան միջեւ, այլ եւ «էջմիածնասէր»ի եւ «Հակա – էջմիածնասէր»ի արտառոց յորջորջումներով, հայ ժողովուրդին մէջ առաջ կը բերէ վէճեր եւ պառակտումներ, պատճառ դառնալով մեր հաւաքական ինքնապաշտպանութեան ճակատին խորտակման ։

6.— Եւ որ, վերջապէս, իրաց այս վիճակին երկարաձգումը՝ Ա) ծանրօրէն անբաղձալի հետեւանքներ կ՚ունենայ ամպայման Ցունահայ գաղութի վարկին համար, յաչս Հելլէն իշխանութեանց. Բ) մեր ազգային կեանքին մէջ կը տեւականացնէ Ս. Էջմիածնի հետ յոկ ձեւական փոխ – յարաբերութեանց անբնականոն, անօղուտ եւ վնասաբեր դրութիւնը, Գ) լրջօրէն կը դժուարացնէ մեր ազգային – եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքի բարւոք ընթացքը եւ, Դ) գաղութին ալ կը դարձնէ թատերաբեմը ներքին նոր փոթորկումներու՝ ազգային եւս անխուսափելիօրէն Ս. Էջմիածնի կառուրելիք հակաօրինական միջամտութեանց հետեւանքով ։

« Այս բոլոր տուեալներով, այլ եւ աչքի առաջ ունենալով այն իրողութիւնը, թէ երկար տարիներէ ի վեր Ցունաստանի կողմէ ջերմօրէն հիւրընկալուած Ցունահայ գաղութը պարտաւոր է երախտագիտօրէն միշտ հաւատարիմ մնալ Հելլէն պետութեան եւ Հայրենիքի շահերուն, Թեմական Ժողովս, իր 39 պատգամաւորներուն 37ի ձայնով եւ երկու ձեռնպահներով կ՚որոշէ՝

«Ա.— Վերջ տալ Ս. Էջմիածնի Վեհափառ Հայրապետին եւ Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ու մեր Թեմին միջեւ գոյութիւն ունեցող ձեւական կապին, մինչեւ որ Ս. Էջմիածինը ձերբազատուի իր այսօրուան կապանքներէն եւ գտնէ ազատ ու անկաշկանդ գործելու իր անկախութիւնը, եւ

Բ.— Ցունահայ Թեմը ենթարկել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հոգեւոր վերին իշխանութեան ;

« Առ այս, Թեմական Ժողովս պարտք կը զնէ Ազգային Կեդր. Վարչութեան վըրայ, որպէսզի իր այս պատճառաբանեալ որոշումն ու միահամուռ բաղձանքը անյապաղ ներկայացնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Զարեհ Ա.ին, խնդրէ Նորին Վեհափառութենէն, իր հայրական բարձր հովանաւորութեան ու հոգեւոր իշխանութեան տակ առնել Ցունահայ Թեմը » ։

Անցնելով օրակարգի այլ հարցերու քննութեան, ժողովս որոշեց 1) ընծայագրով մը խնդրել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա.էն, որպէսզի յարմարագոյն պատեհութեամբ մը եպիսկոպոսական աստիճան շնորհէ Թեմիս բարեջան Առաջնորդ Տ. Սահակ վրդ. Այվազեանի 2) կազմեց Կրօնական Ժողով մը, որուն անդամներ նշանակուեցան Աթէնքի եւ շրջաններու քահանայ հայրերէն Տ. Ներսէս քհնյ. Խոչորեան, Տ. Խորէն քհնյ. Միսաքեան եւ Տ. Մաղաքիա քհնյ. Բարագամեան, նախագահութեամբ Առաջնորդ Հօր եւ 3) քննութեան առնուեցան Թեմը շահագրգռող տնտեսական զանազան հարցեր եւ պաշտօն արըւեցաւ Տնտեսական Խորհուրդին, որպէսզի նոր միջոցներ ձեռք առնէ՝ առաւել եւս բարելաւելու համար Թեմիս տնտեսական վիճակը ։

Ժողովը փակուեցաւ երեկոյեան ժամը 9ին, Առաջնորդ Հօր «Պահպանիչ»ով ։

Մայր Դիւան Թեմական Ժողովի ատենապետ՝ ՏՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, ատենադպիր՝ ՕՆՆԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ։

1946Ի ՀԱՅԱՏԵՍ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ Կաթողիկէ համայնքին համար անմոռանալի թուական մըն է 1946ը որուն ընթացքին Պիոս ԺԲ. Հռովմէական եկեղեցւոյ ծիրանիով պատուեց Հայ Կաթողիկէ պատրիարքը՝ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան։

Այդ օրերուն Վատիկանի Սիքստեան մատրան մէջ տեղի ունեցած է հայածես հանդիսաւոր պատարագ մը, մատուցուած նորընտիր ծիրանաւորին կողմէ եւ ի ներկայութեան Քահանայապետին ինչպէս նաեւ ծիրանաւորներու բոլոր դասին եւ դիւանագիտական մարմնին։ Այդ օրը 1946, Մարտ 12, հայ ծէսն ու հայ երգը փայլած են, գեղարուեստի այդ հրաշալիքին մէջ, ուր յատկապէս Ս. Ղազարէն տարուած էին սրբազան հանդերձները։ Այդ օրուան արարողութեանց մասնակցող Եւրոպացիներու եւ օտարներու համար Ս. Աթոռի կողմէ տպագրուած էր իտալերէն թարգմանութիւնը մեր պատարագին իբր անաղարտ ճշգրտութեամբ ։ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քահանայապետը Պիոս ԺԲ. այն օրը յուզումով մասնակցած է հայածես պատարագին եւ Իրկու անգամ հայերէն լեզուով արտասանած է — «Խաղաղութիւն ամենեցուն » ընդունած սիրոյ ողջոյն եւ տուած քաղցր խունկը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶ պաշտօնապէս խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ։ Գուրկիպայի եւ Նասըրի միջեւ լուրջ տարակարծութիւն մը ծագած է, որ հետզհետէ սաստիկ բնոյթ կրնայ ստանալ։ Միւս կողմէ Թունուզի մէջ երեւան եկաւ «Նուաէֆիտ» նոր դաւադրութիւն մը. քանի հոգի ձերբակալուեցան։ Աչքի նոթներորդ դաւադրութիւնն է այն օրէն ի վեր՝ երբ Նէօ – Տեսթուրի նախկին քարտուղարը փախաւ Գահիրէ։ Մարոքի թագաւորը յայտարարեց թէ Թունուզ եւ Մարոք միակամ են։

ՍԹԱՒՐՈՓՈԼԻ մէջ (Կովկաս) Խրուշչեւ յայտարարեց թէ եօթը տարիէն աշխարհ պիտի պարմանայ՝ տեսնելով խորհրդային տնտեսութեան յառաջդիմութիւնը։

ՓԵՇՏԱՑԻ իշխանութիւնները ազատ արձակեցին երեք գրողներ՝ որ հունգարական յեղափոխութեան վաղորդայնին ձերբակալուած եւ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին իբրեւ «հակայեղափոխական»։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի, սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.
ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5)։ Ներկայս իբրեւ հրաւէր կը նկատուի։

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, ժամը տասնին, Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ու յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի
ՊԻՈՍ ԺԲ.
Սրբազան քահանայապետին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար։
Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 38րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար զինուորներու նահատակաց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ։
Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային տան մէջ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակ ելած է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի Սեպտեմբերի թիւը (9) մեծ մասով նուիրուած Փալատրիւի բանակումին։ Պատկերազարդ։ Երիտասարդութիւնը հետաքրքրող ճոխ բովանդակութիւն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Բաժանորդագրուեցէք եւ բաժանորդագրեցէք ձեր երիտասարդ բարեկամները, դիմելով հետեւեալ հասցէին.—

Գրիգոր Փափազեան, 23 րիւ Մարսիալ – Պուտէ, Շաւիլ։
Տարեկան բաժնեգին՝ 600 ֆրանք։
Արտասահման՝ 800 ֆրանք։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
Հատոր Բ. տպագրութիւնը

Վերջին ամիսներու Լիբանանի ծանօթ դէպքերու հետեւանքով, կարելի չէր եղած որոշուած թուականին՝ Մայիսին, լոյս ընծայել Ս. Վրացեանի Հայաստանի Հանրապետութիւն հատորի Բ. տպագրութիւնը։

Կը տեղեկանանք, որ հատորի տպագրութիւնը արդէն աւարտած է եւ հրապարակ կը հանուի Հոկտեմբերին։ Հատորը բաղկացած է մօտ 700 մեծադիր էջերէ եւ փայլուն թուղթի վրայ 70 էջէ աւելի նկարներէ, լաթակազմ։ Կեդրոնատեղին է Համազգայինի Գրատունը, Պէյրութ։

Այրի Տիկին էլլէն – Բիւզանդ Քիւթիւքեան եւ զաւակը՝ Բենս (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւթիւքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մանուշակ Ստամպոլցեան եւ զաւակները (Հայաստան), Ստամպոլցեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Շառաֆեան, Այրի Տիկին Արփենիկ Շահպազեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Հրանտ եւ Հռիփսիմէ Այվազեան (Քալիֆորնիա), Պէպէճեան ընտանիքը, Հուռումեան ընտանիքը (Կիպրոս), Այրի Տիկին Հ. Տատրեան եւ զաւակները, Պ. Յ. Խուպէսէրեան եւ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 15.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։
Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբը կ'ողբայ կսկծալի մահը, իր վարչութեան նախագահին՝ Տօքթ. Օննիկ Քիւթիւքեանի եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի էլլէն Բիւզանդի։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը եւ Խրիմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին էլլէն Բիւզանդի եւ իր պարագաներուն Տօքթ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը Տօքթ. Քիւթիւքեանի մահուան առթիւ հինգ հազարական ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայարանին։

×

Տէր եւ Տիկին Վ. Նաւասարդեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Էմրան Մինէնեանի մահուան առթիւ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Ցէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Ա. Տէր Յակոբեանց երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մուքտէրեան երկու հազար, Պ. Սապունճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան, Տիկին Աւագեան հազարական Ֆր., Տիկին Սալմասլեան հինգ հարիւր, Պ. Յակոբեան հինգ հարիւր։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն.— Տիկին Սրապեան հինգ հարիւր ֆրանք, Պ. Պ. Մէքրամէթճեան, Գալուստ, Սէֆէրեան, Վանլեան, Ֆերհատեան, Ճէքէրճեան եւ Պիպալեան հինգ հարիւրական ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆէքսիոնի աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար երիտասարդ կին մը կ'ուզուի։ Դիմել՝

Maison Tavitian
19, Bd. Saint-Denis' Paris 2e

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Վեցերորդ քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաջունի մասնաճիւղին կողմէ։
Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17 – կէս գիշեր։ Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը Պ. Պ. Գուրգէն, Հրայր եւ Վահէ Գրիգորեաններէ շնորհակալութեամբ ստացած է երեք հազարական Ֆր., իրենց հօր ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով։

× Հայաստանէն Տիկին Եղիսաբէթ Սրապեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոն (հօր անուն Յարութիւն) Սրապեան, որ կը կարծուի Ֆրանսա գտնուիլ։

× Սոֆիայէն Տիկին Աղաւնի Սէլթեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արիստակէս Կարինեան, որ կը կարծուի գտնուիլ Մեքսիկա։ Ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցիին, 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ։

THEATRE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic
Métro ; République

Շաբաթ, Հոկտ. 18, ժամը 20.30ին
ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ե. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հիմնադիր – ղեկավար
ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ
Կը ներկայացնէ
Մեր ազգային անմահ երգիծաբան
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ
MAITRE BALTHAZAR
Թարգմ. Ժ. Մ. ՍԻԼՆՑՔԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսերէն լեզուով, հայ Մոլիէրը ծանօթացնելու համար օտարներուն։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
Հայկուհի Խտրշեան, Աւետիս Միսիրեան, Ռոժէ Մարլաֆ եւ Օլիվիէ Մաքօ, ինչպէս նաեւ, Ռուբէն Ասլանեան, Ռոպէր Ժոնս, Ժագ Փելիսիէ, Ժընըվիէվ Լըֆլեռ եւ Իւպեր Բլանէ։

Բեմադրութիւն՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆ, թեքնիք խորհրդական Ռոժէ Մարլաֆ։

Ֆրանսերէնի վերածեց Օլիվիէ Մաքօ, դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ։

Տոմսերու գին՝ 500 եւ 300։
Դիմել՝ Ալթունեան՝ ԿԻԻԹ. 51–84
Բալուեան՝ ՓՐՕ. 25–46։
Միսիրեան՝ ՄՕԼ. 86–04։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Պուա Քոլոմպի կայարանի ծանօթ սրճարանը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրները միասին բերել։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, «Թէժան»ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ. Տէմիրճեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը թէյի շուրջ՝ Պ. Սասունիի ճաշարանը, րիւ տ'Ալէք – սանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս. Տընի։

Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։
Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր։
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը։ Օրակարգ.— Ա) Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը, կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսունհինգերորդ եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձի առթիւ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարիամ Սրմայեան (Ուշաղցի) որ 1940ին Սելանիկէն Գերմանիա գացած է. անկէ Իտալիոյ վրայով Ֆրանսա անցած ըլլալ կը կարծուի։ Իր աղջկան անունը Աղաւնի։ Տեղեկացնել՝
Հայթայեան Գէորգ՝
Rue Erévanian Nº 62, Léninakan
Arménie - U.R.S S.
կամ Հ. Գալուստեան՝
150, Rue Lafayette, Vieune (Isère)

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 18 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] — 34EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4123

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ԵՒ ԱՐԴԱՐ ԼՈՒԾՈՒՄ

Զօրավար Տը Կոլ [illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] կ'օժտուին այս երկիրն լայն ինքնավարութեամբ եւ [illegible] մայր երկրի տնտեսական, ռազմական ու ընկերային աջակցութեան :

[illegible] է : Բոլորն ալ կը կարօտին Ֆրանսայի օժանդակութեան: Նոյնպէս Մարոք եւ Թունուզ, որ լիակատար անկախութիւն ստացան, պէտք ունին այս երկրի օգնութեան բոլոր մարզերուն մէջ :

Ալճերիա՝ աւելի քան ուրիշ որեւէ հողամաս չի կրնար ապրիլ առանց Ֆրանսան ունենալու իր թիկունքը: Այս ճշմարտութեան համոզուած են այսօր ամէնէն թունդ ազգայնականներն անգամ :

Ալճերիոյ Ազգային Ազատագրութեան Ճակատը եւ «ժամանակաւոր կառավարութեան» վարչապետ Ֆերհաթ Ապպաս բռնած են աւելի հաշտարար դիրք մը: Բանակցութեան համար այլեւս իբրեւ նախապայման «անկախութեան ճանաչում» չեն պահանջեր :

Զօրավար Տը Կոլի ալճերիական քաղաքականութիւնը մեծապէս ապաւորած է զիրենք :

Մայիս 13էն ի վեր մեծ փոփոխութիւններ առաջ եկած են Ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ: Ալճերիոյ զինուորականներն ու թունդ ազգայնամոլները չեն որ այլեւս կը յաւակնին պարտադրել իրենց կամքը :

Վարչապետը Հոկտեմբեր 9ին իր խիստ հրահանգներով արգիլեց զինուորականներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլ : «Փրկութեան կոմիտէ»ները զրկուելով զինուորական տարրէն՝ ո՛չ մէկ հեղինակութիւն պիտի ունենան այսուհետեւ :

Զօրավար Տը Կոլ ուժեղ կերպով ձեռք առած է երկրին ղեկը: Վերջ դրած է այլեւս փոխանցման շրջանը, որ սկսած էր Մայիս 13ի «յեղափոխական» շարժումով:

Զօր. Սալան, Մասիւ եւ ընկերները իբրեւ կարգապահ զինուորականներ՝ անմիջապէս համակերպեցան վարչապետի հրամաններուն :

Նոյեմբեր 23ի ընտրութիւնները ազատ պայմաններու մէջ կատարուելով՝ հնարաւորութիւն պիտի տան կառավարութեան ժողովրդավար նոր կարգեր հաստատել Ալճերիոյ մէջ :

Անոնք որ Սեպտեմբեր 28ին «ոչ» քուէարկած էին, այժմ բոլորուած են զօրավարին շուրջ՝ հրապուրուած անոր ալճերիական քաղաքականութենէն, որ կը ծոտի խաղաղ և արդար լուծումի մը:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ ՑՈՅՑ ՁԵՂԱՒ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՅԵՏԱՁԳԵՑ

Ինչպէս գրած էինք, Ալժերիոյ եւ Սահարայի Փրկութեան Կոմիտէն թռուցիկներ ցրուած էր աւելի օր՝ ժողովուրդը հրաւիրելով ընդհանուր գործադուլի եւ ցոյցի, բողոքելու համար Զօր. Տը Կոլի կառավարութեան վերջին որոշումներուն դէմ: Բացի զինուորականներէն՝ Կոմիտէի անդամներուն երկու երրորդը համաձայն էր ընդհանուր գործադուլի եւ ցոյցի : Փոքրամասնութիւն մը միայն, գլխաւորութեամբ Նէօվրիթի, Սիտի Քարայի, Քուլոնարի, եւ «Էքօ տ'Ալժէ»ի տնօրէն Ալէն տը Սէրինեի պատրաստած էր յայտարարութիւն մը, որ չհրատարակուեցաւ սակայն: Ալէն տը Սէրինեի կը գտնուէր Փարիզ, ուր յայտարարեց թէ իր հրաժարականը ղրկած եւ Ալժէի փրկութեան կոմիտէին : Միւս կողմէ ծանօթ կոլեան Քուլոնար կ'աշխատէր համոզել ծայրայեղ իր ընկերները՝ որ հրաժարին գործադուլի ծրագիրէն :

Սկիզբը դժուար եղաւ համոզել ծայրայեղները, սակայն հետզհետէ անդրադարձան անոնք՝ որ իրենց ցոյցը ձախողութեան պիտի մատնուէր: Հինգշաբթի առաւօտ ամէն մարդ գործի վրայ էր արդէն. հետեւաբար այլեւս կարելի չէր մտածել ընդհանուր գործադուլի մը մասին :

Վերջապէս Փրկութեան Կոմիտէն դեկոյց մը հրապարակեց, ուր կ'ըսուէր թէ կոմիտէին մէկ պատուիրակութիւնը ընդունուած է զօր. Սալանի կողմէ, որուն տուած բացատրութիւններուն վրայ՝ «հայրենիքին գերագոյն շահերը պաշտպանելու մտահոգութեամբ եւ Փրկութեան Կոմիտէի միասնականութիւնը պահելու համար, Փրկութեան Կոմիտէն Իկամիի եւ Ալժէի կոմիտէներուն հետ համակարծիք՝ կ'որոշէ յետաձգել գործադուլը» :

Միւս շրջաններու Փրկութեան Կոմիտէներն ալ կոչ մը ըրին՝ գործադուլը յետաձգելու համար :

Արդարեւ, որոշուած ժամուն Ֆորումի հրապարակին վրայ կը տեսնուէին լուսանկարիչներ, թղթակիցներ եւ զինուորականներ ....:

Իրիկուան դէմ միայն մօտ հարիւր երիտասարդներ պանդուխտ բացագանչութիւններ արձակեցին Զօր. Սալանի հասցէին, որուն հետ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ ետք դուրս կ'ելլէին պատուիրակութեան մը անդամները : Զորս ձերբակալութիւններ եղան, որոնցմէ մէկը... ոստիկան էր եւ նկատելով որ համազգեստ չունէր՝ իր պաշտօնակիցները կարծած են թէ ցուցարարի մը հետ գործ ունին: Շատ չանցած չորսն ալ ազատ արձակուեցան :

Ընդհանուր գործադուլին եւ ցոյցին դէմ էր Ալժէի քաղաքական թէ զինուորական շրջանակներուն մեծ մասը :Ալժերիոյ քաղաքապետներու դաշնակցութեան նախագահը, Գարնեթօ, որ Փարիզ կը գտնուէր, յայտարարեց թէ դէմ էր խառնակութիւններու. «Կը հաստատենք Զօր. Սալանի կատարած յայտարարութիւնը՝ Փարիզի մէջ, եւ Զօր. Մասիւի յայտարարութիւնը՝ Ալժէի մէջ »:

Իսկ Ռոժէ Տիւշէ յստակօրէն յայտարարեց .— Զօր. Տը Կոլի կողմէ տրուած որոշումները պէտք է յարգուին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Նոր կառավարութիւնը բացառիկ իրաւասութիւններ ուզեց վեց ամսուան համար , քաղաքացիները զինաթափելու եւ կարգը վերահաստատելու յառաջադրութեամբ: Հաւանական է, որ Խորհրդարանը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կամ միաձայնութեամբ քուէարկէ կառավարութեան պահանջը:

ՆԱՍԸՐ - ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿՌԻՒԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԳԱՀԻՐԷ.— ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԴԷՄ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ.— ԵԳԻՊՏՈՍ ԴԱՒ ԿԸ ՍԱՐՔԷՐ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԴԷՄ

Թունուզի Հանրապետութեան Նախագահ Հապիպ Պուրկիպա Ազգ. Սահմանադրական Ժողովին առջեւ խօսք առնելով բացատրեց այն պատճառները՝ որոնց համար Թունուզ դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները խզեց Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ :

Պուրկիպա նախ ճշդեց թէ ինք Արեւմուտքի կողմնակից էր եւ կրմնայ արեւմտեան. «Ես յաջողեցայ Միացեալ Նահանգներու բարեկամութիւնն ու յարգանքը ապահովել Թունուզի համար » :

Նախագահը ծանր բառերով արտայայտուեցաւ Գահիրէի դէմ.— «Երկու տարի առաջ կը կարծէի թէ Եգիպտոսի եւ Թունուզի միջեւ անհասկացողութիւն մը կար, բայց եօթը ամիսներէ ի վեր այլեւս չեմ հաւատար այդ տարակարծութեան. դաւադրութիւն մը երեւան ելաւ »:

Դալով Արաբական Լիկային, Պուրկիպա ըսաւ թէ կարճ ժամանակի ընթացքին Լիկան պիտի դրուի անկեղծութեան եւ եղբայրութեան հաստատուն հիմներուն վրայ :

Գահիրէի Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ Թունուզ կը փակէ իր դեսպանատունը եւ բոլոր պաշտօնեաները հրահանգ ստացած են, որ անմիջապէս վերադառնան Թունուզ : Գահիրէի Նախարարութիւնը աւելցուց թէ Թունուզ խնդրած է Արաբ. Հանրապետութեան կառավարութենէն, որ նոյն միջոցներուն դիմէ Թունուզի իր դեսպանատունը պարպելու համար :

Եգիպտական ձայնասփիւռը նոր թափ մը տուաւ հակաթունուզեան եւ մանաւորապէս Պուրկիպայի դէմ իր սկսած պայքարին: Դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումէն ետք Գահիրէի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Պուրկիպա կը հետեւի «դաւաճան» Նուրի Սայիտի քաղաքականութեան եւ շեշտեց ետք թէ Թունուզի « կառավարութիւնը արեւմտեան աշխարհակալներու գործակալն է» աւելցուց .— «Պուրկիպա դէմ է Ալժերիոյ անկախութեան ... դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումին գլխաւոր պատճառը ա՛յս է»:

Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը մտահոգուած է Թունուզ — Գահիրէ այս հակամարտութեամբ եւ կը յայտարարէ թէ այս ձեւով Պուրկիպա լուրջ հարուած մը կուտայ Ալժերիոյ «աժամեայ կառավարութեան», որուն կեդրոնը կը գտնուի Գահիրէի մէջ :

Մայիս 13ի դէպքերէն ի վեր Նախագահ Պուրկիպա առաջին անգամն ըլլալով տեսակցութիւն մը շնորհած է Ֆրանսացի լրագրողի մը, շահեկան յայտարարութիւններ ընելով : «Փարի — Փրէս » կը հրատարակէ այդ տեսակցութիւնը, որ գրաւած է ամբողջ էջ մը :

Արաբական Լիկայի հանդէպ իր դիրքը Պուրկիպա կը բացատրէ հետեւեալ ձեւով.— Նախ՝ մենք արաբական երկիր մըն ենք, բայց արաբական երկիր մը, որ իր աշխարհագրական դիրքին համար պէտք է գործակցի Արեւմուտքի հետ. երկրորդ՝ Թունուզ դէմ է բռնատիրութեան, ինչպէս՝ միջազգային համայնավարութիւնը: Թունուզ յարեցաւ Արաբական Լիկային, կ'աւելցնէ Պուրկիպա, բայց մեր եւ Եգիպտոսի միջեւ մտահոգիչ հարցեր կային: Առաջ պատճառը Թունուզի արեւմտեան քաղաքականութիւնն է: Եգիպտոս, մանաւանդ Սուէզի միջադէպէն ետք, հետեւեցաւ «դրական չէզոքութեան», բայց այդ քաղաքականութեան միայն անունը մնացած է այսօր. Եգիպտոս կը հետեւի Մոսկուայի :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Թունուզի Նախագահը աւելի խիստ բառերով կը քննադատէ Նասըրը, որ իր գերապահութիւնը կը փորձէ պարտադրել արաբական միւս երկիրներուն վրայ: Բայց արաբական բոլոր երկիրները չեն որդեգրեր այդ քաղաքականութիւնը, այդ պարագային՝ յիշեալ երկիրները կը դառնան ... աշխարհակալներու գործակալ եւ ղեկավարները՝ դաւաճան : Լիբանան, Յորդանան եւ Սուտան Եգիպտոսի դէմ բողոքեցին Ապահովութեան Խորհուրդին:

Հապիպ Պուրկիպա կը շեշտէ թէ Նասըրի միապետական ձգտումները չեն կրնար իրականանալ արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ: Բազմաթիւ արաբ կառավարութիւններ ունին արեւմտեան քաղաքականութիւն: Եգիպտոս կը հետեւի Մոսկուայի: Միւս կողմէ, կ'աւելցնէ ան, Թունուզի ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել մարդիկ՝ որոնց վրայի փաստաթուղթերը ցոյց կուտան, թէ Նասըր զէնք, դրամ եւ մարդ կը ղրկէր դաւադրութիւն մը պատրաստելու համար Թունուզի մէջ :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոկտեմբեր 12ին Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ եղած են եկեղեցական հանդիսութիւններ եւ մատուցուած Ս. Պատարագ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձին առթիւ: Օրուան քարոզը խօսած է Եգիպտոսի Թեմի առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեան: Հանդիսութեանց ներկայ եղած են եկեղեցականներ եւ աշխարհականներ՝ Հայաստանէն թէ արտասահմանէն, որոնց կարգին՝ Նուպար Գ. Կիւլպէնկեան (Լոնտոնէն), Բժ. Ե. Արզումանեան եւ Ե. Հիւսիսեան (Իտալիայէն), Յ. Տէր Յակոբեան եւ Ս. Քարեան Փարիզէն :

Հանդիսութեանց ներկայ եղած եւ Վեհափառը շնորհաւորած է նաեւ հռչակաւոր նկարիչ Մարտիրոս Սարեան :

Հայաստանի Վարչապետ Քոչինեան եւ ուրիշներ ղրկած են շնորհաւորական հեռագիրներ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՔԻԼԵՐՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Հոկտեմբեր 14ին Միլանոյի մօտ վախճանած է Ղեւոնդ վարդապետ Քիլերճեան, 56 տարեկանին:

Հանգուցեալ վարդապետը ընիկ Խարբերդցի, Փարիզի ժողովրդապետ եղած է 1948ին, ապա անցած Ամերիկա եւ Իտալիա :

Քիլերճեան վարդապետ Փարիզ եղած շրջանին վայելած է բոլորին համակրանքը եւ շահած լայն ժողովրդականութիւն:

Յակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ զինուորական նաւապախումբին ղեկավարը՝ Փեթրով, պաշտօնազրկուած է, նկատելով որ անհասապաշտ էր եւ միայն իր եւ ուրիշ երաժշտական գործերուն ազդարութեամբ կը զբաղէր: Այն խմբավարները որ իրենց յայտագրին վրայ Փեթրովի գործերը չէին դներ՝ անմիջապէս պաշտօնանկ կ'ըլլային, կ'աւելցնէ «Կարմիր Աստղ» թերթը :

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Կ'արժէ, որ արագ ակնարկ մը նետենք մեր կորուստներուն վրայ՝ մշակութային մարզի մէջ, օրուան տօնին առիթով։

Համաձայն Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարանի կազմած ցուցակին, համայն աշխարհի մէջ ցրուած հայերէն ձեռագիրներու թիւը կը հասնի շուրջ 24.000ի (9 – 10.000ը՝ միայն Երեւանի մէջ)։

Հազար հինգ հարիւր տարուան ընթացքին միայն 24.000 գիրքե՞ր գրուած կամ ընդօրինակուած են ուրեմն. ոչ, ինարկէ։ Ի՞նչ եղած են միւսները. շատ պարզ է — ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՆ։

Ահա՛ քանի մը վկայութիւններ, որոնք կը ծառայեն հաստատելու մեր այս եզրակացութիւնը.—

Մովսէս Խորենացի, Մերուժան Արծրունիի մասին խօսելու առիթով, կը գրէ. «... Զորս մի անգամ գիրս գտանէր՝ այրէր»։ Կաղանկատուացի եւս կ'ողբայ «զմատենից եւ զկտակարանաց հրկիզութիւն»։ Ստեփանոս Օրբէլեան իր կարգին կը վկայէ, թէ Ղափանի Բաղաբերդը գրաւուած ատեն թշնամին այրեց տասը հազար մատեաններ 1126ին։ Դար մը ետք, 1241ին, «անթիւ գոյին կտակարանք աստուածային գրոց», ինչպէս կ'ըսէ Գանձակեցի, սակայն անթիւ այդ գիրքերը կողոպտեցին թաթարները եւ ծախեցին չնչին գիներով։

Գաւլպէքի գրաւման ատեն կորսուեցան աւելի քան տասը հազար հայերէն ձեռագիրներ։ Լէնկթիմուր, Հայաստանի արշաւանքէն վերադարձին, բեռներով «հայերէն գրեանք» փոխադրեց իր մայրաքաղաքը՝ Սմրղանտ եւ հոն աշտարակի մը մէջ պահել տուաւ զանոնք։ Յովհաննէս Կարբեցի Կաթողիկոս կը հաստատէ այս պարագան՝ Դորպատի համալսարանի ուսուցչապետներէն Կլոսիոսի գրած իր մէկ նամակին մէջ։ Իսկ Ներսէս Գ. Կաթողիկոս կը գրէր, թէ աստուածպաշտութեան թշնամիները «բազում անգամ արշաւեալ կորուսին զկտակարանս եկեղեցւոյ»։

Մխիթար Այրարանեցի կը պատմէ, թէ իր օրերուն այլեւայլ կողմեր ցրուած հայերէն գիրքերը եթէ հնար ըլլար հաւաքել եւ «ժողովել ի մի վայր, աւելի գոյր քան զհազար բեռն»։

Մեր հին, պատմական արժէք ունեցող ձեռագիրներէն մինչեւ հիմա գտնուածները «նշխար մի համարելու է չգտնուածներուն եւ չգտնուելիքներուն» հետ բաղդատմամբ, կը վկայէ Ալիշան։

Աղթամարի վանքին Ղուկաս գրագիրը, Լէնկթիմուրէն ազատելու համար հին մատեաններն ու մագաղաթները, տակառներու մէջ կը լեցնէ զանոնք եւ կը թաղէ։ Եւ անշուշտ թաղուած ալ կը մնան դեռ։

Նոյն ճակատագրին ենթարկուած են բազմաթիւ այլ ձեռագիրներ արաբական եւ թաթարական արշաւանքներու ատեն։

Վիլլոդ հայագէտը իր հայ – լատին բառարանին վերջը կը գրէ. «Ժամանակ (1388ին) գրեթէ հայ գրեանքն ամենեքեան մաշեցան ի հուր»։

Առաքել Դաւրիժեցի նոյնպէս կը վկայագրէ, թէ տգիտութեամբ պնդացած եւ ամայացած էր Հայոց ազգը։ Ոչ միայն չէին կարդար, այլեւ չէին իսկ գիտեր, թէ ինչ է գիրքը եւ ինչ զօրութիւն ունի։ Անպէտ իր կը նկատուէին գիրքերը, փատի կտորներու պէս նետուած այս ու այն կո՞ղ՝ կամ հողով ու մոխիրով ծածկուած։

Միշտատակե՞նք նաեւ մեր Պատմահօր վկայութիւնը այն մասին, թէ քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, մեր քրիստոնեայ «լուսաւորիչ»ները կ'այրէին, կը փճացնէին ինչ որ «հեթանոսական» էր կամ հեթանոսական շրջանի հետքը կը կրէր։ Այս ձեւով եւ այս պատճառով ընդմիշտ կորսուեցան մեր ազգին երգերը, որոնք «հեթանոսութեան» դրոշմը ունէին իրենց վրայ։

Գերման պատմագէտը՝ Մոմզըն կը վկայէ, թէ Հայաստան «անյունացեալ» երկիր մը մնաց, երկար ատեն ենթակայ ըլլալով հանդերձ Բիւզանդիոնի քաղաքական եւ մշակութային ազդեցութեան։ Եւ ստեղծեց ինքնուրոյն մշակոյթ, ազգային շունչով ու դրոշմով։

Այդ մշակոյթէն շատ քիչ բան հասած է մեզի։

Ահա քանի մը ուրիշ վկայութիւններ աւելի մօտ ժամանակներու մասին.—

Վանքերու վանահայրերը իբրեւ նուէր Պոլսոյ ամիրաններուն կը ղրկէին ընտիր գրչագիրներ, որոնք յաճախ կը կորսուէին անգիտութեան կամ անփութութեան պատճառով։ Թովմա Արծրունիի պատմութեան ձեռագիր մէկ օրինակը Միջագետքի՝ ամիրայի մը տան «թաւան իշխէն գտնուեցաւ», կը հաստատէ Աբրահամ Այվազեան եւ կ'աւելցնէ. «Տոհմային այն անգին մագաղաթեայ մատեանը, որ Ոսկեդարու հայ լեզուաւ, բայց յունատառ գրուած եւ ատորերէն տառերով ծանօթագրուած էր, քիչ տարիներ առաջ ոչնչացաւ»։

Աբր. Այվազեան կը պատմէ, թէ Գէորգ Դպիր Հայաստանի գիւղերէն մէկուն մէջ տուն մը հիւրընկալուած էր։ Գիշերը, ջուր խմելու ատեն, կը տեսնէ, որ ջրամանին վրայ մագաղաթեայ ձեռագիր մը գրուած էր իբրեւ կափարիչ։ Եւսեբիոս Կեսարացիի «Քրոնիկոն»ն էր այս կափարիչը։

Ոմանք, թէ մեզ եւ թէ իրենք զիրենք մխիթարելու համար թերեւս, այս կորուստները կը նկատեն «ազգերու մարսողութիւնը»։

Հաւանաբար, ճշմարտութեան բաժին մը կայ այս հաստատումին մէջ։ Բայց հիմա, քսաներորդ դարուն, այլեւս ներելի չէ «մարսողութեան» այս ձեւը։ Եր–նամքով, գուրգուրանքով կը հաւաքուին ու կը պահուին հիմա հին ձեռագիրները, որքան ալ աննշան, որքան ալ պակասաւոր ըլլան։

Օտար մը, Վիկտոր Լանկլուա, մեղմէ դար մը առաջ հաւաքեց եւ հրատարակութեան տուաւ Ռուբինեանց շրջանէն մնացած դիւանաթուղթեր ու վաւերաթուղթեր, որոնք կը ծառայեն իբրեւ աղբիւր որեւէ ժողովուրդի քաղաքական պատմութեան։

Հիմա, բոլոր այս կորուստներէն ետք, մենք պարտաւոր ենք գուրգուրալ մեր ունեցած քիչին վրայ։ Մեր յիշատակած վկայութիւնները կարդալով, թերեւս չենք խոր անդրադառնար, թէ կորսուած ձեռագիրները անդարմանելի բաց մը ձգած են մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ։

Վերջացնենք այս տխուր պատմութիւնը, դարձեալ յիշատակելով Աբրահամ Այվազեանի մէկ վկայութիւնը

« Օր մը, — կը պատմէ Այվազեան, — կրետացի հայ մը կը ներկայանայ Հայր Ալիշանի եղբօր եւ, ցոյց տալով ձեռագիր մը, կ'ըսէ. «Այս տեսակ տասը կտոր ձեռագիրներ թաղեցինք կրետացի Հայու մը հետ, որ շատ կը սիրէր զանոնք»։

« Ալիշանի եղբայրը, ի լուր այս յայտնութեան, կը յուզուի. իսկ կրետացի Հայը, մեղմելու համար անոր յուզումը, կ'աւելցնէ. « Հոգ մի՛ ըներ, այդ ձեռագիրները շատ հին էին, շա՜տ հին...»։

Ի տես եւ ի լուր մեր անթիւ անհամար կորուստներուն, ոմանք մտածեն թերեւս, կրետացի Հային պէս, թէ ոչինչ, հոգ ընելու բան չկայ, քանի որ կորսուած գիրքերը, — թանկագին նշխարներ, — «հին էին, շատ հին ...»։

Հին էին, ուստի՝ նաեւ առաւել թանկարժէք էին, քան նորերը։

Հին թէ նոր, մենք կը գուրգուրանք հայ գիրքին վրայ, որովհետեւ գիտենք, կը խոստովանինք մեր Թումա Արամազդին՝ Աճառեանի հետ, թէ «մի գիրքը մի ազգ է, մի այբուբենը՝ մի ամբողջ ցեղի պատմութիւն։ Եւ այբուբենից ու գրքից դուրս ուրիշ պատմութիւն չկայ»։

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ՝ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՀԵՏ ...

Ինչպէս գրած էինք, Փրակայի մէջ 16 լեզուներով լոյս տեսաւ Համաշխարհային մարքսեան պարբերաթերթին առաջին թիւը, ուր արաբական երկիրներու ներքին գործերուն վերաբերեալ Համայնավարներու նպատակներուն մասին շահեկան յօդուած մը գրած է Խալէտ Պէքթաշ։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, Խալէտ Պէքթաշ, Սուրիայէն հեռացած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ստեղծման նախօրեակին, եւ հաստատուած Փրակա՝ նկատելով որ համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուած է յիշեալ երկիրներուն մէջ։ Յիշեցնենք՝ որ անցեալ շաբաթ վերադարձաւ Դամասկոս, դաշտնի պատճառներով։

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ մինչ Եւրոպայի եւ Խ. Միութեան մէջ համայնավարները անհաշտ պայքար կը մղեն ազգայնականներու դէմ, Պէքթաշ երկդիմի քաղաքականութիւն մը կ'որդեգրէ, երբ «գործունէութեան դաշտն» է՝ արաբական աշխարհը.—

« Ճիշդ է որ համայնավարներուն համար անհրաժեշտ է զինակցիլ զանազան երկիրներու ազգայնական եւ ազգեցիկ տարրերուն, բայց կ'աւելցնէ. «Ամէն պարագայի տակ, գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ նոյնիքն կուսակցութեան «զօրացումը»։

« Համայնավարներու վերջնական նպատակը, կ'ընդգծէ ան մասնաւորապէս, կը ձգտի Համայնավար կուսակցութեան «գերիշխանութեան»։ Ասիկա, կը բացատրէ Պ. Պէքթաշ, պէտք է իրագործուի Ազգային ճակատի համար մղուող պայքարին մէջ»։

Ազգային ազատագրութեան շարժումին մէջ յնշազրկութեան եւ անոր դրօշակիր՝ Համայնավար կուսակցութեան դերը նկարագրելով, Պէքթաշ կ'աւելցնէ.—

«Զի բաւեր խօսիլ այս շարժումին մէջ ընչազրկութեան տիրապետութեան մասին։ Պէտք է իրագործել այս տիրապետութիւնը նոյնինքն պայքարի ընթացքին ու Ազգային ճակատի համար մղուող պայքարի շրջանակին մէջ։ Երբեք պէտք չէ մոռնանք այս նպատակը։ Ի վերջոյ, Ազգային Բուրժուազիայի եւ հայրենասէր ազդեցիկ տարրերու հետ զինակցութիւնը նմանապէս անհրաժեշտ է։ Այսուհանդերձ, կուսակցութեան դերը, թէ այսօր թէ ապագային, պէտք է ներկայ ըլլայ մեր աչքին առջեւ »։

Ըստ երեւոյթին խօսելով Սուրիայէն իր հեռացման մասին։ Եգիպտոսի հետ միութեան վաւերացման նախօրեակին, Պէքթաշ կ'ըսէ.

« Փորձ մը եղաւ մեր կուսակցութիւնը լուծել տալու (դանէ պաշտօնապէս եւ առժամապէս) ու քաէարկել նոր Սահմանադրութիւնը։ Բայց կ'աւելցնէ.

« Երբեք չենք ընդունիր լուծել մեր կուսակցութիւնը եւ, այս առթիւ, համայնավար կուսակցութիւնը իրաւասութիւն չունի ինքզինք լուծելու։

Երբեք պիտի չհրաժարինք մեր համայնավար կուսակցութենէն եւ գիտենք, որ անոր դերը կը շարունակէ մեծնալ եւ ապագային աւելի պիտի մեծնայ։

« Ժուրժուա Ազգայնականները եւ Աջա–

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻ ՄԸ

ԱՏՐԻՆԷ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

Չեմ ըսեր թէ Սէֆէրեանի այս բանաստեղծութիւնը արուեստի հրաշակերտ մըն է, որովհետեւ արուեստի գործ մը արտադրելու համար «Գերազանցութեան վայրկեան մը «ապրած ըլլալու է, ինչպէս կը հաստատէ Արսէն Ալեքսանդր իր Նըկարչութեան պատմութեան հատորին մէջ։ Եւ Սէֆէրեան այդ վայրկեանը չկրցաւ ապրիլ անշուշտ

Հետաքրքիր եմ գիտնալու թէ Ատրինէն սիրա՞ծ է երբեք։ Սէրը կրնար մխիթարութեան եւ յոյսի փոքրիկ հանգրուաններ պատրաստել անոր հեւացող կեանքին ճամբուն վրայ։

×

Poète, on est demi Dieu.

Ահա թէ ինչպէս կը սահմանէ Ժան Ռիշփէն բանաստեղծը։ Բանաստեղծը, աւելի ճիշդ է ըսել, այն դիծն է որ մարդը Աստուծոյ մը կը միացնէ։ Այսինքն թերութեան եւ կատարելութեան խառնուրդ մըն է։

« Բանաստեղծութիւնը, ըսած է Էոկտօ, միջին կերպով եւ նոյնիսկ ոչ մէկ եղանակով պէտք է. ճշմարտութեան համար մտահոգ ըլլայ. պէտք չէ նաեւ մըտահոգուի կիրքով.— եւ բնականաբար՝ բարոյականութիւնով, գղայականութիւնով. իր իսկ էականը սէրն է»։

Ասոր համար է որ հետաքրքիր եմ գիտնալու թէ Ատրինէն սիրա՞ծ է երբեք։ Սէրը՝ բանաստեղծին մէջ ամէնէն զօրաւոր կերպով թրթռացող լարն է։ Միջակ մարդիկը՝ երբ կը սիրեն, սովորականութենէ դուրս կ'ելլեն յաճախ։

Իր հիւանդ հոգին թերեւս կը բաղձար սիրել, բայց մինակ էր, բոլորովին մինակ՝ իր Տխրութեան հետ։

Գարեգին Պէշկէօթիւրեանի ծանօթ Ըլբինգը, որով կէս մը անմահացաւ Խարբերդցի վաղամեռիկ երաժիշտ – բանաստեղծը, տարտամօրէն հանգիտութեան եզրեր ունի Ատրինէ Սէֆէրեանի Իմ բարձիս ոտանաւորին հետ։ Պէշկէօթիւրեան՝ դեռ ապրիլ կ'ուզէ.

Ե՛կ, իմ սրինգ, իմ բարեկամ սրտագին.
Նիհար շրթներդ, ո՜հ, երերուն,
Դի՛ր դալկահար իմ շրթներուն,
Երգենք ու լանք, լանք ու երգենք
տրտմագին։

Տխրօրէն թրթռուն ժապլկումը վէրքի մէ պէս կ'արինի Սէֆէրեանի հոգիին մէջ, ուր կեանքին հաւատքը չոգիացեր է. այնպէս որ երգելու ու լալու բաղձանքներ, չի անուցաներ բանաստեղծը, գիտէ որ պիտի մեռնի, եւ շատ շուտ, ու մըխիթարութիւն մը կը պաղատի։

Օ՜հ, իմ բարձս կ'ուզեմ միայն որ ըլլայ
Անշունչ զանկէս անբաժան,
Բարձն անկողնոյս, բարձը գլխիս որ կուլայ
Իմ ցաւերուս հետ դաժան։

Կեանքէ հրաժարումի այս գիտակից զառնութիւնը՝ անդրշիրիմեան մխիթարութիւնով մը կ'ոսկեզօծէ։

Զի ո՞վ գիտէ թէ հոն ալ մենք պէտք չունենք
Մեր բարձերուն ըսփոփման։

Կարդացա՞ծ էք Էմիլ Ֆաէ Կէի տասնըհինգերորդ դարու գրական ուսումնասիրութիւնները։

« Զգայութիւն եւ երեւակայութիւն, ահա թէ ինչէ կը կազմուի բանաստեղծ մը, կը գրէ Ֆակէ այդ գիրքին մէջ տեղ մը։ Ասոնցմէ մէկը կը բաւէ, եթէ զօրաւոր է եւ կատարեալ։ Երկու յատկութիւնները միասին արտակարգօրէն գեղեցիկ կը դարձնեն գործը։ Անոնցմէ իւրաքանչիւրին մասնաւոր յատկանիշը եւ ան համեմատութիւնները, որոնցմով մէկը կը խառնուի միւսին. բանաստեղծին էութեան իսկական եղանակը, իր ինքնատըպութիւնը, իր դեղարուեստական անձը կը կազմեն։»

Զգայնութիւն եւ երեւակայութիւն։ Սէֆէրեան կատարելապէս այդ երկու յատկութիւններն ալ ունենալ կը թուի։ Ու ... ապրէր, եթէ սիրէր գեղեցիկ գործեր պիտի կտակէր հայ գրականութեան։

Վերջին անգամ իմացած ըլլալով որ Ատրինէ դէշ վայրկեաններ կ'անցընէ, այցելել ուզեցի իրեն։ Հեռուէն զգաց թէ ես եմ։ Ու քովիններուն արգիլեց մօտեցնել զիս՝ իր սնարին։ Իր քօքէթըրուն կը պահէր միշտ, չէր ուզեր որ տեսնեմ զինքը, այլափոխուած, քայքայուած։ Հեռուէն դիտեցի զինքը։ Եւ իմ վերջին այցելութիւնս այնքան տխուր էր որ, վախճանը կռահեցի անմիջապէս եւ ճակատագրին դէմ դառնացած վերադարձայ։

Շաբաթ մը վերջը իր դժբախտ մահը իմացայ։

Ծանօթները ամէնքն ալ կը սիրէին Ատրինէն. կը սիրէին անոր վրդովիչ նայուածքին համար՝ որ կը խօսէր իրենց հետ. ձայնին համար՝ որ այնքան հիւանդ էր ու սրտայոյզ։ Կը սիրէին զայն, որովհետեւ քիչ մը, եթէ կարելի է ըսել, ըղձաւոր յուզում կը դնէր անոր ամէն մէկ շարժումին մէջ։

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ՏՈՔԹ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Փոքր էի երբ զինքը ճանչցայ ։

Ծանօթ իր հեզութեամբ ու բարութեամբ՝ դժուար էր սակայն իրեն մօտենալ։ Ճիշդ է որ ունէր զօրաւոր ազդեցութիւն մեր վրայ։ Այդ չէր պատճառը որ իր առջեւ դառնայինք անհանդիստ։ Այլ որովհետեւ միշտ ու միշտ ունէր իր խորհրդաւոր լռութիւնը ու նաեւ խօսուն չէր։ Իրեն գաղտնիք չէր այդ վիճակը ։ Եւ ատոր համար ալ քիչ կ'երեւար մեր հանդէսներուն։ Սակայն երբ պատահաբար մեր մէջ գտնուէր, հաւաքոյթները կը դադրէին հասարակ ըլլալէ։ Պզտիկէն մինչեւ մեծ՝ կ'ըլլայինք աւելի վերապահ։

Զինքը մեծարելու մեր ձեւն էր ատիկա ։

Այնքա՜ն տպաւորիչ էր իր լրջախոհ դէմքը եւ ինքը այնքան ծանրաբարոյ ։ Սակաւախօս էր ու ինքնամփոփ։ Բանաստեղծի մը պէս, որ էր արդէն։ Պատերազմէն առաջ, երեւցած էր «Յառաջ»ի մէջ իր մէկ քերթուածը, «Սուգը», զոր սիրած էի ու սորված։ Իրեն անակնկալ մը եղաւ՝ երբ, Զինադադարէն ետք, Սղատօնին արտասանեցի ։

Կը վերադառնայինք մեր շրջանը Սգատօնէն ետքը։ Ու միշտ իր նոյն ու աննշմար ժպիտով ։

— « Այ տղայ, էդ ո՞րտեղից մէջտեղ հանեցիր, մոռացել էի ։

Եւ այդ օրուընէ, յարմար առիթներու համար, կը համարձակէի իրմէ խնդրել որ արտասանելիք բան գրէր։ Չէ մերժած բնաւ ։

Ու տարինե՜ր։ Ինչպէս անցեալ տարի։ Հիւանդ էր։ Սրտի ցաւ ունէր։ Երկար մնաց անկողին։ Ինք որ այնքան սիրտ ունէր, բարախուն, սիրտ մը բանաստեղծի։

Գացի այցի։ Գոհ եղաւ։ Իրեն երկարեցի Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան»։ Մեծ եղաւ ուրախութիւնը, քանի որ ժպիտը երկար տեւեց իր շրթներուն ։

Շաբաթ մը վերջ դարձեալ իր մօտ։

— « Գիտէի որ լաւ ժողովուրդ է եղել Տարօնի ժողովուրդը, բայց այդքան ազնիւ լինել ու այդքան չարչարուիլ ես չէի գիտեր »։

Դարձեալ իր սիրտը, մղկտացող, մարդկային, ու մարդանուէր։ Այլ մանաւանդ ինքնամոռաց ու հայրենասէր։ Եթէ զիս լսէր, հիմա իրեն պիտի կարդայի Վահան Տէրեանէն.

ՀՐԱԺԵՇՏ

Դու գընում ես
Զը գիտեմ ո՞ւր
Լուռ ու տխուր,
Հեզ գունատուող
Աստղի նման ։
— Ես գնում եմ
Տրտում մենակ,
Անժամանակ
Ծաղկից ընկած
Թերթի նման։
Դու գնում ես
Չը գիտեմ ո՞ւր
Սրտակըտուր,
Լացըդ պահած
Իմ հայեացքից ։
—Ես գնում եմ
Լուռ անտրտում,
Բայց իմ սրտում
Ցաւ է անվերջ
Մահու կսկիծ ։

ՋՕՀՐԱՊ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

կողմեան Ընկերվարականները կը յայտնեն, թէ Ընկերվարութիւնը չի կրնար հաստատուիլ արաբական երկիրներու մէջ Համայնավար Կուսակցութեան միջոցաւ ։ Բայց դէպքերը կը հերքեն հակահամայնավար քարոզչութեան այս տեսակէտը եւ այսօր մենք հրաշալի առիթ մը ունինք, որուն շնորհիւ կրնանք միանալ բոլոր ազգային ուժերուն »։

Բայց երբ հարցը կը վերաբերի ազատ աշխարհի տնտեսական օժանդակութեան՝ Պէքթաշ կը փորձէ իր յօդուածին մէջ նուազեցնել Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Միջին Արեւելքի ազգայնական պետերուն արժէքը եւ հարց կուտայ. «Վերջերս ...տարրուած երկիրներուն մէջ, Ազգային Պուրժուազիան միթէ չահագործե՞ց տեղական աղբիւրներն ու միջոցները՝ հողային հարցերը լուծելու համար։ Կը կարծեմ որ ոչ »։

Այս առթիւ, ան բուռն կերպով դէմ կ'արտայայտուի այդ երկիրներուն ըլլալիք ոչ – համայնավար օգնութեան առաջարկներուն դէմ, ընդգծելով որ յետամնաց երկիրներու մէջ «օտար դրամագլուխներու թափանցումը» միշտ կ'աճի, եւ համայնավարներէն պահանջելով, որ այդ ձգտումին դէմ պայքարին բուռն ձեւով։ Եւ այս կ'աւելցնէ ան, նպատակ չունի միայն Արեւմտեան Գերմանիոյ Ճափոնի եւ Իտալիոյ դրամագլուխները »։

Պէքթաշ կ'ամբաստանէ ազգայնական պետերը, թէ տեղի կուտան ոչ – համայնավար երկիրներու կողմէ եղած օժանդակութեան չահեկան առաջարկներուն առջեւ ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Concerts Chouteau

Ինչպէս ամէն տարի վերամուտին, կը սկսի իր նուագահանդէսներու շարքը ։ Շուէթօ նուագախումբին վարչութիւնը ներկայիս կազմուած է Բրնէ – Փիէռ Շուէթոյէ (նախագահ), Բոժէ Մորօնէ (քարտուղար) եւ տաղանդաւոր թաւջութակահար՝ Նահապետ Ալալէմճեանէ (գանձապահ)։

Նուագախումբը նուագահանդէս մը կուտայ այս երկուշաբթի յայտագիր ունենալով Պեթհովէնի հետեւեալ գործերը.— Քօրիոլան, Քոնչէռթօ 1· դաշնակի եւ նուագախումբի համար եւ Եօթներորդ Համանուագը։ Ժամը 21ին Սալ Կավօ ։

ՀԱՅ ԽՄԲԱՎԱՐՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ռումանիոյ «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը՝ Խ. Միութեան մէջ համբաւ տիրացած հայ խմբավարներուն մասին .—

Տ. Հայրապետեան Տաճիկիստանի Ֆիլհարմոնիայի սէնֆոնիք նուագախումբին ղեկավարն է։ Երկրին մայրաքաղաքին մէջ ամէն շաբաթ իր ղեկավարած նուագահանդէսները վառ հետաքրքրութիւն մը կը ստեղծեն ունկնդիրներուն մէջ ։

Աւետ Արզարեան Հիւսիսային Կովկասի Քիսլովոտսք քաղաքի Ֆիլհարմոնիայի գլխաւոր խմբավարն է։

Գ. Առաքելեան (երաժշտագէտ) Թուրքմենիոյ Խորհրդային Երաժշտագէտներու Միութեան նախագահը (1950) եւ Աշխաբատի օփերայի նուագախումբի ղեկավարն է։ Միաժամանակ կը ղեկավարէ սէնֆոնիք համերգներ։

Աշոտ Պետրոսեանց Երեւանի «Կոմիտաս» երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն է։ Հիմնադիրն է, գեղարուեստական վարիչը եւ առաջին ղեկավարը 1938ին հիմնուած ժողովրդական գործիքներու ուղեկցական նուագախումբին, որ Խ. Միութեան լաւագոյն երաժշտախումբերէն մէկն է։ Այս նուագախումբը 1957ին ստացաւ ոսկիէ շքանշան՝ ժողովրդական գործիքներու նուագախումբերու միութենական մրցման մէջ։ 1956ին այս նուագախումբը այցելեց Հայաստան, ուր ձեռք բերաւ բացառիկ յաջողութիւն մը։

Գուրգէն Կարապետեան Երեւանի երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն է եւ 1955էն ի վեր կը վարէ Վորոնէժ քաղաքի սէնֆոնիք նուագախումբը

Էլզա Մայիլեան, աղջիկը՝ ծանօթ երաժշտագէտ Անտոն Մայիլեանի (1880 – 1942), աւարտած է Քիեւի երաժշտանոցը եւ անցեալ տարի առաջին անգամ ըլլալով վարեց Երեւանի Ֆիլհարմոնիայի սէնֆոնիք նուագախումբը, բացառիկ յաջողութեան մը տիրանալով ։

Էմին Խաչատրեան 1955ին տակաւին ուսանող էր Մոսկուայի «Չայքովսքի» երաժշտանոցին մէջ, երբ սէնֆոնիք համերգ մը ղեկավարեց՝ պահանջկոտ հասարակութեան մը առջեւ։ Իսկ այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով ղեկավարեց Երեւանի սէնֆոնիք նուագախումբը, վառ հետաքրքրութիւն մը ստեղծելով ունկնդիրներուն մէջ ։

Մելիք Փաշաեւ, Ղարաբաղցի, աւարտած է Լենինկրատի երաժշտանոցը եւ գլխաւոր ղեկավարն է Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին ։ Ուժեղ խառնուածքով օժտուած ու պարգեւատրուած սթալինեան մրցանակով, Մելիք Փաշաեւ Խ. Միութեան օփերային համբաւաւոր ղեկավարներէն մէկն է։ 1953ին Փարիզի Լը Շան տիւ Մոնտ երգապնակներու մեծ ընկերութիւնը «Կնեազ Իգոր» օփերայի ձայնագրման առթիւ մեծ մրցանակը պարգեւեց Մոսկուայի Մեծ Թատրոնի նուագախումբին՝ ղեկավարուած Մելիք – Փաշաեւի կողմէ ։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ իր աշխատանքներուն սկսած է բժիշկներու կատարելագործման հաստատութիւնը, ուր 120 բժիշկներ կը ծանօթանան հիւանդութիւններու ախտորոշման եւ բուժման նորագոյն մեթոտներուն։ Վերապատրաստման շրջանը հինգ ամիս է. դասախօսները փորձառու մասնագէտներ և անուանի գիտնականներ են։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակադեմիային մէջ Սեպտեմբեր 27էն մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ տեղի ունեցած է բարբառագիտութեան խորհրդակցութիւն մը, Խ. Միութեան բոլոր ակադեմիաներուն եւ լեզուաբանական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն ... մասնակցութեամբ, ժողովը քննարկած է բարբառներու տեսութեան, բարբառային բառարաններ կազմելու եւ այլ հարցեր ։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ այս տարուան Նոյեմբերին կը սկսի հրատարակուիլ գրական – գեղարուեստական նոր ամսագիր մը՝ Լիթերատուրնայա Արմենիա, ռուսերէն լեզուով։ Այս հրատարակութիւնը պիտի հանդիսանայ Հայաստանի Գրողներու Միութեան օրգանը ։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի օրգան՝ «Հայաստանի Աշխատաւորուհի» ամսագրին առաջին թիւը ։

ԱԼ. ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ որոշուած է հրատարակել գրագէտին ամբողջական գործերը՝ տասը հատորով։ Լոյս տեսած է արդէն Ա. հատորը, հետեւեալ բովանդակութեամբ .— «Նամուս», «Զար ողին», «Արամբի» ։

ԿԱՐՄԻՐ ԱՂԲԻՒՐ գիւղին մէջ վերջին երկու տարիներու ընթացքին աւելի քան 120 բնակարաններ կառուցուած են ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ Հոկտեմբեր երեքին Երեւան ժամանած են 35 հայ զբօսաշրջիկներ, որոնք քսան օր պիտի մնան հայրենիքին մէջ ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Հայերէն տառերով գրուած առաջին նախադասութիւնը Առակաց գիրքէն ·

« ՃԱՆԱՉԵԼ ԶԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԽՐԱՏ, ԻՄԱՆԱԼ ԶԲԱՆՍ ՀԱՆՃԱՐՈՅ»։

× Աստուծոյ հետ խօսելու միակ լեզուն հայերէնն է ։ ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

× Եթէ ես Հայ ըլլայի, իբրաւմբ ես գիս հպարտ պիտի զգայի այսպիսի լեզու մը ունենալուս համար։Դուք կրնաք պարծենալ ձեր լեզուով։

ՀԱՅՐ ԼՈՒԻ ՄԱՐԻԷՍ

× Գիտակցութիւնը ունեցէք, Հայե՛ր, ձեր քաղաքակրթութեան ։

ԷՏՈՒԱՐ ՍՈՒԼԻԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (277)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Եւ որովհետեւ այդ տեսակ ընծաներ ստացւում են համարեա ամէն տարի, այդ պատճառով նահանգական մեծ քաղաքների մօտ, մի քանի մղոն հեռաւորութեամբ · դէպի մայրաքաղաքը տանող ճանապարհի վրայ, շինուած են առանձին պալատներ, որ կոչւում են խալաթ–փուշան, որ նշանակում է՝ խալաթ հագնելու տեղ։ Այդ պալատների մէջն է կատարւում ընդունելութեան մեծ հանդէսը · բոլոր բազմութիւնը լիանում է անուշահոտ շէրբէթներով եւ քաղցրաւենիքով ։ Յետոյ նահանգապետը հագնում է խալաթը, եւ բազմութեան առջեւն ընկած, մտնում է քաղաքը։ Ամէն կողմից ողջունում են նրան, ամէն կողմից օրհնում են ողորմած թագաւորին· Բերողը ստանում է նահանգապետից մեծ գումար, եւ այդ գումարը ծանրանում է գիւղացիների վըրայ, որպէս մի բացառիկ արտակարգ հարկ, որ կոչւում է Խալաթ – փուլի, այսինքն խալաթի փող ։

— Տեսնո՞ւմ ես, — աւելացրեց նա, — թագաւորը իր հին հագուստները ուղարկում է նահանգապետներին, նահանգապետները փառք են վայելում, իսկ ծախքերը խեղճ գիւղացին է տուժում ...

Յետոյ Ասլանը բացատրեց ինձ այն, թէ որքան նշանակութիւն ունեն մեծ մարդկանց հագուստները։ Դանահարութիւնը սովորական պատիժներից մէկն է արեւելքում։ Երբ մի երեւելի պաշտօնակալին պէտք էր դանահարութեան ենթարկել, փոխանակ նրա անձը ծեծելու, տանում են նրա վերարկուն եւ հրապարակի վրայ ծեծում են ։

— Երեւի , եթէ այդ վերարկուն թագաւորից ստացուած լինէր, չէին համարձակուի այնպէս վարուել նրա հետ ։

— Անտարակոյս։ Բայց եւ այն պէտք է ի նկատի ունենալ, որ եթէ նահանգապետը մի տարի խալաթ չը ստացաւ, նա կը կորցնէ իր բոլոր նշանակութիւնը · այդ արդէն նշան կը լինի թագաւորի դէպի նա ունեցած սառնութեանը, եւ ժողովուրդը այլ եւս նրանից չի վախենայ։ Դու տեսար գիշերը այստեղի փաշային· չնայելով առաջնորդարանի սաստիկ տօթին, նա մեծ բաւականութեամբ հագած ունէր այն թանձր մուշտակը , որը այս տարի սուլթանից է ստացել ։

Ասլանը բացատրեց ինձ, թէ որքան ուրիշ շահեր եւս կապուած են խալաթների բաշխման հետ։ Խալաթ բերողները, բաւ մեծի մասին, լինում էն արքունիքի սպասաւորները եւ սենեկապետները։ Այդ մարդիկը ամենեւին ռոճիկ չեն ստանում։ Բաւական էր նրանց մի այսպիսի ծառայութիւն կատարել, մէկի համար խալաթ տանել, եւ նրանց մի քանի տարուայ ռոճիկը կարելի էր միանգամից ստացուած համարել ։

— Ինչպէս փաշայի քարտուղարինը, — ընդմիջեցի ես ։

— Այո, նա եւս ռոճիկ չունի, կամ թէ ունի, անպատճառ շատ չնչին բան կը լինի։ Նրա եկամուտները բխում են գլխաւորապէս այդ տեսակ յանձնարարութիւններ կատարելուց, երբ փաշայից մէկի համար ընծայ է տանում ։

Սկսեալ սուլթանի պալատից մինչեւ վերջին մուդիրի գրասենեակը, ամէն տեղ նոյն կարգերն են տիրում. մեծերը ընծաներ են տալիս փոքրերին եւ նրանցից փող են ստանում. եւ այսպէս կաշառակերութիւնը աստիճանաբար վերեւից իջնում է ցած ։ Հարցրէք այս եւ այն պաշտօնակալին , թէ որքան ռոճիկ էք ստանում , նա ռոճկի մասին կ'ամաչէ խօսել, որովհետեւ շատ չնչին է, բայց առանց ամաչելու եւ մինչեւ անգամ պարծենալով կ'ասէ ձեզ, թէ տարին այդքան «եկամուտ» ունեմ ։ Բոլոր եկամուտները բխում են մթին աղբիւրներից, եւ այնքան սովորական են դարձել, որ ամէն մի մեծաւոր, երբ պաշտօն է յանձնում իր ստորադրեալին, նրան կամ բոլորովին ռոճիկ չէ նշանակում , կամ եթէ նշանակում է մի չնչին բան, բացարձակ ասում է նրան · «այդքան ինձանից կը ստանաս, այդքան էլ եկամուտ կ'ունենաս» ։

— Ապա ո՞ւր են գնում պետութեան գանձարանից դուրս եկած ռոճիկները, — հարցրի ես ։

— Խոշոր պաշտօնակալների գրպանը, — պատասխանեց Ասլանը .— իսկ մանր պաշտօնակալները բաւականանում են միայն «եկամուտներով»

— Դու կարծո՞ւմ ես, փաշան այդ ձին ուղարկելով, շահի նպատակ է ունեցել ։

— Ես այդ չեմ կարծում։ Եւրոպացիների հետ նրանք բոլորովին այլ կերպ են վարւում։ Նա այդ ձին ուղարկելով, կամեցել է կաշառել ինձ։ Եթէ ես նրա քարտուղարին այն ոսկիները չտայի, նա աւելի ուրախ կը լինէր։ Բայց ես չկամեցայ նրան պարտական մնալ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Օր. ԿԱԼԻՓՍԻ ՋԷՔԻԵԱՆ
Պ. ԳԷՈՐԳ ԷՔԻՆՃԵԱՆ
Ամուսնացած
5 Հոկտեմբեր, 1958, Լիոն

Այս առթիւ Փողհարեան եւ Ջէքիեան ընտանիքները կը նուիրեն.—Հինգ հազար ֆրանք Փարիզի Հայ Մշակութային Տան, հինգ հազար ֆրանք Լիոնի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, երեք հազար Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, երեք հազար Ֆր. Լիոնի Նոր Սերունդի «Միամանթօ» խումբին :

ՆՈՒԷՐ

Մէջտոնէն Տիկին Եպրաքսի Մանուկեան իր ամուսնոյն այսաքինման համար փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք, Իսիի Խրիմեան դպրոցին, հազար Ֆր. «Յառաջ»ի տարածման, հազար Ֆր. Մշակոյթի Տան, եւ հազար Ֆր. ալ ծերանոցներուն համար: (Ստանալ «Յառաջ»էն, բացի Խրիմեան դպրոցի նուէրէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կ. Տէօնէքեան հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր կազմակերպութիւններուն, ընտանիքներուն եւ անհատներուն որոնք ծաղկեփունջերով, հեռագիրներով եւ նամակներով շնորհաւորեցին Սոնայի (Անանեան) եւ Սարգիս Տէօնէքեանի ամուսնութիւնը :

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Կ. Հալաճեան (կնքահայր) չորս հազար Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին: Ամն հինգ հազար Ֆր. Կապոյտ Խաչի Գորտոյի մասնաճիւղին : Սահակ Խանդէտեան հազար եւ Կ. Տէօնէքեան 15 հազար Մշակոյթի տան Շ. Միսաքեան սրահին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը կը մասնակցի ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի սուգին հոգեհանգստեան պաշտօնով մը վասն հոգւոյ

Ն. Ս. ՊԻՈՍ ԺԲ.

ԵՐՋԱՆԿԱՅԻՇԱՏԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

Զոր պիտի մատուցանէ
ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, Փարիզ (5): Ներկայ իրրեւ հրաւէր կը նկատուի:

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի օր, ժամը տասնին, Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր ճայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ու յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի
ՊԻՈՍ ԺԲ.

Սրբազան քահանայապետին հոգւոյն յաւիտենական հանգստեան համար:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 38րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազներու ննջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ Ազգային տան մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաջանի մասնաճիւղին կողմէ :

Այս Կիրակի 19 Հոկտեմբեր, ժամը 17-կէս գիշեր: Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնս, կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին : Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսունհերորդ եւ գահակալութեան Գ. տարեդարձի առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է անխտիր, անդամատետրերը միասին բերել :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Մ. Տէմիրճեանի բնակարանը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Բաժակ մը Թէյի շուրջ՝ Գ. Սասունիի ճաշարանը, րիւ տ'Ալէք-սանտրի, մէթրօ Սանթիէ կամ Ս. Տընի : Օրակարգ՝ Պարահանդէսի կարգադրութիւններ եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր :

Ոչ ոքի հրաւիրագիր չի ղրկուիր:
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ Գ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ.— Ա) Պատգամ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 19 OCTOBRE 1958

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8323 — 34EME ANNEE — Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4124

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ"ԻՆ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անոնք որ անցեալ կիրակի ներկայ եղան Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ կազմակերպուած հանդէսին, հպարտութեամբ լեցուեցան :

Ֆրանսական մշակոյթի այդ հոյակապ տաճարին մէջ ժամերով արձագանգ տուին հայ երգն ու բանաստեղծութիւնը :

« Մեծասքանչ»ին փառաբանութիւնն էր խօսողը » :

Սրտի անհուն հրճուանքով լսեցինք ծաղկատի աղջնակներու եւ մանչուկներու բերնէն Մեսրոպեան ոսկեղէնիկ լեզուին քաղցրահնչիւն բառերը : Ըմբոշխնեցինք անոնց «հնչաճկուն» պարերը :

Հանդէսը կը զուգադիպէր Թարգմանչաց տօնին, սակայն իրականին մէջ կիրակի օրուան տօնակատարութիւնը չէր նմաներ այն հանդէսներուն, որոնք ժամանակին կը յատկանշէին «Հայ Մշակոյթի Օր»ը :

Ցարդ եղու համար աւանդութիւնը, որուան նախօրդն ու եկեղեցւոյ քարոզները հակիրճ խօսքերով փառաբանէին մեր մշակոյթի ռահվիրաները եւ պանծացուցին Ոսկեդարը կերտող մեր անմահները : Որմէ վերջ աշակերտը այդ ճգնեցին փորփրելու չրջանի հարիւրաւոր աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն տուջեւ, որոնք ելեկտրականացած մթնոլորտի մէջ հետաքրքրութիւն եւ համակրանք ստեղծեցին իրենց շուրջ :

Ներկաները տեսան թէ ինչե՛ր կարելի է ընել պուտ մը զոհողութեամբ,՝ մանաւանդ գոյլն բարեացակամութեամբ :

Ծնողները անհունօրէն հպարտ էին եւ ուրախ՝ տեսնելով իրենց փոքրիկներուն ճառուղելը հայերէն լեզուով :

Զաւակները իրենք ալ խանդավառուած էին : Սորպոնի բեմին կը տիրապետէին : Իրենց փոքրիկ դասարաններու նեղ շրջանակէն դուրս ելած՝ հարիւրաւոր աշակերտներ լի մի հաւաքուած տեսնելով, իրենք զիրենք զօրացած կը զգային :

Հանդիսականներու անվերապահ ծափահարութեններէն քաջալերուած, աւելի ինքնավստահ կը դառնային :

Գեղեցիկ էր երեւոյթը :

Շնորհաւորութեան արժանի են ծնողները, որոնք իբրեւ գիտակից Հայեր, Հայրենասիրական պարտականութիւն կը նկատեն հայերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն :

Արեւելքի մեր հայրենակիցները տարօրինակ պիտի գտնեն մեր այս գնահատանքի խօսքը : Որովհետեւ անոնց համար շատ բնական երեւոյթ է փոքրիկներուն հայկական վարժարան յաճախելը : Մայրենի լեզուն հայերէնն է : Տան մէջ օտար լեզու չեն խօսիր : Ու կը զարմանան երբ բսես իրենց, որ մեր զաւակները հայերէն գրել – կարդալ չեն գիտեր :

Եթէ չեն գիտեր, ո՞վ է մեծագոյն յանցաւորը : Ամէնէն առաջ ծնողքը : Անմեղ երախան կը սորվի ինչ լեզու որ կը խօսուի տան մէջ :

Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր երկիրներուն մէջ շատ մեծ է այլասերման, ուծացման եւ ձուլման վտանգը :

Այդ ահաւոր վտանգին դիմակայելու համար նոյնքան մեծ ճիգերու կը կարօտինք :

Ինքնապաշտպանութիւն՝ յանուն ազգապահպանման :

Ա՛յս պէտք է ըլլայ մեր նշանաբանը սփիւռքի մէջ :

Ու ամէն բանէ առաջ՝ փրկե՛նք հայ լեզուն :

Դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան մը ժառանգորդներն ենք :

Պահե՛նք աւանդապահը մեր սրբութեանց :

Պաշտե՛նք մեր «Մեծասքանչ»ը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ՝ ՔԱՐԱՄԷԻ

●

Լիբանանեան խորհրդարանը միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեց Քարամէի կառավարութեան :

66էն վրայ յիսուն երեսփոխաններ ներկայ էին խորհրդարանի արտակարգ ժողովին : Հինգ ամսուան քաղաքացիական կռիւներէ ետք առաջին անգամ ըլլալով միաձայնութիւն կը գոյանար, ի նպաստ կառավարութեան, որ ըստ երեւոյթին, ի վիճակի է երկրին մէջ խաղաղութիւնն ու կարգը վերահաստատելու :

Ժողովը շատ կարճ եղած է. քառասուն վայրկեան : Զորս հոգի միայն խօսած են :

Երեսփոխաններն ու հանդիսատեսները վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն պահած են քաղաքացիական կռիւներու զոհ գացած 1500 Լիբանանցիներու յիշատակին, որմէ ետք Վարչապետ Քարամէ խօսք առած է.— «Այս կառավարութիւնը կրնանք կոչել ազգային փրկութեան դահլիճ : Մեր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ՝ զօրացնել ազգային միութիւնը : Կառավարութեան քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ ան՝ որ Սեպտեմբեր 23ին առաջարկեց Նախագահ Շեհապ :

Քարամէ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'առաջադրէ ապահովութիւնը վերահաստատել երկրին մէջ, զինաթափել քաղաքացիները, արաբական աշխարհին հետ սերտ կապեր հաստատել, զօրավիգ կանգնիլ Արաբական Լիկայի եւ ՄԱԿին : Վարչապետը եզրակացուց, մասնաւորապէս շեշտելով թէ «պիտի պահպանուի Լիբանանի գերիշխանութիւնը, պիտի պաշտպանուի անոր անկախութիւնը՝ որովհետեւ արաբական ազատ եւ անկախ երկիր մըն է ան » :

Քարամէի ճառը արժանացաւ խանդավառ ծափերու, բոլոր երեսփոխաններու կողմէ անխտիր :

Բացառիկ լիազօրութիւնը քուէարկուեցաւ վեց ամսուան համար եւ Խորհրդարանի Նախագահ Օսէյրան ժողովը փակուած յայտարարեց :

Միւս կողմէ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ երկրին մէջ, բնականոն կեանքը վերսկսած է, բոլոր վաճառատուներն ու խանութները բաց են, փողոցներու մէջ եռուզեռ եւ խճողում՝ ինչ որ ցոյց կուտայ Պէյրութի սովորական պատկերը :

Ամերիկեան վերջին զինուորները կը պատրաստուին մեկնիլ : Այսօր – վաղը կը հրապարակուի նաեւ Միացեալ Նահանգներու Լիբանանի ուժերու ընդհանուր հրամանատարին պաշտօնական յայտարարութիւնը :

«Ֆիկարօ»յի Պէյրութի Թղթակցին համաձայն, փոխ վարչապետ Ճեմայէլ յայտարարած է թէ կարգը վերահաստատուելէ ետք միայն խորհրդարանի կազմը պիտի աւելնայ՝ որպէսզի բոլոր հատուածներն ալ իրենց ներկայացուցիչները ղրկեն : Այսինքն՝ երեսփոխաններու թիւը 66էն պիտի բարձրանայ 88ի :

× Մոսկուայի «Փրաւտա»ն դոհունակութիւն կը յայտնէ Քարամէի կառավարութեան կազմութեան համար, աւելցնելով թէ նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի «դաւերը լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնեն երկրին համար »:

ՊՐՈՒՍԷԼԻ ցուցահանդէսը իր դուռները փակեց շաբաթ գիշեր : 48 միլիոն այցելու ունեցած է : Ցառաջիկայ ցուցահանդէսին համար իրենց թեկնածութիւնը դրած են՝ Փարիզ, Լոնտոն, Քարաքաս, Վիէննա եւ Մոնրէալ :

ՎԱՂՈՒԱՆ ՊԱՊԸ՝

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԸ ԿԱՄ...

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Օրաթերթերէն ետք, ստորեւ կը հրատարակենք իտալական մեծ շաբաթաթերթերէն՝ Թէմփոյի յօդուածը, նուիրուած Կարտինալ Աղաջանեանին :

« Մեծագոյն հաւանականութեամբ Պապերու նկատուած երկու կարտինալներէն մէկուն անունը հայահնչուն է. Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան՝ Պատրիարք աշխարհացիր Հայոց Կաթողիկէ համայնքին :

Ծնած է Կովկասի մէջ 18 Սեպտեմբեր 1895ին : Իր բոլոր ուսումները կատարած է Հռոմի Հաւատոյ Տարածման վարժարանին մէջ՝ ուր դրկած է զինքը Թիֆլիսէն, 1906ին, տեղւոյն կաթողիկէ առաջնորդը :

Վարժարանին աշակերտութեան չնորհած ունկնդրութեան մը ընթացքին, այն ատենուան Պապը՝ Պիոս Ժ. օրհնելով ու շոյելով հայաշուէ սիրուն մանուկը, հետեւեալ խօսքերը ըսած էր. « Օր մը ոչ միայն եպիսկոպոս այլ եւ պատրիարք պիտի ըլլաս դուն» : Իրաւամբ, 1937ին, երբ Կաթողիկէ Հայոց Պատրիարքը՝ Աւետիս Պետրոս ԺԴ. վախճանեցաւ, Քահանայապետին մարգարէութիւնը կատարուեցաւ եւ Աղաջանեանին վիճակեցաւ պատրիարքական յաջորդութիւնը :

Պիոս ԺԲ. կարտինալութեան աստիճանին բարձրացուց զինքը 1946ին :

Կեանքին մեծ մասը անցուցած է Հռոմի մէջ : Բայց Ռուսաստանի մէջ ալ քանի մը տարի անցուցած է հովուական գործունէութեամբ : Հռոմ վերադարձին նշանակուած է փոխ – մեծաւոր Պապական Լեւոնեան Հայկական Վարժարանին եւ այնուհետեւ մինչ դրաղած է արեւելեան երկիրներու կրօնական կեանքին կազմակերպութեամբ :

Ռուսական յեղափոխութիւնը եւ համաշխարհային պատերազմը հեռացուցած են զինքը իր ընտանիքէն եւ ծննդավայրէն : Մէկ անգամ միայն կրցած է վերատեսնել իր մահամերձ հայրը եւ ալ երբեք լուր չէ ստացած երկաթեայ վարագոյրէն անդին մնացած մօրմէն ու քրոջմէն :

Աշխարհէն ու անոր նիւթական շահերէն անջատուած մարդ, ընտանիք մը խակ չունի եւ հայրենազուրկ է : Հայութիւնը այսօր տարագիր է աշխարհի մէջ եւ այդ մեծ Հայն ալ՝ աշխարհի քաղաքացի մը : Շնորհիւ այս հանգամանքին ալ կրնայ ըլլալ որ վերջ գտնէ աւելի քան չորս դարէ ի վեր տեւող աւանդութիւնը որով Պապը իտալացի մը կ'ըլլայ միշտ :

Ահա թէ ինչու, յաջողութեան մեծ յոյսերով, Կարտինալ Աղաջանեանի թեկնածութիւնը կրնան առաջարկել կարգ մը Հռոմանիստ կարտինալներ եւ օտարներն

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ժ.

12 տարի պատրիարքական աթոռին վրայ մնալէ ետքը, բախտը ուզեց որ Օրմանեան մնայ ամբաստանեալի աթոռին վրայ նոյն համեմատութեամբ երկար, «հինգ տարի՝ քաւելու համար մեղքը», ինչպէս կ'ըսէ Զօհրապ:

Անկումէն երեք տարի ետքն էր, երբ ազգ. երեսփոխան Ա. Վռամեան պատահաբար կը գտնէ ռուսերէն հատատիփոր գիրք մը, ուր հրատարակուած նամակ մը կը բովանդակէր կարգ մը «յայտնութիւններ», որոնք «անհամապատասխան էին նախկին պատրիարքին գիրքին, պաշտօնին եւ ազգին կողմէ իրենց ցոյց տրուած վստահութեան»:

Վռամեան կը թարգմանէ նամակը եւ կը ներկայացնէ Ազգ. Երեսփ. Ժողովին, 1911 Յուլիս 8ին:

Արդարեւ, ռուս դեսպանը, Զինովիեւ, կը հաղորդէր Կովկասի փոխարքային թէ դեսպանատան թարգմաններէն Նիկոլայեւ կարգ մը տեղեկութիւններ է քաղած Օրմանեանէն՝ տեսակցութեան մը ընթացքին.—

Առաջին՝ էջմիածնայ մէջ 1906ին գումարուած ժողովը ոչ թէ եկեղեցական, այլ կուսակցական հանգամանք ունէր:

Երկրորդ՝ Պոլսոյ պատրիարքը կ'ընդունի որ կաթողիկոսին իրաւասութիւնները պէտք է ենթարկել Սինոդին:

Եւ երրորդ՝ թելադրանքներ «կուսակցականները խելքի բերելու մասին»:

Ատենապետաց Դիւանը կը հրաւիրէ Օրմանեանը՝ բացատրութիւն տալու:

Օրմանեան կը պատասխանէ թէ «իր խօսակցութիւնը խեղաթիւրեալ եւ այլափոխեալ» ներկայացուած է: Նոյնիսկ դիտել կուտայ թէ «կուսակցականները խելքի բերելու մասին» որեւէ խօսք չէ ըրած, չմոռնալով աւելցնել թէ ռուսերէն բնագրին մէջ գրուած բառը պէտք է թարգմանել «զգաստէք», եւ ոչ թէ «խելքի բերէք»: Այստեղ հարցը այն չէ թէ Օրմանեան ռուսերէն գիտէ՞ր՝ նման ուղղում մը կատարելու համար, եւ աւելի՞ լաւ քան Վռամեանը, այլ այն թէ աւելորդ չէ՞ր բառին իմաստին կառչիլ՝ պնդելէ ետք թէ երբեք թելադրած չէ «խելքի բերել կուսակցականները»:

Ռուսերէն գիրքին մէջ կայ հատուած մը եւս, ուր վկայութիւն կը տրուի թէ Օրմանեան նամակներ գրած է էջմիածնայ եպիսկոպոսներուն՝ կուսակցականներու վերաբերեալ ակնարկութիւններով:

Այս մասին դիւանը, երկար հարցաքննութենէ մը ետքը, կը բանաձեւէ իր եզրակացութիւնը:

1.— Նկատելով որ ռուսերէն այդ գիրքին դէմ որեւէ գրաւոր փաստ չկայ՝ հաստատելու համար Վռամեանի բերած ամբաստանութիւնները.

2.— Նկատելով որ Նիկոլայեւի եւ Օրմանեանի միջեւ կատարուած խօսակցութեան վկայ չկայ՝ հաստատելու համար պատմուած ձեւին ճշգրտութիւնը.

3.— Նկատելով որ Օրմանեան յայտարարած է թէ «խեղաթիւրուած եւ այլափոխուած է իր խօսակցութիւնը», իսկ կարելի չէ Նիկոլայեւի բերնով ստուգել խօսակցութեան հարազատութիւնը.

4.— Նկատելով որ ռուսերէն գիրքը «դատական վճիռով վաւերականութիւն ստացած հրատարակութիւն մը չէ».

Ատենապետաց դիւանը կ'որոշէ անհետեւանք թողուլ այս ամբաստանութիւնը՝ Տոքթ. Ճէլալի ձեռնպահութեամբ եւ «միւս անդամներու քուէից միաձայնութեամբ»:

Այս «քուէից միաձայնութիւն» բացատրութիւնը հրաշալի՛ է Տոքթ. Ճէլալի ձեռնպահութեան քով: Մանաւանդ «միաձայն» այս մարդոց պատճառաբանութիւնը, որ կը թուի թէ հիմնուած է հին հռովմէական դատաքննական օրէնքներու վրայ.

Թէսթիս ունուս, թէսթիս նուլլուս.

Այսինքն՝ մէկ վկան վկայ չէ: Հռովմայեցիները ուրիշ ասութիւն մըն ալ ունէին.— Ինչի՞ս պէտք վկայութիւնը՝ երբ հիացող չկայ: Ու բարեփոխելով՝ ի՞նչ իմաստ ունի ամբաստանութիւնը, երբ դատող չկայ:

Օրմանեանի հեռաւոր մանկլաւիկներէն մին, Սամսոն Զէրքէզեան, որ ի Թիֆլիս, երկար յօդուածաշարք մը կը հրատարակէր Հովիտի մէջ 1911ին, «Պօչմարն անցնում է» ընդհանուր խորագրով, Օրմանեանի պաշտպանութեան նուիրուած: Այս յօդուածաշարքը լոյս տեսաւ նաեւ առանձին հատորով, «Օրմանեանը զրպարտութեան ցանցերում» խորագրով, նոյն տարին, 1911ին:

Էջ 166 կը կարդամ.— «Ազատամարտ լրագրի մէջ հրատարակուած է իր Թիֆլիզի թղթակցի այն տեղեկութիւնը թէ Օրմանեանը քննիչ Լըժինին վկայութիւն է տուել այն մասին՝ իբրեւ թէ 1906 թուի էջմիածնի կեդր. ժողովը Դաշնակցականների ժողով է եղել: Օրմանեան երեք օրից յետոյ հերքեց այդ տեղեկութիւնը՝ համարելով այն չինծու եւ հիմնովին սուտ, եւ բուռն կերպով բողոքեց այդ նոր պրովոկացիայի դէմ այս խօսքերով. «Ո՛չ Ռուսաց դեսպանատունը ինծի դիմում ըրեր է, ոչ հարցափորձ տեղի ունեցեր է, ոչ վկայութիւններ տուեր եմ, ոչ ցուցումը գաղտնի պահելու առիթ եղեր է»:

Ժողովը միշտ 1906 թուականի ժողովն է: Բայց տարբեր պատմութեան մը զանգըն է որ կը հնչէ: Երկու այս ամբաստանութիւնները եւ արդարացումները հաշտեցնել իրարու հետ... իմ գործս չէ, — ընթերցողը թող դատէ, ես կը պատմեմ միայն, նիւթ կուտամ:

Եւ ահա այդ նպատակով՝ ձեզի ուրի՛շ պատմութիւն մը:

Օրմանեան, «պատրիարքանալէ» ետք, շա՛տ քննադատած է մեր յեղափոխականներուն եւ կուսակցականներուն գործունէութիւնը, մանաւանդ եւրոպական պետութեանց վրայ դրուած հայկական յոյսերը, Արեւմուտքին մեզի պարգեւած մայրամուտի երազները:

Այժմ ճաշակեցէք յայտնութիւն մը, իսկակա՛ն յայտնութիւն:

Երբ կը մեղադրուէր Լա Հէյ ղրկուած հեռագրին համար՝ Օրմանեան, որ կը ծաղրէր եւրոպական միջամտութեանց վրայ յոյս դնողները, արտասահմանեան շարժումներէն բարիք սպասողները, արեւմտեան երկիրներու մէջ Թուրքիոյ դէմ թշնամութիւն սերմանողները՝ իբրեւ անօգուտ աշխատանք, յանկարծ կը յայտարարէ.— «Գիտնալու էք որ ՓՐՕ ԱՐՄԵՆԻԱ թերթը գրեթէ ի'ս լեցուցած եմ. հեռագրական աժանսներու լուրերէն շատերը ի'ս տուած եմ. ասոնք կ'ընէի լուռ մնջիկ(*)»:

Քիչ կը մնայ, որ Օրմանեան յայտարարէ թէ... նախկին Դաշնակցական էր ինք: Այլապէս ի՛նչ կը նշանակէ ինքզինք ներկայացնել աշխատակից կամ թղթակից ՓՐՕ ԱՐՄԵՆԻԱ թերթին, որ Դաշնակցական ձեռնարկ եւ հրատարակութիւն էր բոլորովին, Վարանդեանի հսկողութեան տակ, Ժան Լոնկէի խմբագրական քարտուղարութեամբ, Ֆրանսացի մեծանուն մտաւորականներու եւ գրագէտներու աշխատակցութեամբ:

Երկու տէրոջ ծառայելու վարժութի՞ւն մը թէ շփոթութիւն ստեղծելու փորձ մը:

Շփոթութիւն ստեղծելու փորձը կատարած է Օրթաքէօյի եւ Պէշիքթաշի գերեզմանատուներու պատմութեան մէջ:

Կառավարութիւնը կ'ուզէր գրաւել հայկական այս գերեզմանոցները: Օրմանեան հրաշալի խաղ մը կը խաղայ Թուրքերուն գլխուն վրայ:

1.— Պէշիքթաշի գերեզմանատունը: Չենք ծախեր, դրամ չենք առներ, ձեզի կուտանք: Միայն թէ գերեզմանատուներու նուիրականութեան արժանավայել պատկառանք եւ յարգանք ցոյց տալու համար՝ արտօնել որ ոսկերոտիքը եւ տապանաքարերը փոխադրուին մեռելթաղելու ձեւով, յատուկ եկեղեցական արարողութեամբ, մեռելակառքերով, թափօրով, վարդապետներով, ժողովուրդով...:

Ապտիւլ Համիտի մարդիկը կ'աշխատին որ ուշադրութիւն գրաւելու ձեւ չտրուի գերեզմանոցներուն գրաւման: Օրմանեան կը պնդէ, կը բանակցի եւ այնքան կ'երկարէ որ... «կը փտեցնէ» խնդիրը, ինչպէս կ'ըսէ:

2.— Օրթաքէօյի գերեզմանատունը: Կուտանք, ձեզի կուտանք, դրամ չենք առներ: Բայց փոխադրութիւնը վտանգաւոր է, քոլերայէ եւ ժանտախտէ մեռած մարդիկ թաղուած են այնտեղ, խառնելու չի գար, հողին տակ ծածկուած մանրէները կը տարածուին փոխադրութեան ժամանակ, մանաւանդ Եըլտըզին ալ մօտիկ է ...:

Այս վէճն ալ ասանկ «կը փտեցնէ»:

Բայց եւ այնպէս ... կը մեղադրուի Օրմանեան:

Քննենք այս պատմութիւնն ալ:

— Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այս յայտարարութիւնը կը գտնէք, բառ առ բառ նոյնը, Տեղեկագիր Նախորդ պատրիարք Օրմանեանի դէմ եղած ամբաստանութեանց քննիչ յանձնաժողովի, տպուած Պոլիս 1910, էջ 24, Ա. սիւնակ: Չմոռնալ որ այս յանձնաժողովը որոշակի կը մասնէ իր համակրանքը եւ նպաստաւոր վերաբերմունքը հանդէպ Օրմանեանի:

Օրմանեանի այս յայտարարութիւնը կրնաք գտնել նաեւ, ծածկուած ձեւով, Ազգապատումին մէջ, Գ. հատոր, էջ 5299, (ուշադրութիւն.— 4699 էջէն ետքը ոստումով մը գրուած է 5000, ինչ որ նշած են հրատարակիչները վրիպակով մը, բայց չեն նշմարած որ կրկնուած է 4110 էջը, իսկ 4124 էջէն ետքը ցատկած են 4129):

Վռամեանի ամբաստանութիւնը տեսնել Ատենապետաց Դիւանի Տեղեկագրին մէջ, տպ. 1911 Դեկտեմբերին, աւելի ընդարձակ՝ Դիւանի ատենագրութեան մէջ:

ԵՐԿՈՒ ԱՄԲՈԽՆԵՐ

Յաւիտենական քաղաքին աղօթատեղիներէն ներս ու մայթերուն վրայ, օրերէ ի վեր ծնրադրած էր բազմահազար մարդոց բազմութիւն մը՝ յաւիտենութեան յանձնելու համար այն, որ շաղկապն էր եղած իր եւ այն Ուժին միջեւ, որուն հանդէպ պաշտամունք մը ունի:

Այդ ամբոխը այն ինքնակամ կանգուածըն է, որ ներքին աշխարհ մը ունի: Հոգեւոր ապրում մը: Հզօր ու անկապտելի աղերս մը՝ իր էութեան եւ այն Ուժին միջեւ, որուն գոյութեանը կը հաւատայ: Առլցուած է անով: Կը ներշնչուի ու նաեւ կը խթանուի անկէ: Եւ, միանգամայն, կը սանձուի անկէ՝ առանց զգալու անոր անմիջական պարտադրանքը կամ իշխանութիւնը իր վրայ:

Այդ ուժը բարոյական արժէք մըն է իրեն համար: Իմաստ մը եւ իմաստութիւն մը: Զինք առօրեայէն ու հասարակէն կամ աշխարհիկէն թէ ժամանակաւորէն վերացնող եւ հոգեպէս բարձրացնող վերարժէք մեծութիւն մը, որուն, ինքնակամօրէն, իշխանութիւն մըն է վերագրած՝ եւ ոչ թէ տուած: Եւ, ինքնակամօրէն, հպատակած է անոր: Թերեւս ըմբռնած չէ զայն: Այդ անծանօթին գոյութիւնը, սակայն, կը զգայ ոչ միայն իր շուրջ՝ որ համայնական կամ տիեզերական ներդաշնակութիւնն է՝ իր անյեղլի օրէնքներով, այլեւ՝ իր իսկ անձին մէջ, երբ իր առօրեան «գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ» կը շեղեցնէ բարոյական այն ըմբռնումներէն, որոնք հիմն իսկ են, կամ՝ պէտք է որ ըլլան նոյն այս Ուժին: Հասկնալի է, որ կ'ակնարկեմ խիղճին, որ աստուածայինին նշոյլն է մարդուն մէջ:

Անտարակոյս, շատերու մօտ հաւատքը գիտակցութենէ մը աւելի հոգեվիճակ մըն է: Մտապատկերուած Ուժին հանդէպ պաշտամունք մը, — Ո՛ւժին՝ որուն ոչ միայն գոյութեան, այլեւ անոր հանդէպ իր պաշտամունքին պահանջն ունի ինք: Բարիին ակնկալութիւնը՝ չարին կամ չարիքին հանդէպ:

Այդ հոգեվիճակին առարկայական կամ նիւթեղէն մտապատկերումը միակերպ չէ եղած ու չէ՝ նոյնիսկ միեւնոյն հորիզոնին ներքեւ ու միեւնոյն ժամանակաշրջանին: Տարաձեւ ու տարբերանդ պաշտամունքներուն ընթացքին, սակայն, միաձեւ ու անփոփոխ է մնացած, մարդ էակին մէջ, հոգեւոր պահանջը՝ գերագոյն ուժի մը գոյութեանը՝ իր վրայ: Ուժի մը, որ զինք մղէ ձգտումի մը, եւ որուն ձգտումը ըլլայ անհատական թէ ընդհանրական բարօրութիւնը:

Հոգեւոր այս ապրումը, — որ, թերեւս, կը կորսնցնէ իր իմաստը՝ արտայայտումի իր կարգ մը ձեւերուն մէջ՝ անբացատրելի այլ անվիճելի գոյութեան փաստը պահելով հանդերձ եթէ ոչ Արարչի մը, այլ՝ Արարչութեան մը մասին, — անպարտադիր ու ինքնաբուխ իր կու—թեամբ բարոյական արժէք մըն է, անտարակոյս: Մարդուն մէջ՝ գերագոյն արժէքը մարդկայինն:

×

Ամբոխներէն միւսը ունի, ապահովաբար, հոգեւոր ու բարոյական ըմբռնումներու ինքնաթելադրանքը կամ պահանջը: Բայց չունի զանոնք արտայայտելու հնարաւորութիւնը: Ունի նաեւ ներքին աշխարհ մը, անտարակոյս: Սակայն, անոր այդ ներքին աշխարհը նման է պաշարուած բերդի մը, որ տեւապէս ենթակայ է յարձակումի, եւ որ սնանելու հնարաւորութիւններն ու իրաւունքը չունի: Անոր հոգեւոր ապրումները ենթակայ են ստորադասումի մը, այնքան ուժեղ ու այնքան անկարեկիր, որ իր գրագէտը մղած է աղաղակելու՝ ձայնակցելով ամբոխներէն ... առաջինին, — «ոչ միայն հացիւ»: Այդ ամբոխը չի ծնրադրեր: Ոչ ալ՝ կ'աղօթէ: Թերեւս կ'ընէ՝ իր նեղլիկ սենեակին անկիւնը, կամ՝ երկչոտ կերպով սպրդելով շնորհուած աղօթատեղի մը կիսաբաց դռնէն ներս, գաւիթին ստուերոտ մենութեանը մէջ մրմնջելու համար աղերսը իր հոգւոյն ու այն Ուժին միջեւ, որուն գոյութեանը կը հաւատայ: Զայն կը նկատէ աւելի գերագոյն ուժէն, որ իր անմիջական շրջապատին մէջ կ'իշխէ, եւ նշանաբանը, որ նիւթականին գերադասութիւնը կը պարտադրէ հոգեւորին, հոգեկանին — նոյնիսկ իմացականին վրայ, վերածած է «խալաթի» մը: Ու պարտադրած է պաշտամունք մը անոր հանդէպ, զինք համարել տալով նոյն այդ պաշտամունքին արտայայտիչը:

Այդ ամբոխը եւս պարբերաբար կ'ելլէ փողոց: Կը խռնուի: Կ'ալեկոծուի: Ցուցատախտակներու եւ նշանախօսքերու ալիք մը կը տարածէ իր վերեւ: Յաճախ կը բացագանչէ: Իբրեւ թէ կ'ոգեւորուի: Իբրեւ թէ կը պահանջէ: Իբրեւ թէ կը բանաձեւէ: Իբրեւ թէ կ'արտայայտէ «իր» ցանկութիւններն ու «իր» տեսակէտները: Մինչ, իրականին մէջ, այդ պարագաներուն եւս, իր հոգին ու իր մտածումը լռեցուցած է, իր հետ փողոց տանելով միայն իր ձեռքերն ու իր լեզուն, — այս վերջինը այլեւ ոչ միայն ընտելացած, այլեւ յանձն առած բլբլալով կրկնելու այն — ու միայն այն, — ինչ որ թելադրուած է իրեն ...

Այս երկու ամբոխներէն առաջինը հոգեւոր եւ մտաւոր արտայայտութիւններու ազատութիւնը ունի: Տէրն է իր անձին՝ ինքնակամ ենթակայումով մը տէրոջն իր, որու մասին իր ըմբռնումին մէջ հիմնաւորած է մարդ էակին աստուածակերպ էութեան ներդաշնակ բարոյական մը: Կամ՝ նոյն այդ բարոյականին վրայ է հիմնաւորած իր տիրոջ գոյութիւնը:

Ամբոխներէն երկրորդը իր ներքին ձայներուն համապատասխան իր կեանքը դասաւորելու ազատութիւնը չունի: Կը «կառավարուի» ոչ միայն իբրեւ քաղաքացի, այլեւ, բայց մանաւանդ՝ իբրեւ մտածող ու զգացող: Անկաշկանդելին, — մտածումը — շղթայուած չէ՝ անկարելի ըլլալուն պատճառաւ: Բայց, «բանն Աստուծոյն», որ արտայայտիչն է մտածումին, սանձուած է: Իմացական ու զգացական աշխարհը սեղմուած ու մթագնած է իր անձին շուրջ: Իրեն — իբրեւ մարդու — եւ աշխարհին — իբրեւ շրջապատի — միջեւ յարաբերութեանց համար բնաշնորհ օժիտները՝ ունկն, աչքն ու լեզու, «անհատական սեփականութիւններ» չեն: Ունկնդիր է՝ միայն սահմանուածին: Ականատես՝ միայն տրամադրուածին: Ու արտայայտիչ՝ միայն թելադրուածին:

×

Պայքարը, որ երկու աշխարհները դէմ առ դէմ է դրած այժմ, իր խորքին մէջ, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ կռիւ մը՝ այս երկու ամբոխներէն մէկուն գերակշռութեան:

Կռիւը՝ ընդմէջ մարդկայինին ու մարմնայինին, — եթէ կարելի է ու ամբողջական՝ վերջին որակումը:

Եւ որովհետեւ անոնցմէ առաջինը կը բխի մարդուն իսկ էութենէն, անվիճելի պէտք է համարել, որ մարդը, ինչ պար—

ՆՈՐ ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ՊԱՊԷ ՄԸ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ) — Պիոս ԺԲ. Պապը, Գասթել - Կանտոլֆոյի իր բնակարանին մէջ հոգին կ'աւանդէր ամսոյս 9ի առաւօտը ժամը 3·58ին, 83 տարեկանը չամբողջացուցած: Ասիկա այնպիսի դէպք մըն է որ կոչուած է ցնցում յառաջացնելու բոլոր աշխարհի եկեղեցական թէ քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Բազմաթիւ ազգեր պաշտօնական սուգ յայտարարած են երկար օրերու համար: Վեց օրէ ի վեր Հռոմի բոլոր կառավարական շէնքերը, դեսպանատուներն ու հիւպատոսարանները, պաշտօնատուներն ու գրասենեակները սուգի դրօշ պարզած են: Ցուցումը համակած է բոլոր իտալական շրջանակները: Շաբաթ երեկոյ, տպաւորիչ թափօրով մը՝ որուն կը մասնակցէին քաղաքական, եկեղեցական եւ զինուորական իշխանութիւնները, Պապին մարմինը Հռոմ փոխադրուեցաւ: Հռոմի փողոցներուն մէջ մէկ միլիոնէ աւելի հաւատացեալներ իրենց յետին յարգանքը մատուցին հանգուցեալին, անոր անցքին երկայնքն ի վար: Մարմինը Ս. Պետրոսի Մայր Տաճարին մէջ զետեղուեցաւ: Ամբողջ երկու օր բազմահարիւր հազար հաւատացեալներ տողանցեցին անոր մարմնին առջեւէն: Ու երէկ երեկոյ, Ս. Պետրոսի մէջ, բազմաթիւ ազգային մասնաւոր պատուիրակութիւններու ներկայութեան, Կարտինալական դասը, համառօտ դամբանաճառէն յետոյ, թաղումը կատարեց Պիոս ԺԲ. Պապին: Իտալական թէ միջազգային հեռատեսիլը մասնաւոր անդրադարձան զանազան արարողութիւններուն:

Հինգ տարիէ ի վեր որ Հռոմ կ'ապրիմ, առաջին անգամ նշմարեցի որ առանց Պապի Հռոմը կը կորսնցնէ իր գլխաւոր հմայքը: Քաղաքական շրջանակներ, Մամուլ ու ժողովուրդ պարապը չզգալու համար կարծէք, անոր յաջորդին վրայ կը մտածեն, կը գրեն, կը խօսին: Ու կը դըրուի հարցման կէտը. ո՞վ պիտի ըլլայ յաջորդը: Վսեմ. Աղաջանեան Կարտինալը կ'ըսենք յատկապէս մենք Հայերս մեծ ոգեւորութեամբ:

Կ'ըսենք, կը մաղթենք, բայց մեր կարելիութիւնը հոն կը վերջանայ

Ինչպէս վերջերս գրած էի, շատ մօտէն ճանչցած եմ Վսեմ. Կարտինալ Աղաջանեանը եւ անսահման յարգանք ունիմ իր սրբութեան եւ կարողութիւններուն վըրայ: Երէկ Հռոմի Լեւոնեան Հայ Դպրեվանքի տանիքը հանդիպեցայ իրեն: Միշտ նոյն անվրդով, ժպտուն երես հոգեւորականն է: Ինքը լուսահոգի Պապին ստեղծած առաջին կարտինալն էր, ու յետագային ալ ամէն առիթով՝ Պապը իր յատուկ վստահութեան եւ համակրանքին առարկան դարձուցած է զինքը, իրեն վստահելով այդչափ կարեւոր պաշտօններ: Ցետոյ չմոռնանք նաեւ որ ժեննոզը մեծապէս հայասէր Պապ մըն էր: Դեռ անցեալ ամառ, Ֆրանսահայ ուխտաւորներ, Մխիթարեան Վարդապետի մը առաջնորդութեամբ Գասթել - Կանտոլֆոյ կ'երթան Պապին տեսութեան: Օրերնին սըխալած էին. Պապը այդ օր այցելու չէր ընդունէր, պապական պաշտօնեաները կը հասկցնեն թէ ուրիշ օր գալու էին Պապը տեսնելու համար, եւ թէ այդ օրը բնաւ կարելիութիւն չկար: Սակայն Մխիթարեան Հայրը երբ կը տեսնէ թէ ամէն դիմում արդիւնք չէր ունենար, վարդապետ մը կը խնդրէ որ Պապին հեռաձայնեն ըսելով թէ Հայ ուխտաւորներ եկած են զինքը տեսնելու: Պապը հազիւ կ'իմանայ. «Հայ ուխտաւորները թող անմիջապէս գան, կ'ըսէ. իմ դուռս իրենց առջեւ միշտ բաց է»: Այսպէս էր Պիոս ԺԲ. Հայերուս համար:

Յաջորդութեան գալով, կը գրուէր յատկապէս Աղաջանեան Կարտինալի թեկնածութիւնը ըսինք: Սակայն սխալ հասկնալու չէ այս խօսքը. ինչպէս ոմանք կը մըտածեն թերեւս, Կարտինալներու ժողովին նպատակը չէ Աղաջանեան կաթողիկոս մը պապութեան բարձրացնել. այլ նա նպատակ ունի արժանի, կարող եւ յարմար Պապ մը ընտրել: Թէ ով է արիկա. միայն Գոնգլաւին մէջ է որ կը վճռուի:

Պապութիւնը այսօր աշխարհի մէջ բոլորովին եզական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ: Ու 530 միլիոն Կաթոլիկէ ժողովուրդները կը ցանկան որ այդ գերագոյն պաշտօնը ծանրանայ անոր ուսերուն վրայ, որ կարողութիւն ցոյց տայ հանգուցեալին ձեւով ու վերահասութեամբ ամէն ինչ կառավարելու:

Գաղափար մը կազմելու համար այդ պաշտօնին վրայ, կը բաւէ որ ակնարկ մը նետենք Պիոս ԺԲ.ի գործունէութեան գլխաւոր կէտերուն շուրջ 1957ի տարեշրջանին, այսինքն իր 82 տարեկան հասակին մէջ: Այդ տարին ունկնդրութիւններու համար ընդունած էր 900·000 անձ, որոնց 800·000 ընդհանուր ունկնդրութեամբ Ս. Պետրոսի մէջ, ամէն չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը. 64·000՝ մասնաւոր ունկնդրութեամբ. հուսկ տուած էր 797 անձնական ունկնդրութիւն, ինչպէս՝ թագաւորներու, նախագահներու, անձնաւորութիւններու եւ իրենց քիչուոր հետեւորդներուն: Նոյն տարեշրջանին արտասանած էր 98 ճառեր՝ 7 լեզուներով, բոլորն ալ իր կողմէ պատրաստուած. դանոնք կատարած էր առ հասարակ միջազգային համաժողովականներու առջեւ, այլազան նիւթերու շուրջ: Նոյն տարին հրատարակած էր չորս շրջաբերական թուղթեր, եւ մէկ Առաքելական սահմանում:

Իր վայելած վարկը մեծղի էր բոլոր աշխարհի մէջ: Տասնեակ հազարաւոր ցաւակցութեան հեռագիրներ Վատիկան հասած են քաղաքական, եկեղեցական եւ կազմակերպչական շրջանակներէ: Նոյնիսկ ոչ կաթոլիկէ անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ մասնաւորապէս յիշելու ենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, Նորին Օծութիւն Զարեհ Ա.ի շատ գեղեցիկ հեռագիրը ուղղուած Կարտինալական Դասին, յատկապէս Կարտինալ Աղաջանեանին. նոյնիսկ ոչ քրիստոնեայ անձնաւորութիւններ, որ[illegible]ս է Նախագահ Նասր, իրենց ցաւն ու տխրութիւնը յայտնած են կորսուող մեծ անձնաւորութեան համար: Իսկ որչափ համարում ցոյց կուտայ Այզնհաուըրի սա խօսքը. «Պիոս ԺԲ.ի մահուամբ մարդկութիւնը աղքատացաւ. ան առանց վախի յարատեւօրէն պայքարած էր երկրի ժողովուրդներուն միջեւ գոյանալիք խաղաղութեան ի խնդիր»

Նոյնչափ տպաւորիչ է Համըրշոլտի արտասանած խօսքը. «Աշխարհը կը կորսնցնէ խաղաղութեան, ազատութեան, եւ մարդկային արժանապատուութեան հըզօրագոյն պաշտպաններէն մէկը: Իր տեսութիւններուն իմաստութիւնը երկար տարիներու համար պիտի առաջնորդէ պետական անձնաւորութիւնները: Աշխարհի ոչ մէկ կողմը երբեք հանդիպած չեմ անձնաւորութեան մը որ ունենար աւելի յստակ եւ ամբողջական հասկացողութիւնը մեր ժամանակներու մեծ հարցերուն»:

Հռոմայեցին վարժ է ըսելու. «Է՛ մ'օրդօ իլ Փափա», եւ աւելցնելու. «Է՛ վի՛ վա իլ Փափա'». այսինքն. «Պապը մեռաւ, կեցցէ Պապը»: Որովհետեւ երկար ժամանակ է ի վեր Պապի մը մահէն մինչեւ յաջորդին ընտրութիւնը շատ շատ մէկ ամիս տեւած է, ուստի եւ նախորդը որոշ չափով մոռցուած է յաջորդին օրով: Նախորդին կարողութեամբ եւ փառքով յաջորդ մըն է որ կը փնտռուի այսօր: Ով կրնայ ըլլալ այդ անձնաւորութիւնը: Պատասխանելը դժուար է: Նախ Կարտինալները չեն յայտներ իրենց մտածումը, ապա յատկապէս որովհետեւ բազմաթիւ են կարող Կարտինալները: Հուսկ որովհետեւ չափազանց խիստ են Գոնգլաւին օրէնքները: Անկարելի չեն սակայն իրականութեան մօտեցող նախատեսութիւնները. օրինակի համար, Պիոս ԺԲ.ի ընտրութենէն առաջ, բոլորին համոզումը այդ էր: Ցեսայայով պիտի անդրադառնանք թէ որուն շուրջ կը բիւրեղանան համոզումները:

ՆԵՐՍԷՍ ՋՕՐԵԱՆ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածին ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս արտատպումի պարագային կը խնդրուի յիշել աղբիւրը:

տաղանդի տակ ալ ըլլայ եւ ի՛նչքան ալ հարկադրուի միայն մարմնանալու, միշտ պիտի ձգտի, թերեւս նոր ձեւերու եւ նոր արիւններու դնով, անպայման վերադառնալու իր կուլթեան, — մարդկայինին:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐԸ

Ով ծնողներ, ձեր զաւակները ձերը չեն, Անոնք զաւակներն են իրենց նախասիրած կեանքին:

Անոնք կ'ապրին ձեզի հետ, առանց ձեզի պատկանելու:

Դուք կրնաք անոնց ձեր սէրը պարգեւել. բայց չէք կրնար ձեր գաղափարները անոնց մէջ արմատացնել որովհետեւ անոնք իւրայատուկ գաղափարներ ունին:

Դուք կրնաք անոնց մարմիններուն բընակարաններ կերտել. բայց անոնց հոգիները ձեր բնակարաններուն մէջ չեն բընակիր:

Անոնք կ'ապրին ապագայի բնակարաններուն մէջ որոնց կարող չէք այցելել ոչ իսկ ձեր երազներու ընթացքին:

Պէտք է պայքարիլ իրենց նմանելու համար. բայց դուք ի զուր կը փորձէք զիրենք ձեզի նմանցնել:

Ներկան անցեալ կարելի չէ ընել որովհետեւ ներկան չի փափաքիր անցեալի տան մէջ բնակիլ:

Դուք աղեղներ էք ու ձեր զաւակները կենդանի նետեր զորս կեանքը արձակած է ձեր աղեղներէն:

Աղեղնաւորը կը դիտէ իր նետը որ կը սուրայ անհունին մէջ հասնելու համար իր նպատակակէտին. ան իր բոլոր ուժով կը կորացնէ զայն որպէսզի իր նետերը արագասլաց ու հեռասլաց ըլլան:

Ուրեմն՝ եթէ կ'ուզէք որ երաջնիկ ըլլաք, ձեր աղեղնաւորըիմաստուն մը ըրէք, որովհետեւ իմաստունը որքան սիրէ իր աղեղին սլացող նետը նոյնքան ալ կը սիրէ իր ձեռքերուն մէջ գտնուող աղեղը:

ԺԻՊՐԱՆ ԽԱԼԻԼ ԺԻՊՐԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ուիլիըմ Սարոյեան. — Որուն գործերու տպաքանակը Խորհրդային Միութեան մէջ 250·000ի հասած է, — որ այժմ Խորհր. Միութեան մէջ կը ճամբորդէ, հեղինակի տասանորդի իրաւունք ստացած է: Իրմէ առաջ Միշըլ Ուիլսըն «Լիվ ուիթ Լայթնինգ» գրքին համար քանի մը ամիս առաջ նոյն իրաւունքը ստացած էր, եւ իրեն վճարուած՝ 40·000 ռուպլի եւ 12·000 տոլար, որովհետեւ երկու միլիոն օրինակ սպառած է արդէն իր գրքին՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ:

×

Խորհրդային երաժշտապէտ Տիմիթրի Շոսթաքովիչ Հոկտեմբեր 9ին ստացած է Ֆիննական Սիբելիուս մրցանակը, որ ամէն տարի մեծ նաւատէր Անթթի Վեհուրիի ծննդեան տարեդարձին կը տրուի: Առաջինը՝ ստացած է Ժան Սիբելիուս, երկրորդը՝ Հինդեմիթ, երրորդը՝ Շոսթաքովիչ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (278)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԺԹ.

ՆՈՒԷՐ

Այստեղ մի տարի առաջ կար մի անգլիական գործակատար. փաշայից յաճախ ընծաներ էր ստանում, քուրդ աւազակապետները իր կնոջ եւ երեխաների համար եղջերուի ձագեր եւ կենդանի կաքաւներ էին ուղարկում, եւ նա Քրդերի մասին շատ նպաստաւոր գաղափար կազմեց, համարելով նրանց բարի եւ ազնիւ մարդիկ, եւ այնպէս էլ հաղորդեց իր կառավարութեանը: Իսկ Հայերը նրան կաշառներ չտարան, եւ համարուեցան ապահ, ժլատ, հարստահարիչ Հրեաներ:

Մեր խօսակցութիւնը ընդհատեց վարպետ Փանոսը, որ վերադարձաւ քաղաքից: Նա տարել էր մեր բեռները յանձնելու քարաւանին:

— Շնորհակալ եմ, ասաց նա ծիծաղելով, — գեղեցիկ ընծայ էք տուել: Երեւի, փաշան չէ կամեցել, որ դուք չարվաղարի անշնորհք ձիով ճանապարհորդէք:

— Փաշան այդ մասին շատ քաղաքավարի է — պատասխանեց Ասլանը: — Ասացէք, ե՞րբ է դուրս գալիս քարաւանը:

— Երեկոյեան, արեւը մտնելուց մի ժամ առաջ:

— Ուրեմն մենք բաւական ժամանակ ունենք մի քանի բաներ կարգադրելու:

Վարպետ Փանոսը եւ Ասլանը առանձնացան: Ես դուրս եկայ նոր ստացուած ընծայի վրայ հիանալու:

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Քարաւանների պատմութիւնը միշտ իմ վրայ կախարդիչ տպաւորութիւն էր ծնոդել, նրանց մասին լսել էի շատ եւ շատ հետաքրքիր զրոյցներ: Այժմ դուք կարող էք երեւակայել իմ ուրախութիւնը, որ առաջին անգամ ես բախտ ունէի ճանապարհորդել մի մեծ քարաւանի հետ: Նա պէտք է դուրս գար երեկոյեան պահուն. ցերեկուայ տօթի պատճառով, որոշել էին գնալ գիշերով:

Վարպետ Փանոսը, նրա մայրը, կինը, երեխաները հաւաքուել էին բակում մեզ ճանապարհ դնելու: Մառանները, աղախինները եւ գործարանի աշակերտները, խումբով կանգնած, հեռուից նայում էին: Բոլորի դէմքի վրայ երեւում էր մի տեսակ տխրութիւն, կարծես, Ասլանը այդ տան սիրելի անդամներից մէկը լինէր, որ գնում էր հեռու, շատ հեռու, եւ գուցէ միւս անգամ չէին տեսնի նրան: Նա ցած իջաւ սանդուղքներից, մօտեցաւ վարպետի մօրը, կնոջը, սեղմեց նրանց ձեռքը, գրկեց նրա երեխաներին եւ, բոլորին մնաք — բարով ասելով, դուրս եկանք: Փողոցում սպասում էին մեզ երկու ձիաներ փաշայի ընծայած ձին Ասլանի համար եւ մի բաւական լաւ ձի ինձ համար, որ բերել էին քարաւանից: Ասլանը համբուրուեցաւ վարպետ Փանոսի հետ եւ կրկին անգամ սեղմեց նրա ձեռքը: Ես նկատեցի վարպետի աչքերում արտասուքի կաթիլներ: Նստեցինք ձիաները: Բակում հաւաքուած բազմութիւնը այժմ խմբուած էր բակի դրանը:

— Մնաք բարեաւ, բարեկամներ, — ասաց Ասլանը:

— Բարի ճանապարհ, — կրկնեցին նրա մայրը, կինը եւ փոքրիկ երեխաները:

Մենք մեծ շնորհակալութեամբ թողեցինք այն տունը, որտեղ վայելել էինք այնքան հիւրասիրութիւն, այնքան յարգանք եւ այնքան անկեղծ բարեկամական սէր:

Արեւի երեկոյեան ճառագայթները դեռ շողշողում էին մինարէթների բարձր կիսալուսինների վրայ, դեռ մօլլան «ազան» չէր տուել, երբ քարաւանը ճանապարհ ընկաւ քաղաքի պարիսպների մօտ գտնուած «Ջայիր» կոչուած մարգագետնից, ուր բանակ էր դրել նա, մինչեւ կը հաւաքուէին բոլոր ճանապարհորդները:

Այստեղ մենք վերջին անգամ հանդիպեցանք մուսուլցի թումաջի վաճառական խօջա Թորոսին, որ մի կողմում կանգնած, խօսում էր քարաւանի պետի հետ: Տեսնելով մեզ, նա մօտեցաւ:

— Բարով, պարոն բժշկապետ, դուք արդէն գնո՞ւմ էք, — հարցրեց նա, ձեռք տալով:

— Գնում եմ, խօջա Թորոս, — պատասխանեց Ասլանը: — Դուք այստեղ ի՞նչ էք շինում:

— Վաճառականի գործը, ինչ կը լինի. բամպակի բեռներ ունէի Բաղէշ ճանապարհ դնելու, եկայ, յանձնեցի քարաւանին: — Դուք Բաղէշ կը հանդիպէ՞ք, պարոն բժշկապետ:

— Անպատճառ

— Իսկ Մո՞ւշ:

— Նոյնպէս:

— Ուրեմն, եթէ չէք մերժի իմ փոքրիկ ծառայութիւնը, ես կը տամ ձեզ երկու յանձնարարական նամակներ, մէկը Բաղէշ, միւսը Մուշ, այդ քաղաքներում ես երկու լաւ բարեկամներ ունեմ, նրանք կարող են պիտանի լինել ձեզ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ալ, հաւանաբար, Գերմանացիները, Ֆըրանսացիները եւ Պելճիքացին :

Սահուն կերպով արդէն իսկ տասը լեզու կը խօսի։ Կայ եւ իր ընտրութեան ի նպաստ, ուրիշ շատ կարեւոր նկատում մը. եկեղեցւոյ յարաբերութեանց վերարծարծումը եւրոպական արեւելքին հետ ուր՝ ուղղափառ եկեղեցին խստօրէն ենթարկուած ըլլալով քաղաքական իշխանութեանց, շատ բան կորսնցուցած է իր հեղինակութենէն։ Պատեհ առիթին, այդ ուղղութեամբ կատարուելիք փորձին համար յարմարագոյն անձը կը նկատուի Կարտինալ Աղաջանեանը :

Հեղինակութիւն մըն է արդէն՝ Հոգեւոր Գիտութեանց շատ մը մարզերուն մէջ եւ անվերապահօրէն գնահատուած է իր խաղաղ եւ հաշտ նկարագրին համար :

Ցիշեալ եւ կարեւոր այլ նկատումներով, Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը կրնայ հայ Կարտինալը ըլլալ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՈՍ ԺԲ.ի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար Շաբաթ օր Հռոմ հասան Ամերիկայի արտաքին նախարար Տըլըս, ինչպէս նաեւ Ֆոն Պրէնթանօ (Գերմանիա) եւ Քուվ Տը Միւրվիլ (Ֆրանսա)։ Ֆրանսական պատուիրակութեան մաս կը կազմէ նաեւ նախկին դեսպան Վլատիմիր տ'Օրմէսոն։ Ուրբաթ գիշեր մախճանած է կարտինալ Կոնսալոնիէրի, 82 տարեկան։ Այս մահով փակարանի ժողովը պիտի գումարուի միայն 52 կարտինալով։ Արդարեւ կարտինալներու դասը որ 55 հոգիէ բաղկացած էր իջաւ 54ի, իսկ կարտինալ Սթեփինաք (Եուկոսլաւիա) եւ Միծէնթի (Հունգարիա) պիտի չկարենան ներկայ ըլլալ փակարանի ժողովին :

ՆԱԽԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կարճ ժողով մը գումարեց ընտրական հարցին շուրջ։ Ընտրացանկերը պիտի քննուին մինչեւ Հոկտեմբեր 25։ Ընդունուեցաւ նաեւ նամակով քուէարկութեան սկզբունքը՝ զինուորականներու, պաշտօնեաներու, արտասահմանի Ֆրանսացիներուն, անկարներու, ծանր հիւանդներու, ճամբորդներու, առեւտրական ներկայացուցիչներու եւ լրագրողներու համար։ Ալժերիոյ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Նոյեմբեր 30ին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. Ճակատի Թունուզի գրասենեակը հաղորդագրութիւն մը հրատարակեց, ըսելով թէ 1958 Հոկտեմբեր երեքին հրատարակուած «ժամանակաւոր կառավարութեան հրամանագիրին» համաձայն Ֆրանսացի գերիները ազատ պիտի արձակուին։ Արդարեւ միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները գացին Թունուզ, 19 զինուորներու փոխանցումը կատարելու համար։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ հիւլէական առաջին կայանի շինութեան աշխատանքները սկսած են արեւելեան անապատին մէջ, Նեղոսի ափեզրային մօտ։ Աշխատանքները պիտի վերջանան հինգ տարիէն եւ պիտի արժեն հինգ միլիոն եգիպտ. ոսկի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Հանրապետութեան Նախագահ Ճելալ Պայարի հետ եւ անոր յանձնած՝ մառեշալ Վորոշիլովի նամակը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը բողոքագիր մը յանձնեց Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան՝ Թախմանովի շրջանին մէջ ամերիկեան օդանաւի մը կողմէ խորհրդային օդային սահմանին բռնաբարման դէմ :

ՇԱՔԱՐԻՆ քիլօն ութ ֆրանքի յաւելում կրեց Հոկտեմբեր 18էն, Ֆրանսայի մէջ։

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ Սպանիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ երեք տարուան համար մշակութային համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ. երկու երկիրներու միջեւ պիտի փոխանակուին ուսանողներ եւ դասախօսներ. առաջին տարին՝ սպանացի վաթսուն ուսանողներ պիտի երթան Ամերիկա, իսկ 40 Ամերիկացիներ պիտի ուսանին Սպանիոյ մէջ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պատերազմական նախարարութեան պաշտօնաթերթը խստօրէն կը քննադատէ «զինուորական արուեստին եւ պատերազմներու պատմութեան ակադեմական ուսուցումը, որ գոհացուցիչ չէ, մանաւորապէս նաւատորմիղի յատուկ դպրոցներու մէջ»։

ՋՕՐ. ՏԸ ԳՕԼ Նոյեմբեր վերջին Փարիզի մէջ Ազատագրութեան չքանշանը պիտի յանձնէ Անգլիոյ նախկին վարչապետ Չըրչիլի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն եւ բոլոր մարմինները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տիկին Է. Բիւզանդի իր սիրելի ամուսնոյն ընկեր Յ. Քիւքիւֆեանի մահուան առթիւ :

× Մարսէյլի Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը եւ բոլոր մասնաճիւղերը իրենց խոր վշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Է. Բիւզանդի իր ողբացեալ ամուսնոյն Տոքթ. Յ. Քիւքիւֆեանի անակնկալ մահուան առթիւ :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է վաթսուն հազար ֆրանք իր անունով պաշտպանեալ մը պահելու համար :

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՁՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու ասօսիասիօն ֆիլօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուցչութ վշտակցութիւնը կը յայտնեն Բժ. Է. ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան։ Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն։ Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէնի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի։

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկտեմբեր 15էն եւ կը շարունակուին ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21)։

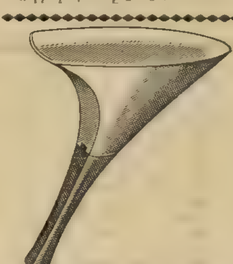
Արձանագրութեան միանուագ՝ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերային նիւթեր եւն.։ Փափաքողներուն ծրագիրը ձրի կը տրուի :

Դիմել՝

Association Philotechnique
47, Rue Saint André des Arts
(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն)։

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Երկուշաբթի 18-20, հեռաձայն Տանթօն 48-28, 44-14։ Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ.—

Ուրբաթի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հասցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6 :

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է ձեւընկալի (մաթիէռ փլաստիք) եւ ալիւմինիումի միացումով շինել անբեկանելի (էնքասապլը) եւ եկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ :

Դիմել՝

VANPLAST
(ՎԱՆԼԵԱՆ)
7, RUE GODOT DE MAUROY
Téléphone : OPEra 01-08
Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 16-36
» 33-34

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) —

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Վեցերորդ քաղաքամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ Վիէնի մէջ, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8-30ին, Ֆուայէ տը լ'Իմմաքիւլէի մէջ, 24 րիւ Տիւնուար :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères
ՇԱՐՔ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ (Թիւ 199 – 200, Յուլիս – Օգոստոս).— Նուրին վեհափառութիւն Աշխատանքը (Շ. Նարդունի).— Կեղծ ժանտախտը Հայաստանի մէջ (Տքթ. Յովասափեան).— Կիները այրերէն աւելի երկար կ'ապրին (Տոքթ. Ռուբեան).— Ծերակայութեամբ հիւանդ (Տոքթ. Գալուստեան).— Ինչո՞ւ մեռնիլ (Փրոֆ. Սիմոնէն).— Մարդկային բնախօսութիւն (Տոքթ. Նաւասարդ).— Մասնենիկ իմաստութեան.— Աղը (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ջուրով թունաւորում (Տոքթ. Պուշէ).— Արեւի լոգանք (Տոքթ. Սերոբեան).— Արաս – Թումոն (Բժշկ. Աշխարհագրական Բառարան).— Երախային առողջութեան նշանները (Տոքթ. Նիգէ).— Գարեջուր (Տոքթ. Քորոն).— Ինչպէս օգնել կայծակնահարին (Խաչուհի)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.—
Տարեկան 1.200 ֆրանք
արտասահման 1.500 ֆրանք։

Դիմել Շ. Նարդունիի Յառաջի հասցէով։

ԱՂՔԱՏԱՒՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 10էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
Deux Orchestres **Cotillons**
ՋԱՆԱԶԱՆ ԱԹՐԱՔՍԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ապահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը ։ վերջին օրերու մի սպասէք։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 21 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8.324 34EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4125

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄՊԵՐԸ ԿԸ ՓԱՐԱՏԻՆ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին որոշ մեղմացում առաջ եկաւ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի կացութեան մէջ :

Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ Լիբանանի մէջ, ուր կողմերը — թէեւ քիչ մը ուշ — տեսան, որ անօգուտ էր եղբօրսպան թափել ոչ-կենսական խնդիրներու համար։ Հինգ ամսուան կռիւները բոլորովին քայքայեցին երկրին տնտեսական կեանքն ու կարգուսարքը, զոր վերականգնելու համար երկար աշխատանք հարկաւոր է :

« Փրկութեան դահլիճ »ը խորհրդարանի վստահութիւնը շահելէ վերջ ամրապնդած է իր դիրքը։ Վերջնական խաղաղութիւն հաստատելու համար իր առաջին գործը պիտի ըլլայ քաղաքացիներու մօտ գտնուած զէնքերը հաւաքել :

Իրազեկներու համաձայն, մինչ կանոնաւոր բանակը 10.000 զինուոր ունի, աւազակախմբերն ու զանազան քաղաքական կազմակերպութիւններ 30.000 զինեալ մարդիկ ունին։ Եթէ ճիշդ է այս հաւաստումը, խիստ դժուար կացութեան մը առջեւ պիտի գտնուի Լիբանանի ներկայ փոխանցման կառավարութիւնը՝ իր չորս նախարարներով, — քառապետութիւն :

Կիպրոսի խնդրին կարգադրութիւն ալ որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրեց վերջին օրերս։ Յունաստանի պաշտօնական ներկայացուցիչներուն եւ Մակարիոս արքեպիսկոպոսի բռնած անհաշտ դիրքը Մաքմիլլընի ծանօթ ծրագրին դէմ՝ իր դրական արդիւնքն ունեցաւ :

Անգլիոյ վարչապետը անտեսելով կրղզիին յոյն մեծամասնութեան պահանջները, կ'ուզէր գոհացում տալ Անգարայի կառավարութեան, որ տարիներէ ի վեր Կիպրոսի Թուրքերուն պաշտպանի դերը ստանձնած է՝ հրահրելով կիրքերն ու ցեղային-կրօնական մոլեռանդութիւնը :

Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարն ու Մնայուն խորհուրդը լրջօրէն սկսած են զբաղիլ Կիպրոսի խնդրով՝ փարատելու համար ամէն թիւրիմացութիւն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ :

Գալով Հիւսիսային Ափրիկէի խնդիրներուն, մինչ Թունուզ կը խզէր իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Եգիպտոսի հետ՝ խանգարելով Արաբական Լիկայի միասնականութիւնը, անդին Ալժերիոյ ցաւոտ հարցը կը մտնէր նոր փուլի մը մէջ, որ մեծ յոյսեր կը ներշնչէ մօտալուտ բարւոք կարգադրութեան մը համար :

Զօրավար Տը Կոլի վճռական կեցուածքը զօրաւոր սաստ մը եղաւ թունդ ազգայնական տարրերուն համար, որոնք կրթնած զինուորականներուն եւ «փրկութեան կոմիտէ»ներուն վրայ՝ անհաշտ դիրք մը բռնած էին՝ արգելք ըլլալով կառավարական ծրագիրներու գործադրութեան :

Ժողովրդավար երկիրներու մէջ վարչաձեւին դէմ վտանգ կը ծագի այն ատեն՝ երբ բանակը միջամուխ կ'ըլլայ քաղաքականութեան :

Մայիս 13ին Ալժէրի, քանի մը օր վերջ Քորսիքայի մէջ պատահած դէպքերը նախանշաններ էին դէպի բռնատիրութիւն :

Վարչապետը լաւ, յարատեւ ու հետեւողական քաղաքականութեամբ յաջողեցաւ չէզոքացնել «ծայրայեղական»ները :

Մեծագոյն հարուածը տուաւ անոնց՝ արգիլելով զինուորականներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլ :

Այժմ կառավարութիւնը ոչ մէկ խոչընդոտ ունի իր առջեւ՝ ըստ կամս գործադրելու Ալժերիոյ համար առաջադրած ծրագիրը։

Հասած է արդէն խաղաղ բանակցութեանց շրջանը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

•

Երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար պայքարը պաշտօնապէս պիտի բացուի Նոյեմբեր 2ին։ Երեք կուսակցութիւններ ցարդ ճշդած են իրենց դիրքը — Ընկերվարականները, Վալուազիէն Արմատականները եւ Անկախները :

Արմատականները կ'աշխատին համախմբել ձախ կեդրոնը, իսկ Անկախները՝ աջ կեդրոնը : Երկու կուսակցութիւններուն ալ մտահոգութիւնը նոյնն է : Իրենց ծրագիրներուն մէջ մեծ տեղ կը յատկացնեն ալժերիական հարցին, գոհունակութիւն յայտնելով Զօր. Տը Կոլի վերջին հրահանգներուն առթիւ :

Շաբաթ եւ Կիրակի Վալուազիէն Արմատականները ունեցան իրենց «փոքրիկ համագումարը»։ Ժողովին վերջաւորութեան Ֆելիքս Կայեառ խօսք առաւ եւ գոհունակութիւն յայտնեց ծրագրին շուրջ, որուն արդիւնքը պիտի փաստէ թէ « մեծերը չէ որ պիտի ընտրեն, այլ՝ ժողովուրդը»։ Գալով ընտրական համաձայնութիւններուն՝ կուսակցութեան նախագահը խօսեցաւ «ձախ կեդրոնի» համախմբումի մը մասին, որ իրարու քով պիտի բերէր բոլոր հանրապետականները, ընդդէմ՝ ֆաշական եւ համայնավար վտանգներուն :

Սէնի Անկախները, որ կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն, կիրակի օր ունեցան իրենց համագումարը։ Ընդհանուր քարտուղար Ռոժէ Տիւշէ մասնաւորապէս ծանրացաւ ընտրական համաձայնութեանց վրայ : Շեշտեց այն պարագան՝ թէ «Միացեալ ճակատ» մը ի վիճակի պէտք է ըլլայ առաջին ընտրաշրջանին իսկ մէջտեղէն վերցնելու մարքսիստ թեկնածուները։ Պէտք չէ, ըսաւ ան, որ ազգային ձայները ցրուելով առիթ տալ որ համայնավար կամ ընկերվարական թեկնածուներ ընտրուին։ Տիւշէ աւելցուց թէ իրենք սերտ կապեր ունին Ժագ Սուսթէլի Նոր Հանրապետութեան Միութեան, Ժորժ Պիտոյի Ժողովրդավար Քրիստոնեաներուն եւ Անտրէ Մորիսի Հանրապետական Կեդրոնին հետ, հասկցնելով թէ ընտրապայքարին մէջ Անկախները պիտի գործակցին անոնց հետ :

Ժագինօ չեշտեց թէ Ֆրանսա հիւլէական ուժ մը պէտք է ըլլայ, աւելցնելով թէ Զօր. Տը Կոլի ազդեցութիւնը շատ մեծ է հոս թէ այլուր։

Ընկերվարականներու համագումարը տեղի պիտի ունենայ շաբթու վերջը : Բայց ընտրապայքարի իրենց ծրագիրը հրատարակեցին առջի օր, որուն գլխաւոր կէտերը Նոյեմբերին Իսի լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ տրուած որոշումներն են :

Ընկերվարականները անգամ մը եւս կը չեշտեն Ալժերիոյ մէջ «կարելի եղածին չափ շուտ խաղաղութիւնը վերահաստատելու անհրաժեշտութեան» վրայ, աւելցնելով թէ «կռուողներուն հետ զինադադար մը կնքելու միջոցները պէտք է փնտռել, փոխադարձ երաշխիքներով »։ Կի Մոլէի կուսակցութեան համար «Ալժերիոյ ողբերգութեան լուծումը կը գտնուի բանակցութիւններու մէջ»։

Գալով անդրծովեան հողամասերու հարցին, կուսակցութիւնը գոհունակութիւն կը յայտնէ հանրաքուէի արդիւնքին համար :

Գալով ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան՝ Ընկերվարականները կը գոհանան վերյիշելով իրենց սկզբունքները, ճշդուած՝ Սեպտեմբերի համագումարին մէջ :

Օրը Օրին

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ, ՎԱՂԸ

Հարիւր տարի առաջ :

— Իրա՞ւ կ'ըսես, չեմ հաւատար ... Կատակ է ըսածդ... Բայց, ինչպէ՞ս կարելի է, Պարոն Մարսէլ ... Տասը օրէն Լոնտոնէն Փարի՞զ գացիք ... Ատ ի՛նչ արագութիւն է ... Ծիծեռնակ ըլլայիք, երկու շաբաթ կ'առնէր ... Ի՛նչ կ'ուզէք ըսէք, ես չեմ հաւատար։ Էթիէն նայէ ի՛նչ կ'ըսէ... Իբրեւ թէ տասը օրէն Լոնտոնէն Փարիզ գացեր են եղեր... Կը հաւատա՞ս։

— Անոր ամէն ըսածին մի՛ հաւատար ... Տասը օրէն Լոնտոնէն Փարիզ երթալ՝ ըլլալիք բան չէ... Ամէնէն քիչը երեք շաբաթ կ'ուզէ :

— Բայց քեզի կ'ըսեմ որ գացի :

— Այդ հէքեաթներդ ուրիշին պատմէ ... Ալես, սա թուղթերը բեր նայինք ... Սա գինիին շիշն ալ բաց... Հիմա խաղայ նայիմ ...

×

Այսօր :

— Նիւ Եորք պիտի երթամ ...

— Շոգենաւո՞վ ...

— Ի՛նչ յիմար հարցումներ կ'ընես, եղբայր... Շոգենա՞ւը ինչ է ... Ո՞ւր ենք, Միջին դարե՞րը կ'ապրինք ... Շոգենաւին երե՞սը ով կը նայի, հիմա ... Ի հարկէ օդանաւով պիտի երթամ...Կեցիր նայիմ ... Այս իրիկուն ժամը 8ին նամրայ կ'ելլենք ... Վաղ առտու ժամը 8ին Նիւ Եորք ենք ... Ժամը 10ին ժամադրութիւն մը ունիմ ... Կարծեմ, գործերս մինչեւ երեք վերջացած կ'ըլլան ... Այո՛, այո՛։ Կրնամ իրիկուան 6ին օդանաւը առնել ետ գալ եւ ձեր պարահանդէսին ալ հասնիլ... Ժաքլին սա պայուսակներս կապէ նայիմ։ Քանի մտքս է ըսեմ... Վաղը կէսօրէն ետք, ժամը 2ին քեզի կը հեռաձայնեմ... Նայէ որ տունէն դուրս չելլես ...

— Դուրս չեմ ելլեր, բայց ես ալ, այդ ժամուն Չինաստան, հօրաքրոջս հետ, պիտի խօսէի ... Հոգ չէ, ես 3ին կ'ընեմ ...

— Հա՛, չմոռնամ... Կրնայ ըլլալ որ Նիւ Եորք մեր ժոռժին ինքնաշարժին մէջէն հեռաձայնեմ : Անանկ որ շատ երկար բարակ չնռռուղես հետս... Նոր օդերդ դիր, նայիմ Նիւ Եորքէն ինչպէս կ'երեւան ...

— *Անթանտիւ* ...

×

— Վաղը։ Այսինքն, 2058ին :

— Քալեցէք, 11ին օդանաւը պիտի փախցնենք... Հանդէսը ժամը 3ին կը սկսի ...

— Ի՞նչ կ'անապարես եղբայր, 11ին օդանաւը փախցնենք, 12ինը կ'առնենք... Անիկա ալ փախցնենք, ժամը 1ինը կ'առնենք ... Երթալիք տեղերնի՞ս ուր է որ.. կարծես թէ Հրատ կ'երթանք... Եղածը չեղածը Նիւ Եորքէն Փարիզ ... Մէկուկէս ժամէն հոն ենք։ Արդէն հանդէսն ալ 4էն առաջ չի սկսիր... Ինծի նայեցէք, հիմակուընէ ձեզի ըսեմ, վերջը հետս կռիւ չընէք — ես իրիկուան 8ին օդանաւով ետ գալու եմ ... Հեռանկարին վրայ Միմոսին յայտագիրը կայ, փախցնելու չեմ ...

— Ութինը կանուխ է, 9ին օդանաւով ամէնքս միասին կուգանք ... Անհամութիւն մի ընեն։ Ես ալ 11ին յայտագիրը կ'ուզեմ լսել ... Քալեցէք նայինք ...

×

Հայկական «վաղը» :

— Խորհրդարանէ՞ն կուգաս...

— Այո՛... Եղբայր վարչապետնիս նառ մը սկսաւ, Մեծ Պահքէն Երկան։ Առտուան ժամը 9էն մինչեւ չորս յառաջաբանը կարդաց... Գլո՛ւխս նաթեցաւ, դուրս ելայ ...

— Ըսածին մէջ նոր բան կա՞ր...

— Ի՛նչ նոր, ի՛նչ բան, եղբայր ... Կէս – քուն, կէս – արթուն էի... Կարծեմ, տեղ մը ըսաւ որ ասկէ 150 տարի առաջ, ընդդիմադիրները, օր մը, հակերոյթ տուեր են ի պատիւ օրուան պատրիարքին եւ ի ծնէ անասուած ըլլալով *Թարխանա*յին վրայ ձէթ դրեր են, փոխանակ կարագի ...

— Եւ 150 տարի է չե՞ն մոռցեր :

— Ո՛չ։ Անգամ մըն ալ, ընդդիմադիրներէն մէկը գրեր է եղեր որ թրքական *մուհալլէպի*ն ազնուր բան է ... Աս ալ 150 տարի առաջ :

— Ա՞տ ալ չեն մոռցեր ...

— Ո՛չ .. Ալ գնա՛ *տէ* մեր ազգին գործերուն խելք հասցուր՝ արագութեան այս դարուն ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՊԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի առտու Ս. Պետրոսի մէջ, միջազգային հասարակութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Պիոս ԺԲ.ի հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը : Ինչպէս գրած էինք Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա ղրկած էին պաշտօնական պատուիրակութիւններ գլխաւորութեամբ իրենց արտ. նախարարներուն։ Ներկայացուցիչներ ունէին նաեւ ոչ-քրիստոնեայ պետութիւններ, ինչպէս՝ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Փաքիստան, Ինտոնեզիա, Ճափոն եւն.։ 53 ազգեր իրենց պատուիրակութիւնները ղրկած էին։ Կիրակի առտուան արարողութիւնը — 9րդ եւ վերջին հոգեհանգստեան պաշտօնն էր. ըստ աւանդութեան ինը օր շարունակ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն մը եւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը կը փակուի շարքը։

Պատարագիչն էր կարդինալ Թիսըրան։ Ննջեցելոց արձակումը տուաւ կարդինալ Սիփելման :

× Նոյն առէն մեծ գայթակղութիւն մը ծագեցաւ Հռոմի մէջ։ Պապին անձնական բժիշկը՝ Տոքթ. Կալլէածի — Լիզի քանի մը միլիոնի փոխարէն ծախած է Պապին վերջին օրերուն նկարները եւ նկարագրութիւնը։ Բժշկական Միութիւնը դատապարտած է բժիշկին դէմ, իսկ վարչապետ Ֆանֆանի անձնապէս պահանջած է քննութիւն մը։

× Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօն ունի ժամը ժամին տեղեակ պահել բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները Փակարանի ժողովէն :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Միջազգային մամուլը միշտ կը շարունակէ լայն տեղ տալ պապընտրելի կարդինալ Աղաջանեանին : Արդարեւ, ոչ մէկ թերթ կամ պարբերաթերթ կայ, ինչ լեզուով ալ ըլլայ, որ գնահատանքի եւ յարգանքի տողեր չնուիրէ հայ Միրանաւոր Պատրիարքին։ Մեր կարելիութեան սահմաններուն մէջ տուինք թարգմանաբար ֆրանսական եւ իտալական մամուլէն քաղուածքներ։ Շաբաթաթերթեր Թէմփոյէն *եւ* Էօրէօփէոյէն *եւք, Օննի Հետեւեալը կը գրէ —*

Եթէ Պապը օտար մը ըլլայ, այս պարագային մէջ հաշուական ճշգրտութեամբ յայտնի է որ Քահանայապետին Աթոռը յանձնուի Գրիգոր – Պետրոս Աղաջանեանի Հայոց Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, որ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՀԱՅՈՒՆ ՋԱԽԱԿԸ ԵՐԲ "ԿԱՐԴԱԼ" ԿԸ ՍՈՐՎԻ...

« Մենք մարդ չեղանք, գոնէ տղաս ըլլայ » կ'ըսէ: Կամ. « Ես կարդալ չսորվեցայ, նայինք տղաս պիտի կրնա՞յ սորվիլ »:

Եւ հետաքրքրականը այն է, որ խօսքը իրապէս կարդալու մասին չէ: Վերի « ես կարդալ չսորվեցայ» ըսող հայ մարդը հաւանաբար կարդա՛լ ալ գիտէ, գրե՛լ ալ: Այսինքն՝ թերթը երբ կ'առնէ, ան իրեն կ'ըսէ, թէ Միջին Արեւելքի մէջ թագաւոր մը վար առնուած է, Ատլանտեանի վրայ խոշոր օդանաւ մը բռնկած եւ ծովը ինկած է, ասիական անծանօթ ու փոքրը ժողովուրդ մը անկախութիւն է հռչակած: Ինչ որ թերթը չըսեր իրեն՝ այն է, թէ ինչու պատահեր են այս բոլորը եւ ինչու ինք չի յաջողիր թափանցել այն ամէնը, որ երեւութական է, հասնելու համար խորքին, որ էական է:

Հետեւաբար, զաւակը կը ղրկէ դպրոց, որ գոնէ ան «կարդալ» սորվի:

Հայ մարդուն համար անառարկելի ճշմարտութիւններ կան: Առաջինը այն է, թէ մարդկային կեանքը անմիտ, պատահական եւ իմաստազուրկ գոյութիւն մը չէ, որ թուալիք է անարձանագիր ու աննպատակ: Կենսաբանական անիմաստութիւն մը չէ, որ օր մը, քանի մը միլիոն տարի առաջ, անշունչ ու անշարժ միջավայրի մը մէջ, յանկարծ էակ մը շատեր է ու շնչեր: Նշանակութենէ զուրկ չէ, որ այս էակը աշխարհ եկեր է անասուն, եւ օր մըն ալ, ոչ ոք գիտէ՝ երբ, դարձեր է մարդ: Եւ մարդ դառնալով հաղարամեակներուն ու դարերուն հետ սորվեր է « կարդալ »:

Կարդալ » այնպէս, ինչպէս հայ մարդը կը հասկնայ:

« Կարդացեր է », օրինակ, որ ստեղծագործութիւն ըսուած բան մը կայ: Կայ արարել եւ արարող:

Եւ Արարիչ ամենայնի:

Եւ հայ մարդը տեսեր է, որ մարդս « կարդալու » համար յաճախ անհրաժեշտութիւն է «դպրոց» երթալ: Սակայն տեսեր է նաեւ, որ շատեր կ'երթան դպրոց, վարժարաններ ու համալսարան, հաստատ գիրքերու մէջ թաղուած՝ անդրուն գիշերներ կը վատնեն եւ կը ստանան տիտղոս ու վկայական, սակայն «կարդալ» չեն սորվիր:

Հայ մարդը տեսեր է, օրինակ, որ բազմաթիւ համալսարանաւարտներ կան, մեծաշուքինդ մակդիրութիւններով իրենց անունին կցուած, որոնք կը վարդապետեն, թէ այս կեանքին մէջ ունայն է ամէն ինչ, թէ ցնորամտութիւն է հաւատալ բարիին, լաւին, արդարին, որովհետեւ լոկ խօսքեր են ատոնք, դատարկ ու անպարունակ: Տեսեր է տիտղոսաւորներ, պատիւներու եւ փառքի արժանացած, որոնք դաւաներ են Նիւթը, եւ ծանր ու խոշոր բառերով փորձեր են հաւատացնել, թէ Նիւթէն անդին ոչինչ կայ: Ոչ իսկ երազ մը:

Եւ հայ մարդը ինքն իրեն ըսեր է. « Մեզ ո՞ր դպրոց է տեսեր, դրամ ու ժամանակ է վատներ: Ի՞նչ կ'արժեն վկայական ու տիտղոս, երբ կարդալ չէ սորվեր»:

Ստուգապէս կարելի՞ է պատասխանել այն հարցումին, թէ արդեօք կա՞յ ուրիշ ժողովուրդ մը, որուն համար «կարդալ»ը այս իմաստով կը գործածուի: Դժուար է պատասխանել: Որքան ծանօթ է մեզի, մասնաւորաբար «մեծ» ժողովուրդներու պարագային, չկա՛յ:

Խորհուրդներու հաւատացող եւ խորհուրդներով ապրող հայ մարդուն համար կայ շատ պարզ տրամաբանութեան վրայ հիմնուած հաշիւ մը, որ կը հաստատէ անձնչութիւնը անոնց, որոնք կեանքին մէջ յոռի դատարկ մը կը տեսնեն եւ ճըշդութիւնը իր ազգային ու հնաւանդ հաւատքին, որով խորհուրդներ կը տեսնէ մարդկային կեանքին կապուած բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ:

Եւ հաշիւը այս է: Եթէ իրապէ՛ս ունայն ու ժխտական է կեանքը, ինչո՞ւ զայն ուրացողները, խօսքով ժխտողները, նաեւ գործով զայն չեն ժխտեր: Ըսել թէ տղեղ, ամէն հրապոյրէ զուրկ, ամէն իմաստէ պարպուած խարէութիւն մըն է կեանքը, ապա կառչիլ այդ խարէութեան, աւելի հայ մարդուն համար անհասկընալի է:

Այս տրամաբանութիւնը ան առանց « կարդալու » գիտէ: Իր արեան հետ ու արեան մէջ աշխարհ է եկած մէկ միտքէն այլ միտք մը հետեւցնելու իր կարողութիւնը:

Եւ արգահատանք կայ հայ մարդուն մէջ այս կարգի անհատներուն հանդէպ: Աւելի խոր կը դառնայ արգահատանքը, երբ նման վարդապետութիւն մը կ'ընդհանրանայ ու կը դառնայ զանգուածային, հաւաքական, եւ ազգային Իրեւոյթ, անհաղանգելով անկում մը վերջին ու անդարձ:

Հաւաքական, ազգային այս անկումը չկայ իր պատմութեան մէջ: Եւ ինք գիտէ, թէ իրա՛պէս «մեծ» է ասով: Գիտէ, թէ թիւը, նշաններով արձանագրելի համարը իրապէս արհամարհելի է պատմութեան մէջ: Ազգ մը ունի կամ ունեցեր է 82 միլիոն, հինգ հարիւր երեսունչորս հազար, վեց հարիւր մէկ անդամ: Իր անդամներուն թիւն ալ երբեք հինգ, առաւելագոյնը վեց միլիոնը երբեք չէ անցեր: Ի՞նչ փոյթ:

Այդ հինգ վեց միլիոնը անանկում են քալեր այն երազ երթին մէջ, որ խաւարէն դէպի լոյս կը տարածուի:

Եւ ինք ժխտեր է խաւարը: Հաւատացեր է լոյսին:

Ուզեր է միշտ «դպրոց» երթալ, լոյսը սորվելու, զայն տեսնելու, զայն հասկընալու համար:

Եւ երբ չէ կրցեր, ուզեր է, որ գոնէ զաւակը երթայ ու սորվի: Սորվի լոյսը « կարդալ »:

Ու թերեւս ամենակախարդականն ու հրապուրիչը այս բոլորին մէջ եղեր է այն, որ գիտցեր է միշտ, թէ լոյսը վերջնապէս ու վախճանապէս ոչ ոք կրնայ կամ պիտի կրնայ կարդալ: Որովհետեւ եթէ հնար ըլլար այդ ընել, լոյսը վերջնապէս ու վախճանապէս կարդալ, ապա ան պիտի դադրէր անհասանելի ըլլալէ:

Եւ ատոր համար, հակառակ իր անսպառելի իղձին դպրոց երթալու կամ զաւակը ղրկելու ու այդպէսով կարդալ սորվելու՝ Օմար Խայեամէն ալ աւելի, հաւատացեր է օմարխայեամական այն իմաստութեան, թէ

Անսկիզբին գաղտնիքները,
Ոչ դուն գիտես եւ ոչ ալ ես,
Առեղծուածին բառը կարդալ,
Ոչ դուն կրնաս եւ ոչ ալ ես ...

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(ԿԵՌԼԱ ԵՒ ԵՂԻՍԱԲԵԹՈՒՊՈԼԻՍ)

Թրանսիլվանիոյ չորս հայաքաղաքներէն երկուքը Կեռլան եւ Եղիսաբեթուպոլիսը նկատուած էին «ազատ քաղաքներ» Հայերու համար, ոչ մէկ օտարական կամ ուրիշ քաղաքացի իրաւունք ունէր հաստատուելու այդ քաղաքներուն մէջ՝ առանց տեղացի Հայերու թոյլտուութեան:

1727էն մինչեւ 1916, Եղիսաբեթուպոլսոյ բոլոր 61 քաղաքապետները, սկսած Յովհաննէս Զաքարեանէն մինչեւ Յովհաննէս Թրացանովիչ, եղած են Հայեր:

1708ի եկեղեցական մայր տոմարին մէջ կը գտնենք 227 Գանադան մականուններ՝ իրենց զուտ հայկական կամ օտարացած ձեւերով: Սկսած 1685 թուականէն, հայ բնտանիքները կը ներկայանան բաւական մեծ թիւով, թէեւ այդ թուականին անոնք դեռ չեն ունեցած իրենց դպրոցը: Քահանաներն էին, որ մասնաւոր բնակարաններու մէջ դասեր կ'աւանդէին հայ երախաներու: 1729ին միայն, Մխիթարեանները բացին առաջին հայկական վարժարանը, որ 1744ին բարերար Գէորգ Գարայեանի նուիրատուութեան շնորհիւ փոխադրուեցաւ ընդարձակ շէնքի մը մէջ: Հիմնուեցան նաեւ մանկապարտէզ մը եւ ուրիշ վարժարան մը՝ աղջիկներու համար:

1843ին, Ֆերտինանտ Ե. կայսեր հրամանագրին համաձայն, Հայերը ունեցան իրենց միջնակարգ վարժարանն ալ, որու բոլոր տնօրէնները Հայեր եղած են մինչեւ 1912 թուականը:

Եղիսաբեթուպոլսոյ բարերարներէն գլխաւորը եղած է՝ Հնդկահայ, Լոնտոնաբնակ Ռափայէլ Աղեքսանդրը, որ յետագային հիմնեց նաեւ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը: Ուրիշ բարերարներ եղած են՝ Գէորգ Գամելլերը (Ուխտեան) եւ Յակոբ Կորուէյ 1873-1889 թուականներուն:

Քաղաքի աչքառու ազգայիններէն յիշենք.

1.— Աւետիք Ղուկասը (1847 - 1909), որ բացի պատմական, հասարակական ու կրօնական բազմաթիւ յօդուածներէ, հրատարակած է «Եղիսաբեթուպոլսոյ տեղեկագրութիւնը » (1896), « Հայոց պատմութիւն», «Հայ գիտական ակադեմիան», «Առանձնաշնորհեալ Եղիսաբեթուպոլսոյ իրաւունքներն ու պարտականութիւնները » եւ ուրիշ կարգ մը պատմական ու կրօնական գիրքեր:

2.— Աւետիք Ֆելիքս (1888 - 1943): Ճամբորդած ամբողջ Եւրոպա ու Մերձաւոր Արեւելք, իր տպաւորութիւնները գրի առած է բազմաթիւ յօդուածներով, ստորագրելով նաեւ Հայոց պատմութեան նուիրուած երկու գրքեր, «Հունգարահայութեան անցեալն ու պատմութեան մէջ ունեցած դերը » եւ «Հայոց անցեալն ու ներկան »:

3.—Փաթրուպան Ղուկաս (1861-1924): Բանասէր, լեզուագէտ եւ նախկին ուսուցչապետ Պուտափէշթի համալսարանին, ուր աւանդած է հայերէն լեզուն: Իր բանասիրական յօդուածներն ու բանաստեղծութիւնները լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, Փարիզի «Բանասէր»ի եւ մասնաւորապէս Կեռլայի «Արմենիա » հունգարերէն լեզուով հրատարակուած թերթին մէջ:

4.— Զաքարեան — Զատիկ Ռիմոն (1854 - 1938): Քլուժի բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ: Հաճոյք մըն էր այցելել անոր բնակարանը, ուր հայկական հին նշխարներու վերեւ, կարելի էր տեսնել սենեակներէն մէկուն ձեղունը՝ Արարատի ու Նոյի տապանի նկարով:

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոպելեան մրցանակին համար այս տարի նկատի առնուած են նաեւ խորհրդային երկու գրագէտներ՝ Միխայիլ Շոլոխով եւ Բորիս Պաստերնակ: Շոլոխով անուանի է իր «Լուռ Տոնը» վէպով, իսկ Պաստերնակ Ռուսիոյ մէջ արգիլուած, բայց իտալական հրատարակութեամբ լոյս տեսած «Դոկտոր Շիվագօ» վէպով արեւմտեան աշխարհին ծանօթ: Պաստերնակ որ Մոսկուայի մօտիկ արուարձան մը կը բնակի իր տան մէջ ընդունած է օտար թղթակիցներ եւ ըսած թէ իր հեղինակութեան տիպարը իր անձը չէ եւ շատ մը մասեր օտար աշխարհի մէջ սխալ հասկցուած են: Պաստերնակ Գերմանիոյ Մարպուրգի համալսարանը յաճախած է եւ կը խօսի չորս լեզու:

ԿՍՂԾ ԼՐՏԵՍԸ

— Միւսիւ Ժագը պակաս է այս գիշեր, — ըսաւ տանտիրուհին, երբ թղթախաղի սեղանը սարքուելով՝ 10ի չափ հիւրերը բոլորեցան շուրջը:

— Աս իրիկուն տեսայ զինքը Շիտակ Ճամբան, երկայն ֆէսով մէկու մը հետ կ'երթար կոր, — պատասխանեց Մարկոս էֆէնտի, թուղթերը խառնելով:

— Երկա՞յն ֆէսով, — չեշտեց մէկը:

— Այո, կարծեմ Տաճիկ էր:

— Իրա՞ւ է, որ խաֆիէները երկար ֆէս կը դնեն, — հարցուց օրիորդ Զարուհի, ձայնը սովորականէն աւելի ցած հանելով:

— Անանկ կ'ըսեն կոր:

Թուղթերը բաժնուեցան, խաղը սկսաւ եւ սակայն տարտամ մտատանջութիւն մը կար ամէնուն քով: Երկար ֆէսով մարդը միւսիւ Ժագին հետ սկսած էր անհանգիստ ընել զիրենք:

— Դէպի վե՞ր կ'երթային կոր, — հարցուց մին, խօսքը Մարկոս էֆէնտիին ուղղելով:

— Չէ դէպի վար: Ուշ մնացածի պէս կը քալէին կոր:

Պատասխանը, փոխանակ հանդարտեցնելու, աւելի յուզեց ունկնդիրները:

— Ո՞ւր կ'երթան դէպի վար, — հարցուց գրեթէ ինքնիրեն Սարգիս էֆէնտի, կ'ճռոտ ու անլուծելի հարցի մը դիմաց գտնուողի երկմտութեամբ:

Խաղը կը շարունակուէր, բայց միտքերը խռոված էին:

— Շիտակ ճամբուն ո՞ր կողմը տեսար սա մարդը:

— Ռուսիոյ դեսպանատան առջեւները:

— Ժամը քանի՞ն:

— Տասներկուքը կար, կազերը վառելու վրայ էին

— Դէպի վա՞ր կ'երթային կոր:

— Դէպի վար:

Յուսէփիկ աղա հաւաքեց բոլոր ծանօթութիւնները, լոյս մը ծագեցնելու համար անոնց մէջէն:

— Ժամու տասներկուքին, Շիտակ Ճամբան, Ռուսիոյ դեսպանատան առջեւները, միւսի Ժագ Տաճիկի նմանող երկար ֆէսով մէկու մը հետ, ուշ մնացողի մը պէս քալելով, դէպի վար կ'երթայ ...

Պահ մը ամէնքը կարծեցին, թէ Յուսէփիկ աղա հետեւութիւն մը պիտի հանէ իրողութիւններու այդ կուտակումէն, բայց ոչ: Երկու ափը բացաւ, աչքերը դէպի ձեղունը յառեց, դէմքը ծամածռեց, յուռ կերպով հասկցնելու համար թէ խելքը չի հասնիր կոր:

— Զապթիէէն չերթան, — գոչեց տիկինը, իր ըսածէն ինքն ալ սահմռկած:

Նոյն միջոցին դուռը զարկին:

— Վո՛ւյ, ան է:

Բարով խերով չի գար:

— Կարճ կապեցէք:

Եկողը փաստաբան Կարապետ էֆէնտին էր:

— Վա՞յ, արդէն սեղանը դրեր էք, — գոչեց զուարթ ու զուարթ:

Բարեւատուքի արարողութենէն յետոյ, տանտիրուհին լուրջ հանդիսաւոր ձայնով մը հարցուց նորեկին:

— Կարապետ էֆէնտի, ձեզ բան մը պիտի հարցնեմ, շիտակը ըսէ, սա միւսիւ Ժագին վրայ ի՞նչ կարծիք ունիս:

— Փոքրէն երեք ոսկի տալիք ունի ինծի, դեռ չտուաւ, աղէկ կարծիք մը չունիմ վրան:

— Չէ, հարցուցածս ան է, որ ի՞նչպէս մարդ է:

— Առաւ-փախաւին մէկն է:

— Ատիկա ամէնուս գիտցած բանն է, բայց կը կարծե՞ս որ խաֆիէ ըլլայ:

— Կրնայ ըլլալ, շատ աղէկ կրնայ ըլլալ ... ի՞նչ, բա՞ն մը լսեցիք որ ...

— Մարկոս էֆէնտին տեսեր է այս իրիկուն, Շիտակ Ճամբան, երկար ֆէսով մարդու մը հետ կ'երթայ կոր եղեր:

— Ուշ ատեն, Թիւնէլի մօտե՞րը, դէպի վար կ'երթան կոր եղեր, — աւելցուց Յուսէփիկ աղա տաճկերէն լեզուով:

— Շիտակը ըսեմ, տիկին, — պատասխանեց Կարապետ էֆէնտին, — ես արդէն սա մարդէն կը կասկածէի կոր քիչ մը: Ինչո՞ւ չեն գիտեր, բա՞ն մը լսած եմ, չեմ լսած, բա՞ն մը տեսած եմ, չեմ տեսած ... բայց կը կասկածէի կոր: Զգուշանալու է էֆէնտիմ, զգուշանալու է: Հիմակ անանկ ատեն մըն է, որ մարդ ինքզինքէն անգամ կը կասկածի կոր:

— Մինչեւ հիմա բան մը չըսի, — խօսք առաւ անդին ծերունի մը, — բայց քանի որ տեղը եկաւ, ես ալ ըսեմ, որ աղ մարդուն վրայ բնաւ վստահ չէի:

— Իրաւ է, — վրայ բերաւ Մարկոս էֆէնտին, — գիտես քի բան մը ունի վրան:

— Երբեմն կամուրջին վրայ կը տեսնեմ, արագ-արագ քալելով կ'երթայ, — ըսաւ ուրիշ մը:

— Օր մը Պէյքօզ հանդիպեցայ իրեն:

— Պէյքօ՞զ... Պէյքօզ ինչ գործ ունի:

— Անոր մայրը արդէն ժամանակին շատ խօսուած կնիկ մըն էր:

— Հապա հա՞յրը, երկու անգամ թօփ նետած է:

Ազգարն ալ վերէմէն մեռաւ:

— Շատ երես տալու չէ, վարպետութեամբ մը ոտքը կտրել տանք մեր տունէն, — եզրակացուց տանտէրը, — հոս ալ գայ նէ՝ նայեցէք անզգուշութեամբ վտանգաւոր խօսք մը չփախցնէք բերաննուդ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 Տար.) (

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳՐՔԻ ՇԱԲԱԹԸ ՖՐԱՆՔՖՈՐՏԻ ՄԷՋ

Այս տարի վաթսուն հազարի բարձրացած էր ցուցադրուած գիրքերու թիւը, եւ տօնավաճառին կը մասնակցէին 1400 հրատարակչական տուներ։ Ֆրանքֆորտ գլեց անցաւ Լայպցիգի եւ Պերլինի գրքի շուկաները։ Արեւմտեան Գերմանիոյ տնտեսական վերելքին հետ զուգահեռաբար կը քալէ մտաւոր սնունդի աղբիւրը՝ գիրքը։ Նկատելով պերմանականէն զատ միջազգային թարգմանական բեղուն գրականութեան մը ցուցադրութիւնը, կարելի է ըսել որ Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերի շաբաթը միջազգային մտաւորականութեան հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ֆրանքֆորտի մէջ։

Գիրքը Գերմանիոյ մէջ առեւտրական հիմունքով հրապարակ դրուած մտաւոր արտայայտութիւն մըն է, եւ վաճառելի ապրանք մը, որուն տարածման համար ամէն միջոց կը գործադրուի։ Մատուցումի եւ խնդրանքի նժարը միշտ կը գործէ, որովհետեւ գիրքը պահանջք մըն է այլեւս ամէն հասակի եւ սեռի համար։ Տպաքանակի մեծ թիւերը, 10.000–20.000 եւայլն՝ սովորական են։ Միայն գրադարանները առաջին առթիւ կը գնեն 3–4000 օրինակ, որոնց վրայ կ'աւելնան անձնական գրադարան ճոխացնողները, գիրք նուիրողները մանաւանդ, որոնք նոր միտք մը, նոր պատմուածք մը իրենց մօտիկ բարեկամին կը ղրկեն՝ որեւէ առիթով։

Ֆրանքֆուրտի գրասէրաց գրախօսականներ կը տարածուի ցուցահանդէսի յատուկ քաղաքային լայն սրահներուն մէջ եւ ծաղիկներ ունի ամէն երկրէ՝ առանց մոռնալու Թուսիա, Ճափոն, Կարմիր Չինաստան, Սպանիա կամ Ֆինլանտա։ Կը տեղեկանանք որ Պարսկաստան, Փաքիստան եւ Թուրքիա կարելիութիւն պիտի ունենան յառաջիկայ տարի թարգմանական գրականութեամբ ներկայ ըլլալու, շնորհիւ Ինէսքոյի օժանդակութեան։ Գերման նոր սերունդը հետաքրքրութեամբ կը կարդայ նաեւ օտար գրական գործեր, հետեւաբար թարգմանուած գիրքերը բաւական լայն տեղ կը գրաւեն ցուցադրութեան մէջ։

Անհամար գերման հին եւ ծանօթ գրագէտներու գործերէն զատ կը տեսնուին արդի գրական մշակներու գործերը, յիշելու համար քանի մը անուններ՝ Ֆրետրիխ Կէորկ, Խոնաթ Շնայըլ, Կէնօ Հարտլաուպ, Հայնց Ֆոն Գրամեր, Գայսեր Հ. Հ. Կիրստ կը փայլին իրենց հեղինակութիւններով։ Օտար գրականութենէն աչքի կ'իյնան, Ֆոկն, Սարոյեան, Ուիլսըն, Վրայտ Մորիս, Ռոբերտ Քլոդ, Միշել Պիւթոր, Խուան Գոյտիսոլօ եւ շարք մը եուկոսլաւ, լեհ եւ ռուս գրագէտներու անուանի գործերը։

Ամբողջ ցուցահանդէսին գլխաւոր մասը յատկացուած է գրագէտ – փիլիսոփայ Կարլ Ժասպերսի գիրքերուն ցուցադրութեան, 16 ցուցափեղկերու մէջ։ Ժասպերսի տրուեցաւ հրատարակչական հաստատութիւններուն կողմէ յատկացուած «Խաղաղութեան մրցանակը», որուն կըցուած է տասը հազար մարքի դրամական պարգեւ մը։ Արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահ Թէոտոր Հոյսի ներկայութեան տեղի ունեցաւ մրցանակի հանդէսը, որուն ընթացքին խօսեցաւ Ժասպերս։ Խաղաղութեան նախապայմանները վերնագրով յատկանշական այս ճառը անողոք քննադատութիւնն էր Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն եւ ուղղուած էր նեքքին վերծանումին։ Իմաստասիրելով խաղաղութեան գաղափարը Ժասպերս խռովքի խօսքեր հրապարակ հանեց, որովհետեւ, «եթէ խաղաղութիւն կ'ուզենք՝ պէտք է նախ ազատ ըլլանք, իսկ ազատութիւնը կարելի է յուսալ միայն ճշմարտութեամբ»։ Ժասպերս քննադատեց նաեւ երկու մեծ կուսակցութիւնները ցոյց տալով որ Սոցիալ Դեմոկրատները Մարքսիզմով կ'առաջնորդուին եւ Քրիստոնէական Միութեան կուսակցութիւնը՝ Աստուածաշնչական հաւատքով։

Այսպէս Ֆրանքֆորտի գիրքի շաբաթը, ոչ միայն գիրքի տարածման եւ ցուցադրութեան ծառայեց այլեւ խոր ազդեցութիւն մը գործեց վարիչ եւ մտաւորական շրջանակին մէջ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

— Թ Ր Ք Ա Գ Ա Յ Ո Ւ Մ —

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԵՒ ԻՆԷՕՆԻԻ ԻՐԱՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ...

Թուրքիոյ երկու կուսակցութիւններու պարագլուխները՝ Վարչապետ Մէնտերէս եւ նախկին վարչապետ Ինէօնիւ կը շարունակեն գիրար դատապարտել, նոյնիսկ, երբեմն, նախատական արտայայտութիւններով։ Ստորեւ կը ներկայացնենք երկու Թուրք ղեկավարներու յայտարարութիւնները, որոնք մեկնաբանութեան չեն կարօտիր.—

ՄԵՆՏԵՐԷՍ.— Մարդ երբ ընդդիմադիր է դիւրաւ կրնայ հաճելի ըլլալ դիմացինին, բայց երբ գործի գլուխ կուգայ որպէս իշխանութիւն, մանաւանդ այսօրուան պայմաններուն մէջ, ատիկա շատ փաղանց դժուար է։ Այնքան շատ ու դժուար են գործերը, տարիներու զանցառութիւններուն պատճառաւ այնքան կուտակուած են կարիքները, որ դիւրին չէ արժանանալ ժողովուրդին վստահութեան ու համակրանքին եւ զայն շարունակել նոյն կերպով։

Քիչ մը բացատրեմ գաղափարս։ Կ'ապրինք ռամկավար կեանք մը։ Ամէն ոք ազատ է իր ուզածն ու գիտցածը ըսելու։ Մինչ այդ եթէ դուրս ձգէք երկու քաղաքապետական ընտրութիւնները, ընտրական երեք մեծ քննութիւն անցուցինք։ Ամէն ոք ազատօրէն քարոզչութիւն ըրաւ ու նոյնիսկ հայհոյեց ազատօրէն։ Այսօր, տհա ձեր դէմ կը գտնուի մարդ մը, որ ամէնէն աւելի նշաւակ է եղած բամբասանքի, զրպարտութեանց, դիտումնաւոր սուտերու, մարդ մը վերջապէս, որուն հասցէին ամէնէն աւելի խօսուած է։ Եթէ երաշտ ըլլայ, Մէնտերէսն է որ յանցաւոր կ'ըլլայ։ Եթէ քիչ մը առատ տեղան անձրեւները դարձեալ Մէնտերէսն ու իր կառավարութիւնը պատասխանատու կ'ըլլան։ Մինչդեռ հակառակ բոլոր ըսի ըսաներուն, մեր դէմքերը կը ճառագայթեն, անոնք որքան ալ ջանք թափեն պիտի չկրնան մեզ արտասուեցնել ու խաբել ժողովուրդը։ Մեր դիմաց ունինք ընդդիմադիրներու խմբակ մը, որ ութ տարիէ ի վեր կը ջանայ պղտորել հանրային կարծիքը ու սխալ ճամբաներ քշել ժողովուրդը։ Ինչ գործի որ ձեռնարկէք, ձեզ ձախողութեան առաջնորդելու համար կը դիմեն ամէն միջոցի անխնայ։

Մեր բոլոր յաջողութիւնները դիչերները անքուն կը թողուն զիրենք։ Այսպիսի մտայնութեան տէր մարդոց դիմաց հայրենասէրները այլեւս պէտք է ձեռք ձեռքի տան կազմելու համար հայրենիքի ճակատը եւ անոնց սորվեցնեն ճշմարտութիւնները։

ԻՆԷՕՆԻԻ.— Մէնտերէս գիշեր ցերեկ կը խօսի։ Ժողովուրդին տառապանքներուն հետ շահագրգռուած չունի։ Հանդէսներ կը կազմակերպէ եւ կը հանէ իր ուզած եզրակացութիւնները։ Իրաւունք չունինք միջամտելու՝ խաբելու իր սովորութեան, բայց իրաւունք ունինք բողոքելու իր գործելակերպին դէմ, որ կը բազմապատկէ ժողովուրդին տառապանքը։ Դեմոկրատ կուսակցապետը ստիպուած է հաշիւ տալ, թէ ինչպէս կը գործածուին դուրսէն ստացուած դրամները։ Նոյնիսկ չենք ենթադրեր որ Դեմոկրատ խմբակը իրեն իրաւասութիւն տուած է շարժելու այնպէս՝ որ ժողովուրդը միթապաուղի եւ պանիրի կարօտ մնայ։

Անցեալի մասին հաշիւ չէ տրուած եւ չըսեր թէ յառաջիկային հաշիւով պիտի շարժի։ Մեզի առատ դրամի մէջ մորթութիւմի տարաւ։ Ձենք գիտեր թէ յառաջիկային ուր պիտի տանի։ Արուեստական հանդէսներով եւ ձայնասփիւռով 24 ժամ կը հայհոյէ. իբրեւ ազդ, չենք հանդուրժեր որ ձայնասփիւռը չարաչար գործածուի ....։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Գահիրէի մէջ մեռած է՝ Ընկեր Աստուր Պետիկեան, որ երիտասարդ տարիքին մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ ունեցած բեղուն գործունէութիւն, մանաւանդ՝ Պալքանեան Կեդր. Կոմիտէին մէջ։ Հաստատուած էր Պուլկարիա, ուրկէ անցեալ տարի փոխադրուեցաւ Գահիրէ։ 89 տարեկան էր։

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մեր ընկերներէն Տէր եւ Տիկին Վազարշակ Թովմասեան իրենց կոմիտէին կտակած են 1200 տոլար, որուն տոկոսը պիտի օգտագործուի կոմիտէին կողմէ։ Իսկ Ֆրեզնոյէն ընկեր Բագրատ Յովհաննէսեան յետ մահու կտակած է 1500 տոլար, որուն տոկոսը պիտի յատկացուի իր կուսակցական յետ մահու անդամատուրքին, իբրեւ յաւիտենական անդամ Հ. Յ. Դ. Ֆրեզնոյի Կոմիտէին։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ (Թուրքիա) Ս. Խաչ եկեղեցին մէջ տեղի ունեցած են Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի՝ հիմնարկութեան վեցերորդ տարեդարձի եւ Թարգմանչաց տօնին հանդիսութիւնները, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, հանդիսութիւններուն նախագահած է Պատրիարքը։

ԻԶՄԻՐԻ մէջ Կարպիս Զաքարեան կրփամարտի մրցում մը ունեցած է Թուրք Ալիի հետ. չորրորդ ռաունտին Ալիի բազուկը կոտրած է Զաքարեան յաղթական հռչակուած։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

Անցի Կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, Հայ Մշակոյթի փառատօնին հրաւիրուած էր հայ հասարակութիւնը, Ս. Թարգմանիչներու Օրուան առթիւ։

Եւ հայկական հոծ բազմութիւնը ներկայ եղաւ միայն դպրոցական երկարատեւ հանդէսի մը ...։

Երբ կը պարծենանք հազար հինգ հարիւր տարիներու մեր գրական հունձքին մասին, ինչպէս կարելի է յայտագիր կազմել, հրաւիրել օտար բարձր անձնաւորութիւններ, եւ զանց առնել այդ նուիրական օրուան նշանակութիւնը արտայայտող անհրաժեշտ բանախօսութիւնները։

Անշուշտ մեծապէս գնահատելի է, անխոնջ եւ համբերատար այն ջանքը եւ կարողութիւնը որով վարիչները յաջողեր են շարաթը մէկ անգամ հայ դասարան յաճախող տղոց սորվեցնել արտասանութիւն խմբական երգեր եւ պարեր — բայց թէ որքան կը համապատասխանէր այդ յայտագիրը Մշակոյթի Օրուան մը լուրջ անդրադարձութեան, դժուար էր ըմբռնել։

Ի զուր հանդիսականները որոնց մէջ կար հայ գրական թէ գեղարուեստական ընտրանին ալ, սպասեցին որ այդ յայտագրին երկրորդ մասին մէջ, մեր խընկելի մատենագիրներու մեր օրուայ ժառանգորդ գրագէտը, բանաստեղծը բեմին վրայէն իր կենդանի խօսքով ներկաները հաղորդակից ընէր մեր անցեալ փառքերուն այնքան յատուկ իմացական աշխարհին մէջ։

Եւ որպէս թէ՝ եղերական թէ պանծալի մեր պատմութեան ընթացքին մենք միշտ պարելով անցեր ենք «ընդ հուր եւ ընդ սուր»։ Փոքրերու եւ մեծերու յաճախակի պարերով փակեցինք Հայ Մշակոյթի փառատօնը ....։

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (279)

Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

Ք Ա Ր Ա Ւ Ա Ն

Դուք, կարծեմ, հետաքրքրւո՞ւմ էք հնութիւններով, պարոն բժշկապետ։

— Այո, շնորհակալ եմ, խօջա Թորոս, — ասաց Ասլանը, ընդունելով նամակները եւ սեղմելով մուսուլցու ձեռքը։ — Մնաք բարեաւ, խօջա Թորոս։

— Յաջողութիւն եւ բարի ճանապարհ, պարոն բժշկապետ, — ասաց նա եւ պինդ սեղմեց Ասլանի ձեռքը։

Մենք բաժանուեցանք Ընթերցող, դու խօ չես մոռացել, թէ ով էր այդ մուսուլցին իր արաբական պարօշով եւ իր չէլ, վառվռուն աչքերով ...

Քարաւան, — դա արեւելքի շարժական կեանքն է. քարաւան տեսնելով, կարելի է արեւելքի կենդանի, գործունեայ եւ եռանդոտ մասը տեսած լինել։

Նեղ ու անձուկ ճանապարհի երկարութեամբ բռնել էր նա մի քանի փարսախ տարածութիւն։ Մինը միւսի ետեւից շարուած էին բեռնակիր գրաստները։ Այդ երկար, կենդանի շղթան, որի ծայրը չէր երեւում, դանդաղ կերպով շարժւում էր, առաջ էր ընթանում եւ ճանապարհի խոտորնակի ուղղութեամբ, օձի նման պըտոյտներ է գործում, ղալարւում էր, եւ դարձեալ ուղիղ ընթացք էր ստանում, երբ ճանապարհը փոքր ինչ հարթ էր եւ ուղղաձիգ։ Բեռնակիր գրաստները բաղկացած էին ջորիներից։ Նրանք ղաթար – ղաթար, այսինքն խումբ – խումբ, դասաւորուած էին միմեանց ետեւից։ Իւրաքանչիւր խումբը բաղկացած էր տասն ջորիից, բոլորը միագոյն։ Մի խումբը սպիտակներ էին, միւսը սեւեր, երրորդը մոյգ – մոխրագոյն եւ այլն։ Բոլորից առաջ գնում էր սպիտակների խումբը։ Իւրաքանչիւր խումբը կազմում էր մի միութիւն։ Մէկ ջորին կապած էր միւսի համետի ետեւից երասանակի շղթայով։ Ամէն մի խումբի հետ գնում էին երկու ծառաներ, որ եթէ բեռները ծռուելու լինեն, ուղղեն, կամ եթէ անասուններից մէկը սայթաքելու եւ ընկնելու լինի, կանգնեցնեն։ Բոլոր ջորիների գլուխը, պարանոցը եւ դաւակը զարդարած էին գոյնզգոյն յուլունքներով, գոյնզգոյն խըղունջներով, գոյնզգոյն փնջիկներով եւ փոքրիկ, ընկուզաձեւ զանգակներով։ Ամէն մի քարաւանապետ մի առանձին պարծանքով է զարդարում իր գրաստները, մանաւանդ երբ քարաւանը մտնենում է մի նոր քաղաքի, կամ դուրս է գալիս քաղաքից։ Եւ այդ պճնասէր անասունները այն աստիճան սովորած են իրանց զարդարանքներին ու զանգակներին, որ եթէ զանգակներ չունենան, լաւ չեն գնայ։

Երբ հարիւրաւոր անասուններ շարժւում են, շրջակայ լեռները, բլուրները դղրդւում են զանգակների խլացնող ձայնից։ Նրանց քայլերի չափով՝ հնչիւնները պահպանում են մի առանձին ներդաշնակութիւն, որ խիստ կախարդիչ տպաւորութիւն է գործում, մանաւանդ գիշերային լռութեան պահուն, երբ քարաւանը գնում է ամայի ձորերի միջով։

Բոլորի առջեւը ընկած, միայնակ գնում էր «փիշանգը» — քարաւանի առաջնորդը։ Դա մի սպիտակ, ամեհի ջորի էր, հզօր կուրծքով եւ գեղեցիկ գլխով։ Իր հետեւողներից որոշւում էր նա իր աւելի շքեղ զարդարանքներով, որ կազմուած էին թանկագին իրեղէններից։ Նա ջորիների արքան էր. նա ազատ էր բեռնից. նա միայն առաջնորդում էր։

Նայելով այդ խելացի անասունի վրայ, ես մտածում էի. որքան լաւ կը լինէր, եթէ այդ երկրի առաջնորդները, կամ նրա կառավարիչները այդպէս բարեխիղճ կերպով կատարէին իրանց պաշտօնը, որպէս այդ սպիտակ ջորին ....։

«Փիշանգը» արժանի է նկարագրութեան։ Լինում է ձմեռ, թանձր ձիւնը ծածկում է ճանապարհների բոլոր շաւիղները, բոլոր հետքերը։ Դար ու փոսեր հաւասարւում են, եւ առջեւում դրած է ձիւնային ընդարձակ, հարթ տարածութիւն։ Նեղ հորիզոնը միախառնւում է մառախլապատ երկնքի հետ։ Դէպի ամէն կողմ նայում ես, ոչինչ չես տեսնում։ Ճանապարհը նշաններ չունի. ո՞ւր պէտք է գնալ։ Ցուրտը սաստկանում է եւ կատաղի քամին ձիւնային թանձր փոշին պտտեցնում է օդի մէջ։ Սարսափելով մտածում ես՝ ահա ամբողջ քարաւանը կը կորչի, կ'անհետանայ սպիտակ թանձրութեան ներքոյ։ — Անապատի միջով գնալիս, քամին, մրրիկը, նոյն գործողութիւնն են կատարում աւազի հետ, որպէս ձմեռը ձիւնի հետ։ Բոլոր ճանապարհները ծածկըւում են աւազի ներքոյ։ Դէպի երկինք նայում ես աւազ, դէպի գետին՝ աւազ, աւազային մոխրագոյն փոշին լցրել է ամէն տեղ։ — Այդ տագնապի եւ ճգնաժամի միջոցներում օգնութեան է հասնում «փիշանգը»։

Նա, որպէս մարմնացած բնազդ, գիտէ ուղիղ ճանապարհը, որքան էլ ծածկուած լինէր ձիւնի կամ աւազի ներքոյ։ Իր հզօր կուրծքով պատառում է նա ձիւնը եւ քարաւանը առաջ է տանում։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

արդէն Պիոս ԺԱ.ի ժամանակէն մեծապէս գնահատուած է պապական շրջանակէն: 63 տարեկան է եւ ծնած արեւելք, ագգի մը մէջ որ գրեթէ երբեք իր տեղը չէ ունեցած աշխարհագրական քարտէսին վը-րայ: Այս պարագան նաեւ զինքը կը ձեր-բազատէ այն ծանրակշիռ անտիֆափէն զոր պիտի ունենար եթէ պատկանէր քա-ղաքական գերիշխան պետութեան մը, անտիֆափ մը զոր կարդինալ Սփելման ունի: Զափազանց համեստ, խորապէս բարեպաշտ, կը խօսի բազմաթիւ լեզու-ներ եւ Հռոմ եկած է 11 տարեկանին: Կարդինալ Աղաջանեան արագ վերելք մը ունեցած է, շատ ճամբորդած է, մաս-նակցած է Արեւելեան Կանոնական Օրէն-քի Ցանձնախումբին աշխատանքներուն, կարդինալի աստիճան առացած է 1946ին, ապա յաջորդած է կարդինալ Սթրիխի իբրեւ պետ Հաւատոյ Տարածման Միա-բանութեան — այս նշանակումին մէջ կարելի է տեսնել թելադրանք մը Պիոս ԺԲ.ի կողմէ — փառաւոր մարդ՝ որ կը նմանի Վենետիկեան հին ծերակուտակա-նի մը, կարդինալ Աղաջանեան կրնայ ըլ-լալ Պապ մը՝ որ առաջնորդէ Եկեղե-ցին դէպի լայնածաւալ եւ քաջ գործու-նէութիւն մը, թէ քաղաքական եւ թէ միսիոնարական գետնի վրայ:

× «Ֆրանս – Սուար» կը հրատարակէ 19 պապընտրելի կարդինալներու նկար-ները, առանց կարգին առաջինը՝ կարդի-նալ Աղաջանեան (այբուբենական կարգով դրուած չեն) չնշելով թէ.— Տիրանա-ւորը կշռուած, բարեպաշտ, զարգացած է: Եթէ նոյնիսկ Վատիկանի մէջ արեւելեան պատրիարքի մը ձեւը ունի, Հռոմէացի-ները շատոնց վարժուած են իր ձօրուքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ պատերազմական վի-ճակը ի զօրու պիտի ըլլայ այնքան ա-ռեն որ չեն իրականացած նոր կառավա-րութեան նպատակները, յայտարարեց զօր. Այյուպ Խան:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒ-ԹԵԱՆ փոխ նախագահ մառեշալ Ամէր, որ Զեխոսլովաքիայէն նոր վերադարձած էր Գահիրէ, խորհրդային կառավարու-թեան պաշտօնական հրաւէրով մեկնեցաւ Մոսկուա:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ բոլոր դպրոցները փակ-ուեցան ղումի (կոխի) համաճարակի մը պատճառով:

ՀԻՒՍ. ԾՈՎՈՒՆ մէջ խորհրդային բեռ-նատար նաւ մը ընկղմած է. օգնութեան հասնող նաւ մը յաջողած է փրկել երեք նաւաղներու կեանքը, բայց 22 ուրիշներ խեղդամահ եղած են: Միւս կողմէ, Հո-նոլուլու կղզիին մօտերը (Ճափոն) ձկնոր-սական երկու նաւեր եւ բեռնանաւ մը փոթորիկի բռնուելով ընկղմած են, 23 նաւաղներ կորսուած են:

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԷՆ կը հաղորդեն թէ 23 տարեկան չինացի մը՝ Լի Հոնկ-Մէնկ ողջ-ողջ այրուած է, հետաքրքիրներու աչքերուն առջեւ. ոչ ոք փորձած է միջա-մտել. ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացած է այս ողբերգութեան պատճառ-ները գտնելու համար:

Այրի Տիկին Վարդուհի Դերձակեան, Գ. Մանուկ Դերձակեան, Տէր եւ Տիկին Աքրիպաս Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ազաւնի Տրդատեան եւ զա-ւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նու-րիցա Կարապետեան եւ զաւակները (Ա-մերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փա-փազեան (Պուլկարիա), Գ. Վաղարշակ Նազարէթեան եւ զաւակները (Պուլկա-րիա), Տէր եւ Տիկին Նուպար Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Սէփէթճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարգրիտ Սիմոնեան, Օր. Վիքթորիա Գրիգորեան (Իրաք), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց ա-մուսնոյն, հօր, աներհօր եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 15 Հոկտեմբեր, Չո-րեքշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին, 71 տարեկանին մէջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարո-ղութիւնը տեղի ունեցաւ 17 Հոկտ. Ուր-բաթ կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ (69, Րիւ Լուի Պը-լան), ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Կինոթիէրի գերեզմանատունը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբ 5000 Ֆր., Վարդգէս Տակառեան 15.000 ֆրանք,

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբը կողբացմահը իր ընկերոջ, Տօքթ. Յովհաննէս Քիւթիւքճեանի ու ցաւակցութիւն կը յայտնէ, ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի ու ընտանեկան պարագաներուն ու փոխան ծաղկեպսակի վեց հազար ֆրանք կը նը-ւիրէ «Մշակոյթի Տան»:

×

ՆՈՒԷՐ

Նիւէն Տէր եւ Տիկին Առաքելեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյ-թի Տան, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ երիցուհի Արմենուհի Տէր Արսէնեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ Ցառաջէն):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՜ՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա-նի շքեղ սրահներուն մէջ

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ: Մանրամասնու-թիւնները յաջորդով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժա-մը 8.30ին, Ֆուայէ տը լ'Իմմաքիւլէի մէջ, 24 րիւ Տիւնուար:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷի ՄԷՋ, ՉՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու: Ասօսիասիօն փլիօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուց-ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան: Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխար-հագրութիւն: Դասախօս նշանակուած է դրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէ-նի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի: Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկ-տեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21): Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կու-տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերա-յին նիւթեր եւն.: Փափաքողներուն ծրա-գիրը ձրի կը տրուի:

Դիմել՝

Association Philotechnique

47, Rue Saint André des Arts

(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն):

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Եր-կուշաբթի 18-20, հեռաձայն Տանթօն 48-28, 44-14: Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նօթր Տամ տը Լօռէթ՝

Որբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հաս-ցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph · PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 22 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8..7 — 34ÈME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4126

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ

Անցեալ շաբաթ հրատարակեցինք Ցունահայոց Թեմական Ժողովին Պաշտօնական Զեկոյցը (Ցառաջ, 16 եւ 17 Հոկտ.)։

Ազգային ճակատին վրայ, առաջնորդներու երեսէն, փոթորկայոյզ կեանք մը վիճակուած է յաճախ Ցունաստանի մեր հայրենակիցներուն, որոնք մեծ մասամբ բաղկացած են Իզմիրէն գաղթած Հայերէ։

Չեն մոռցուած հանգուցեալ Կարապետ եպիսկ. Մազլըմեանի սխրագործութիւնները, որոնք տարիներով թունաւորեցին Ցունահայոց կեանքը։

Անոր մահէն վերջ, Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ Արք. Սիրունեան որոշ ատեն ստանձնեց նաեւ Ցունաստանի առաջնորդութիւնը։ Իր օրով խաղաղ շրջան մը թոլորեց գաղութը։

Այնուհետեւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը մէկ տարուան համար պաշտօնի կոչած էր Իսահակ վրդ. Ղազարեանը։

Փորձի շրջանը ցոյց էր տուած, որ այս եկեղեցականը արժանի չէր հովուելու յունահայ գաղութը։ Ուստի պայմանաժամի լրանալուն, ազգային իշխանութիւնը վերջ տուաւ անոր պաշտօնին, «փորձանք»էն ազատելու համար։

Իրեն կը մնար հեռանալ Ցունաստանէն եւ երթալ իր վանքը։

Այդպէս չեղաւ սակայն։ Պաշտօնանկ վարդապետը՝ քաջալերուած ազգային օրինաւոր իշխանութեան հակառակորդ տարրերէ, դիմեց Էջմիածին՝ ինքզինքը պարտադրելու համար յունահայ գաղութին։

Վեհ. Վազգէն Ա. 1957 Ցուլիս 7 թուակիր կոնդակով զայն նշանակեց «Հայրապետական Պատուիրակ» յանձնարարելով նաեւ զինքը ընտրել առաջնորդ։

Էջմիածնի այս հակասահմանադրական միջամտութիւնը Ցունաստանի Հայոց ազգային ներքին գործերուն՝ յարոյց նոր փոթորիկ մը, որ չուշացաւ «երկփեղկում» առաջ բերել։

Ազգային օրինաւոր իշխանութեան հակառակորդ բոլոր տարրերը — ռամկավար, Բարեգործական, «յառաջդիմական» — ուզեցին պաշտպանել պաշտօնանկ եւ անպաշտպանելի վարդապետը։

Երկար պայքարներէ եւ ձգձգումներէ վերջ, անցեալ մարտ 30ին յունահայ գաղութը ըստ Սահմանադրութեան, ժողովրդական քուէով ընտրեց Թեմական Ժողովը, որուն առաջին գործն եղաւ առաջնորդ ընտրել Սահակ վրդ. Այվազեանը, միաբան Կիլիկիոյ։

Իսահակ վրդ. եւ իր խայտառակ կուսակիցները «ուժ առած Ս. Էջմիածնի ցուցմունքներէն», սաստկացուցին իրենց խառնակիչ ընթացքը։ Ազգային ներքին վէճերը փոխադրեցին մինչեւ կառավարական շրջանակները։

Հելլէն պետական իշխանութիւնները արտաքսեցին պաշտօնանկ առաջնորդը՝ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար յունահայ գաղութին մէջ։

Սակայն «պառակտիչ հոսանքին մաս կազմող կարգ մը քաղաքական խմբակներ եւ Բարեգործականը» շարունակեցին իրենց խառնակչութիւնը։ Բարեգործականը դադրեցուց դպրոցներուն յատկացուցած տարեկան նպաստը, նպատակ ունենալով «տնտեսական գետնի վրայ եւս կազմալուծել Թեմին ազգ. – եկեղեցական եւ կրթական մեքենան»։

Այս պայմաններուն տակ, Թեմական Ժողովը Հոկտեմբեր 5ի իր հերթական նիստին մէջ որոշած է վերջ տալ Էջմիածնի հետ ցարդ գոյութիւն ունեցող «ձեւական կապ»ին եւ «յունահայ Թեմը ենթարկել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հոգեւոր վերին իշխանութեան»։

Կը յուսանք որ կիրքերը կը հանդարտին, այլեւս, խառնակիչ տարրերը կը զգաստանան եւ յունահայ գաղութը կը լծուի շինարար աշխատանքի։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՉՈՐՍ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵՑ 10 ԱԼԺԵՐԻԱՑԻՆԵՐ

Ինչպէս խոստացած էր՝ Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութիւնը» ազատ արձակեց չորս Ֆրանսացիներ, որոնք անցեալ Ցունուարին գերի ինկած էին Սաքիէթի մէջ եւ բանտարկուած՝ Ազատագր. Ճակատին կողմէ։

«Ժամանակաւոր կառավարութեան» մէկ ներկայացուցիչը Երկուշաբթի օր, Թունուզի մէջ, Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչին յանձնեց չորս զինուորները։

Ցանձնումի արարողութեան կը մասնակցէին լրագրողներ, լուսանկարիչներ, Ալժերիոյ Կարմիր Խաչին, Միջազգային Կարմիր Խաչին եւ «Ալժերիոյ ժամանակաւոր կառավարութեան» ներկայացուցիչները եւայլն։

Ալժերիոյ Կարմիր Խաչի նախագահը, որ կը վարէր արարողութեանց նախագահութիւնը, խօսք առնել շեշտեց «ժամանակաւոր կառավարութեան» առած գնահատելի քայլը, որ կրնայ համաձայնութեան դուռ մը բանալ, միաժամանակ շնորհակալութիւն յայտնելով Թունուզեան իշխանութիւններուն, որոնք դիւրացուցին Ֆրանսացի գերիներու ազատագրումը։ Այնուհետեւ «ժամանակաւոր կառավարութեան» ներկայացուցիչին հրամանով բերուեցան չորս գերիները եւ յանձնուեցան Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ Փիէր Կայեարի։

Աւուր պատշաճի խօսքեր արտասանուեցան։ Ազատագրուած զինուորները, տժգոյն բայց ոչ վատառողջ, առաջնորդուեցան օդակայան։ Մասնաւոր օդանաւ մը զանոնք բերաւ Փարիզ։

Ալժերիոյ ըմբոստութեան սկիզբէն ի վեր առաջին անգամն է որ մարդկային և խաղաղասիրական նման ձեռք մը կը կատարուէր Ազատագր. Ճակատին կողմէ, որուն փոխարէն Զօր. Սալան հրաման տուաւ որ ազատ արձակուին տասը ըմբոստներ, որոնք ձերբակալուած էին զէն ի ձեռին։

Ֆրանսական թէ միջազգային շրջանակները գոհունակութեամբ կ'արտայայտուին երկու կողմերէն ալ առնուած այս քայլին համար, յոյս յայտնելով որ վերջապէս խաղաղութիւնը հաստատուի։

Գահիրէի մէջ, արաբական ձայնասփիւռէն խօսելով «ժամանակաւոր կառավարութեան» ղեկավարը վերանորոգեց իր առաջարկը՝ բանակցելու համար — Պատրաստ ենք Ֆրանսայի հետ բանակցելու՝ զինուորական եւ քաղաքական հարցերու շուրջ, զինադադարի մը հեռանկարով։ Եթէ այս բանակցութիւնները արդիւնքի մը չյանգին՝ ազատագրութեան կռիւը պիտի վերսկսի, աւելցուց Ֆերհաթ Ապաս։

Իւնայթըտ Փրեսի Թղթակիցին հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին «պատերազմական նախարար» Գրիմ Պէլքասըմ, մաղթելով հանդերձ որ բանակցութիւններու միջոցաւ վերջ մը տրուի Ալժերիոյ պատերազմին, յայտարարեց թէ կռիւը պիտի շարունակուի «անկախութեան եւ ազատութեան համար»։

ՔԵՄՈՅԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

15 օրուան դադարէ մը ետք, համայնավարները վերսկսան ռմբակոծել Քեմոյ կղզին, ինչպէս նաեւ ազգայնական այլ կղզիներ, համեմատաբար աւելի փոքր։ Առաջին առիթով 8116 ռումբ արձակուեցան Քեմոյի վրայ, 1710 ռումբ՝ Փոքր-Քեմոյի վրայ եւ մօտ երկու հազար ռումբ Թաթանի եւ Էրթանի վրայ։

Ազգայնականները, իրենց կարգին, վերսկսան ռմբակոծել համայնավար կեդրոնները։

Համայնավար Չինաստանի Պաշտպանական նախարար Փէքինի ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ կը վերսկսին ռմբակոծումը, որովհետեւ ամերիկեան ռազմանաւերը չեն հեռացած չինական ջուրերէն եւ ազգայնական ռազմանաւերուն կ'օգնեն՝ որպէս զի զէնք, ռազմանիւթ եւ ուտեստեղէն հասցնեն Քեմոյ։

Կռիւը նոր թափով սկսաւ այն ատեն, երբ Ամերիկայի Արտաքին նախարար Տըլըս Պապին յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալէ ետք գնաց Լոնտոն եւ կարգ մը խորհրդակցութիւններ ունեցաւ, Ֆորմոզա մեկնելէ առաջ։

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն Տըլըս Թայփէ գնաց Զօր. Չանկ Քայ Չէքի հետ խորհրդակցելու եւ ծրագիր մը ներկայացնելու համար։ Բայց ճիշդ այդ պահուն համայնավարներու սկսած ռմբակոծումը ի դերեւ կը հանէ համաձայնութեան եւ զինադադարի յոյսերը։

Փէքինի ձայնասփիւռը 3րդ անգամ ըլլալով «ազդարարութիւն» մը ըրաւ Միացեալ Նահանգներուն։

Ինչպէս բազմաթիւ առիթներով ըսուած է, ազգայնական Չինացիները տարակարծիք են Ամերիկացիներու հետ եւ կը յայտարարեն թէ համայնավարներու զինադադարի կամ համաձայնութեան խոստումները անարժէք են. այսօր Թայփէ մտահոգ եւ միաժամանակ գոհ է, ամերիկացի իր դաշնակիցներուն ցոյց տալու համար, թէ համայնավարներու հետ կարելի չէ դաշինք մը կնքել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Պատերազմական նախարար եւ փոխ – վարչապետ Ամէր Մոսկուա հասնելով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խրուշչեւի եւ Կրոմիքոյի հետ, որմէ ետք երկարօրէն խորհրդակցեցաւ Խ. Միութեան Պատերազմական նախարար Մալինովսքիի հետ։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Նոյեմբերի սկիզբը Արտաքին Նախարարներու Ժողով մը պիտի ըլլայ, կը յայտարարեն յատուկեան շրջանակներ. այս ժողովին բացի Անգլիոյ, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներէն, պիտի մասնակցին նաեւ ուրիշներ. Ատլանտեան Ուխտի քարտուղար Սփաք պիտի վարէ ժողովին նախագահութիւնը. հաւանական է, որ Միացեալ Նահանգները «դէտ» մը ղրկեն։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ այսօր կը սկսին կարեւոր խօսակցութիւններ՝ Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի առեւտրական ներկայացուցիչներուն միջեւ. այս բանակցութիւնները կրնան տեւել քանի մը շաբաթ եւ հաւանական է որ վերջանան առեւտրական գործակցութեան նոր համաձայնութեամբ մը։

ԹԱՅԼԱՆՏԻ մէջ պետական հարուած մը եղաւ եւ բանակի ընդհ. հրամանատար Մառեշալ Թանարա իշխանութեան գլուխ անցաւ «դիմագրաւելու համար համայնավար վտանգը, որ երկրին կը սպառնայ արտաքին թէ ներքին ճակատներէ»։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք օրերու ընթացքին Խ. Միութիւնը ջրածին ռումբի երրորդ փորձը կատարեց։

"ԿԵՑՑԷ՛ ՊԱՊԸ"

ԿԸ ԳՈՌԱՆ ՀՌՈՄԷԱՑԻՆԵՐԸ ՈՂՋՈՒՆԵԼՈՎ՝

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԸ

Քանի մը օր կը մնայ Փակարանի ժողովին բացումին (Հոկտեմբեր 25), ուր պիտի ընտրուի Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը։ Մինչ այդ յօդուածները եւ նախատեսութիւնները կը շարունակուին եւ մամուլը առաջին տեղը կուտայ միշտ Կարդինալ Աղաջանեանին։

Ֆրանս – Սուար կը հրատարակէ Ֆրանսական գործակալութեան մէկ հեռագիրը որ արձագանգ կը հանդիսանայ շահեկան դէպքի մը որ տեղի ունեցած է Հռոմի մէջ, Կիրակի օր։ Մեր պաշտօնակիցը կը գրէ — Խանդավառ ընդունելութիւն մը շնորհուեցաւ Կիրակի օր՝ Հայոց Պատրիարք՝ «Կարդինալ Աղաջանեանին Հռոմէացիներու կողմէ, երբ կարդինալը եկեղեցի մը մտաւ ներկայ ըլլալու արարողութեան մը՝ տրուած 70 կաթոլիկ միսիոնարներու արտասահման մեկնումին առթիւ։ Երեք հազար հոգի կը փութային եկեղեցի ներկայ ըլլալու հանդիսութեան, հինգ հարիւր ալ դուրսը. երբ Կարդինալը եկեղեցի կը մտնէր, անոնք պոռացին. «վիվա՛ իլ Փափա» (կեցցէ Պապը)։

Թերթը ապա կը յիշէ քանի մը տողով եւ անգամ մը եւս, կարդինալին հակիրճ կենսագրականը, եզրակացնելով — Հռոմի մէջ կը կարծուի որ ոչ – Իտալացիներէն ամէնէն հաւանական Պապն է։

× Փարի – Փրէս Շաբաթ եւ Երկուշաբթի երկու շահեկան յօդուածներ հրատարակած է Հռոմի իր սեփական Թղթակիցէն՝ Շառլ Փիշօն, որ կ'անդրադառնայ Փակարանի ժողովին եւ վաղուան Պապին։ Ցօդուածին խորագիրն է՝ «Երկու անուն՝ Աղաջանեան եւ Ռոնքալլի»։ Այս առթիւ Փիշօն կը գրէ — Կարդինալ Աղաջանեան միայն Հայ մը չէ, պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, եւ այս պատճառով քաջ ծանօթ՝ խորհրդային կամ փրօ – խորհրդային արեւելքին որ Եկեղեցիին համար թիւ մէկ հարցն է, նաեւ այն մարդն է որ ապրած է եւ կ'ապրի Հռոմ, եւ քիչ մը հայրն է արեւելեան եկեղեցիներու Կանոնական Օրէնքին. կրնայ գրեթէ կրկնել ուրիշ արեւելքցիի մը՝ Ս. Պօղոսի խօսքը. — «Հռոմէական քաղաքացի եմ», Իտալացիները զայն կ'ընդունին Ս. Պետրոսի Աթոռին վրայ ինչպէս իրենցմէ մէկը։ Ասկէ զատ շատ ծանօթ է եւ բարեկամ ֆրանսական մշակոյթին (ԽՄԲ. — Ընդգծումը մեր կողմէ)։

Քիչ անդին յօդուածագիրը անդրադառնալով Ֆրանսական տեսակէտին, թէ որո՞ւն ընտրութիւնը կարելի է նպաստաւոր համարել Ֆրանսայի համար կը գրէ. — Ո՞ւր է Ֆրանսայի շահը։ Ունենալ Պապ մը, որ ճանչնայ Ֆրանսան կամ գոնէ ճշգրիտ գաղափար մը ունենայ անոր մասին։ Պէտք է նախընտրել Պապ մը որ Ֆրանսան «հասկնայ» աւելի քան Պապ մը որ Ֆրանսան «սիրէ»։

Նոյն թերթը քիչ անդին Փիէռ Պազի ստորագրութեամբ կը յիշէ Ս. Մաղաքիայի գուշակութիւնները։ Ծանօթ է որ Ս. Մաղաքիա նախատեսած է թէ Պիոս ԺԲ.ի յաջորդը իբրեւ խորհրդանիշ պիտի ունենայ «Փասթօռ էթ Նաութա» նշանաբանը։ Հովիւ եւ նաւորդ, ասոնք նաեւ նշանաբաններ են զոր կարդինալ Աղաջանեան կը կրէ։

Ցօդուածագիրը պատմականը ընելէ ետք Ս. Մաղաքիայի նախատեսութիւններուն կը վերջացնէ — Փակարանները միշտ մեծ անակնկալներ վերապահած են եւ հաւանական է որ պապընտրելի (փափապիլի) նկատուած մը ընտրուի։ Կարդինալ Աղաջանեանի զինանիշերուն մէջ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՆՈՐԱՅՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» ամսագրի Օգոստոսի թիւին մէջ Հ. Խաչատրեան շահեկան յօդուած մը գրած է հայագէտ Նորայր Բիւզանդացիի մասին. ստորեւ կը ներկայացնենք այդ յօդուածը, արեւմտահայերէնի վերածելով :

19րդ դարու վերջին քսանամեակին հեռաւոր Շուէտի մէջ կ'ապրէր հայ բազմավաստակ մտաւորականներէն մէկը՝ Նորայր Բիւզանդացի: Այդ ժամանակ Շուէտի միակ հայ բնակիչն էր ան, որ հոն հաստատուած էր գրեթէ պատահականօրէն. Պոլսոյ մէջ ամուսնանալով շուէտուհիի մը հետ, տեղափոխուած եւ մշտական բնակութիւն հաստատած էր Ստոքհոլմի մէջ: Հայրենիքէն հեռու, հայկական մշակոյթի կեդրոններէն կտրուած, ցրտաշունչ Սկանտինաւիոյ մէջ հայ գիտնականը օրն իրուն զբաղած էր իր սիրած գործով՝ հայագիտական ուսումնասիրութիւններով :

Եւրոպա ճամբորդող կովկասահայ մտաւորականներէն շատեր, մտահոգուած իրենց հայրենակիցին ճակատագրով, Շուէտէն անցնելու պարագային միշտ կ'այցելէին իրեն: Այդ հանդիպումներու ժամանակ տխուր մտածումներով տարուած գիտնականը յաճախ կը գանգատէր իր անմխիթար վիճակէն : «Կարօտցած եմ հայրենիքի արեւը»,— կ'ըսէր Բիւզանդացին եւ յոյս կը յայտնէր որ օր մը յաջողի երթալ Հայաստան: Իր այդ փափաքը չիրականացաւ եւ կեանքը հայ մշակոյթին նուիրած ալեհեր գիտնականը մեռաւ օտարութեան մէջ, առանց տեսնելու իր հայրենիքը, գէթ մէկ անգամ :

Անցեալ դարու 60ական թուականներէն սկսեալ մինչեւ իր կեանքին վերջը Բիւզանդացին գիտական բեղուն գործունէութիւն ունեցած է, համարձակօրէն ձեռք զարնելով մատենագրութեան, բառագիտութեան, բնագրաքննութեան եւ հայագիտութեան այլ ճիւղերու ամենակնճռոտ հարցերու լուծման, բոլորին մէջ ալ ցոյց տալով ինքնուրոյնութիւն, մեծ հմտութիւն, բացառիկ բարեխղճութիւն: Աւելի քան կէս դար անխոնջ կը պրպտէր, կը համեմատէր եւ կը քննէր հայ մատենագրութեան գանձերը (տպագիր եւ անտիպ), զանոնք կը մաքրէր աղաւաղումներէ, եւ կը վերականգնէր անոնց նախկին անաղարտ բնագիրները :

Նորայր Բիւզանդացին (Ստեփան Գաղըղեան – Ճիմճեան – Թերզոնց) ծնած է Պոլիս, 1845 Մարտ չորսին: Ծնողքներուն նպատակն էր Նորայրը կրօնաւոր դարձնել եւ այդ յոյսով ալ իրենց 9 տարեկան զաւակը կը ղրկեն Վենետիկ, Ս. Ղազար կղզին՝ Մխիթարեաններու մօտ ուսանելու: Ընդունակ պատանին «զանգակ զարնելու» եւ «խունկ ծխելու» հետ մէկտեղ կ'աշխատէր, կ'ուսումնասիրէր շարք մը դասական եւ ժամանակակից լեզուներ՝ դառնալով իր ժամանակի ամենազարգացած մարդերէն մէկը: Այստեղ ան կ'աշակերտէ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի :

1866ին Բիւզանդացին քահանայ կը ձեռնադրուի՝ Յարութիւն Թերզոնց անունով, տարիներով զանազան պաշտօններ կը վարէ: Յետագային սակայն հրաժեշտ կուտայ կրօնաւորութեան եւ կը դառնայ աշխարհական: Կը սկսի Բիւզանդացիի աստանդական կեանքին երկար ճամբան՝ Փարիզ – Պոլիս – Ստոքհոլմ – Հռոմ, դարձեալ Վենետիկ, ուր կը մեռնի առանձնութեան մէջ, 1915 Դեկտեմբեր 25ին: Ինը տարի յետոյ իր աճիւնները կը փոխադրուին Ստոքհոլմ եւ կը թաղուին կնոջ՝ Սելմա Եակոբսոնի կողքին:

Մեռնելէ առաջ Բիւզանդացին Ֆրանսերէն լեզուով կտակ մը ձգած էր, որով իր ամբողջ հարստութիւնը կը նուիրէր շուէտական «Ֆրեդրիկսբերգեր – Ֆորբունդեր» կանանց բարեգործական ընկերութեան (125 հազար շուէտական կրոն դրամ, անձնական ընտիր գրադարանը, հազար օրինակ Ֆրանսերէն – հայերէն իր բառարանէն եւ աւելի քան կէս դարու քրտնաջան աշխատանքին արդիւնք հանդիսացող հայագիտական իր անտիպ աշխատութիւնները): Դժբախտաբար այդ թանկարժէք ձեռագիրները շուէտական կանանց ընկերութիւնը տասնեակ տարիներ ձգած է խոնաւ նկուղներու մէջ, անխնամ վիճակով, մոռնալով որ անոնք իր բարերարի երկարամեայ աշխատանքի պտուղներն են եւ մեծ արժէք կը ներկայացնեն բովանդակ ժողովուրդի մը մշակոյթին համար: Այդ ձեռագիրներուն զգալի մասը յայտնաբերուեցաւ Բ. Աշխարհամարտէն յետոյ :

Բիւզանդացին տպագիր եւ անտիպ վիճակի մէջ ձգած է գիտական բաւական մեծ ժառանգութիւն: Տպագրուած աշխատութիւններէն բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ Ֆրանսերէն — Հայերէն ստուարածաւալ բառարանը՝ տպագրուած Պոլսոյ մէջ, 1884ին: Ամենահարուստ Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանն է ան, գիտական արժէքաւոր գործ մը : Բառարանին արժէքը կ'աւելնայ մասնաւորապէս այն պատճառով, որ կ'ընդգրկէ ռամիկ հայերէնի բառապաշարը, գաւառական բառերը եւ նորաբանութիւնները : Այդ բառարանը իր տեսակին մէջ անգերազանցելի մնաց: Պատահական չէ, որ Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարան կազմողները ամէնէն շատ օգտուած են անկէ :

1880ին Պոլսոյ մէջ լոյս տեսաւ Բիւզանդացիի «Հայկական բառաքննութիւն» գործը: Այստեղ հեղինակը կ'ուղղէ, ինչպէս ինք կ'ըսէ «շատ անհարազատ ընթերցուածները», որոնք կ'աղաւաղեն մատենագրի լեզուն եւ միտքը, միաժամանակ ուրոյն ձեւով մանրամասն քննութեան ենթարկելով հայերէն քսան բառեր, բացատրելով անոնց նշանակութիւնները, միաժամանակ տալով նոր մեկնաբանութիւնը :

Գիտական տեսակէտէն շատ արժէքաւոր է իր «Կորիւն վարդապետ եւ նորին թարգմանութիւնք» գիրքը, որ լոյս տեսած է 1900ին, Թիֆլիս: Այս գործը միշտ գրաւած է հայագէտներու ուշադրութիւնը եւ բարձր գնահատանքի արժանացած:

Մեծ համբերատարութեամբ եւ հմտութեամբ՝ երկար, մանրամասն պրպտումներ կատարած է Բիւզանդացին՝ իրարու հետ համեմատելով Կորիւնի, Ագաթանգեղոսի, Փաւստոս Բիւզանդի, Եւթաղ Ալեքսանդրացիի եւ ուրիշներու գործերը: Ցոյց տուած է անոնց նմանութիւնները, ճշդած է անոնց ժամանակը, իսկ մինչ այդ տարածուած սխալ ու թիւր կարծիքները ճշդելու համար՝ տուած է նոր ծանօթութիւններ, նոր սրբագրութիւններ եւ ուղղագրութիւններ կատարելով :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՒՆԻԽԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(30 ՍԵՊՏ. 1938 – 30 ՍԵՊՏ. 1958)

Սեպտ. 30ին 20րդ տարեդարձն էր պատմական դէպքի մը՝ Միւնիխի տխրահռչակ դաշնագրին, որուն հետեւանքները եղան Հիթլերի շփացումը եւ Համաշխարհային Բ. Պատերազմը: Այդ դաշնագիրը խարան մը պիտի մնայ միշտ Արեւմուտքի ժամանակակից պատմութեան մէջ: Ներկայ յօդուածով Պ. Ճօզէֆ Կրիկ պատմականը կ'ընէ այն եղերական դէպքերուն, որոնք յանգեցան Միւնիխի դաշնագրին :

Մեր ղարաշրջանին համար խաղաղութիւնը ապահովեցինք, գոչեց ալեւոր մարդը, թերթ մը թուղթ շարժելով :

«Խաղաղութի՛ւն», կրկնեց Տաունինկ Սթրիթ (վարչապետարան) հաւաքուած բազմութիւնը եւ խելայեղօրէն ծափահարել սկսաւ :

1938 Սեպտեմբեր 30ին էր:

Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ եւ «մինչեւ հոգիին խորերը խաղաղասէր» Նեւիլ Չեմպըրլէյն նոր Լոնտոն հասած էր Միւնիխէն: Հոն, հազիւ քանի մը ժամ առաջ, Ատոլֆ Հիթլերի, Պենիթօ Մուսոլինիի եւ Էտուար Տալատիէի հետ ստորագրած էր Միւնիխի դաշնագիրը, անդամահատելով փոքրիկ Չեխոսլովաքիան :

Չեմպըրլէյն հետը բերած էր նաեւ վաւերաթուղթ մը, որուն վրայ, նոյն օրուան առաւօտուն, իրենց ստորագրութիւնները դրած էին ինք եւ Հիթլեր, եւ որով կը յայտնէին. «Մեր երկու ժողովուրդներու փափաքն է իրարու հետ երբեք պատերազմի չբռնուիլ»:

1938ի այն ջերմ ու խոնաւ գիշերը, Նեւիլ Չեմպըրլէյն, «խաղաղասէրը», «մեր ժամանակաշրջանի խաղաղութիւնը» ապահովող մարդը, ազգային հերոս մըն էր :

Բայց, տարի մը ետք, Անգլիա եւ Ֆրանսա Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին մէջ մտան հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, որ խախտած էր Չեմպըրլէյնի տուած իր խոստումները: Եւ Միւնիխ բառն իսկ այլեւս խորհրդանիշը դարձած էր ողոքումի, պարտութեան եւ անձնատուութեան: Երկու տարի ետք, Չեմպըրլէյն հրաժարեցաւ, խորտակուած եւ արհամարհուած :

Բայց 1938 Սեպտեմբեր 30ին: Անգլիա անսահման թեթեւութիւն զգաց՝ անգունդի եզերքէն փրկուելուն համար :

Չեխոսլովաքեան տագնապը պահած էր իր սուր հանգամանքը, աւելի քան մէկուկէս տարիէ ի վեր, — 1937ի գարունէն, երբ Հիթլեր Աւստրիան կցեց:

Չեխոսլովաքիոյ 14 միլիոն 700 հազար բնակիչներէն շուրջ երեք միլիոնը գերմանախօս էին: Անոնցմէ շատերը կ'ապրէին Սուտէթի մէջ, հողային այն երիզին, որ կը տարածուէր Չեխոսլովաքիոյ եւ Գերմանիոյ սահմաններու երկայնքին:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումէն քանի մը օր ետք, սուտէթ Գերմանացիք շարժումի սկսան՝ Գերմանիոյ հետ միանալու համար: Անոնց պահանջին ուժ տալու համար, Հիթլեր զինուորական տեղափոխութիւններ կատարեց դէպի չեխոսլովաքեան սահմանները :

Նախագահ Էտուարտ Պենէշի կառավարութիւնը, Փրակայի մէջ, առաջարկեց բանակցութիւնները սկսիլ եւ զիջումներ ըրաւ: Բայց պատասխանի փոխարէն, սուտէթ ղեկավարներ Քոնրատ Հէնլայն եւ Քարլ Հերման Ֆրանք, երկուքն ալ Հիթլերի քաջերէն, իրենց պահանջները աւելցուցին: Քանի Հիթլերի բանակն ու օդանաւորդութիւնը կը յառաջանային՝ տագնապը կը խորանար: Չեմպըրլէյնի կառավարութիւնը լորտ Րանսիմանը Փրակա ղրկեց իբրեւ միջնորդ, այն յոյսով թէ բախումին առաջքը պիտի առնուէր :

Պենէշ ըրաւ նոր զիջումներ, որոնց կարգին ինքնավարութիւն տալու Սուտէթներուն: Իրականութեան մէջ տուաւ անոնց պահանջածը, բացի հողը հիթլերական Գերմանիոյ յանձնելէ :

Սեպտեմբեր 12ին, Նիւրնպերկի մէջ, Ազգային – Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարին առջեւ խօսելով, Հիթլեր իր պահանջները աւելցուց եւ Սուտէթներուն համար «ինքնորոշման իրաւունք» պահանջեց: Միեւնոյն ատեն, իր ընդհ. սպայակոյտին հրամայեց Չեխոսլովաքիա ներխուժումի համար պատրաստուիլ: Սուտէթիոյ ամբողջական կցումէն զատ այլեւս ոչինչ կը գոհացնէր զինք :

Սեպտեմբեր 15ին, Չեմպըրլէյն անձամբ գնաց Պերշթեսկատէն: Ասիկա առաջինն էր «խաղաղարարութեան» այն երեք առաքելութիւններէն, զորս ան պիտի կատարէր չեխոսլովաքեան տագնապի լու–

ԿԵ՛ՂԾ ԼՐՏԵՍԸ

Միւսիւ Ժագին խաֆիէ ըլլալը այսպէս հաստատուեցաւ եւ վճռուեցաւ :

×

Ամէնէն անվնաս մարդերէն մէկն էր միւսիւ Ժագ: Երեսուն տարեկան պարապ պտտող բերայցի երիտասարդ մը, որ ցերեկը անկողինը կ'անցընէր իր ժամանակը ու իրիկուան դէմ դուրս կ'ելլէր սրճարան երթալու եւ քանի մը օղի խմելու համար: Գիշերն ալ կամ Քոնքորտիայի ու Փալէ Քրիսթալի փուայէները կը ոլորտար ,կամ ծանօթ ընտանիքներու տունը փոքէր խաղալու կ'երթար: Ապրուստի որոշ միջոց մը չունենալով՝ ընդհանրապէս փոխառութիւններով կամ թղթախաղէն շահած դրամով կ'ապրէր: Հայկական խնդիրը այնչափ կը շահագրգռէ զինքը, որչափ Չինաստանի երկաթուղիներուն խնդիրը: Ամէն անգամ որ սրահի մը մէջ օրուան խնդիրներուն վրայ խօսք բացուէր, անդիմադրելի պզտիկ քուն մը կուգար վրան, զոր միայն թղթախաղի սեղանին մէջտեղ բերուիլը կրնար վանել :

Ընտանիքներու մէջ սիրով կ'ընդունէին զինքը, նախ՝ լաւ փոքէր խաղացող մը ըլլալուն, երկրորդ՝ միշտ քովը անտիպ բամբասանք մը գտնուելուն համար: Ամէն անգամ որ տանտիրուհին «միւսիւ Ժագ, ինչ նոր լուր» հարցնէր, միւսիւ Ժագ պատրաստ ունէր էրիկ կնկան կռիւ մը, փոքէրի առթիւ ծագած վէճ մը, նոր եղած նշանտուք մը կամ ամուսնացած կընոջ արկածները իր սիրահարին հետ :

— Ո՛ւր տեղէն ալ կ'իմանաս, — կ'ըսէին ունկնդիրները հիացմամբ, որուն միւսիւ Ժագ խորհրդաւոր ձեւով մը կը պատասխանէր :

— Խուլը խապար կը բերէ ինծի :

Արդ, մեր վերը յիշած խօսակցութենէն շաբաթ մը ետքը ամբողջ Բերայի մէջ տարածուած էր, թէ միւսիւ Ժագը լրտես մըն է, թէ ամէն օր գապտիէ կ'երթայ ու միշտ խաֆիէներու հետ կը պտտի: Ինք դեռ բան մը չէր իմացած իր վրայ պտըտած զրոյցներէն: Ծանօթները կը շարունակէին ընդունիլ զինքը, բայց առջի մտերմութիւնը առջի անփոյթ խօսակցութիւնը չկար իրեն հետ: Սենեակէ մը ներս մտած միջոցին սկսուած խօսակցութիւնները կը դադրէին եւ տանտիկինները լուր չէին հարցներ իրեն:

Իր լրտես ըլլալը առանց դժուարութեան, առանց քննութեան ընդունուած էր ամէնէն:

— Վա՜յ, ան ալ խաֆիէ եղեր է, — ըսեր ու անցեր էին:

Վերջապէս զզուկը հասաւ միւսիւ Ժագին ականջին — «Ե՞ս խաֆիէ՞...», եւ խեղճը զարմանքէն ու բարկութենէն ինքզինքը կ'ուտէր: Գնաց ծանօթներուն տունը, բողոքեց այդ զրպարտութեան դէմ : Ամէնքն ալ գրեթէ միեւնոյն խօսքերը ըրին իրեն .

— Միւսիւ Ժագ կարեւորութիւն մի տար, թշնամիդ մէկը բան մըն է ըսեր է: Մեր ականջն ալ հասաւ տանկ խօսք մը, մենք չե՞նք ճանչնար քեզի :

Ու մեկնելէն ետքը.

— Անամօթ, երես ունի տէ բողոքելու եկեր է ... ալ ասոր վրայ աղէկ մը համոզուեցայ խաֆիէ ըլլալուն :

Միւսիւ Ժագ իր բողոքներուն անզօրութիւնը տեսնելով՝ ուրիշ միջոցի դիմեց : Սկսաւ ազգասիրական հովեր առնել :

— Անպիտան, — ըսին ետեւէն , — ազգասէր կը ձեւանայ կոր բերներնուս խօսք առնելու համար :

Տաճկական կառավարութեան դէմ խօսեցաւ .

— Աներես դիտմամբ կ'ըսէ, որ նայի թէ իրեն իրաւունք պիտի տանք :

Որոշեց բնաւ խօսակցութեան չմասնակցիլ :

— Բիս մարդը բերանը կը կողպէ կը նստի, ուրիշներուն բանը մտիկ կ'ընէ :

Սուլթանը սկսաւ պաշտպանել :

Ատ էր պակաս, սրիկա՛:

Չէ՛, ճար չկայ, ազատում չկայ, ուզէ չուզէ պէտք է, որ լրտես մնայ :

×

Այն ատեն միւսիւ Ժագ լուսաւոր գաղափար մը ունեցաւ :

— Քանի որ , — մտածեց,— անպատճառ իբր լրտես պիտի նկատուիմ, գոնէ ջանամ օգուտ մը քաղել անկէ :

Ալ չբողոքեց իրեն տրուած ստոր դերին համար: Հագաւ լրտեսութիւնը, ծպտուեցաւ անով եւ սկսաւ շահագործել զայն :

Գապը Ալիի ցոյցին վրայ քանի մը ամիս անցեր էր. ձերբակալութիւնը, խուզարկութիւնը եւ բանտարկութիւնը ամէնուն գլխուն վրայ կը սաւառնէին սպառնալից : Միւսիւ Ժագ շարունակեց այցելել ծանօթ ընտանիքներու տունը: Իրաւ է, որ առաջուան մտերմութիւնը ցոյց չէր տրուէր իրեն, բայց ի փոխարէն աւելի յարգանքով կը վարուէին հետը:

— Ամա՛ն, գէշ մարդու հետ գլուխ չելլուիր, հետը աղէկ երթանք, — կ'ըսէին բոլոր անոնք, որոնք «գէշ մարդ» շինած էին միւսիւ Ժագը :

Ինքն ալ հիմա փոխուած էր: Հանդիսական, կարեւոր մարդու մը հովեր ունէր, ալ բամբասանքի լուրեր չէր բերեր, այլ աւելի լուրջ բաներու վրայ կը խօսէր.

— Էֆէնտիմ, այսօր Զապթիէն էի, նորէն քսան հոգի բերին ,ամէնուն ալ թեւերը կապուած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 Տար.)

թացքին։ Վերադարձաւ ժամանող ու շփոթած՝ Հիթլերի այն յայտարարութենէն (խօսակցութիւնը տեւած էր ամբողջ երեք ժամ), թէ Սուտէթիոյ տիրանալու համար համաշխարհային պատերազմ ընելու ալ տրամադիր էր։

Չէմպըրլէյն նախարարաց խորհուրդը նիստի հրաւիրեց եւ Սեպտեմբեր 19ին Պենէշի վրայ ճնշում բանեցուց, որպէսզի յանձնէ Սուտէթիոյ շրջանները, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը գերմանական էր։ Փոխարէնը՝ յարձակման դէմ «ընդհանուր երաշխիքներ» պիտի ստանար։

Չեխոսլովաքները ակամայ ընդունեցան, իրենց երկիրը մեկուսացումէ փրկելու համար։ Սեպտեմբեր 22ին, Չէմպըրլէյն գնաց տեսնելու Հիթլերը, այս անգամ Պատ Կոտեսպերկի մէջ, Հռենոսի վրայ, եւ անոր հաղորդեց թէ Պենէշ կ՚ընդունէր Սուտէթիան երկրն յանձնել։

Բայց Հիթլեր դարձեալ նոր պահանջներ դրաւ։

Զայրացած՝ Չէմպըրլէյնի յայտարարեց, թէ այլեւս շատ ուշ էր եւ թէ բաւական չէին այն պայմանները, զորս անգլիացի վարչապետը Պենէշին պարտադրած էր ընդունիլ։ Պահանջեց, որ Չեխերը անմիջապէս հեռանան Սուտէթիայէն, այլապէս Հիթլեր պիտի գրաւէր Չեխոսլովաքիան։

Սեպտեմբեր 23ին, Չեխերը զօրակոչի ենթարկուեցան։ Յաջորդ օրը, Չէմպըրլէյն վերադարձաւ Լոնտոն։ Ֆրանսա, որ Չեխոսլովաքիոյ օգնելու դաշինք կնքած էր, 500 հազար զինուոր զօրաշարժի ենթարկեց։ Անգլիական կառավարութիւնը հակաօդային դիմակներ բաժնեց եւ ըսկըսաւ Լոնտոնի հանրային պարտէզները փորել՝ հակաօդանաւային թաքստոցներ շինելու համար։

Մինչ պատերազմի ամպերը երկինքը պատել կը սկսէին, Չէմպըրլէյն խաղաղութիւնը փրկելու համար յուսահատ ճիգ մըն ալ ըրաւ։

Պերլին ղրկեց իր անմիջական խորհրդականը՝ սըր Հորաս Ուիլսընը, որպէսզի վերջին կոչ մը ընէ Հիթլերի, միջազգային խորհրդաժողովի մը միջոցով «հաւաքական կարգադրութեան» մը համար։ Սեպտեմբեր 26ի գիշերը, Պերլինի Սփորթ Փալաս սրահին մէջ ճառ մը խօսելով՝ Հիթլեր վերջնագրի ձեւով պահանջեց որ Սուտէթիան իրեն յանձնուի Հոկտեմբեր մէկին։ Ապա յայտարարեց. «Եւրոպայի մէջ հողային ուրիշ պահանջներ պիտի չունենամ»։

Յաջորդ 24 ժամուան ընթացքին, նախագահ Ռուզվէլթ երկու կոչեր ուղղեց Հիթլերի, պատերազմը կանխելու համար։ Ուրիշ պատասխանի փոխարէն՝ Հիթլեր հրամայեց, որ Սեպտեմբեր 30ին սկսի «կանաչ գործողութիւնը»։

Սեպտեմբեր 27ի գիշերը, Չէմպըրլէյն ձայնասփիւռի միջոցով անգլիացի ժողովուրդին ուղղեց պատգամ մը, ուր կը խօսէր «վէճի մը մասին, որ ծագած էր ժողովուրդներու միջեւ»։

Յաջորդ օրը, Մուսոլինի ճնշում բանեցուց Հիթլերի վրայ, որպէսզի խուսափի բռնի ուժի դիմելէ։ Մինչ Չէմպըրլէյն կը խօսէր Խորհրդարանին մէջ, Սեպտեմբեր 28ի յետմիջօրէին ստացաւ նամակ մը, որ կը հաղորդէր, թէ Հիթլեր ընդունած էր չորս պետութեանց հանդիպում մը ունենալ Միւնիխի մէջ, յաջորդ օրը։

«Բնականաբար պիտի երթամ», ըսաւ Չէմպըրլէյն Խորհրդարանին մէջ, որ կը գրգռար ծափահարութիւններով։

Սեպտեմբեր 29ին՝ Չէմպըրլէյն, Հիթլեր, Մուսոլինի եւ Տալատիէ հանդիպում մը ունեցան Միւնիխի «Ֆիւրէրհաուզ»ին մէջ։ Սեպտեմբեր 30ին, կէս գիշերէն ետք ժամը երկուքին, իրենց ստորագրութիւնները դրին Միւնիխի դաշնագրին տակ։

Դաշնագիրը կը նախատեսէր, որ Չեխերը պիտի սկսէին Սուտէթիան պարպել Հոկտեմբեր մէկին եւ յանձնումը տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 10ին։ Միջազգային յանձնախումբի մը հսկողութեան տակ հանրաքուէ պիտի կատարուէր այն շրջաններուն մէջ, ուր գերման բնակչութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութիւն չէր։

Չեխոսլովաքիոյ արտաքին գործոց նախարար Եան Մազարիկ ըսաւ, թէ դաշնագիրը «առանց վերաքննութեան իրաւունքի վճիռ մըն էր»։

Նոյն առաւօտուն, աւելի ուշ, Չէմպըրլէյն Լոնտոն վերադառնալէ առաջ կրկին այցելեց Հիթլերի եւ անոր հետ ստորագրեց վաւերագիր մը, ուր փափաք կը յայտնուէր, որ երկու ժողովուրդները երբեք իրարու հետ պատերազմի չբռնուին։

Վեց ամիս ետք Հիթլեր ներխուժեց Չեխոսլովաքիա եւ տարի մը ետք աշխարհ կը մխրճուէր պատմութեան ամէնէն մեծ բախումին մէջ։

Չինաստան, Քորէա, Հնդկաչին, Մալեզիա, Սուէզ, Ալժերիա, Կիպրոս, — թնդանօթները չլռեցին ոչ իսկ մէկ օր։

«Մեր դարաշրջանի խաղաղութիւնը»։

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Միլանոյի մէջ Հոկտեմբեր 11էն 24, Նուարդ Զարեան կը ցուցադրէ իր գործերը (Կալերիա Տիլլէ Օռէ)։ Ինչպէս ծանօթ է գրագէտ Կոստան Զարեանի աղջիկը տաղանդաւոր արձանագործուհի է եւ շատ գնահատուած իտալական եւ օտար շրջանակներու մէջ։

×

× Էլէոնորա Տուզի յիշատակին նուիրուած հանդէս մը տեղի ունեցած է Հռոմի «Գապիտոլին մէջ, եւ յառաջիկայ տարի Հոկտեմբեր երեքին պիտի տօնուի ծննդեան հարիւրամեակը։

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բաղդատական գրականութեան միջազգային ընկերակցութեան Բ. Համագումարը տեղի ունեցաւ Հիւս. Քարոլինի (Ամերիկա) Չեփըլ Հիլ համալսարանին մէջ։ Բայց, համաշխարհային առումով առաջին համագումարն էր առիկա, որ կը համախմբէր մեծ թիւով մասնագէտներ՝ Եւրոպայէն, Աւստրալիայէն, Ճափոնէն, Ամերիկայէն, եւն.։ Առաջին համագումարը տեղի ունեցած էր Վենետիկի մէջ, բայց ոչ նոյն տարողութեամբ։

Համագումարին առանցքը կը կազմէին գլխաւոր երկու հարցեր — Բաղդատական գրականութեան նպատակը եւ մեթոտաբանութիւնը եւ Ամերիկա — Եւրոպա յարաբերութիւնները, անշուշտ գրական մարզի մէջ։

Առաջին հարցը առանց փոթորիկի չէ անցած։ Ամերիկացիներն ու Եւրոպացիները համաձայն չեն գրականութեան ըմբռնման մէջ։ Ֆրանսական դպրոցը պատմական մեթոտներու կողմնակից է եւ անոնց շնորհիւ մասնաւորապէս յաջողած է թափանցել զանազան ազգային գրականութեանց։ Միացեալ Նահանգներու մէջ սակայն ծնունդ առաւ բոլորովին նոր դպրոց մը, իմաստասիրական եւ գեղագէտ, որուն դրօշակիրն է Եալի համալսարանի դասախօս Ռընէ Վելլէք, հեղինակը՝ «Գրականութեան տեսութեան» որ մեծ աղմուկ հանեց։ Այս խմբակին համար ընկերային միջավայրի որեւէ բնորոշում, կենսագրութիւն եւ ազդեցութիւնները արուեստի գործէն դուրս կը մնան։ Բաղդատական գրականութեան, աւելի ճիշդը՝ ուղղակի գրականութեան մէջ, այս հոսանքին համար շահագրգռական են գրական ստեղծագործութեանց հասարակաց եւ համաշխարհային տարրերը — Հնչաբանութիւն, տաղաչափութիւն, ոճ, պատկերներ, խորհրդանշաններ եւ առասպելներ։ Կազմը եւ ձեւը։ Ֆրանսական դպրոցը դէմ է այս մեթոտին։

Հանրի Ռոտիէ (Լիոն) Վելլէքի այս տեսութեան հակադրեց «մեթոտ մէնէրիքը», որ փոխանակ գործը իր ամբողջութեան մէջ առնելու՝ կը դիմէ պատմական տուեալներու։

Երկու հոսանքները այնքան կառչած են իրենց տեսակէտներուն՝ որ անկարելի կ՚ըլլայ հասարակաց ուղեգիծ մը գտնել, մինչեւ որ խումբերը կ՚որոշեն առանձին պայքարիլ ․․․։

Ընդհակառակն, բաղդատական գրականութեան դասաւանդման մեթոտին մէջ ֆրանսական տեսակէտը լայն հող գտաւ, որովհետեւ այս մարզին մէջ ֆրանսական փորձառութիւնը պաշտպանուեցաւ զօրաւոր կերպով։

Համագումարին կարեւորութիւնը կը գտնուի մասնաւորապէս այն կէտին մէջ, որ մինչ Վենետիկի համագումարը հազիւ կը հասնէր ԺԷ. դարուն, այս համագումարին

մէջ խնդրոյ առարկայ եղաւ միջնադարեան գրականութիւնը։ Ժան Ֆրափիէ (Սորպոն) խօսեցաւ «Միջնադարեան եւ բաղդատական գրականութեան» մասին։ Աւելին կայ սակայն, Հիւս. Քարոլինէն Ուլման Հասաւ մինչեւ միջնադարեան լատին գրականութեան, շեշտելով այն պարագան՝ որ հակառակ լեզուական միութեան, լատին գրականութիւնը բաղդատական ուսումնասիրութեան մը համար արժէքաւոր աղբիւր մըն է։

Թ. Ա. Թ.

ՔԻՒԼԵՐՃԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ).— Սրտի խոր ցաւով կուգանք ծանուցանելու թէ ամսուս 14ի երեկոյեան ժամը վեցին, Միլանոյի մօտերը իր հոգին աւանդեց Գերապատիւ Ղեւոնդ Վ. Քիւլերճեան։ Երեք օր առաջ ներքին արիւնահոսութիւն մը ստամոքսէն, որուն առաջքը առնել կարելի չէր եղած, զինքը դէպի մահ առաջնորդած էր։

Հանգուցեալ վարդապետը ծնած է Խարբերդ 1902ին։ Նախնական ուսումը ըստացած էր Պոլիս, ապա աշակերտած էր Հռոմի Լեւոնեան Հայ Դպրեվանքին՝ յաճախելով Ուրբանեան Համալսարանը, ուր աշակերտ եղած էր Կարդինալ Աղաջանեանին։ Վարդապետ ձեռնադրուած է Հռոմ 1927ի 17 Ապրիլին։ Անմիջապէս յետոյ Ցունմտատան ղրկուած էր իբր փոխ ժողովրդապետ ապա ժողովրդապետ, հոն ուսուցչական ու ժողովրդապետական բեղուն գործունէութիւն մը կ՚ունենայ ամբողջ քսան տարուան համար։ 1948ին նա Փարիզի Հայ Կաթողիկէներուն առաջնորդ կը նշանակուի Աղաջանեան կաթողիկոսին կողմէ։ Հոն շուտով համակրանքի եւ մեծարանքի մթնոլորտ մը կը ստեղծէ իր շուրջը բոլոր հայ շրջանակներէն ներս։ Ստամոքսի վէրքերէ տառապելուն, եւ ազգականները առաջին անգամ տեսնելու համար կ՚երթայ Միացեալ Նահանգները եւ Լոս Անճելսի մէջ ստամոքսի գործողութիւն կ՚ըլլայ 1954ի վերջերը։ Երեք օր յետոյ փոքրացած ըստամոքսի կարերը կը փրթին եւ անհրաժեշտ կ՚ըլլայ երկրորդ եւ դժուարին գործողութիւն մը՝ իր կեանքը փրկելու համար։ Հակառակ ազգուն առողջութեան, նա անձնուիրաբար սկսած էր Հռոմի Հայ Դպրեվանքին մէջ պաշտօնավարել որպէս մատակարար եւ Ամեն. Աղաջանեան Կաթողիկոսին քարտուղարը 1955ի Հոկտեմբերէն ի վեր, երբ ահա յանկարծ ազիտալի գուժը կուգայ սուգի մատնելու յատուկ կերպով թէ Աղաջանեան Կարդինալը, թէ Դպրեվանքին հասարակութիւնը, թէ Հռոմի փոքրաթիւ Հայ գաղութը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (280)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Ամէն ինչ սառել է, մարդկանց աչքերի թերթերունքից անգամ կախ են ընկած սառցային լուլաներ։ Բայց նրա մարմինը պատած է սպիտակ փրփուրով եւ ջերմ գոլորշին թանձր ալիքներով դուրս է հոսում լայն պնչածակերից։ Երբ մի տեղ ճանապարհը նրան երկբայական է թըւում, նա զգուշութեամբ կանգ է առնում։ Ամբողջ քարաւանը նոյնպէս, նրա ետեւում, դադարեցնում է իր ընթացքը։ Նա խորին ուշադրութեամբ գլուխը այս կողմ ու այն կողմ է դարձնում, ականջները ցցում է, կարծես, հողմերի ընթացքըն է ուզում հետազօտել։ Նայում է դէպ ի երկինք, կարծես, աստղերի ուղին է ուզում գիտել։ Գունչը տանում է դէպի գետին եւ հոտ է քաշում, ստուգելու, արդեօք անցե՞լ էր այնտեղից մի որեւիցէ արարած։ Մի մեղմ խրխինջ արտայայտում է նրա սրտի ուրախութիւնը։ Նոյն ուրախութիւնը անցնում է անասունների ամբողջ շղթայով բոլորը ընդհանուր ձայնով խրխնջում են։ Նրանց առաջնորդը գտաւ ուղին, փոխեց քայլերը։ Եւ ամբողջ շղթան շարժւում է նրա ետեւից։ — Գիշերային խաւարը նրա համար չէ։ Նրա երկու լուսափայլ աչքերը՝ երկու լապտերներ են, որ առաջնորդում են նրան։ Երբեմն նա սարերի, ձորերի միջով է գնում, կամ խորին անդունդների եզերքով է ընթանում։ Մի սխալ քայլ կարող էր գլորել նրան յանդատակ վիհը եւ նրա հետ ամբողջ քարաւանը կորստեան մատնել։ Բայց նա երբեք այդպիսի սխալներ չէ անում, կարծես, նրա ամուր սմբակներն եւս աչքեր ունեն։ — Երբ մօտենում են իջեւանին, որքան էլ մութ ու խաւար լինէր, նա մի քանի մղոն հեռաւորութիւնից իմանում է այդ, եւ դարձեալ ուրախաձայն խրխնջում է։ Նրա հետեւողները ձայնակից են լինում նրան եւ շտապեցընում են իրանց քայլերը, որ շուտ տեղ հասնեն եւ հանգստանան։

Բեռնակիր ջորիները առաջ էին ընկած, իսկ նրանց ետեւից գնում էին ճանապարհորդները, ոմանք ձիանների վրայ նստած, ոմանք աւանակների վրայ։ Այդ խեղճ անասունների բեռը աւելի ծանր էր։ Իւրաքանչիւրի վրայ բարձած էին երկու մեծ ջուալներ, լցրած զանազան իրեղէններով, որ անհրաժեշտ են ասիական ճանապարհորդութեան համար։ Ջուալների մէջ տեղաւորած էին զանազան կարասիք, ինչպէս՝ կաթսայ, պղնձէ ամաններ, ջրի աֆթաֆայ, սուրճ պատրաստելու դաւանոց, նարգիլէ իր բոլոր պարագաներով եւայլն։ Նրանց թւում կար եւ ամբողջ պաշար ուտելու համար, ինչպէս՝ հաց, իւղ, բրինձ, պանիր, աղ, սոխ, քամած մածուն եւայլն։ Իւրաքանչիւրը իր խոհանոցը իր հետ էր ման ածում. ինքը իր խոհանոցի եւ խոհարարն էր եւ վայելողը։

Առանց այդ պատրաստութիւնների, կարելի էր քաղցած մնալ, որովհետեւ ամառը քարաւանը սովորաբար իջեւանում է բնակութիւններից հեռու, բացօթեայ տեղերում, անասուններին ճարակ գտնելու համար։ Բնակութիւնների մօտ՝ գիւղացիք թոյլ չեն տալիս որ անասունները արածեն։ Ջուալների վերեւից կապած է ճանապարհորդի անկողինը, եւ այդ փափուկ տեղի վրայ նստած է նա։ Ձին այդ բոլոր ծանրութիւնների տակին հազիւ է երեւում։ Աւելի ունեւոր ճանապարհորդները նստած էին թեթեւ, թամքած ձիաների վրայ։ Նրանց ծանրութիւնները տանում էին առանձին ձիաներ, որոնց վրայ նստած էին ծառաները։ Այդ հարուստները ման էին ածում իրանց հետ եւ վրաններ։ Քարաւանի մէջ կային եւ կանայք, որոնք փաթաթուած իրանց չադրաների մէջ, աչք ու երես կապած, մի չորեքէն գունդի նման, դրուած էին գըրաստների վրայ։ Հարուստների կանայքը նստած էին ծածկուած պատգարակների մէջ. իւրաքանչիւր պատգարակը տանում էին երկու ջորիներ։

Մահմեդական ունեւորը իր բաւականութիւնների ոչ մէկից յետ չմնում եւ ճանապարհորդութեան ժամանակ։ Նա սովորել է ամէն րոպէ նարգիլէ ծխել, ամէն րոպէ մի ֆինջան դառն ղահուէ խմել, որը մի մեծ մատնոցի չափ հազիւ կը լինի։ Այդ երկուսի պատրաստութիւնը բաւական հոգսերի է կարօտ. կրակ է հարկաւոր, ջուրէ հարկաւոր եւ, վերջապէս, զանազան անօթներ են հարկաւոր։ Նրա ծառան այդ բոլորը իր հետ ունի։ Նրա նստած ջորիի մի կողքից, երկաթեայ շղթայից, քարշ է ընկած մի թաղարաձեւ մանղալ, որի մէջ, որմզդական հուրի նման, պահւում է մշտավառ ածուխը։ Ջորիի միւս կողքից, հաստ կաշեայ տիկի մէջ, քարշ է ընկած ջուրը։ Ջուրը մահմեդականի ամենաանհրաժեշտ պիտոյքն է, որ միշտ պէտք է իր հետ ունենայ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

«Փասթօր Էջ Նաուբաշի միացումը չատ կանոնաւոր է ։

Այս կարդինալին ընտրութիւնը, ծնած հայկական Կովկասի մէջ 1893ին, կը ստանայ նաեւ քաղաքական նշանակութիւն մը, Հռոմի հետ միանալու բաղձանքը զոր ունին ուղղափառ յունադաւան քրիստոնէութեան նուազ մոլեռանդ տարրերը ։ Կարդինալը կը դառնայ արեւելեան ծագում ունեցող 16րդ Պապը, բայց կ'ըլլայ նաեւ առաջին ոչ – իտալացին 1523էն ի վեր»։

Երեքշաբթի առտու Օոօր անգամ մը եւս հրատարակելով կարդինալ Աղաճանեանի նկարը, զայն կը դասէ չորս փաւորիններու կարգին՝ Ռոնքալլի, Վալեռի, Մազելլա եւ Աղաճանեան։ «Օոօր» կը գրէ .— Բայց Կարդինալ Աղաճանեան, համակրանքի մեծ հոսանք մը ունի իր շուրջը։ Եւ այս համակրանքը արտայայտուեցաւ կիրակի Հռոմ, երբ ժողովուրդը գինքը ողջունեց .— «Վիվա իլ փափա» բառերով ։

Կը մնայ չմոռնալ անշուշտ միւս ծանօթ նախատեսութիւնը որ կ'ըսէ թէ «ով որ Պապ կը մտնէ Փակարան՝ կարդինալ դուրս կ'ելլէ»։ Արդարեւ 15 օր է միջազգային մամուլը իբրեւ փափապիլի, ամէնէն լայն տեղը տուաւ հայ ծիրանաւորպատրիարքին, տալով նաեւ ամէնէն կարեւոր առաւելութիւնները որ կը սպասուին Պապէ մը ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Պարսկաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը՝ Գուժէն (Իրան) մինչեւ Մերսին նաւթուղի մը պիտի շինուի ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ջերմի համաճարակ մը ծայր տուած է. ամբողջ մայրաքաղաքը եւ շրջակայքը մժեղներու եւ ճանճերու յարձակումին ենթարկուած է ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ընդդիմադիրներու պարագլուխ Կէյցքըլ յայտարարեց թէ մօտ ատենէն բրիտանական անտեսութիւնը կարճ տագնապ մը պիտի անցընէ ։

ԳԱԼՎՕ – ՍՈԹԵԼՈՅԻ մէջ (Սպանիա) 360 մեթր խորութեամբ հանքի մը մէջ պայթում մը պատահած է, 12 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով ։

ԼԻՖԻԿԱՐՕ թերթը կը յայտարարէ թէ Ալժէի մէջ Մայիս 13էն ի վեր արգիլուած է իր ստառումը ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ազգայնականները Սթրապանի աշխատանքի սակարանը օդը հանած են ; նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով. զոհ չկայ ։

ԱՆԳԼԻԱ ապաստանած ռուս զինուորական մը անհետացած է առջի օր, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ ։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ հինգշաբթի օր մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Մաթինեոնի մէջ. ասուլիսը ժամը քանին պիտի սփռուի Ֆրանս – 2էն,, իսկ ժամը 20.15ին՝ հեռատեսիլէն ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ԾԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 23ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Նոր վիճակի մէջՍԷՆժէռ մեքենաներ.— Մէկ պուրթօնիէռ 71 – 30 (fուփ–փիլով), մէկ պուրթօնէօզ մը, 175, օթօմաթիք, երկուքը հաւասար չասիի վրայ։ Պուրթօնիէռ սան fուփ – փիլ (սէնժէռ) եւ երկու սիւրժըռէօզ Իւնիոն – սփեսիալ ։ Դիմել՝

DALIAN

72, Ave, Victor Hugo, Clamart (Seine)
MIC. 40-46

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարասիի գործարանատէր ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, կուզան ծանուցանել, որ բացած են մէօպլ է տեճօրասիոնի վաճառատուն մը, ուր պիտի գտնէք չատ աժան, արդիական եւ ճաշակաւոր կարասիներ, վճարման դիւրութիւն։ Այցելեցէք մէկ անգամ եւ գոհ պիտի մնաք։

Գործարան.—

36, Ave, David Dellapiane

Վաճառատուն .—

51, Rue, d' Endoume

Marseille.

Օր. ԺԱԳԼԻՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ
Ամուսնացած

19, Հոկտեմբեր, 1958

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին [illegible] եւ Շաքէ Գալայճեան հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Խրիմեան դպրոցին

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լոլա Սասունիի, Իրանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավարքարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.-ի պատգմ. ժողովին, այս շաբաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի ։

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրական զեկուցումը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Խարթումէն բարեկամէ մը իր այցելութեան առթիւն հինգ հազար ֆրանք ։

Պ. Հրանդ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Սարեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Սարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Էլիզ Քրրքէսէրեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Արապեան, Այրի Տիկին Ռոզա Ֆերմանի, Այրի Տիկին Արուսեակ Ճիհանեան եւ զաւակները, Տիկին Մելինէ Ֆէրմանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Դաւիթ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ֆէրմանեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Ապաճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկ. Միհրդատ Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քէթէնճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գալփաքճեան (Ցունաստան), Այրի Տիկին Մարի Ճանիկեան եւ զաւակները (Ցունաստան), Այրի Տիկին Հոփսիմէ Պէրպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Պէրպէրեան, Պ. Ժորժ Տիմա (Ամերիկա) խոր ցաւով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

Այրի Տիկ. ԲՐԱԲԻՈՆ ՍԱՐԵԱՆի

80 տարեկանին, իրենց բնակարանին մէջ, 137պիս, Րիւ տէ Պլէն, Պանեօ, (Սէն)։

Ցուգարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Ջորեքշաբթի ժամը 13.30ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ ։ Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն ողբացեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖԸՉԸՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան ։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Մոնմորանսիի օդասուն բարձունքին վրայ ծախու են երկու տուներ, ութ սենեակ, կառատուն, փոքրիկ պարտէզ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցում, բաղնիք ։

Դիմել առեւտրաւորաց՝

DANton 88-65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, կիրակի Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով ։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1939 Փետրուար 22ին Ժորժ Ե.-ի սրահներուն մէջ։ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE Vի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ՃԱՆԱՁԱՆ ԱԹՐԱԿՑԻՈՆՆԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ապահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը ։ վերջին օրերու մի սպասէք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան (Ալֆորվիլէն) Տօքթ. Կիլիկեցիի մահուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ։

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մէսթճեան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգաւորութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Խմրան Մինէճեանի մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գոմոնի Կ. Խաչի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։ Տիկին Անոյշ Քասքաեանէ հինգ հարիւր ֆրանք Տիկին Մարկոսեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս ստացած է Տիկին Հ. Կարապետեանէ երեք հարիւր ֆրանք իր տղուն Ամերիկա մեկնելուն առթիւ։ Նաեւ ստացած է Պ. Հ. Գործունեանէ 1500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աղնիւ Ղազարեանի մահուան առթիւ Գոմոնի դպրոցին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ միջոցաւ, ի նպաստ «Ժիւրայի» Կայանի շէնքին, Պ. Ժիրայր Ջիլինկիրեանէ հինգ հազար ֆրանք, Տիկին Զաքրեանէ (Նոժանէն) հազար ֆրանք։

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ նոյն նպատակին համար Լիոնի մասնաճիւղի միջոցաւ, Պ. Սանճեանէ 10 000 ֆրանք ։

ՎՐԻՊԱԿ .— «Յառաջ»ի Կիրակի օրուան թիւով հրատարակուած Կ. Մեհեանի «Երկու Ամրոիններ» յօդուածին մէջ «վերածած է խալալի մը» կարդալ, — վերածած է «իտէալի» մը ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Արմընօնվիլի մեծ սրահին մէջ։

Կը բանախօսէ Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ։

Այս առթիւ պատրաստուած է գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը ։ Մարզիկներուն կողմէ պիտի ներկայացուին հայկական երկու ղաւեչաներ։ Ճոխ պիւֆէ ։

Պարերը կը սկսին առաջին մասէն ան միջապէս ետքը ։

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը քաջալերելու պատանի մարզիկներուն այս ձեռնարկը ։

Մուտքը ազատ է ։

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
EXPERTISE GRATUITE
Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը ։

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Գոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին։ Օրակարգի վրայ կան չատ կարեւոր հարցեր ։

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints Pères

ՇԱՐԲ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

Անդաստան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
Թիւ 8 – 9

240 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ եւ նկարազարդ ։

1200 ֆրանք։ Դիմել Պ. Բիւզանդ Թոփալեանի, 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակ ելած է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթ՝ Հայաստանի Սեպտեմբերի թիւը (9) մեծ մասով նուիրուած Փալատրեւի բանակումին։ Պատկերազարդ։ Երիտասարդութիւնը հետաքրքրող ճոխ բովանդակութիւն՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն ։

Բաժանորդագրուեցէք եւ բաժանորդագրեցէք ձեր երիտասարդ բարեկամները, դիմելով հետեւեալ հասցէին.—

Գրիգոր Փափազեան, 25 րիւ Մարսիալ – Պուտէ, Շաւիլ ։

Տարեկան բաժնեգին՝ 600 ֆրանք ։

Արտասահման՝ 800 ֆրանք ։

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիզայի եւ անցագրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան ։

Ամէն մանրամասնութիւն եւ տեղի վերապահում՝ ՓԱՐԻԶ–ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԵՒԱՆ օդանաւային ճամբորդութեան համար ։

Մանրամասնութեանց համար գրել՝

M. LEVON BARONIAN
38, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE - TÉL. COL. 53-13, 42-58
Bureau à Paris :
4, RUE CASTELLANE
Tel. ; ANJ. 16-33 & 75-90

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17 Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 23 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible]326 — 34EME ANNEE — Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4127

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ ՎԵՐՋ

Աննախընթաց երեւոյթ մը արձանագրած էր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը երկու ամիս առաջ,— Օգոստոս 21ին:

Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովին ներկայ ութսուն ազգերու պատուիրակները միաձայնութեամբ քուէարկած էին բանաձեւ մը՝ կոչուած խաղաղ միջոցներով կարգադրելու Միջին Արեւելքի գործերը: Մանաւանդ փարատելու՝ համաշխարհային նոր պատերազմի մը վախերը:

Յուլիս 14ին Իրաքի մէջ պայթած յեղափոխութեան վաղորդայնին, պատասխանելով օրինաւոր իշխանութեանց հրաւէրին, Ամերիկացիք Լիբանան, Անգլիացիք ալ Յորդանան զինուորական ուժեր ղրկած էին, պաշտպանելու համար այդ երկիրներու անկախութիւնը:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէր Մոսկուա:

Բոլշեւիկեան մունետիկներն ու գործակալները Միջին Արեւելքի, մանաւանդ Լիբանանի մէջ այնպէս հաւատացնել ուզած էին ժողովուրդը՝ որ եթէ «աշխարհակալ» զինուորները դուրս 24 ժամ չանցած խորհրդային օդաչու կամաւորները հազարներով պիտի փութային՝ արաբական հողերը «ազատագրելու» եւ զաւթիչները ծով թափելու համար:

Տեսանք սակայն, որ Կրեմլին «մատը մատին չկպցուց»: Բայց օգտագործեց առիթը՝ «մերկացնելու» համար արեւմտեան պետութեանց «աշխարհակալական» ծրագիրները եւ ներկայանալու իբրեւ միակ «անշահախնդիր» տէրն ու պաշտպանը արաբական դատին: Միւս կողմէ հրահրեց կիրքերը Լիբանանի մէջ՝ եղբայրը եղբօր դէմ հանելով:

ՄԱԿի բանաձեւին հեղինակներն էին Արաբական Լիկայի ութ անդամները, որոնց միացած էին նաեւ Մարոքն ու Թունուզը: Գլխաւոր կէտը այն էր, որ Լիկայի անդամ երկիրները յանձնառու կ'ըլլային յարգելու իրարու անկախութիւնը, վարչակարգն ու հողային ամբողջութիւնը:

Ընդհ. քարտուղար Համըրշըլտ պարտականութիւն տրուած էր «հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել, դիւրացնելու համար օտար ուժերու հեռացումը Լիբանանէն ու Յորդանանէն»:

Չյաջողեցաւ իր առաքելութիւնը, ինչպէս չէին յաջողած ՄԱԿի դիտողները, որոնք պաշտօն ունէին հսկելու Լիբանանի սահմաններուն վրայ, որպէսզի դուրսէն զէնք ու ռազմիկներ ներս չմտնեն:

Հակառակ իր «կկուային» երթեւեկներուն արաբական մայրաքաղաքներուն մէկէն միւսը, տագնապը չփարատեցաւ: Ո՛չ Լիբանանի, ոչ ալ Յորդանանի կառավարութիւնները համաձայնեցան, որ օտար ուժերը հեռանան իրենց հողամասերէն:

Պէտք եղաւ սպասել Լիբանանեան տագնապի լուծումին, գործադրելու համար ՄԱԿի որոշումը, երկու ամիս վերջ:

Պաշտօնական բանաձեւէն երկու ամիս վերջ Ամերիկացիք սկսած են պարպել Լիբանանը, Անգլիացիք ալ՝ Յորդանանը, այն համոզումով, որ Արաբական Լիկայի անդամները, ըստ իրենց Ուխտին, փոխադարձաբար պիտի յարգեն իրարու անկախութիւնը:

Վարչապետ Րաշիտ Քարամէ՝ խորհրդարանին առջեւ հանդիսաւորապէս ուխտեց պաշտպանել Լիբանանի անկախութիւնը: Առ այժմ վտանգ չի սպառնար նաեւ Յորդանանի անկախութեան:

Խաղաղութեան եւ շինարար աշխատանքի նոր շրջան մը կը բացուի Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

•

ԾԵՐԱԿՈՅՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք դահլիճի խորհուրդը քննեց կարգ մը հարցեր, որոնք յառաջիկայ շաբաթ միայն կրնան վերածուիլ վերջնական որոշումներու, պատկան իշխանութեանց կողմէ վաւերացուելէ ետք:

Գլխաւոր տասը հարցեր կամ որոշումներ են սանք՝ Հասարակապետութեան, Ծերակոյտի կազմին եւ ընտրութեան մասին, եւն.:

Տեղեկատուութեան նախարար Ժագ Սուսթէլ կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ դահլիճի խորհուրդին մէջ քննուած հարցերուն շուրջ:

Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդը, ինչպէս նախատեսուած է Սահմանադրութեան մէջ, կը կազմուի Վարչապետէն, Հասարակապետութեան անդամ երկիրներու կառավարութեանց ղեկավարներէն եւ հասարակաց հարցերով զբաղող նախարարներէ.— Նախագահութիւնը կը վարէ Հասարակապետութեան Նախագահը, այսինքն՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը:

Դահլիճին խորհուրդին կողմէ քննուած այս հարցին մաս կը կազմէ նաեւ Գործադիր Խորհուրդին ժողովը.— Կը նախատեսուի երկու անգամ գումարել զայն (տարին), Ծերակոյտի ժողովներուն առիթով եւ այնուհետեւ՝ ամէն անգամ երբ քաղաքական կացութիւնը այդ կը պահանջէ:

Հասարակապետութեան Նախագահը միայն կրնայ բանաձեւել հարկ եղած որոշումները՝ հասարակաց գործերը վարող տնօրէն մարմինին համար. այս պատճառով ունի ընդհանուր քարտուղար մը:

Հասարակապետութեան Ծերակոյտի համար երեք հարիւր անդամ կը նախատեսուի, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի ներկայացնէ 300.000 քաղաքացի: Ֆրանսական հանրապետութիւնը, որ 55.5 միլիոն բնակիչ ունի Սահարայի, Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրին հետ, պէտք է տայ 185 ծերակուտական:

Հասարակապետութեան Իրաւարար Ատեանը կազմուած է եօթը դատաւորներէ եւ ի զօրու է վեց տարուան համար:

Մայր Երկրի Ծերակոյտին իրաւասութեան շրջանը կը վերջանայ յառաջիկայ Ապրիլ 26ին, քանի որ դահլիճի խորհուրդը Ծերակոյտին ամբողջական նորոգութեան համար ընտրութեանց թուական որոշած են 1959 Ապրիլ 26:

Մայր Երկրին եւ Ալժերիոյ մէջ քաղաքապետական ընտրութիւններ պիտի ըլլան յառաջիկայ Մարտ 8 եւ 15ին:

Դատական Գերագոյն Ատեանը կազմուած է ինը անդամներէ, որոնք կը նշանակուին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, չորս տարուան համար:

Դահլիճի խորհուրդին կողմէ քննուած այս եւ քանի մը այլ հարցեր, որոնք մաս կը կազմեն Սահմանադրութեան, Նախարարաց Խորհուրդին պիտի ներկայացուին Հոկտեմբեր 30ին. ոչ մէկ անհաւանականութիւն կայ, որ անոնք չընդունուին եւ չվաւերացուին:

Ամէն պարագայի մէջ տեղական մամուլին կարծիքն ալ այս է եւ դահլիճի խորհուրդին որոշած երկու թուականները կարելի է նկատել վերջնական.— քաղաքապետական ընտրութիւններ (Մարտ 8 – 15) եւ ծերակուտական ընտրութիւններ (Ապրիլ 26):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Խորհրդարանի նախագահ ընտրուեցաւ կրկին Ատէլ Օսէյրան 31 ձայնով, 26 ձայն ստացաւ Համատէ: «Ֆրանս – Սուար» հեռագիր մը կը հրատարակէ Պէյրութէն, որուն համաձայն երկու հոգի մեռած են եւ վեց հոգի վիրաւորուած՝ Պասթայի մէջ:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. ամերիկեան մամուլի թղթակիցին տուած տեսակցութեան մը ընթացքին ներկայացուց իր ծրագիրը՝ Կիպրոսի համար.— Կղզին եօթը տարուան ներքին ինքնավարութեան շրջան մը պիտի բոլորէ. Անգլիա պատասխանատու է անոր արտաքին քաղաքականութեան եւ պաշտպանութեան: Եօթը տարի ետք՝ անկախութիւն պիտի յայտարարուի: Այս ծրագիրը պաշտօնապէս պէտք է ճանչցուի ՄԱԿի կողմէ: Յունաստան եւ Թուրքիա վերջնականապէս պիտի հրաժարին կղզին պահանջելէ: Մակարիոս Արք. աւելցուց թէ պատրաստ է մասնակցելու միջազգային ժողովի մը՝ զոր կ'առաջարկէ Ատլանտեան Ուխտը: Միւս կողմէ Կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութեան պարագլուխը՝ Քիւչիւք, կը դատապարտէ Աթէնքի կառավարութիւնը, որ Ատլանտեան Ուխտին պատկանող զէնքեր կը տրամադրէ Էոքային. այս ուղղութեամբ պաշտօնապէս բողոքած է Քիւչիւք՝ Ատլանտեան Ուխտին դիւանին եւ ՄԱԿին:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ յեղափոխութիւն մը ծագեցաւ՝ իշխանութիւնը տապալելու համար. ձայնասփիւռին համաձայն՝ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է եւ կառավարութիւնը կացութեան տէր է. ըմբոստութեան չորս ղեկավարները ձերբակալուած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նախագահ Հոյս Լոնտոն գնաց, ուր Անգլիացիները ցուրտ ընդունելութիւն մը վերապահած էին իրեն: Աւելի քան կէս դարէ ի վեր առաջին անգամն է որ Գերմանիոյ գերագոյն պետը կ'այցելէ Անգլիա: Արդարեւ, վերջին անգամ 1907ին Կիյոմ Բ. կայսրը գացած էր Անգլիա:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Օրա»յի խմբագրատան վրայ ռումբ մը արձակուեցաւ, նիւթական վնասներ պատճառելով. ոչ մէկ զոհ կամ վիրաւոր:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ լեհ բանուորական կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը Հոկտեմբեր 24ին Խ. Միութիւն պիտի երթայ, Կոմուլքայի գլխաւորութեամբ:

ԳԱՀԻՐԷԻ եւ Դամասկոսի թերթերուն համաձայն Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ նոր դաւադրութիւն մը երեւան ելած է, որուն «հեղինակ»ներն են Անգլիա եւ Ամերիկա, որոնք կ'աշխատին առաջքը առնել արաբական ազգայնականութեան յառաջխաղացումին: Եգիպտական թերթերը կը շեշտեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը քաջալերեց Թուրքիան՝ որ բացէ ի բաց պայքարի մտնէ Նախագահ Նասըրի դէմ եւ կը պատրաստուի Թունուզի տալ վաթսուն միլիոն տոլար: Գալով Իսրայէլի, Ամերիկայէն երկու հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութեան մը խոստումը առաւ, մինչ կարեւոր քանակութեամբ զէնք կը ստանայ միւս կողմէ՝ Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը: Եգիպտական մամուլը կը դատապարտէ նաեւ Թուրքիան եւ Սուտանը, մասնաւորապէս շեշտելով թէ Իսրայէլ եւ Թուրքիա նոր սուզանաւեր պիտի ստանան:

ԱԼԺԷՐԷՆ կը հաղորդեն թէ վերջին շաբթուան ընթացքին 643 ըմբոստներ զինաթափ եղած են եւ 282 զէնքեր գրաւուած: Միւս կողմէ ալժերիացի 18 օրինազանց ապստամբներ միացած են կանոնաւոր ուժերուն, ըմբոստ ղեկավարներու եւ իրենց միջեւ եղած խզումի մը պատճառով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Աջէն – ձախէն ու շատերէն դիտողութիւններ լսեցինք Սորպոնի մէջ Մշակոյթի տօնին ձօնուած հանդէսին առթիւ:

«Մշակոյթ», «Սորպոն», անշուշտ երկուքն ալ նուիրական բառեր ըլլալէ աւելի խոր ու բովանդակալից նշանակութիւն մը ունին մեզի համար մանաւանդ: Մենք որ ունինք-չունինք մեր պատմական անցեալէն բխող եւ մեր պարծանքը եղող Մշակոյթ մը ունինք մեծարժէք ու պանծալի:

Ըսին որ դպրոցական հանդէս մըն էր եղածը, ինչպէս էր երբեմն, երբ դպրոցներ ունէինք տասնով, քսանով եւ երկսեռ աշակերտութիւն մը հազարներով: Անշուշտ ոչ ոք կը ժխտէ այդ հանդէսներու անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ գաղթականութեան մէջ, երբ քանի մը դասընթացքներու մէկ երկու հարիւր աշակերտները բանի եւ որպէս «մեծ զոհողութիւն» ընողի ծառայութեամբ իրարու քով կու գան Ա. Բ. Գ. սորվելու:

Տարին անգամ մը այս բոլորը հաւաքել մէկ երդիքի տակ եւ ներկայացնել հանրութեան իրենց թոթով հայերէնով. իրենց երգերով ու պարերով կրկնակի նշանակութիւն եւ անհրաժեշտութիւն ունի: Նախ ծնողքներուն, ցոյց տալու արդիւնքը իրենց «զոհողութեան» եւ թէ մանաւանդ տղաքը քաջալերել եւ վարձատրել, Սորպոնի բեմին տէրն ու տիրական դարձնելով զանոնք, գոնէ քանի մը ժամ, իրենց մէջ ազգային հպարտութիւնը վառ պահելը եւս ազդակ մըն է հայապահպանման տեսակէտով, նոյնքան որչափ մայրենիքին ուսուցումը: Այս բոլորը լաւ եւ գնահատելի: Բայց ի՞նչու զայն կապել «մշակոյթի» փառատօնին Սորպոնի տաճարին կամարներուն տակ, Թարգմանչաց տօնին առթիւ:

Կարելի չէ՞ր թէ մէկը եւ թէ միւսը տօնել, պահելով իւրաքանչիւրին ինքնուրոյն նշանակութիւնը, համապատասխան արտայայտութեամբ: Դպրոցական հանդէս մը ներկայացնել՝ նոյն իսկ օտարին՝ որպէս Մշակոյթի փառք ու պարծանք տօն մը, այս է որ հանդէսին ներկայ եղող հասարակութիւնը դժգոհ ձգած է եւ դիտողութիւններու իրաւամբ տեղի տուած:

ՆՈՃԻ

«ԱՄԷՆԷՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆԸ»

ԿԸ ԳՐԷ ՍԷԹԹԻՄՕ ՃԻՌՈՆՕ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Իսկապէս որ ժողովրդական եւ համաշխարհային անուն մը դարձաւ Կարդինալ Աղաճանեանի անունը: Իտալական մամուլը միշտ լայն տեղ կու տայ ծիրանաւոր – պատրիարքին եւ Սէթթիմօ Ճիռոնի շաբաթաթերթը կողքին վրայ հրատարակելով Կարդինալին մեծադիր նկարը կը գրէ.— Ամբողջ խումբին մէջ, չէզոքներու, ամէնէն ժողովրդական անունը Հայ Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեանի անունն է:

Թերթը իր ներսի էջին մէջ կրկին կը հրատարակէ կարդինալին նկարը այս անգամ կաթողիկոսական խոյրը գլուխը, ինչ որ աւելի հայկականշեշտ մը կը դնէ:

ՄԱՁ ժան Ֆարրանի ստորագրութեան տակ կը գրէ.— Կարդինալ Աղաճանեանը (63 տարեկան) համերաշխութեան թեկնածուն է: Ի հարկէ իտալացի չէ,

(Շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ՌԱՇՏԻ ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Ջրմի՞ ձեզի, չըմի՞, չըմի՞ ։

Գոչ կապած են ու կարգի կը սպասեն մարդիկ՝ որոնք կ'ուզեն բաց նամակ հրատարակել, հարցում ուղղել եւ մարտահրաւէր կարդալ ինծի ։

Հազիւ թէ մին կ'իյնայ կռնակի վրայ, ոտքի կը կանգնի միւսը ։

Ահա եւ մէկ ուրիշը,— Ռաշտ քաղաքէն ։

Վրկանի ծովին եզերքը կանգնած՝ վը՛ռռ կը կարդայ այս մէկը։ Հետաքրքրական է իր ապատանը։

Այնտեղ, Ռաշտի մէջ, կ'աւանդուի թէ տարօրինակ սովորութիւն մը կար հարսնանալու,— աղջիկները, երբ ամուսնութեան տարիքի մէջ կը մտնէին, շաբաթը մէկ անգամ պազար կ'երթային՝ սիրամարգի նման հագուած պճնազարդուած, գինովնալով ու գինովցնելով իրենց գեղեցկութեամբ, այլեւ իրենց վարտիքին խոնջան ի ձեռին կամ կուշտէն կախ, ինչպէս կը հաստատէ պարսիկ բանաստեղծը, Մէվլա Սայիտ Գիլանի.

Դոլթիրանի քի սաքին Ռէշթէնտ
Հէմչու դավուս մէսթ տէրկիւզէշթէնտ
Դալիպ մոշթարի պէհէր բազար
Պէնտի թումպան պէտէսթ մի կիւշթէնտ:

Աղատ թարգմանութեամբ՝ Ռաշտի մանկամարդ աղջիկները ման կուգան, իրենք իրենց վրայ հիացած կամ իրենցմով գինովցած սիրամարգի նման, գնորդ փնտռելով ամէն մէկ պազարի մէջ, իրենց վարտիքին խոնջանն ի ձեռին ։

Մնացածը հարցուցէք Քաթըրճէօրին եւ արեւելագէտներու նոյն սերունդին ։

Կը թուի թէ «սիրամարգանալու» այս սովորութենէն բան մըն ալ ինք առած է Միսկին Մաթէոսներու, Ամիր Օղլիներու եւ նման հայ աշուղներու մեծապատիւ «բանասէրը», որ յաճախ կը պարծի եւ կը սոնքայ «գիտական բանասիրութեան առաջնակարգ վարպետների» պոչէն թափած փետուրներով։ Վկայութեանց իր այդ թուումին մէջ՝ «գիտական բանասէր» Արամ Երեմեան չի մոռնար յիշատակել Աճառեանը, Աբեղեանը, Մալխասեանը, Ակինեանը եւ այլ վաւերական վարպետներ, երբեմն ալ անուններ, որոնց վարպետը կրնայ ըլլալ առաւելագոյն չափով ... ինքը ։

Ի՞նչ է, սակայն, ա՞յս մեծ «բանասէրին» ուզածը ... ինծմէ ։

Երկար ատեն Յովհաննէս Երզնկացի անուան մէջ շփոթուած են Յովհաննէս Պլուզը եւ Յովհաննէս Ծործորեցին, «մէկ անձի վերածուած», եւ առաջինին «պլուզ» մակդիրն ալ՝ «կապուտաչուի» թարգմանուած։

Այս կրկնակ սխալները, զորս քիչ մը ընդհանրացուցած էր Զօպանեան՝ հակառակ կատարուած հին ու նոր պրպտումներուն, աւելորդ անգամ մը եւս կրկնած էր Պ. Արամ Երեմեան (Սիոն, Սեպտեմբեր 1957)։ Պ. Հայկ Պէրպէրեան փութաց ուղղել՝ հաստատելով թէ Պլուզը եւ Ծործորեցին տարբեր անձեր են, թէեւ երկուքն ալ՝ Երզնկացի, անճնանունով՝ Յովհաննէս (Ամսօրեակ, թիւ 1), աւելցնելով որ «պլուզ» կը նշանակէ ոչ թէ «կապուտաչուի», այլ «փոքրահասակ» ։

Ոեւէ բանասէր, որ բանասէր է իսկապէս, շնորհակալութի՛ւն միայն կրնար յայտնել նման ուղղումի մը առթիւ ։

Պ. Արամ Երեմեան շնորհակալութի՞ւն յայտնեց ։ — Ո՛չ, ընդհակառակն անարգեց իր ուսուցիչը եւ պինդ կեցաւ իր սխալին վրայ ։

Պ. Յ. Քիւրտեան, աւելի կանուխ (Յուսաբեր, 11 Մայիս 1957), գրած էր թէ Ալիշանի ծանօթ էր, երբ դեռ ծնած իսկ չէր Զօպանեան, թէ «պլուզ» կը նշանակէ «հասակաւ պզտիկ» (Յուշիկք, Բ. հատոր, էջ 472, Յուսաբերի մէջ վրիպակով՝ 414)։ Միւս կողմէ, Պ. Յ. Քիւրտեան կ'աւելցնէր թէ Յովհ. Երզնկացիները ոչ թէ միայն երկուք են, Պլուզ ու Ծործորեցի, այլ եւ երկուքէն աւելի ։

Այսպիսի ուղղումները գպրոցական արժէք ունին հիմա։ Բանասէր մնալու համար պէտք է հետեւիլ բանասիրական նրւաճումներու, փոխանակ Կասպից ծովը դիտելու։ Յամառօրէն մնալ Զօպանեանի տեսակէտներուն վրայ, — չմոռնանք արձանագրել թէ Զօպանեան, իր փառքի օրերուն, Փարիզաբնակ մտաւորականի հմայքով, շլացուցած ու սխալ դատում ներու առաջնորդած է նոյնիսկ Աբեղեանները՝ սկզբնաբար,— կը նշանակէ «պըլուզ» մնալ բանասիրական չափով ։

Ահա թէ ինչո՛ւ Պ. Արամ Երեմեանի կը մնար պատիւ համարել որ վաւերական բանասէր մը կը բռնէ ձեռքէն եւ կ'ուղղէ իր մէկ սխալը ։ Ոչ թէ ելլել ու պղծել հայ բանասիրութեան աւանդութիւնները, այս անգամ Ա. Թորոսեան անուան տակ ծածկուած, ինչպէս կը հաստատէին Պ. Հայկ Պէրպէրեանի քաղած տեղեկութիւնները, անարգանքով մերժելու համար որ եւ է ուղղում, չմոռնալով գովեստ հիւսել իր անուան շուրջ, սիրամարգի փետուրներով զարդարել իր պոչը եւ ինքզինքը դասել Աբեղեաններու, Մալխասեաններու, Աճառեաններու եւ նման մեծավաստակ ու մեծահասակ վարպետներու կարգին, մնալով ինք միշտ եւ միշտ «Պլուզ Արամ» մը ։

Փարիզ ապրող խումբ մը մտաւորականներ հաւաքական յայտարարութեամբ մը դատապարտեցին «պլուզ Արամին» ընթացքը ։

Նոյն մտաւորականներուն ստորագրութեանց կարգին երեւցած էր նաեւ իմ ստորագրութիւնս ։

Վա՜յ ... եւ ահա նոր անարգանք մը ։ Բաց նամակ մը, զոր կ'ուղղէ ... ինծի ։ «Յայտնի խմբակին պարագլուխը» կ'անուանէ զիս՝ արհամարհելով միւս ստորագրողները, որոնց հետ առաջին անգամ է որ կ'երեւայ ստորագրութիւնս՝ միատեղ ։ Կը մերժէ բացատրութիւն տալ եւ իր գոհար միտքերը շնորհարաշխել անոնց, — արժանի չի՜ համարեր զանոնք, — որոնց մէջ անուններ կան՝ իր վարպետներուն հասակակից, միշտ բանասիրական չափով ։

Թէ ի՛նչ կը հետապնդէ «խմբակ» կոչելով ստորագրողները, իսկ զիս՝ «պարագլուխ», չեմ հետաքրքրուիր։ Գիտեմ թէ կ'ուզէ պղտորել հրապարակը, կուսակցական գոյն տալ վէճին ու զոհ ձեւանալ ոչ – բանասիրական թշնամութեանց ։ Չեմ հետաքրքրուիր նաեւ իր վեց հարցումներով։ Մէկ բան միայն կ'ուզեմ մատնանշել այստեղ, իր բաց նամակին սա հատուածը ․—

«Իր ժամանակին՝ մի Հայկունի մի ամբողջ գրքով աշխատեց նսեմացնել անզուգական Րաֆֆու վիպական տաղանդը, բայց ժամանակն սպանեց իրեն՝ Հայկունուն։ Դաշնակցութիւնն էլ իր ժամանակին կատարեալ անտարբերութիւն ցոյց տուեց տաղանդաւոր Նար – Դոսի հանդէպ, որովհետեւ նա նոր – դարական էր, բայց նա այսօր ապրում է իր հոյակապ երկերով ։ Դուք էլ գաղութներում ձեր հրճուածութեան ժամանակ, անմահ Խաչատուր Աբովեանի մասին «նոր» բաներ ասացիք, բայց մինչեւ օրս էլ ձեր վճռական տեսակէտը գոնէ հայ մամուլում չարձանագրեցիք, որին սպասում ենք»։

Փոյթս չէ թէ գիտէ՞ թէ չգիտէ թէ Աբովեանի վերագնահատութեան մասին աշխատութիւնս ամբողջական հրատարակուած է «հայ մամուլում»՝ այն օրերուն, երբ գրական վէճ մը ունէի Փրոֆ. Ադոնցի հետ, իսկ «Պլուզ Արամը» թուղթ կը մրոտէր Սուրխաթեանի «Մարտակոչ»ին մէջ։ Չեմ ուզեր նաեւ հասկցնել թէ գրական քննադատի իմ չափոցս գործած չէ միայն ու միայն հարիւրամեայ դամբարաններու վրայ, — մամուլի մասնագէտ չեմ ։

Կ'ուզէի միայն ըսել թէ միտքս ինկաւ․․ Նարեկացին Հոճային պատմութիւնը, երբ կարդացի վերի հատուածը․—

Հոճան նստեր էր պատուհանին առջեւ ու խօսակցութեան մէջ էր մտեր Ալլահին հետ։ Յանկարծ նշմարեց որ, պարտէզին մէջ, խնձորենին կը շարժէ թեւերը լեղապատառ։ Անծանօթ մը կը փորձէր բռնաբարել վաստակաբեռն ծառը, կը յափըշտակէր ամբողջ հարստութիւնը, կը քաղէր ու սակառին մէջ կը լեցնէր ոսկեգոյն պտուղները ։

Հոճան բացաւ պատուհանը եւ ըսաւ ․

— Մա՛րդ Աստուծոյ, ըրածդ գողութիւն է եւ ամօթ բան է, բայց օր – ցերեկով ալ կ'ըլլա՞յ ։

Գողը կը վերցնէ գլուխը եւ հարցումին կը պատասխանէ հարցումով ․

— Մա՛րդ Աստուծոյ, կիները պեխ չեն ունենար՝ գիտեմ, բայց ինչո՞ւ պեխ ունի կնիկդ ։

Հոճան կը զարմանայ անծանօթին անպատկառութեան վրայ ։

— Ըրած գողութիւնդ ի՞նչ կապ ունի կնկանս պեխերուն հետ ։

«Պլուզ Արամին» կ'ըսեն թէ բանասիրական սխալ ես գործեր, նոյնիսկ կ'աւելցընեն թէ ուրիշ ստորագրութեամբ ինքզինքդ կը գովես, քու չնչին անունդ Աճառեաններու, Աբեղեաններու, Մալխասեաններու կարգը կը դասես ։

«Պլուզ Արամ» կը պատասխանէ ․

— Ի՞նչ իրաւունքով Նարդունի կը քննադատէ Աբովեանը ։

Ի՞նչ կապ ունին իր սխալները եւ «հիւնէրները» Աբովեանի քննադատութեանս հետ ։

Հոճային պատմութիւնը յիշեցնող իր այս հարցումին կապուած բացատրականին վերլուծումը, սակայն, ուրի՛շ բան կը յայտնէ, — Ռաշտի սիրամարգին յաւակնոտութիւնը ։

Հայկունին ջանաց նսեմացնել Րաֆֆիի տաղանդը, բայց ժամանակը թաղեց Հայկունին, մինչդեռ այսօր կը փառաւորուի «անզուգական» Րաֆֆին։ Դաշնակցութիւնը արհամարհեց Նար – Դոսի տաղանդը, բայց ժամանակը թաղեց Դաշնակցութեան չափոցը, մինչդեռ կ'ապրի «հոյակապ» Նար – Դոսը։ Վերջապէս Նարդունին ուզեց քանդել Աբովեան կուռքը, բայց ժամանակը կը թաղէ Նարդունին, մինչդեռ Աբովեան կը մնայ «անմահ»։

Այս եզրերով կ'ուզէ հասկցնե՛լ թէ Փարիզի հայ մտաւորականները կը քննադատեն «Պլուզ Արամ»ին գործերը, բայց ժամանակը կը թաղէ Փարիզի հայ մտաւորականները, իսկ յաՒիտեան կը փառաւորուին իր գործերը ։

Նոյն ... մեղքը,— մեծերու հետ հաւասար, մեծերու հետ ընկեր, անմահներու կարգին ։

Թոյլ տուէք ինծ յիշել այստեղ Ռաշտի սիրամարգը, որ գրական – բանասիրական պազար է իջեր ու պոչը բացած՝ կը սոնքայ, կը ճեմէ աջ ու ձախ՝ ինքն իր վրայ հիացիկ, երբեմն ալ կը կայթէ ու կը կաքաւէ ։ Բայց․—

Կաճանել յերագի ի նաւի ,
Երկիւղ ընկղմելոյ է եւ նիւթ թշուառութեան ։

Ըստ պարսկերէն բնագրին՝ բանասիրական խրատ իրեն ․

Րաճս քէրտէն պէ խսաս տէր քէշթի ,
Պիյմի դարգ էստ իւ մայէի բէշթի ։

Աւելորդ է սիրամարգանալ ու կայթել բանասիրութեան վարպետներուն առջեւ ։ Ի վերջոյ զուր կ'անցնին ամէն խարկանք ու խարէութիւն, ու կը մնայ միայն վարտիքի խոնջան մը, իբրեւ նշան թշուառութեան (բէշթի), ի ձեռն բնակելոյն ի Ռաշտ ։

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐԱՅՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1895ին Բիւզանդացին հրատարակութեան պատրաստած էր իր «Քննադատութիւն Հայրուսակի» աշխատութիւնը, որ հեղինակէն անկախ պատճառներով ժամանակին լոյս չտեսաւ եւ անոր մահէն 11 տարի ետք միայն՝ 1926ին տպագրուեցաւ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ։ Ան Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի «Հայբուսակ»ին քննադատութիւնն էր։ Նորայր Բիւզանդացի չէր հանդուրժեր որ գիտութեան մէջ սխալներ ըլլան։ Իրեն համար ամէնէն կարեւորը հայագիտութեան շահն էր եւ այս սկզբունքով ալ առաջնորդուելով, յանդուգն աշակերտը այս անգամ կը քննադատէր իր բազմավաստակ ուսուցիչը՝ Հ. Ղ. Ալիշան, որուն «Հայբուսակ» գործին մէջ բազմաթիւ սխալներու հետ միասին Բիւզանդացին նկատած էր «անբաւ խառնակութիւն հայ, յոյն, լատին, Փրանսերէն, արաբիկ, պարսիկ եւ թուրք բառերու», որոնք «ընդ միմեանս կը կռուին»։

Հեռաւոր հիւսիսէն իր ձայնը աւելի լսելի դարձնելու համար, Նորայր Բիւզանդացին 1887ին Սթօքհոլմի մէջ իր ուժերով սկսաւ հրատարակել «Քննասէր» ամսագիրը, որուն առաջին երկու պրակները միայն լոյս տեսան (վիմատիպ)։ Անոնց մէջ զետեղուած են բացառապէս Նորայրի աշխատութիւնները՝ նուիրուած հայ լեզուին եւ մատենագրութեան ։

Հեղինակին նպատակն էր իր ամբողջ կեանքը նուիրել հայ մատենագիրներու գիտական հրատարակութեան՝ սկսած Ե. դարէն մինչեւ 17րդ դարը։ Սակայն նիւթական միջոցներու սղութեան պատճառով չի կրնար իրականացնել իր փափաքը եւ ստիպուած կը դադրեցնէ «Քննասէր»ի հրատարակութիւնը ։

Բիւզանդացին ունի նաեւ տպագիր այլ գործեր եւ առանձին յօդուածներ՝ նուիրուած հայ գրականութեան եւ լեզուին զանազան խնդիրներուն, որոնք լոյս տեսած ենկովկասի եւ արտասահմանի պարբերականներուն մէջ։

Բայց միայն տպագիր գործերով չի վերջանար մեծանուն հայագէտին գիտական վաստակը։ Ձեռագիր վիճակի մէջ անձկած է բազմաթիւ անտիպ աշխատութիւններ ։

Յայտնի է որ տարիներ շարունակ Բիւզանդացին մանրազնին կերպով ուսումնասիրած է 5 – 17րդ դարերու ամբողջ հայ մատենագրութիւնը եւ յայտնաբերած է 10·000է աւելի սխալներ ու աղաւաղումներ։Այդ սխալներն ու աղաւաղումները ան մեծ հմտութեամբ ու բարեխղճութեամբ ուղղած է եւ վերականգնած հարազատ բնագիրները ։

Հեղինակին երկարամեայ քրտնաջան աշխատանքի արդիւնքը ամփոփուած է իր «Նախնիք» խորագիր կրող ծաւալուն աշխատութեան մէջ, որ ժամանակին ոչ ոք յանձն առած է . հրատարակել եւ մնաց անտիպ։ Հեղինակին մահէն ետք ձեռագիրը չքացած է եւ մինչեւ հիմա կը մնայ անեղծուած, թէ ինչպէ՞ս եւ ուր անյայտացաւ այդ հոյակապ գործը։ Նորայրի «Նախնիք» աշխատութեան մասին ցաւով ու ափսոսանքով խօսած են բոլոր այն հայագէտները՝ որոնք գիտէին անոր գոյութիւնը։ Այդ մասին Ստ. Մալխասեան քառասուն տարի առաջ գրած է․—

«... Ես իմ կողմից կարծում եմ, որ հայ կուլտուրականութեան դէմ բողոքող, նրա վրայ արատ ձգող երկու բան կայ — մէկը Անիի Մայր եկեղեցին ներկայ խարխուլ վիճակի մէջ, որ չունեցաւ իր վերանորոգողը, միւսը՝ Նորայրի «Նախնիք»ը, որ չունեցաւ իր հրատարակիչը»։

Բիւզանդացիի ձեռագրաց մէջ պահպանուած է իր «Բառագիրք ստոյգին հայերէնի» խիստ արժէքաւոր աշխատութիւնը՝ բաղկացած հինգ ստուար հատորներէ (մօտ վեց հազար էջ)։ Դժբախտաբար ձեռագրերուն մէջ գտնուած է մինչեւ բառարանի «Գ» տառը, իսկ շարունակութիւնը առ այժմ չէ գտնուած ։ Աշխատութեան միքրոֆիլմը կը գտնուի Հայաստանի Պետական Մատենադարանը, իսկ անոր լուսանկարուած պատճէնը՝ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուի հաստատութեան մէջ ։

Այս գործին վրայ հեղինակը աշխատած է մօտ երեսուն տարի։ Գիտական բարձր մակարդակով գրուած այդ հոյակապ գործը կ'ընդգրկէ մօտաւորապէս 30·000 բառ – յօդուածներ, որոնց իւրաքանչիւրը առանձին գիտական ուսումնասիրութիւն մըն է ։

Հեղինակը իւրաքանչիւր բառայօդուածը կը սկսի հիմնական բառով, կը ճշդէ քերականական կարգը, եթէ բայ է՝ սեռը, իսկ եթէ գոյական է՝ հոլովումը, կուտայ աղբիւրը եւ միջին դարերուն գործածուած նոյն բառին այլ տարատեսակները, հնչիւնափոխութիւնները, օրինակներ կը բերէ բառին տարբեր իմաստները հաստատելու համար եւն․։

Քանի մը տարի առաջ Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիան Շուէտէն ըստացաւ Բիւզանդացիի տասը գործերուն միքրոֆիլմերը, որոնց մէջ կան «Փաւըստոս Բիւզանդ», «Եղնիկ Կողբացի», «Գրիգոր Մագիստրոս», «Մեկնութիւն քաջից Գաղիանոսի» եւ այլ աշխատութիւններ ։ Անոնց մէջէն տպագրութեան համար պատրաստ են «Մեկնութիւն բառից Գաղիանոսի» (որ կը պարունակէ վեց հազար բառի քննութիւն), «Աշխարհացոյց Վարդան Վարդապետի» եւ «Թուղթ Դաշանց» աշխատութիւնները ։

Բացի վերը նշուածներէն, 1956ին Պետական Մատենադարանը ստացած է Բիւզանդացիի արխիւէն 243 վաւերագրեր, որոնք բացառապէս նամակներ են ։ Անոնց մէջ կան ակադեմական Մառի, Քերովբէ Պատկանեանի, Ստեփան Մալխասեանի, խալացի հայագէտ Փրոֆ. Տեգայի եւ բազմաթիւ հայ ու օտարազգի այլ գիտնականներու նամակները ։

Ականաւոր հայագէտի ձգած գրական ժառանգութիւնը․ արժանի է մանրազնին ուսումնասիրութեան ։

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ ՅՈՎՀ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

●

Ուրբաթ կէսօրէ վերջ Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ մեր ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը:

Ներկայ էին հայ եւ ֆրանսացի բազմաթիւ բարեկամներ: Եկեղեցին նեղ կու գար: Առաջին շարքին վրայ կանգնած էին Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պլէօզ եւ փոխ-քաղաքապետ Անրիէլ, Ֆրանս. Բժշկ. Միութեան նախագահ Տավիտ եւ ուրիշ վեց բժիշկներ: Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, Փարիզի Շրջանային կոմիտէն, Փարիզեան շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները ու խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը, Փարիզի վարչութիւնը եւ Համազգայինը:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին բացի ընտանեկան պարագաներէն՝ Ֆ. Կ. Խաչը եւ Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն:

Եկեղեցիին մէջ դամբանական խօսեցան Տ. Գարեգին քհնյ. Մէրճանեան, Հրանտ Սամուէլ, Տոքթ. Տավիտ եւ քաղաքապետ Պլէօզ՝ վեր հանելով հանգուցեալին արժանիքները:

Կուտանք գլխաւոր մասերը Հրանտ Սամուէլի դամբանականին.—

Խօսելով յանուն Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Փարիզի Շրջանային Կոմիտէին եւ բոլոր շարքայիններուն՝ ընկերը ըսաւ թէ մահուան անողոք մանգաղը երէցներէն վերջ սկսած է հնձել նաեւ միջին սերունդը:

« Ասիկա ա՛յն սերունդն է, որ կեանքի գարունը նոր էր ողջունած՝ երբ պայթեցաւ համաշխարհային առաջին պատերազմը: Տակնուվրայ եղաւ աշխարհին հետ նաեւ միջին սերունդի ծրագիրը: Խորտակուեցաւ իր կեանքը: Ծմրուր քամեց դառնութեան բաժակը: Զինուորական պարտադիր ծառայութիւն, յետոյ աքսոր ու տարագրութիւն՝ ամբողջ հինգ տարի: Բախտաւոր եղան անոնք որ զոհ չգացին ջարդերուն:

Բժ. Քիւթիւքեան ծնած էր Թալասի մէջ, Արգէոսի ստորոտը, փոքր քաղաք մը, որ մեծ մարդեր արտադրած է: Իր ուսումն առաւ նախ Կեսարիոյ, յետոյ Անատոլուի Յիսուսեաններու մօտ: 16 տարեկան էր, երբ հայրը զոհ գնաց 1909ի Կիլիկիոյ ջարդին: Քոլէժը աւարտելէ վերջ 1913ին կը մտնէ Պէյրութի Ֆրանս. Բժշկական համալսարանը:

1914ի պատերազմը իր ամբողջ արհաւիրքով կը ցցուի երիտասարդ ուսանողին առջեւ, որ կը ստիպուի կէս ձգել իր ուսումը: Օսմանեան բանակը բժիշկի պէտք ունէր: Զօրակոչի կ'ենթարկեն զինքն ալ: Սակայն մայրն ու եղբայրները Պէյրութ փոխադրելու համար կ'արտօնուի երթալ Թալաս:

Տարագրութիւնը սկսած էր արդէն: Իր պարագաներն ալ կ'աքսորուին դէպի Տէր Զօր, ուր կը նահատակուին բոլորն ալ:

Անապատին մէջ, երկաթուղագծի մը վրայ օգնական բժիշկի պաշտօն կը ստանձնէ:

Թուրք հրամանատարը կը ստիպէ զինքը դաւանափոխ ըլլալ: Իր մերժումին վրայ անլուր չարչարանքներու կ'ենթարկեն զինքը: Երկու անգամ կը բանտարկեն՝ ախոռի մը մէջ, մերկ, անօթի ու ծարաւ:

Կը փախչի բանտէն եւ կերպով մը գլուխը կը պահէ — միշտ փախստական — մինչեւ Զինադադար: 1918ի աշնան Հալէպի մէջ էր, երբ Անգլիացիները հետապնդելով փախստական Թուրքերը, կը հասնին հոն: Քիւթիւքեան այնտեղ պահ մը Անգլիացիներու մօտ աշխատելէ վերջ, իբրեւ կամաւոր կը մտնէ Հայկական Լեգէոնը, ուր կը ծառայէ իբրեւ օգնական բժիշկ Ֆրանսական դրօշի տակ: 1919ին կը մասնակցի Մէյտան Էքպէզի կռիւներուն եւ իր քաջութեան համար շքանշան կը ստանայ Սուրիա-Լիբանանի մարդպան զօրավար Կուրոյէն:

Հայկական Լեգէոնի լուծումէն վերջ, 1920ի ամառը Ֆրանսական զինուորական իշխանութիւնները կ'առաջարկեն Լիոն ղրկել զինքը՝ շարունակելու համար բժշկական ուսումը: Դէպի Ֆրանսա ճամբուն վրայ կը հանդիպի Պոլիս, ուր կը տեսնէ բազմաթիւ Հայեր, որոնք Հայաստան կը մեկնէին: Խանդավառութեան եւ յոյսի անմոռանալի օրեր էին: Կը մոռնայ Լիոնն ու բժշկական վարժարանը: Ինքն ալ կը խառնուի Արսլանպէկցիներու կարաւանին: Ու Հայաստան կը հասնի այն օրը, երբ Կարսը կ'իյնար եւ Թուրքերը կը յառաջանային: Անիի կայարանին մէջ բժշկական պաշտօնի կը կոչուի: Իսկ Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ Էջմիածնի որբանոցներուն բժիշկ կը դառնայ:

Գործօն մասնակցութիւն կը բերէ 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան ու Ղարաքիլիսէի ճակատը առաջին գիծերուն վրայ կը կռուի բոլշեւիկներուն դէմ: Այնտեղ է, որ կը հանդիպի զրադխտուհի Էլէն Բիւզանդ Ստամպոլցեանին, որ քիչ ետք պիտի դառնար իր կեանքի ընկերուհին:

Խնկոյի խումբին հետ կը քաշուին Զանգեզուր, ուր Հայոց եկեղեցիին մէջ կը պսակուին 1921 Մայիսին:

Զանգեզուրէն կ'անցնին Պարսկաստան, ուր կը մնան հինգ տարի:

1926ին Պէյրութ կ'երթայ իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ, 1915էն ի վեր կիսատ մնացած ուսումը շարունակելու համար: Երեք տարի հետեւելով Ֆրանս. բժշկական վարժարանին, կ'աւարտէ զայն պետական վկայականով եւ 1929 Հոկտ.ին կուգայ Փարիզ, ուր կը մնայ մինչեւ մահը:

Թրքախօս ընտանիքի զաւակ, ինքնաշխատութեամբ կը սորվի հայերէնը: Երիտասարդ տարիքէն կը սկսի գրել հայատառ Թուրքերէնով: Իր այդ գրութիւնները կը մնան անտիպ: Պարսկաստանի մէջ կը զարգացնէ գրական հայերէնը: Կը խօսէր ու կը գրէր արեւմտահայերէն:

Փարիզի մէջ կը սկսի գրել հայերէն քերթուածներ, որոնք առաջին անգամ լոյս կը տեսնեն «Յառաջ»ի մէջ 1932ին, Տոքթ. Կիլիկեցի ծածկանունով, կնքահայրութեամբ Շ. Միսաքեանի:

Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը, երբ տակաւին ուսանող էր: Ու կարդացած՝ մեր յեղափոխական գրականութիւնը:

Վերջին ծայր համեստ, եղաւ հաւատաւոր կուսակցական, խղճամտօրէն կատարելով իրեն բաժին ինկած պարտականութիւնները: Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի վարիչն էր տարիներէ ի վեր:

Դառն եղաւ ճակատագիրը Փարիզի մէջ մտաւորական այս ամոլին համար: 1944-ին կը շիջէր իրենց սիրելի աղջիկը՝ քսան տարեկան ծաղիկ հասակին: Այժմ հայրը կ'երթայ միանալու իր հարազատին՝ անդենականին մէջ: Իսկ տարիներէ ի վեր Ամերիկա հաստատուած է իրենց վերապրող միակ զաւակը, հեռու ծնողքէն:

Վերջացնելով, ընկեր Հրանտ Սամուէլ ըսաւ որ իր մահով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ իր գաղափարական, անձնազոհ ընկերներէն մէկը, հայ ժողովուրդը՝ իր հայրենասէր, գրասէր, մտաւորական մէկ զաւակը, որուն բարի յիշատակը անմոռանալի պիտի մնայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԵՒ ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, անտառային եւ որսորդական տնտեսութեան կառավարումը արմատապէս բարելաւելու համար՝ Հայաստանի մէջ ստեղծուած էր Անտառային տնտեսութեան վարչութիւն մը, Երեւանի կառավարութեան որոշումով: Այս ուղղութեամբ վերջին թղթաբերով ստացուած «Սով. Հայաստան» օրաթերթէն կը քաղենք կարգ մը մանրամասնութիւններ:

Վերջին տարիներու ընթացքին շարք մը ձեռնարկներ եղան՝ բարելաւելու համար Հայաստանի անտառային տնտեսութիւնը:

Անտառային տնտեսութեան գլխաւոր վարչութեան յանձնուած պաշտօնին մաս կը կազմեն բնութեան, անտառներու, որսի կենդանիներու պահպանումը, այդ տեսութեանց կազմակերպութիւնը, որսորդութեան եւ ձկնորսութեան նկատմամբ պետական վերահսկողութիւնը եւն:

Բնական հարստութիւններու պահպանման ու բազմացման նպատակով, նախարարութիւնը որոշած է պետական տարածութիւններուն վրայ աւելցնել նաեւ երեք նոր արգելոցներ՝ Գառնուի, Դիլիջանի, Բարթասի (Ղափան) շրջաններուն մէջ: Անկախ այս բոլորէն արժէքաւոր ծառերու շրջանները առանձնացուած են:

Մէկ քիլոմեթր լայնութեամբ շրջանի մը վրայ անտառահատումը արգիլուած է Փամբակ, Դեբեդ, Աղստեւ, Գառնի, Հախում, Ողջի, Որոտան եւ քանի մը այլ գետերու ափերուն:

Յատուկ միջոցներ ձեռք առնուած են անտառազուրկ շրջաններու կենդանիներուն համար, ինչպէս՝ Վեդի, Աշտարակ, Լենինական, Արտաշատ եւն.:

Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիային եւ համապատասխան կազմակերպութիւններուն եւ հիմնարկութիւններուն առաջարկուած է զարկ տալ կենդանիներու եւ բոյսերու արժէքաւոր տեսակներու կլիմայափոխման աշխատանքին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նախագահութիւնը որոշած է կենսաբանական գիտութիւններու բաժանմունքին առընթեր ստեղծել բնագէտներու, բուսաբաններու, մանրէա-կենսաբաններու եւ պիոքիմիկներու ընկերութիւններ:

ԱԽՏԱՅԻ շրջանին մէջ վերջերս աւարտած է ինքնագործ հեռաձայններու ցանցերուն շինութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մարզական մրցումներուն մէջ մրցանիշ կոտրած եւ ախոյեանութիւն շահած են հետեւեալ երիտասարդները — Վ. Յովսէփեան (գունդ), Վ. Մինասեան (նիզակ), Վ. Արզումանեան, Ռ. Թումանեան (ոստում), Զ. Աւագեան (վազք), կիներու մէջ՝ Է. Ոսկանեան (ոստում) եւն.: Խմբական առաջնութիւնը շահած է Մարզական Հաստատութեան խումբը, երկրորդ՝ Սպարտակ, երրորդ՝ Տինամօ:

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ տեղի ունեցած են Խ. Միութեան ազատ ըմբշամարտի ախոյեանութեան մրցումները, աւելի քան 260 ուժեղագոյն ըմբիշներու մասնակցութեամբ: Հայաստանի ներկայացուցիչ Նորայր Մուշեղեան մրցումները անցուցած է առանց պարտութեան, տիրանալով Խ. Միութեան ախոյեանի տիտղոսին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ ներկայիս աւելի քան 70 արշաւախումբեր հետախուզական աշխատանքներ կը տանին, նոր հանքավայրեր գտնելով. Ղափանի եւ Ալավերտիի մէջ մեծ թափով առաջ կը տարուին պղնձահանքերու յայտնաբերման աշխատանքները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ աստղագիտական միջազգային ցուցահանդէսին Հայաստանէն ղրկուած են հնադարեան հայկական աստղաբաշխական գործիքներու լուսանկարները, որոնց կարգին՝ Զուարթնոցի տաճարի արեւի ժամացոյցը (7րդ դար), մագաղաթէ պատրաստուած լուսնի ժամացոյց մը՝ (14րդ դար) եւ գիտական մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող 17-18րդ դարու հայ աստղաբաշխ Ղուկաս Միրիջանեանի վերջերս յայտնաբերուած աստղադիտակը:

ԿԵՂԾ ԼՐՏԵՍԸ

— Ցանցանքնին ի՞նչ է եղեր, Ժագ էֆէնտի:

Միւսիւ Ժագ՝ Ժագ Էֆէնտի եղած էր:

Ինչ պիտի ըլլայ, էտէպսիզութիւն, որը նամակ բաժներ է, որը փարա ժողվեր է, որը հէնչակ ցրուեր է... փաշան ըսաւ, որ եթէ ասանկ երթայ, բոլոր տուներն ալ խուզարկել պիտի տայ, մանաւանդ Բերա ու Գասըմփիւղ: Վտանգաւոր բան մը ունիք նէ՝ մէջտեղը մի՛ ձգէք, վերցուցէք, ջնջեցէ՛ք, ետքը մեծ փորձանք կը բացուի, գլուխներուդ ... չեմ խառնուիր:

Եւ ընդհանուր բողոք մը կը բարձրանար:

—Ժագ էֆէնտի, ինչ կ'ըսէք, մեր տունը անանկ բան կը գտնուի՞, մենք տէրութեան հաւատարիմ մարդիկ ենք:

— Գիտեմ, ճանչեմ, գիտեմ, ես արդէն պէտք եղածը ըսի փաշային:

— Շնորհակալ ենք, գիտենք որ դուք մեր բարեկամն էք, հարկաւ ձեր շնորհիւ ապահով կրնանք ըլլալ:

— Մի վախնաք, ես հոս կեցեր եմ, փաշան զիս աչքին լոյսին պէս կը սիրէ կոր, ամէն բան իմ խորհուրդովս կ'ընէ, ինչ ըլլայ նէ՝ «Ժագ էֆէնտի, սէն նէ՞ տէրսին պապալըմ» կը հարցնէ:

Ու ահա յարգանքն ու պատկառանքը միւսիւ Ժագի նկատմամբ՝ գրեթէ երկիւղածութեան կը հասնէր ամէնուն քով:

Ընդհանրապէս այդ տեսակ խօսակցութեանց արդիւնքը կ'ըլլար հետեւեալ օրը Ժագին կողմէ եկած նամակ մը, որով քանի մը ոսկի փոխ կ'ուզէր: Դրամը կը վճարուէր անմիջապէս, նոյնիսկ տեսակ մը գոհունակութեամբ: Քանի մը ոսկիի փոխարէն այնչափ ազդեցիկ պաշտպանութիւն մը վայելել այդ անորոշ ժամանակին, անշուշտ մեծ բախտ մըն էր:

Կամաց-կամաց միւսիւ Ժագ արուեստ մը կատարելութեան հասցուց իր կեղծ լրտեսութիւնը:

Օր մը՝ յուզուած՝ վազեց Ղալաթիա, Յուսեփիկ աղային գրասենեակը:

— Դուն հոս անհոգ նստեր ես, — գոչեց, — ու չես գիտեր ինչեր կը դառնայ կոր գլխուդ վրայ:

— Ի՞նչ, — հարցուց խեղճը շփոթած:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, խաֆիէին մէկը քեզ ժուռնալ է ըրեր, քոմիթէէն ես եղեր, իրենց փարաները դուն կը պահես եղեր: Ճանչեմ, Յուսեփիկ աղա, ինչո՞ւ ասանկ գործերու մէջ կը մտնաս, ինչո՞ւդ պէտք, դո՞ւն մնացիր ազգը փրկող, զաւակներու տէր, այդ տարիքիդ մէջ... Վաղը գան քեզի բռնեն, տունդ-տեղդ խուզարկեն, սենեակդ գոցեն, քեզ դատապարտեն կախեն նէ՝ ի՞նչ պիտի ընես:

Յուսեփիկ աղա, երեսին գոյնը նետած, ահուդողի մէջ.

— Ի՛նչ կ'ըսէք, Ժագ էֆէնտի, ի՛նչ կ'ըսէք, ես քոմիթէ ... իրենց փարաները պահե՜մ.. աս ի՛նչ զրպարտութիւն....

— Ալ կրնաս նէ՝ Հիւսնի Պէյին հասկըցուր դուն զրպարտութիւն ըլլալը:

— Է՛յ, ի՞նչ ընեմ հիմա, «աման» Ժագ էֆէնտի, խելք մը սորվեցուցէք ինծի ... ինտո՞ր իմացաք ժուռնալ ըլլալը...

Զապթիէէն էի այս առտու, երբ որ խաֆիէն բերաւ ժուռնալը, առի ձեռքէն սանկ աչք մը նետեցի վրան, անունդ տեսածիս պէս անմիջապէս մարդուն ըսի, որ փաշային չտայ ու քովը պահէ, մինչեւ որ գամ, ու վազեցի քեզի ... աստեղէն քանի ոսկի տուր մարդուն ձեռքը դնենք ազատիս:

Ոսկիները կը համրուին ու միւսիւ Ժագ կը մեկնի:

Մէկիկ-մէկիկ, Մարկոս էֆէնտի, փաստաբան Կարապետ էֆէնտի, Սարգիս էֆէնտի, կը վճարեն իրենց փրկանքը միւսիւ Ժագին, որ ալ ապրուստը ապահոված՝ աղջիկ կը փնտռէ ամուսնանալու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պաուլ Հինդեմիթ գերման երաժշտագէտը, որ Մէօնշըն-Գլատբախի քաղաքային սրահին մէջ նուագահանդէս մը վարեց, պարգեւ ստացաւ Յունիսին իրեն խոստացուած գերմանական երաժշտական արուեստին մրցանակին կցուած 10.000 մարքի գումարը: Հինդեմիթ, որ 1940ին Ամերիկա ապաստանած էր, այդ գումարը նուիրած է «գաղթական արուեստագէտներու օգնութեան» ֆոնտին, որովհետեւ, ըսած է ան, գիտէ՞ք թէ ինչ կը նշանակէ օտարութեան մէջ նոր հայրենիք մը փնտռել....

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու դպրոցականներ իրարու կը հանդիպին:

— Պատմութեան դասի քննութիւնը ի՞նչպէս անցուցիր, կը հարցնէ մէկը:

— Շատ գէշ, կը պատասխանէ երկրորդը: Ծնելէս առաջ պատահած բաներու մասին հարցուց ուսուցիչը:

քանի որ Հայաստան ծնած է, Թիֆլիսի մօտ, համեստ ընտանիքէ մը, բայց Հռոմ եկած է 11 տարեկանին, ուր անցուցած է գրեթէ ամբողջ կեանք մը։ Աւելի քան ութիչ ոեւէ մէկը Գալլի մը եւ նոյնիսկ Սուրբ Գալլի մը երեւոյթն ունի, այնքան մեծ են իր ազնուութիւնը, կենցաղավարութիւնը, համեստութիւնը (և սքանչելի ֆրանսերէնը)։ 4 ամիս է Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեամբ կը գրադի (միսիոններ), Սպանիական հրապարակին վրայ պերճ շէնքի մը մէջ որ իրեն բնաւ չի յարմարիր եւ ինք ալ չի հաւնիր։

× Հռոմի լատինական շրջանակները կը հերքեն այն լուրը, որուն համաձայն Հունգարիոյ առաջնորդը՝ Կարդինալ Մինձէնթի Վատիկան պիտի գայ մասնակցելու փակարանին ժողովը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր խորին վշտակցութիւնները կը յայտնէ կազմակերպութեան նախագահուհի՝ Տիկ. Էլլէն Բիւզանդին, իր ամուսնոյն Տօքթ. Քիւթիւֆեանի մահուան առիթով։

Տէր եւ Տիկին Սիսլեան խորապէս ցաւելով Տօքթ. Քիւթիւֆեանի մահը, Տիկ. Էլլէն Բիւզանդին կը ներկայացնեն իրենց ցաւակցութիւնները։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— ՇրՁ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդին, իր ամուսնոյն ընկեր Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ։

×

Վալանսի ՇրՁ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Գ. Սինապեանի եւ ընտանեկան պարագաներու, իր անհրհօր մահուան առթիւ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ իր ընկերները իրենց խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդին եւ զաւկին, ընկեր Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ։

Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեանի (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Թադէոսեանի (Վիէն), իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր Գ.Աւետիս Տէրտէրեանի տխուր մահուան առթիւ։

×

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն եւ ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր ամուսնոյն ընկեր Յ. Քիւթիւֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ու կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, երեք հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան եւ հազար ֆրանք ալ Յառաջի բարգաւաճման համար։ (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեան, Գ. Վարդան Զուլլէրեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի, հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, հազար ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիսէն Տէր եւ Տիկին Առաքելեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Ք. Ֆէրանէն Տիկ. Սոնիա Սոնյի (Զաքարեան) փոխան ծաղկեպսակի Վարդան Զուլլէրեանի (Լիոն) մահուան առթիւ 1500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սահակեանէ իր դպրոցի ֆոնտին՝ իրենց քրոջ Տիկին Գ. Բալըտեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք բարեսէր տիկինէ մը՝ ձեռամբ ընկերուհի Գափոյեանի։

Նոյնպէս հազար ֆրանք փոքրիկն Մաոի – Լուիզ Եազուպեանէ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լօլա Սասունիի, Իրանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավարքարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի պատգ. ժողովին, այս շաբաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի։

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրական զեկուցումը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

26րդ ուխտագնացութիւնը Մարսիլիոյ հայ գաղութին դէպի Նոթրը Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի։

Սոյն ուխտագնացութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Մարսիլիոյ Առաջնորդ՝ Տէր Մարկոս Լալիէ Արք.ին պատուոյ բարձր հովանաւորութեան ներքեւ ու նախագահութեամբ նոյն սրբավայրին մեծաւոր գերապայծառ Տէր Յովհաննէս Մէռէնսի։

Սոյն օրը ժամը 9·30ին ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ գերապատիւ Յովհ. Վ. Նալպանտեան, (ժողովրդապետ Գէլժիոյ կաթողիկէ Հայոց), ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ վերապատուելի Հայր Բ. Ֆիհար, Մարսիլիոյ Ասօնբսիօնիսթ հայրերուն մեծաւորը։

Երգերը պիտի կատարուին Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» երգչախումբի կողմէ։

Պատարագէն վերջ՝ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար։

Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր քանին, Սալոն Սփլանտիտի մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Անմահն ԿՈՄԻՏԱՍԻ յիշատակին եւ եկեղեցաշէն մեծ բարերար ողբ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Արշակ, Շահան, Շուշան եւ Ալանիկ Փիրանեաններէն (զաւակները Կիւրինցի Վարդան եւ Նարդուհի Փիրանեաններու) իրենց հասցէն տեղեկացնել Գ. Էլմասեանի՝ Գուար Փաւթալ 488 Ալէքսանտրի, (Եգիպտ)։

× Հայաստանէն նամակ ունի Մկրտիչ Օտապաշեան։ Դիմել խմբագրութեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Գոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին։ Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Հ։ Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Արմընօնվիլի մեծ սրահին մէջ։

Կը բանախօսէ Գ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ։

Այս առթիւ պատրաստուած է գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը։ Մարզիկներուն կողմէ պիտի ներկայացուին հայերէն երկու զաւեշտներ։ Ծոխ պիւֆէ։

Պարերը կը սկսին առաջին մասէն անմիջապէս ետքը։

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը, քաջալերելու պատանի մարզիկներուն այս ձեռնարկը։

Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

Ի գիտութիւն Գոմոնի եւ Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ՝ այս Կիրակի, Տօն Գիւտ Խաչի, պատարագ եւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թալիս Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ի յիշատակ հանգուցեալ առաջնորդ Գալաքեան Սրբազանի, անոր յանկարծական մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ։ Ապա, Տ. Հմայեակ հօր, Թաղ. Խորհրդոյ, Դպրաց Դասու եւ ազգայիններու բազմութեամբ, կէս օրէ վերջ ժամը երեքին ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ դէպի Սէն Փիէռ, հանգուցեալին եւ վեց քահանայից գերեզմանին վրայ եւս հոգեհանգիստ կատարելու։ Քաղցր պարտականութիւն համարող ազգայիններէն կը խնդրուի յիշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Ս. Փիէռի մեծ դրան առջեւ, խմբովին երթալու համար ուխտավայր։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17 Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն (Ֆերտուզի փողոց 52 թիւ) Յովսէփեան Անդրանիկը (հօր անունը Ռուստամ) ծնած է 1906ին։ Տեղեկացնել Գրիգորեան Ալպերթի հետեւեալ հասցէով Հ. Ա. Մանուկեան 80 Ավընիւ տը Լիվրի, Սէվրան (Սէն է Ուազ)։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 24 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9327 — 34ÈME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4128

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ընտրական պայքարի նախօրեակին ենք:

Եռուզեռի մէջ են քաղաքական կուսակցութիւնները: Այժմէն նախապատրաստական աշխատանքներու լծուած են՝ իբրեւ նախատեսութիւն Նոյեմբեր 23ի ընտրութեանց:

Հինգերորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը նոր դարձակէտ մը կը նշէ ժողովրդավար եւ յեղափոխական Ֆրանսայի պատմութեան մէջ:

Ճիշդ է, որ հանրապետութեան նախագահը, նախարարապետը եւ կառավարութիւնը իբրեւ գործադիր իշխանութիւն այսուհետեւ շատ աւելի լայն իրաւասութիւններ պիտի ունենան:

Սակայն կարեւոր դեր մը վիճակուած է դարձեալ խորհրդարանին, որ առաջուան պէս պիտի բաղկանայ երկու մարմիններէ, Ազգային Ժողով եւ Ծերակոյտ:

Ազգային Ժողովի երեսփոխանները կ՚ընտրուին ուղղակի եւ գաղտնի քուէարկութեամբ՝ բոլոր չափահաս քաղաքացիներու կողմէ: Իսկ ծերակուտականները՝ անուղղակի քուէարկութեամբ:

Սահմանադրութեան 28 յօդուածները (24–51) կը վերաբերին խորհրդարանին: Ասոնցմէ 18ը (34–51) կը ճշդեն կառավարութեան եւ խորհրդարանի փոխ–յարաբերութիւնները:

Խորհրդարանը իբրեւ օրէնսդիր մարմին կը քուէարկէ օրէնքները, կ՚առաջարկէ նոր օրէնքներ — ինչպէս կառավարութիւնը —, կը վաւերացնէ պետութեան տարեկան նախահաշիւը եւ կը հակակշռէ գործադիր իշխանութեան գործունէութիւնը: Իրեն կը պատկանի նաեւ պատերազմ յայտարարելու իրաւունքը:

Կառավարութիւնը պատասխանատու է խորհրդարանին առջեւ: Սակայն այս վերջինը այլեւս դիւրաւ պիտի չկրնայ տապալել զայն: Սահմանադրութեան49րդ եւ 50րդ յօդուածները որոշ սեղմումներու կ՚ենթարկեն երեսփոխանական ժողովի «անվստահութեան» քուէն:

Սահմանադրութեան հեղինակներուն մտահոգութիւնն է եղած աւելի երկար կեանք ապահովել կառավարութեան: Չորրորդ Հանրապետութեան 12 տարիներու ընթացքին Ազգային Ժողովը 24 անգամ դահլիճ տապալած էր, միջին հաշուով վեց ամիսն անգամ մը:

Խորհրդարանի անդամները չեն կրնար նախարար ըլլալ: Նոյն անձը իրաւունք չունի միեւնոյն ժամանակ հաշուետու եւ հաշուատու ըլլալ: Նախարար դառնալէ առաջ երեսփոխանը կամ ծերակուտականը պէտք է հրաժարի խորհրդարանի անդամակցութենէն: Զօր. Տը Կոլ մասնաւորաբար պնդեց այս պայմանին վրայ, հակառակ կարգ մը քաղաքական հոսանքներու առարկութեան:

Երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ բոլորին ակնարկները ուղղուած են ընկերվարական կուսակցութեան վրայ, որ կը մնայ կացութեան իրաւարարը, ինչպէս անցեալին: Բացի Անկախներէն եւ Ծայրայեղականներէն (ֆաշական եւ համայնավար), միւս կուսակցութիւնները կ՚ուզեն հասկացողութեան գալ ընկերվարականներուն հետ:

Ցատկանշական է հերձուածող համայնավարներու դիմումը այս վերջիններուն: Փիէր Հէրվէ եւ Օկիւսթ Լըքէօր, երկու ականաւոր նախկին համայնավարներ, յանուն իրենց «ժողովրդավար եւ ազգային համայնավար շարժումին» խնդրագիր ներկայացուցած են՝ ընդունուելու համար շարքերուն մէջ ընկերվարական կուսակցութեան, «որուն զօրացումը միայն կրնայ ձախողութեան մատնել յետաշրջականներու ծրագիրները»:

Ցատակ է ու պայծառ ընկերվարական ծրագիրը՝ Ֆրանսան մտահոգող ներքին եւ արտաքին բոլոր հարցերու մասին:

Անիկա ամէն բանէ առաջ նկատի ունի հայրենիքին իրական շահերը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈՒՍՐՈՎ

ԿՌՈՒԻՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կարեւոր գործողութիւններ տեղի կ՚ունենան Ալժերիա, մասնաւորաբար Ալժեբուայի եւ Կոնսթանթինուայի մէջ: 86 ըմբոստներ սպաննուած են, տասը հոգի գերի ինկած, եւ բաւական զէնք Ֆրանսական բանակին ձեռքը անցած:

Վայրաչուները ընդհանուր յարձակողականի անցած են Քապիլիոյ շրջանը եւ ազատագրական ճակատի բաւական պաշտօնեաներ անձնատուր եղած են: Ծանօթ է որ այդ շրջանին մէջ եւ Թլէմսէնի լեռնային մասը քանիէն երեսուն հազար մարդ ունի Ազատ. Ճակատը: Ինչպէս կ՚երեւի գործողութիւնները պիտի տեւեն քանի մը շաբաթ: Այս առթիւ պաշտօնական հրատարակած է պաշտօնական գեկոյց մը, ուր կը ճշդէ թէ Հոկտեմբեր 13էն 16 տեղի ունեցած գործողութեան մը ընթացքին, 72 ըմբոստներ սպանուած են: Այս գործողութիւնները տեղի կ՚ունենան Զօր. Ժիլի հրամանատարութեան տակ:

Միւս կողմէ կը սպասուի որ նոր գերիներ արձակուին Ազատ. Ճակատին կողմէ: Գահիրէէն «Ալժերիոյ Հանրապետութեան ատժամեայ կառավարութիւնը» յայտարարեց թէ պիտի արձակէ Ֆրանսացի զինուորներու երկրորդ խումբ մը: Այս ուղղութեամբ արդէն միջազգային Կարմիր Խաչի երկու պատուիրակները՝ Տը Փրէօ եւ Կայեսա յայտարարած էին որ շուտով Ֆրանսացի նոր զինուորներ պիտի արձակուին:

× Ինչպէս երէկ գրած էինք, ծերակոյտի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 26ին: Նախատեսուած է 280 ծերակուտական բովանդակ Հասարակապետութեան համար: Բաժանումը կրնայ կատարուիլ հետեւեալ ձեւով. — Մայր Երկիր, Ալժերիա եւ անդրծովեան հողամասերու նահանգներ՝ 185. Ֆրանսական արեւելեան Ափրիկէ՝ վաթսուն, Հասարակածային Ափրիկէ՝ 20. Մատակասքար՝ 15:

Ընտրական օրացոյցը ուրեմն հետեւեալ պատկերը ունի. — Նոյեմբեր 23 եւ 30՝ երեսփոխանական ընտրութիւն, Նոյեմբեր 28, 29, 30՝ Ալժերիոյ երեսփոխանական ընտրութիւններ, Դեկտեմբեր 7՝ Թաղապետական պատուիրակներու նշանակում Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութեան համար. Դեկտեմբեր 21՝ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւն (երկրորդ շրջան՝ Դեկտ. 28): Մարտ 8 եւ 15 Թաղապետական ընտրութիւն՝ Մայր Երկրին եւ Ալժերիոյ մէջ, Ապրիլ 26՝ ծերակուտական ընտրութիւն:

× Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն ժողով մը գումարեց ճշդելու համար իր դիրքը ընտրութեանց նախօրեակին: Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկած է որուն համաձայն կուսակցութիւնը նամակ մը պիտի ղրկէ ընկերվարական աշխատաւորներուն պարզելով կուսակցութեան ծրագիրը:

Կուսակցութեան ծրագրին առաջին կէտը կը մնայ հաստատել խաղաղութիւնը Ալժերիոյ մէջ, բանակցութեանց միջոցով:

Մեր Մերին

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌՆՈՑ ԳԱՆԳԱՏ

— Ես իմ գանգատս երկու բառով ներկայացնեմ, մնացածին մասին դուն խօսէ, ես չեմ խօսիր, որպէսզի, վերջէն, չիլլես ըսես թէ սանկ եղաւ, նանկ եղաւ...

— Ըսէ նայիմ ...

— Անցածները մեր գիւղին Ուսումնասիրաց – Կրթասիրաց – Ընթերցասիրաց Միութեան մասին յօդուած մը տպած էիք եւ այդ յօդուածին մէջ ըսած էիք որ իրբեւ թէ մեր Միութեան ատենապետը, որ եօթանասուն տարի է մեռած է, 1867ին, կիրակի օր մը, ժամուն դուռը մեր Միութեան անդամներէն մէկուն հետ վէճ մը ունենալով, անոր երեսին ապտակ մը իջեցուցեր է եւ մեծ իրարանցումի մը պատճառ եղեր է, այն պատճառաւ որ քահանան, որ քսան տարի մեր եկեղեցին կը ծառայէր եւ մեռաւ 1905ին կամ 1906ին, յանկարծ թանկալէն դուրս վազեր է եւ մեր Ատենապետին հետ սարսափելի վէճ մը ունենալով, պատճառ եղեր է որ իրարանցումը աւելի սաստկանայ եւ նոյն իսկ ապստամբական շարժումի մը բնոյթը ստանայ ու վտանգէ մեր գիւղին անդորրութիւնը, որ մեր գիւղին ամէնէն գլխաւոր առաւելութիւններէն մէկը եղած է դարերով եւ քանի որ ձեր այդ յօդուածով մեր Ուսումնասիրաց – Կրթասիրաց – Ընթերցասիրաց Միութեան այսօրուան անդամները, որոնց թիւը երեսունէն աւելի է, ողջ են եւ իրենց գիւղին ու իրենց Միութեան պատիւը եւ համբաւը պաշտպանելու նախանձախնդրութեամբ օժտուած եւ զինուած են, ես, ի դիմաց մեր Միութեան բոլոր անդամներուն, եկած եմ բացատրութիւն պահանջելու եւ հարցնելու ձեզի թէ լրագրական արհեստին ո՞ր օրէնքին, ո՞ր յօդուածին տրամադրութեան վրայ հիմնուելով թոյլ տուած էք դուք ձեզի որ մեր հանգուցեալ ննջեցեալ, ողբացեալ, օղորմած հոգի, լուսահոգի ատենապետին դէմ, յետ մահու, այդ տեսակ բան մը գրէք, որ ճշմարտութեան եւ իրականութեան հակառակ եւ դէմ ըլլալէ զատ, մեղանչում մըն է աշխարհի, տիեզերքի բոլոր պատշաճութեանց եւ սովորութեանց դէմ եւ պատճառ պիտի ըլլայ որ մեր Միութեան այսօրուան անդամներուն միջեւ նոր վէճեր ծագին ու նորէն երեւան գայ այդ ապտակի պատմութիւնը, որ ինչպէս ըսի, ձեր ներկայացուցած ձեւով պատահած չէ, այլ բոլորովին տարբեր պայմաններու եւ ձեւերու մէջ պատահած է, այսինքն այնպիսի ձեւերով, որոնք անպատուաբեր չեն ո՛չ մեր գիւղին, ո՛չ ալ մեր Միութեան համար եւ կրնամ իմ այս յայտարարութիւնս փաստերով ու ապացոյցներով փաստել եւ ապացուցանել, եթէ ձեզի չմեղքնամ, որովհետեւ գիտեմ որ եթէ իմ փաստերս եւ ապացոյցներս հրապարակ բերեմ, դուք հանրութեան աչքէն պիտ իյնաք եւ ձեր հրատարակած թերթը, որուն անունն ալ «Արդարութիւն» դրեր էք — թէեւ իրաւունք չունէիք ատանկ անարդար քայլ մը առնելու — պիտի փակուի եւ դուք փողոցը պիտի մնաք, քանի որ մեր ատենապետին մասին եղած ակնարկութիւնը վերէն վար սխալ է եւ ձեր յօդուածը, որուն տողերուն միջեւ շատ աւելի բան բռնուած է քան տողերուն վրայ, կրնայ նոյնիսկ ձեզ մինչեւ բանտ առաջնորդել եւ ձեր համբաւը, յաւիտեանս յաւիտենից ... ի՞նչ եղար, մարդ Աստուծոյ, քո՞ւնդ տարաւ: Արթնցի՛ր, երկու բառ մտիկ չե՞ս կրնար ընել եւ դիմացինդ յարգել: Աս ի՞նչ գէշ սովորութիւն ունիս, եղբայր... Ուրեմն, ըսածներս մտիկ չես ըրեր... Լա՛ւ, լա՛ւ, նորէն պատմեմ որպէսզի ցաւս հասկնաս ... Անցածները մեր գիւղին Ուսումնա..

— Կը խնդրեմ, կ՚աղաչեմ, կը պաղատիմ, նորէն չսկսիս ... Ես վաղ առտու պարտապանաց, այսինքն 12 փունտ տառերով «ցաւակցական» մը կը ստորագրեմ մեր թերթին մէջ եւ ձեր ատենապետէն ներողութիւն կը խնդրեմ:

— Ներողութի՛ւն, ես ատ ըսել չուզեցի, այլ պարզապէս ըսել կ՚ուզէի որ մեր ատենապետը ...

— Կ՚աղաչեմ, բացուէ՛ ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸԼԸՍ, Հինգշաբթի օր մեկնեցաւ Թայփէէն եւ նոյն ժամանակ Փեքինի կառավարութիւնը դադրեցուց Քէմոյի ռմբակոծումը: Երկու օրուան ընթացքին մօտ ինը հազար ռումբ տեղաց ազգայնական Չինաստանի կղզիներուն վրայ: Ինչպէս կ՚երեւի մեծ տարակարծութիւններ կան Տըլըսի եւ Չանք Քայ Շէքի միջեւ, հակառակ ամերիկեան արտաքին նախարարութեան հերքումներուն:

ԲՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՌՆԱՔ, խորհրդային ծանօթ գրագէտը արժանացաւ Նոպէլեան գրական մրցանակին: Փասթեռնակ մեծ վարկ կը վայելէ արտասահմանի մէջ եւ ծանօթ է իր «Տօքթ. Ժիվակօ» գիրքով որ հրատարակուած է Իտալիոյ մէջ: Գիրքը հակայեղափոխական չէ բայց կը յայտնաբերէ մտքի լայն անկախութիւն մը: Փասթեռնաք, «ներքին աքսորեալ» մըն է, քանի որ միշտ կ՚ապրի Մոսկուայի մօտ: Հարց մը կը ծագի սակայն. — Փասթեռնաք պիտի կրնա՞յ Սթոքհոլմ երթալ ստանալու համար մրցանակը:

ԻՒՍԵՓՈՍ ՄԱՑԷՐ, 42ամեայ երեսփոխանը Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդական խորհրդարանին, ուր կը ներկայացնէր քաղքենի արբանեակ կուսակցութիւններէն մէկը՝ ռամկավար քրիստոնէական Միութիւնը, ապաստանած է Արեւմտեան Գերմանիա:

ՀԻՆԳ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ մահացած եւ երկու ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, որ պատահած է գիշերուան ընթացքին անապատի ճամբուն վրայ, Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի միջեւ: Կառքը, զոր եգիպտացի մը կը վարէր, զարնուեցաւ անշարժութեան մատնուած բեռնակառքի մը: Երկու Եգիպտացիներ որ կ՚ընկերանային խորհրդ. մասնագէտներուն, վիրաւորուած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ – Շարժ» թերթին համաձայն, նախագահ Նասր պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Լիբանանին, նոր տարիէն առաջ: Լիբանանեան պատուիրակութիւն մը Գահիրէ պիտի երթայ այս հրաւէրը ուղղելու համար:

— Կարեւոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Երեքշաբթի գիշեր Պասթայի մէջ — նախկին ըմբոստներու թաղը, Աոէլ Օսէյրանի խորհրդարանի նախագահ ընտրուելուն դէմ: Ցուցարարներն թշնամական պոռչտուքներ արձակած են երեսփոխանական ժողովի հասցէին: Խորհրդարանի լուծումը եւ նոր ընտրութիւններ պահանջած են: Ապա ցրուած են առանց միջադէպի:

ՀՌՈՄԷՆ 50 քիլոմեթր անդին օդանաւի ծանր արկած մը պատահած է: Անգլիական Վիքաունթ մը զարնուած է իտալական օդանաւի մը: Անգլիական օդանաւին 31 ճամբորդները մեռած են:

ՄԵՐ ԱՑՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին ընկեր Սուրէն Սահակեան, Թեհրանէն, ուր կը վարէ կարեւոր դրադարան մը, եւ ընկ. Լեւոն Պալեան, Ամերիկայէն՝ ուր հաստատուած է վերջերս, տեղափոխուելով Թեհրանէն, ուր «Արարատ» Մշակութային Երիտասարդաց Միութեան վարիչներէն էր:

ԾՈՒԷՆՆԵՐ

"ԻԶՄԻԹԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ"ԻՆ ԱՆԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵՆԷՆ

Ստեփաննոս Արքեպիսկոպո՛ս...

Ահա մէկը որ, իր վիճակին լրիւ գիտակցութեամբ կոչումին անվերապահ նուիրումով եւ խօսքի ու գործքի ինքնատիպ արտայայտութեամբ, կրնայ Խրիմեան Հայրիկի հետ նոյն պահուարակին վըրայ բազմիլ իբրեւ երկուորեակ եղբայր մը :

Ճշմարիտ ճգնաւորի խառնուածքով եկեղեցական մը, որ, իր երկարատեւ ասպարէզի ընթացքին, բնաւ փառք չփնտռեց, բայց փառքը որսկան թռչունի մը պատեհ աչքերով միշտ զինք որոնեց եւ լայնօրէն տարածուեցաւ իր ուսերուն վըրայ :

Մէկը որ առանց սեթեւեթանքի կը յայտարարէր թէ ինքը գրաբարճա չէր գիտեր, մինչ կրնար գրաբար Աւետարանը Հայր Մերի պէս գոց կարդալ :

Մէկը որ արքեպիսկոպոսութեան աստիճանին բարձրանալէ վերջն ալ ինքզինք կը ներկայացնէր իբրեւ «Իզմիթի» վարդապետը ոչ իսկ առաջնորդը :

Մէկը որ կայսերական մեծարանքներու արժանացաւ բայց դեղջուկ տէրտէրի մը պարզութեամբ մնաց միշտ խոնարհներու շարքերուն մէջ :

Եւ մէկը որ մերժեց այն շնորհաց դիրը որով Թալէաթի կառավարութիւնը զինք զերծ կը կացուցանէր աքսորէ, եւ Քրիստոսի առաքեալներու պէս, առանց քսակի ու առանց գաւազանի հետեւեցաւ իր հալածական հօտին՝ զայն առանձին չձգելու համար Գողգոթայի ճամբուն վրայ :

Բազմաթիւ են այս անստգիւտ եկեղեցականին կեանքէն քաղուած մանրավէպերը որոնց իւրաքանչիւրը, անպայման կը բովանդակէ ծիլ մը իր ինքնաբոյս ուշիմութենէն, շող մը իր անխոցելի բարեպաշտութենէն կամ շարժում մը իր ներշնչուած վարուելակերպէն : Եւ այս արտայայտութիւնները — ծիլ, շող ու շարժում — բոլորն ալ այնքան անձնադրոշմ, այնքան տպաւորիչ որ կ'արժէ անոնցմէ կազմել խճանկար հաւաքածոյ մը եւ զայն կցել Ստեփաննոս Արք.ի կենսագրութեան, որ անպայման պէտք է կատարուի :

Այս աշխատանքը բնականաբար կը վիճակի մէկու մը որ ամէնէն աւելի մօտ ապրած է Սրբազանին եւ կարելիութիւն ունեցած է գնահատելու անոր խօսքն ու գործքը : Ըստ իս, Նարդունին եւ Բենիամին (Թաշեան) յարմարագոյն անձերն են յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար այս գործը : Նախ՝ իբրեւ երբեմնի ծուխերը Ստեփաննոս Արք.ի, յետոյ իբրեւ անդամներ երկու կարեւոր խմբագրութեանց ուր իրենք երկուքն ալ վաղուց ի վեր տանուտիրական իրաւունք կը վայելեն : Եթէ այս զոյգ վիրբիւզ գրիչները միանան, կրնանք ապահով ըլլալ թէ իրենց յօրինելիք գիրքը ազօթամատեանի մը պէս պիտի տարածուի ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ : Ստանձնելու պատրաստ է, գործին ճոխութեան համար անոնք անշուշտ պիտի կարօտին նաեւ ուրիշներու աշխատակցութեան : Նման բաղձալի պատասխանատուութեան մը նախատեսութեամբն է որ իմ հիւծած ձեռքովս ահա կ'երկարեմ իմ լումաս երեք մանրավէպերու ձեւին տակ (բազմաթիւ լսած ներէս) իրենց ծագման վկայող պարագաներով :

Անկէ քսան տարի առաջ, երբ կը պաշտօնավարէի Պէյրութի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, ամէն կէսօր, ճաշէն վերջ, վարդապետներու հետ կը խմբուէինք Հ. Ներսէս Ակինեանի շուրջ, որ յօժարութեամբ մեր առջեւ կը տարածէր իր հմտութեան գանձը՝ պատմական, բանասիրական եւ ուրիշ հարցերու մասին : Անգամ մը, խօսակցութեան ստացած դարձուածքէն առիթ առնելով հարցուցի .

— Ստո՞յգ է որ դուք Կաթոլիկէ վարդապետներդ՝ արտօնուած չէք մտնելու տարբեր դաւանանքի պատկանող եկեղեցիի մը մէջ :

— Բացարձակ արգելք չկայ, պատասխանեց Հ. Ակինեան. խորհուրդներուն է որ չենք կրնար ներկայ գտնուիլ :

Իսկ հոգելոյս Հ. Քերովբէ Ցովնանեան, որուն գրոյցները բնագաւառի համեմներուն աղնտող ու հաճելի բուրմունքէն բան մը ունէին, ըսաւ .

— Այդ թոյլտուութիւնը քիչ մըն ալ շրջանի եպիսկոպոսին ստիպողութենէն կախում ունի, եւ աւելցուց .

— Գուբրէչ բնակութեանս ընթացքին Աստուծու առաւօտ ես կ'երթայի լուսաւորչական եկեղեցին : Աղօթելու եւ երկրպագելու պարտականութենէս զատ երկրորդ պատճառ մը որ զիս դէպի այդ սրբարանը կը քաշէր, այն հոգեկան վայելքն էր զոր կը զգայի դիտելով Ստեփաննոս Արք.ի աղօթելը :

Հին հին դարերու նահապետի մը երկիւղած իր կեցուածքին մէջ, այնքան երանազմայլ երեւոյթ մը կ'առնէր այդ վայրկեաններուն որ կարծես թէ աստուածային տեսիլքի մը առջեւ գտնուէր : Այդքան ջերմեռանդ աղօթողի մը երբեք չեմ հանդիպած այլուր :

Անապատէ անապատ հալածուելով ըՍտեփաննոս Արք.ը ինկած էր Փոր-Սայիտ որ բազմահազար հայ տարագիրներու համար հանդիսացաւ իբրեւ փրկութեան նաւահանգիստ մը :

Անցեալները, հիւանդանոցին մէջ, ինծի այցելեց Անթիլիասի վանքին հաշուակալը Գ. Սարգիս Ենիգոմշեան որ, ինքն ալ, Փոր-Սայիտ գտնուած է եւ հետեւեալը պատմեց .

— « Ստեփաննոս Սրբազան, կարծես երկինքին դէմ վշտացած, որոշած էր այլեւս չպատարագել մինչեւ որ հայ ազգին ազատութիւնը չտեսնէր : Ազատութիւնը իր աչքերով չտեսաւ բայց Մայիս 28ի աւետիսը բաւեց որ Սրբազանը իր ստղէն ելլէ եւ պատարագէ երիտասարդ օրերու եռանդովն եւ աշխուժութեամբ : Ցաւարտ պատարագի, Սրբազան ծերունին մոռնալով իր տարիքն ու յոգնութիւնը աւելի քան ժամ մը ծունկի վրայ հաղորդութիւն տուաւ հայ որբերուն ու ժողովուրդին :

Իսկ եթէ ընթերցողներուն մէջ գտնուին այնպիսիներ որոնք մղուին մտածելու թէ այս դէպքերը պատմողները, հայ ըլլալով, ազգասիրաբար կրնան չափազանցել իրենց եկեղեցականին բարեմասնութիւնները, այդպիսիներու գոհացումին կ'ենթարկեմ հետեւեալ դէպքը որու ականատես վկան Թուրք մըն է, ուրեմն մէկը որ երդուեալ է ուրանալու Հայուն հոգեկան արժէքները, եւ միայն ներքին սարսափի մը ճնշումն է որ այսքանը խոստովանած է մեր ընկեր Հրաչ Փափազեանին, Հալէպէն Ճէզիրէ տանող շոգեկառքին մէջ:

Ուրեմն Թուրքն է պատմողը.—

— « Իզմիթի եւ շրջակայքի հայ տարագիրներու կարաւանին հանդիպեցայ բոլորովին անմարդաբնակ վայրի մը մէջ : Կիրակի օր մըն էր, Ստեփաննոս Արք. որ կ'երեւայ թէ տանջանքի ճամբուն վրայ անգամ օրերու հաշիւը չէր կորսնցուցած, տատուն կանուխ բլրակի մը վրայ պատարագի կեցած էր իր բարձր ու անշեղ հասակով, իսկ իր շուրջը տարագիրներու ամբողջ բազմութիւնը՝ ծնրադիր եւ ձեռնամած : Իւրաքանչիւր մրմունջ որ կը թռէր այդ մարդու շրթունքներէն եւ իւրաքանչիւր շարժում որ կը խուսափէր իր տարածուն բազուկներէն, խիկայն կը կրկնուէր ժողովուրդին կողմէ : Այնպիսի սիրկ նայուածքով դէպի վեր կը նայէր որ կարծես թէ Աստուած երկինքը բացած իրեն հետ կը խօսէր երես առ երես : Այդ վայրկեանին ահաւոր վախ մը սողաց հոգիէս ներս, եւ ես ինքնիրենս մրմնջեցի թէ Աստուած այս պատկերը մեզի մարսել պիտի չտայ, եւ մեր ըրածը, օր մը, մեր քիթէն բերնէն դուրս պիտի գայ » :

Աստուած բերնէդ լսէ՛, էսքի վաթանտաշ :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՐՔԵՐ

"ԹԱՑԿՈՄԻ ԱՆԸՄԲՌՆԵԼԻ ԴԻ. ՔԸ"

Մոսկուայի Պրաւտան իր 26 Սեպտեմբերի թիւին մէջ հրատարակած է վերի խորագրով նամակ մը, ստորագրուած իր երկու թղթակիցներուն՝ Ս. Սարգիսեանի եւ Բ. Թարասովի կողմէ : Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք նամակը .—

Վերջերս Հայաստանի Հոկտեմբերեանի շրջանին մէջ տեղի ունեցան դէպքեր, որոնք իրենց վրայ հրաւիրեցին հասարակութեան ուշադրութիւնը : Շրջանի թերթին՝ «Դէպի Կոմունիզմ»ի խմբագիրը՝ Կ. Պօղոսեան պաշտօնէ հեռացուց չորս խմբագիրներ : Ի՞նչ բան մղեց զինք առնելու այդքան վճռական քայլ մը, որ միանգամայն անբացատրելի է : Այդ ընկերները թերթեւս դէչ կ'աշխատէին, բթմիտ էին կամ կատարած էին գործեր, որոնք համապատասխան չէին խորհրդային լրագրողին բարձր կոչումին : Ոչ մէկ նման բան : Զորսն ալ պատուաւոր մարդիկ են, ընդունակ, աշխատասէր : Անոնց ամէն մէկը լրագրական ասպարէզը մտած է երկու-երեք տարի առաջ, վերջացնելով Երեւանի համալսարանը : Անոնք իրենց առաջին թղթակցութիւններով, նկարագրութիւններով ձգտած էին արտայայտել ու պատկերացնել կոլխոզներու հերոսական աշխատանքները եւ խորհրդային մարդուն հոգեկան հարստութիւնները : Հետեւելով բոլշեւիկեան մամուլի աւանդութիւններուն, որոնք լրագրողէն կը պահանջեն ըլլալ անողոք ամէն բանի հանդէպ, որ օտար է մեր հասարակութեան, միաժամանակ մերկացուցած էին ինչ որ կը խանգարէր դէպի առաջ շարժումը : Երիտասարդ լրագրողները դժգոհանք յայտնած էին խմբագրապետին տաբօրինակ դիրքին մասին : Մասնաւորապէս դիտել տուած էին, թէ խմբագրապետը կը մոռնայ խորհրդային մամուլի աշխատաւորին յատուկ պարտաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ կուսակցական համեստութեան զգացումի չափերը : Զանոնք վըրդովեցուցած է մանաւանդ այն, որ խմբագիրը փորձած է թերթը օգտագործել ի նպաստ անհատական նպատակներու : Հարկադրած է զիրենք քննադատական բնութագրութիւններ գրի առնել այն կոլխոզներու մասին, որոնք նախապէս յետամնաց էին, իսկ այժմ լաւացած են, եւ որոնց նախագահները, սակայն, ժամանակին դիտողութիւններ ըրած էին Պօղոսեանի մասին : Միանգամայն նաեւ ուղած է, որ անոնք անհիմն կերպով դրուատեն Նալբանդեանի եւ Բամպակաշատի արտելներուն վարիչները, որոնք իր անձնական բարեկամներն են : Լրագրողները նամակ մը ուղղած էին «Պրաւտա»յին :

Փաստերը քննելու մտօք, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին քարոզչական բաժինը, որուն ուղարկուած էր «Պրաւտա»յէն նամակ մը,

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱՄ ՀԱՑԿԱԶԻ

Կարճ, կտրուկ, արագավազ : Երբեք ճապաղութիւն : Վէպի մը նման առինքնող, վէպէ աւելի մնայուն, գի ապրուած կեանքի պատմութիւն : Տեսակ մը զարհուրանքի օրագիր, թէեւ քառասնեակ մը տարիներ վերջ յուշագրուած :

Կարելի չէ կարդալ այս յուշարձանը՝ անթաց աչքով : Մարդկային ոճրոտ բլքտող գազանային պատկերներ են ծայրէ ի ծայր : Իսկ Հայու մը սի՞րտը..., երբեք կրնա՞յ պատառ պատառ չըլլալ, բիւր-հազար բողոքի ալաք չդառնալ հանդէպ այն ցեղին՝ որուն անունը Թուրք է : Ճակտին այն դարուն՝ որ ինքզինքը քաղաքակիրթ է կոչեր :

Քար դնենք մեր կուրծքին վրայ, փակենք մեր աչքերը եւ մտնենք քիչ մը խո՛րը՝ չորս հարիւր յիսուն էջնոց պատկերազարդ չքեղ հատորին :

Սակայն դիտողութիւն մը.— «Հայկազ» անուն՝ առանց վերջատառ «ն»ի՝ գոյութիւն չունի : Հայկազուն, Հայկազնեան բնաձեւերուն կրճատը՝ Հայկազն է, Հայկ եւ ազն բառերէն կազմուած : Առանձին ազ բառ մը չունի Հայերէնը : Ուրեմն պէտք է ուղղագրել Հայկազն :

Անցողաբար նկատենք կարգ մը թերիներ .—

էջ 17, վիճակագրական տախտակին մէջ, դպրոցի սիւնակը ցուցուած է մերկ : Ակնարկ նետողը կը հասկնայ թէ՝ յիշուած քառասուն գիւղերուն ու քաղաքին մէջ՝ դպրոց գոյութիւն չունի : Մինչդեռ յաջորդող բազմաթիւ էջերուն մէջ՝ կը հաստատուի (եւ բարեբախտաբար) որ ամէնքն ալ օժտուած են եղեր երկսեռ դպրոցներով :

էջ 33, Մ. Գ. տառերը կը մնան անբացատրելի, եթէ ուշադիր ընթերցողը՝ կրկին վերծանումով մը չկարենայ լուծել թէ՝ իրարմէ բաւական հեռու ինկած Մուշեղեան եւ Պետրոսեան մականուններուն միացումին սկզբնատառերն են :

Քանի մը թերիներ նաեւ լեզուական մարզին մէջ.— «Կ'երթայի հոն թափառիլ» (էջ 37), «աղօթել կ'երթանք» (էջ 44), «կ'երթային հագնիլ ու հանել» (էջ 50), «կ'երթային խմել» (էջ 61), փոխանակ ճիշդ հայերէնով գրելու՝ արական հոլով՝ թափառելու, աղօթելու, հագնելու, հանելու, խմելու, եւայլն :

Սխալ է ըսել «խմոր կը ճխլէին» (էջ 177), կ'ըսուի «հաց կը թխէին» : Խմորը կը շաղեն, հաց թխելու համար :

էջ 102 - 105, պէ՛տք էր յիշուէր Սեբաստիոյ Առաջնորդ Պետրոս Սրբազանին մականունը : Պատմութեան պահանջն է :

Այս փոքրիկ թերիները ոչինչով չեն նսեմացներ գործին իրական արժէքը : Ահա թէ ինչո՞ւ քաղցր գինին վերջի պահեցի : Ու կը պահեմ դեռ աւելի վերջի, յիշելու համար կարգ մը նմանութիւններ, որ աչքիս կը զարնեն գիրքին մէջ, Շապին Գարահիսարի եւ Վասպուրականի, Կարինի եւ Անիի բարբառներուն, սովորութիւններուն, անուններուն ու մականուններուն մէջ :

Եթէ ընդունինք որ Հայկեան Ցեղը հարաւէն եւ արեւելքէն է տարածուեր դէպի հիւսիս, ապա դէպի արեւմուտք, այն ատեն պարզ է որ՝ արտագաղթի դարաւոր կոհակներովն ու Արծրունի Սենեքերիմ թագաւորին պատմական ու գանգուածային մեծ գաղթին բերումովը՝ Շապին Գարահիսարի Հայութիւնը կազմուած է վերոյիշեալ երեք նահանգներուն բնիկներէն : Ատով ալ՝ իրենց հետ տարած ու աւանդած բարբառն ու բարքերը շարունակած են մնալ անոնց սերունդներուն մէջ :

Ահա բառեր՝ նոյն եւ նման՝ Վանայ ու Շապին Գարահիսարի մէջ — Ծոփկ, Զրոխկ Աղբիւր անեղ (աղեղ)՝ Անեղրի, ճընովրզ, միճտէր, վար արա՛ (ըրէ՛), աղու (թոյն), հարսա (ա՛յ դու հարս), որ սխալ արտագրումով կամ ադաւաղումով՝ Շապին Գարահիսարի բարբառին մէջ եղած է հարսը (էջ 85),— «Հարսը՛ մի՛ լար, հարսը՛ մի՛ լար» երգի ընթացքին :

Ահա նոյն աւանդութիւնները, — Մեծ Պահքին՝ սոխի մէջ եօթը փետուր շարելով կախել երդիքէն, երբ չարաթացոյց (էջ 58) : Վանի մէջ՝ Ակլատիլ, Օրօճիկ կոչուած : Մեծ Զատիկին՝ իրարու փոխայցելութիւն տալ, երեք օր, Զատիկ շընորհաւորելու համար (էջ 59) : Անոնց Զարզարդարը մեր Ծառզարդարը՝ Ծաղկազարդի տօնն է : Խնրկտուր՝ մեր Խնդրակատար (Սուրբ Աձածինն է) : Սուրբ Ցակոբը (տօնն ու սուրբը) ինչպէս հոն, հոս Վանի մամիկներուն բերանովը, իր տօնին օրը, ձմրան, «իր մօրուքը թօթուելով ձիւն կը բերէ » (էջ 40) :

Նոյն Խնրկտուրի ուխտատեղիին աւանդութիւնը՝ շարունակուող կարմիր գիծն է Վանի Ակրտիու Հայ-Փեսայ քարերուն (էջ 42) : Եւ այդ «պսակի պահուն քարացած զոյգ»ին ուխտի երթցող պսակ խնդրող Գարահիսարցի կիները ուղղակի շառաւիղներն են Շահբաղբյի-Վանեցի իրենց մեծ մայրերուն :

Նոյն «Սբ. Սարգիսի ձիուն սմբակներուն հետքերը» (ժայռին վրայ պայտաձեւ պզտիկ փոսեր), Վասպուրական Աշխարհէն Շ. Գարահիսար գաղթած աւանդութիւնն է (էջ 43) :

« Վերջին Դատաստան»ի նկարը, իր նկարագրութիւնովը (էջ 49) կը յիշեցնէ մեր՝ Վանի՝ եկեղեցիներուն մէջ՝ պատէն կախուած զարհուրելի պատկերը, նոյն ահաւոր չարչարանքներու մանրամասնութիւններով : Արքայութիւնը վեր, ամպերու մէջ, Դժոխքը վար՝ բոցերու գիրկ :

ՁԻԹՈՒՆԻ

(1 Շար.)

Հոկտեմբերեանի շրջանը ուղարկեց խումբ մը գործիչներ : Անոնք, ծանօթանալով խնդրին մանրամասնութիւններուն, ինչպէս կը հաղորդեն մեզի, եկած են այն եզրակացութեան, թէ խմբագրի մասին եղած քննադատութիւնները իրաւացի են : Ըստ այդ գործիչներու գլխաւորին՝ Պօղոսեան անսկզբունք մարդ է եւ գրական տեսակէտէն անբաւարար պատրաստութիւն ունի : Կը սպասուէր, որ Հոկտեմբերեանի շրջանի կուսակցական բիւրօն անդրադառնար խնդրին : Դժբախտաբար, ան ցոյց տուած չէ խստապահանջութիւն, որոշադրած չէ Պօղոսեանի սխալները եւ դատապարտած չէ անոր գործունէութիւնը : Իր որոշման մէջ, բիւրօն ոչ-առարկայական ձեւով քննած է «Պրաւտա»յի նամակը : Ան պաշտօնէ հեռացուցած է թերթին պատասխանատու քարտուղար Ստեփանեանը եւ նամակներու բաժնի վարիչ Գէորգեանին ներկայացուցած է կուսակցական խիստ պահանջներ : Ճիշդ է, որ թէեւ նկատողութիւն մը բրած է նաեւ խմբագրին, բայց ատիկա կատարած է աւելի շատ «առարկայական» դատումի նախատեսութեամբ : Իսկ յաջորդ օրը՝ Պօղոսեան, հիմնուած Բայկոմի որոշման վրայ, հրաժարեցուցած ընկերները եւ անոնց առաջարկած է որոշել, — կամ ինքնակամ կերպով հրաժարագիր կուտան եւ կամ ինք կը հրաժարեցնէ զանոնք՝ բացասական բնութագրեր տալով անոնց մասին : Եւ իրականացուցած է իր ցանկութիւնը :

Խօսակցեցանք շրջանի քարոզչական բաժնի վարիչին՝ Ցակոբեանի հետ : Մեր խօսակիցը ամէն կերպով ջանաց արդարացնել խմբագիրը եւ մեղադրել նամակին հեղինակները :

— Անոնք, — ըսաւ Ցակոբեան, — հակակուսակցական ընթացքի մէջ են գտնուած եւ շարժած են սկզբունքի հակառակ :

— Ի՞նչ բանով :

Գարդ այն պատճառով որ լրագրողները նամակ են գրած «Պրաւտա»յին : Քարոզչական բաժնի վարիչը կարծես չի գիտեր կուսակցութեան կանոնագիրը, ըստ որուն ամէն մէկ կոմունիստ իրաւունք ունի կուսակցական օրկաններուն եւ մինչեւ Կ. Կոմիտէին հաղորդել անբաւարարութիւններ եւ թերութիւններ, եւ թէ ան պարտաւոր չէ անտես առնել սխալ գործեր որոնք վնաս կը բերեն կուսակցութեան եւ պետութեան : Ցակոբեան ուրիշ մեղադրանք ալ ունի, — հրաժարեցուցածները պատճառ են աշխատաւորներու նամակներ : Այստեղ եւս ճշմարտութիւնը երեւան ելաւ : Գիւղացիներու նամակներն ու դիտողութիւնները, անոնց հրաժարեցումէն ետք եւս, պատռուած են, Պօղոսեանի թելադրութեամբ, հաշուակալին կողմէ : Մնաց որ խմբագրութեան աշխատակիցները այդ նամակներուն մեծ մասին գոյութեանը անտեղեակ են եղած : Նամակներու մասին տեղեկատուութիւն չէ կատարուած : Խմբագիրը քննադատական նամակները կարդալէ ետք, յաճախ պատռած է զանոնք : Շատ գրութիւններ անհետ թողուած են : Անցեալ տարուան ընթացքին, օրինակ, ընդամէնը տասը պատասխան տրուած է աշխատաւորներու նամակներուն, իսկ այս տարի՝ տասներհինգ : Այս տարուան ութ ամիսներու ընթացքին անպատասխան մնացած են աւելի քան երկու հարիւր նամակներ : Զարմանալի չէ, որ մարդիկ հրաժարած են գրելէ թերթին մէջ :

Որպէսզի որեւէ ձեւով արդարացնէ լրագրողներու հրաժարեցումը, խմբագիրը տուած է մէկ քանի հրամաններ : Զանոնք կը մեղադրէ անգոյ յանցանքներով : Երեւան ելաւ, որ այդ բոլորը հաշուակալին կողմէ են գրուած՝ Պօղոսեանի թելադրանքով :

Այցելեցինք մէկ քանի կոլխոզներ, խօսակցեցանք կոմունիստներու եւ չէզոքներու հետ, եւ բոլորովին համոզուեցանք որ մեղադրանքները անհիմն են :

Մեզի հետ խօսակցութեան ատեն, Բայկոմի քարտուղարը՝ Առոյեան նպաստաւոր կարծիք յայտնեց խմբագրին մասին, գովեց անոր բարոյական բարձր արժանիքները : Բայց ընկեր Առոյեան պարտաւոր է գիտնալ, թէ անցեալին մէջ Բայկոմի բիւրօն դատապարտած էր խմբագիրը : Որոշմնագրին մէջ գրուած էր. «Ընկ. Պօղոսեանը յանցաւոր նկատել եւ զայն հրաժարեցնել վկայաթուղթերու խարդախութեան պատճառաւ» : Երեւան ելաւ որ ան ընթացք չի տար թերթին մէջ կատարուած քննադատութիւններուն, չոգներ

Թղթակիցներուն եւ վատ կենցաղ ունի :

Անկէ ի վեր հինգ տարիներ են անցած, բայց այս մարդուն ընթացքին մէջ ոչինչ փոխուած է :

Ի՞նչպէս պատահեցաւ, որ ան կրկին գրաւեց խմբագրապետի աթոռը : Այս մասին որեւէ պատասխան չտուին · մեզի՝ կուսակցութեան բիւրոյին կողմէ : Ինչ որ ըսաւ մեզի ընկեր Առոյեան, այն է, որ «խմբագիրը ամբողջովին ձեռքն է առած Բայկոմը» :

Այս մասին ի՞նչ ունի ըսելիք Հայաստանի Կոմկուսակցութեան Կ. Կոմիտէն :

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՊՐՈՒՍԷԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՀԻՆԳ ՄԱՀ, ԵՐԵՔ ՀԱՐՍԱՆԻՔ…

Կիրակի, Հոկտեմբեր 19ին, Պրիւսէլի ցուցահանդէսին դուռները փակուեցան, աւանդական հրավառութեամբ : Հազարաւոր հանդիսականներ, հակառակ ցուրտին՝ ներկայ եղան փակման արարողութեան :

Ինչպէս կը նախատեսուէր, վերջին օրը աննախընթաց խճողում մը կար, մօտ մէկ միլիոն այցելուներ, որոնք գացած էին Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն, Հոլանտայէն եւ Անգլիայէն, անշուշտ՝ չմոռնալով Պելժիքը :

Համաշխարհային այս ցուցահանդէսը այցելուներ ունեցաւ ամէն կողմէ. Եւրոպայի երկիրներուն դիւանագէտներ, նոյն իսկ՝ նախագահներ եւ վարչապետներ ներկայ եղան ցուցասրահներու մէջ տեղի ունեցած համագումարներու : Զանազան սրահներու մէջ 500 հարսանիքներ եղան : Լրագրողները, որ կը վխտային ամէն կողմ, աչքէ չփախցնելով « կարեւոր դէմքերու ժամանումն ու մեկնումը, երկու մրցանակներ յատկացուցին. առաջինը՝ Փրի Օրանժ, տրուեցաւ Լիւքսէնպուրկի Ժոզէֆին – Շարլոթ իշխանուհիին, որ «պաչ բռնած» էր, վերելակ-աթոռը նստելու համար : Երկրորդը՝ Փրի – Սիթրօն տրուեցաւ դարձեալ իշխանուհիի մը՝ Մարկարէթ (Անգլիա) :

Կազմակերպիչներու մրցանակը տրուեցաւ Ֆրանսական տաղաւարի ղեկավար Անտրէ Ռէնիէի :

Ցուցահանդէսին առեւտուրի վարպետը հանդիսացաւ Խ. Միութիւնը, — ինչպէս կը հաստատեն բոլոր այցելուները՝ միահամուռ : Արդարեւ, միայն Ռուսերը խանութ բացած էին իրենց տաղաւարին մէջ. ծախեցին հազարաւոր պուպրիկներ, ըմպելիներ, լուցկիի տուփեր եւն. : Ճաշարաններու մէջ առաջին կարգի վրայ կը դասուի փարիզեանը :

Այցելուներու ընդհանուր թիւը եղաւ մօտ 42 միլիոն մինչդեռ 35 միլիոն կը նախատեսուէր : 1935ին, Պրիւսէլի ցուցահանդէսը ունեցած էր 19 միլիոն այցելու :

Գերմանացիները կը ներկայացնեն մեծագոյն թիւը՝ այցելուներուն մէջ, ապա նուհետեւ կուգան Հոլանտացիները, Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները :

Տաղաւարներուն մէջ Ֆրանսականն է որ ամէնէն աւելի այցելու ունեցաւ. աւելի քան 6 միլիոն հոգի, չխօսելու համար կուգայ անկէ վերջ՝ 5.200.000 հոգիով, որուն կը յաջորդեն ռուսականը, ամերիկեանը եւ անգլիականը :

575.000 կառքեր մօտն թէեւ աւելին կը սպասուէր :

Ցուցահանդէսին փոքրիկ կառախումբերը կտրեցին մէկ միլիոն 200.000 քիլոմեթր ճամբայ … փոխադրեցին տասը միլիոն ճամբորդ : Երեք միլիոն հոգի նստան վերելակ – աթոռները : Մէկ միլիոն հոգի նախընտրեցին փուս – փուսները :

Մէկ ու կէս միլիոն հոգի այցելեցին Աթոմիոմը. եկամուտ՝ 75 միլիոն պելժիական ֆրանք (վեց հարիւր միլիոն ֆրանսական) :

16 Միլիոն հոգի ճաշեցին ցուցահանդէսին 70 ճաշարաններուն մէջ, որոնք ունէին քսան հազար խոհարար եւ սպասեակ :

Զանազան երկիրներէն 1200 հիւրընկալօրիորդներ (օթէս) գացած էին. ասոնց երեքը սիրահարուեցան եւ ամուսնացան, առանց սպասելու որ վերջանայ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը, — Ֆրանսուհի մը, Պելժ մը, եւ Հրեայ մը :

370 գողեր ձերբակալուեցան. գողցուած առարկաները — Գիրք, լուսանկարչական գործիք, պուպրիկ եւ զանազան նախապատկեր (մաքէթ) :

Հինգ հոգի մեռան, արկածի հետեւանքով :

31.000 հոգի հիւանդացան եւ խնամուեցան : Ութ վաղաժամ ծնունդներ եղան : 27 հոգի անձնասպանութիւն փորձեցին : 150 հոգի ուշաթափ եղան … :

2000 փոքրիկներ կորսուեցան ու … գտնուեցան : Այոնքն՝ օրական 12 հատ : Մրցանիշ մը, — Տնօրէն մը իր աղջնակը սկսաւ փնտռել կորսուելէն երեք օր ետք :

Գլխաւոր այցելուներ — Պօտուէն թագաւոր, Նախագահ Քօթի, իշխան Ֆիլիփ եւ Մարկարէթ իշխանուհին, ժիւլիանա թագուհին, Յունաստանի թագաւորը, իշխան Ռէնիէ, Սկանտինաւեան իշխանուհիները, Վարչապետ Սալազար, Վորոշիլով, Կարտինալ Աղաջանեան, Ֆոն Պրէնթանօ, Միկոյեան … բայց ոչ Ռըբուշչեւը :

Այս բոլորէն ետք, բանուորները սկսած են քանդել բոլոր տաղաւարները : Գալով ապրանքներուն, Պելժիական իշխանութիւնները իրաւունք տուած են բոլոր երկիրներուն՝ իրենց ունեցածները տեղւոյն վրայ ծախել, կամ միասին տանիլ : Ընդամէնը 45.700 թոն ապրանք կայ : Եթէ այս պայմանները չյարգուին ցուցահանդէսին մասնակցող երկիրներուն կողմէ, պելժ կառավարութիւնը տուրք պիտի դնէ ապրանքներուն վրայ :

Բոլոր տաղաւարները պիտի քանդուին. ծախքերը պիտի հոգան այն երկիրները՝ որ չինած են զանոնք : Կարգ մը այգեր Պելժիոյ առաջարկած են տաղաւարները նուիրել … բայց մերժուած :

Այս պայմաններուն մէջ, կարգ մը երկիրներ զանազան ընկերութեանց յանձնած են իրենց տաղաւարին քանդումը : Պելժիոյ կառավարութիւնը կը պահանջէ հողը այնպէս՝ ինչպէս յանձնուած էր : Աւստրիոյ տաղաւարը եղածին պէս պիտի փոխադրուի Վիեննա : Չեխոսլովաքիոյ, Խ. Միութիւն եւ Սպանիա նոյնպէս որոշած են փոխադրել իրենց տաղաւարները : Ֆրանսական տաղաւարին ճակատագիրը դեռ չէ ճշդուած : Հո՛ն պիտի մնայ միայն Աթոմիոմը, վեց տարի, աշխարհին յիշեցնելու համար որ 1958ին մարդկութիւնը այնտեղ կատարած էր «աշխարհի հաշուեկշիռը՝ աւելի մարդկային աշխարհի մը համար …» :

Թ. Ա. Թ.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ծնողաց միութիւնը հոկտեմբեր քսանին գումարեց իր ընդհանուր ժողովը, որուն օրակարգի նիւթերն էին. — 1) Անցնող տարուան գործունէութեան ընդհանուր տեղեկատուութիւնը : 2) Նոր վարիչ յանձնախումբի ընտրութիւնը :

Ժողովականները մեծ գոհունակութեամբ եւ ծափերով շնորհաւորեցին նախ վարիչ յանձնախումբին տարած աշխատանքները եւ ձեռք բերած գնահատելի արդիւնքները :

Անցնելով ընտրութիւններուն կազմուեցաւ նոր վարիչ յանձնախումբը հետեւեալ տիկիններէ — Տիկին Հ. Ֆէյտի, (նախագահուհի), Տիկին Խաչերեան (փոխ-նախագահուհի), Տիկին Գրիգորեան (քարտուղարուհի), Տիկիններ Թեւանեան եւ Խանճեան (գանձապահուհի), Տիկիններ՝ Մինասեան, Մանուկեան, Տաքսեան, Շերոյեան, Ցակոբեան, Աղամեան (խորհրդականներ), Տիկիններ՝ Տէր-Մատթէոսեան, Հրաչեան եւ Պէրպէրեան (օժանդակ խորհրդականներ) :

Ընդհանուր ժողովը փակուեցաւ ամէնուն գոհունակութեամբ եւ շնորհաւորական մաղթանքներով :

×

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի 1957 – 58 ուսումնական տարեշրջանի պետական քննութիւններուն յաջողած են. —

ՊԱՇՕ — Ժագ Ֆէյտի, Հայկ Կարապետեան, Վիչէն Բարմաքսըզեան, Կարապետ Զափութեան :

ՊՐԷՎԷ — Պօյաճեան, Արթինեան, Շերոյեան, Կեցոյեան, Կիւլեան, Մէնէտեան, Սօյաքեան, Ասլանեան, Տօնիկեան եւ Աղամեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (281)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Գուցէ այդ է սրբի տուել, որ այդ տիկերի պատրաստութիւնը զարմանալի կերպով կատարելագործուած է արեւելքում : Նրանք ջուրը եւ սառն են պահում, եւ ամենասաստիկ տօթերի ժամանակ երբեք չեն հոտում : Կաշին արհեստաւորի շնորհիւ դարձել է մի տեսակ խեցեղէն աման, որ ազատ թոյլ է տալիս օդի հաղորդակցութիւնը ջրի հետ : Նոյն ջորիի վրայ, զանազան անօթների մէջ կայ եւ թրջած թամբաքու եւ սուրճի բոլոր պարագայքը : Բաւական է, որ ծառան լսում է իր տիրոջ հրամանը. «ղահուէ, նարգիլէ» : Ծառան խկոյն պատրաստում է նախ ղահուէն, ապա նարգիլէն, մատուցանում է իր տիրոջը : Հետաքրքիր է նայել այդ տեսարանի վրայ : Ծառան նարգիլէն բռնած ունի իր ձեռքում, իսկ երկար, օձի նման գալարուող, կաշեայ ծխաքարշի ծայրը գտնւում է տիրոջ բերանում : Ջորիները գնում են, իսկ տէրը մեծ բաւականութեամբ ծխում է, կարծես, իր տանը լինի :

Քարաւանի մէջ կային եւ մի խումբ չինգանաներ (ցիգաններ) իրանց կապիկներով եւ պար եկող տղաներով ու աղջիկներով : Տղաների, աղջիկների եւ կապիկների վրայ հաւասար կերպով խնամք էին տանում : Այդ թռչկոտող արարածները նստած էին աւանակների վրայ, իսկ նրանց տէրերը գնում էին ոտքով : Այդ ուրախ, թափառական խումբը, որ ճանապարհի բոլոր ընթացքում միշտ երգում էր, ծիծաղում էր, կատակներ էր անում, իր վրայ էր դարձրել ամբողջ քարաւանի ուշադրութիւնը :

Կային եւ մէկ խումբ վանեցի մշակներ, որոնք մերձակայ գիւղօրայքից էին : Դրանք պանդխտութիւնից էին վերադառնում : Որքան հեռու տեղից էին գալիս եւ որքան ժամանակ բացակայ էին հայրենիքից, — այդ երեւում էր նրանց թախծալի դէմքերից : Բայց որքան մօտենում էին հայրենի տնակին, այնքան նրանց դէմքերը հետզհետէ զուարթանում էին : Նրանցից եւ ոչ մէկը գրաստ չունէր : Մի մի պարկ ուսներին կապած, ուղեւորի երկար ցուպը ձեռքերին, այրուած, սեւացած արեւի բոցերից, գնում էին ոտքով :

Թափառական չինգանէ, թափառական վանեցի : Երկուսի մէջ սերտ համեմատութիւն կայ : Զանազանութիւնը նրանումն է միայն ; որ մէկը հայրենիք, տուն ու տեղ չունի, այլ որպէս աշխարհաքաղաքացի, թափառում է ամբողջ աշխարհում : Իսկ միւսը ամէն ինչ ունի՝ եւ հայրենիք, եւ ընտանիք, եւ հայրենական տուն ու տեղ, բայց դարձեալ թափառում է եւ օտար երկրներում հաց է որոնում :

Քարաւան – բաշին (քարաւանի պետը) ազգով հայ էր յայտնի Թօխմախ – Արթինը, որը ընիկ արզրումցի լինելով, սովորութիւն ունէր ամէն խօսքի մէջ կրկնել այդ առածը՝ «մինչեւ չպղտորուի, չպարզուի» : Նա առանց պատճառի չէր ստացել իր թօխմախ մականունը որ նշանակում է երկաթեայ մեծ կռան, որով դարբինները երկաթ են կռում ու կոփում : Միջին հասակով մարդ էր Արթինը, ամրակազմ, որպէս ծառի բուն : Նրա խոշոր դէմքի վրայ մազերից ազատ մնացել էր միայն քիթը եւ ճակատի մի փոքրիկ մասը : Մինչեւ անգամ ականջները ծածկուած էին խիտ ու կոշտ մազերով : Նա սովորութիւն ունէր ինքն իրան ծաղրել, ասելով թէ մայրը իրան գողացել է արջերի որջից : Բայց երբ խօսում էիր այդ կոշտ ու կոպիտ մարդու հետ, նրա դէմքի խոշոր գծերը մեղմանում էին եւ, կարծես, հետզհետէ գեղեցկանում էր նա :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

Գ. Վարդգէս Մարեան եւ զաւակները, Արա Մարեան, Այրի Տիկին Միքայէլ Մարեան եւ աղջիկները, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Ալլահվերտի, Տէր եւ Տիկին Սերժ Միլոս եւ աղջիկը, Մարեան, Չէչէեան, Ադար–եան, Կեւրէկեան, Մարտիկեան եւ Քրա–սիլնիքոֆ ընտանիքները ցաւով կը ծա–նուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղրօր եւ ազգականին՝

ԱՐՄԷՆ ՄԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 21ին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր՝ Ուրբաթ ժամը 10·30ին, Գրիւսէլի Անկլիքան եկեղեցին ։

29, RUE CRESPEL

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Տէր եւ Տիկին Ա. Զաքար–եան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Վարսենիկ Զուլ–ալէրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ Պ. Վարդան Զուլալէրեանի մահուան առ–թիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Էլլէն Բիւզանդի իր սիրելի ամուսնոյն՝ Տոքթ. Յ. Քիւթիւճեանի կսկծալի մահուան առ–թիւ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մոնթէլիէն Փափազեան ընտանիքը Օր. Էկիւլ Արսլանեանի մահուան առթիւ 2500ական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու օգափոխութեան կա–յաններուն։ (Մտանալ Ցառաջէն)։

×

Ողբ. Տիկին Քրիստինէ Թընկըրեանի տխուր մահուան առթիւ, Թընկըրեան եղ–բայրներու բարեկամները փոխան ծաղկե–պսակի 7400ական ֆրանք կը նուիրեն Գանեէօյ Քաշանի Կարմիր Խաչի եւ Կա–պոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն, ձեռամբ Պ. Մկրտիչ Միրաքեանի ։

ՏԻԿԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, կը նուիրեն .—

Տէր եւ Տիկին Տ. Քէօշկէրեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մարանկօզեան, հինգ հազա–րական ֆրանք, Տիկին Եղիսաբէթ Թա–թինեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Ի–գլիտպաշեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տատուր–եան, Տէր եւ Տիկին Ֆաքրիկեան, Տիկին Մարիամ Նէտիւլեան երկու հազարական, Տէր եւ Տիկին Տուրկութեան, Տէր եւ Տի–կին Հ. Գասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Շիրինեան, Պ. Ե. Փանոսեան, Տիկիններ՝ Բարսեղ–եան, Լուսի Սալմաստլեան, Մ. Կարա–պետեան, Ճիհանեան, Ա. Գազըրճեան, Գարոնեան, Գ. Էֆէեան, Աստղիկ Աչըք–կէօզեան, Մ. Մութաֆեան, Ն. Ուստա–լիկեան, Հ. Փափազեան, Պ. Սաքայեան հազարական, Տիկիններ՝ Փափազեան, Տօղրամաճեան, Անմահեան, Եղիշէեան հինգ հարիւրական ֆրանք ։

Այս տխուր առիթով Անվէրսի Տիկնանց Միութիւնը վարժարանին կը նուիրէ ե–րեք հազար պելժիական ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առի–թով կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պա–տարագ, որուն ընթացքին երգեհոնի ըն–կերակցութեամբ կ'երգուի օրուան յա–տուկ շարականը։ Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաչահանգիստի անդաստանը՝ ջրօրհնէ–քով։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Սարգսեան ։

× Հայաստանէն Արտաւշ Ալեքսայի Ղամբարեան կը փնտռէ իր փեսան Նիկո–լա Մեխակ (մօր անուն Շուշանիկ)։ Ար–տասահմանի թերթերէն կը խնդրուի ար–տատպել իր ծանուցումը։ Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Մայր եկեղե–ցիին, 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարա–նի շքեղ սրահներուն մէջ

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Մանրամասնու–թիւնները յաջորդով ։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

1 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժա–մը 8·30ին, Ֆուայեէ տը լ'Իմմաքիւլէի մէջ, 24 րիւ Տիւնուար ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կ'ուղմէ՝ պատիւ Տիկին Լոլա Սասունիի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավար–քարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի պատգ. ժողովին, այս շա–բաթ ժամը 16ին Սասունիի ճաշարանը, Րիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի ։

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շր–ջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրա–կան զեկուցումը ։

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints Pères

ՇԱՐԲՈ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 31

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

26րդ ուխտագնացութիւնը Մարսիլիոյ հայ գաղութին դէպի Նոթըր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի ։

Սոյն ուխտագնացութեան ա–րարողութիւնը պիտի կատարուի Մարսի–լիոյ Առաջնորդ՝ Տէր Մարկոս Լալիէ Արք.ին պատուոյ բարձր հովանաւորու–թեան ներքեւ ու նախագահութեամբ նոյն սրբավայրին մեծաւոր գերապայծառ Տէր Յովհաննէս Մէժէնսի ։

Սոյն օրը ժամը 9·30ին ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ գերապա–տիւ Յովհ. Վ. Նալպանտեան, (ժողո–վրդապետ Պէյթիոյ կաթողիկէ Հայոց), ու յաւարտ պատարագի պիտի քարոզէ վերապատուելի Հայր Բ. Ֆիհար, Մար–սիլիոյ Ասոնփսիոնիսթ հայրերուն մեծա–ւորը ։

Երգերը պիտի կատարուին Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյն «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» երգչախումբի կողմէ ։

Պատարագէն վերջ՝ հանդիսաւոր հոգե–հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար։

Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ բարեպաշտ հայ ժողովուրդը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Անմահն ԿՈՄԻՏԱՍԻ յի–շատակին եւ եկեղեցաչէն մեծ բարերար ողբ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջե–ցեալներուն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգե–հանգստեան պաշտօն ։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ։

×

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն ողբացեալ ՀԱՄԲԱՐ–ՁՈՒՄ ՖԸՉԸՃԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ։ Հանգուցեալին յիշատակը յար–գողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 26 Հոկտեմբեր ժամը 16էն կէս գիշեր

GEORGE V Ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 31, Ave. George V, Paris 8e

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Deux Orchestres **Cotillons**

ՃԱՆԱՉՈՒԱԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ, ՄՆԱՑՈՐԴԱՑՆԵՐ

ԹՕՄՊՕԼԱ, ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՎ

Կը խնդրուի ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը

ՄՈՒՏՔ 500 ՖՐԱՆՔ PRO. 77-73

Սեղաններուն կէսէն աւելին բռնուած ըլլալով աճապարեցէք ձեր տեղերը ա–պահովել այսօրուընէ իսկ հեռաձայնելով վարչութեան գրասենեակը ։ վերջին օրերու մի սպասէք։

ԼԻՈՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐՍ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՔԵՐՄԷՍ

Լիոնի Նորակառոյց Եկեղեցւոյ կից Ազ–գային Տան բացումը պիտի կատարուի, Լիոնի եկեղեցաչէն Երիտասարդաց կողմէ կազմակերպուած շքեղ քերմէս եւ պարա–հանդէսով մը ։

Բոլորը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, այս հաճելի օրը միասին տօնելու ։

26 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր ։

Պիտի ըլլան՝ խաղեր, Թոմպօլա, ճոխ պիւֆէ, պարեր ։

Vente de Charité.

Մուտքը ազատ է ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Արշակ, Շահան, Շուշան եւ Ալանիկ Փիրանեաններէն (զաւակները Կիւրինցի Վարդան եւ Նարդուհի Փիրանեաններու) իրենց հասցէն տեղեկացնել Պ. Էլմասեա–նի՝ Պուաթ Փոսթալ 488 Ալէքսանտրի, (Եգիպտ)։

× Հայաստանէն նամակ ունի Մկրտիչ Օտապաշեան։ Դիմել խմբագրութեան ։

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՉՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու։ Ասօսիասիօն Ֆիլօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուց–ման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան։ Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխար–հագրութիւն։ Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՄՍԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ ժամանաւոր դասեր, բացի հայերէ–նի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի։

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկ–տեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21)։

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կու–տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերա–յին նիւթեր եւն.։ Փափաքողներուն ծրա–գիրը ձրի կը տրուի ։

Դիմել՝

Association Philotechnique

47, Rue Saint André des Arts

(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն)։

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Եր–կուշաբթի 18·20, հեռաձայն Տանթօն 48·28, 44·14։ Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գամսիկեան, 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ՝

Որբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հաս–ցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6 ։

Pour tous vos Travaux d'Appartements

ADRESSEZ VOUS

au jeune Artisan Peintre

ARMENAK VARTANIAN

42, Rue des Jeuneurs — Paris - 2e

Devenez son Client :

Vous ne le regretterez pas !

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH — 17 Rue Bleue 17 — PARIS (9e) —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի–տէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուր–բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւա–քատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Գոմոնի մասնաճիւղի բո–լոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բա–ցառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին։ Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Արմընօն–վիլի մեծ սրահին մէջ։

Կը բանախօսէ Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՉԷ։

Այս առթիւ պատրաստուած է գեղար–ուեստական կոկիկ բաժին մը ։ Մարզիկ–ներուն կողմէ պիտի ներկայացուին հայե–րէն երկու զաւեշտներ։ Ճոխ պիւֆէ ։

Պարերը կը սկսին առաջին մասէն ան–միջապէս ետքը ։

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը քաջալերելու պատանի մարզիկներուն այս ձեռնարկը ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

Ի գիտութիւն Գոմոնի եւ Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ՝ այս Կիրակի, Տօն Գիւտ Խաչի, պա–տարագ եւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թայիս Ս. Գր. Լուսա–ւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ի յիշատակ հան–գուցեալ առաջնորդ Պալաքեան Սրբազա–նի, անոր յանկարծական մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ։ Ապա, Տ. Հմայեակ հօր, Թաղ. Խորհրդոյ, Դպրաց Դասու եւ ազգայիններու բազմութեամբ, կէս օրէ վերջ ժամը երեքին ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ դէպի Սէն Փիէռ, հանգուցեալին եւ վեց քահանայից գերեզմանին վրայ եւս հոգեհանգիստ կա–տարելու։ Քաղցր պարտականութիւն հա–մարող ազգայիններէն կը խնդրուի յիշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Ս. Փիէռի մեծ դրան առջեւ, խմբովին երթալու համար ուխտավայր ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 25 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] — 34EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4129

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մինչ կարեւոր, չըսելու համար պատմական դեր մը վիճակեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան՝ Չորրորդ Հանրապետութեան վերջին տարիներուն:

1956 Յունուար 2ի երեսփոխանական ընտրութիւնները իրաւարարի դերը տուին անոր՝ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ:

Ընտրութեանց վաղորդայնին կեանքի կոչուեցաւ կառավարութիւն մը, որուն գլուխը յանձնուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին:

Կի Մոլէ իշխանութեան գլուխ մնաց գրեթէ մէկուկէս տարի եւ կարելին ըրաւ ներքին եւ արտաքին կնճիռները հարթելու համար:

Կամաւոր մեկուսացումի կարճատեւ շրջանէ մը վերջ, ընկերվարականները կրկին հրապարակ եկան՝ զօրավիգ գտնուելով Զօր. Տը Կոլի՝ անոր դահլիճին տրամադրելով չորս նախարարներ:

Կի Մոլէ դարձաւ վարչապետին աջ բազուկը, նոյնիսկ ստանձնեց անոր փոխանորդութիւնը՝ երբ անիկա կը բացակայէր մայրաքաղաքէն:

Նոր Սահմանադրութեան խմբագրութեան մէջ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցան ընկերվարականները, որոնց ներկայութիւնը կառավարութեան մէջ՝ փարատեց բազմաթիւ կասկածներ:

Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին իր անվերապահ եւ դրական աջակցութիւնը բերելով՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը ճամբայ ցոյց տուաւ տատամսողներուն:

Իսի լէ Մուլինոյի 50րդ համագումարը նախ քան հանրաքուէն գծած էր կուսակցութեան հետեւելիք ուղղութիւնը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Այդ ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ անփոփոխ կը մնայ նաեւ Նոյեմբերի երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ, ինչպէս հաղորդեց վարիչ մարմինը:

«Ազգային Խորհուրդ»ը որ կը գումարուի այսօր, պիտի զբաղի գործնական հարցերով: Պիտի ճշդէ թէ ո՛ր հոսանքներուն հետ եւ ի՛նչ պայմաններով պիտի համաձայնի համեմատական ընտրութեանց առեն: Տնտեսական եւ ընկերային *քաղաքականութեան մարզերուն մէջ ընկերվարականները կը պահանջեն* զարկ տալ արտադրութեան՝ *խուսափելու համար տնտեսական տագնապէ մը, որմէ մեծապէս պիտի տուժէ աշխատաւոր դասակարգը: Մնայուն աշխատանք հայթայթել գործաւորներուն, արդիականացնել ճարտարարուեստը, պետական հասոյթներու եւ տուրքերու արդար բաշխումով երաշխաւորել աշխատաւորներու եւ ծերերու ապահովութիւնը:*

Անդրծովեան *հարցերու մասին ծանօթ են արդէն ընկերվարութեան ազատամիտ սկզբունքները, որոնց գլխաւորն է ինքնորոշման իրաւունքը, ինչպէս կը տրամադրէ նոր սահմանադրութիւնը:*

Ալժերիոյ *խնդրին բարւոք կարգադրութեան համար ընկերվարականները իբրեւ առաջին պայման կը պահանջեն լուծել «փրկութեան կոմիտէ»ները եւ վերահաստատել ժողովրդավար կարգերը: Այնուհետեւ «փոխադարձ երաշխաւորութիւններով զինադուլ ապահովել անոնց հետ, որոնց դէմ կը կռուինք»: Ու վերջապէս բանակցիլ բնակչութեան իրաւատու ներկայացուցիչներուն հետ:*

Միջազգային *քաղաքականութեան մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը կը շատագովէ զինաթափութիւնը, հիւլէական փորձերու հակակշռեալ ընդհատումը երկու տարուան համար եւ Եւրոպայի կառուցումը:*

Փայլուն յաղթանակ մը վերապահուած է իրեն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏԸ ԿՈԼ ԿԸՆԴՈՒՆԻ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ԲԱՑԻ ՈՉ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ Զօր. Տը Կոլ Ֆրանսացի եւ օտար լրագրողներու հոծ բազմութեան մը առջեւ խօսք առաւ պարզելու համար իր քաղաքականութիւնը: Կարգ մը հարցումներու պատասխանելէ առաջ, Տը Կոլ յայտնեց թէ վերջին անգամ Մայիսին էր երբ ուրիշ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը յայտնէր թէ պատրաստ էր կառավարութեան ղեկը ձեռքը առնել: «Ազգ. Միութիւնը արգելք հանդիսացաւ երկրին պառակտման եւ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն յայտնաբերեց Ֆրանսայի զարթօնքը»:

Զօրավարը, ապա անդրադարձաւ թէ ինչ կը նշանակէ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէն: 25 միլիոն հոգի սեւ Ափրիկէէն, Մատակասքարէն, Ծիպութիէն ինքնաբերաբար յայտնեցին իրենց փափաքը՝ ըստեղծելու Ֆրանսայի հետ ազատ հասարակապետութիւն մը, եւ նոյն առեն 55 միլիոն քաղաքացիներ Մայր-Երկրէն, Ալժերիոյ, Ովկիանոսի, Անթիլեաններու, Նոր-Քալետոնիոյ, Նոր-Հեբրիտներու նմանօրինակ որոշում մը տուին:

Տը Կոլ անցնելով երեսփոխանական ընտրութիւններուն, ըսաւ թէ ինք չուզեր խառնուիլ ընտրական պայքարին: «Այն առաքելութիւնը, զոր երկիրը ինծի տուաւ, թոյլ չի տար որ գիրք բռնեմ», շեշտեց Տը Կոլ: «Անշուշտ, շարունակեց, չեմ կրնար համաձայն չըլլալ այն խմբակցութեանց կամ անհատներուն որոնք հրապարակաւ կը յայտնեն իրենց անդամակցութիւնը «Շառլ Տը Կոլ Շարժումին»:

Տը Կոլ բացատրեց նաեւ թէ վաղուան երեսփոխանական ժողովը նոյնը պիտի չըլլայ, արդարեւ կառավարութեան անդամները եւ Սահմանադրական Խորհուրդը ճշդած են անոր իրաւասութեանց սահմանները: Եւ շեշտեց — «Եթէ պատահէր, որ վաղուան խորհրդարանը չուզէր, համակերպիլ իրեն վիճակուած դերին, տարակոյս չկայ որ Հանրապետութիւնը կ'իյնար նոր տագնապի մը մէջ որուն հետեւանքները ոչ ոք կրնայ նախատեսել: Բայց մէկ կէտէ խորհրդարանական հիմնարկութիւնը բաւական ժամանակի համար կը սրբուի»: Եւ Տը Կոլ վերջացուց — Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսան ցոյց տուաւ որ անեղծուած է ապրելու համար, բարձրանալու համար եւ ճառագայթելու համար»:

Ապա զօրավարը պատասխանեց լրագրողներու հարցումներուն: Այս առթիւ ճշդեց թէ 7200 սպայ եւ զինուոր մեռած են եւ 77.000 ըմբոստներ Ալժերիոյ կռիւներուն մէջ, եւ անդրադարձաւ բանակին կարեւորութեան, առաքելութեան եւ զոհաբերութեան վրայ: Երբ հարց տրուեցաւ Վարչապետին թէ ի՞նչ է իր կառավարութեան դիրքը Ազատագր. Ճակատի առաջարկած բանակցութեանց նկատմամբ, Տը Կոլ պատասխանեց — Գալով դուրսը գտնուող այն կազմակերպութեան որուն ակնարկեցիք (Ազատ. Ճակատ), կը կրկնեմ բարձրաձայն ինչ որ յայտնած եմ. եթէ պատուիրակներ նշանակուին որպէսզի կարգադրեն իշխանութեանց հետ կռիւներուն դադրիլը, թող դիմեն Թունուզի կամ Ռապաթի Ֆրանսական դեսպանատան, մէկը կամ միւսը կրնան ապահովել իրենց փոխադրութիւնը դէպի Մայր-Երկիր: Որքան կ'ուզեմ որ շուտ գայ խաղաղութիւնը, բայց այն առեն ոմանք կ'ըսեն՝ ի՞նչ են այն քաղաքական պայմանները որոնց շուրջ Ֆրանսա կ'ընդունի խօսիլ: Ես կը պատասխանեմ — Ալժերիոյ քաղաքական ճակատագիրը Ալժերիոյ մէջ իսկ է: Երբ ժողովրդավարութեան ճամբան բաց է, երբ քաղաքացիները հնարաւորութիւնն ունին արտայայտելու իրենց կամքը, ուրեմն ուրիշ ճամբայ չկայ ... Կը տեսնէք, ամէն օրուան իր հոգը բաւական է, բայց երբ ինծի կը հարցնեն թէ ի վերջոյ ո՞վ պիտի շահի, համոզուած կը պատասխանեմ՝ ի վերջոյ եղբայրական քաղաքակրթութիւնն է որ պիտի շահի:

Տը Կոլ խօսեցաւ տակաւին հիւլէական փորձերու եւ Կինէի մասին եւ իր ասուլիսը վերջացուց հետեւեալ ձեւով — Կասկածէ դուրս է որ այս ժամուս, Ֆրանսացիներու բոլոր մտահոգութիւնները, ուր որ ալ ըլլան, կեդրոնացած են իրենց Երկրին ճակատագրին վրայ, ճակատագիր մը որ պիտի որոշուի Նոյեմբերի ընտրութեանց, միւս կողմէ բոլորին սպասածն է՝ վերջը Ալժերիոյ ողբերգութեան:

ՊԱՊ ԿԱՄ ՈՉ

Հռոմի եօթը բլուրներն ի վեր ծնող այսօրուան օրը՝ պատմական օր մըն է քրիստոնեայ աշխարհին համար:

Այսօր է որ Ս. Պետրոսի Մայր Տաճարին ստորերկրեայ Սիքստեան մատրան մէջ, նոր Պապին ընտրութեան դռնփակ նիստը? — Այսօր է որ Ս. Պետրոսի Մայր Տաճարին ստորերկրեայ Սիքստեան մատրան մէջ, նոր Պապին ընտրութեան դռնփակեալ ժողովը կը սկսի:

Կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ 55 Իշխաններէն Հռոմ գտնուող 53 կարդինալները, մի առ մի եւ ծնրադիր, գաղտնապահութիւն ուխտելէ ետք մատրան խորանին առջեւ, պիտի բազմին իրենց վերապահեալ գահերուն վրայ եւ սկսին ընտրութիւնը Առաքելոց Իշխանի՝ Պետրոսի յաջորդին:

Ըստ դարաւոր աւանդութեան մը, ընտրութեան վերջնական կատարումը եւ նոր Քահանայապետին անունը երկու ձեւով կ'աւետուի՝ մէկը տեսանելի, միւսը լսելի. Ս. Պետրոսի հրապարակին վրայ մեծ լուրին սպասող անթիւ բազմութեան:

Քուէթուղթերու այրումով, յատուկ ծխնելոյզէ մը երկինք բարձրացող ծուխին ճերմակ կամ սեւ գոյնը՝ առաջին նշանն է ընտրութեան վերջնական կատարումին կամ անոր կրկնելիութեան:

Երբ Վատիկանի մեծաշուք պալատին ճակատի կեդրոնական պատուհանը դանդաղօրէն բացուի, ընտրութեան կատարումն ու վերջը հաստատող միւս նշանն է այս. եւ անկէ կը յայտարարուի՝ ի լուր աշխարհի, նորընտիր Պապին անունը:

Ամբողջ աշխարհը այդ նշաններուն կը սպասէ այժմ, ժամէ ժամ:

Այդ սպասումին մասնակից է այսօր, ազգային հպարտութեան գիտակից Հայութիւնն ալ: Առաջին անգամն ըլլալով, Հայ է պապընտրելի կարդինալներէն մէկը՝ յաչս եւ ի լուր աշխարհի:

Կրնայ ըլլալ որ Վատիկանի պապակետ ծխնելոյզին այս անգամուան ճերմակ մուխը, հայրենի բուխերիկի մը ծուխին յուզումը պատճառէ Հայերուս:

Կրնայ ըլլալ որ արար աշխարհի հռչակուելիք նոր Քահանայապետին անունը, հայահնչուն ըլլայ այս անգամ:

Կրնայ ըլլալ որ այսօր միջազգային տարողութեամբ՝ ազգային հպարտութեան նոր առիթ մը ստեղծուի աշխարհացրիւ Հայութեան համար:

Անշուշտ, Քրիստոնէութեան դարաւոր պատմութեան մէջ Հայութիւնը ի պատուի է արդէն իր անցեալի փառաւոր Սուրբերով, Հայրապետներով, մարտիրոսներով եւ հաւատոյ պաշտպան հերոսներով:

Ունինք արդէն եզական հպարտութիւնը, ազգովին քրիստոնէութիւնը ընդունած առաջին ժողովուրդը ըլլալու:

Ազգային հպարտութեան ի՜նչ նոր էջ մը պիտի գրուի մեր պատմութեան մէջ, եթէ երբեք վաղը Ս. Պետրոսի գահին վրայ բազմողը՝ Հայ Հայրապետ մը ըլլայ յանձին կարդինալ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանի:

Ծանօթ է ժամանակակից Պապերու բացառիկ դերն ու ազդեցութիւնը մարդկութեան հոգեւոր, բարոյական, ընկերային եւ այլ մարզերու պատմութեան մէջ:

Անոնք ոչ միայն գերագոյն Առաջնորդներն են մէկ միլիառ կաթոլիկէ շրջաններու կատարած աղօթքին, այլ եւ՝ նշանակութեան բարձրագոյն առումով, առաջնորդներն են իրենց հովուած եւ աշխարհատարած հաւատացեալներուն քաղաքացիական որոշ սկզբունքներուն եւ պարտականութեանց կատարումին:

Ահա թէ ինչու աշխարհիս մեծագոյն պետութիւններն անգամ՝ մօտէն կը հետաքրքրուին Պապերու ընտրութեամբ եւ չեն կրնար անտեսել անոնց բարոյական զօրութեան թափուն տարողութիւնը:

Հայերուս համար, նոր Պապին ընտրութիւնը բացառիկ առիթ մը եղաւ որպէսզի վերարծարծուէր աշխարհի մէջ՝ անկորնչելի փառքն ու պատիւը մեր ազգին: Վկայ համաշխարհային մամուլի, ձայնասփիւռի, պատկերասփիւռի եւ լրատու բոլոր միջոցներով հիւսուած գովքը Հայու մը անձին ու անունին վրայ:

Յանձին ու յանուն կարդինալ Աղաջանեանին, շաբաթներէ ի վեր Հայութիւնը գլխագիր կը յիշուի ամէն լեզուով հրատարակութիւններու մէջ:

Հոգեւորականին մաքրափայլ անձնաւորութիւնը, մարդուն մեծ իմաստութիւնն ու գիտութիւնը գմայլական երկարաշունչ գրութիւններու նիւթը եղան: Բացի քանի մը նախանձութեամբ չարամիտ եւ կամովին տգէտ հեղինակներու, աշխարհի մէջ լոյս չտեսաւ գրութիւն մը որուն մէջ, ամէն բանէ առաջ, յիշուած չըլլայ Կարդինալին հայկական ծագումը:

Կրնայ ըլլալ որ հակառակ համաշխարհային կարծիքին եւ նախատեսութեանց, վաղուան ընտրեալը չըլլայ մեր ալ սպասածն ու մաղթած Պապը՝ Գրիգոր ԺԵ. լուսաւոր անունով:

Կարդինալ Աղաջանեանի միշտ ալ յաւուցած աշխարհատարած պատիւը ի նըպաստ Հայութեան, կը բաւէ, որպէսզի արժանի մեծարանքով յիշուի իր անունը, մեր պատմութեան մէջ՝ Պապ կամ ոչ:

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸԼԸՍ – ՔԱՆԻ ՔԱՅ ՉԷՔ խօսակցութեանց արդիւնքը աւելի նպաստաւոր կ'երեւի քան նախապէս: Ամերիկայի արտաքին նախարարը հաւանաբար կրցած է համոզել Ազգ. Չինաստանը որ պակսեցնէ Ֆորմոզայի իր զինուորական ուժը եւ ընդունի երկու Չինաստաններու գաղափարը: Յայտնի է որ Չանք Քայ Չէք ցաւով տեղի տուած է, բայց միւս կողմէ ի վիճակի չէ գլուխ բռնելու Ամերիկայի որ միակն է որ կրնայ ապահովել ազատ Չինաստանի մը կեանքը:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԵՆԹԻ, Հունգարիոյ առաջնորդը իրաւունք չստացաւ Հռոմ երթալու: Փակարանի ժողովը կը բացուի այսօր, վերջին առթիւ մամուլը կը գրէ. — Կարծես նոյնիսկ կարդինալ Աղաջանեանի անունը, այնքան կրկնուած Պիոս ԺԲ.ի մահէն ի վեր, կ'անհետանայ հինգ իտալացի կարդինալներու առջեւ — Մազելլա, Միմմի, Լերքարօ, Ռոֆֆինի, Ռոնքալլի:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մեր գրականութիւնը, առհասարակ, կը մշակուի դժուարին պայմաններու մէջ ։ Գրականութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին, ճակատագրին ու բաղձանքներուն արտայայտութիւնը ըլլալով, կը բաժնէ լայնօրէն տրուած ժողովուրդի մը կեանքն ու ճակատագիրը ։

Հայ գրականութիւնը, իր կարգին, հայ ժողովուրդին պատկերն է, եւ անոր ապրած տաղնապներուն արձագանգը․ անոր երազներուն ցոլքը․ անոր հոգիին երգը, ուրախ կամ տրտում ։

Երկու գլխաւոր շրջաններու մէջ կը ծաղկի ան — Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ, թէեւ երկուքն ալ տարբեր ձեւերով ։

Հայաստանի մէջ կը մշակուի ան, ճընշումի տակ, առնուազն՝ պիրկ ու անազատ մթնոլորտի մը մէջ։ Հակառակ սպառնալիքներու թէ, վերջերս, մեղմացած են կաշկանդումները, չափով մը, կայ միշտ կացութիւն մը, ուր գրողը չի կրնար ազատ գալ ինքզինք, իր ուզածը ըսել, առանց հոգեբանական ահաբեկումի մը։

Եթէ գրողը անցեալով յափշտակուի, պատասխանատւութեան տակ պիտի ըլլայ միշտ ամբաստանուելու՝ թէ «հնացած», «բուրժուական» կամ «բէակցիոն» գրականութիւն կը մշակէ։ Այդ պատճառով ալ, նոյնիսկ պատմական ու անվիճելի նիւթերու մշակման ու մեկնաբանութեան ընթացքին, գրողը հարկադրուած է զիջումներ ընելու, ակամայ խեղաթիւրելու իրողութիւնները, տուրք տալով տիրող ոգիին ու վարդապետութեան ։

Բանաստեղծութիւնն իսկ զերծ չէ կամ չի կրնար ըլլալ հոգեբանական այս դրաքննութենէն, որովհետեւ բանաստեղծները կրնան ամբաստանուիլ կամ հինը «պանծացնելու» կամ «անձնական» զգացումներ երգելու մեղքով։ Ինչպէս որ ալ բացատրենք, կայ դաժան իրականութիւն մը, որ պիտի արձագանգէ անընդհատ՝ բանաստեղծին գործին մէջ — Ջրանցքը, կոլխոզը, ռատիօկայանը, Զին ու Մաչինը...

Եւ վերջապէս կան հնաւոր շուքն ու դիմաստուերը «դարը» յեցաշրջո՞ղ կամ «նոր դարաշրջանի» ստեղծող դէմքերուն, Լենին կոչուին անոնք թէ Ստալին, Մալենքով թէ Խրուշչեւ, որոնք ներկայ են միշտ կամ պէտք է որ ներկայ ըլլան, բանաստեղծին երեւակայութենէն սկսած մինչեւ անոր քերթուածներուն մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ, կարելի՞ է խօսիլ դեռ քննադատ ու ազատ մտքի մասին, որ անդրդ ծաղիկ մըն է խորհրթային ժամանակակից գրականութեան մէջ։

Ինչ կը վերաբերի արուեստին, կեանքին ու մարդիկը վերստեղծելու հրաշքին, ոճին ու լեզուին, անոնք նշանակութիւն չունին խորհրդ․ գրողներու համար, կամ եթէ ունին իսկ, շատ քիչ աստիճանով մը, «բուրժուական» կամ «արեւմտեան» հասկացողութիւններ նկատուելով ...

Երկրորդ մարզը մեր գրականութեան, արտասահման է, սփիւռքը, ցիրուցան գաղութներով։ Այս մարզին մէջ չկան կաշկանդումներ, ազատ են գրողները, ոչ գրաքննութեան եւ ոչ ալ ոեւէ մէկուն տուրք տալու հարկադրանքին տակ ։

Գրողները — գրագէտ, վիպասան, բանաստեղծ, քննադատ — կրնան գրել իրենց նախասիրած նիւթերուն մասին ։ Ազատօրէն կրնան ստեղծագործել ։

Մինչ այս ամէնը, սակայն տեսականօրէն միայն։ Իսկ գործնականին մէջ, բոլորովին տարբեր պատկերով կը ներկայանայ սփիւռքի մեր գրականութիւնը, մեր օրերուն ։ Ունինք գրողներ, նոյնիսկ «բանաստեղծներ», որոնք ազատ կարգերու մէջ իսկ կը դղան ու կ'ոգեկոչեն խորհրդային լուծը․ կը շնչեն հեղձուցիչ նոյն մթնոլորտին մէջ. հետեւաբար, կ'երգեն որպէս թէ «հայրենիքը», սակայն նկատի ունին միշտ անոր վրայ դրուած մակդիրը․ կ'երգեն «Խորհր'․ Հայաստանը»․ կարմիր դրօշը, կարմիր բանակը․ կը պանծացնեն խորհրդային յաղթանակները, ոգին ու շունչը։

Հետեւանքը այն կ'ըլլայ, որ ինքնայօժար այս ծնրադրութեամբ, արտասահմանի մէջ իսկ կը մշակուի գրականութիւն մը, հող չէ թէ դանցառելի ծաւալով, որ բան մը չաւելցներ հայ մտքին ու մշակոյթին վրայ։ Կը պակսեցնէ ։

Այդ գրողները, հոգիով նկուն ու միտքով նուաստ, Հայաստան ալ կը մեկնին, գրագէտի կամ բանաստեղծի պսակով, եւ մէկէն կը դառնան համբաւաւոր, երբ նշանաւոր անծանօթներ են իրենց ապրած շրջանին, սփիւռքի մէջ։ Անոնք կը գնահատուին «խորհրդային» թերթերուն մէջ, «տաղանդաշատ» կը յայտարարուին, շընորհիւ իրենց քաղաքական դիրքերուն, հող չէ թէ որպէս գրող միջակութիւններ ըլլան ։

Եւ այս «տաղանդաշատ»ները կ'երթան Հայաստան ու կը վերադառնան, աւելի պերճախօս դարձած, գրականութեան նիւթ դարձնելով իրենց սովորական հանդիպումներն ու հացկերոյթները, սուտ ու իրաւ խօսքերն ու խօսակցութիւնները։ Մարդիկ՝ որոնք գրականութիւնը կը շփոթեն շաղփաղփանքին հետ եւ ճշմարիտ արժէքները բերանացաց ու անմիտ զմայլանքներու հետ ։

Ոչ մէկ լուրջ ուսումնասիրութիւն, որ հայրենիքի ու հոն ապրող հայութեան ճշգրիտ պատկերը տար․ ոչ մէկ ճշմարտօրէն գրական գործ ու ստեղծագործութիւն, վէպ կամ քերթուած, որ հայրենի հողին հեւքն ու հառաչը բերէր ընթերցողներու մտքին ու սրտին, եւ նոյնիսկ ոչ մէկ տպաւորութիւն, անկեղծ, հայրենասիրական, տաք ու սրտաբուխ շունչով, որ արտասահմանի հայութիւնը յուզէր ու համակէր։

Եւ այսպէս կը ստեղծուի դարմանալի ներդաշնակութիւն մը Խորհրդային Հայաստանի եւ արտասահմանի գրական որոշ շրջանակի մը միջեւ․ տխուր ներդաշնակութիւն՝ որ կը սպաննէ ամէն ստեղծագործութիւն։ Հայրենիքի մէջ՝ հարկադրական համակերպութեամբ, հայրենիքի մէջ՝ հայրենիքէն դուրս, արտասահման իմէջ, ինքնայօժար ծնրադրութեամբ ։

Դժբախտութիւն մըն է համակերպութեան այս մթնոլորտը մեր հայրենիքէն սկսած մինչեւ արտասահման, ուր հետզհետէ ծաւալ կը գտնէ նոյն ոգին, ջլատելով մեր գրականութեան ծլարձակումը, նոյնիսկ բողբոջներու մօտ ։ Կը բացատրենք երեւոյթը մեր հայրենիքէն ներս, տիրող կարգերուն եւ դաժան զաւանանքներուն ներկայութեամբ ։ Կը բացատրենք, գնահատանքի խօսք ու ըղձացում ալ ունենալով այն գրողներուն հանդէպ, որոնք միջոցը կը գտնեն իրենց հոգիէն ճառագայթ մը արձակելու եւ իրենց տաղանդէն շունչ մը ցոլացնելու դէպ ի հայ ժողովուրդը, մինչ այնպէս ինչպէս փուշերու եւ մացառներու տակ աճող մանիշակը իր բուրմունքը կ'արձակէ ։

Սակայն, չենք կրնար բացատրել դիրքը արտասահմանի կարգ մը գրողներուն, որոնք թութակ դարձած, կը կրկնեն ինչ որ կը հրահանգուի իրենց, կամ տխուր անձնատուութեամբ մը, հայրենասիրութիւնը կը շփոթեն նուաստութեան հետ եւ կը նուիրուին լոքձնաշուրթն փառաբանութեան յանուն գրականութեան ։

Անքաւելի մեղք, որ ջլատիչ ուժ մը կը դառնայ նոյնիսկ օժտուած խառնուածքներու համար ։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

ԽՄԲ․— Վ․ Թոթովենցի «Երկեր»ու հրատարակութեան առթիւ Ս․ Ազարբեան յօդուած մը ստորագրած է «Սով․ Հայաստան» ամսագրին մէջ․ ստորեւ՝ անոր գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէնի վերածուած ։—

Հայպետհրատը հրատարակած է բաւական հատոր մը Վահան Թոթովենցի ընտրովի երկերէն, արձակ եւ թատերգութիւն։ Այս հատորը հեռու է անշուշտ հեղինակին ամբողջական գործը ըլլալէ։ Բեղնաւոր հայ գրողի ստեղծագործական վաստակը կը հանի տասնեակ մը հատորի ։ Գրախօսուող հաւաքածոյէն դուրս մնացած են «Բաքու» վէպի երկու հատորները, բազմաթիւ արձակ էջեր ու թատերգութիւններ, քերթուածներ, արուեստի հարցերուն նուիրուած յօդուածաշարքը, գրական դիմաստուերները, երգիծական մանրապատումներ եւն․։ Բայց այս հատորը գաղափար մը կու տայ Թոթովենցի գրական նկարագրին, ստեղծագործական որոնումներուն եւ ոճին, իւրայատկութեան մասին ։

Վ․ Թոթովենցի ուսուցիչները եղած են Թլկատինցին եւ Ռուբէն Զարդարեան՝ արեւմտահայ իրապաշտ նորավէպի յայտնի դէմքերը։ Պատանեկան տարիներուն իր գրական պաշտամունքն է եղած Միսաք Մեծարենցի արեւոտ, սիրատոտ բանաստեղծութիւնը — «Ցանկացայ, որ իմ առաջին գիրքը տպուի «Ծիածան»ի նման, միեւնոյն թղթով, ձեւով, չափերով, միեւնոյն տպարանից։ Այդպէս էլ եղաւ։ Բայց, էլի աւա՜ղ, ոչ մի տպաւորութիւն չթողեց․ այն ժամանակ միայն ես զգացի, որ գոյութիւն ունի ինչ — որ ներքին մի բան, որ արտացոլւում է տպագրութեան մէջ, գոյութիւն ունի ինչ — որ մի բան, որ Դուրեանն ունէր, Մեծարենցն ունէր, բայց ես չունէի... տարիներ յետոյ, երբ Պոլսում կուացայ Միսաքի ցուրտ շիրիմը համբուրելու, ինձ թըւաց, որ Միսաքը խօսեց ինձ հետ, խօսեց արեւի համար սածած բուռն կարօտով»։

Գոյներու «շնաշխարհիկ երգիչը», սորուն երգերուն վրայ քամուած են պաւառացի պատանիներու արցունքները, Թոթովենցի առջեւ բացած ճշմարիտ գեղեցկութեան դուռները։ Մեծարենցի եւ հայրենի գրականութեան այլ լուսատուներու կրակը հոգիին մէջ, ան քալած է օտար հորիզոններու տակ, օտար ափերու վրայ, գիտած ու քննած է կեանքի «յաւերժական» ստեղծուածը, արհաւիրքի տարիներուն ճանչցած է հայ տարագիրները, օտար ափերու, սովահար ճամբաներու վրայ իրենց ազգային գոյութիւնը պաշտպանող մարդոց հոգեկան առաքինութիւնները ու գեղեցկութեան արժէքները ։

Օտար ափերէն ան դարձաւ իր հայրենիքը՝ Հայաստան ։

Այստեղ ծաղկեցաւ իր տաղանդը եւ համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ ան կերտեց գեղարուեստական փայլուն գործեր՝ յենած իր գիտելու յատկութեան եւ կենսափորձի վրայ ։

Վահան Թոթովենցի կեանքի գեղարուեստական յիշատակարանն է «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» (1930) խւրայատուկ ոճով գրուած երկը։

Ինչ կը ներկայացնէր հին հռոմէական ճանապարհ․ Թոթովենց կը գրէ —

«Մեր փոքրիկ հին արեւելքի այն ճանապարհի մասին է, որ ծայր է առնում հին Հռոմից, գալիս հասնում էր Բիւզանդիայի հին մայրաքաղաքը, ընդհատւում էր մի ակնթարթ կապոյտ ծովով, ապա շարունակւում էր, օղակելով ամբողջ Փոքր Ասիան, գալիս անցնում էր մեր տան առջեւից եւ գնում մինչեւ «աշխարհի ծայրը» Բաղդատ ....։

Հին հռոմէական ճանապարհը, արեւմն, այն նեղ, փոշոտ փողոցն էր, ուր կ'անցնէին հեղինակի կեանքի գլխաւոր դէպքերը։ Ինքնակենսագրական եւ ինքնավերլուծական զգալի նիւթ պարունակող այս գործին մէջ պատմելով իր կեանքի «ողիսականը»՝ հանդիպումներ հարեւաններու

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

Խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

«Գայլ Գետ» տեղանունը (էջ 28)՝ տեղական կոչումն է Վանայ ծայրին տակէն իբր թէ հոսող ամեհի Գայլ Գետին ։

«Զըրպ — Օհան»ը (էջ 30) Վանայ Սըրբ — Յովանէսն է։

«Ծղլոտուկ» — բժիշկներու ներարկման ասեղներու սկզբունքով, թիթեղէ եւ մեծ չափի վրայ շինուած գործիք, որոնցմով ջուր կը սրսկէին իրարու վրայ, — Վանայ մանուկներուն ծանօթ «Ջրացըղըտիկ»ն է, նոյն իրարու վրայ ջուր ցայտեցնելու համար ։

էջ 32 եւ 57՝ զոյգ մը լուսանկարներ կան, բնտանեկան խմբանկարներ։ Միշդ ու ճիշդ նոյն իգական ու արական հագուստ — կապուստն է հոն, ինչպէս Վանայ մէջ ։

Էջ 276՝ մականուն մը կայ, Ջիշգոր — ցենց ընտանիք, որոնք համբաւաւոր են եղեր օղի ծախելով։ Արդեօ՞ք այդ անունը ազաւաղումն է Շիշկործենք ձեւին, իբր օղին շիշեր եռեւէ եռեւ կոնծող։

Նորածին երախան «աղնըյ»ու սովորութիւնը (էջ 92), նոյն է ինչպէս Շ․ Գարահիսարի այնպէս ալ Վանի մէջ։ Նոյն այն ձեւերով որ հոն դայեկը կը լուայ, կ'աղէ, թեւ ու ձիւերը, ոտքերը, մատները, քիթ — բերանը, պորտը՝ մարմնամարզական ձեւերու մէջ կը դարձնէ տաքցուած հողի մէջ կը փաթթէ եւ երգով մաղթանքներ կ'ընէ, Վանեցի «տատմէր»ն ալ (դայեակը) կը ձայներգէ —

— «Վիզն երկայն գայ, քթիկը սոթ գայ, բերանը պզտիկ գայ, աչքը լուսով գայ» եւայլն, եւայլն։

— «Ծը՛ղլտիկը՛կ, ա՛ռ իմ ցաւիկ, տո՛ւր քո մըսիկ (միսերը, մսեղութիւնը), ծը՛ղլտիկը՛կ...»։

Բարեկենդանի ուրախութիւններու կարգին յիշուած «փարսուխի խաղը» (էջ 37), Վանայ մէջ ալ կը խաղային, առանց այդ անունին։ Կեղծ, թերեւս փոխանորդ, հարս ու փեսայ կը պտտցնէին փողոցէ փողոց, դռնէ դուռ։ Կը յիշեմ տարի մը, երբ Բոզէ կոչուած խեղճէ անուշ մարդուկին խաղ մը խաղացին, իբր հարս իրեն ձեռակից տալով քօղաւոր ծպտուած այր մը ։

«Դրան առջեւ՝ մեր բազմաթիւ բարտիներու մէջ՝ թռչունները կը սաղմոսերգէին» ըսուած է՝ էջ 154։ Վանայ ո՞ր դուռին առջեւ, ո՞ր փողոցին կամ այգիին մէջ չէն սաղմոսերգեր բարձրուղէշ ծնծղայ զարնող բարտիներ։ Այն հայկական սօսի ծառերը՝ մեր Սօսեաց Անտառին հայղուկներուն օրէն նուիրական ճանչցուած ։

Եթէ ցայտուն նմանութիւններ կան Վասպուրական — Վանի եւ Շապին Գարահիսարի հայկական կեանքին հետ, կան նաեւ Բարձր Հայքի կամ Կարնոյ (էրզրումի) բարբառին հետ ։

Օրինակ էջ 54, «վէ՞վ է» (ո՞վ է), էջ 69, «ի՞նչ հոտուըտտակը», «կենսա՛ տար» (ըդ տար, այդչափ), էջ 72 եւ ուրիշ էջերու մէջ՝ «փէն», «փէնիկ», «փէս», «փէօն, փէօս» (հոն, հոս), «ինչա՞նկ» (ինչպէս), «անդտար» (այնքան), «տէօր» (մինչեւ), «շլիք» (վիզ), «հըպը» (հապա), էջ 73, «խորաթել» (խօսիլ), «տոնըման» (կոչիկ), «չօրթէսի օրը» (յաջորդ օրը), «խնոցի» հարէանք (ձձում կը դարնէինք, թան կը պատրաստէինք), էջ 74՝ «ըղիկ» (նեղբերան աման), «բերընքսիվար» (շրջուած), եւն․ եւն․։

Նմանութիւններու այս շարքը կ'երկարի դեռ մինչեւ Այրարատ Նահանգը, Անի, Տիկոռ, Զուարթնոց, Էջմիածին ։ — Շապին Գարահիսարի մայր եկեղեցիին ձեւը, կառոյցը, գմբէթը (էջ 46ի պատկերովը) այնքան հարազատ վերարտադրումն են Զօրրորդ ու յաջորդ Դարերու հայ ճարտարապետական ոճին ։ Մանաւանդ Զուարթնոցին ։ Արդեօ՞ք Թորոմանեան՝ իր նախահայրերուն ժառանգական ուղղակի բնազդովն է որ երեւակայած, հաշուած ձեւած ու վերականգնած է Զուարթնոցի յատակագիծը։

Ինչքա՞ն լոյսեր պիտի շողային ի նըպաստ ազգագրութեան, եթէ բաղդատական լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարուէին գաւառէ գաւառ, եւ նահանգէ նահանգ։ Եւ այս տեսակէտէն դիտուած՝ ի՛նչքան մեծ ծառայութիւն է որ կը կատարեն այն բոլոր մանր ու մեծ, կարճ կամ ստուար յուշամատեանները, որ ատենէ մը ի վեր բուռն եռանդով կը խմբագրուին, լոյս աշխարհ կուգան այս ու այն գաւառին անունովը, այս եւ այն Հայր․ Միութիւններուն կողմէ ։

Մանաւանդ երբ անոնք հարուստ ըլլան տեղական բնոյթ ունեցող լաւ լուսանկարներով, պատկերներով, տարազներով, բարբառային նմուշներով, անուններով ու մականուններով, տեղագրական ճշդումներով, աւանդութիւններով ու բարախօսական մանրամասնութիւններով, երգերով ու խաղերով, վերջապէս ազգագրական հարազատ տուրքերով ակերէն ։

Այդ ամէնով՝ մեր փոթորկալից ազգին հոյակապ եւ իսկական պատմութիւնն է որ պիտի կարենանք վերակազմել։ Վերը չեչտածիս պէս՝ Հայ Գաղթականութեան Պատմութիւնը՝ Հայ Ազգային Ընդհ․ Պատմութիւնն է գերազանցօրէն ։

ՋԻԹՈՒՆԻ

(2 Շար․)

եւ փողոցի անցորդներու հետ, գիպուածներ հարազատներու միջավայրին մէջ, անսպասելի յայտնութիւններ ու քարքարոտ ուղիներ, զաւառացի բարձրատոհմիկ անձէն մինչեւ ցնցոտիապատ գիւղացին՝ Վ. Թոթովենցը կը վերարտադրէ անհետացած, հեռացած կեանքի լոյսերն ու ստուերները, ցոյց կուտայ այդ կեանքի ընկերային հոգեբանութիւնը։ Գեղարուեստական սրատես դիտողականութեամբ ու հոգեբանական վերլուծման մեթոտով Թոթովենց կը նկարագրէ թէ ինչպէս իր կեանքի նեղ արահետը այդ անշուք փողոցի սահմաններուն մէջ կը խաչաձեւուի, ցոյց կուտայ թէ ինչպէս ազգային եւ ընկերային երեւոյթները՝ հակասական ու բարդ անդրադարձումներով, անմիջական մուտք կը գործեն իր իմացական աշխարհը։

«Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» երկը անհատի մը կենսագրութեան խոստովանութիւնը ըլլալէ անդին կ՚անցնի եւ ամբողջ սերունդի մը գեղարուեստական կենսագրութեան պատկերը կուտայ, սերունդ մը, որ ցաւագին գալարումներով կը վերապրի նահապետական լռութեան խորտակումն ու հայրենի օճախին վրայ կախուած արհաւիրքներու ծանրութիւնը, որ տառապանքի եւ ցաւի մէջէն կ՚երազէ լուսաւոր ափեր։

Այս գործը, իմացական արժէքէ զատ, միաժամանակ արուեստի նմոյշ է։ Հոս, հեղինակը հանդէս կուգայ իր ձիրքին հետաքրքրական կողմերով.— Քանի մը գիծով մարդու կենդանի դիմանկար կերտելու վարպետութիւն, բառադործածութեան հմտութիւն, չափի զգացում, հիւմուր եւն.։

Վ. Թոթովենցի ստեղծագործութեան այս յատկանիշները փայլուն արտայայտութիւն գտած են իր այնպիսի գործերուն մէջ, ինչպէս «Բաց — Կապոյտ ծաղիկներ» եւ «Յովնաթան՝ որդի Երեմիայի» բանաստեղծական մարակիչ շունչով գրուած պատմուածքներուն մէջ։ Առաջին պատմուածքին մէջ հոգեբանական զարմանալի պարզութեամբ ան կը շարահիւսէ սէր սողու մը՝ Թորիկի եւ հանրատան աղջկան՝ Անժէլի մը, անպարտ սիրոյ պատմութիւնը որ մարդկային աղտոտ միջավայրէն եւ հզօր սիրոյ ուժով Թորիկը կը բարձրացնէ դաժան կենցաղի յորձանուտին մէջ ինկած Անժէլը եւ անոր առջեւ կը բանայ իսկական երջանկութեան ճամբան։

Արուեստի յաւերժութեան ու անմահութեան գաղափարը.— ահա՛ «Յովնաթան՝ որդի Երեմիայի» պատմուածքի նիւթը։ Այդ գաղափարը կը կրէ բրուտներու հին, աւանդական տոհմի շառաւիղը՝ Յովնաթան, արձանագործ պատանի մը՝ կեանքի ու ստեղծագործութեան անսահման սիրով լեցուած։ Յովնաթան իր նախնիքներու պարզ արհեստը՝ կաւագործութիւնը, կը հասցնէ դարերու մէջ տեւական նշանակութիւն ունեցող արուեստի բարձրութեան, իր քանդակներուն մէջ գնելով ժողովուրդի մաքառման ու պայքարի պատմութիւնը, ազատասիրութիւնն ու մարդասիրութիւնը։ Յովնաթանի կերպարով Թոթովենց կը հասնի գեղարուեստական լայն ընդհանրացման, հաստատելով ժողովուրդի կենսունակութեան եւ ստեղծագործական կարողութիւններու գաղափարը։

Մեր յիշատակած գործերուն մէջ արձակագիրը հանդէս կուգայ որպէս կեանքն ու պատմութիւնը փիլիսոփայական խոհականութեամբ ընկալող, իրականութիւնը խորապէս զգացող «քնարական» յակում ունեցող գրող։ Սակայն այդ քնարականութիւնը հակադրութեան կը փոխուի՝ երբ ան կը գրէ իրեն համար օտարի աշխարհի մը, ընկերային կառուցուածքի եւ բարքերու մասին, ինչպէս՝ «Ամերիկա» պատմուածքներու շարքը։

Ժողովածուին մաս կը կազմեն նաեւ երգիծական կարգ մը գործեր եւ երկու թատերգութիւն՝ «Հրդեհը» եւ «Նոր Բիւզանդիոնը»՝ այս վերջինը գրուած է վարպետօրէն եւ կը խօսի հայ ամիրաներու եւ սուլթանական Թուրքիոյ փոխյարաբերութիւններուն մասին։

ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը աւելորդաբանութիւններ յիշելով հանդերձ,— որոնք զանց առինք,— երբեք չի խօսիր Վահան Թոթովենցի խորհրդաւոր մահուան մասին…։

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԳՈՐԾ

Հայաստանի բանասիրական գիտութիւններու Տոքթ-Գ. Ջահուկեան, պատմական գիտութիւններու թեկնածուներ Թ. Յակոբեան եւ Ս. Մելիք-Բախշեան, ինչպէս նաեւ Հ. Բարսեղեան հինգ տարիէ ի վեր կ՚աշխատին հայ տեղանուններու բառարանի մը կազմութեան վրայ։ Քանի մը հատորներէ բաղկացած այս գործը պիտի վերջանայ 1960ին։

«Հայաստանի տեղանուններու հանրագիտական բառարանը» պիտի պարունակէ պատմական եւ ներկայ Հայաստանի բոլոր տեղանունները (քաղաքներ, գիւղեր, աւաններ, բերդեր, վանքեր, լեռներ, գետեր, լիճեր, դաշտեր, կայարաններ, կամուրջներ եւն.)։ Այս բոլոր անունները իրենց անցեալ ու ներկայ տարբերակներով եւ փոփոխութիւններու պատմութեամբ ներկայացնելու համար հեղինակները կ՚օգտագործեն ոչ միայն հին ու նոր գրական աղբիւրները, հետազօտութիւնները, վիմական արձանագրութիւնները, այլեւ՝ խեթական, բաբելական, ասորական, ուրարտական, յունական, լատինական, պարսկական, արաբական, բիւզանդական, վրացական եւ այլ աղբիւրներ։ Բառարանին մէջ պիտի զետեղուին նաեւ կարեւոր վայրերու լուսանկարներն ու քարտէսները։

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԱՑԻՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ Երախտարգաց Միութիւնը վաղը Կիրակի օրուան համար կազմակերպած է շքեղ պարահանդէս մը եւ Եկեղեցաշէն Տիկնանց գործակցութեամբ ջոխ «քերմէս» մը։ Կը սկսի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին ու կը վերջանայ կէս գիշերին։

Լիոնահայութիւնը կը հրաւիրուի իր Ազգային Տան հանդիսարահը, առաջին անգամ ըլլալով, եւ ազատ մուտքով։

Ինչպէս ծանօթ է հաւատաւոր ափ մը երիտասարդներ, առաջին օրէն նըպատակ ընտրած էին իրենց օգնել եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան, մեծ գործին, ստեղծելով հասոյթի աղբիւրներ։ Հաւատարիմ այն խօսքին, ի գին ամէն զոհողութեանց՝ ցարդ բերած են արդէն երեք միլիոնի չօշափելի օժանդակութիւն մը (երեք միլիոն)։ Եկեղեցաշէն յանձնախումբը միշտ խրախուսած է զիրենք, գնահատելով իրենց այնքան օգտակար ծառայութիւնը։ Ժողովուրդը գիտցած է ամէն անգամ իր հոծ ներկայութեամբը քաջալերել զիրենք։

Գաղութը ՚օժտել սեփական՝ հայկական ճարտարապետութեան նմոյշ հոյակապ եկեղեցիով եւ կից ազգային տունով մը, այս գեղեցիկ երազը գրեթէ իրականացած է այսօր չորս հինգերորդով, շնորհիւ մեր պատուական ժողովուրդին, ցարդ ցոյց տուած զոհաբերութեան։

Մեր երիտասարդութիւնը կը կազմէ ու կը մնայ մեր յոյսերուն ծանրութեան կեդրոնը եւ միահամուռ մեր գուրգուրանքին ու քաջալերանքին առարկան։

Ուստի ո՞ր Հայն է որ պիտի ուզէ զրկել զիրենք իր օժանդակութենէն։ Շինարար յանձնախումբս պէտք կը զգայ մեր պատուական եւ զոհաբերող ժողովուրդին ի գիտութիւն՝ տալ իր գործունէութեան նիւթական գործունէութեան մէկ փոքրիկ համարատուութիւնը, ներկայ 1958ի տարուոյ տասը ամիսներու ընթացքին, եղած ելեւմուտքը ներկայացնող։

ՄՈՒՏՔ.— 1957ի 31 Դեկտեմբերին անտուկը պատրաստ 1·199·034 ֆրանք, 1958ի ընթացքին, Տիկնանց Միութենէն 663·035 ֆրանք, 1958ի ընթացքին Փարիզի եկեղեցիէն փոխառութիւն մէկ միլիոն ֆրանք, 1958ի ընթացքին Հ. Բ. Ը. Միութենէն խոստացուած երկու միլիոնի իբրեւ ցարդ ստացուած է 1·775·273 ֆրանք, 1958ի ընթացքին զանազան նուիրատուութիւններէ գոյացած 2·001·310 ֆրանք, գումար՝ 6 640 652 ֆրանք

ԵԼՔ.— 1958ին շինութեան յատկացուած է 5·174·713 ֆրանք, 1958ին Փարիզի եկեղեցիին վերադարձուած 500·000 ֆրանք, 1958ին ներկայիս անտուկը պատրաստ 965·939 ֆրանք, գումար 6·640·652 ֆրանք։

Գանձելի գումարներ կը մնան, Հ. Բ. Ը. Միութենէն 224·727 ֆրանք, Կիւլպէնկեան Ֆոնտէն երեք միլիոն ֆրանք, գանձելի 3·224·727 ֆրանք։

Ընդհանուր շինութեանց համար ցարդ յատկացուած է 28·411·638 ֆրանք։

Ուրեմն ժամադրուինք բոլորս յառաջիկայ կիրակի օր Ազգ. Տան հանդիսարահը Րիւ Փանսիոնայի եւ Րիւ Պջալոյի անկիւնը, վայելելու համար ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, օրուան տօնակատարութեան քաղցրութիւնը, ընդ հոմանեաւ նորակառոյց եկեղեցւոյ հոյակապ զմբէթին՝, կիսաւարտ մասերուն չուտափոյթ լրացումին անսասան հաւատքով։

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԷԼԷՆԱ ԳԻՒՏԵԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ).— Տիկին Էլէնա Գիւտեանի դաշնակի նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 18ին, Ուիկմոր Հոլի մէջ։

Շաբաթներէ ի վեր անգլիական թերթերը կը գրէին այս նուագահանդէսին մասին. երաժշտական մեծ ամսագիր «Միւզիքըլ Իվընթս» հոկտեմբերի իր թիւին կողքին վրայ հրատարակած էր տաղանդաւոր տիկնոջ լուսանկարը, գնահատական տողեր նուիրելով անոր։

Երաժշտասէր հասարակութիւն մը, բաղկացած՝ Անգլիացիներէ եւ օտարներէ, լեցուցած էր սրահը, ունկնդրելու համար շնորհալի դաշնակահարուհին. Պէթհովէն, Շուման, Մարթինի, Շօփէն եւ Առնօ Բաբաջանեան շատ լաւ մեկնաբանուեցան տիկին Գիւտեանի կողմէ։ Ըստ յայտագրին, Ա. Բաբաջանեանի «Բազմաձայն սոնաթ»ը, առաջին անգամ ըլլալով կը նուագուէր Խ. Միութեան սահմաններէն դուրս։

Ունկնդիրները խանդավառ ծափերով ողջունեցին հայ արուեստագիտուհին, որ ստիպուեցաւ յաւելեալ երկու կտորներ նուագել Արամ Խաչատուրեանէ։

Տիկին Էլէնա Գիւտեանի մօտ վառ կը մնայ Հայու ոգին, հակառակ անոր, որ հօրը կողմէ անգլիացի է եւ մօրը կողմէ հայ. (ամուսնացած է Պ. Գիւտեանի հետ)։ Բազմաթիւ նուագահանդէսներ տուած է եւրոպական երկիրներու մէջ,— Փարիզ, Ամսթերտամ, Միլանօ,— անոնց հասոյթը յատկացնելով բարենպատակ հայ կազմակերպութիւններու։

Դժբախտաբար հազիւ տասնեակ մը Հայեր ներկայ էին Տիկին Է. Գիւտեանի նուագահանդէսին։

ՅՈՎՀ. Կ. ՉԱԼԸԳԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (282)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

ՔԱՐԱՒԱՆ

Այն խիստ եւ կարծր կեղեւի մէջ կար ազնիւ սիրտ, կային եւ ազնիւ զգացմունքներ։ Նստած մի սեւ նժոյգի վրայ, հրացանը ուսին, ատրճանակները թամբի գաշին կապած, թուրը գօտիից քարշ ընկած, նա կայծակի արագութեամբ մի բոպէ քարաւանի առջեւումն էր, միւս բոպէ նրա ետեւումն։

Ճանապարհների եւ անցքերի բոլոր վտանգաւոր տեղերը գիտէր նա։ Երբ այսպիսի տեղերի էր հասնում, բաժանւում էր քարաւանից, հեռանում էր, բարձրանում էր բլուրների վրայ, դիտելու՝ արդեօք ճանապարհը ազա՞տ էր աւազակներից, թէ փակել էին անցքը։

Թօխմախ-Արթինը մօտ յիսուն տարեկան կը լինէր, բայց դեռ պահպանել էր իր երիտասարդական աշխոյժը ու կայտառութիւնը։ Բսան տարից աւելի նա ջորեպան էր։ Ամբողջ Փոքր Ասիան, Արաբիան, Միջագետքը մինչեւ Եգիպտոս նրա քարաւանի ընդարձակ ասպարէզն էր։ Շատ անգամ բեռներ էր վերառնում դէպի Կովկաս, Պարսկաստան եւ հասցընում էր մինչեւ Սպահան, Շիրազ եւ Բանդար-Բուշէր։ Նրա հաւատարմութիւնը օրինակելի էր։ Վաճառականները ոսկիների տոպրակները առանց համրելու էին յանձնում նրան։ Ամէն մի քաղաքում, երբ գիտէին, որ Թօխմախ-Արթինի քարաւանը մի կամ երկու ամսից յետոյ պէտք է յայտնուի, վաճառականները, որքան էլ շտապելիս լինէին, դարձեալ սպասում էին, մինչեւ նա գայ, որ իրանց բեռները կամ արծաթը նրան յանձնեն։

Ամէնքին յայտնի էր այն անցքը, որ մի անգամ Լօրիստանի անապատներովանցնելիս դէպի Պարսից ծոցը, Բախտիարի (հին բակտրիացքի) կոչուած եղուզակները մի քանի հարիւր հոգով յարձակուեցան նրա քարաւանի վրայ եւ ամէն ինչ կողոպտեցին։ Ինքը Արթինը կռուի ժամանակ սաստիկ վէրքեր ստացաւ։ Նրա ծառաներից շատերը սպանուեցան։ Այդպիսի դէպքերում վաճառականները շատ ներողամիտ են լինում. եթէ քարաւանի մէջ փող ունեն, գիտեն, որ կողոպտուած պէտք է լինի, իսկ եթէ մնացած են լինի, գիտեն, որ քարաւան-բաշին իրաւացի պատճառներ ունի ասելու, թէ կողոպտել են։ Մի համադանցի պարսիկ վաճառական յանձնել էր Արթինին հինգ հազար ոսկի Բաղդադ տանելու, երբ պատահեց յիշեալ անցքը։ Համադանցին իր ոսկիները բոլորովին կորած էր համարում։ Բայց մի տարուց յետոյ յայտնուեցաւ Արթինը, եւ դրեց նրա առջեւ ոսկիների պարկը։

— Այդ ի՞նչ է, Արթին,— հարցրեց վաճառականը։

— Ձեր ոսկիները,— պատասխանեց Արթինը։

— Միթէ՞ նրանք մնացել են,— հարցրեց վաճառականը, չհաւատալով իր աչքերին։

Արթինը պատմեց, թէ յելուզակների յարձակման ժամանակ նա այդ պարկը ձգեց մի փոսի մէջ, ծածկեց հողով ու քարերով։ Ամիսներից յետոյ, երբ ինքը առողջացաւ, վէրքերը լաւացան, գնաց, որոնեց եւ պարկը իր տեղումը գտաւ, եւ եթէ այնքան ժամանակ ուշացրեց վերադարձնել, պատճառը իր հիւանդութիւնն էր։

— Շատ ապրես, Արթին,— ասաց պարսիկը։ — Եթէ դու քրիստոնեայ չը լինէիր, քո այդքան հաւատարմութեան համար, քո տեղը միւս կեանքում Մուհամմէտի դրախտի ամենափառաւոր բաժնումը կը լինէր։ Եկ դու մահմետական դարձիր, իմ աղջիկը եւ իմ հարստութեան կէսը քեզ կը տամ։

Արթինը այդ ժամանակ երիտասարդ էր, դեռ չէր ամուսնացած։ Նա. ի. հարկէ, ծիծաղում է մոլեռանդ մահմետականի առաջարկութեան վրայ, որը, մահմետականների սովորութեամբ, իրան պարտաւորութիւն էր համարում, ամէն մի բարեխիղճ քրիստոնեայ տեսնելիս, ասել նրան. «ամէն ինչ քո մէջ լաւ է, միայն մի բան պակաս է, որ մահմետական չես»։

Պարսիկը բաժանում է ոսկիների մի մասը եւ առաջարկում է Արթինին, բայց նա շնորհակալութեամբ մերժում է, ասելով.

— Ինչո՞ւ էք տալիս ինձ այդ ոսկիները. իմ պարտքն էր ձեր աւանդը ամբողջութեամբ կամ տեղ հասցնել կամ ձեզ վերադարձնել։ Եւ եթէ յելուզակները չը տարան,— այդ ձեր բախտիցն էր։

Արթինը իր կեանքում դժբախտութիւններ, աղքատութիւններ շատ էր կրել, բայց երբեք նրա մեծահոգութիւնը թուլացած չէր։ Վերջին անգամի դժբախտութիւնը աւելի ծանր եղաւ։ Վարակիչ հիւանդութեամբ նրա ջորիները համարեա բոլորը կոտորուեցան։ Նա մնաց առանց մի փարայի, եւ բացի դրանից, մասնաւոր պարտքեր եւս ունէր։ Բոլորը կատարելապէս սնանկացած էին համարում նրան։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ Պէյրութ գացող օդանաւ մը կրակի բռնուած է Գալիլէի շրջանը, օդանաւորդը, շուէտացի, վիրաւորուած է։ Հոկտեմբեր 30ին Ամերիկացի վերջին զինուորը կը մեկնի Լիբանանէն։

ՖՐԱՆՍԻՑՈՒՆԱԿԱՆ առեւտրական դաշինք մը կնքուեցաւ որուն համաձայն Ֆրանսան 120.000 թոն կինի պիտի ներածէ Ցունաստանէն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտ. նախարար՝ Ֆոն Պրէնթանօ յայտարարած է «Թայմզ»ի թղթակիցին թէ Պոնի կառավարութիւնը կը մտածէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ, բայց պիտի խուսափի որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ նկատուիլ իբրեւ ճանաչումը Արեւելեան Գերմանիոյ։

ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ միլիոն ռուբլի օժանդակութիւն մը կուտայ Խ. Միութիւնը գնդ. Նասրի Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար։ Այս լուրը յայտարարուեցաւ Խրուշչեւի խօսք բերնով մարեչալ Ամէրին ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը ժամանակ։ Ինչ որ այսօր Խրուշչեւ կուտայ Նասրի, մերժած է տալ Տըլըս 1956ին, առիթ տալով Նասրի որ ազգայնացնէ Սուէզի Ջրանցքը։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ յեղափոխութեան նախօրեակին, Վիէննայէն կը հաղորդեն որ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են Հունգարիոյ մէջ։

Ձերբակալուած անձերը ամբաստանուած են իբրեւ «ֆաշիստ եւ կասկածելի»։ Այս տարեդարձին առթիւ Ամերիկայի ներկայացուցիչը ՄԱԿի մէջ՝ Քապոթ Լոճ յայտարարած է.— Հունգարիան եւ Խ. Միութեան միւս բոլոր արբանեակ երկիրները օր մը պիտի իրենք զիրենք ազատագրեն։ Անիկա կարելի է նախատեսել նոյն վստահութեամբ, որով կ'ըսենք թէ օրը կը յաջորդէ գիշերուան։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Հանրապետութեան քառասնամեակին առթիւ, Փրակայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը դատապարտէ Մաօաբէքի քաղաքականութիւնը որ եղած է «հակաժողովրդական եւ հակա – ժողովրդական»։

ՄՈՐԻՍ ԺԸՆԸՎՈՒԱ ցմահ քարտուղար ընտրուեցաւ ֆրանսական ակադեմիայի, Ժորժ Լըքոնթի տեղ որ վերջերս մեռաւ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կրենոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ հանդէսը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ մէկը, տեղւոյս հանրածանօթ Արմընօնվիլի մեծ սրահին մէջ։

Կը բանախօսէ Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ։

ԼԻՈՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐՍՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՔԸՐՄԷՍ

Լիոնի նորակառոյց Եկեղեցւոյ կից Ազգային Տան բացումը պիտի կատարուի, Լիոնի Եկեղեցական Երիտասարդաց կողմէ կազմակերպուած շքեղ քիրմէս եւ պարահանդէսով մը։

Բոլորը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, այս հաճելի օրը միասին անցնելու։

26 Հոկտեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր։

Պիտի ըլլան՝ խաղեր, թօմպօլա, ճոխ պիւֆէ, պարեր։

Vente de Charité.

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ, որուն ընթացքին երգեհոնի ընկերակցութեամբ կ'երգուի օրուան յատուկ շարականը։ Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաչահանգիստի անդաստանը՝ Ջրօրհնէքով։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Սարգսեան։

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Գոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին։ Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ պատիւ Տիկին Լօլա Սասունիի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի գործավարքարտուղար, որ Ամերիկա ներկայ եղած է Հ. Օ. Մ.ի պատգմ. ժողովին, այս շաբաթ ժամը 16ին Սասունիի յարկաբաժինը, Ռիւ տ'Ալէքսանտրի, մեթրօ Սանթիէ կամ Սէն Տընի։

Կը հրաւիրուին յատկապէս Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու անդամուհիները, լսելու համար ընկերուհիին հետաքրքրական զեկուցումը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Անմահն ԿՈՄԻՏԱՍԻ յիշատակին եւ եկեղեցւոյն մեծ բարերար ողբ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆի եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

×

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներէն ողբացեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖԸՉԸՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։

×

ՎԻՌՈՖԼԷ.— Հայթայեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Հայաստանի մէջ մեռած իրենց մօրեղբօր ՀՐԱՆՏ ՇԱՀԻՆԵԱՆի մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր՝ ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՑԱՅԻ մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր ՔԵՐՈՎԲԷի եւ զաւակին ՀԱՅԿԱԶԻ յիշատակին։

Կը խնդրուի յիշեալներուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 26 OCTOBRE

1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ ... 34ÈME ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4130

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԳԱՆՁԵՐ

Թարգմանչաց տօնին առթիւ «Յուսաբեր» խմբագրական մը նուիրած է «Մեր կորուստներ»ուն (11 Հոկտեմբեր):

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը արագ ակնարկ մը նետելով դարերու ընթացքին մշակութային մարզին մէջ հայ ժողովուրդին ունեցած կորուստներուն վրայ, առաջին առթիւ կը յիշէ Մերուժան Արծրունին, որ ձեռքն անցած գիրքերը կ'այրէր, ըստ Մովսէս Խորենացիի:

Ահիկա ա՛յն Մերուժանն է, զոր Պարսից Շապուհ թագաւորը Հայաստան ղրկած էր Արշակի մահէն վերջ՝ անոր խոստանալով «Հայոց թագաւորութիւնն, միայն թէ ընախարարսն նուաճելով՝ ի դէն մազդեզանց պաշխարհս դարձուցէ»:

Սասանեան Յազկերտէն առաջ Շապուհ ձեռնարկած էր արդէն քրիստոնեայ Հայաստանը մազդէական դարձնելու դժուարին աշխատանքին:

Իր գործած բազմաթիւ չարիքներու կարգին, Մերուժան «...Զորս միանգամ գիրս գտանէր՝ այրէր, եւ հրաման տայր մի՛ ուսանել զգպրութիւն յունարէն, այլ պարսիկ»: (Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ, Գիրք Գ. ԼԶ):

Միայն թէ այրած գրքերը հայերէն չէին, այլ յունարէն: «Զի յայնժամ գիր դպրութեան Հայոց չեւ եւս էր լեալ, եւ յունականաւն վարէին եկեղեցւոյ կարգք»: (Անդ):

Հայերէն գիրերը չէին գտնուած այն ատեն, քանի որ Ս. Մեսրոպին մնար մի-ճակուէր գործել այդ հրաշալիքը:

Մերուժանէն առաջ կը մեղադրուի նաեւ Գրիգոր Լուսաւորիչ, որ Հայաստանի մէջէն հեթանոսութեան հետքերը բոլորովին ջնջելու համար ո՛չ միայն քանդել տուած էր, կ'ըսեն, մեհեաններն ու բագինները, այլ նաեւ այդ կրօնքին մասին գրուած գրքերը: Անշուշտ ասոնք ալ՝ ոչ-հայերէն լեզուով:

Սակայն «Յուսաբեր»ը մտահոգողը հայերէն ձեռագիրներն են, որոնց ընդհանուր թիւը ամբողջ աշխարհի մէջ շուրջ 24.000 կը հաշուէր ժամանակին Մեսրոպ Մաշխասոս:

Գնահատելի աշխատանք մը կատարած է մեր պաշտօնակիցը՝ վկայութիւններ քաղելով հին ու նոր պատմիչներէն՝ զանազան շրջաններու «հրկիզուած», փճացուած կամ «թալուած» ձեռագիրներու մասին: Տասնեակ հազարներու կը հասնի անոնց թիւը:

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել այն բազմահազար ձեռագիրները, որոնք կորսուեցան Թուրքիոյ հայկական վանքերուն եւ եկեղեցիներուն մէջ կամ անհետացան տարագրութեան ճամբաներուն վրայ:

Կարելի չէ անշուշտ մօտաւոր թիւով մը անգամ ճշդել թէ գրերու գիւտէն (Ե. դար) ի վեր քանի՞ հազար ձեռագիրներ գրուած են հայերէն լեզուով, անշուշտ մեծապէս մասը ընդօրինակութիւն:

Մեծապէս ցաւալի են անշուշտ այս կորուստները: Հաւանաբար անոնց մէջ կային օտար մատենագիրներէ թարգմանուած երկեր, որոնց բնագիրները ի սպառ կորսուած են եւ զորս կարելի պիտի ըլլար թերեւս լոյս աշխարհ բերել՝ շնորհիւ հայերէն օրինակին:

Հին եւ միջին դարու կարգ մը դասական հեղինակներու գործերը հայերէն թարգմանութեանց միջոցաւ է որ երեւան են հանուած եւ գիտական աշխարհի սեփականութիւն դարձուած:

Սակայն ինչ ալ ըլլայ, երբ նկատի ունենանք հայ ժողովուրդին գլխէն դարերու ընթացքին անցած տաքն ու պաղը, այլացեղ ու այլակրօն աշխարհակալներու անհամար արշաւանքները մեր հայրենի հողերուն վրայ, գոհ պէտք է ըլլանք, որ առնուազն 24.000 հայերէն ձեռագիրներ անարատ պահուած են ցարդ:

Ատիկա կը պարտինք — մեծ մասամբ — մեր վանքերուն, — Էջմիածին, Երուսաղէմ, Վենետիկ ու Վիեննա:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊԱՍ ՓԱՐԻ՞Զ ԿՈՒԳԱՅ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Զօր. Տը Կոլի Հինգշաբթի օրուան յայտարարութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն առթեցին միջազգային շրջանակներուն մէջ: Փարիզ թէ Ալժէ, Վարչապետին խօսքերը յետին մանրամասնութեամբ կ'ուսումնասիրուին:

Մոսկուայի ձայնասփիւռ կատարեալ լռութիւն կը պահէ Տը Կոլի առաջարկներուն շուրջ: Խորհրդային խմբակը քանի մը բառով արտայայտուեցաւ մամուլի ասուլիսին մասին, մատնանշելով թէ Վարչապետը չէր անդրադարձած Ֆերհաթ Ապասի առաջարկներուն. այնուհետեւ՝ ոչ մէկ բացատրութիւն: Այսուհանդերձ, կարգ մը շրջանակներ դիտել կու տան, թէ Խ. Միութիւնը Ֆերհաթ Ապասն ու ըմբոստները կը պաշտպանէ, բայց տակաւին չէ ճանչցած Գահիրէի Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութիւնը», ինչ որ ցոյց կու տայ թէ Մոսկուայի վարիչները երկընտրանքի մէջ են այս ուղղութեամբ:

Բացի Մարոքէն եւ Թունուզէն՝ արաբական շրջանակները առ այժմ կը նախընտրեն ձեռնպահ մնալ. Եգիպտոս զբաղած է Ասուանի ամբարտակին շինութեամբ. հետեւաբար, իր գիրքը ճշդելէ առաջ կը սպասէ Մոսկուայի յայտարարութեան:

Արեւմուտքը իր գոհունակութիւնը չի ծածկեր. ՄԱԿ-ի մէջ կը մտածեն թէ Տը Կոլ յոյսի ճամբան բացաւ: Ափրիկեան-ասիական խմբակցութիւնը հարցը կը մեկնաբանէ այլ ձեւով.— Ֆրանսա ճանչցաւ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին գոյութիւնը: Անգլիոյ մէջ կը մտածեն թէ Ալժերիոյ պատերազմը վերջանալու վրայ է:

Ընդհանուր առմամբ, ինչպէս կը գրէր «Փարի-Փրէս», արեւմտեան շրջանակները, որ ցարդ հարց կու տային. «Ի՞նչ կը սպասէ Ֆրանսան, Ալժերիոյ մէջ», այսօր հարցը կը դնեն շրջուած ձեւով.— Ի՞նչ կը սպասէ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը: Զինադադարը մօտալուտ կը թուի բոլորին համար:

Այս բոլորին առանցքը կը կազմեն անշուշտ բանակցութիւնները: Մինչ «ժամանակաւոր կառավարութիւնը» կը պահանջէր որ խորհրդակցութիւնները տեղի ունենան չէզոք հողամասի մը վրայ, Ֆրանսայի Վարչապետը ուղղակի ճշդեց հանդիպումի վայրը — Փարիզ: Այս առիթով Գահիրէէն գալիք պատուիրակութեան անդամներուն խոստացաւ սաֆ-քոնտուի մը, որպէսզի ազատօրէն անոնք կարենան գալ Փարիզ, կարգադրեն իրենց խնդիրները եւ մեկնին: Այս պարագան որոշ դժգոհութիւն մը պատճառած է, Մարոքի մէջ կը յայտարարեն թէ Ռապաթը լաւագոյն վայրն է, ուր Ֆրանսայի եւ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչները կրնան հաւաքուիլ եւ խորհրդակցիլ. Իսթիքլալի թերթերը կը յիշեն «օդանաւի հարուածը», աւելցնելով թէ Ազատագր. Ճակատի ամէնէն արժանաւոր ներկայացուցիչը արդէն Փարիզ կը գտնուի — Պէն Պէլա:

Այսուհանդերձ Մարոքի եւ Թունուզի պաշտօնական շրջանակները մեծապէս շահագրգռուած են դէպքերուն առած ընթացքով, Պուրկիպա եւ Մոհամէտ Ե. կը մաղթեն որ թնճուկը շուտով լուծուի: Այս առիթով, Պուրկիպա անգամ մը եւս կը յիշեցնէ իր միջնորդութեան առաջարկը: Մարոքի բանբերին համաձայն Տը Կոլի առաջարկները «քաջալերական» են:

Միացեալ Նահանգներու կարծիքն ալ յայտնի է այլեւս — Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը պէտք է ընդունի Զօրավարին առաջարկները, կը յայտարարեն Ուաշինկթընի մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, անակնկալի եկած է նաեւ «Ալժերիոյ ժամանակաւոր կառավարութիւնը», որ չորս օր գաղտնի ժողով մը ունեցաւ, վերջնական որոշում մը տալու համար: Նախապէս Ֆերհաթ Ապաս յայտարարած էր.— Զօր. Տը Կոլ հոյակապ մարդ մըն է եւ մեծ հայրենասէր մը. պիտի ուսումնասիրենք իր առաջարկները, որպէսզի կարենանք արտայայտուիլ այդ մասին:

Լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտարարեն սակայն, որ Ֆերհաթ Ապաս, — Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան պետը», — Զօր. տը Կոլի առաջարկին պատասխանելով ընդունած է Փարիզ գալ, խորհրդակցելու համար (Ֆիկառօ):

Ապաս, Սէթիֆի նախկին երեսփոխանը, մայրաքաղաք պիտի գայ Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան Արտաքին Նախարար» Տէպաղինի եւ «փոխ վարչապետ» եւ «Պատերազմական նախարար» Գրիմ Պելքասէմի ընկերակցութեամբ:

Ազատագր. Ճակատի այս առաջարկը Փարիզ փոխանցուած է Ալժերիական ժողովի նախկին նախագահ Ֆարէսի միջոցաւ, որ նոր վերադարձաւ Ֆրանսա:

Ամէն պարագայի մէջ այսօր — վաղը պաշտօնապէս կը յայտարարուի նաեւ Ազատագր. Ճակատի որոշումը, եթէ Գահիրէի ժողովը չորրորդ օր վերջանայ:

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Այս տարի Նոպէլեան մրցանակը տրուեցաւ խորհրդային գրող Պորիս Փասթերնաքի. «Տոքթ. Ժիվակօ» վէպով ազատ աշխարհի մէջ ծանօթ այս գրագէտ-բանաստեղծը Նոպէլեան մրցանակով համաշխարհային հռչակի տիրացաւ: Միջազգային մամուլը կը գրէ իր մասին, լռութիւն կը պահէ միայն Մոսկուա:

Արդարեւ, մամուլը հարց կու տայ թէ Խորհրդային իշխանութիւնները թոյլ պիտի տա՞ն արդեօք, որ Փասթերնաք Սթոքհոլմ երթայ՝ մրցանակը ստանալու համար:

Եթէ Փասթերնաք իրաւունք ստանայ Խ. Միութենէն դուրս ելլելու, միաժամանակ պիտի տեսնէ նաեւ իր երկու քոյրերը, որոնք քանի տարիէ ի վեր կը գտնուին Լոնտոն, իբրեւ տարագիր:

Պորիս Փասթերնաքի «Տոքթ. Ժիվակօ» վէպը դատապարտուած ու արգիլուած է Խ. Միութեան մէջ:

Գերմանական «Տի Վելթ» թերթը կը հրատարակէ Նիլսընի մէկ տեսակցութիւնը՝ Փասթերնաքի հետ, անցեալ ամառ: Խորհրդային գրագէտը ազատօրէն խօսած է, մասնաւորապէս շեշտելով.— «Օր մը զիս փնտռեցին եւ գտան: Կ'ուզէին որ թուղթ մը ստորագրեմ: Պէտք է հաստատէի կարգ մը զօրավարներու գնդակահարութիւնը... Ատիկա ցոյց կու տար թէ իմ վրաս վստահութիւն ունին: Անոնք երբեք չեն գիտեր այն մարդոց՝ որոնք լուծարքի պէտք է ենթարկուին: Կինս զաւակ մը կը սպասէր. Սկսաւ լալ, խնդրելով որ ստորագրեմ զօրավարներու դատապարտութեան թուղթը. բայց, չէի կրնար... Վստահ էի, որ պիտի գան եւ ձերբակալեն զիս. պատրաստ էի...Բայց, չեկան»:

Այժմ, խօսքը կը պատկանի Խրուշչեւի: Թոյլ պիտի տա՞յ որ խորհրդային գրագէտ մը դուրս ելլէ երկրէն եւ ստանայ 17 միլիոն ֆրանքի իր մրցանակը:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Դուն ամէ՜ն բան էիր ճակատագրիս մէջ.
Յետոյ եկան՝ պատերազմ, քայքայում եւ վէրքեր,
Եւ երկա՜ր, երկար ատեն ո՛չ մէկ լուր քեզմէ,
Անհետացած մնացիր դուն:

Եւ հիմա, շա՜տ ու շատ տարիներ ետք,
Կը խռովէ զիս քու ձայնրդ կրկին,
Մթութեան մէջ կարդացի ես կտակդ,
Ու արթնցայ՝ ինչպէս մէկը թմբիրէն:

Դէպի մարդի՛կ կ'ուզեմ երթալ. ամբոխի՛ն
Դէպի խուճապն իրենց, դէպի այգերգ,
Եւ օդին մէջ թողնել տալ ամէնքը՝
Տաշեղի՛ պէս: Եւ ծունկի բերել ամէնքը:

Անո՜նց համար եւ անո՜նց տեղ կը զգա՛մ ես,
Կարծես իրենց մորթին տակ ե՛ս ըլլայի:
Եւ կը հալիմ ես ինքս ալ ձիւնի պէս:
Կը նմանիմ յօնքը կիտող առտուան:

Ինծի հետ են բոլոր մարդիկն անանուն,
Ծառե՛ր, տղա՛ք, խուսափողնե՛ր կծկըտուն:
Ա՜հ անոնք ամէնքը յաղթեցին ինծի,
Եւ ասոր մէջ է լոկ՝ իմ յաղթանակս:

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

Գերմ.է թարգմ. Գ. Ֆ.

ՓԱԿԱՐԱՆԻՆ ԱՌԱՋ

"ՀՌՈՄ ՈՒՆԻ ԱՐԴԷՆ ԻՐ ՊԱՊԸ"

[illegible]

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ

ԿԸ ԳՐԷ «ՓԱՐԻ-ՓՐԷՍ»

Խօսքը այլեւս փակարանի ժողովինն է, որ պիտի բացուէր Շաբաթ օր ժամը 17-ին սիքստինեան տաճարին մէջ:

Մինչ այդ ժամը կը շարունակէ իր նախատեսութիւնները եւ Ուրբաթ գիշեր, անգամ մը եւս, «Փարի-Փրէս» իբրեւ խորագիր կը դնէր — «Կեցցէ՛ Պապը» պոռաց ժողովուրդը երբ Կարդինալ Աղաջանեան կ'անցնէր»:

Թերթը կը գրէ թէ Հռոմէական մամուլը փակարանի ժողովէն քանի մը ժամ առաջ երեք ձրի նախատեսութիւններ ըրած է, ա) Ֆրանսացի կարդինալները կ'ուզեն կարդինալ Ռոնքալլին ընտրել, բ) Փակարանի նիստը շատ կարճ պիտի տեւէ, գ) Կարդինալ Աղաջանեան կը մերժէ Պապ ըլլալ: «Փարի-Փրէս»ի Հռոմի թղթակիցը՝ Փիշոն կը շեշտէ թէ որքան սխալ է նման կարծիքներ յայտնել եւ կը շարունակէ.— Հռոմի ժողովուրդը, ինք, ունի արդէն իր պապը՝ Կարդինալ Աղաջանեանն է: Այս վերջինը երէկ ճամբայ կ'ելլէր Սպանիոյ հրապարակէն, ուրկէ կառքը պիտի անցնէր, երբ քանի մը հարիւր հոգի — ծաղկավաճառ, բանուոր, վաճառորդ, սափրիչ, դրամատան պաշտօնեայ — անմիջապէս զինքը շրջապատեցին «Կեցցէ՛ Պապը» պոռալով: Կարդինալը շփոթած՝ ժպիտ մը ունեցաւ եւ գլուխը կախեց: Գիտէ հիմա թէ իբրեւ «Պապ» կը մտնէ Փակարան:

Ժան տ'Օսիթթալ «Մոնտ»ի մէջ կը վերյիշէ անգամ մը եւս պապ ընտրելիներու անունները.— Կարդինալներ՝ Աղաջանեան, Ռոնքալլի, Վալերիօ Վալերի, Մազելլա, Միմմի, Ռուֆինի եւ կը շեշտէ թէ Փակարանին նիստը կարճ կը տեւէ եթէ այս վեցէն մէկը ընտրուի:

× Փակարանի ընթացքին ամէնէն շատ լատիներէնը կը գործածուի, ըլլայ քուէթուղթերուն վրայ, ըլլայ յայտարարութեան ժամանակ:

× Ֆրանսական ձայնասփիւռը Փակարանին արդիւնքները պիտի հաղորդէ ընդմիջելով իր սովորական յայտագիրը:

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԺԱ.

Գալաքեան (Գրիգոր) եւ Դուրեան (Ղեւոնդ) վարդապետները, ինչպէս նաեւ Աշճեան եւ Էքսէրճեան քահանաները կ'ամբաստանեն Օրմանեանը —

Թէ Օրմանեան կ'ուզէր Թուրքերուն յանձնել Պէշիքթաշի եւ Օրթաքէօյի Հայոց գերեզմանոցները:

Թէ կ'անձնապարէր՝ «բարձրաստիճան պաշտօնեայ Ռ. Եաղըճեանի դիրքն ամրապնդելու եւ Ռամազանի իֆթարին ժամանակ իր համար ակնահաճոյ բան մը ընելու» նպատակով:

Երբ Օրմանեան կը տեսնէ թէ ժողովականները դէմ կ'արտայայտուին իր ցանկութեան, մէկիկ մէկիկ կը կանչէ զանոնք եւ կը հասկցնէ թէ ... եաքը կայսերական պալատ կը կանչուին, եւայլն:

Էքսէրճեան քահանայ, իր ամբաստանութիւնը հաստատելու համար, կ'աւելցնէ.— Դատական Նախարարութեան կողմէ Կրօնական Ժողովին գրկուած «Թէզքէրէին ոճէն հասկցուեցաւ թէ Օրմանեան ինքն է որ թելադրած է Պէշիքթաշի գերեզմանատան յանձնումը»:

Այստեղ հետաքրքրական փակագիծ մը:

Մեր նախորդ յօդուածով ծանօթ է Սամսոն Զէրքէզեանը, որ գիրք մըն է գրած (տպ. Թիֆլիզ, 1911), Օրմանեանի պաշտպանութեան համար: Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ այս Զէրքէզեանը.

— Դէ՛, էլ ի՞նչպէս չնախանձել այդպիսի ուսեալ քահանաներին, որոնք նախարարական գրութեան թիւրքերէն լեզուով գրածի ոճից մինչեւ անգամ հասկանում են, թէ ո՛վ է եղել գրութեան թելադրողը: Մինչդեռ մեզ մօտ, կաթողիկոսարանում Էջմիածնում, կաթողիկոսական թեկնածուների եւ գիտնական սինոդականների կենտրոնում, համալսարանաւարտ իրաւաբանների օժանդակութեամբ հանդերձ անկարող են եղել 75 տարուայ գոյութիւն ունեցող Պոլոժենիէի ուղիղ թարգմանութիւնը եւ միտքը հասկանալ, որպէս զի կարելի լինի որոշել, թէ օրէնքով ի՛նչն է թ[illegible] ար-գիլուած:

«Ռուսական համալսարանները աւարտած մեր բարձրաստիճան եկեղեցականները նոյն համալսարաններից վկայուած իրանց խորհրդականներով մինչեւ այսօր էլ չեն կարողացել հասկանալ թէ Պոլոժենիէի մէջ կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակը որոշող «Մինոդ նազնաչատի գոդիչնիի սրոկ» խօսքերը ի՞նչպէս պէտք է թարգմանել՝ լրիւ մէ՞կ տարի թէ մէկ տարուայ ընթացքում (*):

«Թիւրքահայոց եկեղեցականների այդ բազմահմուտ լեզուագիտութիւնը թէեւ շատ նախանձելի է, բայց եւ ցաւալի է մի ուրիշ հանգամանք:

«Մինչդեռ ամբաստանիչ եկեղեցականներից մէկը չարունակ խօսում է Պէշիքթաշի գերեզմանատան վերաբերմամբ, միւսը խօսում է, նոյն ամբաստանութեան առթիւ, Օրթագիւղի գերեզմանատան վերաբերմամբ:

«Հայ քահանան Թիւրքի գրութեան ոճը աւելի լաւ է ճանաչում, քան թէ Հայոց գերեզմանատունը:

«Եւ ինչպէս որ 75 տարի գործադրուող Պոլոժենիէի մէջ Էջմիածնի ցեկավարները չեն կարողացել իրարից ջոկել օրինաւորը եւ ապօրինին, այնպէս էլ Օրմանեանին ամբաստանող եկեղեցականները չեն կարողացել ջոկել Պէշիքթաշի գերեզմանատունը Օրթագիւղի գերեզմանատնից:

«Հետեւապէս Հայոց գերեզմանատները իրարու հետ շփոթող վարդապետին ներելի է հայ պատրիարքին շփոթել հայաջինջ Աբդիւլ-Համիդի հետ»:

Հարկ է դիտել տալ Զէրքէզեանի թէ դժուար չէ պատասխան-նամակէ մը հասկնալ, առանց համալսարանաւարտ ըլլալու, թէ ի՛նչ ցանկութիւն կը յայտնէ առաջին նամակագիրը, թուրքերէն գրած ըլլայ թէ ռուսերէն: Բայց եթէ Պոլոժենիէի ծանօթ խօսքը «չեն կարողացել հասկանալ կաթողիկոսանիստ Էջմիածնում, կաթողիկոսական թեկնածուների եւ գիտնական սինոդականների կենտրոնում, ռուսական համալսարանները աւարտած ռուսահայ բարձրաստիճան եկեղեցականները նոյն համալսարաններից վկայուած իրանց խորհրդականներով», պատճառն ուրիշ բան չէ՝ այլ միայն «համալսարանաւարտ իրաւաբաններին» պոլ-լուխը:

Գալով մեր հարցին, երկու գերեզմանատուներու պատմութեան մէջ, եւ ոչ [illegible] մանց մէջ, շփոթութիւնը Օրմանեա՛նն է որ ստեղծած է փաստաբանական խորամանկութեամբ: Իրողութիւն է, սակայն, թէ Օրմանեանէ՛ն առաջ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յանձնարարած էր Թուրքերուն տալ պահանջուած գերեզմանատունը, բայց յանձնումը ձգձգուած էր: Օրմանեան եւս դէմ չէր յանձնումին, կ'ուզէր յանձնել, բայց թէ ի՛նչ կը հետապնդէր, Աստուած պապան միայն գիտէր: Իրողութիւն է որ կը ձգձգէր, մինչեւ որ «կը փտի »Սուլթանին պահանջը:

×

Նպատակ չունիմ մէկ առ մէկ քննելու ամբաստանութեանց ամբողջական չարքը: Կը կարծեմ թէ բատ բաւականին [illegible] —

1.— Օրմանեանի դիմագիծը, — եղէգ մը, Զօհրապի բառով, որ շատ է ծռած:

2.— Քննիչ յանձնաժողովին դիմագիծը, — հասարակ ֆիկիւռաններու խումբ մը:

Կ'արժէ տալ նաեւ շրջանին դիմագիծը, — մէկ յօդուածով, ուր պիտի ներկայացուին զուարճալի պատմութիւններ, այլապէս հետաքրքրական: Լուսանցքին վրայ՝ Օրմանեանի դատաստանը իր ժամանակակիցներուն մասին:

Ցետոյ, իբրեւ վերջաբան, բուն դատաստանը՝ համակերպութեան վարդապետութեան դէմ, այլ խօսքով՝ երխտասարդութեան գիրքը, ուր կ'երեւի Տ. Միսաքեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Բնագրին մէջ ռուսերէն տառերով գրուած է: Բառացի՝ «Սինոդ նշանակել տարեկան պայմանաժամ»: Երկրորդ բառին մէջ ուղղագրական սխալ մը ունի Զէրքէզեան, — եթէ ես չեմ սխալողը:

ՆՈՐ ԳԼԽԱՐԿՍ

Առջի օր, երբ դեռ լոյսը չէր բացուած, արթնցայ՝ ու անկողնիս հաճելի ջերմութեան մէջ կը ծուլանայի երբ հեռուէն, շատ հեռուէն, երկինքէն անցնող բադերու կռինչը լսեցի. մտքի աչքերով տեսայ աչնանօրէ երկնքին վրայ նաւող անոնց վէն ու գայն կազմող բադերուն հանդարտ թեւաբախումը: Զկրցայ ձշդել թէ լսածձայնս առաջնորդողին ապահովող կա՞նչն էր թէ ո՛չ՝ յոգնածի մը պաղատանքը որ կամաց երթան, իրեն սպասեն, զինքը եռեւ չձգեն ...

Ո՞ւր կ'երթան, մտածեցի ես ինծի, ի՞նչ օրացոյցով ու ի՞նչ կողմնացոյցով ... Իրենց ճամբու վախճանին ո՞ր հեռաւոր չամբերուն մէջ բոյն պիտի դնեն եւ ո՞ր եղեգնուտին մէջ պահուած էգը իր արուն պիտի կանչէ ...

Երբ ելայ անկողնէս, ցուրտ էր. բուրդէ հագուստ մը զատեցի հագնելու համար, նախաճաշեցի ու ելայ դուրս: Դուրսը, կայարան երթալու համար հանրակառքի սպասած պահուս, զգացի որ ճակատս կը պաղէր. վաղը առտու գլխարկս դնելու եմ, խորհեցայ ես ինծի:

Մայիսի կէսէն ի վեր գլխաբաց կը պտըտէի. ասկէ տասը–տասնըհինգ տարի առաջ, ինծի պէս գլխաբաց պտտող չկար դրեթէ, ամէն մարդ ամառը յարդէ՝ ու ձմեռը ասուիէ կամ թաղիքէ գլխարկ կը կրէր. ձմեռը ցուրտէն պաշտպանուելու եւ ամառն ալ, կ'ենթադրեմ, Մօրիս Շըվալիէի նմանելու համար. որովհետեւ մեր կարծիքով, կիներուն ախ ու վախ քաշել տուող գաղղիացին ու մեր միմ մէջ գտնուող միակ տարբերութիւնը, իր զաւազանն է ու յարդէ կարծր գլխարկը՝ եթէ չհաշուենք իր խաղտ ու ճաթած ձայնը, որ աաւելակէտ մը չէ անոր ի նպաստ... Բայց շատ ալ վստահ չեմ այս դատումիս վրայ, վերջապէս ո՞վ կրցեր է կնոջ մը խորհելու կերպին խելք հասցընել ...

Հիմա հարցը այն էր որ պաղ օրերը եկած էին, ծառերու տերեւները կարմրիլ ու դեղնիլ սկսած էին, պարտէզներուն մէջ գրգումները լուսնին գոյնն ունէին ու թըռչունները, դաշտերու սերմով պարարտանալէ ու հեռագրաթելերուն վրայ ալմըլկոտ ժողովներ գումարելէ վերջ, ահա կը մեկնէին իրենց կտուցները դէպի հարաւ դարձուցած ...

Կէսօրուան դէմ, աշխատած պահուս, ուրկէ ուր, — միտքս ինկաւ թէ գարնան սկիզբը, երբ օդերը տաքցան ու հովէն չոգի բարձրանալ սկսաւ, ասուիէ գլխարկս մեր տան վարի յարկը հագուստեղինաց դարակին վրայ դրի ու հոն մնաց: Հաւանաբար դեռ հոն է ու փոշոտած, — խորհեցայ ես ինծի. հոգ չէ, կը խոզանակեմ ու կը մաքրեմ. բիծ մը կամ արատ մը չկայ որ կռոր մը պէնզինով չմաքրուի ...

Այս բաները խորհած պահուս ըսաւ մտքէս չանցաւ թէ կրնայ բան մը եկած ըլլալ գլխարկիս գլխուն. ի՞նչ գիտնայի. որո՞ւ ինչուն պէտք էր որ իմ խեղճ հին ու մին գլխարկովս զբաղէր ...

Ցաջորդ օրուան առաւօտուն, խոստմի պաղ օր մը, իջայ վար՝ վիթերան գլխարկս գտնելու գլուխս դնելու: Հոն, դրած տեղս չէր: Կնոջս հարցուցի:

— Ի՞նչ պիտի ընես, ըսաւ:

— Ինչ պիտի ընեմ կա՞յ, գլխարկը ի՞նչ կ'ընեն, գլուխս պիտի դնեմ, ցուրտ է:

— Ո՞ր գլխարկդ է փնտռածդ ...

— Ասուիէ գլխարկս... Ես կնի՞կ եմ որ տասը գլխարկ ունենամ, ունեցածս չունեցածս ձմրան գլխարկ մըն է:

— Խեղճ մարդս, ան ալ չունիս ...

Ու սկսաւ խնդալ

— Ի՞նչպէս թէ չունիմ, ի՞նչ եղաւ ...

— Փրկութեան բանակի հանդերձահաւաքներուն տուի: Արդէն դեղնած ու ձեւէ ելած բան մըն էր...

— Աստուած, վար իջիր ու կառավարէ, — բսի սրտնեղած, ու անմիջապէս ելայ դուրս:

Կէսօրուան մօտ հեռաձայնիս զանգակը ճչաց:

— Այո, ըսի խաղաղ ձայնով մը:

— Աբրամ, դո՞ւն ես.

— Այո, եթէ տէրը կամենայ՝ կրիկդ է, — ըսի կնոջս ձայնը ճանչնալով գործիքին մէջէն:

— Գլխարկդ գնեցի՞ր

— Ոչ, դեռ ժամանակ չունեցայ, իրիկունը. գործէս վերջ ու տուն գալէս առաջ կը գնեմ:

— Կ'ուզե՞ս որ քեզի հանդիպիմ ու միասին գնենք ...

— Ինչո՞ւ. ես մինակս չե՞մ կրնար գնել:

— Կրնաս, բայց եթէ հետդ ըլլամ աւելի քեզի յարմարող ու ճաշակաւոր բան մը կը գնենք:

— Այն խանութները, ուր գլխարկ կը ծախուի, պատերուն վրայ մարդահասակ հայելիներ կան, անոնց մէջ նայելով կըր-

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

Խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Բաղդատական այդ վերաքննութիւնը՝ մեզ կը տանի նոյնիսկ նախապատմական, դիւցազնական հին դարերուն: «Բերդին մէջ թափառող մը, կ'ըսէ Շապին-Գարահիսարի Հերոսամարտին քաջարիչ պատմաբան Արամ Հայկազն, էջ 163, երբեմն կրնայ հանդիպիլ ժանդէն կրծուած նետի մը: Պատահած է որ արթուն տղայ մը՝ մաքուր երկաթէ 5–10 ֆիւնոց՝ զունդեր գտնէ՝ չակնկալուած անկիւնի մը մէջ:»

Զէ՞ք զարմանար՝ երբ այս տողերուս հեղինակը ձեզ հաւաստէ, ականատեսի տղրիւրով, թէ Վանայ համբուաւոր Բերդաժայռին արեւմտեան բարձրադիր ու մեծ դուռին ճակատը՝ շղթայով կախուած կայ՝ պղպղատէ հսկայ գունդ մը, քանի՞ քիլօ, երեսուն քիլօ՞, յիսուն քիլօ՞, ու նախապատմական ո՞ր դարերէն եկած նման՝ հայ ժողովրդական դիւցազնավէպին մէջ պար բռնող մեր դիւցազներէն Սանասար-Բաղդասարի, Առիւծ-Մըհերի, Թըլըլ-Դաւիթի (Սասունցի Դաւիթ) եւ Պզտիկ-Մհերի ծանր գուրզերուն (մախա):

Փոխոխակնե՛ր կուտան մեզի՝ ամենափոքր բաղդատական պատմուածքները՝ գաւառէ գաւառ, նահանգէ նահանգ, գիւղէ գիւղ: — «Գալող կիրակի իրիկուն (Բարեկենդանին)՝ Տէրան փոստելու օր է» կ'ըսուի էջ 55, ու 56ին մէջ ալ՝ կը տրուին մանրամասնութիւններ: Բայց «Տէրան փոստել» ասութիւնը կը մնայ մութ, առանց ստուգաբանութեան:

Վանեցիին, Կարնեցիին ու Դիւցազնավէպին բանալին՝ օգնութեան կը հասնի: «Տէրան»ը՝ Տէրհօր տրական ձեւն է: Իսկ փօստել՝ «փըստ-փըստ ընել», Կարնեցոց սփստացնել, քշել, հալածել: Նաեւ տըմփիկով (տապաստակով, բարձով՝ հարուածել, տմփկահարել կը նշանակէ: Այսինքն՝ փախարեխարար՝ Տէրհայրը խօստել, խօստումի բերել, բերանէն խօստում առնել՝ որ Զատկին իրենց նշխարք տայ:

Ինչպէս որ Վանեցի տանտիկինը Բարեկենդանի շաբթուն, իր տունուտեղը վերով-վարով կ'աւլէ, կը մաքրէ, պատուհան ու դուռ կը բանայ, Փետրուարը դուրս կը նետէ, Մարտը ներս կը հրաւիրէ, ձայներգելով՝ «Շըվատը դուրս, Մարտը նե՛րս, Շըվատը դո՛ւրս, Մարտը նե՛րս»:

«Շըվատ»ը՝ եթէ ըստ ոմանց արաբական Շուբաթ կամ հրէական Սաբաթն է, ըստ այլոց ալ՝ հին կապադոկ դարերու հայ դիցարանին չար անդամներէն «Շը-ւոտն է:

«Քաղցր գինիին անցնելէ առաջ, քիչ մը մօտենանք պատմականին: Ուրկէ՞ Շապին Գարահիսար տեղանունը:

Հերոսամարտին նկարագիր գրիչին աշխատակիցներէն Ց. Ց. Կարմիրեան՝ այսպէս կ'ըսէ, էջ 11 — «Շապին Գարահիսարի հիմնարկութիւնը շատ հին ու հեռաւոր թուականներու կը հասնի: — Ժամանակի մշուշին մէջ ծածկուած է անոր պատմութիւնը, որ Ուրարտացիներու եւ Հիթիթներու օրերէն կը սկսի ....: Իր Բերդաժայռին կողերուն վրայի անդունդներուն տակ (կամ բարձունքներուն վրայ) գիշերներ են Մեծն Տիգրան ու Միհրդատ, Լուկուլլոսն ու Պոմպէոս»: «Ու ... Ցունաց Նիկողայոս Կօլթ կայսեր կողմէ զրաւուելով կոչուած է Նիկոպոլիս» (էջ 12):

Բայց նոր պեղումներով եւ ուսումնասիրութիւններով, Շապին Գարահիսարի սկզբնական անունը պէտք է եղած ըլլայ Շիպ-Ղարասար (Սիոն ամսագր. Ցունիս 1958, էջ 154): Կոչուած է նաեւ Կոլոնիա (անդ):

Գարա-Հիսար՝ սեւ բերդ, սեւ բերդաժայռ, սեւ սարերու շղթայ նշանակութիւնով՝ կրնայ մերձեցուիլ հայ ժողովրդական դիւցազնավէպին մէջ շատ յաճախ յիշուած եւ կեդրոնական դեր խաղցող Սեւասարին հետ, որուն գրաւած տեղը շատ անորոշ է Վէպին մէջ, բայց որ կրնայ տարածուիլ Եկեղեաց բարձրաբերձ ու անառիկ լեռնաշղթային արեւմուտքէն, պատմական Սեպուհ լեռնէն մինչեւ Կարնոյ լեռները, ու դէպի հարաւ՝ մինչեւ Սասունք կամ Սասնոյ Սարերը:

Այս վարկածին ուժ կուտայ տեղանուն մը՝ որ յիշուած է գրքին մէջ (էջ 161) Դաշտերայ ձեւով: Իսկ վերջերս Հայաստանի մէջ Կարմիր Բլուրի պեղումներէն հանուած արձանագրութիւնները տուած են Ուրարտական պատերազմի Աստուծոյ մը անունը՝ Թէյշեբա (Ցառաջ օրաթերթ 12 Օգոստոս, 1958), Քրիստոսէ առաջ Վեցերորդ Դարուն:

Եթէ Դաշտերա կամ Թէյշեբա անուններուն մէջ կարելի ըլլայ վերականգնել մեր մատենագրական Դարանաղի(ք) տեղանունը, այն ատեն Շապին Գարահիսարը կ'ունենայ իր Ծննդոցը:

Գանք հիմա գիրքին կորիզը կազմող հերոսամարտին, որ ամբողջապէս գրուած է Արամ Հայկազնի կողմէ, յիշողաբար: Այդ մասը, 125–283 էջ, գիրքին մէկ երրորդը կը կազմէ եւ շարադրուած է առինքնող սահուն լեզուով:

Եթէ պատմութեան համար թիւով, թուականով փաստերն են որ կշիռ ունին, Շապին Գարահիսարի Ցուշամատեանը անոնցմէ չէ:

ՔԻԹՈՒՆԻ

(3 Շար.)

Նամ գտնել թէ դրած գլխարկս ինծի կը վայլէ՞ թէ ոչ, ըսի լակոնական …

Առաջին անգամ ըլլալով կինս անմիջական պատասխան մը չունեցաւ տալու … Մեղքցայ ու անմիջապէս աւելցուցի .

— Բայց եթէ կը կարծես թէ վար գալով աւելի յարմար բան մը կը գտնենք, այն ատեն եկուր, չճաշած եկուր՝ դուրսը միասին կը ճաշենք :

— Գիտե՞ս ինչու համար կ'ուզէի որ գամ …

— Ոչ, չեմ գիտեր :

— Կ'ուզէի գլխարկդ ես գնել, իմ դրամէս վճարել անոր համար …

— Շատ աղէկ, եկուր տէ բան մը կ'ընենք …

Ժամը հինգէն առաջ դրասենեակս էր :

— Եկա՞ր :

— Եկայ :

— Քեզի բան մը ըսե՞մ ։

— Ըսէ :

— Ես բանին խելքս չհասաւ, եթէ գնածս կամ գնելիքս կառք մը ըլլար. եթէ տուն մը կամ կով մը ըլլար ագարակին համար, հասկնալի էր. բայց խեղճուկրակ գլխարկի մը համար ելնել գիւղէն քաղաք գալ ինծի օգնելու համար, հասկացողութենէս դուրս է …

Չպատասխանեց. քովս եկաւ. դիմացս կայնելով՝ ձեռքերը դրաւ ուսիս ու փողկապս շտկեց : Նայեցաւ աչքերուս մէջ ու խնդօքցուց գլխ :

— Նայէ, բալիկ, բոբ, կնոջ մը համար գլխարկ մը գնելը թերեւս արկածախնդրութիւն մըն է, կին մը թերեւս հոգեպէս ու ֆիզիքապէս ալ կը կազդուրուի նոր գլխարկ մը գնելով, թերեւս այդ բանը կ'օգնէ որ դուք ամպերուն վրայէն քալէք ու թեւ առած՝ սաւառնելնիդ միայն պակաս մնայ, բայց մարդու մը համար, խարկ մը գնելը, վեց կամ ութ տոլարի անխուսափելի ծախք մը միայն կը նշանակէ ու այդքան ….

— Ձե՞ս ուզեր որ այդ վեց կամ ութ տոլարը մարդուն տուած ատենդ քովդ ըլլամ …

— Այդ հարցումիդ չեմ պատասխաներ որովհետեւ արդէն հոս ես :

Սեղանիս վրայի թուղթերը ժողվել պատրաստելով սկսայ խորհիլ … Յանկարծ լոյսը ծագեցաւ …, անգիտանը, հիմա կ'ուզէ շուկայ գալ որ … վա՜յ խորամանկ … բայց կեցիր, գլխարկավաճառի խանութին քովերը, կամ դրկից, կամ ճամբուն վրայ, մուշտակի խանութ, մուշտակավաճառ կա՞յ … մտքիս առջեւ բերի փողոցը՝ ու սկսայ հաշուել, անկիւնը բանկը ու սառցարան ծախող ընկերութիւնն է, քովի խանութը դեղարան է, դեղարանին քով՝ սափրիչին խանութն է . անոր քով ալ պտղավաճառ մը կայ … Դիմացը, միւս անկիւնը, Մր. Թիկկին պարեջրատունն է, անոր քով ծաղկավաճառ մը կայ … Ոչ, վախնալու բան չկայ, մօտերը մուշտակավաճառ չըկայ … լայն շունչ մը առի : Եթէ նոյն իսկ գլխ իր ուզած ճամբէն տանի ու «գլխուածով» կանգ առնէ ցուցափեղկի մը մէջ դրուած տաքուկ վերարկուի մը առջեւ, ու թեւս իր ջերմ մարմնին սեղմելով լուռ աչքերուս մէջ նայի պաղատագին, պատասխանս պատրաստ է . ձայնիս ամէնէն քաղցր ու համոզիչ շեշտը գործածելով, պիտի ըսեմ .

— Բալիկ, դուն գիտե՞ս թէ քանի կզաքիս, կուղբ, մուշկ, Նապաստակ կամ կատու են սպաննած այդ վերարկուն կազմելու համար … մէկ կնոջ մը կռնակը տաք պահելու համար … Այդ մորթուած անասուններուն մասին մտածելը բեռ պիտի չըլլա՞յ խղճիդ վրայ … դուն, որ մրջիւնի վրայ չես կոխեր ու չես կոխած … Յետոյ գիտցիր որ եթէ Աստուած կամենար որ կռնակիդ վրայ մուշտակ ըլլար, հատ մը կը բուսցնէր հոն …

×

Այս վախցած բաներէս ոչ մէկը պատահեցաւ . բայց գլխարկավաճառին հոգին հանեցինք . խանութին մէջ գտնուող գլխարկներուն կէսէն աւելին փորձեցինք՝ մինչեւ որ գլխուս, բաճկոնիս, վերարկուիս, կօշիկներուս ու աչքերուս գոյնին հետ ներդաշնակաւորուող հատ մը գըտանք : Եզերքները ոչ շատ լայն էին՝ ոչ ալ շատ նեղ . ժապաւէնը ոչ շատ մութ գոյն էր՝ ոչ ալ շատ բաց գոյն . ապրանքը ոչ շատ կակուղ էր՝ ոչ ալ շատ կարծր, գինը ոչ շատ սուղ էր՝ ոչ ալ շատ աժան … Ու ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, տիսթէնկէ երեւոյթ մը կուտար ինծի : Կինս կը կարծէ թէ, զայն գլխուս երբ դնեմ, մեծահարուստ առեւտրականի մը կամ փիլիսոփայութեան փրոֆէսէօրի մը կը նմանիմ … «Եթէ բերանդ խոշոր սիկար մը դնես ու ձեռքդ ալ գաւազան մը առնես, մարդիկ քեզ Չըրչիլ պիտի կարծեն» կ'ըսէ ան խնդալով ու կողիս սեղմուելով : Ես ալ, ուզեմ չուզեմ, կը խնդամ իրեն հետ, բայց կը կարծեմ որ եթէ անցեալ տարուան գլխարկս Փրկութեան բանակի հանդերձահաւաքներուն տուած չըլլար, անձրեւոտ օրերու համար յարմար գլխարկ մը ունեցած ըլլալուս համար քիչ մը աւելի երջանիկ պիտի ըլլայի …

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԻՆԷՄԱ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

—o—

Ֆրանսացի Գրողներու Ընկերակցութեան վարիչ մարմինը, իր վերջին նիստին մէջ քննութեան առաւ շատ կարեւոր հարց մը,— գրականութեան պաշտպանութիւնը սինէմային դէմ :

Արդարեւ, սինէման սկսած էր ասպատակել գրականութենէն ներս, ժապաւէնի վրայ ներկայացնելու պատրուակով՝ խաթարել գրական գործերու ինքնատպութիւնը :

Առաջին առթիւ յարձակումը գործուած էր մեծանուն եւ հռչակաւոր վիպագիրներու ստեղծագործութեանց վրայ, ինչպէս Սթանտալի, Պալզաքի, Ֆլոպէրի, Հիւկոյի վրայ : «Բեմական պահանջով», ինչպէս կ'ըսեն բեմադիրները, վէպերուն տրուած է բոլորովին տարբեր դիմագիծ, եւ այնպիսի տրամախօսութիւն մը, որ առեւտրական արժէք կը ներկայացնէ :

Այս սանձարձակ ասպատակութենէն ետքը, իրենց յաջողութենէն քաջալերուած, սինէմայի վարիչները նետուեցան ոչ միայն այն անուններուն վրայ, որոնք զրկուած են իրենքզիրենք պաշտպանելու կարելիութենէն՝ երկու մեթր հողին տակ, այլ եւ ողջերուն վրայ :

Այս անգամ, սակայն, ողջերը ուզեցին պաշտպանել իրենքզիրենք : Մենք թոյլ չենք տար, որ բեմական պատշաճութեանց պատրուակով՝ սինէման իր ուզած ձեւը տայ մեր գործերուն, — մենք հեղինակ ենք եւ կ'ուզենք հեղինակ մնալ, չենք ուզեր դաւաճանել մեր երկունքի պտուղին, լքելով ու թողլով որ ստանայ խորթ հօր մը տուած դիմագիծը կամ կերպարանքը :

Հարցը վիճաբանութեան ձեւ առած է, — Ֆրանսացի Գրողներու Ընկերակցութիւնը եւ սինէմայի բեմադիրներու ընկերակցութիւնը կ'աշխատին համաձայնութեան եզր մը գտնել … որդեգրելու համար վէպը կամ նորավէպը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԷՊ

Հայ լեզուի մէջ երիտասարդութիւնը մեծ է տարիքով այն երիտասարդութենէն, որ Ֆրանսացիներունն է, — Ֆրանսացին երիտասարդ (ժէօն) կը կոչէ 16–18 տարեկանները : Արդ, կար ժամանակ մը, երբ Ֆրանսացի գրագէտները կը սիրէին վէպ գրել այդ երիտասարդութեան համար : Այժմ գրագէտներ, որոնք 30–50 տարիներու կեանք մը ունին արդէն իրենց ուսերուն, կը սիրեն վէպ գրել երիտասարդութեան մասին, — այսինքն պատանիներու կեանքէն :

Պէտք է խոստովանիլ թէ երիտասարդութիւնը խորհուրդ մըն է անհասկնալի եւ անըմբռնելի, մեծ անծանօթ մը : Այդ երիտասարդութիւնը գիտուած է դուրսէն : Անոր տրուած է մշակոյթի ծեփմը, յուսահատութեան եւ մենասիրութեան խորքով, հերոսանալու անյագ ծարաւով, ամէն ժամ նոցկալու տրամադիր : Ուրեմն, երիտասարդութիւնը, որ կը ներկայացուի մեզի, իրականութիւն չէ, երեւակայուած է : Եւ վիպագիրը, որու արհեստն է հասկնալ եւ նկարագրել, այսպէս մեզի կուտայ երիտասարդութիւն մը ռոմանթիզմով լեցուն, արկածախնդրութեան սիրահար, խղճմտանքի բացակայութեամբ, անգութ ու չնական :

Այս մութ ու մռայլ պատկերը, որ իբր թէ ցոյց կուտայ արդի երիտասարդութեան հոգին, պատկերն է դարաշրջանին, հայելին է արդի քաղաքակրթութեան ։ Քիչ մը ամերիկեան ճաշակ կայ այս հոգիին մէջ, սպաննելու, հրդեհելու, գողնալու տրամադրութիւն մը : Թերեւս պատերազմն է որ տուաւ, ռմբակոծութեանց սարսափն է որ սաղմնաւորեց եւ զարգացուց արկածախնդրութիւնը, ոստիկանական ու դժբախտ կեանքը, թմրեցուցիչ դեղերու ստեղծած «դրախտ»ին նոր բնակչութիւնը :

Թմրեցուցիչ դեղերու նման, մոլեգին քաշողութիւն մը ունի այս տղոց մէջ ատելութիւնը, մասնաւոր թշնամութիւն մը հանդէպ չափահասներու, արհամարհանք մը հանդէպ ծնողքներուն : Ըստ ոմանց այդ հակումը կուգայ «նիկուլներէն», որոնց ծանօթ է նախորդ սերունդն ալ, այլ մանաւանդ ինքնաշարժներու սա երկար շարանէն, որ կ'արթնցնէ հեռուներու կարօտը, անհունին սէրը, «դուրս փախելու», «բացերը ելլելու» ցանկութիւնը : Ատով խորտակուած է հին «ներքինը» (էնթէրիէօր), տնական կեանքի համը, որ այսօր կը խորհրդանշուի միայն … թէլէվիզէօնով կամ լուացարան–մեքենայով ։ Ուրիշ ամէն բան … նշխար է այլեւս :

Եզրակացութիւն : Եթէ վէպին կողմնացոյցի սլաքը այսօր դարձած է երիտասարդութեան կողմը, այս ուշադրութիւնը կը հաստատէ թէ շատ առողջ չէ երիտասարդութեան հոգին, — երեսը մռայլ, խորքը ալեկոծ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

×

Առուն կարկաչում է,
Նստել ականջում եմ
Ես ,
Իջնում է գիշերը ,
Ինչ լաւ է յիշելը
Քեզ : —
Յիշել, որ կայ սէրը ,
Որ կան մեր յոյզերը
Յար ,
Որ մեզ մօտ յոյսերը
Զմարող լոյսեր են
Վառ ,
Որ թէպէտ հեռու ենք ,
Բայց ժպտում , ապրում ենք ,
Գոհ ,
Որ քո մէջ իմ սիրտն է ,
Իսկ իմ մէջ լոյս սիրտը
Քո :
Առուն կարկաչում է ,
Նստել ականջում եմ
Ես ,
Իջնում է գիշերը ,
Ինչ լաւ է յիշելը
Քեզ :

ԼՈՒՏՎԻԿ ԴՈՒՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (283)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ի.

Ք Ա Ր Ա Ւ Ա Ն

Շատ չանցաւ, կարծես, մի հրաշքով կրկին կազմակերպեց Նա իր քարաւանը, եւ հարիւրից աւելի ջորիներով գրգռեցնում էր Արզրումի լեռները : Այդ յաջողութիւնը նրա բոլոր ծանօթներին զարմացրեց . մտածում էին, թէ նա ո՞րտեղից ձեռք բերեց այդքան փողեր :

Մարդկանց երեւակայութիւնը զանազան կարծիքներ ստեղծեց նրա մասին . ոմանք ասում էին, թէ նա մի մեծ գանձ է գտել . ոմանք ասում էին, թէ նրա բարեկամ վաճառականները մի բաւական նշանաւոր գումար հաւաքեցին եւ տուեցին նրան, որ կրկին կազմակերպէ իր քարաւանը . ոմանք աւելի հեռու էին գնում, ասելով, թէ նա մի «անյայտ ձեռքից» փող է ստացել, եւայլն : Թէ այդ կարծիքներից ո՞րն էր ուղիղ, ո՞րն էր սխալ, — այդ աւելորդ է քննել . այդքանը միայն ճշմարիտ էր, որ այժմ նրա ջորիներն ամենաընտիրներն էին, եւ նա Արզրումի հայ ջորեպանների մէջ առաջինն էր համարւում :

Երեկոյեան մութը դեռ բոլորովին չէր պատել, դեռ բաւական լոյս կար, երբ մեր քարաւանը անցնում էր Արտամէտի միջով : Արտամէտը առաջ մի փառաւոր քաղաք էր, իսկ այժմ մի փառաւոր աւան : Նա ունէր մօտ հինգ հարիւր տուն բնակիչ, որոնց կէսից աւելին մահմետականներ էին : Այդ աւանը Վանից երկու ու կէս ժամ հեռաւորութիւն ունի, գտնւում է լայնանիստ, եռանկիւնաձեւ բարձրութեան վրայ, որը, հետզհետէ խոնարհուելով, իջնում է մինչեւ ծովեզրը :

Գեղեցիկ է Արտամէտը իր ընդարձակ այգիներով, գեղեցիկ է նա իր բարձր, սքանչելի, ծովահայեաց դիրքով : Տասն եւ ութ դար առաջ այդ բարձրութիւնների վրայ կանգնած էին Արտաշէս Բ.ի հրաշալի ապարանքները, նրա ամրոցները՝ հզօր աշտարակներով ու պարիսպներով : Իսկ այժմ նրանց տեղում կանգնած է Թուրք բէկի անշուք տնակը : Տասն եւ ութ դար առաջ Արտամէտի բուրաստաններում, իր նաժիշտների նազելի խումբով, ճեմում էր Սաթենիկ տիկինը, Ալանաց գեղեցկուհին, Արտաշէսի սիրեցեալը : Իսկ այժմ ծառերի հովանիի ներքոյ թրքուհի խաթունն է իր թուլամորթ ամուսնին փայփայում : Տասն եւ ութ դար առաջ Աստղկայ հոյակապ տաճարն էր կանգնած բլուրի գագաթի վրայ եւ իր մարմարեայ սիւնազարդ ճակատով նայում էր դէպի լայնածաւալ, կապուտակ ծովը : Հայոց գեղահասակ աղջիկները ամէն առաւօտ զարդարում էին սիրոյ դիցուհու տաճարը թարմ ծաղիկներով եւ նրանից բախտ էին խնդրում :

Սալմանը մի քանի հետաքրքիր հնութիւններ եւս ցոյց տուեց ինձ այստեղ :

Նա ցոյց տուեց մի վիմափոր աղբիւր, որ գտնւում էր Հայոց թաղի մօտ, ուղիղ ճանապարհի եզրի վրայ, որը տանում է դէպի Ոստան, Բաղէշ, Մուշ եւ այլն : Մարդու հասակի բարձրութեան չափով եւ բաւական լայն փորուած է ժայռը, եւ ներս տարած : Այդ վիմափոր խորութիւնից դուրս է հոսում մի ջրաղաց բանեցնելու չափ մաքուր եւ սառն ջուր :

Այդ յորդառատ աղբիւրը պահպանել էր մինչեւ այսօր մի աւանդութիւն, որ խիստ բնայատուկ է Արտամէտի հեղնասէր աղջիկներին, որոնք, սկսեալ Աստղկայ օրերից, պահպանել են ուրախ, մշտածիծաղ բնաւորութիւն եւ սիրող, մշտաբորբոք սիրտ : Տասն եւ վեց դար առաջ այդ աղբիւրի մօտով անցնում էր Յակոբ Մծբնայ Հայրապետը, Գրիգոր Լուսաւորչի հօր քեռորդին : Նա վերադառնում էր Արարատից, ուր ջերմ փափաքով գնացել էր Մասիսի գագաթը բարձրանալու եւ Նոյի տապանը տեսնելու : Նա բարձրացաւ մինչեւ կէսը . այնտեղ մի խորին քուն տիրեց նրան : Աստուծոյ հրեշտակը, խնայելով նրա ծերութեանը, տուեց տապանի տախտակներից մէկը, ասելով, որ անհնարին կը լինի նրան մինչեւ գագաթը բարձրանալ : Տապանի այդ փոքրիկ մասը գոհացրեց Հայրապետի բաղձանքը, եւ նա մեծ ուրախութեամբ հեռացաւ Արարատից, իր հետ բերելով թանկագին աւանդը : Անցնելով Արտամէտից, նա մօտեցաւ յիշեալ աղբիւրին իր ծարաւը զովացնելու : Արտամէտի կատակասէր աղջիկները այդ միջոցին ջուր էին լցնում աղբիւրից : Տեսնելով ծերունուն, սկսեցին ծաղրել նրան : Հայրապետը անիծեց անպարկեշտներին եւ բոլորի սեւ ծամերը սպիտակեցան : Այն օրից, իբրեւ նշան, Արտամէտի աղջիկների մազերից մի փունջ, հէնց ծնած օրից, մնաց ճերմակ …

Երբ ես եւ Սալմանը մօտեցանք աղբիւրին, Հայոց աղջիկները դարձեալ սափորներով ջուր էին տանում այնտեղից : Ես մեծ հետաքրքրութեամբ նայում էի նրանց ծամերին, որ երկայն, հաստ հիւսերով թափուել էին թիկունքի վրայ, գլխներին դրած արախչինների տակից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ անգլիական ուժերուն պարպումը սկսաւ. առաջին օդանաւը Ամմանէն մեկնեցաւ Կիպրոս: Միւս կողմէ Լիբանանի ամերիկեան ուժերու պարպումը վերջացաւ, 1200 հոգի բաղկացած վերջին զօրամասը մեկնեցաւ Ուրբաթ օր:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ սկսան ռմբակոծել Քեմոյ կղզին, ազգայնականները պատասխանեցին լռութեան դադարը խախտելով համայնավարներու պատկանող ռմբարձակ ութ կեդրոնները:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մահափորձեր կը շարունակուին. Նիկոսիոյ մէջ Անգլիացի մը սպաննուեցաւ երիտասարդ Յոյնի մը կողմէ. Յոյն մը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ: Անգլիացի ութ զինուորներ վիրաւորուեցան:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ հանքի արկած մը պատահեցաւ. 1500 մեթր խորութեան մէջ 172 հանքագործներ արգելափակուեցան պայթումի մը հետեւանքով. ազատարարները յաջողած են փրկել 78 հոգի: 55 ուրիշներ կորսուած կը նկատուին: Ցարդ երեք դիակ գտնուած են: Ազատարարները կը պայքարին 36 ուրիշներու կեանքը փրկելու համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սաթենիկ Տէր Դաւիթեան եւ Ռուբէն Տէր Դաւիթեան չորս հազարական ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ Յառաջէն):

× Տօքթ. Քիւթիւքեանի յուղարկաւորութեան ծաղկեպսակ մը ղրկած էր նաեւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը:

×

Տիկին Աղնիւ Գազազեան եւ զաւակները Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին եւ երեք հազար ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Գոմոնի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, այս Երկուշաբթի օր, ժամը չորսին: Օրակարգի վրայ կան շատ կարեւոր հարցեր:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Յակոբ Գապիկեան (Մարսէյլ) եւ ընտանիքը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը ներկայացնեն Այրի Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ ընտանիքին Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Տիկին Փառանձեմ Սանտիկեանին մահուան առթիւ իր ամուսնոյն ընկ. Արթին Սանտիկեանին եւ իր պարագաներուն:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդին իր ամուսնոյն Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Էլլէն Բիւզանդի իր ամուսնոյն Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի (Կիլիկեցի) մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի կայանի շէնքին, երկու հազար Փր. ալ Մշակոյթի տան: Ստանալ Յառաջէն:

×

Կապոյտ Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղը բոլոր անդամուհիներով իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Է. Բիւզանդի իր ամուսնոյն անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Անտուք ենթակոմիտէն եւ բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ իր զաւկին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի տխուր մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ողբացեալ Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի մահուան առիթով իր գործընկերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր այրիին՝ Տիկին Էլլէն Բիւզանդի եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ գումարները կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին:

Տիկին Զօլաքեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան հազար, Տէր եւ Տիկին Գօնի հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկ. Գալեան հինգ հարիւր, Գաքալեան ընտանիք երեք հարիւր, Սուճուքճեան եւ Տօտաքեան հազար, Տէր եւ Տիկ. Իսմպէր հինգ հարիւր, Մէգոն Մէյէէ հազար, Տէր եւ Տիկին Տարկոսեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տէրվանեան երեք հարիւր, Այրի Տիկին Փափազեան հինգ հարիւր, Մատամ Ժան Մանտիկեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մարլէն երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տօէրանքան (տէյիս) հազար, Տէր եւ Տիկին Պրէօյլ հազար, Տէր եւ Տիկին Կիւրճեան հինգ հարիւր, Այրի Տիկին Էվէն երկու հարիւր, գումար 11.100 ֆրանք:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէզիրճեանէ երկու հազար ֆրանք, ողբացեալ Տօքթ. Յ. Քիւթիւֆեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 22ին, Շաբաթ իրիկուն Օ կլուպ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք։ Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 28 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8330 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4131

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՆՑ ՓՈՂԻ ՈՒ ԹՄԲՈՒԿԻ

Հաւատարիմ իր ծրագրին, վարչապետը աստիճանաբար, առանց փողի ու թմբուկի, զինուորականի վճռակամութեամբ ու հետեւողական կերպով Ֆրանսան կ'առաջնորդէ դէպի խաղաղութիւն ու բարօրութիւն։

Խորապէս ուսումնասիրած ըլլալով այն բոլոր պատճառները, որոնք խառնակ ու անկայուն վիճակ մը ստեղծած են երկրին մէջ, զօրավար Տը Կոլ միջոցներ ձեռք կ'առնէ զանոնք անհետացնելու եւ բնական վիճակ վերահաստատելու համար։

Նոր Սահմանադրութիւնը եղաւ առաջին քայլը, կոչուած՝ հիմնական փոփոխութիւններ մտցնելու Ֆրանսայի ներքին կեանքին մէջ։ Հանրաքուէէն ի վեր որոշ բարւոքում նկատելի է արդէն։

Կառավարութեան հանդէպ վստահութիւնը կ'աճի հետզհետէ՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ։

Զօրավար Տը Կոլ չի սիրեր ծամել բառերը։ Իր մտածումը կ'արտայայտէ առանց «դիւանագիտական» քօղի ետեւ պահուըտելու,— պարզ ու արտարաց։

Իր գլխաւոր յատկանիշներն են անկեղծութիւնն ու հայրենասիրութիւնը, որոնք վեր են, ամէն կասկածէ։

Իր անվիճելի հեղինակութիւնը օր ըստ օրէ կը բարձրանայ՝ պատկառանք ներշնչելով նոյնիսկ ընդդիմադիրներուն ու հակառակորդներուն։

Ալժերիոյ խնդիրը խաղաղօրէն բանակցութեանց ճամբով կարգադրելու համար բրած հրապարակային առաջարկները մեծ տպաւորութիւն առաջ բերին ոչ միայն երկրին, այլ նաեւ արտասահմանի մէջ։

Այդ ցաւոտ հարցը չորս տարիէ ի վեր կը պղտորէ ոչ միայն Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, այլ նաեւ միջազգային դիւանագիտութիւնը։

Միջին Արեւելքի մէջ Ֆրանսայի դարաւոր հմայքը նսեմացնելու համար զանազան կասկածելի գործակալներ տարիներէ ի վեր Ալժերիոյ շուրջ առասպելներ կը յօրինեն ու կը տարածեն։

Զօրավարը մամուլի իր ասուլիսին մէջ թուանշաններ յիշելով, ցոյց տուաւ թէ ո'րքան անիմաստ էր Ալժերիոյ մէջ թափուած արիւնը։

Ապստամբները մարդկային ու նիւթական անհուն կորուստներ կրեցին, առանց դրական արդիւնքի մը հասնելու։ Ու դժուար թէ այսուհետեւ կարենան յաջողիլ, երբ կէս միլիոննոց ֆրանսական բանակ մը կանգնած է իրենց դիմաց։

Աւելորդ արիւնահեղութենէ խուսափելու համար, Զօր. Տը Կոլ ճամբայ ցոյց կուտայ իրենց,— խաղաղութեան եւ եղբայրական գործակցութեան ճամբան։

Ալժերիոյ հայրենասէրներուն կը մնայ օգտուիլ ներկայացած առիթէն եւ բռնել ձեռքը՝ զոր Ֆրանսա կ'երկարէ իրենց։

Խաղաղ համակեցութեան նոր շրջան մը պիտի բացուի Հիւսիսային Ափրիկէի բոլոր բնակիչներուն համար։

Ֆրանսա քաղաքացիութեան իրաւունք տալով Ալժերիոյ Արաբներուն, քաղաքակրթութեան բարիքները կը բանայ անոնց առջեւ։ Իսլամ կիները պիտի ազատագրուին, քաղաքներն ու գիւղերը դպրոցներու ցանցով մը պիտի ծածկուին եւ ընկերային ապահովութեան օրէնքները մեծապէս պիտի բարձրացնեն ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը։

Եւ վերջապէս Ֆրանսա ծանր մղձաւանջէ մը ձերբազատուած՝ ամբողջովին պիտի նուիրուի ներքին շինարար աշխատանքի։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ ՄԵՐԺԵՑԻՆ ՓԱՐԻԶ ԳԱԼ

«ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ՝ ՉԵԶՈՔ ԵՐԿՐԻ ՄԸ ՄԷՋ»

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ՝ ՑՈՒՍԱԽԱՐ

Ֆերհաթ Ապասի յայտարարութիւններէն զատուելով՝ Շաբաթ օր կը կարծուէր թէ Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութեան» անդամները Փարիզ պիտի գային՝ զինադադարի շուրջ բանակցելու համար։ Արդարեւ «վարչապետ» Ապաս խանդավառութեամբ խօսած էր Տը Կոլի առաջարկներուն մասին, միաժամանակ փառաբանելով զօրավարը։ Մինչեւ իսկ, կիսապաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդէին թէ «Առժամեայ կառավարութեան» ներկայացուցիչները, Ֆերհաթ Ապասի գլխաւորութեամբ, Փարիզ պիտի գան։

Հարցը բոլորովին տարբեր ընոյթ ստացաւ սակայն։ «Առժամեայ կառավարութիւնը» ժողով մը գումարեց, որմէ ետք հրապարակուած յեկոյցով՝ ուղղակի կը մերժէ զինադադարի համար Փարիզի մէջ բանակցիլ։

Ֆերհաթ Ապաս յայտնելէ ետք թէ Զօր. Տը Կոլի մամուլի ասուլիսը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ, աւելցուց.— Վարչապետին նախորդները աւելի ընդառաջ գացած էին իրենց առաջարկներուն մէջ։ Հետեւաբար՝ Զօր. Տը Կոլ կը մերժէ բանակցիլ։

Այս կէտը մասնաւորապէս զարմանք պատճառած է Փարիզի կառավարական շրջանակներուն, որովհետեւ Տը Կոլէ առաջ ոչ ոք այսքան յառաջ գացած էր եւ բանակցութիւն առաջարկած Ալժերիոյ Ապստամբ. Ճակատին։

Ապաս «կոյր» կ'որակէ Ֆրանսական կառավարութիւնը, աւելցնելով թէ «հանրաքուէն եւ ընտրութեանց կազմակերպութիւնը նոր խաբէութիւն մըն է ֆրանսական գաղթատիրութեան պատմութեան մէջ»։

«Ֆրանսայի կողմէ պարտադրուած ընտրութիւնները չեղեալ կը համարէ» Ալժերիոյ «ժամանակաւոր կառավարութիւնը»։ Ապստամբ. Ճակատը կ'առաջարկէ որ խորհրդակցութիւնները տեղի ունենան չէզոք երկրի մը մէջ, իսկ գալով կռիւներուն՝ անոնք պիտի շարունակուին մինչեւ իրենց նպատակին, «այսինքն անկախութիւն»։

Այս յայտարարութիւնները անակնկալի բերին միջազգային շրջանակները։ Ֆերհաթ Ապաս աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծեց իր շուրջ։ Առաջին առթիւ Փիւթոյի ժողովին մէջ Կի Մոլէ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ Ապստամբ. Ճակատը մեծ սխալ մը գործեց, մերժելով Տը Կոլի առաջարկը։

Լոնտոնի մէջ կը մտածեն թէ Ապաս ենթարկուած է Ապստամբ. Ճակատի ծայրայեղներուն։

Ուաշինկթընի շրջանակներուն համաձայն՝ Ֆերհաթ Ապասի պատասխանը առնուազն ձախաւերութիւն է։

Միջազգային հանրային կարծիքին ստեղծած աննպաստ մթնոլորտին պատճառաւ «առժամեայ կառավարութիւնը» երկրորդ ժողով մը գումարեց, քննելով մասնաւորապէս արաբական երկիրներու եւ Փարիզի դիրքը։ Ժողովէն ետք «կառավարութեան» բանբերը յայտարարեց.— Մենք չմերժեցինք բանակցիլ, բայց կը մերժենք բանակցիլ այն ձեւով՝ զոր կ'առաջարկէ Զօր. Տը Կոլ։ Սաատ Տեհլապ աւելցուց.— Միշտ պատրաստ ենք բանակցելու որեւէ չէզոք երկրի մէջ, պայմանաւ որ հաստատուն հիմեր գտնուին։

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Ինչպէս Հռոմի մեր թղթակիցը հաղորդած էր, Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա. ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած էր Պապին մահուան առթիւ, Վատիկան, մասնաւորաբար Կարդինալ Աղաջանեանի։

Կարդինալ Աղաջանեան հետեւեալ հեռագրով պատասխանած է Զարեհ. Ա. Կաթողիկոսին.—

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Շնորհէ բազում Վեհափառութեանդ ազնիւ հեռագրին եւ աղօթից համար Ս. Քահանայապետին մահուան առթիւ։ Աբեւշատութիւն ձեզ, բարօրութիւն Հայութեան։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՅՈՒԶՈՒԱԾ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳ...

(Սեփական թղթակցութիւն)

ՀՌՈՄ, (Յառաջ) *.— Շատ հաւանական է որ կարդինալը իր «վերջին» պատարագը ըրաւ Լեւոնեան դպրեվանքին մէջ, հայ ժառանգաւորներու եւ վարդապետներու ներկայութեան, Փակարան մտնելէ առաջ։ Հակառակ իր ճիգին՝ Աղաջանեանի ձայնը կը թրթռար յուզումէն։ Յուզուած էր, ոչ թէ անոր համար, որ կրնայ Պապ ընտրուիլ,— որուն խոնարհութեամբ համակերպած է արդէն՝ ժողովրդական խանդավառ ցոյցերէ ետք,— այլ՝ անոր համար որ այդ ընտրութիւնը զինքը պիտի բաժնէր Հայ ժողովուրդէն, որուն այնքան կապուած է։ Երբ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան պետ կոչուեցաւ, երեք ամիս առաջ, Պապէն խնդրած էր որ Հռոմի Հայոց դպրեվանքը մնայ։*

Վերջին անգամ երբ դպրեվանք հանդիպեցաւ, սեղանին վրայ տեսաւ «Յառաջ»ը, իր մեծադիր նկարով, որուն վրայ գրուած էր.— Վաղուան Պապը՝ իտալացի մը, կամ՝ Աղաջանեան ...։ Յանկարծ գոչեց «Ախ, այս թերթերը... բայց, եթէ նոյնիսկ այդ գերպատուութիւնը պատահի եւ ես ընտրուիմ, մենք, Հայերս, համեստ եւ խոնարհ պէտք է ըլլանք, ինչպէս մինչեւ հիմա ....»։

Բազմաթիւ կարդինալներ համակրական արտայայտութիւններ ունեցած են եւ մինչեւ իսկ յայտնած՝ թէ պիտի քուէարկեն ի նպաստ Կարդինալ Աղաջանեանի...։

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օրուան երկու քուէարկութիւնները չկրցան Պապը ընտրել։ Երկու անգամ ալ սեւ մուխ մը բարձրացաւ Սիքստինեան մատրան ծխնելոյզէն, յուսախաբ ընելով 2 հարիւր հազար հոգի, հաւաքուած Ս. Պետրոսի հրապարակը։ Կարելի է ըսել որ կիրակի կէսօրէ վերջ մանաւանդ լրագրողները իրական սխալանս մը ապրեցան։ Ժամը վեցին ճերմակ մուխ մը կը բարձրանար եւ Վատիկանի ձայնասփիւռը կը յայտնէր թէ Պապը ընտրուած է, բայց հինգ վայրկեան վերջը կը հերքէր իր սուտ լուրը երբ մուխը արդէն սեւցած, կը բարձրանար։

Քուէարկութիւններուն արդիւնքը անշուշտ չի յայտնուիր բայց գրաւներ կը շարունակուին Իտալիոյ մէջ («Թօթօ փափա»)։ Ներկայիս գրաւներուն գլուխը կուգայ լաւ համեմատականով մը՝ ՄԷԿԻ ԴԷՄ ՀԻՆԳ, Կարդինալ Աղաջանեան։

Երկուշաբթի առտու ժամը 11ին, յայտնի պիտի ըլլար երրորդ քուէարկութեան արդիւնքը, եւ շատեր կը կարծէին թէ բարձրացող ծուխը ճերմակ պիտի ըլլար։ Բայց, երկուշաբթի ժամը 11.30ին դարձեալ սեւ ծուխ մը բարձրացաւ Սիքստինեան մատրան ծխնելոյզէն.— Պապը չէր ընտրուած տակաւին։

Մեր Միջեւ

ՕՏԱՐԻՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ...

L'étude de votre langue me passionne! .

Դարձեալ փրանսացի մը, Ռոմէնվիլէն, որ կը գրէ մեզի, միաժամանակ հարցնելով թէ ո՞ւր կրնայ դիմել ... Հայերէն սորվելու համար։

Հայերէնի տագնապը մղձաւանջի մը վերածուած է այսօր։ Ցանկերգի մը վերածուած է այս բացատրութիւնը, բայց, դժբախտաբար, ստիպուած ենք կրկնել։ Հաւանաբար, կրկնութիւնները արդիւնք մը տան։ Կը կրկնենք՝ մասնաւորապէս երբ օտարէ մը նամակ կը ստանանք։ Մեր լեզուին նկատմամբ օտարին գնահատումը կ'արձանագրենք, այն յոյսով որ «մերին»ները կը զգաստանան։

Յաճախ ըսուած է, թէ գանձ մըն է հայերէն լեզուն։ Վկայութիւններ բերուած են նոյն դարերէն.— ապարդիւն։

Այսօր, վկայութիւններ կը բերենք մեր շրջապատէն։ Ինչո՞ւ սակայն, արդիւնքը նոյնն է միշտ։

Պիտի ըսէք թէ երիտասարդները հայերէն չեն կարդար, որպէսզի տեղեակ ըլլան թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, հայկական ճակատի վրայ։ Գիտե՛նք որ ծնողները կը կարդան։ Ճի՛շդ այդ է պատճառը մեր կրկնութիւններուն։ Ո՛րովհետեւ ծնողները հարկ եղած չափով չեն հետաքրքրուիր փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեամբ։ Փոխանակ գիշեր-ցերեկ մատաղ տղոց բացատրելու թէ «հայերէնը փոր չի կշտացներ», կրնան խօսիլ միջազգային համբաւի տիրացած հայ անուններուն մասին.— Երաժիշտ՝ Արամ Խաչատուրեան, գիտնական՝ Վ. Համբարձումեան, գրագէտ՝ Ու. Սարոյեան, բեմադրիչ՝ Ռուբէն Մամուլեան ... անո՞ւն կը պակսի։ Երբեմն դերասանի մը կամ երգիչի մը անուան շուրջ ահագին խանդավառութիւն կը ստեղծեն. ոչ միայն «արդիականութենէ» ձանձրացած ենք, այլեւ՝ դարձած խստապահանջ. տարբեր ձեւով կարելի չէ արտայայտուիլ, դժբախտաբար։

Շաբաթներէ ի վեր կը խօսուի կարդինալ Աղաջանեանի մասին։ Բոլորս ալ կը խանդավառուինք։ Բայց, ծնողք մը արդեօք մտածե՞ց իր զաւկին սորվեցնել «մեր Աղաջանեանի մայրենի լեզուն ...»։

«Հայը Հա՛յ պահել»։ Տգեղ բացատրութիւն մը, որ կարելի չէ նոյնիսկ թարգմանել, որեւէ լեզուով։ Ներկայ պայմանները այս «տգեղ» բացատրութիւնը ներմուծեցին մեր լեզուին մէջ եւ չենք կրնար ... ձերբազատուիլ անկէ։

Արդար ընդվզում մըն ալ կ'ունենայ մարդ, երբ նամակ մը կը ստանայ.— «Հայրիկը կամ մայրիկը մեռաւ, թերթը դադրեցուցէք», որուն կը յաջորդէ օտարի մը նամակը.— Ձեր լեզուն կը խանդավառէ զիս, թերթ ղրկեցէք։

Եթէ այսպէս շարունակուի՝ պիտի գայ ժամանակ մը, երբ հայերէն թերթը պիտի հրատարակուի օտարներու համար, երբ հազարաւոր հայ երիտասարդներ կան այս երկրին մէջ ...։

Ընթերցողը լաւ պիտի ընէր քիչ մը մտամփոփուիլ եւ գնէ ա՛յս անգամ «բան մը» ըսել իր զաւկին կամ զարմիկին։ Արդիւնքը մի՛շտ լաւ կ'ըլլայ։

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ջուրերուն մէջ գտնուող ամերիկեան ռազմանաւերն ալ մեկնեցան, որոշուած թուականէն՝ Հոկտեմբեր 31, Շաբաթ մը առաջ։ Միւս կողմէ Յորդանանի բրիտանական ուժերուն պարպումը կը շարունակուի օդի ճամբով, Չորեքշաբթի օր ոչ մէկ անգլիացի պիտի մնայ Ամմանի մէջ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ա.

«Անդաստան»ի վերջին թիւին մէջ (միացեալ՝ 8 – 9, 1958), վերջին էջին վրայ, խմբագրութիւնը ծանօթագրութիւն մը ունի:

Կը տեղեկացնէ.

«Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը (Լիզպոն) «Անդաստան»ի այս թիւին բաժանորդագրուած է հարիւր օրինակով»:

Անշուշտ՝ պատշաճութիւն մը յարգելու փոյթը ունեցած է, նախ, հանդէսի խմբագրութիւնը:

Բարոյական պարտք մը հատուցանելու կենցաղագիտութիւնը: Տարրական քաղաքավարութիւն:

Այս շարժումներն ու անոր բարոյական նշանակութեան եռեւ, սակայն, թոյլ տուէք՝ որ մենք փնտռենք ու գտնենք անգիր ողբերգութիւն մը:

Ողբերգութիւնը հայ ժողովուրդի իմացական եւ մշակութային հետաքրքրութիւններուն:

Տարիներուն հետ աղօտող ու տժգունող մեր «գրասիրութեան», — մեր համբաւեալ... յուսապաշտութեա՛ն:

Մտաւորական մեր ընկրկումին, — չըսելու համար՝ սնանկութեան:

«Տաճար »ներէն ելլելու եւ «լումայափոխ» դառնալու հաւաքական մեր վազքին:

Գիրին ու գրականութեան վերջնականօրէն հրաժեշտ տալու եւ շուկայով յագենալու մեր արշաւին:

Աստիճանաբար մխրճուելո՛ւ, դասալիք եւ ինքնասպան ըլլալու համակերպութեան...

Շարունակե՞նք: — Փնտռե՞նք ըսելու կամ պատկերացնելու տարբեր ձեւեր, որպէսզի հասկնալի դառնայ՝ թէ ինչ ըսել կ'ուզենք եւ ի՛նչ բանի կ'ակնարկենք:

Ըսե՞նք, օրինակի համար, թէ հասած է՝ վերջապէս՝ այն երջանիկ (= գըժբախտ) օրը, երբ Գալուստ Կիւլպէնկեաններր միայն, անդենականէ՛ն, պիտի ուզեն կամ մղուին «սատար հանդիսանալ» հայ գրի եւ գրականութեան տարածման, մեր ժողովուրդը մրափի՛ եւ թանձր ինքնաբաւութեան մէջ թողլով...

Մեծատան կամ հարուստին «ասպետական» աջակցութեամբ միայն պիտի ծաղկին ու ծլին մեր ածուները, փոխանակ ընդհանուր հետաքրքրութեան փաստէ մը թելադրուած բնական չահագրգռութենէն, կարդալու, հետեւելու, սորվելու պահանջէ մը՝ առանց որուն ժողովուրդները կը ցամքին եւ կը խամրին:

«Անդաստան»ի միատող ծանօթագրութիւնը, իր այնքա՛ն զուսպ ու «համր» վկայութեան մէջ, պերճախօս ու պատկերազարդ պատմութիւնն է ժամանակակից այն ողբերգութեան՝ զոր հայ ժողովուրդը կ'ապրի, մանաւանդ Երկրորդ Աշխարհամարտէն ասդին, հետզհետէ խզելով ամէն կապ՝ իմացական եւ մշակութային կեանքի հետ,. հետզհետէ մոռնալով գրականութիւնը եւ ջնջելով «երկրային սնունդները». հետզհետէ նուազ գաղափարապաշտ եւ անյաղօրէն նիւթապաշտ դառնալով. հետզհետէ մոռնալով «Բան»ը (Վէոպ) ու յամառելով վազելով «հաց»ին ետեւէ. հետզհետէ չորնալով հոգեպէս եւ իմացապէս, ու թաթխուելով առօրեայ «հաճոյք»ներու մէջ. հետզհետէ հեռանալով աշակերտելու եւ սորվելու քաղաքակրթական պահանջէն:

Ոչ, — ամբաստանութիւն չէ որ կ'ընենք:

Ո՛չ ալ ջուրին կուտանք հին ու նոր մեր արժէքները, արժանիքները, առաքինութիւնները:

Չենք ժխտեր այն իրողութիւնը, — մեր կամքէն անկախ ու մեր ուժերէն վեր այն ազդակները, որոնք կը բռնանան մեր վրայ, անհատապէս թէ հաւաքաբար:

Կ'ընդունինք, որ «փոխուած են ժամանակները»:

Կ'ընդունինք, որ փոխուած են կեանքի ոճերը...

Կ'ընդունինք, որ չնչապաշտ հեւք մըն է այսօր մեր կեանքը՝ գաղութէ գաղութ ու երկրէ երկիր:

Կ'ընդունինք, որ Հայ Գիր եւ Հայ Մշակոյթ դժուարամե՛րձ կատարներ են, գիրերն ու հաճելի՛ զազաթներու կողքին, — թատրոն, սինէմա, թէլէվիզիոն...

Մուտքի տոմս մը, կոճակ մը, եւ... կը լիանա՛ն աչք, ականջ եւ հոգի:

Կ'ընդունինք, որ իսկապէս «ահեղ գոյամարտ» եւ «անյոյս պայքար» է որ կը մղէ Հայ Գրականութիւնը, իր անձուկ միջոցներով, իր սահմանափակ կարելիութիւններով:

Սակայն չենք կրնար ընդունիլ, չենք ընդունիր, որ Սփիւռքի 1.400.000 Հայերը... 1400 ընթերցող չտան «Անդաստան»ին...

Սփիւռքի 1.400.000 Հայերը... 40 հայ հեղինակ չապրեցնեն, ու 4000 գիրք չսպառեն...

Եւ կամ, սպասեն՝ որ հայ գիրքը գա՛յ իրենց, հայ մտաւորականը դիմէ՛ իրենց, հայ թերթն ու պարբերաթերթը ղրկուի՛ն իրենց...

Որ՝ կուսակցութիւններու անկարելի զոհողութեամբ ապրին մեր հանրային օրգանները:

Որ՝ մեկենասներու զոհողութեամբ հրատարակուին հայ հեղինակներու գործերը.

Որ՝ անհատ մարդոց կամ կազմակերպութիւններու նիւթական աջակցութեամբ միայն կարենան գործի լծուիլ մտքի մարդիկ:

Մենք ալ պո՛ւտ մը խելք ունինք, դատելու եւ եզրակացնելու համար, որ կուսակցութիւններ, կազմակերպութիւններ կամ անհատ հայ մարդիկ՝ դուրս չեն հայ ժողովուրդէն: Հայ ժողովուրդ են: Հետեւաբար, ի՛նչ բարիք եւ նպաստ որ ալ գայ անոնցմէ՝ կուգայ ժողովուրդէ՛ն:

Մեր ըսել ուզածը այս չէ:

Այս ձեւով չէ որ կը մտածենք մենք:

Չենք ուզեր մտածել այս ձեւով, ու մեծ արժանիք չենք գտներ այս երեւոյթին մէջ:

Մենք կ'ուզենք եւ կ'ակնկալենք, որ մեր ժողովուրդը՝ հաւաքական իր միջինով, ու մանաւանդ՝ մտքի եւ հոգիի պահանջէ թելադրուած, ինքնաբեր հետաքրքրութեամբ մը, քաղաքակիրթ ժողովուրդներու վայել ընկերային ըմբռնումով մը, հետեւի մեր մամուլին, մեր գիրքերուն, գրական եւ մշակութային մեր կեանքին, անհատական թէ հաւաքական ճիգերու, — անկախաբար, նոյնիսկ, անոնց որակէն:

Սփեռատական ինքնարդարացումը՝ թէ «հայ թերթ եւ հայ գրականութիւն ի վիճակի չեն մրցելու արեւմտեան հրատարակութիւններու հետ», վատամիտ պատրուակ է. անպատասխանատու յայտարարութիւն է. ինքնադատապարտութիւն է:

Մտաւորականութիւն եւ գրականութիւն, հանրային գործիչ եւ հրապարակագիր, մշակոյթ եւ արուեստ՝ ինքնաբոյս երեւոյթներ չեն: — Ժողովուրդ մը ի՛նք կը ստեղծէ, ի՛նք կը զարգացնէ, ի՛նք կ'ապրեցնէ իր բոլոր տեսակի մտքի ու հոգիի արտայայտութիւնները, եւ՝ արտայայտիչները:

Ճակատագրին թէ պայմաններու բոլոր դժնդակ անդրադարձումները նկատի ունենալով հանդերձ, ու մեր ժողովուրդի բոլոր արժանիքները եւ առաքինութիւնները ճանչնալով հանդերձ, պարտաւոր ենք այլեւս ընդունիլ՝ թէ նահանջի մը մէջ ենք: Տեղատուութեան մը մէջ ենք: Կը դիմենք դէպի կործանարար անտարբերութիւն եւ ինքնագոհութիւն:

Ընդունելով հանդերձ՝ թէ մեր մտաւորականներուն մէջ կաղացողներ կան, չփացողներ եւ այլասերողներ կան, պարտաւոր ենք այլեւս եզրակացնել՝ թէ հաւաքականօրէն գասալքութեան մէջ ենք, որովհետեւ, սուղուսդ նաւը փոխանակ փրկել ջանալու, աւելի՛ եւս կը մխրճեն գայն ջուրին յատակը...

Ընդունելով հանդերձ՝ թէ առօրեան ծանրօրէն կը ճնշէ մեր ժողովուրդի ուսերուն, թէ «ուր հաց հոն կացցի իմաստութիւնը աւելի քան երբեք օրուան կարգախօս է դարձած, ու հայ մարդը հարկադրաբար ապրուստի մտահոգութեամբ կը հեւայ, պարտաւոր ենք ընդունիլ ի վերջոյ՝ որ նոյնքան սրբազան պարտաւորութիւն է ապրեցնել ժողովուրդը, — ապրեցնել Հայ Միտքն ու Մշակոյթը —: Պարտաւորութիւն՝ զոր կը ջանանք գիտակցօրէն անտեսել: Անտեսում՝ որ, ներեցէք, համազօր է վատութեան:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

●

Լիբանան աւատապետական երկիր մըն էր, քրիստոնեայ, մահմետական կը կառավարուէին չէյխերով, որոնք յաճախ կը կռուէին իրարու դէմ, կը պայքարէին տիրող իշխանութեան դէմ, կը պահէին ներքին ինքնավարութիւն մը: Թուրքը երբեք չյաջողեցաւ տիրելու լեռնաբնակ ժողովուրդին, երբեք չկարողացաւ իր լեզուն պարտադրել բնակչութեան, կեդրոնացած կառավարութիւն մը հաստատել, ընդհակառակն տիրապետութիւնը պահելու համար, պարբերաբար կը գրգռէր աւատապետները իրարու դէմ, բընակչութեան մոլեռանդութիւնը միւսին դէմ:

Տիւրզիներ եւ Մարոնիներ հակառակորդ դրացիներ էին: Օտար պետութիւններ ալ մէկուն կամ միւսին պաշտպանութիւնը կը ստանձնէին հակառակութիւնները մնայուն դարձնելու համար: 1860 Մայիսին, Տիւրզիներ կը յարձակէին Մարոնիներու վրայ, կը կոտորէին, եկեղեցիներ, վանքեր կը քանդէին: Կոտորածը կը տարածուէր Դամասկոս, ուր աքսորական ալժերիացի Ապտել Քատէր իր զինուորներով կը պաշտպանէր քրիստոնեաները, փողոցէ փողոց վազելով: Քրիստոնեայ պետութենէ մը իր հայրենիքէն հեռացուած մահմետականի մը կողմէ քրիստոնեաներու պաշտպանութիւնը վեհանձնութեան գործ մըն էր:

×

Ֆրանսա, միշտ պաշտպան արեւելեան կաթոլիկներու, կ'ուզէր անմիջապէս միջամտել խաղաղութիւնը հաստատելու համար: Անգլիան եւ Ռուսիան կը միջամտէին եւ Օգոստոսին պաշտօնագրով մը կը խոստանային գործակցիլ խաղաղութիւն հաստատելու համար, Սեպտեմբերին համաձայնութիւն՝ Ֆրանսական զօրք ցամաք հանելու: Զօր. Գոֆորի հրամանատարութեան տակ 12.000 զինուոր ցամաք կը հանուին: Կը հաստատուի կառավարութեան մեղսակցութիւնը: Պէյրութի կառավարիչ Խուրշիտ փաշա քաջալերած էր Տիւրզիները, Դամասկոսի զինուորական հրամանատար Ահմետ փաշա՝ մահմետական խուժանը:

Վարչապետ Ֆուատ փաշա Պէյրութ կուգայ, պաշտօնանկ կ'ընէ Խուրշիտ եւ Ահմէտ փաշաները: Ֆրանսական պնդումին վրայ, կը ձերբակալուին երկուքն ալ, բայց տարի մը վերջ ազատ կը ձգուին: Զօրքարարներ բանտին մէկ դռնէն մտնեն, միւս դռնէն դուրս կը ձգուին:

×

Ֆրանսա մինակ չէ, պետութիւններ յանձնախումբ մը կազմած են հարցը քննելու, ծրագիր մը պատրաստելու եւ վա–

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Բայց դարձեալ խմբագրուած է որոշ չափով փաստացի, օրերու եւ ժամերու կցթնած:

Ինչ որ գնահատանքով միայն կարելի է յիշել, անոր վիպաշունչ կենդանի ոճն է: Ընթերցողը միանգամ որ մխրճուի հերոսամարտի բաժինէն ներս, ալ չի կրնար ձեռքէն ձգել գիրքը: Վէպ է. պատմական վէպ, թէեւ, առանց վիպական կեղծ հանդոյցներու, պարհուրելի ու նոյնատեն կուրծքը հպարտութեամբ ուռեցնող:

Ափ մը անզէն կամ կիսազէն մարդիկ, Բերդին մէջ պաշարուած, կէս անօթի, կէս կուշտ, հազիւ քնանալու կամ անքուն հսկելու դատապարտուած, օրերով, շաբաթներով կը կռուին, եւ կը դիմադրեն՝ հզօր պետութեան մը կանոնաւոր բանակին ու խաժամուժ թուրք ամբոխին յարձակումներուն:

Մահ կամ ազատութիւն է բաժինը՝ այդ ափ մը ճշմարիտ հերոս Հայերուն: Զմայլելի ազգ, — Հայ Ազգը, բորենի ցեղի մը, Թուրքին դէմ: Ցեղ մը որ միայն ապականել գիտէ: Որ լոյսի տաճար դըղրոցի շէնքը իբր բերդ նկատելով՝ կ'արգիլէ անոր բարձրացումը —

— «Ինչ է, բե՞րդ կը շինէք թէ դըպրոց...» (էջ 50):

Չեմ կրնար չյիշել այդ աղեկէզիկ էջը, ու կը ցաւիմ որ կարելի չէ զայն մէջ բերել ամբողջութեամբ: Կարդացէ՛ք ու կրկին կարդացէ՛ք: Հոն են երկու ազգերը՝ դէմ դէմի, լոյսի ու խաւարի խորհրդով, ինքնապաշտպանութեան եւ բռնութեան թեւերով:

Զմայլելի էջերով լեցուն է գիրքը: Որը յիշել, որը թողուլ:

Կարդացէք կուռ ու կայծկլտուն սա էջերը (136 – 137), (140 – 142) — «Գարահիսարցիք հին ժամանակներէ ի վեր սովորութիւն ունէին Վարդավառը տօնելու Թամզարայի մէջ: Անոնք հայաշատ ու ջրառատ այդ գիւղը կ'երթային նախորդ օրուընէ, կամ կիրակի առաւօտ կանուխ: Կ'երթային օդիի շիշերով, ճաշի ծրարներով, փառադգոններով, զէնքերով, նուագով ու նուագարաններով, բեռնաւոր: Կ'երթային մինչեւ որ քաղաքը գրեթէ պարպուէր ու կեանքը կիսով կանգ առնէր հոն: Այն ատեն, ոստիկաններն ալ՝ տասնապետի մը առաջնորդութեամբ՝ ճամբայ կ'ելլէին, որպէսզի կարգ կանոնի հսկեն ուխտատեղւոյն մէջ, (եւ միեւնոյն ատեն ինչպէս ալ լրտեսած ըլլան Հայ․ց ներքին շարժումները — Ծնթ. Զ.):

«Այն օրլ լայն կը բացուէին վանքին ու Թամզարայի բազմաթիւ եկեղեցիներուն դռները, որոնցմէ դուրս յորդող խունկի բուրումը մինչեւ երկինք կը հասնէր: Գըտրիկ այդ աւանին հզօր սուրբերը կը փառաւորուէին այդ օրը: Ամէն խորանի ու ամէն սուրբի առջեւ հազարներով մոմ կը բոցկլտար, ու ամէն քահանայ, ծաղկազարդ փիլոնը ուսերուն, մատաղցու խոյր կ'օրհնէր ժամու բակին մէջ:

«Կէսօրուան մօտ, ժողովուրդը իր հաչիւը կը փակէր իր Աստծոյն, իր Յիսուսին ու Աստուածամօր հետ ու կը վերադառնար իր բնապաշտ նախահայրերու աստուածներուն: Հաւատացէք ինծի, այդ յետմիջօրէին ինչ որ տեղի ունենար Թամզարայի այգիներուն, դաշտերուն, պարտէզներուն մէջ ու զուլալ ջուրերու ափին, ուղղակի հեթանոսական էր: Խաղ, մրցում, խրախճանք, ջրրսրսկում, հրացանաձգութիւն, նշանառութիւն..., կըռիւ:

«Առանց կռուի ու առանց թափուած արիւնի՝ օրը չէր վերջանար... (ախ, սա մեր ցեղային կռուազանութիւնը — Զ.):

» Կը հաւատամ, կը հաւատամ թէ մեր հին Նաւասարդեան Տօնակատարութեանց ժամանակցող բազմաթիւ նախահայրերու ոգիները այդ օրը, թեւերնին բացած, կը սաւառնէին մեր վերեւ:

«1914ի Վարդավառը տօնուեցաւ բացառիկ շուքով: Նախազգացո՞ւմ էր արդեօք՝ որ այս տօնակատարութիւնը վերջինը պիտի ըլլար...»:

Հոս այլաչափ մէջբեր բերի: 140 – 142 էջերուն ալ՝ դուք հետեւեցէք, ընթերցողներ: Առէք այդ Յուշամատեանը, բայց այդ խօսուն էջերը, կարդացէք ձեր աչքերովը, ու եթէ կրնաք՝ գալեցէք ձեր կողերը՝ տամուկ – տամուկ ուռեյէ...:

Բայց ինչո՞ւ յանկարծ միտքս կ'իյնայ երգի պատառ մը, Թամզարա գիւղին այդ Վարդավառեան նկարագրութեան հետ:

Ա՞յս ալ արդեօք առհաւական գաղթական նմանութիւններէն: — Վանայ մէջ, ուրախական ցնծումի կամ երգապարի մը ընթացքին, իբր Նախարան կամ կրկնակ (Նաղարաթ) կը թրթռացնէինք, մեր մանուկ, պատանի ու երիտասարդ օրերուն.

— Լէ՛լէ՛, լէ՛լէ՛ Թա՛մզա՛րա՛,
Է՛րկո՛ւ կո՛ւռո՛ւշ տա՛սը փարա՛...:

Ու դեռ կայ երկրորդ տուն մը՝ զոր այս պահուս չեմ յիշեր:

Կը գնեմ այստեղ բարախուն պատկեր մը (էջ 128)՝ յափշտակիչ ուրուրներու վրայ գէնք քաշող Գարահիսարցի տղաներու — «Վարը, դաշտին ու այգիներուն մէջ, առուները եզերող բարտիներու ճիւղերուն մէջ արագիլները թուխս կը նստէին, բոյն կը կարկտէին ու ձագ կը հանէին:

ԶԻԹՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ւերացման ենթարկել տալու համար ։ Ֆրանսական ուժերը պիտի քաշուէին Լիբանանէն վեց ամսուան ընթացքին ։ Անգլիա կը վախնայ, որ ան իր հողատարութիւնը կը հաստատէ Սուրիոյ վրայ ։ Ռուսիա համաձայն է Ֆրանսական պաշտպանութեան, բայց ոչ հողատարութեան, պայմանով որ իրեն վերապահուի օրթոտոքսներու պաշտպանութեան համար միջամտութեան իրաւունքը ։ Անգլիա կ'ընդդիմանայ երկու պետութեանց առաջարկներուն, կ'ուզէ հաւատարիմ մնալ իր աւանդական քաղաքականութեան, կը յաջողի միջազգային յանձնախումբի մը կազմութեան, հարցը կը դառնայ միջազգային, ռուս առաջարկները կը մերժուին ։

Յանձնախումբը Լիբանանի համար կը գծէ ինքնավարութեան ծրագիր մը, կառավարիչ մը քրիստոնեայ, ընտրուած Թուրք կառավարութենէն՝ պետութեանց հաւանութեամբ, ժողով մը՝ ժողովուրդէն ընտրուած ։ Ժողով եւ կառավարիչ վարչական, դատարանական, ելեւմտական իրաւասութիւններով պիտի կառավարէին այս փոքր հողամասը ։

×

Ռուսիա ժողովներու բազմութեամբ ծրագիր մը ներկայացուցած էր, Յանձնախումբը մերժեց զայն որպէս անգործնական ։ Ինքնավարութիւնը վերջնական ձեւ առաւ 1864ին, երեք տարիներու բանակցութիւններէ վերջ, ծրագրի սրբագրութիւնով ։

Ֆրանսացի պատմաբաններ նմանութիւններ կը գտնեն Լիբանանի համար ներկայացուած ռուս ծրագրին եւ ազգային սահմանադրութեան, որը Թուրք կառավարութեան կողմէ ընդունուեցաւ ռուս դեսպանատան պնդումին վրայ փոփոխութեան ենթարկելով 1860ի կանոնագրութիւնը, որ պետութեան ներկայացուած չէր, թէեւ գործադրութեան դրուած էր եւ հանդիսաւոր կերպով ալ տարեդարձը տօնուած ։

×

Վերջապէս Ռուսիա ալ առանձնաշնորհներ ապահովեց Զահլէի Ցոյներուն համար ։ Սուրիոյ մէջ յունադաւաններու կրօնական պաշտպանութեամբ, քաղաքական իրաւունք մը կ'ապահովէր ընդդէմ Ֆրանսայի ։ Թուրք կառավարութիւնն ալ մէկ կողմէն տեղի կուտայ, միւս կողմէն սպասել կը թողու ջարդարարները ։ Պետութեանց ներկայացուցիչներն ալ լուռ կը մնան, «Մասիս» 15 Մարտ 1861ին կը գրէ — «Պէյրութէն հետեւեալ լուրը կուտան «Քուրիէ տ'Օրիանտ»ի. էմիր Սիւլէյման ահարկու ապստամբը եւ քրիստոնէից կոտորածին գլխաւոր առաջնորդներէն Ճեսուտի ազա անուն մեծ յանցաւորը, որոնք Դամասկոսի մէջ բանտարկուած էին, ասկից քանի մը օր առաջ փախան ։ Էմիրն փաշայի արտօնութեամբ բազնիք կ'երթան, յետոյ դերեզմանատուն ։ Ցանկարծ տասը զինուած Քիւրտեր կուգան եւ անոնք ձիերու վրայ դնելով կը փախչին» ։

Յուլիս 19ին Լիբանանի առաջին կառավարիչ Կարապետ էֆ. արտաքին նախարարութեան մէջ օտար լեզուներու վարիչ Ապրօ էֆ.ի հետ կուգայ Լիբանան ։ Վերջին կառավարիչն ալ պիտի ըլլայ հայ մը՝ Յովհ. Գույումճեան, զարձեալ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունէն ։

×

Ինչո՞ւ կատարած եւ վրդովում պետութեանց կողմէ ։ Անգլիա կը հետաքրքրուէր Եփրատի նաւարկութեամբ՝ Իսկէնտէրուն-Հալէպ – Եփրատ – Պարսից Ծոց Միջերկրականը պիտի կապէին Օմանի ծովուն եւ Հնդկաստանի, երբ Ֆրանսա կը ջանար Սուէզի ջրանցքը բանալ ։ 19 Հոկտեմբեր 1859ին, Նափոլէոն քաղաքական օժանդակութիւն խոստացած էր Լեսեփսի տնտեսական ձեռնարկին, որուն կ'ընդդիմանար հռչակաւոր քաղաքագէտ Լորտ Փալմերսթըն ։ Անգլիա կը կասկածէր Նափոլէոնի ծրագրէն, կը կարծէր, թէ կ'ուզէ վերադառնալ Մահմմէտ Ալիի պաշտպանութեան ծրագրին, այժմ որ Ալժերիան գրաւած էր ամբողջութեամբ, Սուէզի ջրանցքով պիտի ազդէր Եգիպտոսի վրայ եւ արաբական միութիւն մը պիտի կազմէր, որուն գլուխը պիտի դրուէր ալժերիացի Ապտել Քատերը ։ Այսպէս, Ֆրանսա Միջերկրականը պիտի դարձնէր Ֆրանսական լիճ մը, որուն արեւմուտքը գրաւած էր, արեւելեան կողմն ալ պիտի հաստատուէր Հնդկաստանի ճամբաներուն վրայ հսկելու համար ։

Նման ծրագիր մը պատրաստուած էր Փոլինեաքի կողմէ 1829ին, առաջարկուած Ռուսիոյ, բայց ցարին հաւանութեան չէր արժանացած, որովհետեւ Ռուսիա չէր կրնար ընդունիլ Թուրքիոյ անդամահատումը եւ Միջերկրականի արեւելեան կողմը ուժեղ պետութեան մը հաստատումը ։ Եւ ոչ միայն կը մերժէր Ֆրանսական առաջարկը Եգիպտոսը գրաւելու, այլ նոյնիսկ կը վերադարձնէր Կարսն ու Արտահանը, հակառակ Փասքեւիչի պնդումներուն ։

×

Նափոլէոն 1856ին Փոլինեաքի ծրագրին մէկ կողմը հաղորդած էր Փալմերսթընի ։ Ինչպէս որ քառորդ դար առաջ հակառակած էր Եգիպտոս – Սուրիա միութեան Ֆրանսական պաշտպանութեան տակ, այս անգամ ալ պիտի ընդդիմանար արաբական միութեան մը ծրագրին, Նափոլէոնի հովանաւորութեան տակ ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մատակարար ժողովը իր ըրած վերջին հաղորդագրութենէն յետոյ, որը մամուլին տրուած էր ութ Նոյեմբեր 1957ին, կ'ընէ հետեւեալ յայտարարութիւնը, ի գիտութիւն Հայ մամուլին եւ Հայ համայնքներուն, Հայկական հարցերու իր գործունէութեան առնչութեամբ ։

Պէտք է վերյիշել թէ Հիմնարկութիւնը իր գործունէութեան սկիզբէն ի վեր արդէն ըրած էր 350.000 (երեք հարիւր յիսուն հազար) անգլ. ոսկիի յատկացումներ, զանազան ծրագիրներու համար, որոնց մանրամասն ցանկը կուտանք ներկայ հաղորդագրութեան վերջաւորութեան ։

Հիմնարկի խնամակալ վարչական ժողովի յաջորդական երկու նիստերուն, որոնք տեղի ունեցան Մարտ եւ Օգոստոս 1958ին, որոշուեցաւ մանաւոր ուշադրութեան առարկայ ընել հետեւեալ դիմումնագիրները եւ ծրագիրները, որոնց համագումարը կը հասնի հարիւր քառասուն չորս հազար հարիւր վաթսունը հինգ անգլ. ոսկիի ։

ԻՐԱՔ

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ԱՂՔԱՏԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՊԱՂՏԱՏ

Երեք հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը, երեք տարուան համար, Պաղտատի չքաւոր Հայերուն ։

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ԿԱՌՕՏԵԼՈՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հինգ հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հինգ տարուան համար, Իրաքի Հայ չքաւոր եւ կարօտեալ Հայերուն, մասնաւորապէս առողջապահական նպատակներու գործածութեան, դեղերու գնման եւ բժշկական օժանդակութեան համար ։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՀԱՅՈՑ ԳԱՂՈՒԹ

Ութը հազար երկու հարիւր յիսուն անգլ. ոսկիի յատկացում մը, բաժանելի հետեւեալ կերպով —

Ա) 750 անգլ. ոսկի վարժարանին նոր կահ կարասիներու գնման ։

Բ) Տարեկան երկու հազար անգլ. ոսկիի նպաստ մը, երեք տարուան տեւողութեամբ (վեց հազար) իրենց կրթական կարիքներուն համար ։

Գ) Տարեկան հարիւր անգլ. ոսկիի նպաստ մը, հինգ տարուան տեւողութեամբ, (հինգ հարիւր) Տիկնանց Աղքատասիրաց կազմակերպութեան ։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՅ ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄՐԵՐՈՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ – ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ, ՊԷՅՐՈՒԹ

10.000 տոլարի յատկացում մը, մեքենաներու եւ կազմածներու հայթայթման, իրենց աշխատանոցը աշխատցնելու համար ։

ՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

30.000 տոլարի յատկացում մը, Լիբանանի թշուառացած շրջաններու մէջ հայ աղէտեալներուն անցուկ վիճակը մեղմացնելու նպատակով ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1500 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, Ս. Յարութեան տաճարի գլխաւոր մուտքի նորոգութեանց քննութիւնները կատարելու համար, (լաստերու հայթայթման եւ կառուցումի ծախքեր) ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ

Հինգ քիլօ ձոյլ ոսկի հաւասար երկու հազար անգլ. ոսկիի, Թուրքիոյ հայ կարօտեալներուն ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԻԱՄ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ – ԹԵՀՐԱՆ

Հինգ հազար տոլարի օժանդակութիւն մը քաղաքի աղջկանց վարժարանին ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

1.— Հարիւր հազար տոլարի օժանդակութիւն մը Աթէնքի մէջ 85 Հայ գաղթական ընտանիքներու տուներ կառուցանելու ծրագրին, Միացեալ Ազգերու Եւրոպայի գաղթականաց կազմակերպութեան հետ գործակցաբար, որոնք պիտի ընեն նաեւ հարիւր հազար տոլարի համեմատական յատկացում մը ։

2.— 54.000 տոլարի մասնակցութիւն մը, Յունաստանի մէջ վաթսուն Հայ տարիքոտ գաղթականներու պատսպարանի մը կառուցումի եւ պահպանման ծրագրին, Միացեալ Ազգերու Եւրոպայի Գաղթականաց կազմակերպութեան հետ գործակցաբար եւ ենթակայ իրենց կողմէ ըլլալիք համեմատական 54.000 տոլարի յատկացումին ։

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (284)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ր.

ՔԱՒԱՒԱՆ

Բայց այժմ այնքան մութն էր, որ ըստուգել չկարողացայ, արդեօք դեռ եւս կայի՞ն նրանց սեւ դիտակների մէջ ճերմակ մազեր ։ Արախչինների վրայ այնքան խիտ եւ միմեանց մօտ դրամներ էին կարած, որ արծաթեայ թասի ձեւ էին ընդունել ։

Ասլանը ցոյց տուեց եւ Շամիրամայ հռչակաւոր գետը, որի ամբակառոյց եւ վիթխարի ամբարտակների մասին խօսում է Խորենացին ։ Թէ հին ժամանակներում ի՞նչպէս էր կոչւում, ես չգիտեմ, իսկ այժմ Սար – Բուլախ (աղբիւրի ակն կամ գլուխ) կոչուած մեծ լերան ստորոտի ժայռերը մինչեւ տասն տեղ պատառելով, այնտեղից դուրս բերեց մեծագործ թագուհին լերան սրտումը ամբարուած ջուրը, եւ արհեստական առուակով, որի երկարութիւնը մինչեւ տասն եւ հինգ մղոն տարածութիւն ունի, Հայոց Ձորի միջով բերեց գետը եւ հասցրեց մինչեւ Արտամէդ ։ Այստեղ ճիւղաւորւում է նա եւ ոռոգում է Արտամէդի լայնատարած այգիներն ու անդաստանները, եւ դարձեալ միանալով, ամրակուռ, քարակերտ ամբարտակների վրայով ,ահագին զոռում գոչումով անցնում է, եւ գնում է դէպի Վան քաղաքը ոռոգելու Այգեստանի այգիները ։

Արտաշէս Բ.-ից քսան եւ երկու դար առաջ Արտամէդը եղել է Շամիրամի զբօսավայրը ։ Արայի հետ ունեցած սիրային անյաջող կռուից յետոյ, հեշտասէր թագուհին, այստեղ, Արտամէդի հովանոցներում ու բուրաստաններում, Հայոց իշխանազուն երիտասարդների հետ էր լրացնում այն սէրը, որ նա սպասում էր Արայից ։ Նա հրապուրում էր երիտասարդներին այն յուլունքներով, որոնց շարքը, իբրեւ մանեակ, կրում էր պարանոցին, եւ որոնք ունէին կախարդական զօրութիւն ։ Հայոց ծերունի նահապետներից մէկը, մտածեց ազատել թեթեւամիտ երիտասարդներին թագուհու մոլորութիւններից եւ, միեւնոյն ժամանակ, թագուհուն զինաթափ անել երիտասարդներին դիւթելու հնարքներից ։ Մի անգամ թագուհին լողանում էր իր բուրաստանի մարմարեայ աւազանում, եւ մարգարտացօղ ջուրը բարձր շատրուաններից ցօղում էր նրա ախտաբորբոք մարմինը ։ Նրա հագուստը, նրա զարդարանքները, որոց թւում եւ կախարդական յուլունքները՝ դրած էին աւազանի մօտ, վարդենիների հովանիի տակ, կանաչ խոտերի վրայ ։

Թագուհին, դիտակների երկար հիւսերը արձակած, սանտրւում էր ։ Այդ միջոցին գաղտագողի կերպով մօտեցաւ ծերունի նահապետը եւ, իմանալով, որ թագուհու հրապուրանքների բոլոր զաղտնիքը յուլունքների մէջն է, խլեց մանեակը, բռնեց փախչել դէպի ծովը ։ Զայրացած թագուհին, այնպէս հերարձակ, վազեց ծերունու ետեւից ։ Երբ չկարողացաւ հասնել, իր անհնարին կատաղութեան մէջ, խլեց մի ահագին քարաժայռ եւ, գլխի երկար մազերին պարսատիկի ձեւ տալով, ժայռը դրեց նրա մէջ եւ նետեց ծերունու ետեւից ։ Ժայռը չդիպաւ եւ, անցնելով ընդարձակ տարածութիւն, ընկաւ Արտամէդի մօտ, մի փոսի մէջ ։ Իսկ ծերունին վազելով հասաւ մինչեւ Դատվանի ծովեզերքը, ձգեց ծովի մէջ կախարդական յուլունքները եւ երկիրը ազատեց հեշտասէր թագուհու խարդաւանքից ։ Արտամէդի երգիչները երգ յօրինեցին եւ այն երգի խօսքերից իր գրքի մէջ մլատ Խորենացին յիշում է երեք բառ միայն. «Ուլունք Շամիրամայ ի ծով» ։

Ասլանը, ցոյց տալով ինձ յիշեալ քարաժայռը ասաց ․

— Դիմեցէք իւրաքանչիւր արտամէդցուն, նա այդ բոլորը կը պատմէ ձեզ ։ Զուարճալի Արտամէդը ստեղծել է երգիչներ, բանաստեղծներ, ինչպէս զուարճալի Գողթնիքը ։ Բայց ո՞ւր են նրանց վաստակները ։ Ժողովրդի բերանում մնացել է միայն հին աւանդութիւնը ։ Աւելի քան չորս հազար տարուայ աւանդութիւնը դեռ պահպանել է նա ։ Մի այդպիսի աւանդապահ ժողովուրդ երբեք չի մեռնի, եւ այդ է, որ նրան պահպանել է ժամանակների ամենածանր հարուածներից ։ Ով որ իր անցեալը չէ մոռանում, ներկայի մասին նա կարող է հոգալ ։ Նայեցէք մեր շուրջը, ամէն մի ժայռ, ամէն մի աւերակ, ամէն մի բլուր, ամէն մի աղբիւր եւ առուակ ձեզ մի բան կը պատմէ ամենահին անցեալից ։ Եւ այդ պատմութիւնների մէջ դուք կը տեսնէք երկրի ու ժողովրդի անցեալ մեծութիւնը …

Հայրենի երկրի յիշատակները տեսնելիս, հայրենի երկրի աւանդութիւնների վրայ խօսելիս, Ասլանին տիրում էր իմ առանձին ոգեւորութիւն, եւ նրա զգայուն սիրտը լցւում էր անսահման հոգեզմայլութեամբ ։ Հնութիւնները եւ շրջակայ տեսարանները նրան բոլորովին մոռանալ տուին, որ քարաւանը անցել էր եւ մենք բաւական յետ էինք մնացել ։ Երբ յիշեցրի այդ, նա պատասխանեց ։

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

Միւս կողմէ, Նիւ Եորքի մէջ «Նախաբար» Եագիտ յայտարարեց թէ Ալժերիոյ վինազադարը զինուորական հարց չէ միայն, այլ՝ քաղաքական հարց մը : Կ'ուզենք բանակցիլ, բայց նախ կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչ բանի շուրջ եւ ո'ւր պիտի բանակցինք

«Առժամեայ կառավարութեան» այս մերժումը կը բացատրուի անով՝ որ Ֆերհաթ Ապաս հանգիտումը չէզոք երկրի մը մէջ կատարելով կ'ուզէ ճանչցուիլ իբրեւ «կառավարութիւն» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ յայտարարեց թէ Քեմոյի ռմբակոծումը պիտի շարունակուի, բայց զոյգ օրերը պիտի չռմբակոծեն, թոյլ տալով որ բնակչութեան պարէնաւորումը ապահովուի: Այսուհանդերձ, կիրակի օր, 26 Հոկտեմբեր (զոյգ), օրացոյցի թիւրիմացութեան մը հետեւանքով Փէքին ռմբակոծած է Քեմոյ կղզին. ներկայիս իրար անցած են համայնավարները իրենց «սխալ» հաշուին համար ....:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նոր կոչ մը ըրաւ Խ. Միութեան՝ որ միանայ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի, հիւլէական փորձերը մէկ տարիով ընդհատելու համար: Միւս կողմէ Ամերիկացիները՝ Նեւատայի մէջ, իսկ Ռուսերը՝ Նովայա-Զէմլիայի մէջ նոր փորձեր կատարեցին :

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Սուէզի ջրանցքը ընդլայնելու աշխատանքները սկսան, երկու տարի պիտի տեւեն այս աշխատանքները եւ պիտի արժեն վեց միլիոն 360.000 եգիպտ. ոսկի:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ Նոյեմբեր 16ին տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ, ցանկին վրայ կը գտնուի Գեւլա Գովաքս, որ մաս կը կազմէր Իմրէ Նաճիի կառավարութեան եւ ընդհանուր քարտուղարն էր՝ նախկին փոքր կալուածատէրերու կուսակցութեան :

ՉԻԼԻԻ Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Ժորժ Ալեսանտրի, վեց տարուան համար :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Խրուշչեւ եւ Վորոշիլով այցելութիւն մը պիտի տան Շահին :

ԳԱՀԻՐԷԻ Նուկրոլաւ դեսպանը յայտարարեց թէ մառեշալ Թիթօ յառաջիկայ Դեկտեմբերին պիտի երթայ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն :

ՏԻԹՐՈՅԻՏԻ մէջ անգլիական ռմբակոծիչ օդանաւ մը ջախջախուեցաւ, 15 տուներ վնասելով. վեց հոգի մեռան :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նախագահին կինը, Տիկին Պուրկիպա, որ քրիստոնեայ Ֆրանսուհի մըն էր, իսլամութիւնը ընդունեցաւ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Կիրակի օր Քոլոմպի դաշտին վրայ Ֆրանսա-Գերմանիա ֆութպոլի միջազգային մրցումը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով՝ 2-2: Վաթսուն հազար հանդիսականներ կային:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ :

Հինգշաբթի, 6 Նոյեմբեր ժամը 21ին ՕԹԵԼ ԼԻԹԵՍԻԱՅԻ սրահին մէջ,

Հովանաւորութեամբ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ Եպ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ
ՉԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ Պ. Ն. ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած ԱՇՈՏ ՊԱՄՏԱԳՐԵԱՆԻ

Երաժշտական - կրթական գործունէութեան քառասնամեակին :

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին՝ նուիրուած Ա. Պատմագրեանի գործերուն :

Տախքերու մասնակցութիւն :

Հրաւիրատոմսերու համար դիմել Պ. Հ. Բալուեանին, 43 րիւ Ռիշէ, Փրօ. 25-46:

ԼԻՍԷ ՊՈՆԱՓԱՐԹԻ ՄԷՋ, ՉՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու: Ասօսիասիօն փիլօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուցման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան: Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն: Դասախօս նշանակուած է դրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէնի ճիւղէն, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի:

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկտեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19-21):

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերային նիւթեր եւն.: Փափաքողներուն ծրագիրը ձրի կը տրուի :

Դիմել՝

Association Philotechnique
47, Rue Saint André des Arts
(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն):

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14-16, Երկուշաբթի 18.20, հեռաձայն Տանթօն 48.28. 44.14: Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի դասերու համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նոթր Տամ տը Լոռէթ՝

Որրուհիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հասցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4-6 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 28 Դեկտեմբերին, կիրակի Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, սրահին նուագախումբով :

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ 6ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Գահիրէի ձայնասփիւռէն, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երբեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՎԵՐՋ ՄԻԱՅՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation
1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ — Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄԻՐՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Նոյեմբերին, Շաբաթ օր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ԿԱՍՏՈՆ ՏԷՖԷՐԻ (երեսփոխան - քաղաքապետ Մարսէյլի, նախկին նախարար):

Նախագահ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Օրուան խօսքը՝ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Փարիզէն) :

Գեղարուեստական բաժինը ստանձնած է՝ Նոր Սերունդը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին

×

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐը Վիէնի մէջ, Տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 2ին, կիրակի կէսօրէ վերջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած
Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ
Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՆՈՐ ՏԻՍՔ ՄԸ

ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Կ'երգէ.—

1) Ուռին, 2) Սասունա սար, 3) Արեւելեան պար (նուագ), 4) Զայն տուր ո՜վ ծովակ), 5) Պար թիւ 6)Նուագ Տէր Գոնեանէն), 6) Զմեռն անցաւ, 7) Մանուշակը, 8) Օրօր, 9)Պեթուոր աղջիկ, , 10) Էսպիզ ան լա մաժէօռ (նուագ), 11) Արգեօք գիտե՞ս դու, 12) Պար թիւ 1 (Նուագ Տէր-Գոնեանէն), 12) Բարի լուսի եւ էյ ջան, 14) Սարի եղնիկ (ընկերակցութեամբ նուագախումբի, ղեկավարութիւն Ար. Գ. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ

Տեւողութիւն 44 վայրկեան, գինն է 2800 ֆրանք, երգարանով միասին :

Դիմել՝ Օր. Շաքէ Պէնկեանի :

29, Rue Pourtour, Meudon (S. et O.)

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 22ին, Շաբաթ իրիկուն Օ Կլիւպ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարասիի գործարանատէր ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ, կուզան ծանուցանել, որ բացած են մէօպլ է տէքօրասիօնի վաճառատուն մը, ուր պիտի գտնէք շատ աժան, արդիական եւ ճաշակաւոր կարասիներ, դիւրին վճարման դիւրութիւն: Այցելեցէք մէկ անգամ եւ գոհ պիտի մնաք:

Գործարան.—

36, Ave, David Dellapiane

Վաճառատուն.—

51, Rue, d' Endoume

Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 29 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4132

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Մերձաւոր Արեւելքի դէպքերը չեն գրաւեր այլեւս միջազգային մամուլի առաջին էջերը, ինչպէս վերջին հինգ–վեց ամիսներու ընթացքին :

Խաղաղութիւնը վերջապէս վերահաստատուած է Լիբանանի մէջ, ուր Ռաշիտ Քարամէի «քառապետութիւնը» լծուած է բացուած խոր վէրքերը դարմանելու դժուարին աշխատանքին :

Հոկտեմբեր 25ին, այսինքն որոշեալ ժամանակէն վեց օր առաջ, Լիբանանէն հեռացան ամերիկեան զինուորները, որոնք օրինաւոր կառավարութեան հրաւէրով հոն փութացած էին Յուլիս 15ին, Իրաքեան յեղափոխութեան վաղորդայնին :

Հիմա որ նախագահ Շամունէն վերջ ամերիկեան «աշխարհակալները» ալ քաշուած են, տարակոյս չկայ որ կիրքերը բոլորովին պիտի խաղաղին եւ երկիրը պիտի գտնէ իր բնականոն վիճակը : Իսլամ ու քրիստոնեայ, օրինապահ եւ ընդդիմադիր ձեռք ձեռքի տուած՝ եղբայրաբար պիտի նուիրուին Լիբանանեան Հայրենիքի վերելքին, ինչպէս անցեալին :

Կը յուսանք, որ պիտի դադարին նաեւ «յառաջդիմական» յանկուցիչ պիտակին ետեւ ապաստանած խառնիճաղանճին հայանուն գործակալներն ալ, որոնք Լիբանանի անցուցած տաղնապի ծանր օրերուն ուզած էին պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ : Ըմբոստներու պաշտօնի ձայնասփիւռի կայանէն օրերով հայհոյած էին Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, գրգռած էին եղբայրը եղբօր դէմ՝ պատճառ դառնալով արիւնահեղութեան եւ արատաւորելով Հայու մաքուր անունը՝ յաչս օտարներուն :

Ամերիկացիներէն վերջ, Անգլիացիներն ալ իրենց կարգին պարպեցին Յորդանանը, ուր գացեր էին Պաղտատի Ուխտին Անգարայի ժողովին թելադրութեամբ եւ Հիւսէյն Թագաւորին հրաւէրով :

Արաբական Լիկան իբրեւ հիմնական սկզբունք կ'ընդունի անդամ երկիրներու անկախութիւնը եւ կ'արգիլէ մէկուն միջամտութիւնը միւսին ներքին գործերուն :

Այս սկզբունքը անգամ մը եւս շեշտուեցաւ վերջերս՝ Գահիրէի հաւաքոյթին մէջ :

Արաբական երկիրները, մանաւանդ նորագոյն պետութիւնները վերջին ծայր նախանձախնդիր են իրենց անկախութեան : Թունուզի եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ ծագած վէճը վերջին փաստն է այս երեւոյթին :

Շատ կանուխ է դեռ իրականացնելու համար արաբական մեծ համադաշնակցութիւնը, որուն կը ձգտին ազգայնական տարրերը : Բազմաթիւ պայմաններ անհրաժեշտ են այդ արդիւնքին հասնելու համար :

Յորդանանի պարագան ամէնէն փափուկն է ներկայիս :

Հետեւելով համարաբական հոսանքին, Հիւսէյն Թագաւոր հետզհետէ խզած էր իր կապերը Անգլիոյ հետ, որուն կը պարտէր Յորդանան իր ստեղծումն ու պաշտպանութիւնը :

Անկարող ապրելու իր սեփական միջոցներով, այս աղքատ երկիրը յօժարած էր զրկուիլ անգլիական օժանդակութենէն, գոհունակ այն խոստումով, որ Եգիպտոս, Սուրիա եւ Սէուտի Արաբիա միասնաբար նիւթական օգնութիւն պիտի ընձեռէին իրեն :

Միայն վերջինն է, որ կրցաւ յարգել իր խոստումը : Միւսները՝ սկիզբի փոքրիկ աջակցութենէն վերջ՝ ի վիճակի չեղան շարունակելու իրենց յանձնառութիւնը : Որով Հիւսէյն Թագաւոր ստիպուեցաւ դիմել Անգլիացիներու օժանդակութեան :

Երբ Փետրուարի սկիզբը հիմը դրուեցաւ Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան, Յորդանան իր փրկութիւնը փնտռեց Իրաքի հետ «հաշեմական դաշնակցութիւն» մը կազմելու մէջ : Երկար չտեւեց փորձը :

Այսօր տնտեսական ու քաղաքական տագնապը դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է տակաւին Յորդանանի գըլխուն վերեւ :

Արաբական Լիկայի բարեացակամ օգնութիւնն ու պաշտպանութիւնն են միայն, որ կրնան փրկել Հիւսէյն Թագաւորի գահին հետ նաեւ այս երկրին անկախութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

ՄՈՆԿՈՄԸՐԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս նոր վէճ մը ծագեցաւ Ատլանտեան Ուխտին մէջ, Թերեւս՝ տագնապ մը, երբ պաշտօնապէս ճշդուեցին Տիւսէլտորֆի «Տէր Միթակ» թերթին այն յայտարարութիւնները, որոնց համաձայն, — «Զօր. Տը Կոլ Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներուն առաջարկած է կազմել երրորդութիւն մը՝ Ֆրանսա – Անգլիա – Ամերիկա, վարելու համար Ատլանտեան կազմակերպութեան քաղաքականութիւնը» :

Թերթը, որ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս լուրին, կ'աւելցնէ թէ Սփաք եւ Ատրնաուըր պիտի խորհրդակցին Ֆըրանսական այս առաջարկին շուրջ : Հարցը ուսումնասիրուած է նաեւ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարներուն կողմէ, Հռոմի մէջ, ուր հաւաքուած էին Պիոս ԺԲ.ի յուղարկաւորութեան առիթով :

«Տէր Միթակ» ի համաձայն այս գաղափարը յղացած է Փարիզ, որ «իբրեւ մեծ ուժ, իր մասնաւոր դեր մը կ'ուզէ վերապահել իրեն : Այս բաղձանքը կը տեսնուի նաեւ հիւլէական ուժ մը դառնալու Ֆրանսայի ձգտումին մէջ» :

Գերմանիոյ հանրային կարծիքը յուզուած է անշուշտ անոր համար, որ այս ձեւով Ֆրանսա կ'ուզէ մեկուսացնել Գերմանիան ու Իտալիան, երկու «մեծագոյն» իշխանութիւնները, ինչպէս կը շեշտէ Տիւսէլտորֆի թերթը, աւելցնելով թէ Անգլիա եւ Ամերիկա Գերմանիոյ դէմ ուղղուած իրենց նախկին համաձայնութեանց յարութիւն պիտի չտան : Գերմանացիք ցաւ կը յայտնեն, որ նման ծրագիր մը պատրաստուած է Փարիզի մէջ :

Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ Զօր. Տը Կոլ անձնական նամակներ գրած է Միացեալ Նահանգներու Նախագահին եւ Անգլիոյ Վարչապետին, Ատլանտեան Ուխտի վերակազմակերպման շուրջ կարգ մը առաջարկներ ներկայացնելով : Տրուած ըլլալով որ այդ նամակները անձնական բնոյթ կը կրեն՝ բովանդակութիւնը չէ յայտարարուած : Հետեւաբար, վերապահութեամբ պէտք է արձանագրել Տիւսելտորֆի թերթին յայտարարութիւնները :

Միւս կողմէ, Ատլանտեան Ուխտի զինեալ ուժերու նախկին հրամանատար մարէչալ Մոնկոմըրի անգլիացի սպաներուն յայտարարեց.— Եթէ Միացեալ Նահանգները ձախողութեան չմատնէին Սուէզի գործողութիւնը եւ աւելի կանուխ միանային Պաղտատի Ուխտին՝ Միջին Արեւելքի կացութիւնը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար այսօր :

Շեշտելէ ետք թէ Միջին Արեւելքի մէջ համայնավարներու տիրապետութիւնը ազատ աշխարհին եւ Միացեալ Նահանգներու վախճանը կը նշանակէ, Մոնկոմըրի ըսաւ որ եթէ միջազգային ներկայ կացութեան պատասխանատուն Ամերիկան է, պէտք է գիտնալ թէ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունի նաեւ Անգլիա :

Քաղաքական ներկայ կացութեան գըլխաւոր պատճառը, արեւմտեաններու միջեւ միասնականութեան եւ գործակցութեան պակասն է : Մոնկոմըրի իր քննադատութիւնները վերջացուց, առաջարկելով որ Ատլանտեան Ուխտի գերագոյն հրամանատարութիւնը յանձնուի Ֆրանսայի, իսկ իբրեւ հրամանատար՝ կը խօսուի մարէշալ Ժիւէնի մասին :

Այս բոլորը ցոյց կու տան, թէ Տիւսէլտորֆի թերթին յայտնութիւնները հիմնուած են որոշ փաստերու վրայ : Մարէշալ Մոնկոմըրիի քննադատութիւնները մեծ աղմուկ ստեղծեցին Անգլիոյ թէ Գերմանիոյ մէջ : Աշխատաւորականներու բանբեր Ժորժ Պրաուն բրիտանական կառավարութենէն բացատրութիւններ պիտի պահանջէ այս հարցին մասին :

Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը կը գրէ թէ մարէշալ Մոնկոմըրիի բառերը նկատի պէտք է առնել՝ երբ կը խօսի Ատլանտեան Ուխտի մասին, որուն մասնագէտը դարձած է :

«Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէ» կը գրէ թէ կարելի չէ Ատլանտեան Ուխտին մէջ երկու հոսանք ստեղծել, մինչ անկախ «Ֆրանքֆուրթըր Նոյը Փրէս» շատ աւելի խիստ է իր արտայայտութիւններուն մէջ.— Հռոմ եւ Պոն վերապահ են Ֆրանսական առաջարկին հանդէպ եւ Սփաք բաւական պէտք է աշխատի, մեղմացնելու համար դէշ տրամադրութիւնները ոչ միայն Պոնի, այլեւ՝ Հռոմի եւ Օսլոյի մէջ ... :

× Ֆրանսացի նախարար Լուի Ժոքս գնաց Պոն եւ սկսաւ խորհրդակցիլ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութեան մէջ : Պաշտօնական այս խօսակցութիւններու առանցքը կը կազմէ Ֆրանքօ-գերմանական հարցը, միջազգային կէտի վրայ :

Թէեւ պաշտօնական յայտարարութիւն մը չկայ, բայց կը կարծուի թէ երկու դիւանագէտները պիտի խօսին նաեւ Ֆըրանսա – Անգլիա – Ամերիկա ղեկավարութիւն մը ստեղծելու Զօր. Տը Կոլի առաջարկին մասին. գերման մամուլը ուղղակի դժգոհութիւն յայտնեց այս ծրագրին դէմ, բայց Պոնի քաղաքական շըրջանակները, ըստ երեւոյթին, աւելի մեղմ վերաբերում մը ունին՝ նկատելով որ աւելի նպատակայարմար է Խ. Միութեան հակադրել հիւլէական երեք ուժեր.— Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա :

Կարգ մը շրջանակներու կարծիքն ալ այն է, թէ Արեւմտեան Գերմանիա քաղաքական մերձեցում մը կրնայ ունենալ Մոսկուայի հետ, այս առիթով միժամանակ իրականացնելու համար երկու Գերմանիաներու վերամիացումը : Վարչապետ Ատրնաուըր մինչեւ իսկ յայտարարած է, թէ պատրաստ է տեսակցելու Խրուշչեւի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անգամ մը եւս մերժեց Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ առաջարկը՝ Հոկտեմբեր 31էն սկսեալ հիւլէական փորձերը մէկ տարիով ընդհատելու համար : Խորհրդային պատուիրակ Վալերիան Զորին ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբին յայտարարեց թէ այնքան ատեն որ Արեւմուտքը ջրածին փորձերու ընդհատումը առանց պայմանի չընդունի՝ Խ. Միութիւնը ազատ է շարունակելու համար իր փորձերը :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք խորհրդակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Մաքմիլլընի եւ Արտաքին նախարար Լոյտի հետ. պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն այս հանդիպումին շուրջ, բայց մասնագէտներու կարծիքը այն է, թէ երեք դիւանագէտները խօսած են Կիպրոսի հարցին շուրջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ լեհեւռուս ժողովը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, Կրեմլինի մէջ. խօսակցութեանց կը մասնակցին Խրուշչեւ, Միկոյեան, Վորոշիլով, Կոմուլքա, Զաւատսքի եւ ուրիշներ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Նախագահ Միրզա հրաժարեցաւ, ի նպաստ զօր. Այուպ Խանի, զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարը :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ դէմ մահափորձ ըրած առաջին ահաբեկիչը՝ Պուսաա Պէն Ալի Պուրիշ, երկուշաբթի օր մահուան դատապարտուեցաւ Զինուորական Ատեանին կողմէ :

ՄԱԿի ափրիկեասիական շրջանակները քննադատեցին Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի գիրքը, յայտարարելով թէ Զօր. Տը Կոլի առաջարկին մէջ նոր եւ շատ կարեւոր կէտեր կան : Միջազգային ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ ըմբոստները սխալ շարժած են Փարիզի առաջարկին հանդէպ : Այս պայմաններուն առջեւ, կը կարծուի թէ Ազատագր. Ճակատ կ'աշխատի փոխել իր դիրքը. այս է պատճառը, որ Գրիմ Պելքասէմ Թունուզ գընաց, Պուրկիպայի հետ տեսնուելու համար :

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿԻՐԱԿԻ՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ »

ԿԸ ԳՐԷ «ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՐ»

Ութ քուէարկութենէ ետք Սիքստինեան մատրան մուխը միշտ սեւ է, չորս կարդինալներ հիւանդացած են եւ կաթողիկէ աշխարհը ցարդ չէ ընտրած իր պետը :

Երկուշաբթի ցերեկ ֆրանսական ձայնասփիւռին Հռոմի թղթակիցը կը յայտնէր թէ համաձայն վերջին զրոյցներուն, Կարդինալ Աղաջանեան, Փակարանէն առաջ, արդէն իսկ 30 ձայն ունէր (35 պէտք է) :

Բոլոր թերթերն ալ իբրեւ վերջին անուններ կու տան՝ Աղաջանեան, Մաջելլա եւ Ռոնքալլի, ոմանք իբրեւ աութսայտըր նկատի ունին նաեւ Միլանոյի արքեպիսկոպոսը՝ Մոնթինի որ Կարդինալ չէ :

Միւս կողմէ «Ֆրանս – Սուար» հեռագիր մը կը հրատարակէ, որուն համաձայն Վատիկանի շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Կիրակի կէսօրէն վերջ Պապ ընտրուած էր Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան բայց մերժած է : Այս լուրը անշուշտ հաստատուած չէ : « Ֆրանս – Սուար » կ'աւելցնէ, միշտ վերապահութեամբ, թէ այս մերժումէն ետք իբրեւ թեկնածու նկատի կ'առնուին կարդինալներ՝ Սիրի եւ Լերքարօ :

Ոմանք կը կարծեն նաեւ թէ երկու պապընտրելիները կարդինալներ Մաջելլա եւ Աղաջանեան են : Կ'ըսուի թէ առաջինը եթէ ընտրուի իբրեւ արտաքին գործոց պիտի ընտրէ Մոնթինի արք.ը, իսկ կարդինալ Աղաջանեան՝ կարդինալ Սիրին :

Ամերիկացի կարդինալին մահէն ետք, չորս ուրիշ կարդինալներ հիւանդացած են, անոնց կարգին ծանր վիճակի մէջ է կարդինալ Քանալի, 84 տարեկան :

× Երեքշաբթի օր ժամը 11ին 5րդ անգամ ըլլալով Վատիկանէն բարձրացող ծուխը սեւ էր, տակաւին կարելի չէր եղած Պապը ընտրել :

Ս. Պետրոսի հրապարակը այնքան լեցուն չէր այլեւս որովհետեւ ժողովուրդը քիչ մը յուսախաբ է մուխին անորոշ գոյնէն եւ Փակարանին նիստերուն երկարութենէն :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Բ.

Մենք այս բոլորը բսինք «Անդաստան»ի առիթով։

Եւ կը կարծենք, որ յարմա՛ր էր այդ առիթը, որովհետեւ — կը հաւատանք — Սփիւռքեան այժմու պայմաններուն մէջ գոյութիւն չունի անխառնօրէն գրական եւ արդիականօրէն իմացապաշտ որեւէ գրական հանդէս՝ որ իրաւունքը ունենա՛յ յաւակնելու համապատասխան վերաբերում եւ հետաքրքրութիւն ակնկալելու, քան որեւէ տարբեր պարբերաթերթ՝ իր այլապէս գրական կամ արդիւնաշատ ճիգերով։

Անհաւասիկ, սկսանք խօսիլ արդէն «Անդաստան»ի մասին, որուն խմբագիրը (Բիւզանդ Թօփալեան), եւ գլխաւոր

Անհաւասիկ, սկսանք խօսիլ արդէն աշխատակիցները բոլորն ալ մտաւորական եւ կրնան արժանաւորապէս ներկայացնել Սփիւռքի մշակութային եւ գրական պատկերը։

Հարց կուտանք։ — Գալուստ Կիւլպէնկեանի «հարիւր օրինակէն» անդին՝ արդեօք քանի՞ օրինակ սպառում ունի «Անդաստան»ը։

Եւ, առանց սպասելու պատասխանին, կ'ընենք երկրորդ հարցումը — Ինչո՞ւ հազար *օրինակ սպառում չունենար «Անդաստան»ը…*

Գո՛նէ… հազար օրինակ։

Եւ երբ այս հարցումները կ'ընենք, մեր ցաւին կամ դառնութեան չէշտը կ'իյնայ, միշտ, այն աղաղակող ողբերգութեան վրայ՝ որ մօտի մեր ցամաքութիւնն է. հետաքրքրութեան մեր պակասը։ Զգոյութիւնը պահանջին, *որ նոյնքան զօրեղ եւ մշտական պէտք է ըլլար մեր մէջ, որքան — յարաբերաբար — հացին պահանջը։*

Հայաքին մէ՞ կ ալ չըլլար համեմատութիւնը գրատէրններուն, — անշահերա գրատէրններուն, — որոնցմէ գրական հանդէս մը 1200 — 1400 *սպառում ունենար…*

Եւ, «Անդաստան»ի պարագային, համարին մէ՞ կ ալ չըլլար համեմատութիւնը մտաւորական *հայ մարդուն, որպէսզի գայն հրատարակողները կարենային բսել, թէ, փա՜ռք Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին, տակաւին ցամքած չենք իրբեւ ազդ եւ հաւաքականութիւն, իբրեւ «անցեալ փառաւո՜ր մշակոյթի տէր» ժողովուրդ, իբրեւ իմացական եւ քաղաքակրթական պահանջներ ունեցող բազմութիւն…*

Ծի՛ցղ է — «Անդաստան»ը մանրուքի վերածուած հարստութիւն չէ։

«Մատչելի չէ»՝ իբրեւ հատորակաց եւ սովորամոլական ընթերցումի յատուկ ազբիւր։

«Ժողովրդային» չէ՝ իբրեւ «չանեմաբան պիտանի գիտելեաց», կամ ծաղկեփունջ՝ ասկէ անկէ հաւաքուած ընտանի ու վայրի ծաղիկներու, անհոտ կամ անուշահոտ խոտերու։

Եւ կ'ընդունի՛նք, կ'ընդունի՛նք նաեւ անոր հրատարակիչները, որ «Անդաստան» չի նշանակեր… հանրային պարտէզ։

Ո՛չ միայն կ'ընդունին այս ճշմարտութիւնը, այլեւ կ'ըսեն՝ *իրենց ամէն մէկ էջին ու տողին մէջ, որ իրենք գործ կ'ուզեն ունենալ* մտաւորական *մեր դասուն հետ, — «բանիմաց» մարդոց հետ —, այսինքն՝ մեր ժողովուրդի տարեց թէ երիտասարդ այն որակին հետ՝ որ* մտածել *գիտէ, գրականութեան ու մշակոյթի կ'աշակերտի, կ'ուզէ ճանչնալ մեզ թէ օտարը՝ իմացական եւ հոգեկան իր ճախրերուն, ճիգերուն եւ ձգտումներուն մէջ։*

Կ'ուզէ ծառայել ժողովուրդի այն դասին (Élite), *որ «ծառայութիւն»ներու մէջ պայմանադրականօրէն գտնել կ'ուզէ անհատական իր հասողութիւնները կարենալ զարգացնելու, մաքի իր հորիզոնները կարենալ ընդարձակելու հնարաւորութիւն մը։ Եթէ ոչ, անպայման, իր ունեցածին վրայ բան մը* աւելցնելու, *առնուազն ունեցածը կարենալ անկորուստ պահելու եւ* հիմնաւորելու *առեւտրներ…*

Եւ հոս է, արդէն, «Անդաստան»ի առաքելութիւնը։

Զայն խմբագրող երէց թէ կրտսեր մեր բոլոր գրողները, իրենց տարբեր սեռի թէ նկարագրի աշխատանքներով, — ստեղծագործական թէ վերլուծական փորձերով, — կանչուած են հայ մշակոյթի եւ գրականութեան Արեւմտեան Դարպասը լայն բանալու։

Բաց պահելու պատուհանները՝ մաքի եւ գիտութեան այն նոր հոսանքներուն, օտար թէ հայ գրականութեան այն նոր ուղղութեանց վրայ՝ որոնք պիտի կարենային անվրէպ վկայութիւններ ըլլալ ժողովուրդի մը վերանորոգուելու, *պատուաստուելու եւ թարմանալու կարելիութեանց մասին։*

Կը յուսանք, որ «ըմբռնելի» է՝ ինչ որ կ'ըսենք արագ ու հպանցիկ այս հաստատումներուն մէջ։

«Անդաստան»ի խմբագիրը — գէթ ի՛նք եւ իր աշխատակիցները, — որոնք հանդէսի հրատարակութենէն առաջին շուրջ ցին երբեք խօսիլ ողբերգութեան մը մասին (որուն տարտամ մէկ արձագանգը միայն ուրուագծեցինք մենք՝ սա տողերուն մէջ), որ մե՛րն է՝ իբրեւ հաւաքականօրէն անխուսափելի *երեւոյթ, հաւանօրէն բեմ մը, տուն մը, ընտանիք մը ապրեցնելու եւ պահելու սեփական արժանապատուութեամբ է որ կը շարունակեն հրատարակել իրենց պարբերաթերթը, եւ, ինչո՞ւ չէ, կը դոհանան «պատուէ վրայ» մնացած ըլլալու հպարտութեամբ։*

«Ի խորոց սրտի» մեր այս հաստատումներն ու խորհրդածութիւնները՝ չենք կարծեր որ խօսք մը աւելի բարղեն իրենց զօրութեան այլ աղբար դառնութիւններուն վրայ։

Ընդհակառակն, վստահօրէն նկրտումն տարտամ այն հաւատքը՝ թէ հի՛ն թափօրէն մէկ — երկու հոգի կ'ուզեն եւ կը ձգտին, տակաւին, Կայսեր բաժինը տալ Կայսե՛ր, ու Աստուծոյ բաժինը՝ Աստուծոյ…։

Հիմա կրնանք խօսիլ մնացեալի մասին։

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԾՈ՛Վ, ՀԱՅՐԵՆԻ ԾՈՎ

Յաճախ կ'երազեմ կղզի մը՝ որուն վրայ անզուգական կեանք մը ապրած եմ առենօք։ Ոստախիտ ծառեր կային հոն, որոնք ամէն աշնան կը զարդարուէին ոսկեվառ շնաշխարհիկ պտուղներով։ Զըրվէժներուն արծաթը կը փշրուէր մութ ժայռերուն դէմ՝ անշէջ ծիածան մը բատեղծելով լոյսին մէջ։

Ամայի կղզիին միակ բնակիչն էի ես։ Կը սպասէի որ սպիտակ թեթեւասահ նաւ մը իր լուսահեղ թեւերը բանար դէպի ցաւատանջ կարօտը կղզիին։ Զանիկը քաղցրախօս երգերու ալիքներով փոթորկէին հովին մէջ, եւ աղի ակօսներուն մէջէն ինծի հասնէր սիրալիր ողջոյնը. — Ծո՛վ, հայրենի ծով …

Բայց այս ծովը օտար է ինծի, եւ բազմախոր ոստանը՝ ուր կը գտնուիմ, ոչ մէկ շէշտով կը պատասխանէ կարօտահար սրտիս բաբախումներուն։ Ծովն ալ արձագանգ չունի հոգիիս մէջ։ Պէտք է ակօսել զայն բիւրաւոր մղոններով, հասնելու համար երազիս կղզին։

Ով պիտի տայ ինծի յոյսը գտնելու գոնէ առուակները անոնց, որոնք օր մը լայնօրէն բացին խոստմնալից հովերուն իրենց նաւերին սպիտակահեւ առագաստները։

Հայաստանի մրրկահոս գետերուն վրայ լաստերով կը ճամբորդէին անոնք. լաստերը կը բեռնաւորէին մետաքսով ու գեղմով եւ հողէն քաղուած ոսկեղէզ բերքերով։ Անվեհեր էին անոնք եւ հեռաւոր ծովին ողջը կ'ընէին՝ ալիքներու մռունչը չափելով իրենց խիզախ երգերուն վրայ։

Անծուկ էր անոնց աշխարհը։ Նոր հորիզոններու վայրագ ծարաւը կար անոնց հոգիին մէջ։ Հրեղէն աղեղներ կը ճեղքէին տարածութիւնը, որուն վրայ անսահման կապոյտը կը յայտնուէր։

Եւ օր մըն ալ, գետերուն հոսանքն ի վար անոնք ծով հասան, եւ աստեղաբոյր խնճութիւն մը յանկարծ զրուեց անոնց հոգին.

Իրենց հարազատ հայրենիքը գտնող տարագիրներ ըլլային կարծես. բոլորը միաբերան ողջունեցին.

— Ծո՛վ, հայրենի Ծո՛վ …

Իմ պապերս էին անոնք։ Արիւնիս մըծոփ ազբիւրը անոնց երակներուն մէջ կը հոսէր։ Սրտիս հետքը կը բարձրանար անոնց թաւամազ կուրծքերուն տակ։ Անխորտակելի վահաններ էին այդ լանջքերը թշնամիին դէմ։

Կը զգամ, որ մէկն անոնցմէ կը ներշնչէ գիս այս պահուն, երբ ծովը ոտքերուս կը հասնի իր մեղմածուփ ալիքներով։

Ա՜հ, բարձրանար փոթորիկը, փրփրադէզ կոհակները երգանային մոլեգնօրէն մռնչելով, աստուածային գայլոյթը պայթէր աղի անդունդին մէջ եւ նախահայրերուս ողջոյնը լսէի.

— Ծո՛վ, հայրենի ծով …

Բայց միայն ցնորքի մը զոհն է միտքս։ Ոստանը քայլ մը անդին կը կանչէ գիս իր մռայլ օտարութեան։ Կղզին՝ որուն բնակիչն էի առենօք, անծանօթ է եւ ամայի։ Ծառերը հոն թունաւոր պտուղներ կուտան հիմա, եւ արիւնահոս ջրվէժներ կը փշրուին մութ ժայռերուն դէմ։

Ողջունէի քեզ, որքան ալ օտար ըլլաս ինծի, ծով, հորիզոնիդ տեսիլքէն անդին երազել կարենայի այն երկիրը՝ որուն ծոցին մէջ մեր թալուողներն ու թաղուածները կը ննջեն։

Թրթռային շրթունքիս վրայ աղօթքի մը բառերը, խունկի եւ երգի քաղցրութեամբ, եւ սիրտս իր հեւքը գտնէր, ժամանակին սլաքը կասէր կախարդական մէտի մը վրայ, եւ աչքերս գոց՝ հող չէ թէ անըջական վերադարձով, մրմնջէի.

Ծո՛վ, հայրենի Ծո՛վ …

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՈՒՍՏԱՓԷՇՏԻ մէջ տեղի ունեցած է գինիներու միջազգային մրցանակաբաշխութիւն, քսան երկիրներէ ներկայացուած էր 650 տեսակ գինի։ Հայաստան այս մրցանակաբաշխութեան համար ղրըկած էր եօթը տեսակ գինի, որոնց վեցը արժանացած են ոսկիէ, իսկ մէկը՝ արծաթէ մետալներու։ Ոսկի մետալի արժանացած են — «Արեւիկ», «Ոսկեհատ», «Արեւշատ», «Գետաշէն», «Մուսկատ» գինիները, ինչպէս նաեւ «Տօնական» քոնեաքը։ «Աշտարակ» գինին արժանացած է արծաթէ մետալի։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ հոկտեմբեր 11 — 12 տեղի ունեցած է Հայաստանի Քաղաքական եւ գիտական գիտելիքներու տարածման ընկերութեան 5րդ համագումարը։ Բացումը կատարած է Վիքթոր Համբարձումեան, շեշտելով թէ ընկերութեան անդամներուն թիւը բարձրացած է 4060ի։

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Տղաքը անոնցմով կը հետաքրքրուէին միայն այն ատեն, երբ այդ ձագերը, թըռիլ սորվելու իրենց փորձին մէջ ձախողած, իյնային վար ու գեղին երկար կըտուցնին ճեղքած, հեւային։

«Տղոց հետաքրքրութիւնը կը հասնէր իր գագաթնակէտին՝ երբ ուրուր մը, չեչտակի վար սլանալով, ճանկերուն մէջ հաւու մը ձագ յափշտակած, ճախրէր վեր։ Այն ատեն, աղբակոյտերու կատարին թառած ագռաւները եւ բոլոր մեծ ու փոքր հաւազգիները կը ճչային։ Սրտապատառ, կիներ ու տղաք իրար կ'անցնէին ու աչքերնին կապած կը պահէին յափշտակիչին վրայ։

Տունէ մը, հրացանը ձեռքը, պատանի մը կը նետուէր դուրս ու մատը բլթակին՝ բոյնը կը դնէր ուսին։ Տղաքը կը մռնային շնչել՝ մինչեւ որ հրացանը գոռար։ Այն ատեն, ճչալով, իրար հրելով, իրար կանչելով կը վազէին, կալի մը կամ կտուրի մը վրայ ինկած արիւնաթաթախ գիշատիչը կ'առնէին ու թեւերը բաց, սաւառնելու դիրքով կը գամէին գոմի մը կամ մարագի մը պատին։ Նոյնիսկ հաւու մը ձագին վրէժը՝ այսպէս՝ կը լուծուէր մեր պզտիկ քաղաքին մէջ…»։

Ահա այս զօղն ունեցող Գարահիսարցին էր որ մէկով երեք հարիւրի դէմ, *գէնքով, անզէն ճանկերով թէ ակռանեով՝ պայքարեցաւ բորենի — ուրուր տիրապետին դէմ։*

Բայց ինչո՞ւ այդ պողպատ — ջիղերով Հայը չհասնէր այն աստիճանին՝ որ բռնէր ոսոխը, իր ձագերովն ու ճուտերովը, ու ցեղով — ցեղականով գամէր Հայաստանի բոլոր ժայռերուն վրայ, *թեւատարած, ոռնատարած, իբր մէյմէկ Նիւքաս, ցմէրջ անմեռ Պրոմեթէոս, ի նշան եւ ի խրատ գալիք սերունդներու …։*

Այս ինչո՞ւին պատասխանը … ո՞վ կրնայ տալ։

Եւ ո՞վ չի կրնար տալ։ — Տուէք անուններ՝ ճաղաճակիրը *պիտակուած մեծ ու փոքր Պետութիւններուն։ Բոլորին, բոլորին ալ։ Թող ոչ մէկը* խաբբրբ *չմնայ …։*

Այսօր ալ նո՛յնը չէ եղածը։ «Բազաքակիրթ»ներուն նոր շնթումներովը չէ՞ որ դարաւոր բորենին իրենց ալ քիթին կը խնդայ, ակռաները, — շնատամ բսէք —, կրճտելով, յեսանի վրայ սրելով, պատրաստ այս անգամ՝ անոնց միսն ու հոգին յօշոտելու, թլփատելու, փոխան Հայուն, որ այլեւս չկայ որ փորոտէ։

Անոնք, մարդասէր ու հաւասարութիւն քարոզող Արեւմուտքի նոր Բիւզանդացիները, իրենց ներքին անտի վէճերուն գերի, կամ հաւասար ուժերու վրայ կըռթնած բարեկամութեան հաւատալով։ Ինչպէս «Գարահիսարի ղեկավար դէմքերը (էջ 135), որ կը հաւատային թէ՝ հաւասար ուժերու վրայ հիմնուած բարեկամութիւն մը կրնար աւելի տեւական ըլլալ»։

Լէնկթիմուրի եւ Ճինկիզ Խանի տապարաքիթ ու կացնագլուխ հարազատ շնագայլերուն համար՝ «Առաջները՝ հայ ժողովուրդը պտղատու ծառ *էր. կառավարութիւնն ու իր չուները կը կողոպտէին Հայութիւնը, կը կտրէին այդ ծառին ճիւղերն ու պճեղը, բայց բունին կացին չէին զարներ։ Այս անգամ, այո, այս անգամ՝ հարցը տարբեր էր …, այս անգամ կացինը* մեր արմատի՛ն *ուղղուած էր…», ինչպէս ճշգրտուած է Հերոսամարտին բանաստեղծ գրիչը, էջ 189։*

Ան նոյնչափ կորուկ է՝ երբ կը տողէ, էջ 145, — «Այսօր ոչ թէ քննադատելու մտքով, այլ անհուն ցաւով կը հաստատեմ որ այն օրերուն (1914 — 1915ին) մեր մէջ չկար մէկը որ կարենար գուշակել կամ չափել Թուրքի ծրագիրներուն ծաւալն ու ահաւորութիւնը»։

Սիրելի՛ Արամ Հայկազն, այսօր միթէ կա՞յ մէկը, «Մեծ ?» պետութիւններու մե՜ծ *ղեկավարներուն մէջ, որ զգայ, հեռատեսէ, կարենայ գուշակել կամ չափել՝ ծրագիրն ու ծաւալը եւ անոնց հետեւելիք* ահաւորութիւնը, *խլամական կամ համարաբական վերադարձնումին։ «Անտառին մէջ կացին է մտեր, կոթը իրմէ ամբացուած» անոնց իսկ առածին համեմատ։*

Բայց պարտուեցա՞նք մենք։ Ոչ երբեք։ Պարտութեան *մէջ՝* յաղթո՛ղ մնացինք։ *Նման անհաւասար կռուի մէջ պարտուողը՝ միշտ յաղթական է։* Պարտութեան դատապարտուած յաղթանակներ են անոնք. — Ցաղթական Պարտութիւններ։ *«Համաժողովրդական դիւցազներգութիւն են» յուէտ, ըստ գեղեցիկ բացատրութեանը Գ. Մխիթարեանի, (էջ 122)։*

Ինքնապաշտպանութեան ուժեղ ոգին է որ կը շնչէ հետագայ տողերուն մէջ, (էջ 138) — «Երբ Գոլսէն գինուորական փրկագինի ընդունելու լուրը հասաւ, մարդիկ (քրիստոնեաներ) լայն շունչ մը առին։ Անհաւատալի թիւով շատ մարդեր կրցան ձեւով մը ճարել փրկագինի գումարը եւ ազատուիլ առաջին զինակոչէն։ Ծախեցին տնական իրեր, անասուններ, — ձի, կով, խանութ, տուն, կնոջական զարդեր։ Բայց ոչ ոքի մտքէն անցաւ ծախել իր զէնքը։ *Եթէ հնարաւոր չըլլար ուրիշ ձեւով ազատուիլ, պիտի երթային իրենք, սակայն պէտք է մնար զէնքը. վտանգի պահուն հարկաւ մէկը կը գտնուէր զայն գործածող»։*

ՋԻԹՈՒՆԻ

(5 Շար.)

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՖՐԱՆՍԱ

Տասներկու միլիոն Ֆրանքի օժանդա – կութիւն մը, Հարաւային Ֆրանսայի մէջ բնակարանի մը հայթայթումին, հիւանդ– կախ եւ տարիքոտ Հայ գաղթականներ պատսպարելու ծրագրին, Ֆրանքահայ – կական ընկերային գործերու եւ Միացեալ Ազգերու Եւրոպայի գաղթականաց կազ – մակերպութեանց հետ համագործակցա – բար: Այս վերջինը պիտի ընէ նաեւ առա– տաձեռն օժանդակութիւն մը նոյն ծրա – գրի իրագործման յառաջացրութեամբ ։

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԶԳ. ՏՈՒՆ

Երեք միլիոն Ֆրանքի յատկացում մը Լիոնի եկեղեցւոյն ազգային տան աւար – տումին համար ։

ԳՐԷՄՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ— ՓԱՐԻԶ

528·000 Ֆրանքի յատկացում մը, երեք տարուան համար, հրապարակային դա – սախօսութիւններ կազմակերպելու եւ այսպէսով Հայ մշակոյթը, գրականու – թիւնը եւ պատմութիւնը ծանօթացնելով հասարակութեան ։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶ

200·000 Ֆրանքի յատկացում մը, որ– պէսզի նոյն միութիւնը ամառուան ար – ձակուրդի շրջանին վրանաբնակութիւն– ներ կազմակերպելու կարելութիւնը ու– նենայ ։

ԻՏԱԼԻԱ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՎԵՆԵՏԻԿ

17·597·35 տոլարի յատկացում մը, Հայերէն եւ եւրոպական գրերու տիպով լինոթիփ տպագրական մեքենայի մը գըն– ման, մատեաններու եւ երկլեզուի կա – րեւոր գործերու տպագրութեանց համար ։

ԱՆԳԼԻԱ

ՏԱՐՀԸՄ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒ – ԹԵԱՆՑ ԴՊՐՈՑ

Չորս հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հինգ տարուան շրջանի համար, այն համալսարանին մէջ հայագիտական ու – սումնասիրութեանց ուսանողաց օգնելու հետազօտական պաշտօնի մը հաստատու– մին

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

ՆՈՐԱՑՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ

Մօտաւորապէս ութ հարիւր անգլ. ոս– կիի յատկացում մը այն մատեաններու մանրանկարումին, որոնք ներկայիս կը գտնուին Կոտէմպուրկի (Շուէտ) ազգա– յին մատենադարանին մէջ, Երեւանի Գի – տութեանց Ակադեմիայն եւ ուրիշ հաս– տատութիւններու գործածութեան հա – մար ։

ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՁԵՌԸՆ – ՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Տասը հազար անգլ. ոսկիի գումար մը յատկացուած է 1959 տարեշրջանի հա – մար, որը պիտի յատկացուի արժանաւոր հայ մատենագէտներու եւ ուսումնագէտ– ներու, մասնաւորապէս իրենց երեւելի գործերը տպագրելու համար ։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Քսան հազար անգլ. ոսկիի գումար մը յատկացուած է 1958 – 59 տարեշրջանի համար, որը պիտի տրուի կարօտեալ ու – սանողներու: Արդէն յիսունը վեց կրթա– թոշակներ որոշուած են ։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Սուրբ Էջմիածինէն իրենց վերադար – ձին, Սըր Սիտնի Քէյնի եւ Գ. Է. Իւթիւ– ճեանի միասնաբար ներկայացուցած տե – ղեկագիրը լիուլի ուսումնասիրուեցաւ ։ Էջմիածինէն ստացուած տեղեկագիրներու եւ նախահաշիւներու լոյսին տակ, ութ – սուն հազար եւ յիսուն հազար տոլարի փոխանցումներ տեղի ունեցան 1958 Մա– յիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն: Յաւել– ուածական փոխանցումներ, կախեալ նը – մանօրինակ տեղեկագիրներու եւ նախա – հաշիւներու ստացումին պիտի կատար – ուին հետզհետէ ։

ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՂԱԾ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՔԱՂՈՒԱԾ

ԻՐԱՔ

Հայոց Թեմ — Պաղտատ

1·— Կեդրոնական վարժարան – Պաղ – տատ: 35·000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, երեք տարուան համար, յաւելուա – ծական շէնքերու շինութեան եւ ուսում – նական յառաջդիմութեան ։

2·— Պաղտատի Հայոց եկեղեցի, քսան հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը եկե– ղեցւոյ աւարտումի ծախքերուն ։

ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ — ԲԱՍՐԱ

Բասրայի վարժարան — 35·000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հողի գնման, մանկապարտէզի մը եւ նախակրթարանի մը կառուցման համար ։

ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ — ՔԻՐՔՈՒՔ

Քէրքուքի վարժարան, 45·000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, հողի գնման, դըպ– րոցի մը կառուցման իր յարակից կազ – մածներով եւ սարքաւորումով միասին ։

ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂՏԱՏ

Հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը նոր ակումբին կահաւորումին իբր օժան– դակութիւն ։

ԼԻԲԱՆԱՆ

1·— Բարեշրջումի ծրագիր ։ Յիսուն հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը Պէյ– րութի հայ գաղթականներուն խնայողա – կան տուներ հայթայթելու ծրագրին ։

2·— Հայոց բուժարան – Ազունիէ

Ա·— Տասը հազար անգլ. ոսկիի յատ– կացում մը բուժարանի բնակութարանին պէտք եղած կարեւոր կազմածներու հայ– թայթման։

Բ·— 26·000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, Միջին Արեւելքի մէջ կուրծքի հի – ւանդութիւններու հետազօտութեանց կեդրոնի մը հաստատման, որը բուժա – րանին մաս պիտի կազմէ ։

3·— Յովակիմեան – Մանուկեան վարժարան — Պէյրութ

28·300 տոլարի յատկացում մը, վար – ժարանի արահին յաւելումներուն, կազ – մածներու եւ կահաւորումի հայթայթ – ման ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Հայոց Պատրիարքութիւն — Երուսաղէմ

Ա·— 45·000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը, երեք տարուան համար, իբր օժան – դակութիւն գաղթականաց, ճեմարանին, ազգային վարժարաններուն, տպարանին եւ ուրիշ որոշ կրթական եւ մշակութային կարիքներու ։

Բ·— Հազար անգլ. ոսկիի յատկացում մը, Սուրբ Յարութեան Տաճարի վերա – նորոգման աշխատանքներու ծրագրին, ճարտարապետական ծախքերուն համար ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ութսուն քիլօ ձոյլ ոսկիի յատկացում մը, որը կը համապատասխանէ մօտաւորապէս 40·000 անգլ. ոսկիի, ընդհանուր բարե – րջումի, շէնքերու յաւելումներու եւ նո– րոգութիւններու, հետեւեալներուն ։ — Արամեան վարժարան (Քատըգէօյ), Էսա– եան Լիսէ (Պէյօղլու), Մեսրոպեան վար– ժարան (Կէտիկ Փաշա) և Սուրբ Խաչ ճե– մարանին ։

ՖՐԱՆՍԱ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան–Փարիզ

Մէկ միլիոն Ֆրանքի յատկացում մը վարժարանին ուսումնական կարիքնե – րուն։

Հայ Մարզիկներու Միութիւն – Փարիզ

200·000 Ֆրանքի յատկացում մը որպէս– զի այն միութիւնը կարենայ իր մասնակ– ցութիւնը բերել, Անգլիոյ մէջ Օգոստոս 1957ին տեղի ունեցող համաշխարհային ճամբորդին ։

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

Հայ մասնագէտներու եւ ուսումնա – գէտներու ձեռնտուութեան ծրագիր

Տասը հազար անգլ. ոսկիի գումար մը հիմնուած էր 1957–58 տարեշրջանին հա– մար, օժանդակելու արժանաւոր ուսում– նագէտներու եւ մատենագէտներու, ի մասնաւորի տպագրել իրենց ընտրեալ գործերը ։

Հայ ուսանողներու կրթաթոշակներ

15·000 անգլ. ոսկիի գումար մը հիմ – նուած էր 1957 – 58 տարեշրջանին հա – մար, կարօտեալ Հայ ուսանողներու: Քա– ռասունը երկու կրթաթոշակներ արդէն յատկացուած են, արժանաւոր եւ խոս – տումնալից ուսանողներու ։

Հիմնարկութեան միւս յատկացումնե – րուն մասին յայտարարութիւն մը, որը կը պարփակէ շատ լայնածաւալ գործու – նէութեան դաշտ մը, Պորթուկալի, Մի – ջին Արեւելքի, Անգլիոյ եւ Բրիտանական կայսրութեան մէջ, մամուլին կը յանձ – նուի վերոյիշեալ յայտարարութեան հետ միաժամանակ ։

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոնա, 23 Հոկտեմբեր 1958

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ) — 1958 – 1959 տարեշրջանի առաջին ընդհ. ժողովը տե– ղի ունեցաւ երեք ամիս առաջ, ի ներկա– յութեան բոլոր անդամներուն եւ համա – կիրներուն: Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութենէն վերջ, ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը:

Այս առթիւ ժողովը գնահատեց նախ – կին վարչութիւնը որ կը գործէ իր հիմ – նադիրներու գծած ուղղութեամբ, պահե– լով մեր ազգային դիմագիծը:

Ահաւասիկ նոր վարչութեան անդամ – ները —

Նախագահներ՝ Գ. Հ. Սահաճեան եւ Վ. Կարոյեան, քարտուղար՝ Հ. Դաւիթեան, փոխ – քարտուղար՝ Գ. Զարգարեան, գանձապահ՝ Մ. Միքայէլեան, փոխ – գանձապահ՝ Ա. Կէօզիւբեան, խորհրդա– կաններ եւ Ֆութպոլի յանձնախումբի ան– դամներ — Գ. Զ. Կիւմիւշեան, Մ. Զոր – գոփեան, Զ. Մանուկեան, Ա. Տէր – Սար– գիսեան, Ժ. Գոժաքեան, Գ. Թոսճիեան, Ժ. Զապուքճեան, Ա. Սատիքեան, Ժ. Ժերանեան, Գ. Մեսրոպեան, Ժ. Ալաչ – եան, Օսկի եւ Ա. Պալեան:

Վալանսի Հայ Մարզականի մեծ մար – զիկներու ղեկավարութիւնը յանձնուած է Օսկիի իսկ փոքրիկներու ղեկավարու – թիւնը՝ Ա. Պալեանի ։

Հայ մարզականի վարչութիւնը 1958 – 1959 եղանակին, իր հինգ խումբերուն համար մեծ ծախս կը նախատեսէ: Այս ծախքը գոցելու համար հասոյթի միակ աղբիւր ունի — կիրակնօրեայ մրցումնե– րը, անդամավճարները եւ մէկ երկու պարահանդէսներ —

Աւելորդ է ըսել թէ այս աղբիւրները բաւական չեն ։ Ներկայ տնտեսական դը– ժընդակ պայմաններուն մէջ, կը պակ – սին առատաձեռն Հայեր: Այդ պատճառով ընտրեցինք պատուակալ վարչութիւն մը որ նիւթական աղբիւրներ պիտի ստեղծէ:

Ընտրուեցան՝ Գ. Մ. Ժերանեան, Մ. Սէմէրճեան եւ Հ. Կէմիկեան ։

Շնորհակալութիւն մեր հայրենակիցնե– րուն որոնք կուգան եւ կը քաջալերեն մեր մարզիկները:

Եթէ նիւթական օժանդակութիւնը լաւ է, բարոյականն ալ իր արժէքն ունի ։

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ) — Հոկտեմբեր 15– ին, չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, իր բնա – կարանին մէջ մեռաւ գաղութիս ծանօթ եւ նուիրուած անդամներէն գորգավաճառ Փեթրակ Իզմիթլեան ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ ։ Հանգուցեալը բնիկ Գոնիացի էր, երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած Լոնտոն, գորգավաճառութեամբ կը զբաղէր ։

Եկեղեցին լեցուած էր Հայ եւ օտար ա– ռեւտրականներով, որոնք եկած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու հան – գուցեալին: Եկեղեցական արարողութեան նախագահեց Ներսոյեան արք.: Պատկ. ե – պիսկոպոս դամբանական մը խօսեցաւ ։

Փեթրակ Իզմիթլեան տարիներով Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամատարութեան անդամ էր: Ազգային նպատակի համար իրեն կատարուած որեւէ դիմում չէրմեր– ժեր ։

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ եղան Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին եւ Լոն – տոնի Քէնսըրի բժշկական հաստատու – թեան. յիսունէ աւելի ծաղկեպսակներ ղրկուած էին:

Յարգանք իր բարի յիշատակին ։

ՅՈՎՀ. Կ. ՁԱԼԸԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (285)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ր.

ՔԱՐԱՒԱՆ

— Կը գնանք, կը հասնենք, բայց քեզ հարկաւոր է այդ բոլորը իմանալ ։

Հայոց եկեղեցիների, մատուռների եւ գանազան սրբավայրերի աւերակներով լի է Արտամէտը: Նրանց խաչերով զարդա– րած քարերը, որբացիրծ ժահմեաական– ների անների շինուածքներին երկար տա – րիներ ծառայելուց յետոյ, տակաւին մեծ մասը տխուր, արտասուոր կոյտերով, մնում են իրանց տեղում: Բայց ինձ այն – քան չէին գրաւում այդ քրիստոնէական ժամանակների աւերակները. Նրանցից շատ էի տեսած: Ինձ գրաւում էին այն վիմափոր սենեակները, մեծամեծ այրե– րը, որ գտնւում էին ժայռերի մէջ ։ Նը – րանք իմ վրայ մի անբացատրելի, խոր – հրդաւոր ազդեցութիւն էին գործում ։ Ինձ գրաւում էին երկու ահագին ժայ – ռեր, որոնց ճակատը պատած էր բեւեռա– գիր արձանագրութիւններով: Որքան գա– րեր էին սահել այդ հնութիւնների վրայ. ո՛րքան ազգեր եկել, անհետացել էին, իսկ նրանք տակաւին մնում էին …

Արտամէտում լինել եւ Արտամէտի հո– տաւէտ, անուշահամ խնձորը չուտել, — դա մի յանցանք է: Երբ պատրաստուե – ցանք ճանապարհ ընկնելու, նկատեցի, որ մի փոքրիկ աղջիկ, ճանապարհի եզրում նստած, իր առջեւ դրել էր մի մաղ լի խնձորներով: Ես մօտեցայ ։

— Ծախո՞ւմ ես ։

Նա դանդրահեր գլուխը շարժեց եւ, նստած տեղից չշարժուելով, նայեց իմ ե– րեսին: Նրա թշերը կարմրեցան, ինչպէս իր առջեւ դրած խնձորները:

— Որքա՞ն արժէ ։

— Հինգ փարա:

— Մաղն էլ հե՞տը ։

— Չէ, ես էլ հետը:

Արտամէտուհին ցոյց տուեց իր սրա – խօսութիւնը ։

Հինգ փարա, գիտէք ո՞րքան է, — եր – կու կոպէկ: Մի ամբողջ մաղ լի խնձոր – ներով՝ երկու կոպէկ: Իմ թաչկինակը հազիւ կարողացաւ վեր առնել քառորդ մասը, մնացածը թողեցի ։

— Տուր նրան մի բան աւել, — ասաց Ալանը, — երեւում է, որ շատ աղքատ է այդ սիրուն աղջիկը ։

Երբ ստացաւ ինձանից մի արծաթեայ հինգ ղուրուշնոց, մօտեցաւ Ալանին, խնդրում էր նա ձեռքը համբուրել ։

— Մեր կողմերում տղամարդիկն են համբուրում աղջկայ ձեռքը, — ասաց Ալա– նը եւ նրա ձեռքը սեղմեց իր շրթունք– ների վրայ ։

Աղջիկը ժպտաց եւ շնորհակալութեամբ հեռացաւ: Նրա գեղեցիկ մարմինը ոլոր– ւում էր քրքրուած ցնցոտիների ծալքե – րից ։

Ես նայեցի Ալանի տխրամած երեսին, եւ այդ երկրորդ անգամն էր, որ տեսնում էի նրա աչքերում արտասուք ։ Ես հա – ւատացած էի, որ ամենագեղեցիկ իշխա – նուհիների ձեռքը չէր համբուրի Նա, իսկ այդ աղքատ աղջիկը նրա սիրտը շարժեց:

Մենք նստեցինք մեր ձիաները եւ ճա – նապարհ ընկանք, խիստ տխուր յիշո – ղութիւններ տանելով մեզ հետ Արտամէտ – ից:

Արտամէտը համարեա մի դուռն է, որ– տեղից պէտք է մտնել Հայոց Ձորը — մեր Հայկ Նահապետի սխրագործութեանց վայրը ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Գ. Կարապետ Սագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդէն Սագըրճեան, Գ. Եդուարդ Սագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ – Արամ Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Ալպեր Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դաւիթեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, մօրեղբօր կնոջ

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
(56 Տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26-ին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 16·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի բազմավաստակ

. ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՔԻՒԷՐՃԵԱՆԻ

հոգւոյն համար Ս. Խաչ եկեղեցին, 10 րիւ Թուէն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Տիկին Էլլէն Բիւզանդի իր ամուսնոյն Տոքթ. Քիւքիւքեանի մահուան առթիւ:

×

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընկեր-ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի, իր ամուսնոյն ընկեր Բժ. Քիւքիւքեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

× Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի Տոքթ. Քիւքիւքեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 45րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 29 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան կեդր. գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթի Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 13 եւ 14 Դեկտեմբեր, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Օթէլ Ռոզվէլթի մէջ, Մէտիսըն Էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. տեղեկագիր 1957 տարեշրջանի: 2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1957 տարեշրջանի: 3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ: 4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ 5 Ուղերձներ:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի ատենապետ՝ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Նիւ Եորք, Սեպտ. 10, 1958:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի.

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրֆըլ Կաթոլիկ սրահը:

Կը խօսի Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Մարսէյլէն).

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կենդանի պատկեր: Պիտի երգէ Օր. Աստղիկ Պապայեան, կը նուագէ կիթառով Համբարձում Եօքսիւզեան:

Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ջութակ, արտասանութիւն, դաշնակ եւ մենախօսութիւն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խմբերգ, մեներգ եւ ուղերձ:

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մանաւոր Լիոնէն հրաւիրուած ջութակահար ընկեր Յ. Պէպիրեան, զոյգ կիթառ Լ. Պօյաճեան եւ Ա. Ղազարեան, Կովկասեան պար Պօյաճեան եղբայրներ: Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուի Վալանսի հասարակութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

15 Նոյեմբերին, Շաբաթ օր, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

ԿԱՍՏՈՆ ՏԷՖԷՐԻ (երեսփոխան – քաղաքապետ Մարսէյլի, նախկին նախարար):

Նախագահ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Օրուան խօսքը՝ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Փարիզէն):

Գեղարուեստական բաժինը սահմանուած է՝ Նոր Սերունդը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԵՒ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 16ին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ֆուայեէ տը լ'Իմմաքիւլէի մէջ, 24 րիւ Տիւնուար:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գ. Հարէլեան, Պ. Պ. Վարդան Զուլֆերեանի եւ Մկրտիչ Դեր-ձակեանի մահուան առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

×

Այրի Տիկին Սարեանի մահուան առթիւ Պ. Սիմոն Պէրպէրեան կը նուիրէ հազար ֆրանք, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան, հազար ֆրանք Պանթէօ Քաչանի դպրոցին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ 10ՐԴ ՏԱՐԻՆ

Լսարանը կը բացուի թէյասեղանով մը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին Քաֆէ Քատէի սրահը:

Այս տարեդարձին առթիւ վարչութիւնը որոշած է հրատարակել բոլոր կարեւոր դասախօսութիւնները, գրքոյկով մը:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
—— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) ——

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ 6ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԵՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Գահիրէէն ժամանած, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երեկոյ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ՊԷՏՔ ՉԻ ՏԵՍՆԷՔ ՄԵՐ ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ ՈՒ ՊԱՐՈՂՆԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation

1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ — Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄՐԻՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

Association des Concerts Chouteau

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ (100 Մասնակցող)

Մեներգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ, Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐԻՆ ՄԷՋ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Վարչական ընտրութիւն: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնըստիպողական է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հայ Նախկին Մարտիկներու (1914, 1918, 1939, 1945), Լիոնի բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընդհ. ժողովին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի Նորաշէն եկեղեցիին սրահին մէջ, (Րիւ տիւ Փանսիօնա Անկլը Րիւ Պօալօ):

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութիւնը տարեգարար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին 36 Րիւ տը լա Տէֆանս: Իսի:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յիսնամեակին եւ գահակալութեան Գ. Տարեդարձին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, պատարագութեամբ Պ. Յ. Հաբելեանի:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ առաւօտ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի, Րիւ Ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ:

Պիտի պատարագէ Թորգոմ Քահանայ, Լիոնէն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆէքսիոնի աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար երիտասարդ կին մը կ'ուզուի: Դիմել՝

Maison Tavitian

19, Bd. Saint-Denis, Paris 2e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 30 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9332 34EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4133

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30

Ահա՛ թուական մը եւս, որ քանի մը տարիէ ի վեր իր պատուոյ տեղը գրաւած է միջազգային օրացոյցին մէջ :

Հոկտեմբեր 30ը կը յատկանշէ Ազատագրութեան Օրը :

Ընկերվարական միջազգայինն ու Ասիոյ ընկերվարական խորհրդաժողովը միասին հիմը դրին այս նոր տօնին :

Հոկտեմբեր 30ը կը զուգադիպի նաեւ Հունգարիոյ 1956ի ծանօթ ապստամբական շարժման տարեդարձին : Այդ պատճառով ալ խորհրդանշական հանդամանք մը կը ստանայ այս տօնը :

Ընկերվարական կուսակցութիւնները ամբողջ աշխարհի, մասնաւորաբար Ասիոյ նորազատ երկիրներուն մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնեն Ազատագրութեան Օրը :

Հակառակ այն փաստին, որ զանազան տարուէ ազգեր ազատագրուեցան՝ իբրեւ հետեւանք համաշխարհային երկնակ պատերազմներու, տակաւին Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ կան բազմաթիւ ժողովուրդներ, որոնք ենթակայ են օտար լուծի եւ անհամբեր կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի հնչէ իրենց ալ ազատագրութեան ժամը :

Ու տարօրինակ հեգնութի՜ւնը պատմութեան :

Ազգեր, որոնք առաջին աշխարհամարտէն վերջ անկախութեան էին տիրացած, — ինչպէս Հայաստան, Վրաստան, Ատրպէյճան, Լատվիա, Լիթուանիա եւ Էստոնիա — երկար կեանք չունեցան : Քանի մը տարի վերջ կրկին ինկան օտար լուծի տակ :

Նոյն շրջանի բախտակից ուրիշ երկիրներ, — Լեհաստան ու Չեխոսլովաքիա — աւելի երկար վայելեցին անկախութեան բարիքները, մինչեւ որ անոնք ալ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին ինկան կարմիր բռնակալութեան ցանցին մէջ :

Այս վերջին պատերազմը այլատարբեր եղաւ մանաւանդ Եւրոպայի կարգ մը քաղաքակիրթ երկիրներուն համար, որոնք երկար ատեն ապրած էին իբրեւ ազատ ու անկախ պետութիւններ : Ցիշե՛նք Հունգարիան, Պուլկարիան, Ռումանիան, Արեւելեան Գերմանիան, — ու նաեւ Ալպանիան, որոնք 1944 – 45էն ի վեր կորսնցնելով իրենց անկախութիւնը, գարձած են «արբանեակ» Խորհրդային Միութեան :

Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ մանաւանդ Հունգարիոյ մէջ փորձուած ազատագրական շարժումները արեան մէջ խեղդուեցան՝ կարմիր բռնակի թնդանօթներուն եւ հրասայլերուն գժոխային կրակով :

Եւրոպական բարձր մշակոյթի եւ դարաւոր քաղաքակրթութեան տէր այս բոլոր ժողովուրդները ազատութիւն կը պահանջեն : Կ'ուզեն ձերբազատուիլ այն բռնակալ վարչաձեւէն, որ «ընկերվարութիւն կառուցանելու » կեղծ կարգախօսին տակ կը կեղեքէ ազատատենչ ու հայրենասէր ժողովուրդները : Որ «բանուորներու եւ գիւղացիներու» անունով երդում պատառ կ'րլլայ, սակայն ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի կը շահագործէ այդ ընչազուրկ դասակարգերը (Պրոլետար) :

Իսկական ընկերվարութիւնը, որուն սկզբունքներուն հաւատարիմ կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն սկսեալ, կը պահանջէ մեծ ու փոքր բոլոր ճնշուած, կեղեքուած, անազատ, օտար լուծի ենթակայ ժողովուրդներու ազատագրութիւնը :

Ազատ ու ժողովրդավար կարգերու տակ է միայն, որ ազգերը կրնան աճիլ ու բարգաւաճիլ, իրենց հայրենի հողերուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸԼԸՍԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

«ԵԹԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻ »

Հիւլէական եւ ջրածին ռումբի փորձերը ընդհատելու հարցը դարձեալ մեծ արդիւնք հանեց, երբ Խ. Միութիւնը մերժեց անգլօ-ամերիկեան առաջարկը, յայտարարելով թէ Հոկտեմբեր 31էն պիտի չդադրեցնէ իր փորձերը: Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուաւ, խստօրէն քննադատելով Մոսկուայի դիրքը եւ շեշտելով թէ այս ձեւով յաջողութեան հաւանականութիւնները կը նուազին :

Ինչպէս ծանօթ է, յառաջիկայ ուրբաթ (Հոկտեմբեր 31) Ժընեւի մէջ պէտք է բացուի երեքներու ժողովը, մասնակցութեամբ՝ Միաց. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան :

Տըլըս ըսաւ, թէ Հոկտեմբեր 31էն ետք, երբ Խ. Միութեան մէջ ջրածին փորձերը շարունակուին Միացեալ Նահանգները պիտի սկսին պատրաստել նոր փորձաշրջանի մը ծրագիրը, այսուհանդերձ, Ուաշինկթըն պատրաստ է միաժամանակ շարունակելու Ժընեւի բանակցութիւնները:

Ուշագրաւ է Արտաքին նախարարին այն յայտարարութիւնը, թէ անցեալ Ցուլիսին Ժընեւի մէջ տեղի ունեցած հիւլէական ժողովին մէջ, երբ խօսուեցաւ փորձերու եւ մասնագիտական հարցերու մասին, Ռուսերը անդրադարձան թէ Ամերիկայէն-բրիտանական խմնացած են հիւլէական զէնքերու մարզին մէջ : Հաւանական է, աւելցուց Տըլըս, որ Խ. Միութիւնը այս պատճառով չուզեր հրաժարիլ փորձերէն, քանի որ երկրորդի ընդհատում մը նպաստաւոր պիտի չըլլայ իրեն համար:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը խիստ բառեր գործածեց, յայտնելով թէ այլեւս «ցայտուն է Խ. Միութեան անբարեացակամ տրամադրութիւնը : Անգլիա եւ Ամերիկա պատրաստ են Հոկտեմբեր 31էն ընդհատելու իրենց փորձերը: Իսկ խորհրդայինները, որ շարունակ կը փորձեն համոզել աշխարհը, թէ իրենք մարդկային են, ինչո՞ւ իրենց բառերին կը հակասեն այսօր ...»:

Տըլըս իր մամուլի ասուլիսին մէջ անդրադարձաւ նաեւ այլ հարցերու: Արտաքին նախարարը յայտարարեց — Չեմ հաւատար որ համայնավար Չինաստան յարձակում գործէ Ֆորմոզայի վրայ, ինչ որ կրնայ յանգիլ նոր աշխարհամարտի մը:

Գալով Ասուանի (Եգիպտոս) ամբարտակի շինութեան հարցին, Տըլըս ըսաւ. — Ասուանի ամբարտակին շինութեան համար Ռուսիոյ կողմէ Եգիպտոսի տրուած 400 միլիոն ռուբլին տնտեսապէս քարոզչական բնոյթ կը կրէ, որուն տնտեսական արժէքը առ այժմ կարելի չէ ճշդել: Արտաքին Նախարարը աւելցուց թէ այս «նուէր»ը անակնկալ մը չէր Միացեալ Նահանգներուն համար :

× Հիւլէական փորձերու ընդհատման հարցին հանդէպ Ֆրանսայի դիրքը ծանօթ է: Զօր. Տը Կոլի կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ, ոչ մէկ համաձայնութիւն կը կնքէ, այնքան ատեն որ «հիւլէական ակումբ»ին մաս չի կազմեր Փարիզ: Ուաշինկթըն Փոսթ թերթը անդրադառնալով այս խնդրին, կը գրէ թէ «Ֆրանսայի բռնած դիրքը տրամաբանական է»:

Գ. «ՆՈԲԷԼ – 1958»

ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒԱԾ

Այս տարուան Նոպէլեան մրցանակաւոր Փասթերնաքի հարցը լուրջ բնոյթ ստացաւ Խ. Միութեան մէջ: Խիստ քննադատութիւններէ ետք, «Լիթերաթուռնայա կազեթա» Հոկտեմբեր 28ին յայտարարեց թէ Պօրիս Փասթերնաք արտաքսուած է Խորհրդային Գրողներու Միութենէն:

Մեղադրանքները — Փասթերնաքի գործունէութիւնը չի համապատասխաներ խորհրդային գրողներու պաշտօնին: Քաղաքական եւ բարոյական նահանջ մը արձանագրած է ան, դաւաճանելով խորհրդային ժողովուրդին, ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան, — դաւաճանութիւն մը, որուն վարձատրութիւնն է Նոպէլեան մրցանակը: Հետեւաբար, Պօրիս Փասթերնաք կը դադրի խորհրդային գրող մը ըլլալէ :

Աւելի քան ծանր են այս մեղադրանքներն ու շնորհազրկումը, եթէ անդրադառնանք թէ սպրերդութիւնը կը ներկայացուի երկաթէ վարագոյրէն անդին: Այսուհետեւ Պօրիս Փասթերնաք իրաւունք չունի իր գործերը տպելու, իրաւունք չունի աշխատելու, — գրելու — չի կրնար նիւթական օժանդակութիւն ստանալ, իր ձեռքէն կ'առնուին նաեւ յարկաբաժինն ու գիւղին մէջ ունեցած փոքրիկ տունը .. այս բոլորը՝ որովհետեւ ստացած է Նոպէլեան մրցանակ :

Դժուար կացութեան մը մատնուած է նաեւ Լեհաստանի Գրողներու Միութիւնը, որ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած էր Փասթերնաքի՝ իր գտած յաջողութեան համար : (Այս մասին կարդալ Գ. էջ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈԼԷ ԵՒ ՓԻՆԷ գլուխ – գլխի խօսակցութիւն մը ունեցան ընտրական հարցերու շուրջ: Աջ եւ ձախ պարագլուխներու այս հանդիպումին մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի քաղաքական շրջանակներու մէջ. երկու ղեկավարները խօսած են ընտրութիւններէն վերջ աջ եւ ձախ շարժումներու ունենալիք յարաբերութեանց շուրջ: Միւս կողմէ երեսփոխանական ընտրութեանց համար թեկնածուներու արձանագրութիւնը սկսած է արդէն: Երեքշաբթի իրիկուն միայն Սէնի նահանգին մէջ 140 հոգի արձանագրուած էին.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ՄԱԿին հաղորդեց թէ Քամերունի Երեսփոխանական Ժողովին եւ կառավարութեան հետ համախորհուրդ՝ կ'առաջարկէ որ 1960 Յունուար 1էն Քամերուն տիրանայ իր անկախութեան: Այս պատճառով, 1959ին Քամերունի մէջ հանրաքուէ մը պիտի կատարուի, ՄԱԿի հսկողութեան ներքեւ: Միւս կողմէ, Լոնտոնի մէջ կը յայտարարուի թէ ֆրանսական եւ անգլիական Քամերունները կրնան միանալ, երբ երկու կողմերն ալ անկախութիւն հռչակեն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ պաշտօնական շրջանակները յայտարարեցին թէ Նախագահ Այզընհաուըր նամակ մը ստացաւ Զօր. Տը Կոլէ, բայց մերժեցին բացատրութիւն տալ անոր բովանդակութեան մասին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական գօտիին մէջ ձերբակալուած են խորհրդային երկու լրտեսներ, որոնց անունները գաղտնի կը պահուին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մարոնի պատրիարք Մէուշի «Նասըրական» թերթի մը տուած տեսակցութեան ընթացքին յայտարարած է թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ Լիբանանի եւ քրիստոնէութեան համար, ընդհակառակն, վահան մըն է ան, որուն նոյն պաշտպանուած է Լիբանան :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պատերազմական նախարար Շթրաուս երեքշաբթի օր բացումը կատարեց գերմանական բանակին պատերազմական նոր դպրոցին:

ՄԱԿը տասը միլիոն ֆրանք նիւթական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Պաղեստինցի տարագիրներուն :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ Նոպէլեան մրցանակի դատական կազմը տարրալուծութեան մրցանակը տուաւ անգլիացի գիտնական Սէնճըրի, իսկ բնագիտութեան մրցանակը՝ խորհրդային երեք գիտնականներու. — Շերենքով, Ֆրանք եւ Թամ: Հարց է թէ այս վերջինները պիտի կարենա՞ն երթալ Սթոքհոլմ ...:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Հոկտեմբեր 20 – 27 ձերբակալուած են 239 Ալժերիացիներ, որոնց մէջ կը գտնուին Ազատագր. Ճակատի ղեկավարներ: Գրաւուած են նաեւ գնդացիր մը, պատերազմական 3 զէնքեր, 10 տարճանակ եւ ռազմանիւթ:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՌՈՆՔԱԼԼԻ ՊԱՊ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. ՕՐՀՆԵՑ «ԻՒՐԲԻ ԷԹ ՕՐԲԻ »

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 17.16ին ճերմակ ծուխ մը բարձրացաւ վերջապէս Սիքստինեան մատրան ծխնելոյզէն եւ Վատիկանի ձայնասփիւռը յայտարարեց. — Պապը ընտրուած է: Բայց քառասուն վայրկեանէն աւելի հարկ եղաւ սպասելու համար թէ ... Կարդինալ Աղաջանեանը չէր ընտրուած:

Պապ ընտրուած է Կարդինալ Ռոնքալլի, Վենետիկի պատրիարքը եւ Փարիզի պապական նախկին նուիրակը: Ծանօթ է Փարիզահայութեան. քանիցս ներկայ եղած է Մխիթարեան վարժարանի հանդիսութեանց : 76 տարեկան է եւ քաջ ծանօթ Արեւելքի: 9 տարի Առաքելական Այցելուի պաշտօնով ապրած է Պուլկարիա, ապա ինը տարի ալ Պոլիս: Կարդինալ ձեռնադրուած է 1953ին Լու ֆրանսերէն կը խօսի :

Ընտրութենէն մօտ ժամ մը ետքը, նոր Պապին անունը յայտնեց կարդինալ Քանալին, 1 միլիոն Հռոմէացիներու՝ հաւաքուած Ս. Պետրոսի հրապարակը հակառակ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլին: Ժողովուրդին խանդավառութիւնը մեծ էր երբ Գեր. Քանալի ըսաւ. — Աղէմուս փափամ. (պապ մը ունինք) եւ տուաւ անոր անունը՝ Ճէոլէփփէ Ռոնքալլի որ իբրեւ անուն ընտրած է — Յովհաննէս ԻԳ.: Ապա նոր Պապը տուաւ իր առաջին օրհնութիւնը Իւրպի էթ Օրպի (քաղաքին ներս եւ քաղաքէն դուրս) :

× Ընտրութենէն առաջ, ինչպէս մենք ալ գրած էինք երէկ, տեղական մամուլը կը կրկնէր թէ Կարդինալ Աղաջանեան ընտրուած է Փակարանին կիրակի օր նիստին բայց մերժած : Անշուշտ պաշտօնապահութիւնը թոյլ չի տար ոչ մէկուն որ այս կէտը ճշդուի բայց նման լուրի մը կրկնումը արդէն իսկ յատկանշական է մանաւանդ երբ յիշենք Կիրակի օրուան ծուխին գոյնին անորոշութիւնը : Արդարեւ առաջին անգամ ժամը վեցին մուխը ճերմակ յայտնուեցաւ եւ Ռատիօ – Վատիկան յայտարարեց — Պապը ընտրուած է եւ հերքեց 10 վայրկեան ետքը : «Մոնտօ» Հռոմի թղթակիցը Ժան տ'Օսփիթալ կը գրէ. — Կարդինալ Աղաջանեան, ընտրուած, մերժած է այսքան ծանր պատասխանատուութիւն մը, թէեւ անկարելի է ստուգել այս լուրը»:

Նոյնը կը գրեն բոլոր թերթերը: Այս առթիւ մեզի կը մնայ վերյիշել Հռոմի մեր թղթակիցին տուած լուրերը (Հոկտեմբեր 28), ուր կը շեշտուէր թէ որքան յուզուած եւ մտահոգ է Միրոնաւոր Պատրիարքը որ իր խօսքը վերջացուցած էր ըսելով — Մենք Հայերս, համեստ եւ խոնարհ պէտք է ըլլանք :

Այսպէս է նաեւ Ինք՝ Պապ կամ ոչ:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՔՈՎՆ Ի ՎԵՐ

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ըսինք, թէ… մանրուք դրամ չէ «Անդաստան »:

Հանրային պարտէզ մը չէ, — անոնց մէ,— ուր կարելի է ելլել նստարանի մը վրայ, եւ խօսիլ՝ առանց աջ ու ձախ նայելու: Առանց մտածելու կամ վախնալու՝ թէ ի՛նչ պիտի ըսենք, եւ՝ ինչպէ՛ս:

Քիչ կ'երեւի, բայց լո՛ւրջ կ'երեւի: Քիչ կ'այցելէ, բայց կը լեցնէ՛: — Մի՛ հաւատաք անոնց, որոնք կը տեսնեն զայն, բայց չեն կարդար: Հապա՛…

Հիմա ունինք դաս մը «ընթերցող»ներու, որոնք կը ստանան այս կամ այն գիրքը, այս կամ այն թերթը, այս կամ այն գրական հանդէսը, եւ կը գոհանան ստանալով… : Ատ առաւելն՝ թղթատելով:

Հրատարակութեան թուականէն ասդին (1952), « Անդաստան » 9 թիւ միայն տըւաւ, մէկ – երկուքն ալ «միացեալ»:

Սակայն, եթէ ճանկ չեղաւ, որակ եղաւ միշտ:

Միապաղաղ բովանդակութիւն չունեցաւ: Ունեցաւ ճոխ բովանդակութիւն, «ճոխ» բառին ոչ – հայկական իմաստով: Այսինքն՝ մնաց հարուստ, դունագեղ, մտքի եւ մտաւորական շարժումի բոլոր շարժումներուն հաղորդ հանդէս մը:

« Անդաստան »ի հիմնական արժանիքն այն է, որ կը ձգտի եւ կրնայ համաշխարհային գրական բոլո՛ր հոսանքներուն հետեւիլ, եւ, մանաւանդ, այդ շարժումներու ծագման, զուգեան ու իրագործումներուն հաղորդ պահել հայ ընթերցողը:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ, քաղաքակրթական նուաճումներու եւ կարելիութեանց ցանց մը՝ եւրոպացի կամ արեւմուտքցի ընթերցողին համար անմիջական եւ հեշտ միջոցներ ստեղծած է, որպէս զի ոեւէ մարդ կարենայ հետեւիլ օրուան գրական, մշակութային եւ արուեստագիտական շարժումներուն:

Մեր ժողովուրդը, իր մեծագոյն տոկոսով արեւելեան կողմն աշխարհի, առհասարակ խզուած է մտքի բոլոր այն շարժումներէն, մշակոյթի եւ արուեստի բոլոր այն հոսանքներէն — որոնք մարդկային մտքի եւ հոգիի նոր ճախրերուն, թեքնիքի նոր հնարաւորութեանց ու առհասարակ քաղաքակրթական նուաճումներու մասին կը վկայեն :— Չմոռնանք, որ Միջին Արեւելքը՝ օրինակ՝ գոնէ 10–20 տարի ետ է Արեւմուտքէն, «օրերուն հետ» ընթանալու կարելիութեանց տեսակէտով:

Եւ հայ ժողովուրդը, աշխարհագրական այդ գօտիին մէջ, ճակատագրօրէն գրկուած է այդ շարժումներուն հաղորդակից մնալու հնարաւորութիւններէն: — Հոն, աւերակ ափերու վրայ, կամ յետամնաց երկիրներու մէջ, մեր գանձուածները կա՛մ քուն են, կամ՝ կը մրափեն… Մինչ, Արեւմուտքի մէջ, Գիտութեան Դարը իր կնիքը դրած է նաեւ մարդոց հոգիներուն ու մտքին վրայ:

Անցնինք:

« Անդաստան»ի շուրջ խմբուող տարեց թէ երիտասարդ բոլոր գրողները, անմիջականօրէն հաղորդ՝ միջավայրին, եւ մշտարթուն՝ կարենալ վազելու համար մշակոյթի եւ արուեստի շարժումներուն քովն ի վեր, ճշգրտական արժանապատուութիւն փրկելու ճիգն է որ կ'ընեն, հայ գրականութիւնը կապելով օրուան համաշխարհային հոսանքներուն:

Այսօր, մտքի շարժումներ եւ արուեստի գիմայեղումներ կան՝ որոնց աղբիւրներուն մօտենալ իսկ չեն կրցած մեր ո՛չ միայն հանրային բազմութիւնները, այլեւ, — ցաւալին իրողութիւն —, մեր մտաւորականները: Չեն կրցած, որովհետեւ չունին առնելու ժամանակ չունին ընդհանրապէս, (ընդհանրապէս՝ չնչա – հեղձ գտնուելու ճամբուն մէջ են, կեանքի դաժան հարկադրանքներով), ու՝ միւս կողմէ՝ ծոյլ ու անտարբեր են առհասարակ:

« Անդաստան »ի յառաջապահները կը խուսափին, գրեթէ միշտ, մեր թերութիւնները կամ դասալքութիւնը բարձրաձայն սրբալ: Կ'ըմբռնեն, փաստօրէն, որ մեզ հիւրընկալող երկիրներու քաղաքակրթական ընդհանուր եւ համարակաց մակարդակին զոհերն ենք մենք: Կ'ըմբռնեն, նաեւ, որ ծուլութեան հիմնական պատճառներէն մէկը: Մթնոլորտի պակասն է: Սակայն մենք, Միջին Արեւելքցիներս, պէտք է խոստովանինք, թէ իմացական ամլութեան մը փաստին դէմ դէ՛թ մաքառելու վճռականութիւնը չունինք: Եւ ասիկա՝ դատապարտելի ճշմարտութիւն մըն է:

Ոչ միայն չունինք մաքառելու ուժ, այլեւ՝ « Անդաստան »ներու միջոցաւ մեր սահմանափակութիւնը զարմանելու փորձը:

Առանց վարանումի կրնամ ըսել, թէ « Անդաստան »ի … անունն իսկ լսած չեն Միջին Արեւելքի մեր «մտաւորականներ»էն շատեր…

Այո՛, կ'ըսէինք՝ թէ ողբերգութիւն մըն է ասիկա: Այս անտարբերութիւնն ու ինքնագոհութիւնը՝ որ հայ իմացական եւ մշակութային կեանքին կ'անդրադառնայ խորապէս, անդարմանելի անջրպետ մը բանալով մեր եւ Արեւմուտքի միջեւ:

« Անդաստան »ի իւր թիւերուն մէջ (ամէն մէկը՝ պատկառելի ու ստուար հատոր մը)՝ սերտողութեան բաւական նիւթ կայ այս տեսակէտով, հայ գրագէտ զաւան եւ մտաւորականութեան համար: 1940ական եւ 1950ական թուականներու բոլոր մեծ շարժումները (գրականութիւն, արուեստ, գիտութիւն) արծարծուած են հոն՝ մասնագիտականն ու վարդապետականը ժողովրդականացնելու ճգնումով մը: Անօգուտ «սերմնացանութիւն», անշուշտ, որքան ատեն որ համապատասխան հետաքրքրութիւն չկայ…:

— Նարդունի, Փոլատեան, Բէքէսթէեան, Ծիրմէնեան, Պէրպէրեան (Օննիկ եւ Հայկ) եւ ուրիշներ՝ որոնք գրական, գիտական, երաժշտական, թատերական ու այլ նոր հոսանքներու, դէպքերու եւ դէմքերու, բանասիրական – վերլուծական աշխատանքներու գծով մը, կ'ուզեն հայ ընթերցողը անցեալին ներկայ, ու մանաւանդ ներկայ՝ն ապագայ կապել, արթուն ու հաղորդ պահել, քանի՞ հաւատարիմ աչք ու միտք ունին արդեօք, իբրեւ կանոնաւոր «բաժանորդ», այս բառին մտաւորական առումով:

Կոստանդեան, Ահարոն, Որբունի, Սարաֆեան, Ծիրմէնեան, Այվազեան, Զարդարեան (Հ.) ու միւսները՝ որոնք քերթողական էջերով կ'երեւին հոն յաճախ, կամ՝ արձակով, մտածումներով, խոհազուածներով, վերլուծական էջերով կը փորձեն թեւադրական իրագործումներու փորձ մը ընել, — հինգ մատներու վրայ համրուող քանի՞ ընթերցող ունին…

Տեղն է ըսելու :— Ոչ միայն հաղորդ ու տեղեակ չեն, ոչ միայն չեն գիտեր, չեն իմըռներ, չեն մտածեր, — այլեւ կը փորձեն իրենց տգիտութիւնն ու սահմանափակութիւնը վերածել … արժանիքի մը, արհամարհելով ու անտեսելով:

Կամ՝ մեր օրերու մտաւորական քաղցկե՛ղը՝ նախապաշարուելով ու նախապաշարելով…: Համակրանք ու հակակրանք սակարկելով …:

Զրենք աւելին:

« Անդաստան »ի իւր թիւերուն մէջ, ըստ խորքի թէ ըստ որակի, ըստ սեռի թէ ըստ ձեւի, քանի՛ աւելի տարեց թէ երիտասարդ մտաւորականներ, — այս անգամ բառը կը գործածենք մտաւոր աշխատանքի ու վաստակի ընդունակ մարդոց վայել իբրեւ վերադիր —, գրական ու իմացական մեր կեանքի արժանապատուութիւնն է որ կը փտին:

Եւ, ինչ որ մխիթարութիւն է մեզի համար (եթէ ոչ՝ խանդավառութիւն), ըմփիւռքի ճակատէն կը սրբեն կրկնող ու թութակ մնալու տրտմ, մասնաւորաբար ֆերթողական մարզի մէջ (Ահարոն, Սարաֆեան, Կոստանեան, Ծիրմէնեան, Թօփալեան, եւայլն):

Օտար գրական դէմքերու, ինչպէս գրական – մշակութային շարժումներու մասին իրենց վերլուծական – բացատրական աշխատանքներու կողքին՝ «Անդաստան »ի աշխատակիցները յաճախակի թարգմանութիւններ կը կատարեն անոնց գործերէն:

Քանի՞ հոգի կը հետեւի: — Տարբե՛ր ցաւ է ասիկա… :

Մենք վերջին կէտ մըն ալ կ'ուզենք ընդգծել, եւ՝ վերջացնել:

— Հին թէ նոր ժամանակներու մէջ, հայ ընթերցող բազմութիւններու գանձուած տխրութիւնները զուհացնող չափանիշներ, ամսագիրներ ու պարբերականներ շա՛տ ունեցած ենք մենք: Արեւելեան թէ արեւմտեան ճակատներու վրայ:

Սակայն, շատ քիչ է թիւը անոնց՝ որոնք բովանդակութեան չափ նաեւ ձեւին բծախնդրութիւնը ունեցած են:

Անշուշտ, 1850ին կամ 1900ին այնքան « հրատապ » կարեւորութիւն չէր ներկայացներ ձեւը, որքան այսօր:

Որովհետեւ, մեզմէ հարիւր կամ յիսուն տարի առաջ՝ ձեւը … ձեւ էր միայն: Այսօր, ձեւը նաե՛ւ … խորք է: Տարբեր խօսքով, մարդկային միտքը, գեղապաշտները ու ընկերային պահանջները էութեան չափ նաե՛ւ արտայայտութեան կերպին դժուարահաճութիւնը ունին:

Այսօր՝ ունի՛ն:

Արդ, «Անդաստան»ի ընտանիքը, գլխաւորութեամբ արուեստագէտ – նկարիչ իր խմբագրին՝ Բ. Թօփալեանի, այդ հանդէսը վերածած է ըստ բովանդակութեան թէ ձեւի արդիաշունչ հրատարակութեան մը, բառին լեցունկեկ իմաստով, եւ ոչ՝ ստվորամոլական գործածութեամբ …

Ողբերգութի՛ւն ու ցա՛ւ՝ որ այս հաստատումները անձնական վկայութիւններ ըլլալէ անդին չեն անցած տակաւին, վերածուելու համար հաւաքական եւ ընդհանուր գնահատանքի:

Արժանաւորներուն ընծայուած «պատիւ »ի:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱԼԷՄՇԱՀԻ "ԱՒԱՐԱՅՐԸ"

ՆՄԲ.— Ողբացեալ Գուրգէն Ալէմշահի « Աւարայրի պատերազմը » խմբանուագային գործին առաջին ունկնդրութիւնը, Փարիզի մէջ, տեղի ունեցած է 1934 Յունիս 2ին: Այս առթիւ «Յառաջ »ի մէջ ողբացեալ Հ. Ալեանաք ներտեսեալ տողերը նուիրած է.—

..Ցայտնութիւն մըն էր մեզի համար «Աւարայրի պատերազմ»ին գեղարուեստականութիւնը, ուր երիտասարդ երաժշտահանը յայտնագործեց նորաշ եւ գնահատելի նըւաճումներ:

Ալէմշահ ուզած է ներշնչել հոգեկանը նկարագրութեան տալ կենդանի ձայնին հրապոյրն ու ապրումը, եւ իր բեղնաւոր երեւակայութիւնը կրցած է ստեղծել այնպիսի երաժշտութիւն մը, որ արժանաւորապէս կը համապատասխանէ պատմական հերոսամարտին:

Ու մեր երեւակայութիւնն ալ կը սաւառնի Աւարայրի վրայ … Մթնշաղ է. արշալոյսը կը բացուի ճնշող ու ողբերգական պատահարի մը դուշակութիւններով լեցուն ներդաշնակութիւններով: Հայ բանակը իր հակումին գերագոյն աղօթքը կ'երգէ, պատասխանելով արեւապաշտ պարսիկ քուրմերու օրհնութիւններուն:

ԼԱ ՐՈԶԱՆԵՐԸ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻՆ

Մենք կ'ապրինք փողոցի մը մէջ, որ կ'երկարի արեւելքէն արեւմուտք, եւ միայն եօթը տուն ունի իր կռնակին վրայ: Հաւատացէք, այս եօթը թիւը խորհրդաւոր կամ Աստուածաշնչական ըլլալուն համար չէ որ ընտրած եմ, ոչ ալ՝ անոր բախտաբեր ըլլալուն կը հաւատամ. պարզապէս դիպուած: Ես ու Տիկինը, օր մը կ'անցնէինք այդ փողոցէն. Թերաւարտ տուն մը տեսանք հոն, ու զայն գնելէ վերջ, աւարտել տալով փոխադրուեցանք անոր մէջ: Ըսեմ անմիջապէս որ շատ գոհ ենք տունէն. մանաւանդ ես՝ որովհետեւ փոքրիկ պարտէզ մը ունիմ, ուր վարդենիներ կը մշակեմ. ու ես շատ կը սիրեմ վարդերը: Այդ օրերուն էր որ գրական պարբերականի մը խմբագրէն երկտող մը ստացայ, որով զիս երկար լռութեանս համար յանդիմանելէ վերջ, իր թերթին աշնան թիւին համար կտոր մը կ'ուզէր անպատճառ: Նիւթ փնտռելու համար գլուխս քերեցի եւ չփեցի ճակատս՝ որ մազերուս թափելուն պատճառով, լայննալ, եւ ինծի իմաստուն մարդու երեւոյթ տալ սկսած է: Ցանկարծ լոյսը ծագեցաւ:

— Ծօ, ըսի ես ինծի, աս եօթը տուները կը տեսնե՞ս, լեցուն են նիւթով. անոնց ամէն մէկուն կտուրին վրայ սիրոյ մը կայ ողբերգութեան մը սերմը կայ. քու գործդ, քիթդ անոնց յարմար մէկ բացուածքէն ներս կոխել ու այդ սերմերուն աճման ադմուկին ունկնդրել:

Այսպէսով էր որ ես մեր դրացիներու կեանքէն դրեցի վեց պատմուածք. իսկ վերջին եւ եօթներորդ մեր դրացին, Մր. Լա Ռոզան է: Մր. Լա Ռոզան երեսուն եւ ութ տարի առաջ Ամերիկա գաղթած է Իտալիոյ Բալերմօյ քաղաքի շրջակայքէն: Այն ատեն, երբ դեռ չէր ամուսնացեր, նաւուն մէջ հանդիպելով Տիկին Լա Ռոզային, սիրահարուած է անոր եւ ամուսնացած հետը, նաւուն վրայ, նաւապետին իսկ ձեռքով: Անկէ ի վեր կ'ապրին Նիւ Եորքի մէջ, ու, հակառակ ցեղային սովորութեան, բաւականացած են ունենալով միայն երեք զաւակ: Մեծը, որ «ամբողջ Ամերիկայի լաւագոյն գեցագործն էր եւ Մ. Նահանգաց Նախագահ ըլլալու չափ խելացի» մեռած է. Տիկին Լա Ռոզա անոր գերեզմանին վրայ, ամէն աշուն, գեղին քրիզանթեմներու թաղար մը կը դնէ: Իր միւս զաւակները, Ճօզէֆ եւ Ճէյսըր, պատերազմի տարին յաջորդաբար շրջանաւարտ եղան բժշկական վարժարանէն ու մեկնեցան ճակատ: Զորս տարի վերջ, երբ վերջացաւ պատերազմը, անոնք, ճակատներուն կնճիռ ու քունքերուն սպիտակ մազեր շարած, վերադարձան տուն:

Տիկին Լա Ռոզա անոնց վերադարձի օրը լացաւ ուրախութենէն, իսկ գիշերը, լուռ ու գաղտնի, գաղտնի նոյնիսկ իր ամուսնէն, լացաւ իր վերմակին տակ:

— Ախ աս պատերազմը, — գանգատեցաւ ան օր մը, — ձագուկներս քսան տարով ծերացուց:

« Իր ձագուկներ»ուն ապահով տուն դարձին համար իբրեւ խնդակից դրացի, ես ու Տիկինը «աչք լուսի » ըսինք իրենց: Այն օրէն ի վեր մեր բարեկամութիւնը ամրացաւ: Հիմա, երբ կը հանդիպինք իրարու, ոչ միայն «բարեւ Աստուծու բարին» կ'ընենք, այլեւ որպիսութիւն կը հարցնենք:

— Գուտ մօռնինգ, սինիորէ Լա Ռոզա, պէ՞նէ:

— Պէնէ՛, պէնէ՛, կրացիէ, զարօ ամիկօ, լաւ, լաւ, շնորհակալ եմ սիրելի բարեկամս, — կ'ըսէ ան երջանկօրէն հըպարտ, որ իր լեզուն սովրելու նեղութիւնն եմ յանձն առած իրեն համար:

Ապերախտ ալ չէ: Անցեալ աշնան փարջ մը գինի առած, եկաւ գիշեր մը մեր տան դուռը զարնելու:

— Լաւն է, ես եմ շիներ. տակառը բացի ու համտեսեցի, տեսայ՝ «ճուատտօ լայք շամբայն», շամբայնի պէս է, ըսի՝ դրացիիս տանիմ, թող խմէ. լաւ է իր առողջութեան համար. արիւն կը շինէ լաւ գինին:

— Շնորհակալ եմ, — ըսի փարջը ձեռքէն առնելով, շատ շնորհակալ, Մր. Լա Ռոզա, նեղութիւն էք քաշեր, ներս չէ՞ք գար:

— Չէ, որ գամ, աս բերած գինիս ինծի չի բաւեր. վերջը կ'ըսէք ձեռքովը բերաւ՝ փորովը ետ տարաւ: Գիշեր բարի:

— Պօնա սէրա՛, Մր. Լա Ռոզա, կրացիէ, մօլթէ՛ կրացիէ, յարգանքներս տըւէք սինիօրա Լա Ռոզային:

Անոր մեկնելէն վերջ, իր բերած գինիին համը նայեցանք: Թթու բան մըն էր՝ մինչ մենք անուշ գինին կը նախընտրէինք: Այր ու կին նստանք ու շնորհակալութեան գաղջ բանաձեւ մը պատրաստեցինք:

— Եթէ շատ գովենք ու շատ շնորհակալ ըլլանք, նորէն կը բերէ, — ըսի ես:

– –Եթէ անգիտանանք ու դրան առջեւ ըսուած կրացիէով բաւականանանք, մեզ անբարեկիրթ մարդոց տեղը կը դնեն, — առարկեց կինս:

Անոր վրայ էր որ, երկար փնտռտուքներէ վերջ, գտանք երկուքիս համար ալ ընդունելի գաղջ բանաձեւը.

Յաջորդ օրը փարջը պարպած, պիտի տայինք տղուս ձեռքը, որ պիտի երթար հնչեցնէր Լա Ռոզաներու դրան զանգակը. նայած թէ ո՞վ էր դուռը բացողը, պարագային համեմատ պիտի ըսէր.

(1 Շար.)

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

« Հաւատարեսցէ մահս մեր ընդ մահու արդարոցն, եւ հեղումն արեան մերոյ ընդ արեան սուրբ Մարտիրոսացն, եւ հաճեսցի Աստուած կամաւոր պատարագաւս եւ մի տացէ զեկեղեցի իւր ի ձեռս հեթանոսաց »:

Թորայէս յուզիչ էր այդ աղօթքը՝ երգուած «Կիլիկիա» երգչախումբին կողմէ, որուն մասնակցութիւնը գնահատելի եղաւ :

Երաժշտախումբը կը նկարագրէ այժմ պատրաստութիւնները, երկու ճակատներու տենդը, սրինգներու եւ փողերու վարպետ հիւսուածքներու մէջէն... ճայթիւն մը ,, ու ճակատամարտը կը սկսի երաժշտութեան տալով կառուցումի եւ երեւակայութեան այն գնահատելի արժէքը՝ որուն ակնարկեցի արդէն:

Հայ աղօթքը կրկին կը բարձրանայ պայքարին մէջէն, սրտակեղեք, կը փոխէ կը տիրէ պահ մը յաղթական, ունկնդիր հոգիներուն փոխանցելով ճգնաժամին բախտորոշ արհաւիրքը, վեհեցկութիւնը, հեռացնելով զանոնք, ու պղտորելով նայուածքները, որոնք գամուած են բեմին վրայ ցցուած հեղինակին ալրող, վեհեցիկ սիլուէթին :

Անոր ճկուն ու տիրող ձեռքերու շարժումներուն տակ գործիքները կը մրմռան, կը ղալարուին, ձայներ, հառաչանքներ կը ծնին ու կը մեռնին, նետեր կը սուլեն, ու գիրկընդխառնումներ կան ահաւոր, յոյսի եւ ցաւի ճիչեր, որոնց մէջէն պարզիկ վերջապահ բանակին փողերուն ծանր ու ճմլող քայլերուն աղմուկը կը չետուի : Անհաւասար կռիւր կը վերսկսի չեշտուորուած փողերուն, անագդեցիկ կոչերով, վերիվայրումներով կատաղի :

Վարդան կ'իյնայ, ողբ մը կը բարձրանայ ցաւագին երգչախումբին սգաւոր շեշտերուն մէջէն: Դիշերը կ'իջնէ : Ջութակները մեղմացած՝ հովերով ներդաշնակութիւններու մէջ կ'ընկերանան ողբին հեծկլտանքներուն :

Հեռուն կկուի մը երկվանկ երգը կը մխիթարէ մարող վերջին ներդաշնակութիւններուն .... :

Այդ գեղեցիկ կտորին ձգած տպաւորութիւնը անմոռանալի եղաւ : Սրահը իր յուզումէն արթնցած, ծափերու եւ կեցցէներու անվերջ որոտով մը գնահատեց երիտասարդ ու տաղանդաւոր արուեստագէտը, որուն նուիրուեցաւ թանկագին ծաղկեփունջ մը:

Այժմ՝ այդ կտորը գրած է իսկական արուեստագէտներու բնորոշող յորդ ու առատ սահմանքով, մէկ շունչով ու ներշնչումով, իր «Հէքիաթ»էն յետոյ բրած զարմանալի վերելքի փաստը բերելով իր աշխատանքներուն մօտիկէն հետեւողներուն :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱԼԱԾՈՒԱԾ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՄԱՐԴԸ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

■

« Այո՛, ըսէ՛ք որ շատ ուրախ եմ, անհունօրէն ազդուած՝ այս գնահատումէն: Նոպէլեան մրցանակը աւելի քան երջանկութիւն մըն է ինծի համար, բարոյական նեցուկ մը : Ըսէք, նաեւ, թէ բոլորովին առանձին եմ երջանկութեանս մէջ ... »: Այսպէ՛ս պատասխանած է Պորիս Փասթերնաք, 1958ի Նոպէլեան մրցանակին տիրացած ռուս գրագէտը, ամերիկացի լրագրողի մը՝ որ առաջին անգամ ըլլալով լուրը հաղորդած էր իրեն :

« Բոլորովին առանձին է իր երջանկութեան մէջ», որովհետեւ մինչ աշխարհի հետաքրքրութիւնը կեդրոնացած է իր վրայ, Փասթերնաքի անմիջական շրջապատը, — բարեկամներ եւ դրչեղբայրներ, — բոլորովին անտարբեր է իրեն հանդէպ: Հալածուած է ան իր հայրենակիցներէն: Խորհրդային մամուլը, մասնաւորապէս « Լիթերաթուռնայա Կազեթա» խստօրէն սկսաւ քննադատել Նոպէլեան մրցանակի Սթոքհոլմի դատական կազմը, երբ իմացաւ թէ Պորիս Փասթերնաք պարգեւատրուած է :

« Տոքթ. Ժիվակօ» վէպը արգիլուած է Խ. Միութեան մէջ եւ ազատ աշխարհի մէջ այդ վէպին գտած յաջողութենէն դայթակղած՝ Մոսկուայի «Լիթերաթուռնայա Կազեթա»ն կը գրէ.— «Տոքթ. Ժովակօ անճշան, անարժէք, յետադիմական եւ յեղափոխութեան թշնամի գործ մըն է »:

Տակաւին յայտնի չէ, թէ Փասթերնաք պիտի կարենա՞յ երթալ Սթոքհոլմ, ստանալու համար իր մրցանակը (17 միլիոն ֆրանք), բայց « Լիթերաթուռնայա Կազեթա»յի յայտարարութիւններէն եւ մրցանակաւորին վրայ կատարած յարձակումներէն ետք, կարգ մը շրջանակներ կը մտածեն թէ Փասթերնաքի պիտի արգիլուի դուրս ելլել Խ. Միութեան սահմաններէն :

Ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը՝ Միշէլ Թաթիւ, Պորիս Փասթերնաք կը բնակի Մոսկուայի մերձակայ արուարձաններէն մէկուն մէջ, « գրագէտներու գիւղը» , իր կնոջ եւ զաւկին հետ: Խորհրդային ծանօթ եւ անծանօթ գրողներ, գրեթէ բոլորն ալ կը բնակին այնտեղ, բայց ոչ ոք շնորհաւորական խօսք մը ըսած է Պ. «Նոպէլ-58»ին: Քանի մը արեւմտ. լրագրողներ միայն փակեցին իր տունը, լուրը հաղորդելու եւ գրական տպաւորութիւնները արձանագրելու համար :

Այս առանձնութիւնը չէ յուսալքած սակայն զինքը: Խանդավառութեամբ կը խօսի լրագրողներուն հետ, կը խօսի կիրքով, բաւական դժուար կ'արտայայտէ իր միտքերը՝ Ֆրանսերէն լեզուով: Կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գիրքեր կը ստանայ զանազան երկիրներէ եւ կը թղթակցի Քամիւի, Մորիաքի, Թոմաս Մերթընի եւ ուրիշներու հետ: Այս անունները կ'արտասանէ, մասնաւոր կարեւորութիւն մը չտալով անոնց, եւ կը զարմանայ, երբ կ'իմանայ թէ անոնցմէ շատեր համաշխարհային համբաւի տիրացած անուններ են ...:

Անշուշտ, այս թղթակցութիւններուն գլխաւոր նիւթը կը կազմէ իր վէպը՝ Տոքթ. Ժիվակօ: Արտասահմանէն բազմաթիւ օրինակներ ղրկուած են իրեն , իր վէպէն: Փասթերնաք կը խոստովանի թէ արտասաւաթոր աչքերով կարդացած է իր վէպին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը :

Փասթերնաք յայտնած է թէ իր յաջորդ գործը պիտի ըլլայ արձակ եւ բանաստեղծութիւն, աւելի ընդարձակ, քան՝ Տոքթ. Ժիվակօն: Հակառակ անոր , որ կ'ապրի իշխանութեան մը տակ, ուր ամէն մարդ ստիպուած է հետեւելու չափուած ու ձեւուած գրական ուղեգիծի մը, Պորիս Փասթերնաք դէմ է բոլոր գրական դպրոցներուն : Թէեւ բացէ ի բաց չի կրնար արտայայտել այս գաղափարը, բայց կը մնայ անհատապաշտ, կրքոտ , անհատապաշտ մը, բայց ոչ թէ մտահոգուած իր անձով, այլ, ընդհակառակն՝ իր նմաններուն թշուառութեամբ ու տառապանքով: Կը սիրէ անկախութիւնը, անկախութիւն մը՝ իր միայնութեան եւ հալածուած երջանկութեան մէջ ...:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԿ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԽՄԲ.— Հետեւեալը ամփոփումն է դասախօսութեան մը, զոր կատարած էր Գ. Ալէմշահ Գահիրէի «Նաւասարդ» ակումբին մէջ, 1938 Նոյեմբերի վերջերը .—

Նախ՝ պէտք է զանազանել իսկական հայկական երաժշտութիւնը եւ հայ երաժիշտներու գործերը որոնք տարբեր յատկանիշներ ունին:

Սովորաբար հայկ. երաժշտութիւն կոչուածը երեք մասի կը բաժնուի, ազգային երգեր, եկեղեցական երգեր եւ ժողովրդական կամ գեղջուկ երգեր :

Մեր ազգային երգերը, շատ յաճախ , իբրեւ երգ ու երաժշտութիւն ազգային չեն, կամ շատ քիչ բան ունին, անոնց խօսքերն իսկ երբեմն օտար են, ինչպէս եղանակները, այսպէս «Փամ փորոտան»ի եղանակը, «Մեր հայրենիք»ը եւ ուրիշներ օտար եղանակներ են :

Եկեղեցական երաժշտութիւնը որ դարերու կնիքն ունի իր վրայ եւ ներկայիս ազգային դարձած է, կրած է բազմազան ազդեցութիւններ, հետեւանք՝ մեր քաղաքական կացութեան եւ մշակութային շփումներուն: Կրած է հրէական , հռովմէական, պարսկական, ռուսական եւ առ հասարակ արեւելեան ազդեցութիւններ :

Այս ազդեցութիւնը ուժեղ եղած է մասնաւորաբար մեր պատարագի եւ շարականներէն դուրս եղած արարողութեանց ու երգերուն վրայ, ինչպէս Սուրբ Սուրբը. Հայր Մերը: Հրէական ազդեցութիւնը եկած է քրիստոնէութեան հետ : Ցաճախ Մինակով մը կը շփոթենք իր երաժշտութեամբ հայ եկեղեցիին հետ, եթէ մոռանանք Մինակովի մը այլ տպաւորութիւնները:

Ուրիշ ազգերու կարգին ռուսական երաժշտութիւնը մեծապէս ազդած է: Եկմալեանի պատարագը կազմուած է ռուսական ազդեցութեան տակ: Եւ եթէ Եկմալեան այնքան համբաւ ունի, անոր համար է որ կատարեալ եւ ամբողջական գործ մը ձգած է :

Եկեղեցական երաժշտութեան մէջ հայկական են մասնաւորաբար շարականները եւ քանի մը այլ օրհներգութիւններ :

Կոմիտաս վարդապետի պատարագը , աւելի զտուած, աւելի հայեցի հատուածներ ունի : Դժբախտաբար, մեծ երաժիշտը ժամանակ չէ ունեցած մշակելու եւ ամբողջացնելու իր այս գործը: Կը կարծեմ թէ առժամեայ, հանդիսութեան մը առթ՝ւ գրուած է ան, յետագային աւելի մշակուելու եւ ամբողջացնելու համար: Բայց տեղ տեղ իր հանճարին եւ աննման արուեստին ցոլքերուն կը հանդիպինք :

Հայկ. երաժշտութիւնը, իր ոգիով , գեղեցկութեամբ, գոյնով եւ պարզ արուեստովը կը գտնենք առաւելապէս գեղջուկ երաժշտութեան մէջ :

Այս տեսակէտէն, Կոմիտաս վարդապետի գործը անհուն է, անփոխարինելի , աննախընթաց եւ զուգէ անյաջորդ :

Ան պտտած, հաւաքած է բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, զանազան վարիանտներով, զանազան ազդեցութիւններու ենթակայ, արեւելեան, պարսկական, թրքական, քրտական եւայլն, եւ այս բոլորին մէջէն զտած, բիւրեղացած է հայկականը :

Կոմիտասի մեծագոյն արժէքը իր դաշնաւորման մէջ է: Ան զտած է հայ երաժշտութեան եղանակը եւ հարազատ գեղեցկութեամբ տուած է զայն՝ գեղջուկ երգերուն մէջ: Եւ տուած է հայ երգը իր պարզ գեղեցկութեամբ: Հակառակ երաժշտական իր մեծ զարգացումին եւ պատրաստութեան, անիկա չխճողեց եւ ինչպէս ուրիշներ բրած են եւ կ'ընեն, եւրոպական խոշոր գիծերը չհագցուց իր երգին: Ոմանք, չարամիտներ կամ տգէտներ, փորձեցին նուազեցնել Կոմիտասի արժէքը, յայտնելով թէ այդքան պարզութեամբ տուած է ան հայ երգը, որովհետեւ աւելին չէր կրնար հասնիլ: Իրականութիւնը ճիշդ հակառակն է. մեծ արուեստագէտները միայն կրնան հասնիլ այդքան պարզ գեղեցկութեան, եւ Կոմիտաս հասած է :

Այս առթիւ, դասախօսը յիշեց օտար մեծ երաժշտագէտներու եւ դասախօսներու գնահատական կարծիքն ու հիացումը Կոմիտասի գործին արժէքին եւ մեծ արուեստի մասին: Անդրադարձաւ կարծիքին իր իսկ ուսուցիչներուն, որոնք թելադրած են մշակել հայկական երաժշտութիւնը: Աւելցուց թէ հայ երաժիշտները, ինչպէս այլ արուեստագէտներ ու գրողներ, ազգային արժէքներու մշակումով միայն կրնան դեր մը կատարել եւ բան մը ըլլալ: Օտարները մեծ երաժիշտներ ունին եւ մենք բան մը չենք աւելցներ եւ բան մը չենք կրնար ըլլալ, բայց մեր ցեղին երգը եւ ինքնատպութիւնը արտայայտելով, կրնանք շահեկան դառնալ, ինչպէս դարձած է Կոմիտաս: Իր դաշնաւորած պարերգները արցունք խլած են իմ փրոֆէսէօրներուս աչքերէն »:

Ինքն ալ իր երաժշտութեան հայեցի մասը Կոմիտասի կը պարտի, անոր գործերուն ուսումնասիրութեամբը, ինչպէս իր դասախօսներու թելադրութեամբը նախընտրած է հայկ. երաժշտութեան մըշակումը: Մէկ երկու օրինակներ տալով, յայտնեց թէ հայկական չէին, օրինակ, Կոմիտասի մշակած Հայաստանի եղանակը, եւ դեռ ուրիշներ, բայց հայկական են Հով Արէք, Տըլէ Եաման եւ այլ երգերու եղանակները: Ի պատասխան զանազան հարցումներու, Սպենդիարեանի գործերու մասին ալ, գովեստով խօսելէ վերջ, յայտնեց թէ ռուսական դրոշմ ունին անոնք :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

Խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Պէտք է կարդալ սակայն ամբողջ դիւցազնական արարքներուն զմայլելի նկարագրութիւնը, որ փռուած է էջերու եւ էջերու երկայնքին, մանաւանդ երես 224, 225, 238, 239, 240,— «Ամենայն տեղ մահը մի է..., մարդ մի անգամ պիտ՝ մեռնի, բայց երանի՜ որ իւր ազգի ազատութեան կը զոհուի »:

Եւ մահն արհամարհող այդ ափ մը հերոսները (ինչպէս Վան – Քաղաքամէջի կռիւներուն, Բերդաժայռին գլխէն նետուած ռումբերուն պատրոյգը խլող – հանող ու մէջի վառօդը բերող պատանիները),— Շապին Գարահիսարը պաշարող թշնամի զօրքերուն՝ արձակած փամփուշտներուն կապարը՝ իրենց գլխին կը զարնէին, հայեցի քուրաներուն մէջ նորէն ձուլուած (էջ 217): Կամ «անակնկալ յարձակումներ կը գործէին թշնամիին շարքերուն դէմ, եւ հոն ինկած զինուորներուն զէնքերը, փամփուշտները, ջրամաններն ու կօշիկները առնելով կը վերադառնային Բերդը» (էջ 223):

Իսկ երբ անուանի մարտիկներէն Ղուկաս Աղբարն ու Վահունին իրենց աքսորանքէն կը վերադառնան, (էջ 133–135), արդէնսղի հարկադրաբար գլուխ կանգնին ինքնապաշտպանութեան ճակատները ղեկավարող Զինուորական Մարմնին, ինչ իրարանցում է որ կը յուզէ առիծաշունչ քաղաքը.— «Ամբողջ թաղեր, մէջը բար նետուած փեթակներ դարձան, մարդիկ իրարու տուն վազեցին «աչքըլուսելու» , դուրսը ճառեր խօսուեցան, հրացաններ արձակուեցան ու մատաղներ մորթուեցան... : Հայոց թաղի շուները, տիրող յուզումէն, իրենք ալ վարակուած, մինչեւ ուշ գիշեր հաջեցին ամպունող լուսնին դէմ »:

Անկարելի է կարդալ – անցնիլ ու բիւրաւոր ընթերցողներու վերծանումին չհրամցնել՝ մեր լուս – հաւատ աւանդապաշտ ժողովրդին հետեւեալ խորախորհուրդ պատկերը, մեծահմուտ Թորոս Թորամանեանի գրիչէն մէջբերուած , էջ 48 – 49: Ան ունի ֆոլքլորական մեծ արժէք .—

— « Շապին Գարահիսարի եկեղեցին , արեւելեան կողմէն, ունի երկու մատուռներ՝ հիւսիսային եւ հարաւային երկու պատերուն կից: Մկրտութեան աւազանը կը գտնուի հիւսիսային կողմի մատուռին մէջ. դրսէն առանձին դուռ ունի, ուրկէ կը մտցնեն մկրտուելիք նորածինը :

« Ատոր պատճառը հարցուցի, պատանեկութեանս օրերուն, քաղաքին կրօնապէտ համարուած Գրիգոր Քահանային , — Կ'ըսէ Յ. Յ. Կարմիրեան, ան պատասխանեց որ, «Նորածինը, անհրաւաթապէս վլին փաթթուած ունի ադամական մեղադատավճիռը , որով՝ արժանի չէ Սուրբ Տաճար մտնելու: Ուստի, նախ պէտք է սրբել երեխան՝ իր ադամական մեղքի պատկնիքէն եւ յետոյ տաճար մտցնել »:

« Այս մատուռը կը կոչուէր Լոյս Մատուռ : Երկնային լոյսի կամ սրբութեան հետ ոեւէ կապ չունէր այս «լոյս» որակումը(*), պարզապէս դուրսէն լոյսի մուտքը խափանող արգելքներ չկային, ու արեւուն լոյսը պատուհաններէն ազատ ներս մտնելով՝ կ'ողողէր մատուռն ու մկրտութեան ծաղկազարդ, ոսկեզօծ աւազանը :

« Միւսը, հարաւային պատին կից մատուռը համեմատաբար շատ մութ էր, եւ այդ պատճառով ալ կը ճանչցուէր իբրեւ « մութ մատուռ»: Մեռելները, թաղուելէ առաջ, գիշեր մը հոն կը պահուէին, (այդ մասը Վանայ մէջ կը կոչուէր Աւանդատուն. ԾՆԹ. Զ.) եւ օրուան բոլոր պահերուն՝ արեւու շող մը իսկ չէր կրնար անոր նեղ ու երկար պատուհաններէն ներս» :

Գեղեցիկ էջեր են 186 – 188, ինքնապաշտպանութեան ահաւասրուու օրերէն:

ՉԻԹՈՒՆԻ

(6 Շար.)

(*) Լոյս կը նշանակէ՝ մկրտութիւն , մկրտարան իմաստ ունի լուսարան :

ՊԱՏՈՒՈՅ ՍԵՂԱՆ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը Դին, Պ. Գէ-ղամ Աճէմեանի ճաշարանը՝

Պ. ՅԱԿՈԲ ԻՍՔԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

Գրիւսէլի համալսարանէն մեկնելուն առթիւ Մաղխատրոս զպրութեանց (Ակ-ուէժէ էս Լէթր) :

Հացկերոյթին կրնան մասնակցիլ հա-մակիրներ ու մտաւորականներ :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Ղեւոնդ Ղամբարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Սարգիս Աւե-տիսեանի (Մարսէյլ) :

Տէր եւ Տիկին Նշան Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Հայկ Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Շահան Շահպազեան (Քուպա), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մահմուդեան, Տէր եւ Տի-կին Արամ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Մկր-տիչ Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Սա-րոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան եւ զաւակները (Ամերի-կա), Մահմուդեան, Պետիկեան, Ս. Ա-յէմշահ ընտանիքները ցաւով կը ծանու-ցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷՕԺԷՆԻ ՇԱՀՊԱԶԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 28ին իր բնակարանը :

Թաղարկաւորութիւնը այսօր Հինգշաբ-թի ժամը 15ին: Հաւաքուիլ իր բնակա-րանը, 92 Ավընիւ Վէնսան Անտրիէօ, Վալպարէ, ուրկէ մարմինը պիտի փո-խադրուի Սէն-Փէէռ գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամ-բարանը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Վարդուհի Դերձակեանի եւ իր զաւկին Մանուկ Դերձակեանի՝ իրենց ամուսնոյն ու հօր ընկեր Մկրտիչ Դերձակեանի մահուան առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկե-րուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդի, իր ամուս-նոյն Տօքթ. Յ. Քիւքիւքեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ Լիոնի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղ-կեպսակի հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեանէ :

Ստացած է նաեւ Տիկին Ա. Ղազարեա-նէ հազար ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Յովսէփ Սահակեանէ (Վալանսէն) մահ-ուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1500 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճէլալեանէ փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Քրիստինէ Աճէմեանի մահուան առթիւ (Տրակինեան) :

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, Օր. Սրբուհի Ալիքեանի եւ Պ. Յակոբ Գապաղճեանի նշանախօսութեան առթիւ, ի նպաստ իր գպրոցին շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ալիքեանէ երեք հազար Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գապաղճեանէ երեք հա-զար ֆրանք :

×

Նոյն ուրախ առիթով, եղած են հետեւ-եալ նուէրները Կրընոպլի Նոր Սերունդին Պ. Յակոբ Գապաղճեան հինգ հազար Ֆր, Տէր եւ Տիկ. Ալիքեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Գապաղճեան երեք հազար :

Տեղական Հ. Մ. Ը. Մ.ին՝ Տէր եւ Տի-կին Գապաղճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ա-լիքեան երեք հազար ֆրանք :

Փարիզի Մշակոյթի Տան՝ Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան երեք հազար ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, փոխան հո-գեհանգիստի, ողբացեալ Տիկին Գոհար Վտարանդիի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ :

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահը:

Կը խօսի Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Մարսէյլէն) :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կենդանի պատկեր : Պիտի երգէ Օր. Ատրինէ Պապայեան, կը նուագէ կիթա-ռով Համբարձում Էօքսիւզեան :

Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ջութակ, արտասանութիւն, դաշնակ եւ մենախօ-սութիւն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խմբերգ, մեներգ եւ ուղերձ :

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին : Քաղա-քապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մասնաւոր Լիոնէն հրաւիրուած ջութակահար ընկեր Յ. Պէպիրեան, զոյգ կիթառ Լ. Պօյա-ճեան եւ Ա. Ղազարեան, Կովկասեան պար Պօյաճեան եղբայրներ : Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն :

Կը հրաւիրուի Վալանսի հասարակու-թիւնը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խոյլաւի Վերաշինաց Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղը Զաքար Քէնտիրեանի եւ Զաքար Քզիրեանի (Գալիֆորնիա) մահուան առթիւ իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ անոնց ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ հազարա-կան ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, Ֆ. Կ. Խա-չին, Կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ի տա-րածման : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տօքթ. Յ. Քիւքիւքեանի մահուան առ-թիւ Պ. Յարութիւն Յարութիւնեան 2500 Ֆր. կը նուիրէ Վեթ. ֆոնտին, 2500 Ֆր. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Խանըմ Նա-ւարեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 2) Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կա-տարուի Նորոգ հանգուցեալ իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Մկրտիչ Թիւթէլեանի եւ Յարութիւն Ստեփանեանի մահուան քա-ռասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Թիւ-թէլեան, Ստեփանեան, Խրայեան եւ Նա-ւարեան ընտանիքներու յիշատակին : Կը հրաւիրուին ողբացեալներու յիշատակը յարգողները :

× Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Թիւթէլ-եան հազարական ֆրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ին, Մշակոյթի Տան Շա-ւարշ Միսաքեան սրահին, Ֆ. Կ. Խաչի կայանին եւ «Յառաջ»ի տարածման:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

×

Տէր եւ Տիկին Վաղէն Անդրէասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտա-նեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար-ուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ի-րենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Արսէնեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Փարի-զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի-րենց նահատակ հօր՝ Տէր Արսէն քահա-նայի յիշատակին եւ իրենց մօր՝ երիցու-հի Արմէնուհիի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵ-ԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ ԵՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԼԻԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐ-ԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Գահիրէի ձայնասփիւռէն, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երգեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱՋԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻ ԽՆՋՈՅՔԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation

1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ — Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄԻՐԻՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Յիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

Association des Concerts Chouteau

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ (100 Մասնակցող)

Մեներգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ա. ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ, Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՅԱՑՏԱԳՐԻՆ ՄԷՋ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ին :

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի վարչութիւնը եւ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղի հո-վանաւորութեամբ, կրան Փէնի մէջ բաց-ուած է 1958-1959ի տարեշրջանի հայե-րէնի դասընթացքը :

Կը հրաւիրուին բոլոր սրտցաւ հայրե-նակիցներու զաւակները, երկուշաբթի եւ ուրբաթ մինչեւ ժամը 10:

Ամսավճար 150 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի են-թակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւա-քատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Վարչա-կան ընտրութիւն: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժա-մը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայու-թիւնը առիպողական է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքա-տեղին :

ԼԻՈՆԻ Հայ Նախկին Մարտիկներու (1914, 1918, 1939, 1945), Լիոնի բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընդհ. ժողովին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի նորաշէն ե-կեղեցիին սրահին մէջ(, (Րիւ տիւ Փան-սիօնա Անկիր Րիւ Պօալօ):

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութիւնը ստիպո-ղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին 36 Րիւ տը լա Տէֆանս : Իսի :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ա-մենայն Հայոց Հայրապետ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ծննդեան յոբելեանին եւ գահակալութեան Գ. Տարեդարձին առ-թիւ պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, պատարագութեամբ Պ. Յ. Հաբելեանի :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ առաւօտ, Ամենայն Սր-բոց տօնին առթիւ պատարագ պիտի մա-տուցուի, Րիւ Ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Թորգոմ քահանայ, Լիոնէն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 31 OCTOBRE 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8333 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4134

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՆԿՈՒՆ ՊԱՇՏՊԱՆ

Վաթսունեւութ երկարաձիգ տարիներ — բուռ արդար վաստակով բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր անգամ մը եւս կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին :

Կուգայ հրապարակ ու բարձրաղաղակ յայտնելու իր Հոգեւոր ծնունդը, որ հաւատարիմ կը մնայ իր սրբազան ուխտին : Ուխտ՝ ծառայելու ազգին : Որպէս զի ազատ ու անկախ հայրենիք մը ունենայ տառապած ու վտարանդի հայ ժողովուրդը :

Հազարաւոր բիւրը մտաւորական, գաղափարական, յեղափոխական գործիչներ, անհամար մարտիկներ, «ֆէտայիներ» ու կամաւորներ անձնուիրաբար ու գիտակցօրէն գործեցին, մարտնչեցան ու զոհուեցան իր նուիրական դրօշակին տակ, որուն վրայ կրակէ գիրերով արձանագրուած էր Մահ կամ Ազատութիւն :

Երեք տասնեակ տարիներ չբոլորած՝ 1918 Մայիս 28ին մասամբ իրականացաւ իր երազը : Հայ ժողովուրդի պատմական, պապենական, հայրենի հողերուն փոքրիկ մէկ մասին վրայ ստեղծուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Ի զուր չանցաւ ազատութեան ճամբուն վրայ թափուած արիւնը : Բոլորուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ, հայ ժողովուրդի զաւակները հերոսաբար կուրծք տուին դարաւոր ոսոխի մահացու հարուածներուն, ծնունդ տուին կորիզի մը : Այն որ կայ այսօր՝ օտար վարչաձեւի մը տակ : Ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցած է անոր սահմաններուն վրայ 38 տարիէ ի վեր :

Ուրե՞մն : Եթէ քառասուն տարի առաջ մեր արիւնով չշահէինք այդ հողամասը, այսօրուան կորիզն ալ պիտի չունենայինք :

Երէկ երկիրին մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զէնք գրկած լեռ կը բարձրանար՝ յանուն ազատութեան :

Այսօր գրեթէ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր տարագիր դարձած հայ ժողովուրդի կէսին հետ՝ կանգնած է անոր կողքին՝ յանուն ազգապահպանման :

Երէկ կը կռուէր կարմիր Ջարդին դէմ : Այսօր իր զէնքին թիրախ դարձուցած է սպիտակ ջարդը, որ կը սպառնայ անճիտել նոր սերունդը՝ մասնաւորաբար արեւմուտքի քաղաքակիրթ ոստաններուն մէջ :

Իր կազմակերպական հսկայ մեքենան շարժման մէջ դրած է պայքարելու համար այդ մահացու վտանգին դէմ :

Սփիւռքի բոլոր երկիրներուն մէջ իր բազմաթիւ քաղաքական օրաթերթերով, գրական — մշակութային պարբերաթերթերով, իր բազմատեսակ եւ բազմալեզու հրատարակութիւններով, իր կրթական հիմնարկութիւններով, բարեսիրական, երիտասարդական ու մարզական կազմակերպութիւններով գերագոյն ճիգեր կը թափէ՝ հայրենասիրութեան կրակը վառ պահելու համար հոգիներու մէջ :

Իբրեւ արթուն պահակ՝ կը հսկէ ազգային նուիրական աւանդութեանց վրայ : Կը մշակէ ու կը զարգացնէ Հայոց անմահ լեզուն :

Այս բոլորին հետ եւ այդ բոլորէն առաջ կը շարունակէ տէր կանգնիլ Հայկական Դատին : Ու կը հետապնդէ զայն անխորտակելի կամքով եւ անսասան հաւատքով : Անվհատ եւ առանց ընկրկելու՝ հակառակ մեծերու եւ փոքրերու, բարեկամներու եւ թշնամիներու, հարեւաններու եւ հեռաւորներու դաւաճանութեան, ուրացումներուն եւ մոռացումներուն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հաւատարիմ իր կոչումին՝ ինչպէս ամբողջ 68 տարի, այսուհետեւ ալ պիտի կանգնի հայ ժողովուրդի կողքին, իբրեւ աննկուն պաշտպանը անոր անօտարանալի, արդար եւ անկորնչելի իրաւունքներուն :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՊԱՅԹՈՒՄՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանօթ է, այսօր՝ ուրբաթ, հիւլէական եւ ջրածին փորձերը պէտք է դադրին ազատ աշխարհի թէ Խ. Միութեան մէջ : Միացեալ Նահանգները մէկ տարուան ընդհատում առաջարկելով, Հոկտեմբեր 31ին Ժընեւի մէջ ժողով գումարելու համակարծիք գտնուած էին : Բայց մինչեւ Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 30, երկու կողմերն ալ հիւլէական փորձեր կատարեցին : Աննախադէպ պայթումներ եղան Խ. Միութեան մէջ :

Հիւլէական ուժի յանձնախումբի նախագահ Մքեօն մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ ներկայիս Խ. Միութիւնը իր զօրաւորագոյն պայթումները կը կատարէ : Թոքիոյէն հասած մահագիր լուրերու համաձայն խորհրդային ջրածին փորձ մը վերջերս ռատիօ - ակտիվ ճառագայթներ յառաջ բերած է :

Միւս կողմէ Մքեօն հաստատեց թէ այսօր, ուրբաթ, Միացեալ Նահանգները պիտի դադրեցնեն իրենց ջրածին փորձերը, եւ ամերիկացի, անգլիացի եւ խորհրդային պատուիրակներ պիտի հաւաքուին Ժընեւ, փորձերը վերջնականապէս դադրեցնելու համար համաձայնութեան եզրեր գտնելու յոյսով : Բայց եւ այնպէս, չէզոք յանձնախումբի նախագահը, Ամերիկա շուտով պիտի վերսկսի իր փորձերը՝ եթէ Խ. Միութիւնը մերժէ համաձայնիլ :

Ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթի զինուորական մասնագէտը կը գրէ թէ ներկայիս Խ. Միութիւնը ունի երեք հազար ջրածին զէնքեր, իսկ Միացեալ Նահանգները՝ երեք անգամ աւելի, բայց, կ'աւելցնէ մասնագէտը, այդ տարբերութեան մասին կարելի չէ խօսիլ, երբ երկու կողմերն ալ ունին բաւական ռումբ՝ զիրար քարուքանդ ընելու համար ... :

Խ. Միութեան նման Միացեալ Նահանգներն ալ կը շարունակեն իրենց փորձերը. 24 ժամուան ընթացքին հինգ փորձեր եղան : Ամերիկացի մասնագէտները կ'աճապարէին՝ այս փորձաշրջանը հինգշաբթի կէս գիշերին լրացնելու համար, ինչպէս հրահանգած էր Նախագահ Այզընհաուըր : Վերջին պահուն ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ ամերիկացի գիտունները պիտի յաջողին որոշուած ժամուն վերջացնել փորձերը :

Ամերիկեան հիւլէական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Ուատսուորթ, Ժընեւ հասած է արդէն. լաւատեսական շրջանակները ժողովի գումարման համար ոչ մէկ արգելք կը տեսնեն : Անգլիա եւ Ամերիկա «միացեալ ճակատ» կազմած են եւ յայտարարեցին, թէ պատրաստ են մէկ տարուան համար դադրեցնել իրենց փորձերը : Խ. Միութիւնը կը պնդէ, թէ փորձերը վերջնականապէս պէտք է դադրին, այլապէս՝ իրենք պիտի շարունակեն :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազատ ու անկախ ապրելու, անարգ բռնաւորին գլուխ չծռելու տենչը ծնած է հայ ժողովուրդին հետ :

Վկայ՝ մեր քերթողահայր Մովսէս Խորենացին, որ Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ Հայկ Նահապետի դիւցազնավէպով :

Մեր փառապանծ անցեալի փայլուն շրջաններուն յաջորդած են երբեմն մխուր օրեր :

Դարերու խաւարի մէջէն իրարու յաջորդող նուաճող աշխարհակալներ քանիցս աւերակած եւ ասպատակած են Հայաստան աշխարհը, փորձելով իրենց երկաթեայ կրունկին տակ ճզմել Հայութիւնը :

Սակայն չեն կրցած անոր հոգիէն խլել ազատութեան հուրը : Անթեղուած կրակին մէջ անշէջ մնացած է հրաշագործ կայծը :

Բախտակից ստրուկ ժողովուրդներու ազատագրական շարժումները տասնիննըրորդ դարուն՝ սարսած էին բռնակալներու գահը :

Հայկական վերածնունդը սկսաւ գրականութեան ճամբով : Երազապաշտ, մաքուր գաղափարականով տոգորուած ռահվիրաներ սերմնցաններն եղան ազգայնական ոգիի : Հնչեցուցին զարթօնքի ահազանգը՝ ցնցելով եւ սթափեցնելով թմրած հոգիները :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վաթսունեւութ տարի առաջ ծնաւ հայ ժողովուրդի դարաւոր երկունքէն ու տառապանքէն՝ եւ իբրեւ վրիժառու բռունցք ցցուեցաւ բռնակալութեան դէմ : Արձագանգ տուաւ ահազանգին :

Արտաշէսի, Տիգրանի, Վարդան Մամիկոնեանի, Սասունցի Դաւիթի, Դաւիթ Բէկի եւ մեր ազատատենչ անմահ դիւցազուններուն հոգին է, որ մարմին առաւ մեր յեղափոխութեան վարիչներուն մէջ, որոնք նոր ճամբայ մը ցոյց տուին Հայութեան : Նոր դարագլուխ մը բացին Հայոց պատմութեան մէջ :

Տարին մէկ անգամ տօնելով իր «Օր»ը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հրաւիրէ տարագիր, հայրենազարկ Հայութիւնը իրեն հետ միասին ոգեկոչելու եւ պանծացնելու խնկելի յիշատակը այն անհամար մտաւորականներուն ու մարտիկներուն, մտքի ու բազուկի հերոսներուն, որոնք դժնդակ պայմաններու մէջ, գերագոյն անձնազոհութեամբ մարտնչեցան յանուն հայրենիքի ու քաջաբար ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ :

Դաշնակցութեան Օրը հանդիսաւոր առիթ մըն է ո՛չ միայն յիշելու մեր փառապանծ անցեալն ու հերոսական մարտնչումները, որոնց սերունդի պսակումն եղաւ Հայաստանի ազատ ու անկախ Հանրապետութեան ստեղծումը, այլ եւ զօրեղացնելու տարագրութեան ծնունդ մեր նոր սերունդի երիտասարդները, որպէսզի անոնք ալ քալեն իրենց նախատակ պապերու գծած ճամբով : Շարունակեն անոնց գործը՝ հայրենասիրաբար ու անձնուիրութեամբ : Անմահ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականը, — ազատ, անկախ ու միացեալ հայրենիքի ստեղծումը :

Այս իտէալը իր մէջ կը կրէ ամէն Հայ, ո՛չ միայն Սփիւռքի, այլ, վստահ ենք, նաեւ Հայաստանի մէջ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարազատ արտայայտիչն է այդ գաղափարականին, որուն իրականացման կը ձգտի յամառօրէն իր ծնունդէն ի վեր :

Լուծուած չէ դեռ Հայկական Դատը :

Ուրացուած են Հայութեան իրաւունքները :

Դիւանագիտական սեղաններուն վրայ Հայկական Դատ չկայ այսօր :

Աշխարհ նոր ցաւեր, նոր հոգեր ունի :

Չեն փարատած սեւ, մութ ամպերը, որոնք տարիներէ ի վեր կը մթագնեն քաղաքական հորիզոնը, նոր փոթորիկի մը սպառնալիքը ցցելով :

Բազմաթիւ մեծ ու փոքր ազգեր տարիներէ ի վեր կը տառապին բռնակալութեան ճիրաններուն մէջ, անհամբեր սպասելով ազատագրութեան գերագոյն ժամուն, — որ կը յուսան թէ — պիտի չուշանայ այլեւս :

Հաւատքն ու յոյսը, մանաւանդ դիմանալու եւ յարատեւելու կամքն ու կորովը պէտք է ըլլան մեր գլխաւոր ապաւէնները՝ հասնելու համար մեր նպատակին :

Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ, անգամ մը եւս կը շեշտենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբե՛ք չէ կորսնցուցած իր անխախտ հաւատքն ու անընկճելի յոյսը :

Անսասան կամքով եւ անխորտակելի կորովով անիկա կը շարունակէ իր ճամբան, բարձր բռնած եռագոյն դրօշակը, — խորհրդանշան ազատութեան, հաւատարիմ իր հանգանակին, — Միացեալ ու Անկախ Հայաստանին :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը :

Կեցցէ՛ հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը որոշած է անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի թարգմանել «Գուրան»ը :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ., ինչպէս նաեւ Գ. Գ. Սեդրակ Քարեան եւ Յակոբ Տէր Յակոբեան էջմիածինէն Փարիզ վերադարձան Չորեքշաբթի գիշեր :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նուիրական գաղափարապաշտներ ու անձնուրացներ հիմը դրեցին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան մեծ եւ լուսաւոր նպատակի համար, — բոլոր միջոցներով, զինուած պայքարն էլ մէջն առած, ազատագրել արեւմտեան Հայաստանը Օսմանեան լծից եւ հանգրուան առ հանգրուան դարձնել նրան ազգային պետութիւն:

Աւելի քան կէս դար առաջ, երբ 16 – 17 տարեկան դպրոցականներս մտնում էինք կուսակցութեան մէջ, երդւում էինք լինել գաղտնապահ ու պարկեշտ մարդ եւ «Հայ Յեղափ. Դաշնակցութեան դրօշակի տակ մեր կեանքը չխնայել Հայաստանի ազատութեան համար»: Ո՞ւր էր այդ Հայաստանը: Նա՛ Երեւանում, Էջմիածնում, Կարսում կամ Ալեքսանդրապոլում չէր, այլ Արարատից ու Բարթողեան լեռներից այն կողմը, ուր փռւում էր, չքնաղ հայրենիքը:

Վանեցին կամ Մշեցին Հայաստանցիներ էին, իսկ մենք ոչ: Որի՞ մաքից կ'անցնէր, թէ հզօր ռուսական կայսրութիւնից կարելի է անջատել երկու նահանգ եւ Արաքսից ձախ կողմ եւս ունենալ սեփական հայրենիք: Մինչդեռ Բասենում, Վասպուրականում, Տարօնում ու Բարձր Հայքում Հայաստանի վերածնութիւնը թւում էր անխուսափելի: Կար 61րդ յօդուածը, Հայասէրների աշխատանքը Եւրոպայում, մեծ պետութիւնների խոստումները եւն.: Դէպքերի հարկադրանքով միայն, մղւած կովկասեան Հայերի ինքնապաշտպանութեան պահանջից՝ մեր կուսակցութիւնը դարձաւ նաեւ ցարականութեան դէմ պայքարող յեղափոխական կուսակցութիւն, մանաւանդ 1905 թուի հայ-թաթարական ընդհարումների ժամանակ, երբ ամբողջ ռուսահայութիւնը Դաշնակցութեան դրօշի տակ մտաւ ու կուսակցութիւնը մէկ-երկու տարի դարձաւ գրեթէ կառավարութիւն:

Անկախութեան շրջանում, երբ կուսակցական գործով այս կամ այն գիւղն էի գնում, կուսակցականներին ցուցակ կազմելու համար, առաջին հարցին թէ երբւանի՞ց Դաշնակցական էք, գրեթէ բոլորը միեւնոյն պատասխանն էին տալիս — 905 թուից, (սովորութիւն էր հազարը չասել): Սակայն, օրինակ Երեւանում, երբ 1905 թուի Մայիս 25ին ընդհարումները վերջ գտան մեր ջախջախիչ յաղթանակով թաթար խուժանի վրայ, կռւին մասնակցող կուսակցական հայդուկները, մի քանի օր հանգստից յետոյ, մեկնեցին «երկիր»: Դաշնակցութիւնը երբեք ընդմիջումի չդիմեց իր աշխատանքի կարեւորագոյնը յատկացնելու Արեւմտեան Հայաստանին:

×

Առաջին համաշխարհային պատերազմը — որից մի քանի ամիս առաջ Հայաստանի հարցը արդէն լուծման ճամբու վրայ էր — յարմար առիթն եղաւ երկու բռնակալութիւնների համար (թէեւ միմեանց դէմ՝ կռւի մէջ, բայց միակամ՝ Հայաստանի վերաբերմամբ), որ միլիոնաւոր անմեղ ու անզէն ժողովրդի արեան մէջ խեղդեն մեր սրբազան իղձը, Արեւմտեան Հայաստանի հայկական պետութիւնը: Բայց մեր հորիզոնը նորից բռնկուեց հրավառ արշալոյսով: Աւեր, արցունք ու դիակներ սփռող թշնամին ջախջախուեց վերջին պատնէշի — Սարտարապատի առջեւ ու չքացաւ: Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշը բարձրացաւ նորից առաջնորդելու մեզ դէպի վերադարձ հայրենի հողերի: Հակառակ գրեթէ անյաղթելի նիւթական դժուարութիւններին, (գաղթականութեան կուտակում, համաճարակներ, սով, թշնամական վերաբերմունք հարեւանների), ժողովուրդը լարեց իր վերջին ուժերը հասնելու մեծ նպատակին: Զէնքն ու դիւանագիտութիւնը ընթացան զուգահեռ յանուն ամբողջական Հայաստանի պետութեան: Դա մի ցնորական ցանկութիւն չէր, այլ պատերազմի ելքով ստեղծուած բացարձակ կարելիութիւն: Սուլթանական կայսրութիւնը, փռուած էր մեր դաշնակից յաղթողների առջեւ, ինչպէս սպանւած եզը առիւծների առջեւ: Բաժանբաժանը սկսուած էր: Իրաքը քեզ, Սուրիան ինձ: Առ Պաղեստինը, թող ինձ Կիլիկիան:

Հայաստանի վերաբերմամբ՝ դանդաղութիւն, ձգձգում, անվերջանալի ծիսակատարութիւն: Առաջարկութիւններ, բարձր կոմիսարներ, դեսպաններ, զօրավարներ ու գնդապետներ եկան ու գնացին մինչեւ որ ուշաթափուած մեր մահացու հակառակորդները վերագտան իրանք իրանց: Փաշան մարշալ դարձաւ ու մարշալը փաշայ, բայց միեւնոյն համաձայնութեամբ, եւ 1915 Ապրիլին, ջախջախեցին Հայաստանը:

Եթէ Միացեալ Հայաստանի ճակատագիրն արագ տնօրինուէր, դաշնակից զօրամասեր, չենք ասում Լիբանանեան քանակով (15.000 Ամերիկացի զինուոր), այլ շատ աւելի փոքրաթիւ, ուղարկուէին Երեւան, Կարին եւ Վան, ոչ քեմալական շարժում կը լինէր, ոչ Կիլիկիան կ'երթար ձեռքից եւ ոչ Պոլիսը: Կարմիր բանակը Հայաստան չէր կրնար մտնել, եթէ նա Միացեալ Հայաստան լինէր:

×

Համեմատական չափով այսօր չկայ մի ազգ ու հայրենիք, որի ազատագրական պայքարը վերջացած լինի Հայի ու Հայաստանի նման աղէտաւոր հետեւանքներով: Ահաւոր էր ջարդը, ոչնչացումը կենդանի ուժի: Բայց աւելի սարսափելին ու մորմոքողը հողի կորուստն է: Ազգերը զէնք չեն վերցնում մարդկային համբանք կորզելու համար միմեանցից, այլ հող երբեմն անխնայ վատնելով մարդկային դրամագլուխը: Ժողովուրդն առաձգական քանակ է. նա բազմանում է ու բարձրանում, հայրենիքը կամ հողը — ոչ: Աւելի քան քսան դար մեր ազգը կառչած մընաց Հայաստանի հողին, հակառակ անհամար ու գազանաբարոյ արշաւողների: Եւ ահա մեր դարում, երբ թւում է թէ կայ միջազգային արդարութիւն, սահման չարագործութեան, յարգանք տըրուած խոստումի, հանդիսաւոր կերպով Սեւրի դաշնագիր է ստորագրւում, Միացեալ Հայաստանը ճանաչւում, սահմանները գծուած, երկու տարի յետոյ դառնում է Երեխաներին զուարճացնելու համար պատմուելիք հէքեաթ: Բայց այս պատմութիւններով չի վերջանում մեր դառը: Առանց Վանանդի, Բասէնի, Վանի, Մուշի, Սասունի ու Կարինի Հայաստան չկայ: Ոչ մի Հայ չի կարող հաշտուել այն մաքի հետ, թէ Ախուրեանից եւ Արաքսից այն կողմ, մեր նախնիքների արիւնով ու քրտինքով առատօրէն թրջըւած հողը ընդմիշտ պատկանում է ջարդարարին: Մենք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակիրներս, կանք ու կը մնանք յաւիտենականապէս պահանջատէր Հայաստանի: Գերեզմանի առջեւ գտնուող սերնդի ներկայացուցիչներս դնում ենք մեր այս պատգամը իբրեւ կտակ մեզ յաջորդող երիտասարդների սրտում:

×

Ո՞ր մէկը մեզնից չի հրճւում կարդալով ահեղ նուարեկութիւնից փրկուած հայ աշխարհի մի մասնիկի՝ Խորհ. Հայաստանի յաջողութիւններով: Թող ծաղկի նա: Չվշտանանք, երբ նրա վարիչները հայհոյում են մեզ, վարկաբեկում, սուտ ու փուտ բաներ գրում մեր մասին: Նրանք ուրիշ կերպ անել չեն կարող: Իրենց պաշտօնն են կատարում: Բայց չըկասկածենք թէ նրանց սիրտն էլ մորմոքւում է ի տես Արարատի, Անիի պարիսպների, Վանանդի լեռների (որոնց թիկունքում մայր է մտնում Արարատեան դաշտի արեւը), թշնամու կրունկի տակ: Շատ ու շատ հայ համայնավարներ մարտիրոսացել են Հայաստանի համար:

Արժէք չտանք ամէն քարի որ գլորւում է խորհրդային թերթերում մեզի դէմ, այլ հրճուենք դդալով ինչ որ նրանք չի գրւում եւ պահուած է հոգիների խորքում:

Արտասահմանում էլ կան Հ. Յ. Դաշնակցութեան անիծողներ: Օ՛հ, ինչքան կ'ուզեն որ մենք մեռնենք, չքանանք: Բայց միայն... թերթերի էջերում: Դրանք նման են այն սիրահարին, որ օրիորդի անտարբերութիւնը քարսրտութիւն համարելով խնդրում է Աստծուն, որ ամէն միջտ ու դժբախտութիւն թափէ նրա գլխին, բայց եւ աղերսում որ խնդրանքը չկատարուի: Ամէն մի Հայ, որքան էլ ոչ-Դաշնակցական, ընդունում է որ պատմական անհրաժեշտութիւն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Այդ անհրաժեշտութեան, այդ պահանջին, այդ մշտադոյ կազմակերպութեան Օրն է որ տօնում ենք այսօր:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ

ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր ողորմելի հակառակորդները անսպառ եռանդ կը սպառեն, ժխտելու համար Դաշնակցութեան կատարած հրաշագործ դերը հայ ազատագրական պայքարին մէջ: Ան՝ Դաշնակցութիւնը, կ'ըսեն իրենց կիրքէն կուրացած մեր հակառակորդները, իր կազմութեան օրերէն մինչեւ այսօր կատարեալ աղէտ մը եղած է մեր ժողովուրդին: Գործակցած է միշտ Հայութեան վաւերական դահիճներուն հետ՝ ապահովելու համար իր շահերը:

Երեւանի ներշնչումով եւ անմիջական ղեկավարութեամբ մեր դէմ մղուած այս աւելի քան անբարոյական պայքարին մէջ, հակադաշնակցական ճակատը, հայութեան շեշտուած միակ թշնամին կը նկատէ Դաշնակցութիւնը:

Հակառակ այս կարգի զարշելի բարբանջանքներուն սակայն, Դաշնակցութիւնը կը մնայ միշտ անսասան եւ անպարտելի:

Իր վաթսունութամեայ բեղուն եւ պտղոտ գործունէութիւնը մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան բոլոր մարզերուն մէջ, ամենապերճախօս ապացոյցն՝ իր երկաթեայ գոյութեան է, հակառակ մեր այնքան ալեկոծ եւ ցնցող իրականութեան:

Առանց մեր ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութեան անվերապահ համակրանքին եւ վստահութեան, անկարելի է երեւակայել, որ Դաշնակցութիւնը՝ այսօր ինչպէս երէկ, կարողանար հայ կեանքին մէջ պահել իր տիրական ղեկավարողի դերը:

Կատարեալ կոյր եւ հայ իրականութեան անտեղեակ պէտք է ըլլալ, չտեսնելու համար այս աղաղակող ճշմարտութիւնները:

Ենթադրե՞լ, որ մեր հակառակորդ ճակատը անընդունակ է տեսնելու եւ հաստատելու այս տարրական ճշմարտութիւնը:

Միշտ նենգ, նեղմիտ եւ օտարէն ներշնչուած կոյրերը՝ Դաշնակցութեան մոլեգնած հակառակորդները՝ շատ լաւ գիտեն Դաշնակցութեան տեղն ու դերը մեր իրականութեան մէջ: Անոնք գիտեն նաեւ, որ այս ժողովուրդի մեծամասնութիւնը Դաշնակցութիւնը կը նկատէ իր կենսա –

ԼԱ ԲՕՋԱՆՆԵՐԸ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻՆ

— Տիկին կամ պարոն Լա Բօզա, ահաւասիկ ձեր վարձը, շնորհակալութիւն գինիին համար: Եւ այսքան: Ոչ աւելի, ոչ պակաս:

— Մեղք որ,— ըսի տիկնոջս, — լաւ գինի չէ, այլապէս Մր. Լա Բօզային կը գովէի անոր բուրումը, յակինթի պէս լոյսին դէմ շողացող գոյնը, հրաշալի համն ու չգիտեմ ինչը, ու գրաւի կուգամ, գրացիս Փշալով, տքալով տակառը կ'առնէի ու կը բերէի մեր տունը:

Ըսի՞ թէ Մր. Լա Բօզան ալ, իր հայրենակիցներուն մեծամասնութեան պէս, ինք կը շինէր իր ու իր գերդաստանին խմելիք գինին:

Երբ օդին մէջ աշնան հոտ ու ձմեռուան հեռաւոր ստնաձայնը ըլլար, տակառները դուրս կը հանէր գետնայարկէն ու ջուրով կը լեցնէր. կը մաքրէր, բերանը բաց՝ հովին տուած, կ'անուշցնէր ու կը սպասէր որ խաղողները քաղցրանային, թոմթոռկէին ու կիսով չափ դառնային: Այն ատեն իրեն ազգական Ճիովանիին լուր կը ղրկէր որ բեռնատար ինքնաշարժովը գայ ու զինքը Տաուն Թաուն, Ռուշինկթըն Մարքէթ տանի խաղող գնելու: Ճիովանին կուգար իր տղուն՝ Տոմինիկին հետ, ու, Մր. Լա Բօզան ալ հետերնին առած, կ'երթային դէպի քաղաք տանող ճամբէն ու կը կորսուէին քանի մը ժամ:

Բերած խաղողնին այնքան մթագոյն կ'ըլլար, որ անոր վրայ ինկած ամպն անգամ չէր կրնար մեղմել պտուղին սաթի սեւութիւնը: Բուրո՞ւմն ըսես, կը բռնէր ամբողջ փողոցը:

Այդ ու յաջորդ քանի մը օրերուն, Արմաշ կամ Մուշ Սուրբ Կարապետ ուխտագնացութեան պատրաստուող հայ ընտանիքի մը տան երեւոյթը կ'առնէր Լա Բօզայենց տունը: Մտնող ելնող անպակաս կ'ըլլար. Ճրագը կը վառէր մինչեւ ուշ գիշեր, Մր. Լա Բօզայի հնչեղ ձայնը հրամաններ կ'արձակէր, — կը կասկածիմ՝ հայհոյութիւններով կէտադրուած հրամաններ, — ու Տիկին Լա Բօզայի խոհանոցէն, խորոտիկներու եւ օճախին մաղ մաղ կրակին վրայ պրծտալով եփուող սբանկեթթի սօսին բուրումը դուրս կուգար:

Ու երբ առաւօտ մը Մր. Լա Բօզա քամուած թթու խաղողին կուտերն ու մորթը տքալով դուրս բերէր պարտէզ՝ թուզի ծառին տակ իբրեւ պարարտացուցիչ ցրուելու, կը հասկնայինք որ տակառները լեցուած էին: Իրաւ ալ, օր մը երկուք վերջ, Մր. Լա Բօզան կը հաստատէր մեր ենթադրութիւնը, աւետելով թէ «Հիմա որ գինին դրաւ, կրնայ հանգիստ սրտով ձմրան ածուխը ապսպրել»:

— Աւելի ապահով չէ՞ որ նախ ածուխը ապսպրես, վերջը՝ գինին, — հարցուցի օր մը:

Ապշած երեսիս նայեցաւ: Բերանը բացաւ որ բան մը ըսէ, բայց գլուխը շարժեց ու միտքը փոխեց: Իր դէմքի արտայայտութենէն կրցի հետեւցնել որ կը խորհէր.

— Այսքան ալ յիմար հարցում... Այսքան ալ աններեւակայելի ապուշութիւն...

×

Ճօզէֆի, իր մեծ տղուն նշանտուքին առթիւ էր, որ կիրակի մը մեզ ճաշի հրաւիրեցին իրենց տունը: Այր ու կին եկան հրաւէրը միասին բերելով: Այս առթիւ Մր. Լա Բօզա ածիլուեր ու կօճկեր էր շապիկին կօճակները: Նոյնիսկ անոնք որոնք իր խոշոր ու կլոր փորին վրայ շարուած էին: Փուշի վրայ նստածի պէս, կէս մը նստաւ բազմոցի ծայրին ու ձեռքերուն ափերը ուղիղ վար դրած ծունկերուն վրայ, սպասեց որ կինը խօսքը բանայ:

— Դուրսէն մարդ պիտի չունենանք. ճիշդ մենք ու մերոնք, մեր մօտաւոր ազգականները միայն, Ճիովանին, Տոմինիկը, Տի Փրէման, տալս, ներս, քոյրս ու քրոջս զաւակները, տէքզօ՛լ, աւարտեցան:

— Մենք ո՞ւրկէ ուր տեղ ունինք անոնց կարգին, — հարցուցի ես ժպտելով:

— Ա՛... հոս կեցիր,— միջամտեց Մր. Լա Բօզան, լաւ դրացին ազգականէն աւելի մօտ է, գլուխնիս որ ցաւի, ազգականի վազելէ առաջ դրացիի կը վազենք:

— Գլուխդ որ ցաւի, տղադ բժիշկ է. ալ ինչո՞ւ մեզի պիտի վազես, — ըսի ես ժպտելով:

Մր. Լա Բօզան յուսահատօրէն նայեցաւ իր կնոջ ու իր կապոյտ – կանաչ աչքերուն մէջ տեսայ կրկնութիւնը ճիշդ այն արտայայտութեան, երբ յիմար հարցումովս ուզեր էի գինիի ու ածուխի գնման յաջորդականութեան կարգը խախտել:

— Փօլ, մի յուսահատիր այդպէս, չէ՞ս տեսներ որ պարոնը կատակ կ'ընէ: Տիկին Լա Բօզան էր:

Փօլ Լա Բօզան ուրախ ժպտեցաւ ու իր աչքերուն անկիւնները կիսով ծալուած հովահարներու նմանեցան:

— Փօլը շատ երջանիկ է մօտաւոր այս ամուսնութիւնով, — շարունակեց Տիկ. Լա Բօզա, — հարսնցունիս իտալական ծնունդ ունի եւ գիտէ մեր լեզուն:

Փօլ, որ գիտցած քիչ մը անգլերէնը, իտալական քերականութիւնով կը խօսէր, իր ժպիտով ստորագծեց այդ երջանկութիւնը:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(2 Շար.)

կան շահերու արթուն պահակը ։

Արուեստական քարոզչութեամբ չէր որ ստեղծուեցաւ այս հաւատքը ։ Եւ ոչ ալ կեղծ ու զօդարկուած խոստումներով։

Այս հաւատքը ծնունդ առաւ մեր մօտաւոր անցեալի պատմութենէն։ Հայ ազատագրական պայքարին մէջ Դաշնակցութեան մատուցած անսահման զոհաբերութենէն։

Ինքնաճանաչման պայծառ լոյսին տակ քննելով դէպքերն ու իրողութիւնները, ազատատենչ հայութիւնը միշտ հպարտութեամբ եւ պարծանքով կը յիշէ Դաշնակցութեան իրական մեծութիւնը ։

Հայը իր իսկ բնագաւառին մէջ, դատապարտուած էր մահուան ։

Շրջապատուած ներքին եւ արտաքին հզօր թշնամիներէ, ան՝ ապաւինած էր աղօթքին եւ ճակատագրական համակերպումին ։

Սարսափ, հլու հնազանդ, զրկուած անհատական եւ ազգային ինքնատիրութեան արդար զգացումէն, իր կենդանական ողորմելի գոյութիւնն իսկ պահելու անկարող Հայը, «հրաշքով» մը միայն պիտի խուսափէր իրեն սահմանուած ողբալի ճակատագրէն։

Նենգ, եսասէր եւ խարդախ դիւանագիտական աշխարհի խոստացած «հրաշքը», սուգի եւ ողբի մեր աշխարհին մէջ՝ կը մնար միշտ անիրականալի երազ ։

Քրիստոնէական «գութն ու գթացում»ը՝ կը մնան միշտ հեռու եւ անհաղորդ Հայոց աշխարհին ։

Այս ողբալի իրականութեան դէմ ընդվզող ուժերու մէջ Դաշնակցութիւնը եղաւ գլխաւոր մարտնչողը, ղեկավարն ու առաջնորդը ։

Ճակատագրապաշտ եւ բռնաւորի կամքին հլու հնազանդ Հայը՝ աստիճանաբար դարձաւ ըմբոստ եւ կռուող։ Ան սկսաւ հաւատալ իր բազուկի ուժին, զէնքի պայքարի հրաշագործութեան ։

Երեսուն տարուան ընթացքին կերպարանափոխուեցաւ Հայոց աշխարհը ։

Դաշնակցութիւնը հսկայական նուաճումներ կատարեց այդ երեսուն տարիներուն ։

Ազատ եւ անկախ Հայաստանի ստեղծումը, անկարելի երազ մը պիտի դառնար՝ առանց Դաշնակցութեան եւ իր կատարած այդ նուաճումներուն ։

Դաշնակցութեան գաղափարներու, իր անսպառ եւ գերագոյն զոհաբերութեան գնով էր, որ Հայը ոչ միայն չփոշիացաւ, ընդհակառակն դարձաւ պետական ազգ։

Դաշնակցութեան անուղղելի հակառակորդները չեն ուզեր խոստովանիլ այս իրողութիւնը ։

Ինչ փո՞յթ ։

Դաշնակցութիւնը կը քալէ իր ճամբով։ Կը շարունակէ իր պայքարը բոլոր ճակատներու վրայ, եւ իր ամէն գոյնի հակառակորդներուն դէմ ։

Թէեւ վաթսունութ տարեկան, ան կը մնայ միշտ երիտասարդ եւ կայտառ ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՆԱ Կ'ԱՊՐԻ

Հակառակորդ տարրերը, մանաւորապէս բոլշեւիկեան հայկական հաստատուածը մոլեգին պայքար են մղում Դաշնակցութեան դէմ ։

Նրանք՝ մամուլով, «գեղեցիկ» գրականութեամբ, հրապարակային ելոյթներով խարազանում են Դաշնակցութիւնը եւ նրա անվերապահ համակիրները՝ ազատատենչ Հայութիւնը, այն ամբաստանութեամբ թէ Դաշնակցութիւնը «յետադիմական», «մանր – բուրժուական», «հակահայաստանեան» մի հաւաքականութիւն է։ Դաշնակցութիւնը իբր թէ դէմ է հայկական վերելքին, թէ նա դաւադրում է հայրենիքի դէմ, գործակցելով անգամ Թուրքի, դարաւոր մեր թշնամիի հետ։ Նրանց ձայնակցում են նաեւ անողնաշար մի չորս մտաւորականներ, երէկ ջերմ համակիրներ Դաշնակցութեան, այսօր «ընդդիմադիր», վաղը համակերպական ։

Ակնյայտօրէն հարց է ծագում թէ ինչպէ՞ս կարող է հայութեան մի հոծ զանգուածը դաւադրել Հայութեան մէկ ուրիշ հատուածի դէմ ։ Անհատները կարող են սայթաքել, հողից անանկ լինել, դառնալ նիւթին գերի, խաբուել թշնամի խոստումներից, սակայն մի ամբողջ հատուած, մանաւանդ մի հատուած, որ ամբողջ իր կեանքը, կազմակերպութեան, անդամները տասնեակ տարիներ ողջակիզել է Հայաստանի ազատագրութեան սեղանի առջեւ, ինչպէ՞ս կարող է իր համոզումներից կեանքը ձգած, հարիւր հազարաւորներով սրբազան խենթութեամբ կամովին զոհուել, որ ապրի Հայաստանը, որ Հայ ժողովուրդը ազատուի գերութիւնից, դառնայ ազատ ու անկախ երկիր, արդարութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքների հիման վրայ, պիտի դաւաճանի իր ժողովուրդին ։ Մի հատուած որ շուրջ եօթը տասնեակ տարիների ամբողջ իր եռանդն ու կորովը երեւան է բերել կազմակերպելու հայկական անկախ պետութիւնը, ստեղծելու հայկական մշակոյթ, հոգեկան ոգորումներով մի նոր Հայութիւն, կարող է դաւադրել իր հարազատ ժողովուրդի դէմ, որուն հարազատ զաւակն է։ Անշուշտ անհեթեթութիւն է այդ։ Հակառակորդ տարրերը, եթէ՛ չասենք Հայութեան իրական թշնամիները՝ ռամկավարները, ուղեկորոյս հնչակեանները, բոլշեւիկները թերագնահատում են Հայութեան իրական դիրքորոշումը ։

Օգտուելով օտար ուժերի ժամանակաւոր յաղթանակից մեր երկրի մէջ, սանձարձակ դառնում են, մարդկային իրենց ախտութիւնները ծածկելու համար ։

Ի՞նչ է եղել ռամկավարութիւնը երէկ եւ ի՞նչ է այսօր։ Ոչինչ։ Ահա թէ ինչու չի հանդուրժում Դաշնակցութեանը, որովհետեւ նա համակ զոհաբերութիւն է, նուիրուածների մի բանակ ։

Ի՞նչ են Հնչակեանները, այդ մնացորդները «Մայր կուսակցութեան»։ Շուրջ յիսուն տարի բաժանուած մի քանի հատուածների, ճամբաները կորցրած, առանց գաղափարական նպատակէտի, չեն մարսում Դաշնակցութիւնը, որ իր գաղափարականով, գործելու եռանդով, զոհաբերութեան ոգիով եղաւ աւելի բարձր, աւելի մեծ քան «Մայր կուսակցութիւնը»։ Ուղիները կորցրած նրանք իրենք էլ չգիտեն թէ ինչ են ուզում, մի մասը բոլշեւիկների հետ է, մի ուրիշը ռամկավարների, միւսները դէմ երկուսին էլ եւ սակայն բոլորը միասին՝ դէմ Դաշնակցութեան։ Ոխակալ կազմակերպութիւն, որ թոյնից բացի ոչինչ ունի ժառանգած «Մայր կուսակցութիւնից»։

Ովքե՞ր են բոլշեւիկները, Հայութեան ծոցից ծնած, սակայն օտարի քմայքին գերի, օտարին երկրպագու։ Ի՞նչ կայ հայկական նրանց գործունէութեան մէջ, առէք «սովետ» բառը նրանց մտքի շտեմարանից, կը վերջանայ նրանց գործունէութիւնը Հայութեան համար։ Հայութիւնը նրանց համար նպատակ չէ, Հայաստանը փորձադաշտ է։ Կայ «սովետական» գործ, նրանք կը ծառայեն այդ գաղափարին, վերացրէք «սովետ»ը, դուք կը տեսնէք, որ նրանք դէմ են եւ Հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին ։

Կը յիշենք բոլորս 1918 – 20 թուականները, Հայաստանը անկախ էր, բոլշեւիկի համար նա գաղթավայր էր օտարին, թէեւ մեր երկրի մէջ գրեթէ օտարներ չկային, իսկ այսօր երբ օտարն ամուր նստած է մեր երկրի մէջ՝ «անկախ» է ան, նոյն երեւոյթը չէ նաեւ արտահայտւում, այն տարրերը որոնք կամակատարներն են բոլշեւիկ կուսակցութեան, նրանք հարազատ տարրեր են, մնացեալ Հայութիւնը թշնամի է, անհարազատ, հակայեղափոխական, մինչեւ իսկ ֆաշիստ ։

Քառասուն տարուայ իր գործունէութեամբ բոլշեւիզմը չկարողացաւ արմատախիլ անել Դաշնակցութիւնը Հայութեան ծոցից, հակառակ բազմաթիւ փորձերին «Լիկվիդացիայի» ենթարկելու, հակառակ աքսորների, գնդակահարութիւնների, հակառակ ճիզուիտական իրենց քարոզչութեան։ Դաշնակցութիւնը ամուր նստած մնաց հայութեան հոգիի մէջ։

Կարդացէք խորհրդային գրականութիւնը։ Նրանց կարեւոր գրողները՝ Ս. Զօրեան, Արաքսմանեան, Գ. Բորեան, Ս. Սարգսեան, Ա. Գուլակեան եւ շատ ուրիշներ, քառասուն տարի յետոյ իսկ չեն կարողացել ազատուել Դաշնակցութեան շուքից, նա մղձաւանջի պէս տանջում է իրենց։ Խօսում են, գրում են Դաշնակցութեան դէմ, սակայն նա անսասան կանգուն է, կայ եւ կը մնայ ։

Դաշնակցութիւնը մարմնացումն ու խտացումն է Հայութեան տենչանքների ։

Դաշնակցութիւնը ուզում է, որ Հայաստանը լինի ազատ, անկախ, նաեւ միացեալ։ Նա ուզում է ստեղծել հասարակական այնպիսի կարգեր, ուր չլինի շահագործող ու շահագործուող։ Նա ցանկանում է ժողովրդավար կարգեր։ Նա ուզում է հայկական ուրոյն մշակոյթ, զարգացած իր բոլոր ելեւէջներով ։

Նա ցանկանում է եղբայրութիւն բոլոր ժողովուրդների՝ արդարութեան եւ հաւասարութեան գետնի վրայ։ Նա դէմ է բոլոր տեսակի բռնութեանց, նաեւ խնամակալութեան ։

Այդ գաղափարների իրականացման համար Դաշնակցութիւնը կ'ապրի Հայութեան հոգիի մէջ, միշտ կենդանի, միշտ վառ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

Կը յայտարարենք ամենայն վճռակամութեամբ .—

Եթէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունենար, պէտք էր ստեղծել անմիջապէս, ամրապնդելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները օտարութեան մէջ։

Աւելի քան երբեք պէտք ունինք այդ ուժին, թէ՛ ազգային – քաղաքական ճակատին վրայ, եւ թէ մշակոյթի անդաստանին մէջ ։

Չենք արհամարհեր որեւէ ազգային կազմակերպութիւն որ կը գործէ տարագիր բազմութեանց բարիքին համար ։

Ներքին կազմակերպութեան ամէնէն համեստ օղակն ալ իր տեղն ու դերն ունի, ներկայ պայմաններուն մէջ ։

Բայց թող չափազանցութիւն չհամարուի՝ եթէ անփոխարինելի կը նկատենք Դաշնակցութիւնը, թէ՛ տեսականօրէն եւ թէ գործնապէս ։

Շ.

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, Ազգ. Տան մէջ իր նոր գրասենեակին բացման առթիւ, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 25ին, գինեձօն մը կազմակերպած էր, իր բարեկամներուն եւ համակիրներուն համար։

Եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ, ընտրեալ հասարակութիւն մը խմբուած էր Շամփանիի բաժակներուն շուրջ։ Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Ֆրանսայի Սպանիացիներու Արք.ը՝ Ռիվիէր, Գեր. Գրէսոյ, Գր. Կալլան՝ իններորդ Թաղամասի քաղաքապետը, Տիկ. Տր Գրէ, Տէր և Տիկին Փոլ Տի Վէօւ, Տէր եւ Տիկին Ֆէյաթ, գնդ. Փոլի եւ ուրիշներ, հայ թէ օտար ։

Բարեկամական ճառ մը խօսեցաւ միութեան եռանդուն նախագահը՝ Վահրամ Գարիկիրճեան, շեշտելով թէ քառասուն տարուան անցեալ մը ունեցող նախկին ռազմիկներու այս կազմակերպութիւնը, շնորհիւ իր բարեկամներու ցուցաբերած անվերապահ աջակցութեան, իր լաւագոյնը բրաւ՝ աշխատելով մեր գաղութին եւ Ֆրանսայի համար։ Վ. Գարիկիրճեան իր խօսքը վերջացուց, ըսելով. — «Բարձրացնենք գաւաթները՝ մեր գաղութին պայծառութեան եւ Ֆրանսայի կենացը, որուն փառքին համար կռուեցանք եւ տառապեցանք, որուն կոչին պատասխանելու համար միշտ պատրաստ ենք»։

Միութեան պատուակալ նախագահ Գ. Մոմճեանի տուած կարգ մը տեղեկութիւններէն ետք ընդունելութիւնը վերջ գտաւ ։

"ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԵՒ ԻՐ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ"

խմբագրութեամբ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ

Զանչուր խօսք՝ մեր ճանճուռն է ։

Աչքի զարնող պատկերոտ բացատրութիւններէն է հետեւեալը, էջ 176.— «... Դէպի Բերդի Թաղը քաշուող ժողովուրդին հետ, արագօրէն կը յառաջանար եւ հրդեհը, կրակէ մանգաղի մը բերնին պէս փչալով կը վազէր դէպի վեր ։ Ծուխը պատած էր թաղերն ու երկինքը։ Արեւը դեղին էր, տաք։ Մեր շնչած օդը մոխիրի համ ունէր։

Հապա միւսնե՞րը .— «Վախը լցած է մեզ »..., էջ 317։ Կամ՝ «Վախը ինքն էր որ կը վախնար» մեր հերոսէն, էջ 310։ Այդ դարձուածքի օրերէն մէկը՝ հրաշքով՝ ճամբայ կը բանայ «ծղօտուած տարա»ի մը, էջ 314։ Ո՞վ կ'ուզէք որ ըլլայ ան .— Կարնոյ Սանասարեան Վարժարանի կարեւոր ուսուցիչներէն՝ Փրոֆ. Աստուածատուր Խաչատուրեանը, որ կը յաջողի ինքզինքը նետել Արաքսէն անդին, եւ այդ յաջողութեան կը պարտինք «Սեպագրական Հայոց Պատմութիւն» հոյակապ երկը ։

Աշխարհական քաջերուն քովն ի վեր՝ ահա հոգեւորականն ալ, էջ 357, Վարդնակ Ծ. Վրդ. Թորիկեան ։ «Շրջանները կ'այցելէր իր աշխէտ ձիուն վրայ բազմած, եւ բազմահարուածը՝ [illegible] ուսին»։ Եթէ մեր ամէն կրօնաւորները, Խրիմեան Հայրիկէն մինչեւ յետին քահանան, Թորիկեանները ըլլային, գազան տիրապետութեան մը ներքեւ, արդեօ՞ք կը կասկածիք թէ՝ «Թուրքէ շերեփ»ին ընել չկրցածը պիտի չկրնար ընել պողպատէ շերեփը ։

Կամքի ինչ գերահզօր պողպատ, Արմենակ Գարակէօզեան։ Ծաղիկ երիտասարդ, որ բանտին մէջ, անասելի չարչարանքներու տակ, յեղափոխական կազմին գաղտնիքները չյայտնելու որոշումով, իր խուցին կանթեղին բոցովը, իր մարմինն օծելով, կը հրկիզէ իր մարմինը (էջ 386)։ Եւ որուն վրայ՝ Սիամանթոյի «Կամքի մէջ Դիւցազն» քերթուածէն ամէնէն հզօրը պիտի կարենար երգել մանաւանդ Դանիէլ Վարուժան ։

Թող կարդան ամէնքը, Հայն ու օտարը, քրիստոնեայ, մահմետական, պուտտայական թէ իսլամ, էջ 393 – 397, Տէօվլէթեան «Ղուկաս Աղբար» անգրագէտ բայց ճշմարիտ մարդ ու հերոս Գարահիսարցիին կարճ կենսագիրը, որ պիտի տեսնէին թէ հայ փետային ինչպէ՞ս գիտցած է ոչ միայն պատժել իր թշնամին, այլեւ պաշտպանել անոր կնոջ պատիւը ։

Թող կարդան Մկրտիչ Գաղանճեանի, ականատես պատանիի ահասարսուռ վերյիշումները, էջ 294 – 301 ։

Կարդացէք ամէնքդ ու տեսէք ճակատագիրը Հայուն .— «Ոչ հող ունինք՝ վրբան ապրելու, ոչ ալ մեռնելէ վերջ՝ մէջը թաղուելու» (էջ 244)։ Վասնզի, ինչպէս բիւրաւոր տարագրեալ հայորդիներուն մարմինները մնացին անթաղ, անգերեզման, անտապան, այնպէս ալ «Սեւ օր մը...»՝ Շապին Գարահիսարի առիւծները մէկ առ մէկ, քով քովի կամ առդ անդ, ինկան զէն ի ձեռին, ազգի, ընտանիքի ու մարդու պատիւը պաշտպանելով մինչեւ վերջին շունչ (էջ 94 եւ 257–258)։

Զարմանալի կերպով երբ Շապին Գարահիսարի ափ մը առիւծները կը մարտնչէին, անարգ տիրակալին յետին զալարումներուն դէմ, արձակելով իրենց առաջին գնդակը Յունիս 3ին (էջ 154), անկէ ճիշդ ամիս մը առաջ, Մայիս 3ին անկախութեան առաջին դրօշակը կը ծածանէր Վանայ Բերդաժայռին գլուխը, երեսուն օրուայ հերոսական կռիւներէ յետոյ, յաղթապանծ։ Պատմական անջնջելի թուական։ Եօթը հարիւր տարուան ստրկութեան շղթան կտոր – կտոր ըրած Հայ Ազգը կը դրէր իր ազատութեան նոր էջը։

— «Թող ապրին մեր բոլոր հերոսամարտերու կերտիչներուն յիշատակն ու յաղթանակը, որոնք այսօրուայ հայրենիքին հիմը դրին (էջ 318)»։

Վերջացնելով՝ հաստատենք որ, հերոսական փոքրիկ հայ Շապին Գարահիսարը, անհաւատալի թիւով մեծ դէմքեր է տուած մեր ազգին .— Զօրավար Անդրանիկ, Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Գարիկ Օզանեան, Թորոս Թորամանեան, Վահան Հիւսիսեան, Ղուկաս Աղբար, Գրիգոր Վահանի (Գասպարեան), Անչէն Կարօտունի (Արզումանեան), Յարութիւն Շահրիկեան, Հայկ – Արամ Քիպարեան, Բժշկ. Երուանդ Խաթանասեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Միքիճան Օզանեան, Լեւոն Մօզեան, Յակոբ Կարմիրեան, դեռ ուրիշներ, եւ Հերոսամարտին աւագ խմբագիրը Արամ Հայկազն ։

ԶԻԹՈՒՆԻ

(7 վերջ)

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՊԱՊԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Յովհաննէս ԻԳ. առաջին պատգամը տուաւ աշխարհի լատիններէն: Այս ընտրութեան առթիւ ամէնէն անվերապահ համակրանքը եւ խանդավառութիւնը ցոյց կուտայ Ֆրանսական մամուլը: Արդէն ծանօթ է որ Ֆրանսացի կարդինալներուն «թեկնածու»ն էր Կարդինալ Ռոնքալլի եւ Տէյլի Էքսփրէս կը գրէ — Տը Կոլ ուրախացած պէտք է ըլլայ, Ֆրանսացի կարդինալները յաղթեցին Իտալացիներուն: Գերմանական մամուլը կը շեշտէ սակայն թէ մեծ եւ կարող Պապի մը վախճանումէն ետք, առժամեայ կարգադրութիւն մըփնտռեցին կարդինալները եւ Տէր Միքակ կը գրէ — Այնքան մեծ պապէ մը ետք, զօրաւոր եւ անկախ, ուզեցին տկար մը »:

Օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 4ին:

ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ՝ 1958ի Նոպէլեան մրցանակը ստացած խորհրդային գրողը, ըստիպուեցաւ մերժել իրեն յատկացուած մրցանակը եւ Սթոքհոլմ հեռագրեց՝ թէ իր ապրած միջավայրին մէջ այդ մրցանակին տրուած մեկնաբանութիւնը կը ստիպէ զինք որ մերժէ: Մինչեւ Դեկտ. 10 ժամանակ տրուեցաւ իրեն, որ մտածէ, բայց Փասթերնաք հեռագրեց, թէ հարկ չկար, եւ ինք կը մերժէր մրցանակը առանց.. ճնշումի մը ենթարկուելու: Ինչպէս գրած էինք, այս մրցանակը շատ սուղ արժեց ռուս գրողին, որ շնորհաւորկուեցաւ ու երկու օրէ ի վեր իր տունը կը գտնուի ոստիկաններու հսկողութեան ներքեւ — Բողոքի բազմաթիւ հեռագիրներ կը ղրկուին Մոսկուա, ուստ աշխարհի գրողները մտահոգ են իրենց պաշտօնակցին ճակատագրով, իսկ անգլիական մամուլը կը գրէ — Փասթերնաք հերոս մըն է

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ բանակը գրաւած է բոլոր կեդրոնները եւ կ'աշխատի վերջին պատնէշները քանդել ու ժողովուրդը զինաթափել: Ներքին նախարար Խատէ Կիշենները անձնապէս կը մասնակցի խուզարկութեանց եւ յայտարարեց թէ հակառակ արգելքին՝ բազմաթիւ մարդիկ տակաւին զէնք կը կրեն:

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Կիպրոսի շուրջ երեքներու ժողով մը գումարելու Սփաքի ճիգերը ի դերեւ ելած են, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ բռնած դիրքին հետեւանքով: Յունաստան դիմեց ՄԱԿին՝ հարցը կարգադրելու համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի բազմավաստակ

ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՔԻԼԻՐՃԵԱՆԻ

հոգւոյն համար Ս.Խաչ եկեղեցին, 10պիս Րիւ Թուէն:

×

Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր Աբրէնեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց նահատակ հօր՝ Տէր Աբրէն քահանայի յիշատակին եւ իրենց մօր՝ երիցուհի Արմենուհիի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

×

Գ. Սերովբէ Սերովբեան կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի 2 Նոյեմբեր, յետ Ս.Պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր հօր Յակոբ Սերովբեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն —

Յովսէփ եւ Թագուհի Քէօլէյեանի, Նազարէթ, Էպրուհի եւ Մանուկ Ժամկոչեանի, Հայկ Խորէնեանի, Գալուստ Քէօլէյեանի, եւ Տիկին Իսկուհի Գասպարեանի:

Անոնց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Լեւոն, Յօժէնի, Մառի, Էտուար եւ Յակոբ (Սալմաստեան եւ Բոյատ) կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ԲՈՅԱՏԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրֆլը Կաթոլիկ սրահը:

Կը խօսի Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Մարսէյլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կենդանի պատկեր: Գիտի երգէ Օր. Ատրինէ Գասպարեան, կը նուագէ կիթառով Համբարձում Էօքսիւզեան:

Վարանդեան կոմիտէի կողմէ ջութակ, արտասանութիւն, դաշնակ եւ մենախօսութիւն Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խմբերգ, մեներգ եւ ուղերձ:

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մասնաւոր Լիոնէն հրաւիրուած ջութակահար ընկեր Յ. Պէպիրեան, զոյգ կիթառ Լ. Պօյաճեան եւ Ա. Ղազարեան, Կովկասեան պար Պօյաճեան եղբայրներ: Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուի Վալանսի հասարակութիւնը:

ԳԱՏՈՒՈՑ ՍԵՂԱՆ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին, Գ. Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը՝

Գ. ՅԱԿՈԲ ԽՍՔԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

Գրիւսէլի համալսարանէն վկայուելուն առթիւ Մագիստրոս դպրութեանց (Ակուէժէ էս Լէթր):

Հացկերոյթին կրնան մասնակցիլ համակիրներ ու մտաւորականներ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պոռտոյի Մուրատ խումբը եւ Ֆ. Կ. Խաչի Պոռտոյի մասնաճիւղը, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Էլլէն Բիւզանդի, իր ամուսնոյն Տօքթ. Յովհ. Քիւթիւճեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Նալպանտեան եւ Միհրդատ Ալիքսանեան 1500ական ֆրանք կը նուիրեն Գանեէզոյի -Քաշանի դպրոցին Փրափիոն Սարեանի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փաթորիկ խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն դպրոցին սրահը, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Վարչական ընտրութիւն: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը ստիպողական է:

ԼԻՈՆԻ Հայ Նախկին Մարտիկներու (1914, 1918, 1939, 1945), Լիոնի բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ընդհ. ժողովին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Լիոնի նորաշէն եկեղեցիին սրահին մէջ, (Րիւ տիւ Փանսիօնա Անկլը Րիւ Պօալօ):

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութիւնը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին 36 Րիւ տը լա Տէֆանս: Իսի:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ ՍԷՆ ՍԻՒԼՓԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place Saint-Sulpice — Métro : St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ ԸՆԿ. ԱՐԱ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Արտասանութիւն՝ ընկ. Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, երգ՝ Օրիորդներ ՄԱՐԳԱՐԻՏ եւ ԼՈՒԻԶ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (մեներգ եւ զուգերգ) Գահիրէի ձայնասփիւռէն, եւ ընկ. ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ

Կովկասեան պարեր՝ Օրիորդ ԱՇԽԷՆ ԳԽԵԱՆ եւ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Հայկական երգերու երբեակ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՔԱԶԵԱՆԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ

Orchestre MIC GEET et sa formation

1er Prix du Conservatoire de Paris

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ — Խօսնակ՝ ընկ. Գ. ԷՄԻՐՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ 300 ՖՐԱՆՔ

Սիփան - Կոմիտաս Երգչախումբի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Ցիշատակին, իր մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Salle Gaveau

Association des Concerts Chouteau

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ (100 Մասնակցող)

Մեներգ՝ ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ա. ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ, Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐԻՆ ՄԷՋ՝ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԳԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ին:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

1. Banc de finissage
2) Machine black
3) Machine gravureuse
4) Formes et enportepièce
5) 3 moteurs électriques 1CV
6) Singer pour tissage 31 K.18

Դիմել գրասենեակ «Յառաջ»ին:

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՄԷՋ, ՁՐԻ

Դասընթացք հայերէնի եւ այլ ճիւղերու: Ասօսիասիօն փիլօթէքնիք, ճանչցուած իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ, իր ուսուցման ծրագրին մէջ տեղ կուտայ հայերէնի դասաւանդութեան: Կ'ուսուցուին՝ լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն: Դասախօս նշանակուած է գրագէտ՝ Թ. ԳԱՌՆԻԿ որ կը ստանձնէ նաեւ մասնաւոր դասեր, բացի հայերէնի ճիւղէն, իտալերէնի եւ գերմաներէնի:

Հայերէնի դասընթացքը սկսած է Հոկտեմբեր 15էն եւ կը շարունակուի ամէն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը (19 – 21):

Արձանագրութեան միանուագ ծախք տարեկան 700 ֆրանք, որ իրաւունք կու տայ հետեւելու դասաւանդուած միւս ճիւղերուն, զանազան օտար լեզուներ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերային նիւթեր եւն.: Փափաքողներուն ծրագիրը ձրի կը տրուի:

Դիմել՝

Association Philotechnique

47, Rue Saint André des Arts

(Մէթրօ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն):

Հինգշաբթի եւ Շաբաթ 14 – 16, Երկուշաբթի 18·20, Հեռաձայն Տանթօն 48·28, 44·14: Հայերէնի, իտալերէնի, գերմաներէնի դասերուն համար դիմել՝ Թ. Գառնիկեան, 8 րիւ Նօթր Տամ տը Լօռէթ՝

Ուրբունիի ճաշարանը, կամ՝ նոյն հասցէին, Օր. Զ. Սրապեանի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4 – 6:

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17. Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) —

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարսէյլի շրջանի հայկական դպրոցներու դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Նոյեմբեր երեքէն սկսեալ:

Ս. Անթուան դպրոցի դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ 12, իսկ միւս դպրոցներու դասերը կը սկսին նախընթաց տարիներու կիրարկուած սկզբունքներով:

Գաւառախանատու վարիչ եւ ուսուցիչ՝

Թ. ՐԱԳՕԾ

Բեմական յաջողութիւններ ունեցող աշակերտները մաս պիտի կազմեն Ֆրանսական ներկայացումի մը հայկական բաժնին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ առաւօտ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի, Րիւ Ժէ ՍԷՆ Լուի սրահին մէջ:

Պիտի պատարագէ Թորգոմ քահանայ, Լիոնէն: